

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
Поморська академія в Слупську
Посольство Республіки Польща в Україні
Федерація польських організацій в Україні
Гуманітарно-педагогічний факультет
Факультет аграрного менеджменту
Факультет конструювання та дизайну**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«УКРАЇНА–ПОЛЬЩА:
СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО
В СИСТЕМІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КООРДИНАТ»**

16-17 березня 2017 р.

Київ-Слупськ, 2017

**Ministerstwo Edukacji i Nauki Ukrainy
Narodowy Uniwersytet Przyrodniczy w
Kijowie**

**Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w
Kijowie**

**Akademia Pomorska w Słupsku
Federacja Organizacji Polskich na Ukrainie
Wydział Humanistyczno-Pedagogiczny
Wydział Zarządzania Rolniczego
Wydział Konstruowania i Wzornictwa**

**MATERIAŁY
MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA**

**«UKRAINA–POLSKA:
PARTNERSTWO STRATEGICZNE W UKŁADZIE GEOPOLITYCZNYCH
WSPÓLRZĘDNYCH»**

16-17 marca 2017 r.

Kijów-Słupsk, 2017

УДК 32: 91: 005. 56 (477) (438)

ББК 66
У 45

УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КООРДИНАТ: Зб. наукових праць міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 16–17 березня 2017 р. – К.: «Міленіум», 2017. – 356 с.

UKRAINE – POLAND: STRATEGIC PARTNERSHIP IN THE SYSTEM OF GEOPOLITICAL COORDINATES: International Scientific and Practical Conference, Kyiv, March 16-17, 2017. – K.: «Millenium», 2017. – 356 s.

Збірник наукових праць укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Україна – Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат», яку провів Національний університет біоресурсів і природокористування України спільно з Поморською академією в Слупську (Польща) 16–17 березня 2017р.

Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції і охоплює аспекти українсько-польського співробітництва у культурно-гуманітарній, освітній, державно-політичній та економічній площинах, історичну ретроспективу та перспективи стратегічного партнерства між Україною та Польщею в контексті безпеки регіону Центральної та Східної Європи.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, практиків.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 5 від 15. 02. 2017 р.).

Редакційна колегія:

Ніколаєнко С. М., д-р пед. наук, проф. (голова); **Осадівський З.**, д-р біол. наук, проф. (співголова); **Шинкарук В.Д.**, д-р філол. наук, проф.; **Білан С.О.**, д-р іст. наук, проф.; **Шинкарук Л.В.**, д-р екон. наук, проф.; **Харченко С.В.**, канд. філол. наук, доц.; **Кропивко О.М.**, канд. іст. наук, доц.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані матеріали в збірнику наукових праць дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБіП України, 2017

© Автори, 2017

ЗМІСТ

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА-ПОЛЬЩА В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

KUIK-KALINOWSKA Adela	
UKRAIŃCY NA POMORZU I KASZUBACH. KULTURA I JEJ POGRANICZA	14
ŻYWORA Stanisław	
Z HISTORII KRAJOWEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI: ETNICZNY ASPEKT	14
ДАНИЛЕНКО Василь	
РОСІЯ – УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ	16
ДОЦЕНКО Віктор	
КОМПАРТІЙНА ПОЛІТИКА СТОСОВНО ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ПІДРАДЯНСЬКОЇ ВОЛИНИ У 1920-30-ТІ РР.	17
ЗАЯРНИЮК Андрій	
ДО КРИТИКИ ПАРАДИГМИ «МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ СТОСУНКІВ» В ІСТОРІОГРАФІЇ: ПЕРЕХІД ГАЛИЦЬКОГО СЕЛЯ В РИМО-КАТОЛИЦИЗМ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. В ЛОКАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ	18
ПАДАЛКА Сергій	
СЕЛО ПОЛЬЩІ І УКРАЇНИ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН В ДОБУ ПОСТКОМУНІЗМУ (1991–2003 РР.)	21
САВЧЕНКО Григорій	
ПОЛЬСЬКІ ВІЙСЬКОВІ ФОРМУВАННЯ В КИЄВІ НА ПОЧАТКУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (БЕРЕЗЕНЬ 1917 Р.)	23
СТОРОЖУК Світлана, ГОЯН Ігор	
СВОЄРІДНІСТЬ ТА НАСЛІДКИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН ПРЕМОДЕРНОЇ ДОБИ	25
СТОЯН Тетяна	
ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ ПОЧАТКУ ХХІ СТ. : ДИЛЕМИ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ПРАКТИКИ	26
ТОДОРОВ Ігор	
СУЧАСНІ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	27
ЧОРНА Наталія	
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ МІЖДЕРЖАВНІ ВЗАЄМИНИ: ВИПРОБОВУВАННЯ ІСТОРИЧНОЮ ПАМ'ЯТТЮ	29
ЯТЧЕНКО Володимир	
ПОСТКОЛОНІАЛЬНІ РЕАЛІЇ: ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ПАРАЛЕЛІ	30
БАКАЛЕЦЬ Олексій	
ПОШИРЕННЯ ПОЛЬСЬКИХ ГРОШЕЙ НА ПОДІЛЬСЬКОМУ РИНКУ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIV–XVI ст.)	32
БЛАНУЦА Андрій	
ЗЕМЕЛЬНА ПОЛІТИКА ЯГЕЛЛОНІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (1440–1572 РР.): ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ	35
БОЖКО Ольга	
ОСВІТНІ ОСЕРЕДКИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	36
БУГЛАЙ Наталія	
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ НА МЕЖІ ХХ–ХХІ СТОЛІТЬ	37
ГРОМАКОВА Наталя	
«РОЛАМАНЕРОКОЛЕНІЕ»: ПОЛЬСЬКА ЛЮДНІСТЬ НА ДДНІПРЯНИЩИНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	38
ІВАНЕНКО Оксана	
ПОЛЬСЬКА ГРОМАДА В КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОМУ ЖИТТІ КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	40
ІСАКОВА Наталія, КУЧЕРЯВИЙ Ілля	
ІСТОРИЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН	41
КЛИМЕНКО Нінель	
ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ ТА СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОГО ВЧИТЕЛЯ	42
КРОПИВКО Олена	
ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОСВІТИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.	44
МАХИНЬКО Анна	
МАТРИМОНІАЛЬНІ СВЯЗИ ДРЕВНЕРУССКОГО И ПОЛЬСКОГО ГОСУДАРСТВ В XI–XIII ВВ.	45
МИСЮРА Тетяна	
РЕЦЕПЦІЯ СВОЄРІДНОСТІ СУЧАСНОГО МІСТА В ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ КУЛЬТУРІ	47
ПОЛІЩУК Ліна	
РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН У ГАЛУЗІ НАУКИ ТА ОСВІТИ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ	48
РУДА Оксана	
УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	49
СИДОРЕНКО Ірина	
РОЗВИТОК МІСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА РУСЬКИХ ЗЕМЛЯХ, ЩО ПЕРЕБУВАЛИ ПІД ВЛАДОЮ	51

ПОЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА

ХВІСТ Вікторія

ПОЛЬСЬКА СКЛАДОВА У СТАНОВЛЕННІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ НАУКИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

52

РАВІКОВИЧ Ірина

ПОЛЬСЬКО-ЄВРЕЙСЬКЕ ЄДНАННЯ: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ

53

САВЧУК Оксана

ПРАВОВІДНОСИНИ У ГАЛИЧИНІ ПІД ВЛАДОЮ ПОЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА

54

РИМАР Ігор

ПРЕЦЕСІЯ СИМУЛЯКРІВ ВЕЛИКОГО ТЕРОРУ (1936-1938 РР.): РОЗПУСК КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ ПОЛЬЩІ

55

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

ГАЛАКА Сергій

МІСЦЕ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У РЕГІОНАЛЬНІЙ ТА ГЛОБАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

57

ЖУРАВСЬКА Ніна

НАУКОВА СФЕРА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПРІОРИТЕТ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНА – ПОЛЬЩА

57

ІЛЬЮШИН Ігор

ІСТОРИЧНИЙ ДІАЛОГ МІЖ УКРАЇНОЮ І ПОЛЬЩЕЮ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО ПРИМИРЕННЯ

58

КАЛУГА Володимир

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ З ПОЛЬЩЕЮ ТА ІНШИМИ СУСІДАМИ

59

КИРИДОН Алла

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: МІЖ ПОЛІТИКОЮ, ДИПЛОМАТІЄЮ ТА ІСТОРІЄЮ

61

МАКСЮТА Микола

НАЦІОНАЛЬНА ЕЛІТА: ГІДНІСТЬ КУЛЬТУРИ ЗЛАГОДИ

63

ТРОЯН Сергій

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ 2014–2016: ЗМІНА ПАРАДИГМИ?

64

БАБЕНКО Олена, КРАВЧУК Наталія, ПІСТУН Олена

УКРАЇНА І ПОЛЬЩА НА ШЛЯХУ ПАРТНЕРСТВА

66

КУЛЬТЕНКО Валентина, КИЧКИРУК Тетяна

КОМУНІТАРИЗМ ТА ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНІСТЬ ЯК РЕГУЛЯТОРИ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПРОЦЕСІВ

67

КЛИМЕНКО Кирило

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ІСТОРИЧНІ УРОКИ І СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА

69

КРАВЧЕНКО Наталія

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ З ПОЛЬЩЕЮ: СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ

71

МАЙДАНЕВИЧ Наталія

ДОГОВІРНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ДВОСТОРОННІХ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН

72

СИДОРУК Галина, ПЕТРУШКО Христина

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

73

ХРИСТЮК Світлана

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА

75

ШИНКАРУК Олександра

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА В ГАЛУЗІ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

76

БОГДАН Денис

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

77

ПАВЛЕНКО Олександр

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО МИРОТВОРЧОГО БАТАЛЬОНУ У СКЛАДІ МІСІЇ КФОР У КОСОВО (1999–2008 РР.)

78

ПОПОВА Наталія

МЕХАНІЗМИ «ЗОВНІШНЬОЇ» ЄВРОПЕІЗАЦІЇ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ)

80

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ ХХ СТ. : СПЕЦИФІКА ДЕМОКРАТІЇ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН

BEDNARZ Marek

ZMIANY ŁADU SPOŁECZNO-POLITYCZNEGO POD KONIEC XX WIEKU I ICH WPŁYW NA FUNKCJONOWANIE DEMOKRACJI

82

SHAMNE Anzhelika

SOCIO-PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF EDUCATIONAL MIGRATION (IN THE CONTEXT OF THE UKRAINIAN-POLISH INTERACTION)

82

PLACHCIAK Adam TONY BLAIR'A WIZJA SPOŁECZEŃSTWA PARTYCYPUJĄCEGO	84
ЗЕЛЕНЬКО Галина РОЛЬ ЕКЗОГЕННИХ ФАКТОРІВ У ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ КРАЇН (НА ПРИКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА)	85
ЧЕКАЛЬ Леонід ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	87
ГРИБЕНКО Олександр ФОРМУВАННЯ ВИЩИХ ГІЛОК ВЛАДИ ЗА ПРАВЛІННЯ ГЕТЬМАНА П. СКОРОПАДСЬКОГО: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	88
САВИЦЬКА Інна, СУПРУН Аліна ПРОЦЕС НАЦІОНАЛЬНОГО САМОУСВІДОМЛЕННЯ ЯК ШЛЯХ ДО ОЗДОРОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	90
МАЛА Ярина ГРОМАДЯНСЬКІСТЬ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ	92
ПИЛИПЕНКО Лілія ПРОБЛЕМИ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ПОЛЬЩЕЮ (1918–1939 РР.)	93
ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ТОВАРИСТВ, ЦЕРКОВ У ЗБЕРЕЖЕННІ ТРАДИЦІЙНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ	
KARABINESH Sergey POLISH-UKRAINIAN CULTURAL RELATIONS THROUGHOUT THE AGES	95
SIWKO Maria, DUTKIEWICZ Teresa, MELNYK Walentyna UDZIAŁ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W BUDOWANIU PARTNERSTWA POMIĘDZY PAŃSTWAMI (Z OKAZJI 25-LECIA FOPNU)	96
Ks. SZYMAŃSKI Józef TOŻSAMOŚĆ POLAKÓW – WIERNYCH KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO NA UKRAINIE W XIX W. STRESZCZENIE	97
SYDORUK Halyna, BUDNIK Olga INTONATION CHARACTERISTICS OF ENGLISH POETRY	99
БІДНЯК Михайло, ІЛЬЧЕНКО Вікторія УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ПАРТНЕРСЬКІ ВІДНОСИНИ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ	100
ЗАЙЧЕНКО Іван ПЕДАГОГІЧНА ЖУРНАЛІСТИКА УКРАЇНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ	101
КАДЕНЮК Олександр ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ТОВАРИСТВ ГАЛИЧИННИ З ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УПОДЄБРАДАХ (1922–1935 РР.)	103
КАЛАКУРА Олег НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ТОВАРИСТВА ПОЛОНІЇ УКРАЇНИ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ ДОБРОСУСІДСТВА	104
КІРАЛЬ Сидір УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ В РЕЦЕПЦІЇ ТРОХИМА ЗІНЬКІВСЬКОГО	106
КОВАЛЬЧУК Василь ВИДАТНІ ПОЛЬСЬКІ ДІЯЧІ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В ІСТОРІЇ ПОЛЬЩІ	108
МАЙДАНЮК Ірина ГРИГОРІЙ ГРАБОВИЧ ПРО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ КУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ	109
МАЛИХІН Олександр, ШОХА Лідія ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	111
РОМАНЮК Іван, КРИВОРУЧКО Олександр АНТИКАТОЛИЦЬКА БОРОТЬБА НА ВІННИЧЧИНІ В КІНЦІ 20-Х РР. ХХ СТ.	112
ГОРБАТЮК Тарас, ДАНИЛОВА Тетяна, САЛАТА Галина НАЦІОНАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ПОЛЬЩІ: ФІЛОСОФІЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ЕПОХИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	114
ДЕНИСЮК Любова ПРОЄВРОПЕЙСЬКА ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	115
ДИНІКОВА Лілія «УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ ЦЕНТР» КПІ ІМ. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО ЯК НАУКОВО-КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР	116

ІСАКОВА Наталія, ЗАКАТЕЙ Юлія КУЛЬТУРНА ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ТА ДУХОВНИХ НАДБАНЬ	118
ІЩЕНКО Олена НЕОДНОЗНАЧНІСТЬ ВІДНОСИН УКРАЇНА-ПОЛЬЩА, ЇХ ДЖЕРЕЛО І ПРИРОДА	119
МАКСИМЧУК Валентин ЗА ПОРОЗУМІННЯ І ЄДНАННЯ	120
МИХАЙЛІЧЕНКО Микола ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА: ДОСВІД ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	123
СЕМЯНОВСЬКИЙ Вадим <i>САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЬЩІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ</i>	125
ТЕРЕЩЕНКО-КАЙДАН Лілія УКРАЇНСЬКО-ГРЕЦЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ ТРИКУТНИК В ДІАЛОЗІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНИХ ПИТАНЬ	126
ГАВЕЛЯ Олександра ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДУХОВНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	127
ОЛПЦЬКИЙ В'ячеслав СПРАВИ ГРИГОРІЯ РУЖИЦЬКОГО, ЯК ПРИКЛАД ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА СУМЩИНИ ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ОЗНАКОЮ	128
ОСТАПЕНКО Анна ОСЕРЕДОК ПОЛЬСЬКОГО НАРОДУ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ	129
ТИТІВЕЦЬ Олександр ПОЛЬСЬКІ ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ В УКРАЇНИ (1914-1920 РР.)	130

ОСВІТА ТА МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ ЯК ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ПРИМИРЕННЯ ТА «ПОДОЛАННЯ МИНУЛОГО»

PIWOŃSKI Zdzisław EDUKACJA AKSJOLOGICZNA DROGĄ DO MORALNEJ JEDNOŚCI BEZ GRANIC	131
SUCHARSKI Tadeusz TWÓRCZOŚĆ JÓZEFA ŁOBODOWSKIEGO JAKO PRÓBA ZASYPYWANIA PRZEPAŚCI MIĘDZY POLSKĄ I UKRAINĄ	132
WORONOWICZ Wanda EDUKACJA REFLEKSYJNA DROGĄ DO PARTNERSTWA	134
ZAKHUTSKA Oksana PERSPEKTYWY BADAŃ NAD JĘZYKIEM POLSKIM NA UKRAINIE	135
SYDORUK Halyna HISTORY OF GIVING NAMES IN POLAND AND TRANSLITERATING THEM IN SOME ROMANCE AND GERMANIC LANGUAGES	136
АМЕЛІНА Світлана УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ПОЛЬЩІ	138
ВАСЮК Оксана, ВИГОВСЬКА Світлана ПРИВАТНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ У ПОЛЬЩІ	139
ВІКТОРОВА Леся СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН В УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	140
ГЕРАСИМЧУК Валентина ІНВАРІАНТНОСТІ І ВАРІАТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО І ПОЛЬСЬКОГО РОМАНТИЗМУ	143
КІРАЛЬ Сидір ПЕРЕКЛАДИ З ПОЛЬСЬКОЇ ПОЕЗІЇ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ГАЛИНИ ГОРДАСЕВИЧ	144
КОСТРИЦЯ Наталія ОСВІТА ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ	146
МАЛИХІН Олександр ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	147
НІКОЛАСНКО Станіслав Миколайович ПОЛЬСЬКИЙ ФАКТОР В ЖИТТІ І КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ: ОСВІТНІЙ КОНТЕКСТ	148
ПРЕДКО Олена ВПЛИВ РЕЛІГІЙНОГО НАВІЩУВАННЯ НА ЛЮДИНУ	149
ПРИГОДІЙ Микола СУЧАСНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО ЗАЙНЯТОСТІ	151
СОПІВНИК Руслан ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЯНУША КОРЧИКА У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНОГО СВІТОГЛЯДУ	152

ПІДРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ	
ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна	
СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ: ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС	154
ШИНКАРУК Василь	
АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ СПІВПРАЦІ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ ТА НАУКИ	155
ШМАРГУН Віталій	
ГРУПОВА РЕФЛЕКСИВНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ	156
АРТЕМЧУК Людмила	
ВАЛІДНІСТЬ МЕТОДУ ОЦІНЮВАННЯ ТА ВАЛІДНІСТЬ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ, ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ВИМІРЮВАНЬ	157
АСАТУРОВ Сергій, МІТЬКІНА Ольга	
МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ – ОСНОВА ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ МИНУЛОГО В МІЖДЕРЖАВНИХ ВЗАЄМИНАХ	159
БАБЕНКО Олена, ГРИЦЕНКО Катерина	
УКРАЇНСЬКА ТЕМАТИКА В ЖИВОПИСІ ПОЛЯКА	160
БАБЕНКО Олена, СУСЛО Тетяна, СУХЛЯК Вікторія	
СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРА ПОЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ	161
БАЛАЛАЄВА Олена	
ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЖУРНАЛІСТИКА» У НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ	162
БІЛАН Людмила	
РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ ПРОСТІР	163
БУЦИК Ігор	
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНИХ СИСТЕМ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНЖЕНЕРІВ У ПОЛЬЩІ	165
ГРИЦЕНКО Ірина	
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ САМОСТІЙНОСТІ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	166
ГРИЦЕНКО Ірина	
УКРАЇНІЗАЦІЯ ТА ІНТЕРНЕТ-ФОЛЬКЛОР (НА ПРИКЛАДІ МАТЕРІАЛІВ FACEBOOK)	167
ІВАНОВА Оксана	
СЛОВ'ЯНСЬКІ СКЛАДНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Й УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ МОВНІ ЛАБІРИНТИ	169
КЛИМЧУК Світлана	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	170
КОРОТУН Олена	
ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ДОРОСЛИХ У ПРОЦЕСІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ	171
КОЧАРЯН Артур	
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	172
ЛАПА Оксана	
ФЕНОМЕН ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ ЯНУША КОРЧАКА	173
ЛИТВИНСЬКА Світлана	
РОЗВИТОК ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН У БІБЛІОТЕЧНІЙ СФЕРІ	175
МАЗУР Наталія	
МЕМУАРНІ ТЕКСТИ ДМИТРА ДОРОШЕНКА ЯК ДЖЕРЕЛО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	176
МАРТИНЮК Ірина	
ТРАНСКУЛЬТУРАЛЬНИЙ ОСВІТНИЙ ПРОСТІР ВНЗ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	177
МАТВІЄНКО Ірина	
МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ У СФЕРІ ОСВІТИ (УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА)	178
НАКОНЕЧНА Ольга	
ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ	179
ОЛЬХОВСЬКА Наталія	
ЕТИМОЛОГІЯ ПРИЗВИЩ ПОЛЬСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ	180
ОМЕЛЬЧЕНКО Людмила	
ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ДО ПОДОЛАННЯ МІЖЕТНІЧНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ	181
РУБІНСЬКА Броніслава	
АНАЛІЗ СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ УКРАЇНИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В ПОЛЬЩІ	183
РУДИК Ярослав, КОЛОДІЙ Наталія	
ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИЙ ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	184

САМАРСЬКИЙ Андрій, КРАВЧЕНКО Алла ВІДМОВА ВІД ПРИНЦИПУ ВУЗЬКОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТІ ЯК УМОВА РОЗШИРЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОГО СВІТОГЛЯДУ	185
СМОРЖЕВСЬКА Оксана УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ПОСТМОДЕРНІЗМ У КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ПОЛЬЩІ	186
СПІВАКОВСЬКА Євгенія, ФОМЕНКО Раїса ГОЛОВНІ АСПЕКТИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПОЛЬЩІ (НА ПРИКЛАДІ АКАДЕМІЇ ПОМОРСЬКОЇ В СЛУПСЬКУ)	188
ТАРАСЕНКО Ростислав ВИВЧЕННЯ САТ-ІНСТРУМЕНТІВ МАЙБУТНІМИ ПЕРЕКЛАДАЧАМИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ПОЛЬЩІ	190
ХАРЧЕНКО Світлана УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ МОВНІ КОНТАКТИ (НА ПРИКЛАДІ СИНТАКСИЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ЧАСОПИСІВ НА ТЕРЕНАХ СУЧАСНОЇ ПОЛЬЩІ)	191
ЧУМАК Тетяна РОЛЬ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАНІСЛАВА ШЕВЧЕНКА В ПОГЛИБЛЕННІ УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ	192
ЯКОВЛЕВА Валентина ДО ПИТАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	194
ЯШНИК Світлана ПОЄДНАННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ІЗ ПРАКТИЧНОЮ ЯК ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ	195
КЛИМЕНКО Людмила РОЛЬ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ В САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ	197
ГЛУХОВСЬКА Наталія ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВИЩОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ І УКРАЇНИ	199
СИДОРУК Галина, ШОСТАК Наталія ЛЕКСИЧНА МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ	200
ВАСИЛЬЄВА Вікторія ДІАЛОГ МОТИВІВ СУСПІЛЬНОГО ІДЕАЛУ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА І АДАМА МІЦКЕВИЧА	202
ВОРОНІНА Даша ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ ТЕХНІКИ (ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ) У ПОЛЬЩІ	204
ГОНЧАРУК Оксана НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ЗДОРОВ'Я ЗБЕРЕЖЕННЯ МОЛОДІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	205
ЗАГОРУЛЬКО Марина ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	206
КУШНІР Антоніна ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ ЯНУША КОРЧАКА ЩОДО ВИХОВАННЯ КРАСИ ВЧИНКУ	207
РАДЧЕНКО Євген ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	209
РОМАСКЕВИЧ Аліна ШЛЯХИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ	210
РУДЕНКО Любов РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК ОСНОВА ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	211
СУК Аліна РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ САНІТАРНО-ГІГІЄНИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ АГРОЕКОЛОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ	213
ТЕРЕЩЕНКО Тетяна ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	213
ТКАЧ Мирослава ТВОРЧА АКТИВНІСТЬ ЯК АСПЕКТ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ЛІСОВОГО І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	215
ЮРЧЕНКО Наталія ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ У ПОЛЬЩІ	216
БІЛЕЦЬКИЙ С. ГУМАНІСТИЧНИЙ СТИЛЬ ЛІДЕРСТВА У ТЕОРІЇ ЦІННІСНОГО ОБМІНУ ТОМАСА І СЮЗАН КУЧМАРСЬКІ	218

КОЛІБАБА Анна ВПЛИВ ОСВІТИ ТА МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ПРИМИРЕННЯ ТА «ПОДОЛАННЯ МИНУЛОГО»	219
ПОЛЬЩА В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	
ZIELIŃSKA Anetta LOGISTYKAZWROTNAPOLSC	220
GAŁKA Agnieszka POLSKO – UKRAIŃSKIE DOŚWIADCZENIA DROGĄ DO DEMOKRATYZACJI UKRAINY JAKO PRZYSZŁEGO CZŁONKA UNII EUROPEJSKIEJ	222
GORZELAK Aleksander POLISH EXPERIENCE IN THE INTRODUCTION OF SUBSIDISED AGRICULTURAL INSURANCE OF CROPS AND LIVESTOCK	223
KWIATKOWSKI Cezary TRANSFORMATION OF POLISH ECONOMY – PRIOR TO AND FOLLOWING ITS SUCCESSION INTO EU	224
LOTONENKO Yuriy DESIGNING LANDSCAPES AS EVOLUTIONARY SYSTEMS – POLESIA TRANSBOUNDARY RADIOACTIVE ECOLOGICAL BIOSPHERE RESERVE, CHERNOBYL EXCLUSION ZONE	225
СОПІВНИК Ірина ВИХОВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ	227
ДЕМЕШКАНТ Наталія ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЧЛЕНСТВА В ЄВРОСОЮЗІ	229
ХАРЧЕНКО Людмила ВИБОРЧА СИСТЕМА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	230
КУБІЦЬКИЙ Сергій ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА	231
БАБЕНКО Олена, МАЛИШ Вікторія, СЕРГІЄНКО Тетяна ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПОЛЬЩІ	232
БАРАНОВСЬКА Ірина ДОСВІД МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ПОЛЬЩІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	234
ІСАКОВА Наталія, ДІМІТРІЄВА Марія НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ДЛЯ УКРАЇНИ	235
КОВАЛЬЧУК Тамара ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	236
КОЛОДІНА Лариса НАВЧАННЯ У ПОЛЬЩІ: ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ	238
КОСТЮК Олександр ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН БАЛТІЙСЬКО-ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ	239
КРИВОНОС Роман ПОЛЬЩА У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ФРН	240
КРОП Павло ІНТЕГРАЦІЯ ДО ЄС: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	242
ЛАНОВІЮК Людмила ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД НА УКРАЇНСЬКОМУ ҐРУНТІ: ТЕМАТИЧНЕ СЕЛО	243
МЕЛЬНИК Валентина, КИРИЛЮК Вікторія ДОСВІД РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ДОРАДЧОЇ СЛУЖБИ ПОЛЬЩІ	244
МИКИТИН Тарас, ШЕЛЮК Василь, ШИМАНСЬКИЙ Ярослав ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМИ ПАРКАМИ. ДОСВІД ПОЛЬЩІ ДЛЯ УКРАЇНИ	245
ПАЛАМАРЕНКО Інна ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ У ПОЛЬЩІ	247
ПОНОМАРЕНКО Оксана ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА НУБІП УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	248
СЕКУНОВА Юлія, БАБЕНКО Оксана ПОЛЬЩА В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	250
ЯКУШКО Катерина ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПОЛЬЩІ НА ПРИКЛАДІ UNIVERSYTET WARSAWSKI	251
КОНОНЧУК Інна СИСТЕМА ОСВІТИ У ПОЛЬЩІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ	252
ПИЛИПЕНКО Олена ВИЩА ВЕТЕРИНАРНА ОСВІТА В ПОЛЬЩІ: ДОСВІД І ІННОВАЦІЇ	253
БАРАНОВСЬКА Дарія ПОЛЬЩА В ЄС: ДОСВІД РОЗВИТКУ КІНОТЕАТРАЛЬНОГО РИНКУ	254

ДЕРКАЧ Олександр АВТОНОМІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ПОЛЬЩІ ЯК ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	256
МІЛЬМАН Леонід ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ДОХОДІВ І ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ	257
ЯРМОЛЬЧУК Тарас ВИКОРИСТАННЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ РЕФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	259

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

BAK Melania NON-FINANCIAL INFORMATION IN ACCOUNTING SYSTEM THE SCOPE AND SIGNIFICANCE	260
ISAKOVA Natalia ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN TERRITORIES UNDER POLISH RULE	262
PRUDZIENICA Maја PRZEDSIĘBIORSTWO SPOŁECZNE – ROZWAŻANIA TEORETYCZNE	263
БІЛАН Сергій РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ	265
КОРЕНЮК Петро ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	266
МАРТИН Андрій ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	267
ШИНКАРУК Лідія ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА	269
ВЛАСЕНКО Тетяна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	270
ЗОРГАЧ Альона ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	271
ІВАНОВА Оксана, ЧИЖЕВСЬКА Ксенія ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ТУРИЗМУ І ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В КРАКІВСЬКОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	273
КОСТЮК Ольга ЯКІСТЬ І БЕЗПЕЧНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ЯК КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ	274
МІЩЕНКО Іван КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ТА УПРАВЛІНСЬКІ ЧИННИКИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	275
ПЕТАСЮК Олена ПОЛЬСЬКА КООПЕРАЦІЯ В ГАЛИЧИНІ – ПОНЕР КООПЕРАТИВНОГО РУХУ	276
РУСІНА Неля СТАЛІЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ ІНЖЕНЕРІВ-ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКІВ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА	278
СЄКУНОВА Юлія, ТОВСТЕНКО Ірина УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ	279
ФАЙЧУК Олександр ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ «ЗЕЛЕНОГО» ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	280
ДАНИЛЕВСЬКА Інна СУТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ АГРОФОРМУВАНЬ	282
КАЛАНДИРЕЦЬ Неля ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНО-ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ-АГРАРНИКІВ	283

ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ

МОСТЕНСЬКА Тетяна, БІЛАН Юрій ПОКАЗНИКИ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ	285
ФЕДУЛОВА Ірина УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	286
ЦЮК Олексій УРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМ ЗЕМЛЕРОБСТВА	288
КОРНІЄНКО Валерій ГРОМАДСЬКИЙ ВИМІР ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛЬСЬКИХ ПІДПРИЄМЦІВ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО КРАЮ	289
ЛУЦКОВ Віталій ДОСВІД ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЧНИХ ПРОГРАМ ПОЛЬЩІ	290

ПОЙДА-НОСИК Ніна ПОРІВНЯННЯ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ РИНКІВ УКРАЇНИ Й ПОЛЬЩІ	292
ТРОФІМОВА Ганна СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ М'ЯСОПРОДУКЦІЄЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	294
МАКЕДОН Галина ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ПОЛЬЩІ Й УКРАЇНИ	296
ОБИРАЄМО ПАРТНЕРСТВО: ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ СПІВПРАЦІ В ОЦІНЦІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ	
АЛЬОШИН Владислав СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА ТА УКРАЇНОЮ	297
АНІСТРАТЕНКО Світлана, РОЗУМНІЮК Яна ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	299
БАРАНОВСЬКА Яна РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	300
ВОЛИНЕЦЬ Тетяна ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)	301
ГАВРИЛОВА Наталія ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ: УКРАЇНА- ПОЛЬЩА	303
ГАЛЬЦОВ Нікіта ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	304
ГРАСЬКО Інна ТЕМА ВОЛИНСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ 1943 РОКУ У НИНІШНІХ ВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	305
ГУЛА Вікторія ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН	306
ДМИТРЕНКО Юлія СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПОЛЬЩІ Й УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	307
ДОВГА Ольга ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ	308
ДУДАР Олександра ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	310
ІЛЬЧЕНКО Каріна ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ	311
КІНДРАТЕНКО Ірина УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: СУЧАСНИЙ ВИМІР	313
КЛИМЕНКО Олена УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ПЕРСОНАЛУ	314
КОВАЛЕНКО Андрій МЕШКАНЦІ ПОДНІПРОВ'Я ТА ПОЛЬСКИХ ПЛЕМЕН: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ДОБИ ЯЗИЧНИЦТВА	315
КОЛОДЯЖНА Олена ВАРІАНТИ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ	317
КОНДРАТІЮК Станіслав ПРОПОЛЬСЬКИЙ КУРС В ПОЛІТИЦІ ГЕТЬМАНЩИНИ (1658-1659 РР.): СПРОБА РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПОТЕНЦІЙНІ НАСЛІДКИ	318
КОРОТКОВА Анастасія ПЕРСПЕКТИВИ КОНФЕДЕРАЦІЇ У СКЛАДІ: УКРАЇНА, ПОЛЬЩА, ЛИТВА	319
ЛОЗОЦЬКА Катерина ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	320
МАРХАЛЬЧУК Ганна ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКОЇ ОБЩИНИ МІСТА КОРЕЦЬ	321
МИСЮРА Юлія МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ З РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА	322
МІСЯЙЛО Марія ПОЛЬЩА В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	324
НАСИКО Наталія ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ПОЛЬЩЕЮ	325
НОСКО Юлія УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА: ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА	325

ОРЛИК Наталія	
УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	326
ПАНЧЕНКО Олена	
ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ	328
ПЕТРОВА Ольга	
ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ: УКРАЇНСЬКІ ТА ПОЛЬСЬКІ ПАРАЛЕЛІ	329
ПІНЧУК Ірина	
ПОЛЬЩА В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	330
ПОЛИНЬКО Катерина	
ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	331
ПОЛЮХОВИЧ Вікторія	
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ВІД ПОЧАТКУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ДО СЬОГОДЕННЯ	332
ПРОНЕВИЧ Вікторія	
СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ	334
ПРОСЯНИК Сергій	
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В РОКИ МОНАРХІЇ П. СКОРОПАДСЬКОГО: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	335
САМОЩЕНКО Марія	
ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ ВСЕВЕЛИКОГО ВІЙСЬКА ДОНСЬКОГО З УКРАЇНСЬКОЮ ДЕРЖАВОЮ (ТРАВЕНЬ-ЛИСТОПАД 1918 Р.): ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	336
САПРОНОВА Дар'я	
ВОЛИНСЬКА ТРАГЕДІЯ: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ІСТОРИЧНОГО КОНФЛІКТУ	338
СОРОКА Максим	
ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПІЛЛЯ В ГІРСЬКИХ РАЙОНАХ РОЖНЯТІВЩИНИ (СМТ. ПЕРЕГІНСЬКЕ ТА ОКОЛИЦІ) В 30-40 р. ХХ ст.	339
СТУЖУК Анастасія	
ТРИ ПОДІЛИ ПОЛЬЩІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДОЛЮ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ	341
ТКАЛІЧ Юлія	
ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	342
ТРУТЕНЬ Аліна	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ПОЛЬЩІ	343
ХАРЧЕНКО Анастасія	
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ПЕРСПЕКТИВИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН	345
ШПІЛІ Олександр	
ВПЛИВ КРЕВСЬКОЇ УНІЇ НА ГЕОПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ	346
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	347

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА-ПОЛЬЩА В ІСТОРИЧНІЙ ПЕТРОСПЕКТИВІ

KUIK-KALINOWSKA Adela

UKRAJŃCY NA POMORZU I KASZUBACH. KULTURA I JEJ POGRANICZA

Pomorze jako obszar pogranicza kulturowego skłania do poszukiwania odpowiedzi na pytania dotyczące złożonego, wieloetnicznego i wieloreligijnego dziedzictwa kulturowego północnych ziem Polski. Skłania także do przestudiowania złożonych przejawów życia kulturalno-edukacyjnego różnych podmiotów narodowościowych zamieszkujących Pomorze. Okazuje się, że jest to problem złożony i dyktowany przede wszystkim sytuacją procesów historycznych, w których pojawia się również motyw ukraiński.

Rok 1947 dla społeczności ukraińskiej stanowił datę przełomową, ponieważ w wyniku decyzji władz komunistycznych w ramach akcji wysiedleńczej «Wisła» znalazła się na Pomorzu kilkutysięczna grupa Ukraińców, która została osiedlona w Gdańsku, Koszalinie czy Słupsku, a także na terenie niewielkich miast pomorskich takich jak: Bytów, Lębork, Miastko, Człuchów, Kościerzyna, Nowy Dwór Elbląg. W artykule analizowane będą formy życia kulturalnego społeczności ukraińskiej osiadłej przede wszystkim na Pomorzu Środkowym i pielęgnowanie tradycji wielopokoleniowej przywiezionej z rejonu Bieszczad na Pomorze, a zwłaszcza na obszar Kaszub. Kulturowanie przez Ukraińców języka, religii oraz dorocznych obrzędów i zwyczajów szczególnie wyraźnie widoczne jest na corocznych, lipcowych spotkaniach, w małej miejscowości pod Bytowie – w Udorpiu, w ramach kolejnych edycji «Bytowskiej Watry». Do tej pory odbyło się dwadzieścia sześć konfrontacji kulturowych. «Watra» poświęcona dziedzictwu duchowemu i materialnemu społeczności ukraińskiej na Kaszubach jest kilkudniowym festiwalem prezentującym kulturę Ukrainy w różnych jej przejawach, którym towarzyszy śpiew, muzyka, teatr i taniec. Doroczne święto społeczności ukraińskiej na Kaszubach przede wszystkim jest prezentacją kultury Ukrainy oraz ma celu zachowanie języka ukraińskiego, służy także licznym spotkaniom różnych grup narodowościowych i etnicznych (polskich, kaszubskich, niemieckich) wzmacniając europejską ideę bycia «wielości w jedności». Innymi formami pielęgnowania tradycji kultury ukraińskiej są wieloletnie konfrontacje (XIV edycji) z cyklu «Wielokulturowe Pomorze – wielokulturowy Słupsk», podczas których odbywają się występy młodzieżowych grup tanecznych z Białego Boru, a także warsztaty manualne dziecięcych lalek «motanek» (z pracowni w Bytowie) oraz wizyty studyjne młodzieży z Ukrainy w szkołach ponadgimnazjalnych w Kartuzach.

W artykule ukazana jest żywotność ukraińskiej społeczności na Pomorzu w wielu przejawach życia kulturalnego, religijnego i edukacyjnego, która kultywuje tradycję swego regionu pochodzenia ich dziadków, ukazując dzisiejsze życie «kultury na pograniczu» i wieloaspektowe «pogranicza kultury».

ŻYWORA Stanisław

Z HISTORII KRAJOWEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI: ETNICZNY ASPEKT

Poszukiwanie sposobów na polepszenie sytuacji w społeczno-gospodarczej sferze współczesnego ukraińskiego państwa zmuszają nas do odwołania się do historii rozwoju państwowej przedsiębiorczości. Bogaty materiał do tego zapewniają gubernie Południowo-Zachodnie imperium Rosyjskiego (koniec XIX – początek XX wieku), w których zamieszkiwały różne narodowości, w tym Polacy.

Znanymi przedsiębiorcami byli hrabia Branicki, którzy posiadali 7 cukrowni, 2 gorzelni i 8 młynów parowych w Kijowskiej i Podolskiej gubernii. Między innymi, Maria Branicka miała w posiadaniu cukrownie w wioskach Kożanka, Saliwonki, Ruda, Trylisy Wasylkowskiego powiatu; 2 gorzelni na wsi Werbiwka Zwenigorodskiego powiatu, we wsi Sofiówka Czerkaskiego powiatu i 5 młynów parowych w mieście Biała Cerkiew, w wioskach Fursy, Puhaczowka, Szczerbaki, Gruszki Wasylkowskiego powiatu [1, s. 154].

W końcu XIX wieku. Józefowi Potockiemu należały cukrownie w miasteczkach Klembowce, Szepetowce, Krzemieńcu, Korcu na Wołyniu, w Sapowie, Sutkowcach na Podolu, w Bużańcu i Wilchowcu na Kijowszczyźnie. Zakład w Szepetowce był największym. Tu działało 1. 353 pracowników i produkowano produktów na 122. 6000 rosyjskich rubli. W posiadaniu pana

Potockiego znajdowały się również Smagdyrewska fabryka szkła i Klembowska fabryka piasku [2, s. 640].

Wśród znanych przedsiębiorców polskiego pochodzenia ciekawą postacią jest pan Karol Szlenker (1839-1900 r.). Nie mając odpowiedniego wykształcenia, musiał opiekować się rodzinnym majątkiem ziemskim, w czym znalazł swoje powołanie. W 1876 r. założył skórzaną fabrykę w mieście Berdyczowie, a w Warszawie zbudował fabrykę zasłon i firan, która zdobyła uznanie w całym imperium Rosyjskim. Skórzana fabryka, kierowana przez Karola Szlenkera była potężnym przedsiębiorstwem, tu na początku XX wieku. pracowało 600 osób, a roczna produkcja wynosiła 3 mln rosyjskich rubli [3, s. 34]

Jednym z pierwszych organizatorów przemysłu cukrowniczego na Podolu był Emeryk Mańkowski (1826-1918 r.). W 1866 r. we wsi Borowce zbudował pierwszą cukrownię, założył stadninę koni, zajmował się hodowlą rasowych owiec. W 1858-1859 pp. Emeryk Mańkowski, jako delegat od Jampolskiego powiatu, zasiadał w Podolskiej Szlacheckiej Komisji do polepszenia poziomu życia wieśniaków.

W 1860 r. wchodził do składu komitetu przedstawicieli Południowo-Zachodnich gubernii, który organizował Stowarzyszenie Rolnicze Zachodnich Gubernii i Ziemską Kredytową Spółkę. W sierpniu 1896 r. brał udział w Kongresie magnatów Podolskiej gubernii, na którym zostało założone Podolskie Stowarzyszenie Rolnicze, on stał członkiem Zarządu Główniego [4, s. 392].

Zróżnicowaną była działalność znanego podolskiego przemysłowca i działacza społecznego Konstanty Buszyńskiego (1856-1921 r.). Wykształcenie średnie otrzymał w Dreźnie, studiował rolnictwo na politechnice w Rydze. W 1886 r. stworzył w miasteczku Niemerczowym wraz z Michałem Łążyńskim jedno z najpierwszych na Podolu wzorcowe gospodarstwo nasienne, które zajmowało się selekcją buraków cukrowych, pszenicy, żyta, owsa. Gospodarstwo miało laboratorium selekcji i kontroli, stację meteorologiczną i badawczą. Miedzy innymi, tutaj zostały uzyskane znane gatunki pszenicy ozimej – «Triumf Podolu», «Banatka Podolska», «Nowy Triumf Podola», «Niemerczańska Jubileuszowa», pszenicy jarej – «Niemerczańska jara», «Niemerczańska jara czarna», owsa – «Niemerczański wczesny», żyta – «Excelsior». Konstanty Buszyński brał udział w Kongresie magnatów Podolskiej gubernii, na którym zostało założone Podolskie Stowarzyszenie Rolnicze, on stał członkiem Zarządu Główniego [5].

Znany podolski przedsiębiorca Stefan Dersewil (1859-1936 r.) osiągnął znakomite wyniki w swoim majątku ziemskim w Pasynkach. Stefan miał na celu nie tylko otrzymanie zysków ale chciał radykalnie poprawić gospodarstwo i zapewnić większą stabilność dochodu. Inny przemysłowiec i działacz społeczny Franciszek Jaroszyński (1870-1930 r.) wprowadził w swoim majątku ziemskim najbardziej nowoczesne metody gospodarowania. Eksportował z innych krajów technikę, bydło i rasowych koni. Franciszek wielokrotnie został wyróżniony na wystawach gospodarczych, np. w 1912 r. otrzymał srebrny medal Podolskiego Stowarzyszenia Rolniczego za 1-letniego karego półrasowego żrebaka. Był także członkiem Związku Właścicieli-Polaków Podolskiej guberni [4].

W ten sposób, pod koniec XIX wieku, bez względu na różne ograniczenia i zakazy, znaczna ilość najbogatszych polskich magnatów włączyli się w działalność gospodarczą i wraz z innymi przyczynili się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Literatura:

1. Materiały rolniczo-gospodarczego badania Południowo-Zachodnim regionu. – Gajsyn: typ. W. L. Schwartzman, 1908. – 175 s.
2. Cały Południowo-Zachodni region: Książka informacyjna handlowo-przemysłowych i fabrycznych przedsiębiorstw, instytucji administracyjnych i dużych majątków ziemskich w guberni Kijowskiej, Wołyńskiej, Podolskiej. – K., 1907.
3. Romaniuk N. Właściciele ziemscy na Wołyniu w rozwoju przedsiębiorczości (druga połowa XIX – początek XX wieku) / Black Sea. Scientific journal of academic research. October 2013. Volume 04. Issue 04. – S. 32-37.
4. Kolesnyk W. Znani Polacy w historii Winnicyzny. Słownik biograficzny. – Winnica: OMOS «Rozwój», 2007. – 1008 s.
5. Krótki opis Niemierczańskiej nasiennej gospodarki. – Podolski gospodarz. – 1915. – Nr 8. – S. 8-11.

РОСІЯ – УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Оригінальними методами новітніх історичних досліджень й популяризації наукових знань є методи історичних аналогій й занурення в історію. Розглядаючи формування стратегічного партнерства України з Росією та Польщею у XXI столітті, не варто уникати низки проблем, що сягають корінням у далеке минуле і досі не мають свого розв'язання. З одного боку, таку невизначеність намагаються взяти на озброєння політики, щоб обґрунтувати свої агресивні дії у нинішніх історичних умовах, а з іншого – відбувається перевірка на справжність намірів і готовність засобами політичного, військового, економічного, культурного співробітництва прийти на допомогу стратегічним партнерам.

Момент істини настав тоді, коли Україна зазнала військового нападу з боку Росії – одного із стратегічних партнерів і гарантів суверенітету й територіальної цілісності нашої держави. Натомість сусідня Польща – теж стратегічний партнер України – продовжила тверду лінію на дотримання міждержавних домовленостей і надає всіляку підтримку українському народу в боротьбі з російським агресором.

При новій конфігурації політичних і військових сил у Європі неминучими стали спроби Росії вбити клин у відносини взаємоповаги і співробітництва між Україною та Польщею. Для цього використовуються не тільки прямі військові погрози, а й спекуляції на історичних перипетіях у взаєминах європейських країн як у XX, так і протягом інших століть. Росія діє методами, більш звичними для минулої професійної діяльності її лідерів, взявши на озброєння форми і способи так званої «гібридної війни», обґрунтування якої відшукано ще в працях російських теоретиків військової справи 1930-х років. Від Сталіна до Путіна спеціальні служби в Росії відіграють найактивнішу роль у змінах кордонів, спробах дискредитації урядів, держав і народів. Вони ж забезпечують спотворення історичної правди і нав'язування свого світобачення об'єктам великодержавної політики.

Імперські амбіції і потаємні способи їх реалізації політична верхівка РФ фактично успадкувала від царських і радянських часів. Користуючись специфічними методами діяльності спецслужб, важелями впливу розвідки, контррозвідки, політики з позиції сили й інформаційного зомбування власного народу, Росія не зупинилась перед окупацією Криму й розв'язанням бойових дій на сході України, прямими військовими погрозами іншим сусіднім державам.

Не маючи вичерпних об'єктивних джерел інформації, або одержуючи дозовані чи навіть фальшиві відомості, світова спільнота і навіть інститути громадянського суспільства мають значні труднощі з тим, щоб завчасно розібратись у причинах і наслідках ексцесів, які спорадично виникають між народами і загрожують швидко перекреслити всі попередні мирні напрацювання. Міжнародні організації й високорозвинені в економічному й військовому відношенні країни демонструють невміння об'єднатись і протиставити агресії такі ефективні дії, які б призвели до відвернення нової світової війни і адекватного покарання міжнародних злочинців.

Виходячи з цього, варто системно розглянути тактику дій лідерів тоталітарних країн щодо народів, яким готувалася участь бездержавних. До таких у 1920-х – 1930-х роках радянські та нацистські вожді відносили, зокрема, Польщу. Україні більшовицькою партією була визначена форма існування винятково в союзі з радянською Росією.

У вересні 1939 р. Червона армія вчинила напад на цю Польщу під гаслом необхідності захисту західноукраїнського та західнобілоруського населення від загрози німецького поневолення, хоча досі в Радянському Союзі офіційно ніяк не переймались долею українців і білорусів за кордоном, хіба що з метою ліквідації провідників національного руху.

Активна роль для насаджування нового режиму і викорінювання найменших залишків польської державності, агентури польських спецслужб, тотальної боротьби з польським та українським національним рухом ще до початку військових дій відводилась на західноукраїнських землях радянським спеціальним службам. З метою повного розгрому на особливу замітку бралися національні партії та товариства, що працювали в Польщі. Успіх

забезпечувався широким використанням агентури НКВС, умілою компрометацією керівників і активних учасників національного підпілля, схиленням рядових членів організацій до лояльності і співробітництва з радянською владою. Жорстокість і безкомпромісність радянської влади, на вістрі дій якої знаходились чекісти, згодом призвела до полярних, порівняно з вереснем 1939 р., настроїв місцевого населення стосовно приходу частин Червоної армії на чолі з українцем С. Тимошенком.

Українські та польські вчені, у тому числі з діаспори, постійно звертаються до проблем українсько-польських відносин в роки Другої світової війни та в післявоєнний період. Нерідко з прямо діаметральних позицій представники двох народів оцінюють найбільш гострі події взаємин двох народів, що або сприяє налагодженню взаєморозуміння, або призводить до спалаху дискусій і погіршення відносин. Кожна із сторін у підсумку погоджується з твердженням про безперспективність різночитання сторінок так званої «важкої історії» і шкідливість безапеляційного нав'язування опонентам своєї точки зору. З російськими вченими, вочевидь, немає потреби дискутувати, кому належить Крим чи Донбас до відновлення історичної й правової справедливості. Незважаючи на розмаїття етнографічних меж українців, незалежна Україна жодного разу не ставила перед сусідами питання про зміну державних кордонів.

Важливіший висновок, що впливає з міждержавних відносин Україна – Росія, Україна – Польща, полягає в необхідності зважати на уроки історії. Їхня властивість актуалізації проблем, пояснення причинно-наслідкових зв'язків заслуговує на вивчення і врахування в розбудові новітньої політики стратегічного партнерства.

ДОЦЕНКО Віктор

КОМПАРТІЙНА ПОЛІТИКА СТОСОВНО ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ПІДРАДЯНСЬКОЇ ВОЛИНІ У 1920-30-ТІ РР.

У перше радянське десятиліття польська громада підрадянської Волині, як і інші національні меншини України переживала період радянської коренізації. Коренізація супроводжувалась національним адміністративним районування, розбудовою польської освіти, культури, а також поступової комунізації населення регіону. Як зазначає Т. Снайдер, радянська політика 1920-х рр. у сфері національних відносин мала зробити з прикордонного населення справжніх поляків, навчаючи їх літературній польській мові в польських школах. А в 1930-ті її змінила політика Великого терору. Поляки перетворились на ворогів радянської влади. Вони мали бути або знищені, або депортовані.

Поляки Волині на початку 1920-х рр. були переважно сільським етносом. Тому коренізація, яку оголосили більшовики на Волині реалізовувалась через створення національних сільрад, шкіл, кооперації та культурних установ. Втілюючи в життя політику коренізації більшовики мали зважати на наявність вороже налаштованої до СРСР Польської держави та високу релігійність поляків, які під час перепису 1926 р. записували у графі національності – католик. Тому дозвіл на створення польських національних сільрад та культурно-освітніх установ радянський уряд розглядав як крок до послаблення національного невдоволення, а отже й зменшення потенційного впливу другої Речі Посполитої. Проголошена на початку 1920-х рр., лібералізація суспільного життя передбачала участь польського селянства в діяльності рад та судових камер. Польські заможні селяни у другій половині 1920-х років отримали політичні права і можливість брати участь у виборах до місцевих рад. Влада навіть дозволила діяльність польських релігійних гуртків «ружинців» і «терціярів». У села влада направила польських націонал комуністів, які мали радянізувати селянство. Було налагоджено друк польської періодики та газет. Створено національні театральні колективи, польська мова вивчалась у радянських вишах.

Зміни у стосунках влади і польської меншини Волині відбулися на початку 1930-х рр. Згортання політики коренізації для українських поляків завершилося масштабною національною чисткою другої половини 1930-х рр. Поляки, які ще в 1920-х рр. вважалися для правлячої партії «п'ятою колоною» на випадок радянсько-польської війни, мали бути очищені від антирадянського елементу. Ситуацію для радянських поляків погіршувала підписана в січні

1934 р. німецько-польська угода про ненапад. Два ворожі для більшовиків режими формально домовились про дружбу і порозуміння. Реагуючи на документ компартійні керівники змінили підходи до польського етносу краю. Влітку 1933 р. Нарком внутрішніх справ В. Балицький розпочав справу Польської військової організації, яка мала ліквідувати польських політемігрантів в СРСР. Під арешти потрапили польські комуністи, прорадянські налаштовані діячі культури і науки.

Восени 1934 р. політбюро затвердило новий правовий режим для прикордонних західних територій. Він передбачав розширення прикордонної зони, куди в'їзд для сторонніх осіб здійснювався лише з дозволу НКВС, а також здійснення акцій примусового виселення небажаного елемента. За період з 20 лютого по 10 березня 1935 р. з прикордонних районів Київської та Вінницької областей на Східну Україну було виселено 8329 родин (близько 41 тис. осіб). Згодом квоти на виселення з Мархлевського району були збільшені ще на 1, 5 тис. польських господарств. У січні 1936 р. влада розпочала кампанію з депортації до Казахстану ще 69 тис. поляків прикордонних районів України.

Одночасно влада розпочала наступ на польські національні адміністративні та інституції. До червня 1935 р. в Україні та Білорусії ліквідовано 36 національних сільради та 367 польських шкіл. У липні 1935 р. ліквідовано єдиний в Україні польський Мархлевський національний район. У жовтні закрито ще 117 польських шкіл та ліквідовано 40 сільрад. У 1938 р. була розпущена Комуністична партія Польщі, а її керівників було страчено чи вислано в Казахстан.

Переслідування поляків, арешти, страти і депортації масово застосовувались до жителів Волині упродовж 1937-1938 рр. Працівники спецслужб з'являлись у селах і містечках краю з готовими списками (готовими альбомами) майбутніх жертв. Арешти проходили на підприємствах, колгоспах, в культових спорудах та у будинках поляків. Першими під арешт потрапляли чоловіки. Їх засуджували за антирадянську діяльність. Справи розглядались у спрощеному порядку. В Житомирській області «трійки» 22 вересня 1938 р. засудили до розстрілу 100 чоловік, наступного дня – 138 осіб, а 28 вересня – 408 чоловік. Після розправи над чоловіками, спецслужби проводили масові виселення жінок і дітей ворогів народу. В селах Волині енкаведисти виконували роль не тільки суддів, а й розстрільних команд.

Загалом, радянська політика стосовно польської громади Волині мала на меті радянізації і комунізацію польського селянства, створення умов для перетворення їх на радянських громадян не тільки за паспортом, але і по-духу. Однак події початку 1930-х рр. змінили компартійну політику з комунізації на ліквідацію всіх ворожих антирадянських елементів серед польського населення Української СРР. Великий терор другої половини 1930-х рр. забрав життя у більше 100 тис. поляків.

Література:

1. Журба М. А. Етнонаціональні та міжнародні аспекти діяльності громадських об'єднань українського села (20-30 рр. XX ст.): Монографія / М. А. Журба. – К. : Науковий світ, 2002. – 499с.
2. Конквест Р. Великий терор. Сталінські чистки тридцятих років / Р. Конквест. – Луцьк: Терен, 2009. – 880с.
3. Мартин Т. Імперія національного вирівнювання. Нації та націоналізм у Радянському Союзі (1923-1939 роки) / Тері Мартин. – К. : Критика, 2013. – 639с.
4. Снайдер Т. Кроваві землі: Європа между Гитлером и Сталиным/ Тимоти Снайдер. – К. : Дуліби, 2015. – 584с.

ЗАЯРНИЮК Андрій

ДО КРИТИКИ ПАРАДИГМИ «МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ СТОСУНКІВ» В ІСТОРІОГРАФІЇ: ПЕРЕХІД ГАЛИЦЬКОГО СЕЛА В РИМО-КАТОЛИЦИЗМ НА ПОЧАТКУ XX СТ. В ЛОКАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

Парадигма «міжнаціональних стосунків» передбачає наявність двох чи більше національних колективів які взаємодіють між собою. Проблема в тому, що нації не є реально існуючими об'єктами з власною онтологією. Нації – це «уявлені спільноти» Бенедикта Андерсона, які існують тільки через суб'єктивну ідентифікацію з ними окремих членів спільноти, яку Ернест Реннан ще в XIX ст.. влучно назвав «щоденним племінним». Навіть за умови універсальності національної ідентифікації, вона ніколи не буде ексклюзивною і у

реальній взаємодії між представниками різних націй ідентифікація з національною спільнотою є лише одним з багатьох, і не обов'язково визначальним чинником.

Інша проблема з парадигмою «міжнаціональних стосунків» в тому, що суспільство з сильною національною само ідентифікацією проектує її на минуле. Національний метанаратив обов'язково має історичний вимір і тому накидає на минуле свою національну телеологію. Проблеми з інтерпретацією минулого в національних категоріях існують не тільки в давнішій, домодерній історії, а й коли ідеться про XIX–XX ст., оскільки націоналізація має була процесом пізнім, а національна ідентичність продовжувала бути хиткою і оспорюваною.¹ У цьому виступі я проаналізую один випадок, коли національний наратив наклав свою інтерпретацію на окремий локальний інцидент і пробував представити його як частковий випадок більшого «українсько-польського» конфлікту.

Перехід Недільна Старосамбірського повіту на римо-католицизм співпав з загостренням конфлікту між українськими і польськими політичними партіями, і став широко відомим громадськості у 1908 р., коли вибори до Сойму відбувалися під значним тиском зі сторони властей, спрямованим проти українських партій. В такому контексті українська преса представляла і справу зміни конфесії в Недільній: «*Polonia militans* під маскою католицизму рве кусень за куснем з нашого національного організму....»² Таку інтерпретацію справи Недільної з національного дискурсу того часу підхопила і сучасна українська історіографія. Сучасний історик представляє зміну конфесії в Недільній як польську інтригу, в результаті якої «українське село розділилося на прихильників двох вір».³

Більш прискіпливий погляд на справу Недільної показує, що навіть тогочасна українська періодика описує зміну конфесії в цій сільській громаді як більш складний і не такий однозначний процес. Село Недільна, за 30 км. на південний схід від Старого Самбора, в горах вважалося типовим «глухим кутом». Воно належало до парохії сусіднього села Топільниці і саме цей факт був найвагомішою структурною причиною конфлікту. Ситуація з Недільною була ідентичною до ситуації в Гниличках, котрі перейшли на православ'я у 1881 р. В обох випадках зміни конфесійної приналежності передували намагання отримати свого власного священика і статус окремої парохії.

Відкритий конфлікт почався у 1905 р. коли помер старий парох і о. Філарет Ортинський, який був у Недільній священиком-помічником став новим парохом, тепер вже у Топільниці. Як наслідок, Недільна втратила свого окремого священика.⁴ Приблизно в той сам час зі Станіславівської в'язниці повернувся Василь Яник, колишній дяк і громадський писар. Як писав дописувач до «Руслана»: «Той несовісний чоловік станув на чолі незадоволених, взяв в свої руки провід і з війтом зачав товчи ся по архієреях, намісництві, цісарским бургу у Відни, по міністерствах, а вкінці заїхав аж до Черновець до православного владики, а всюди шукаючи священика для Недільної». Василь Яник виступав від імені частини громади, яка фінансувала його подорожі, а переходу на латинський обряд передували спроби перейти в православ'я.⁵

Архівні документи показують, що ініціатива виходила від самих селян. Переходу передував конфлікт між громадою і парохом і закриття церкви в Недільній після того як згорів парохіяльний будинок в Недільній.⁶ Факт, коли люди силою вломися в церкву і змінили замок, був стверджений старостом, задокументований у актах, відісланих до Самбірської прокуратури, звідки дотепер ще не було жодних вістей.⁷ Більше того, намагання Недільної отримати окрему парохію мали довгу історію і простежуються принаймні до 1867 р.⁸ У той час

¹ Це розуміння нації базується на Brubaker R., *Nationalism Reframed. Nationhood and The National Question in The New Europe*. – Cambridge, 1996. – С. 13-54.

² Діло, 1908, №107.

³ Михальський Ю. Польська суспільність та українське питання у Галичині в період соймових виборів 1908 р. З історії польсько-українських стосунків. – Львів, 1997. – С. 13.

⁴ Тамтой. Допись з Старосамбірщини // Руслан, 1909, №5.

⁵ Ibid.

⁶ Центральний Державний Історичний Архів України у Львові, ф. 146, оп. 4 спр. 7127, а. 8.

⁷ Ibid., а. 16.

⁸ Ibid., а. 58.

як українські політики звинувачували повітового старосту з його пропольською політикою,¹ староста вказував на ініціативу самих селян.² Документи Перемиської греко-католицької єпархії підтверджують тезу старости. Перемиська греко-католицька консисторія знала про проблеми з Недільною задовго до того як справою зацікавилася державна адміністрація.³ За свідченням самих селян, тільки протягом 1904 р. Василь Яник, єдиний письменний серед «ініціативної групи» селян з Недільної, вислав до консисторії в Перемишлі 5 листів з проханнями і вимогами. Селяни доводили, що віддаленість від Топільниці і брак власного священика відбивалися на релігійності і моральності селян – «же так ховаємо як худоба, то треба крижі з цвинтаря забрати, бо то єст стиртовиско не цвинтар. В неділю во великі свята як врітвяні [sic!], Іорданські, великодні і зелені то молодіж замовить собі музику то цілі тоти свята танцюють, пют, бют ся при тій спосібности чужоложат, крадут в селі єст багато покриток і з розпусти малженства порозходилися». Свій священик виправив би ситуацію, він допоміг би «вкоренити християнство», і покращити «просвіту церковну». Бо зараз навіть євреї насміхаються з селян, що ті ховають своїх покійників так як вони. Оскільки єпископ в Перемишлі не збирався задовільнити вимоги селян, ті перейшли до погроз: «Як видим то наша просьба немає місця у нашого владики і просимо о а даремно глядаємо науку, а нехоче ниhto дати ... Коли не отримаємо милостивого благословення то і Паздерика латинского підем до біскупа латинского а той нас прийме бо вже добре видимо, що Ви Отче Владико нас не хочете, бо ліпше бути латинником, ніж таким геретиком, що Бога не знає».⁴

Головний «ворохобник» з Недільної був типовим представником напівосвіченого селянського лідера-автодидакта. Син дяка з Топільниці, Василь Яник закінчив 5 класів школи в Самборі. Повернувшись додому, зайнявся дяківством, якого навчився від батька. Оскільки дохід з того заняття його не задовольняв, Яник зайнявся покутним писарством. Саме через покутне писарство він його три рази судили за «образу суду» (типове звинувачення проти покутних писарів, чия діяльність – написання звернень до суду від чужого імені – вважалася шкідливою для судочинства і селянської моралі). Яник відбув три тюремні терміни – 6 місяців, півтора та 2 роки, втратив через судові процеси маєток та судово розлучився з дружиною.⁵

Типовий конфлікт навколо намагання отримати власного священика, не менш типове протистояння між самоуком селянином і священиком, перетворилося на «національний конфлікт» після того як ним зацікавилися польські та українські патріоти, а учасники конфлікту спробували використати національні рухи та дискурси для вирішення локальних проблем. Конфлікти навколо церковного майна в селі і священиків продовжувалися, ні греко-ані римо-католицький священики були в стані контролювати парохію.⁶ Виглядає, що конфлікт затих, коли Недільна у 1910 знову отримала окремого священика. О. Ортинський намагався зробити посаду для священика-помічника у Недільній постійною.⁷ У 1912-ому о. Ортинський формально згодився на вилучення Недільної зі своєї парохії.⁸

Недільчан постійно звинувачували у корисливій поведінці і лицемірстві. Їхня «польськість» не була безкорисною. Українська газета скаржилася, що селяни з Недільної «розбрелися по світі надувати легкодушних людей так, що коли прийдуть до рускої хати, представляються жертвою «латинників», коли же стрінуться з Поляком, затагають пісеньку про руских «гайдамаків» та хапають грошенята ніби на капличку, а справді на горівку».⁹ Спогади о. Ватулевича, одного з чільних польських патріотів Старосамбірського повіту, доводять, що незважаючи на всі заходи польських патріотів ніякого навернення в лоно польської нації в Недільній не відбулося. Більше того, під час російської окупації 1914–

¹ Ibid., а. 60.

² Ibid., а. 59.

³ APP, ABGK, sygn. 5860. Ця справа була непагінованою, коли я нею користувався, тому у посиланнях неможливо вказати конкретні аркуші.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Тамтой. Допись з Старосамбірщини // Руслан, 1909, №5.

1915 рр., селяни масово переходили на православ'я, та брали участь в православних релігійних практиках.¹

Замість міжнаціонального конфлікту у випадку з Недільною маємо конфлікт, у якому йшлося про місцеву гордість, солідарність громади, її право впливати на релігійні практики та розпоряджатися церковним майном на своїй території, про протистояння між священиком і лідером селян. У 1899 р. місцева вчителька-полька і автор першої етнографічного опису Старосамбірського повіту відзначала «відсталість» мешканців Топільниці і Недільної.² Виглядає, що ця «відсталість» чи то пак відстороненість селян Недільної від кодів та цінностей сучасності дозволила їм уникнути інтеграції в національні проекти принаймні до початку Першої світової війни.

ПАДАЛКА Сергій

СЕЛО ПОЛЬЩІ І УКРАЇНИ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН В ДОБУ ПОСТКОМУНІЗМУ (1991–2003 РР.)

Проблема компаративного аналізу сільського розвитку Польщі і України сьогодні є винятково актуальною, оскільки може найрельєфніше пояснити природу українсько-польських взаємин, що у великій мірі визначали шляхи історичної долі обох народів. На початку 1990 – х років Польща і Україна взаємодіяли, як дві суверенні й рівноправні держави, проте очевидною була різниця на користь Польщі в політичній структуризації суспільства, темпах соціально – економічних перетворень та інтеграції в європейські й євроатлантичні структури. В період посткомунізму Польща і Україна вступили практично з однаковим економічним потенціалом, національним доходом з розрахунку на думку населення.

Сільське господарство завжди відігравало велику роль у соціально-економічному й політичному житті Польщі. Воно було своєрідним фундаментом для багатьох інших галузей польської економіки, тому ситуація у сільському господарстві залишалась важливим критерієм успіху євроінтеграції. Для українського суспільства, яке незворотно обрало шлях євроінтеграції, актуальним залишається формування усталеного уявлення про можливі шляхи просування в цьому напрямку. Корисним може бути аналіз досвіду євроінтеграції Польщі, яка успішно пройшла даний шлях, залишалась схожою за соціально-економічним потенціалом з Україною.

Ключовим завданням для Польщі стала активізація сільського середовища як невід'ємного елементу урівноваженого розвитку села. Була обрана багатонапрямова модель розвитку. Польща – одна з країн Європи, в якій сільське господарство займало провідне місце в економіці. Галузь характеризувалась тим, що після вступу до ЄС, більшість господарств вдалося зберегти традиційні методи виробництва. Польща залишалася значним виробником багатьох видів сільгосппродукції. Аналіз аграрного досвіду Польщі є актуальним і необхідним в силу схожості процесів, що протікали протягом досліджуваних років в Україні. Розвиток Польщі зумовлювали такі чинники як вихід з соціалістичного табору, перебування у статусі країни з транзитною економікою. Схожість зумовлювалася відповідністю кліматичних, природних умов.

Аграрна політика, що проводилась у Польщі на ранніх етапах (1990–1993 рр.), в цілому відзначилась малоефективністю. Це виражалось у встановленні високих відсоткових ставок за кредитами, існуванні серйозних порушень балансу торгівлі у сільському господарстві, незахищеності від конкуренції з боку субсидійованого експорту країн Європейського союзу як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Усе це призвело до істотного зниження доходів сільського населення порівняно з міським (здатність попередньої політики паритету доходів). Крім того, модернізація сільського господарства ототожнювалось з руйнуванням сільського кооперативного руху, що призвело до послаблення пропозиції товарів сільського господарства. У 1994–1997 рр. була успішно реалізована програма першого віце-прем'єра Г. Колодко «Стратегія для Польщі», яка радикально відрізнялась від «шокової терапії». Ця друга хвиля

¹ Watulewicz J. Z pamiętników proboszcza łac. w Felsztynie. Skrzęsłonych w latach wojny światowej 1914-1919. – Przemyśl, 1920 (odbitka z rocznika III T. P. N. w Przemyślu). – S. 34.

² Strzetelska-Grynbergowa Z. Staromieskie: Ziemia i Ludność. – Lwów, 1899. – S. 543

реформ являла собою політку, спрямовану на поступове створення необхідних інститутів, зростання державного втручання в економіку, більш справедливий розподіл доходів. В ході її проведення були значно покращені основні макроекономічні показники.

Темпи аграрних перетворень залежали від цивілізаційного вибору Польщі. Відкинувши соціалізм, як систему, що не могла прилаштуватись до ліберальних умов розвитку, Польща вимушена була адаптуватися до нових умов. Аби не стати на шлях примітивного капіталізму, довелося пройти нелегкий процес обдумувань рішень. Даним шляхом не можна було слідувати за правилами. Траєкторія польських реформ – це глибоко диференційована сітка фактів, явищ, підходів і оцінок цінностей, де прогрес, регрес, успіхи і прорахунки створювали емпіричну картину трансформацій. Сільське господарство Польщі, яке не пережило колективізації (як українське село), виявилось більш сприйнятливим до реформ у формах власності і господарювання. Галузь практично склала підвалину для розбудови ринкової економіки. Стратегія розвитку сільського господарства Польщі враховувала геополітичні цивілізаційні тенденції. Галузь розглядалась рушійною силою життя нації. Визначальною складовою економіки сільськогосподарського виробництва стало зайняте сільське населення. У сільському господарстві Польщі фактично склалася змішана модель економічних відносин, в якій вільно-ринкові відносини поєднувалися з державним регулюванням. Проведені аграрні перетворення до 2004 р. мали наступну концептуальну складову: єдність і цілісність із загальнодержавною політикою розвитку країни, яка полягала в лібералізації та належній державній підтримці сільського господарства; забезпеченість нормативно-законодавчого оформлення загальнодержавної політики відповідно до цілей економічної політики ЄС; програмованість у виконанні економічних стратегій та їх аграрної складової.

Головним завданням початкового етапу системних перетворень в сільському господарстві було підвищення ефективності землекористування і виробництва. Саме на цьому вибудовувалася первісна концепція перетворень. Для її реалізації всім типам господарств надавалась повна виробнича самостійність. Держгоспи, сільськогосподарські кооперативи, індивідуальні селянські господарства одержували право за своїм вибором планувати виробництво і реалізовувати продукцію. Сільськогосподарські підприємства одержували можливості установлювати виробничі і науково-технічні зв'язки з організаціями, в тому числі і іноземними, фірмами, торгівельними підприємствами, створювати спільні підприємства, збувати продукцію на внутрішньому і зовнішньому ринках, вільно закуповувати матеріально-технічні ресурси через торгові організації, а також безпосередньо у виробників. Органи влади відмовлялись від втручання в господарську діяльність сільгосппідприємств всіх форм власності, ліквідовувалося галузеве планування. Специфічною формою приватизації було створення Акціонерних товариств з обмеженою відповідальністю, які займалися сільськогосподарською діяльністю, промисловою переробкою сільськогосподарської продукції, торгівлею і наданням послуг. Дані комбінати було непросто приватизувати через великомасштабне виробництво і високу вартість виробничих фондів. Оренда відігравала велике значення для зміни відносин власності у сільському господарстві. Її можливості розширилися після створення Агентства сільськогосподарської власності. В досліджувані роки помітну роль у розвитку сільського господарства відігравали кооперативні банки. В Польщі була запроваджена ефективна податкова система. Протягом досліджуваних років відбувались зміни у числі зайнятих в сільському господарстві Польщі. Зберігалась регіональна специфіка зайнятості. В 1995 р. сільським населенням себе вважало 6, 8 млн. поляків (17, 8% населення). В міських і промислових районах – Верхня Сілезія, Краків, Лодзь, Гданськ, Познань, Варшава, Щецин, проживало до 10% населення, яке було зайнято в сільському господарстві. Вони були зайняті на державних сільгосппідприємствах. В цілому кількісно технічне оснащення сільського господарства Польщі поліпшувалося і досягало належного європейського рівня. Водночас воно поступалося оснащенням спеціалізованим обладнанням для невеликих ферм. В 1995 р. для потреб сільського господарства використовувалося 1319 тис. тягачів, з яких 94, 3% перебували у власності окремих господарств. Т.з. казначейські тягачі (трактори) використовувались у радгоспах і сільськогосподарських кооперативах. В середньому на трактор припадало 14 га орних земель, або на 100 га доводилось 7, 4 трактори. В західних і

північних регіонах, де тривалий час переважали радгоспи (а після 1992 р. були ліквідовані) на 100 га припадало менше шести тракторів. В центрі і півдні на 100 га земель було близько 9–12 тракторів. Їх власниками головним чином були фермери, які володіли ділянками до п'яти га. В даних господарствах така техніка використовувалась не на повну потужність. Протягом 1989–1995 рр. в сільське господарство Польщі надійшло близько 157 тис. тракторів. Зменшувалось число тракторів у державних сільгоспідприємствах (зменшилось на 52 тис.), кооперативах (на 2, 3 тис.). Водночас зростала їх кількість в приватних господарствах. Приватні власники в основному закуповували трактори через аукціони, в більшості випадків не в найкращому стані. Не всі фермерські господарства мали змогу придбати трактор. В 1995 р. лише кожне шосте дане господарство мало трактор і набір обладнання. Чимало фермерів володіли малопотужними тракторами.

Сільськогосподарський потенціал Польщі формувався передусім за рахунок виробництва значних обсягів картоплі, а також овочів і баштанних культур. З поширенням інноваційних технологій відкривались нові можливості збільшення обсягів виробництва зернових і зернобобових. Польське сільське господарство спеціалізувалось серед країн Центральної Європи на виробництві картоплі, льону, молока, тютюну, м'яса, цукрового буряку, ягід. Істотне становище в сільському господарстві та харчуванні населення займали цукрові буряки, ріпак і ріпа, рапс.

У Польщі впроваджувалась концепція багатофункціонального розвитку сільських районів. Успішно розвивалися ті сільські території, у яких зберігалася висока свідомість сільського керівництва, підприємців, землеробів. Інтереси сільських територій були враховані у процесі децентралізації, коли переносилась частина управлінських функцій з адміністративного центру держави в регіони. Склались оптимальні умови делегування державою самоврядних функцій органів місцевої влади. Розвиток сільської інфраструктури розглядався вирішальним чинником підвищення привабливості села в якості місця для проживання та ведення бізнесу. Інтеграція до ЄС передбачала поліпшення водопостачання, роботи каналізаційних і очисних систем водовідведення, переробки відходів, будівництво і модернізація доріг. Органи ЄС допомагали Польщі у реалізації планів допомоги сільським громадам у розвитку місцевої інфраструктури. Перша така програма була реалізована протягом 1995–1999 р. і називалась Rapid. Підрядником і координатором виступало Польське агентство регіонального розвитку. Дані програми сприяли визнанню проблем, що мали місце у розвитку сільських регіонів. Масовий сільський туризм зароджувався як наслідок масштабних соціально-політичних трансформацій у Європі. Він стимулювався як успіхами ліберальної політики держави, так і потребами ринку. Уряд вбачав у сільському туризмі джерело розвитку регіонів, що не мали природних ресурсів для розбудови сільської економіки. На темпах розвитку галузі позначалися такі чинники як природна диференціація, економічна нерівномірність розвитку регіонів, історичні традиції, культурно-дозвіллеві звичаї.

Розвиток соціально-демографічних процесів у польському селі проходив за умов суперечливих дискусій і неоднозначних управлінських рішень. Вони залежали від проведення інституційних перетворень в медичній галузі. Головною метою даних змін була заміна бюджетного фінансування на механізм децентралізованого страхового забезпечення медичних установ, який передбачав відмову від утримання лікарень з державної казни.

САВЧЕНКО Григорій

ПОЛЬСЬКІ ВІЙСЬКОВІ ФОРМУВАННЯ В КИСВІ НА ПОЧАТКУ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (БЕРЕЗЕНЬ 1917 Р.)

Лютневі події в Петрограді 1917 р. сколихнули мільйонні, багатонаціональні маси російської армії. У Києві початок Української революції знаменувався активною участю в революційних діях польських військових.

У жовтні 1914 р., після заяви Верховного Головнокомандуючого російської армії Великого Князя Миколи Миколайовича про майбутнє надання автономії Польщі, було дозволено формування у складі російської армії польських легіонів. Створенням легіонів керував організаційний комітет польських легіонерів, який очолював генерал Свидзинський [1,

с. 25].

Поляки досить активно працювали над створенням власних збройних сил. Одним з прихильників створення великих польських з'єднань у складі російської армії виступав головнокомандуючий Південно-Західним фронтом генерал О. Брусилов. За його ініціативи у січні 1917 року бригада польських стрільців була знята з Західного фронту і передана Київському військовому округу для переформування її в дивізію [2, с. 34].

Формування дивізії польських стрільців розпочалося 8 (21) лютого 1917 р. під командуванням генерала Т. Білевського. Польські частини дислокувалися: штаб дивізії, 1-й полк, інженерний батальйон – Київ, 2-й полк, шпиталь, інтендантство – Бориспіль, 3-й полк – Полтава, 4-й полк – Березань, дивізіон уланів – Чугуїв [3, с. 54, 55].

З початком Української революції, у перші дні березня 1917 року польські військові частини були досить активними і помітними в містах України. У Києві, на Думській площі, на параді військ гарнізону (7. 03. 1917 р.) марширував і польський полк. Командир польської дивізії генерал-майор Т. Білевський вручив голові Київського виконавчого комітету громадських організацій польський прапор. Під звуки польського гімну генерал заявив: «Прапор, скривавлений нашою спільною кров'ю, тепер перед лицем майбутньої польської армії я передаю в достойні руки братського народу, глибоко вірячи, що він знову приведе усіх слов'ян на поля Грюнвальда...» [4].

Підкреслено національно виглядала (16. 03. 1917р.) колона польських військових на маніфестації «Свободи» в Києві. Як писала 18 березня газета «Киевская мысль», поляки йшли «з чотирма історичними бойовими польськими прапорами, які представляли собою цілих три епохи боротьби польського народу з царизмом за свою свободу. Перший прапор, часів Косцюшки: на правій стороні державні герби Польщі і Литви. Внизу напис польською мовою: «Свобода, рівність, братерство», з другої сторони малюнок – Матері Божої Ченстоховської, а під ним напис: «О, Мати, не залишай нас». Другий прапор, шовковий, 1831 року мазовецького воєводства: на правій стороні – польський білий орел, з другої сторони Ченстоховська матір Божа; третій прапор, 1863 року двокольоровий (червоно-білий) з правої сторони герб Польщі з написом «Смерть чи перемога», четвертий прапор також 1863 року». Зазначимо, що на українців демонстрація польських військових реліквій діяла різноч. Для них це було явним свідченням потенційної польської збройної сили.

Командування російської армії демонструвало свою зацікавленість у скорому завершенні формування польських частин, підвищенню їх боєздатності. У казармах саперного батальйону в Києві командуючий Київським військовим округом генерал-лейтенант М. Ходорович провів огляд польських полків. Разом з ним були представники Київського виконкому громадських організацій [5].

Активізація польського військового руху справляла враження. На його розвиток звертали увагу і українці, яких подібні демонстрації не могли залишити осторонь. Ідея творення українського війська поступово набирала силу. Заходи поляків по формуванню військових частин наштовхували українську громадськість, самостійницькі кола зокрема, на рішучі дії. Поборником ідеї створення українського війська був М. Міхновський. М. Грушевський підкреслював: «Притокою для агітації Михновського і К послужила справа формації польської дивізії.... Се був дуже вдячний прецедент, котрого і [в]хопивсь Михновський» [6, с. 111.].

Стихія революційного життя призвела до самочинного формування в Києві першого українського полку імені Богдана Хмельницького. Центральна Рада у своїй заяві від 18 квітня 1917 року підкреслювала, що цей рух виник цілком стихійно, «почався поміж салдатами з огляду на відомий усім факт формування на Україні і в Росії із поляків-салдатів національних польських частей. Цей факт, очевидно, й кинув в розбужені революцією до активного національного самовизнання демократичні маси гасло аналогічного формування національних частей» [7].

Література:

1. Марков А. Иностранные части в Русской армии // Военная быль. – 1957. – № 27. – С. 24 – 25.
2. Белякевич І. І. З історії створення польських військових формувань у Росії напередодні 1

Всеросійського з'їзду військових поляків (березень – травень 1917р.) // Вісник Львівського ордена Леніна державного університету ім. Івана Франка. Серія історична. Випуск 3. – Львів, 1965. – С. 29–44.

3. Baginski H. Wojsko polskie na wschodzie. 1914 – 1920. – Warszawa, 1921. – 316 с.
4. Русский инвалид. – 1917. – 10 марта.
5. Киевская мысль. – 1917. – 21 марта.
6. Грушевський М. Споми́ни // Київ. – 1989. – № 9. – С. 106 – 128.
7. Ві́сти з Украї́нської Центра́льної Ра́ди. – 1917. – № 3. – квітень.

СТОРОЖУК Світлана, ГОЯН Ігор

СВОЄРІДНІСТЬ ТА НАСЛІДКИ

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН ПРЕМОДЕРНОЇ ДОБИ

Українсько-польські взаємини – це одна із найбільш суперечливих сторінок історії не тільки двох народів, а й двох держав. Адже, як справедливо зауважував визначний український історик та філософ І. Лисяк-Рудницький, саме українсько-польські взаємини у великій мірі визначили шляхи історичної долі обох народів. Між тим, у як мінімум в інтелектуальному дискурсі радянської доби, ці стосунки висвітлювалися вкрай однобоко, позаяк об'єктивний погляд не давав би можливості звеличити Переяславську угоду та об'єктивно висвітлити її значення в житті українського народу. Зауважимо, що своєрідність бачення українсько-польський взаємин у радянську добу, на відміну від ряду інших історичних фактів, не було результатом інтелектуальної праці ідеалізованої радянської науки. Навпаки, їх бачення було некритично запозичене з українського інтелектуального дискурсу ХІХ ст., зокрема, праць тих мислителів, які намагалися обґрунтувати етнічну самобутність українського народу. Приміром, у кінці ХІХ ст. П. Куліш експлікував пануючі у свідомості українського народу бачення українсько-польських взаємин та, що важливо, сформував їх власне бачення:

«Сидить завзятий русин із своїм лютим, тисячолітнім ворогом, ляхом, у тісній тісняві між двома морями, і надихана століттями омани ярость робить обох їх біснуватими. Мов два леви, перед котрими тремтів колись грізний для всього християнства Босфор, – з великого жалю про те, що було та й минуло, з великої розпукки перед тим, що мусить певно бути, роздирають вони тепер один одному груди до самого серця, і позирають кривавими очима злості на ту втіху, котрою втішають спільних ворогів своїх. На сю мерзенну боротьбу тратять вони останні сили, останні свої засоби і мов ті гладіатори перед римським соборищем народів, обоюднотують собі смерть, котрою не хвалитимуться ні один з їх потомків» [2].

Ці та інші свідчення, в радянській науці, розглядалися ситуативно, часто виривалися з контексту, що й давало можливість обґрунтувати на їх тлі, необхідні для радянської ідеології концепти. Звичайно, вагоме значення для їх утвердження мала творчість М. Грушевського, історико-культурологічні розвідки якого, лягли в основу української історіографії та історіософії. Приміром, у роботі «Культурно-національний рух на Україні в ХVІ–ХVІІ віці» М. Грушевський описував українсько-польські стосунки цього часу.

«Міські власті, кличуть їх, попів [православних – уточ. наше], перед свій суд і за неставленне беруть до в'язниці братчиків. Наказують попам приносити їм до дому якісь дарунки. Забороняють попам переходити через ринок з св. тайнами до хворих з засвіченими свічками і в ризах. Не дозволяють нести мертвих через ринок з процесією по обряду грецької віри. Не дозволяють ходити в свята з процесією, з хрестами з міської церкви на передмістя. Дітям з грецької школи не дозволяють «ніяких ремісій», забороняють їм в вербну неділю іти через ринок з квітами і співанням... Школярів убогих «мендиків» (прошаків) б'ють по улицах, затягають до своєї школи й там збиткуються. Убогих жебраків наших випихають з домів своїх. Набігають в ночі на нову брацьку церкву, що будувала ся тоді, нищать інструменти, паскудять, навіть на олтар. Не приймають православних до ремесла, забороняють їх визволити з науки. Русинів, що служать у католиків, примушують ходити до костела, впи́хають їм м'ясо в рот під час посту, мордують за те, що вони ходять до своєї церкви»[1, с. 144-145].

Описуючи дискримінацію українського населення у Речі Посполитій, М. Грушевський хоча й дистанціюється від оціночних суджень, все ж неодноразово зауважує, що такі акції

проти українського міського населення стали можливими тільки починаючи від XVI – XVII ст., тобто періоду, коли у підсумку Реформації, починає зароджуватися національний принцип. Що стосується попередньої доби, тобто часу до XVI ст., то тут М. Грушевський однозначно стверджує, що українці та поляки ідентифікувати себе тільки за політичним чинником, а на релігійні суперечності не зважали. «Новоприйнята і не одомашнена вповні релігія довго не становила для суспільності, для народу того, що ми називаємо національною прикметою, і католик для православного українця перед усім був тільки «християнин», а не «зловірний і злочестивий». Однак, в західній Україні вже тоді дає себе чути різко протиставлення Руси й Польщі як двох держав-суперників, традиційних політичних ворогів, а пізніше сей політичний антагонізм загострюється ще різницею релігійною і культурною» [1, с. 168–195].

Саме загострення політичного протистояння, на думку І. Лисяка-Рудницького, й мало трагічне значення для двох народів. Адже, у підсумку цього, руйнувалося підвалини для взаємного збагачення та плідної співпраці на культуротворчому та націотворчому ґрунті. На думку дослідника, ця невдача та затяжні українсько-польські конфлікти, мали катастрофічні наслідки для обох народів. Зокрема, неспроможність визнати за Українською православною шляхтою, рівнозначних прав та територіальної автономії, призвело до поступового загострення стосунків між різними верствами обох народів. І саме неспроможність знайти компроміс, на думку І. Лисяка-Рудницького, стала головним чинником втрати національної самостійності і Україною, і Польщею XIX ст. Незважаючи на те, що у XX ст. доля двох держав була дещо різною, сьогодні вже ні в кого не викликає сумніву той факт, що Україна і Польща завжди мали спільні інтереси. І саме ці інтереси, мають змусити провідні верстви та інтелектуалів переглянути стосунки, заради майбутнього та добробуту обох народів.

Література

1. Грушевський М. Культурно-національний рух на Україні в XVI–XVII віці / М. Грушевський. – К. : Друк. «С. В. Кульженко» в Києві, 1912. – 248 с.
2. Куліш П. А. Крашанка русинам і полякам на Великдень 1882 року / / П. Куліш. – Львів : Друкарня Наукового товариства ім. Шевченка, 1882. – 40 с.
3. Лисяк-Рудницький І. Польсько-українські стосунки / І. Лисяк-Рудницький // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе : в 2 т / [пер. з англ. М. Базік, У. Гавришків, Я. Грицака та ін.]. – Т. 1. – К. : Основи, 1994. – С. 83–110.

СТОЯН Тетяна

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ ПОЧАТКУ ХХІ СТ. :

ДИЛЕМИ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ПРАКТИКИ

Реалії сучасного світу актуалізують інститут дипломатії як засіб спеціального призначення – здійснення зовнішньої політики держав мирними засобами. В умовах внутрішньої гуманітарної кризи і військової агресії Росії на сході України реалізація всього спектру завдань української суверенної держави залежить не тільки від її внутрішнього стану та здатності пристосуватися до оновленої системи міжнародних відносин, а й від спроможності гарантів міжнародного миру забезпечити стабільність і партнерство всіх держав світу незалежно від їхнього рівня розвитку та військового потенціалу. Серед тих, хто надав політичну, економічну і моральну підтримку Україні, тобто відверто виступили на її захист політики та науковці виокремлюють країни США та країни ЄС, зокрема, Німеччину, Республіку Польща, країни Балтії та Скандинавії. Саме вони активно підтримують Україну в боротьбі за територіальну цілісність і суверенітет, запроваджуючи санкції проти РФ, підтримуючи Україну в міжнародних організаціях, надаючи матеріальну допомогу тощо.

Однією з найбільш солідарно налаштованих щодо українського суспільства країн є сусідня Польща. Фактор російської агресії в новітній історії України став чинником зближення Польщі та України. Цю тезу підтверджують слова Президента Республіки Польща в квітні 2015 р., з якими він звернувся до українських парламентаріїв у Верховній Раді України: «Коли поляки і українці ставали один проти одного, завжди з цього користався хтось третій, кому було чхати на нашу свободу». Таким чином польський лідер продемонстрував готовність до переосмислення трагічних сторінок українсько-польської історії, враховуючи перспективи нових геополітичних викликів.

Розуміючи, що для протистояння сучасним загрозам необхідно шукати додаткові важелі розвитку, серед яких є й зовнішньополітичні інструменти, МЗС України взяло курс на оптимізацію зовнішньополітичної діяльності держави. В червні 2014 р. міністром закордонних справ України було заявлено про необхідність реформування дипломатичної служби з урахуванням досвіду Європейських практик та з широким залученням до цього процесу громадськості. В цьому контексті з точки зору оптимізації роботи МЗС для України гарним прикладом для наслідування в певних питаннях можуть стати зовнішньополітичні відомства окремих країн ЄС.

Аналіз діяльності Міністерства закордонних справ останніх років та порівняння з діяльністю іноземних МЗС означив дилеми зовнішньої політики України та перспективи підвищення ефективності та результативності цієї сфери. Невід'ємним і самостійним інструментом не тільки зовнішньої політики, сталого розвитку і демократизації суспільства, але й креативним ресурсом національної безпеки української держави є політика публічної дипломатії (культурної дипломатії). Публічна (культурна) дипломатія як окремий глобальний інструмент МЗС, має реалізовуватись на рівні з класичною дипломатією.

Про серйозне ставлення до публічної дипломатії може свідчити наявність відповідних самостійних департаментів публічної (культурної) дипломатії в країнах Вишеградської групи, зокрема у Польщі. Вони мають відповідні програми та бюджети. Звичайною практикою в цих країнах є щорічне звітування за результатами діяльності у сфері публічної дипломатії. Такі структури можуть значно підвищити рівень «м'якої сили», яку потенційно може генерувати міністерство.

Важливою складовою української політики культурної дипломатії є активізація міжкультурного діалогу з сусідньою Польщею, яка, з одного боку, є стратегічним партнером в розбудові політичного і гуманітарного діалогу України з ЄС, а з іншого – вразливим до власних історичних рефлексій та російських провокаційних «війн пам'яті» культурним середовищем.

На думку відомого практика культурної дипломатії, колишнього директора Польського Інституту в Києві Є. Онуха, використання «м'якої сили» має стати пріоритетом дипломатичної політики України та Польщі. Найважливішим, на його думку, є розбудова внутрішньо українських процесів і інституцій: «культурна дипломатія України має починатися в Україні».

Отже, історичні реалії ХХІ ст. вимагають реформування зовнішньої політики України з урахуванням досвіду європейських практик, зокрема Республіки Польщі. Розвиток культурної дипломатії, зокрема суспільно-політичні, культурні акції щодо поширення об'єктивної інформації про трагічні події на Майдані та війни на Сході України, може стати вагомим внеском у процес примирення, порозуміння і партнерського діалогу між політичними елітами і громадянським суспільством України та Польщі.

Література:

1. Пересунько Т. Культурна дипломатія України та Польщі після Євромайдану: зміст та організаційна структура. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://kennankyiv.org/wp-content/uploads/2016/04/Peresunko_Agora_V16_final-9.pdf.
2. Онух Є. Культурна дипломатія. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://culture.lb.ua/news/2015/11/25/321736_iezhi_onuh_kultuma_diplomatia_tse.html.
3. Європейські практики в реформі дипломатичної служби України. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://prismua.org/diplomacyservice/>.
4. Циватий В. Г. Публічна та культурна дипломатія Республіки Польща ХХІ століття: інституційний аспект / В. Г. Циватий // Зовнішні справи. – К., 2012. – № 11. – С. 50-55.
5. Циватий В. Г. Внешняя культурная политика Украины: модель и институциональное развитие в ХХІ веке / В. Г. Циватий // Актуальные проблемы международных отношений и дипломатии (вторая половина ХХ – начало ХХІ в.). – Витебск, 2013. – С. 243-245.

ТОДОРОВ Ігор

СУЧАСНІ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Традиційно в Україні Польща сприймається як один з найважливіших союзників і партнерів України в Європі. Стратегічне партнерство України і Польщі базувалося на добросусідських відносинах та спільності національних інтересів наших країн у багатьох

сферах, зумовлених глибинними історичними та культурними зв'язками українського і польського народів. Польща надала нам важливу допомогу у протистоянні російській агресії та здійсненні економічних реформ, суттєву політичну підтримку на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції. Активно розвивалося українсько-польське співробітництво в оборонній сфері. Зокрема, Польща відряджає в Україну своїх військових інструкторів, а міністерство оборони РП розробляє спеціальну програму навчання українських офіцерів молодшої ланки. Важливою подією стало рішення про створення польсько-литовсько-української бригади зі штаб-квартирою в Любліні.

Перешкодою на шляху українсько-польських взаємин залишаються розбіжності та етноцентричне тлумачення деяких історичних подій, що притаманне як деяким польським, так і деяким українським політикам і науковцям. Останнім часом розбіжності, зокрема, щодо трактування Волинської трагедії 1943 р., діяльності ОУН-УПА, особи Степана Бандери певним чином ускладнює як міждержавний, так міжнаціональний діалог. Не входячи в суперечку, чи був це геноцид чи тільки кривава етнічна чистка, з боку польських парламентарів прийняття резолюції варто згадати думку А. Міхнека, який певен, що це було демонстрацією дурості, шовінізму й підлості, плювком в обличчя української демократії, українським, часто пропольським, патріотам [1].

Очевидно, якщо керуватися суто вимогами національного розуміння «історичної справедливості», то будь-який українсько-польський історичний компроміс малоімовірний. Тим більше, що певні польські історики абсолютно нехтують навіть польськими документами, які зберігаються в польських архівах, якщо вони суперечать їхній ідеологічній концепції. Очевидно, що протягом найближчих років буде досить складно досягти консенсусу чи повного порозуміння щодо згаданих та інших історичних проблем та суперечок у відносинах між поляками і українцями, особливо в умовах, коли ці проблеми і суперечки штучно підігріваються кремлівською агентурою. Видається, що найбільш прийнятним і оптимальним кроком у цих умовах було б винесення цих суперечностей «за дужки».

Єдиною дієвою підставою для неї може бути не минуле, а лише спільне майбутнє України й Польщі, можливо, в складі відновленого геополітичного проекту Інтермаріуму (Міжмор'я). Нехтування саме такого підходу і небажання знайти компроміс в підсумку призведе до зникнення самих умов для відстоювання власних версій національної пам'яті й історіографії [2]. Певну надію надає спільне ухвалення 20 жовтня 2016 р. Сеймом Республіки Польща і Верховною Радою України Декларацію Пам'яті і Солідарності. В ній, зокрема йдеться, про спільну пам'ять про боротьбу польських і українських національних сил антикомуністичного та антинацистського руху опору, які створили моральну основу для повернення незалежності наших держав. Також існує необхідність активізації неупереджених історичних досліджень та необхідність стримування сил, які ведуть до суперечок в наших державах. Принципово звернено увагу на те, що здійснення Російською Федерацією агресивної зовнішньої політики, окупація Криму, підтримка і здійснення збройної інтервенції на сході України, порушення основних норм міжнародного права та договорів, підписаних з Україною, невиконання Кремлем домовленостей та ведення гібридної інформаційної війни становлять загрозу для миру і безпеки всієї Європи. Польські депутати висловили солідарність з усім Українським народом, в тому числі з кримськими татарами, у період цього великого випробування. Наголошено на необхідності згуртованості дій в рамках Організації Північноатлантичного Договору проти нових загроз і висловлено підтримку поглибленню співпраці Альянсу з Україною та її стратегічній меті набути членства в НАТО [3]. Варто дотримуватися примирення, яке було визначено формулою – «просимо пробачення і пробачаємо», і залишити історію для істориків. На думку Посла Польщі в Україні Я. Пекла, той фронт за свободу Європи, який 1920 р. пролягав на Віслі, – зараз на Донбасі [4].

Отже, перед обличчям спільного ворога варто забути про чвари й суперечки, що роз'єднують нас. Українці і поляки мають довести власну модерність. Варто керуватися національними інтересами, насамперед в умовах російської агресії, максимально мобілізувати світову підтримку України. Польща, в цьому контексті, була, є і буде нашим союзником і стратегічним партнером. Для України центральним фактором у формуванні стратегії

українсько-польських стосунків є чітке розуміння геополітичних пріоритетів.

Література

1. Міхнек А. Прокляття Волині. Повернення примар минулого. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://espreso.tv/article/2016/08/30/proklyattya_volyni_povernennya_prymar_mynulogo
2. Miedzymorze – podstawa kompromisu historiografii narodowych Ukrainy i Polski [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polonews.in.ua/aktualnoscipolityka/mi-dzymorze-podstaw-kompromisu-historiografii-narodowych-ukrainy-i-polski.html>
3. Декларація Пам'яті і Солідарності. Прийнята 20 жовтня 2016 року Сеймом Республіки Польща і Верховною Радою України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/news/Novyny/136229.html>
4. Посол Польщі Ян ПЄКЛЮ: «Ми розуміємо, що безпека України – це і наша безпека, як безпека Польщі – це й безпека України» //День. 2017. 24-25 лютого

ЧОРНА Наталія

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ МІЖДЕРЖАВНІ ВЗАЄМИНИ: ВИПРОБОВУВАННЯ ІСТОРИЧНОЮ ПАМ'ЯТТЮ

Зі здобуттям політичної незалежності Польщею та проголошенням незалежності Україною у взаєминах між двома державами розпочався якісно новий етап, характерний спільним пошуком місця у новітній системі геополітичних координат, формуванням стратегії взаємин з сусідніми та іншими країнами, позиції щодо провідних інститутів регіонального та глобального рівня. Ознакою білатеральних зв'язків, окрім того, стали глибокі внутрішні перетворення, що їх зазнавала кожна з держав і які суттєво впливали на зміст та спрямованість співпраці між ними. З того часу і досі відчутною також є значна підпорядкованість взаємин України та Польщі політиці ключових суб'єктів світового співтовариства, головним чином Росії, США, а також Європейського Союзу в цілому, чи Німеччині та, щоправда, дещо меншою мірою, Франції, зокрема.

Подібно будь-якій іншій системі, що розвивається, українсько-польські взаємини невинно еволюціонували, а траєкторія цього руху була, як знаємо, далеко не лінійною. Так, приміром, «гальмування», протягом др. пол. 1993–1995 рр. притаманне стосункам сторін, наприкінці 1995 р. змінилося наростаючою активністю і вже в середині 1996 р. фахівці діагностували їх вихід на рівень стратегічного партнерства. Перебування при владі в Польщі президента А. Кваснєвського, а в Україні, відповідно, – Л. Кучми, попри серію скандалів, у зв'язку з якими ім'я нашої держави лунало в різних куточках Європи та світу, а її авторитет опинився під великим знаком запитання, запам'яталося тим, що стосунки по лінії Варшава – Київ не лише не погіршилися, а навпаки, навіть дещо зміцнилися. Достатньо збалансовані протягом наступних років, у 2004 та 2013 рр., у зв'язку з революційними подіями в Україні та заангажованістю в них Польщі, взаємини між двома державами пережили неабияке піднесення. Далі, як пам'ятаємо, слідувала «втома» офіційної Варшави від України, спричинена, безперечно, прикрою для суспільств по обидві сторони кордону неспроможністю української влади виправдати наданий їй і Польщею, і Європою у спілці зі США, «кредитом довіри».

З приходом до влади в Польщі у травні 2015 р. президента А. Дуди, а через кілька місяців по тому – право-радикальної PiS, яка, в результаті парламентських виборів здобувши більшість місць у Сеймі, одноосібно сформувала уряд та фактично монополізувала владу, у політиці Польщі щодо України, а відповідно, і у відносинах між двома державами, намітився серйозний зсув, спричинений «виходом на поверхню привидів спільного минулого». На відміну від попередників, які, попри те, що проблеми історичної пам'яті ніколи не абсолютизували, на шляху примирення поляків та українців зробили чимало важливих кроків – від схвалення президентами Спільної заяви «До порозуміння і єднання» (25 травня 1997 р.) і до вшанування пам'ятних для обох народів місць, відкриття у Львові Цвинтаря орлят, у Явожні – пам'ятника українським жертвам концтабору, ін., максимально зберігаючи при цьому стриманість та толерантність, очолювана Я. Качинським пропрезидентська PiS проблеми спільної минувшини, перш за все кривавих її сторінок, для польського народу сфокусованих навколо Волині, обрала за чи не найбільш значимі для взаємин між Польщею та Україною, успіхи їхнього вирішення одночасно перетворивши на одну з детермінант партнерства між

двома державами. І, попри те, що, згідно численних заяв польських високопосадовців, «повна історична правда про історію є найкращим шляхом до об'єднання і взаємного прощення», впродовж останнього часу ми є свідками наростання по обидві сторони кордону напруження та взаємної неприязні.

Не заглиблюючись у віддалені від нас події, згадаємо хоча б схвалену 22 липня 2016 р. Сеймом РП резолюцію «Про встановлення 11 липня Днем пам'яті поляків, жертв геноциду, вчиненого ОУН-УПА». Визнання подій на Волині у 1943-1944 рр. геноцидом українців проти поляків, як відомо, викликало неабиякий резонанс в українському суспільстві, в тому числі й серед відверто полонофільських угруповань. І хоча далі послідував офіційний візит до Києва А. Дуди, з нагоди 25-ї річниці Незалежності України, в ході якого президенти підписали спільну декларацію, що підкреслювала стратегічне значення державної незалежності України для Польщі, а також той факт, що остання була першою країною, яка визнала її, взаємини між сусідами залишалися напруженими.

Не надто змінив ситуацію і візит до Польщі на початку грудня 2016 р. президента П. Порошенка. Так, зустріч на найвищому рівні підтвердила стратегічний та дружній характер відносин по лінії Варшава – Київ, було підписано угоду про співпрацю в оборонній сфері, водночас Україні надалі було обіцяне сприяння в просуванні шляхом європейської інтеграції. Та дещо згодом, як пам'ятаємо, послідували провокації: 10 грудня 2016 р. учасники «Маршу орлят перемиських та львівських», що відбувся у Перемишлі під патронатом міського голови Р. Хоми, кричали «Смерть українцям!», вранці 9 січня 2017 р. невідомі вандали зруйнували польський меморіал у Гуті Пеняцькій, а в ніч проти 8 лютого 2017 р. провокативними гаслами було розмальовано паркан Генерального консульства Республіки Польща у Львові. Проблема, таким чином, продовжувала зберігати свою актуальність.

В умовах російської агресії проти України та спричиненої цим фактом непевності безпекової ситуації в Прибалтиці, а також Польщі, множення взаєминах непорозумінь що Києву, що Варшаві є найменш потрібним. Натомість на часі переосмислення міждержавної взаємодії, і не лише в аспекті спільної історії. Заради взаємної вигоди та вигоди кожної з держав окремо. І відновлення та нове посвячення пам'ятника у Гуті Пеняцькій, 26 лютого 2017 р. організоване зусиллями наших двох держав, хочеться вірити, стане важливим кроком у вказаному напрямку.

ЯТЧЕНКО Володимир

ПОСТКОЛОНІАЛЬНІ РЕАЛІЇ: ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ПАРАЛЕЛІ

Після розпаду Радянського Союзу і соціалістичного табору країни, які входили до складу СРСР, а також країни РЕВ і Варшавського пакту отримали в спадок не тільки сформовані економічні та соціальні структури соціалістичного спрямування, державні утворення тоталітарного зразку, але й важкозживані явища колоніальної спадщини, породженої цілеспрямованими зусиллями з боку Радянської держави, її політичної, духовної, світоглядної культури марксистсько-ленінського типу. Тому однією з спільних рис суспільного буття і пострадянських, і постсоціалістичних країн був і значною мірою залишається їх постколоніальний статус.

Безперечно, новостворені держави, які вибудовувались на руїнах СРСР, перебувають в значно складніших умовах у плані вивільнення з-під тягара радянської спадщини, ніж країни, які хоч і знаходились під потужним економічним, політичним, мілітарним та духовним пресом СРСР, все ж мали змогу якоюсь мірою зберігати віками напрацьовані форми свого суспільного життя, чинити опір спробам уніфікації своїх соціальних і духовних утворень з боку радянських владних структур.

Під цим оглядом Польща і Україна мали цілу низку як спільних, так і відмінних рис та проблем, пов'язаних з постколоніальним статусом своїх соціумів, шляхів його подолання. Вивчення цього питання мало б немале значення для величезної кількості суспільств, які й донині перебувають в статусі постколоніальних.

Колоніальні впливи, яких зазнала як Україна, так і Польща, сягають далеко за хронологічні межі існування Радянського Союзу і охоплюють часи колоніального впливу Російської імперії. Тож вивчення проблеми, винесеної в заголовок цієї статті, мусить охопити і

період кількох століть, що вимагає багатотомних різнопланових розвідок. В статті я маю намір лише окреслити дрібну частку світоглядного виміру осягнення в польському й українському суспільствах свого колоніального, постколоніального статусу і його скасування.

Щонайперш слід заторкнути аспект вироблення загальнокультурної, світоглядної основи протестних, антиколоніальних рухів в обох суспільствах. Однією з спільних загальнокультурних течій в Європі, що стала базою зародження і вияву таких рухів, був романтизм. Йдеться тут не лише про те, що романтизм з його культом народних мас, національних культур пробуджував національні почуття і прагнення до національної самобутності аж до створення бездержавними націями власних національних держав чи відновлення таких держав, якщо вони були втрачені внаслідок чужинецької окупації. Про це написано багато й ґрунтовно. Сказати слід також про менш досліджену проблему – плекання романтизмом переконаності, що перемога в боротьбі супроти колонізатора можлива навіть тоді, коли він незмірно сильніший в економічному й мілітарному вимірі, якщо понеаолений народ сповнений наснаги й волі до визвольних змагань.

Так польська еліта кінця XIX – початку XX століття розуміла, що без опори на романтиків, без романтичних поривів суспільний рух за вільну Польщу неможливий. На противагу «реалістам» (типу Дмовського), які стверджували тезу про безглуздість силового протистояння з Росією, зважаючи на її військову могутність, Монтвіл-Мірецький, Ю. Пілсудський вважали неможливим для поляка навіть чисто з людської точки зору відмовлятися від усіх форм боротьби за своє національне визволення. І ця боротьба мусила привести до визволення Польщі. Їх надихала творчість Міцкевича, Словацького, епістолярної спадщини Шопена.

Аналогічні процеси протікали і в духовній сфері українського суспільства. Д. Донцов, Ю. Вассіян проймались ідеями «філософії життя», творчістю Ф. Ніцше й А. Шопенгауера про волю як визначальний фактор людського буття, про вольове начало непозбутнього права українців на своє національно-державницьке життя. В особі Т. Шевченка вони бачили бунтаря як етнотип українця, його творчість сприймалась ними в основному крізь призму безкомпромісної боротьби проти Росії як колонізатора. Вже в 60-ті роки таких настановлень дотримувався і А. Мороз.

Цінним не тільки в історичному наświetленні, але й для сьогодення постають розмірковування польських і українських інтелектуалів про світоглядні основи радикалізму у визвольних змаганнях. Вони чітко розрізняли явище романтичних поривів у духовному світі людини і свідоме ігнорування (ба навіть відкидання) будь-якої кропіткої освітницької (в українській тодішній термінології «органічної праці») праці серед суспільства, чим незрідка грішив радикалізм. А. Міхнік у своєму творі «В пошуках свободи. Есеї про історію та політику» пише, що в духовних підосновах радикалізму – від комуністів до релігійних радикалів – лежить ідея очищення світу від гріха, побудови людського суспільства, повністю позбавленого негативних рис попередніх соціальних устроїв. Радикалізм виникає з природної людської туги за безгрішним, справедливим, з переконання, що він (радикалізм) здатен це здійснити.

Це, за А. Міхніком, ідея морального абсолютизму і вона є не тільки теоретично хибною (бо зло в людській природі є невитравним), але й небезпечною в політичному плані. Ми це яскраво бачимо сьогодні на прикладі ісламського радикалізму. Крім Міхніка про шкідливість радикалізму писали Б. Цівінський, В. Беньковський. В українській філософській та суспільно-політичній думці уломність духовних основ радикалізму та його небезпечність в політичному житті розкривали І. Франко, М. Драгоманов. Вони пророчо попереджували, що радикально-анархістські настрої в умовах незрілої політичної культури в середовищі робітників і селянства є вкрай небезпечними, якщо вони отримають політичну владу. Знищення пам'яток старовини, глушення над могилами українських письменників, які належали до заможних верств суспільства, руйнація маєтків, в тому числі й маєтків меценатів, які потужно прислужились українській культурі, стали сумним підтвердженням їх побоювань і попереджень.

Сьогодні перед Польщею й Україною (щоправда, Польщі це стосується меншою мірою, зважаючи на її історію та міжнародний статус), як, зрештою, і перед більшістю європейських країн, постає серйозна загроза відтручення на маргінес національних культурних особливостей,

національного досвіду під впливом потужної тенденції до мондіалізації світової культури., Центри, які намагаються втягнути дрібніші країни у свою зону впливу, як для України, так і для Польщі практично одні й ті самі – Росія, США, Західна Європа. Для України особливо небезпечними є спроби втягнення її в орбіту «руського мира», сучасної моделі євразійства у витрактовці цього явища російськими культурологами й політологами. Додатковий фактор небезпеки тут полягає в тому, що Росія активно використовує об'єктивні, притаманні багатьом культурам різних континентів тенденції до протистояння вестернізації культури, знівелювання національних рис культури окремих країн на користь північноамериканських її зразків. Але це використання здійснюється в такий спосіб, що замість універсалізації світової активно пропонується універсалізація регіональна, в даному разі – російська.

Стосовно ж Польщі, то тут є свої особливості. Як країна з давньою культурою європейського типу Польща сповідує європейські духовні цінності. В цьому плані жодних розбіжностей між польською культурою і культурами таких потужних країн Західної Європи як Франція і ФРН немає. Але в останні десятиліття посилюються настановлення сприймати європейські цінності не як вислід розвитку всіх європейських культур, не як динамічний взаємозбагачуючий процес, а як вже скристалізовані готові зразки, які належить розуміти й культивувати як даність. Особливий наголос тут здійснюється на зразки політичної культури, які історично вироблені найбільшими європейськими країнами.

Спільним для Польщі й України антидотом цим нівелюючим настановленням є насамперед розробка адаптованої до сучасних соціальних умов концепції відповідальності. Щонайперш відповідальності власної нації, власної держави перед європейською спільнотою і європейською культурою за збереження національних культурних цінностей, за збагачення ними загальноєвропейського культурного контексту.

Велику роль тут може відіграти історичний досвід Польщі й України у міжвоєнний період та в часи Другої Світової війни. Трагічний досвід Голодомору 1932–1933 рр. в Україні, досвід Голокосту та міжнаціональних стосунків на території Польщі здатен величезною мірою прислужитись як попередження можливих соціальних і національних конфліктів в країнах з перехідним типом економіки, на зламі політичних режимів. Різкий злет в суспільному дискурсі конroversійних витрактувань проблеми подій на Волині в передвоєнні роки та роки Другої світової війни наочно демонструє, що штучна політизація історичних подій може навіть в ХХІ столітті стати потужним фактором дестабілізації усталених форм міждержавних стосунків. І це може стати резонатором європейського масштабу, що вкрай небажано і навіть загрозливо на тлі дезінтеграційних процесів у Європі і війни на Сході України.

Досвід Чорнобильської катастрофи, якщо розглянути його з антропологічно-екзистенціальних позицій, мусить стати першорядним фактором-попередженням не лише в річищі медико-біологічному чи фізичному, але і як гуманітарна катастрофа, в перебігу якої досягає апогею самовідчуження людини від природи, поява нових форм поведінки й самоідентифікації людини в екстремальних ситуаціях, нових форм сприйняття нею життя і смерті, сенсу власного існування. Україна, її політична, наукова еліта, працівники ЗМІ зрештою інтелігенція несуть відповідальність перед Європою, перед світом за осмислення й донесення до відома світової спільноти не тільки технологічних, а й гуманітарних наслідків подібних катастроф і досвіду з їх релаксації чи нейтралізації.

Поглиблена розробка проблем подолання постколоніальних явищ у польському й українському соціумах відкриє для нас немало нових цікавих і повчальних сторінок.

БАКАЛЕЦЬ Олексій

ПОШИРЕННЯ ПОЛЬСЬКИХ ГРОШЕЙ НА ПОДІЛЬСЬКОМУ РИНКУ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIV–XVI ст.)

До утворення у 1569 р. Речі Посполитої за часу правління короля Сигізмунда II Августа (1548–1572), Польське королівство з 1387 р. поширило свій політичний та економічний вплив на територію Галичини (Галицької Русі), а з 1449 р. – на територію Західного Поділля. Східне Поділля залишається під владою Великого князівства Литовського, окрім Ровського (з 1540 р. Барського староства), яке купила у 1537 р. у Станіслава Одровджа польська королева, італійка

за походження, дружина Сигізмунда I Старого (1506–1548) – Бона Сфорца (1494–1557) за 2337 злотих (дукатів) та 80 угорських флоринів [1]. М. Грушевський у своїй магістерській дисертації наголошує на тому, що ряд населених пунктів південно-східного Поділля, в тому числі м. Рів перейшли під володіння поляків ще у 1452 р. [1, с. 65–66].

В грошовому обігу України та зокрема, Поділля другої половини XIV ст., після поразки військ Золотої Орди на Синіх Водах у 1362 р., поширюються празькі гроші Чехії, польські коронні півгроші та галицько-руські грошики львівського карбування, угорські денарії, подільські півгрошики, молдавські гроші, джучидські дирхеми Золотої Орди та денарії Великого князівства Литовського (переважно князя Вітовта)[4].

Різноманітність монет другої половини XIV ст. Західного Поділля яскраво ілюструє скарб європейських монет, виявлений поблизу першої столиці Подільського князівства м. Смотрича (сьогодні Кам'янець-Подільський район Хмельницької області) у 2012/2015 рр., детально описаний Р. Саввовим [5].

Скарб нараховував 1290 срібних монет, серед яких 1034 (80, 28%) галицько-руських грошиків Польського королівства львівського карбування часу Казимира III (1333–1370), 42 грошики (з них 11 обрізаних до норми грошиків Людовіка Угорського) Владислава Опольського (1372–1378), 931 грошик Людовіка Угорського (1342–1382).

У монетному комплексі присутні 179 (з них 173 обрізаних) празьких грошів Чехії Яна Люксембурзького (1310–1346) та Карла I (1346–1378), 50 півгрошів Подільського князівства Костянтина Коріатовича (1380–1391) [3], 11 молдавських грошів Петра Мушата (1375–1392) (усі раннього типу з 7 ліліями на гербовому щиті), 5 угорських денаріїв королеви Марії Угорської (1382–1386/1395); 5 джучидських дирхемів Золотої Орди хана Токтамиша (1380–1395); 1 монета київського наслідування дирхемам Джанібєка, 1 монета Новгород-Сіверського наслідування Корибута джучидським дирхемам. У комплексі також були присутні 2 срібні гривні човникоподібної форми, вагою 205 г та 195 г, близькі за своєю формою та розмірами 11–12 см до гривень литовського типу кінця XIV ст. – першої половини XV ст. [4].

Наймолодшими монетами скарбу є: півгроші Подільського князя Костянтина Коріатовича (1380–1388/91), молдовські гроші Петра Мушата, дирхеми хана Токтамиша (1380–1395) та угорські денарії Марії Угорської (1382 –1386/1395). Найстарішою монетою скарбу є празькі гроші Яна Люксембурзького (1310–1346). Період накопичення грошей Смотрицького скарбу становить близько 50 років. Цей комплекс був захований не раніше середини 80-х років XIV ст. [5].

Із середини XV ст. польська шляхта, магнати прибирають до своїх рук більшість подільських земель, містечок, торгівлю, ремесла. З грошового ринку витісняються угорські, молдавські, німецькі, чеські, татарські монети. Основними грошовими одиницями стають срібний гріш та півгріш краківського, литовського, гданського, пруського карбування часу правління польський королів династії Ягеллонів: Владислава II Ягайла (1386–1434), Казимира IV Великого (1446–1492), Яна Ольбрахта (1492–1501), Олександра Ягеллончика (1501–1506), Сигізмунда I Старого (1506–1548), Сигізмунда II Августа (1548–1572).

Яскравим зрізом економічного життя, обігу грошей на Поділлі кінця XIV – першої третини XVI ст. є Івчинський скарб, який зберігається у фондах Вінницького обласного краєзнавчого музею, детально описаний автором статті [2, с. 339–347]. Скарбовий комплекс був виявлений у 1976 р. в с. Івча Літинського району Вінницької області під час земляних робіт на глибині 2, 7 м. Скарб нараховує 2447 срібних грошів та півгрошів Польщі, Пруссії під владою Польщі, Великого князівства Литовського (за нашими підрахунками вага знахідки становить близько 3 кг 960 г.). У скарбі представлені 155 срібних грошів (6, 33%) та 1119 півгрошів (45, 72%) польського короля Сигізмунда I Ягеллончика (1506–1548). Вага гроша польського карбування коливається між 1, 93–2, 06 г, діаметр становить 20–21 мм, гданського карбування – 1, 76 – 2, 25 г, діаметр – 20 мм, проба срібла – 375.

Другу велику групу у скарбі складають 866 (35, 39%) півгрошів польського короля Олександра Ягеллончика (1501–1506). Вага однієї монети коливається від 0, 90 до 1, 24 г, діаметр – від 17, 5 до 19 мм, проба срібла – 375. Третє місце за кількістю монет у знахідці займають коронні півгроші короля Яна Ольбрахта (1492–1501) – 189 (4, 42%) без дати

карбування. Їх вага складає 0, 89–1, 2 г. діаметр – 17 – 18 мм. У скарбі присутні 65 грошів (2, 7%), відкарбованих за часу правління герцога Пруссії (лен Польщі) Адьбрехта II (1525–1568) 1532–1539 рр. карбування. Монети часу правління Казимира Великого (1447–1492) представлені в скарбі 55 півгрошами (2, 24%) другої половини XV ст. Вага однієї монети коливається від 0, 97 до 1 г, діаметр 19–20 мм, проба срібла – 375.

У знахідці присутні 6 півгрошів (0, 24%) Владислава II Ягайла (1386–1434). Вага цих монет коливається від 1, 25 до 1, 53 г. Діаметр монет становить 20–22, 5 мм, проба срібла – 375. На аверсі монети в центрі зображена корона, зверху над нею – хрест, по колу – кругова легенда «MONETA WLADUSLAI» («Монета Владислава»). На аверсі півгроша в центрі зображено орла із розпущеними крилами – герб Польщі, навколо – кругова легенда «REGIS POLONIA» («Королівство Польща»). По одній монеті у скарбовому комплексі представлені сілезький (Свідницький) срібний півгріш імператора Священної Римської імперії Людовіка II (вага монети 0, 9 г, діаметр – 17, 5 мм та солід Сигізмунда I прусського карбування вагою 0, 35 г.

Наукова вартість Івчинського скарбу надзвичайно велика. По-перше, це один із найбільших за кількістю срібних монет (2447 екз.) та загальною масою близько 4 кг скарб європейських монет кінця XIV – першої третини XVI ст., знайдений на території Вінницької області. По-друге, скарб складається на 97, 3 % із срібних грошів та півгрошів польських королів і литовських князів з династії Ягеллонів: Владислава II Ягайла, Казимира Великого, Яна Ольбрахта, Олександра Ягеллончика, Сигізмунда I Старого. По-третє, в скарбі кількісно виділяються срібні монети польських королів Сигізмунда I Ягеллончика (1506–1548) та Олександра Ягеллончика (1501–1506) 10–30-х років XVI ст.

Весною 2014 р. на полі поблизу м. Старокостянтинова Хмельницької області знайдено скарб із 150 срібних та 1 золоті монети кінця XVI ст. Золотий алтун Османської імперії представлений у скарбі однією монетою з пробитим отвором (вага близько 3, 5 г). У скарбі наявні 10 трояків 1580–1586 рр. короля Речі Посполитої Стефана Баторія (1576–1586), 30 шостаків 1589–1599 рр. та 110 трояків 1587–1599 рр. Сигізмунда III Вази (1587–1632). Скарб міг належати місцевому міщанину чи корчмарю.

Таким чином, Смотрицький, Івчинський та Старокостянтинівський скарби яскраво ілюструють весь спектр грошового обігу та номіналів на території Поділля, яке перебувало в складі Польського королівства у другій половині XIV – першій половині XVI ст. та Речі Посполитої у другій половині XVI ст. Кількісний та якісний аналіз монетних скарбів засвідчує домінування на подільському ринку серед європейських грошей польської срібної монети, довіра до якої українців була високою.

Література:

1. Бакалець О. А. Актуальні проблеми розвитку української нумізматики, генеалогії та історичного краєзнавства (за письмовими та скарбовими джерелами). Збірка наукових статей/ О. А. Бакалець. – Львів: Магнолія, 2015. – 232 с.
2. Бакалець О. А. Івчинський скарб 1976 р. срібних європейських монет кінця XIV – першої третини XVI ст. із фондів Вінницького обласного краєзнавчого музею / О. А. Бакалець // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і методики. Зб. наук. праць: – К.: НАН України. Ін-т історії України, 2015. – Число 26–27. – С. 339–347.
3. Бакалець О. А. Монети Подільського князівства кінця XIV ст. часу правління Костянтина Коріатовича: топографія знахідок / О. А. Бакалець, О. В. Пінкасевиц, В. О. Шапринський // Барська земля Поділля: європейська спадщина та перспективи сталого розвитку. Збірник матеріалів IV Міжнародної конференції, присвяченої 615-й річниці першої документальної згадки про м. Ров, 475-й річниці надання м. Бар магдебурзького права та 150-річчю з дня народження М. С. Грушевського. – Бар: КПП БРД, 2016. – С. 182–198; Бакалець О. А. Молдавські монети на подільському ринку другої половини XIV – XV ст. (за скарбовими джерелами) / О. А. Бакалець // Наукові записки Вінницького ДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія: Вип. 25. – Вінниця, 2016. – С. 132 – 151.
4. Козубовський Г. А. Синьоводська битва 1362 р. і зміни в грошовому обігу Південної Русі-України / Г. А. Козубовський // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії і методики. Зб. наук. праць / упорядник В. В. Томазов. – К.: НАН України. Ін-т історії України, 2012. – Число 20. – С. 93–99.
5. Саввов Р. В. Скарб монет XIV ст. з-під Смотрича / Р. В. Саввов // Львівські нумізматичні записки, ч. 8, 2013. – С. 10 –17; Подольский полугрош и денежное обращение в Подольском княжестве // Материалы Белорусской Международной научно-практической нумизматической конференции. – Минск, 2015.

ЗЕМЕЛЬНА ПОЛІТИКА ЯГЕЛЛОНІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (1440–1572 РР.): ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У XIV ст. більшість українських земель – Волинь, Київщина, Сіверщина, Східне Поділля на тривалий історичний час увійшли до складу Великого князівства Литовського (далі – ВКЛ). З приходом 1440 р. до влади польського короля і великого князя литовського Казимира IV Ягеллончика у ВКЛ майже на півтора століття утвердилася влада польсько-литовської династії Ягеллонів – *Pax Jagiellonica* [1]. Її представники – Казимир та Олександр Ягеллончики, Сигізмунд I Старий і Сигізмунд II Август, а також мати останнього – королева Бона Сфорца, залишили після себе величезний комплекс документів, які сформували архів великокнязівської канцелярії. Пізніше зазначений архів дістав джерелознавчу та історіографічну назву *Литовська метрика* (у Польщі – діяла коронна канцелярія, де продукувалася Метрика, а у ВКЛ – великокнязівська канцелярія, де формувалася Литовська метрика) Цінність цього джерела для вітчизняної історичної науки важко переоцінити, адже його документи дають можливість простежити тяглість історичного процесу в Україні від часів ВКЛ до доби Української держави другої половини XVII–XVIII ст. [2].

Задеклароване дослідження присвячене соціально-економічній історії України. В ньому зроблено наголос на політиці представників правлячої у ВКЛ та Польщі династії Ягеллонів щодо земельних надань шляхті українських земель, а також проаналізовано комплекс відповідних документів, які вийшли з канцелярії великих князів литовських. Фахівцям відомо, що вивчення генези соціально-економічних систем, притаманних суспільствам у різні історичні періоди, належить до науково значущих, однак досі недостатньо вивчених проблем. У цьому плані перспективним полем дослідження постають українські землі в складі ВКЛ за правління династії Ягеллонів. Пошуку відповіді на низку запитань, пов'язаних із зазначеною проблематикою, сприяють порівняно легкий для дослідників доступ до відповідних писемних джерел, їх задовільна вивченість, а також наявність чималого історіографічного доробку в цій царині. Звісно, що розраховувати на вагомі дослідницькі результати у вивченні земельної політики Ягеллонів, спроектованої на українські землі, можна лише за умови застосування сучасного дослідницького інструментарію.

Варто зазначити, що останнім часом у наукових колах помітно зріс інтерес до так званої литовської доби в історії України. Адже побачила світ низка праць, написаних як в академічному, так і науково-популярному ключі [3]. На цьому тлі виразнішою стає нагальна потреба заповнити тематичну лакуну, пов'язану з соціально-економічною політикою великих князів литовських (від 1440-х до початку 1570 років) у сфері шляхетського землеволодіння на українських землях ВКЛ.

На нашу думку, для поглибленого вивчення обраної нами теми першорядне значення матиме, зокрема, фахова оцінка типів документів надавчого характеру та їх дипломатичний аналіз; виявлення механізмів впливу великокнязівської влади на поземельні відносини у ВКЛ; окреслення правового підґрунтя шляхетського землеволодіння та судової практики у справах про земельні спори; висвітлення спільного і особливого в становленні та розвитку ринку землі у ВКЛ; конкретизація політики земельних надань на українських землях, якої дотримувалися представники династії Ягеллонів: Казимир IV Ягеллончик, Олександр Ягеллончик, Сигізмунд I Старий, королева Бона Сфорца та Сигізмунд II Август.

Як уже зазначено, нашу дослідження присвячено подіям, що охоплюють час правління Ягеллонів у ВКЛ. Нижня хронологічна межа дослідження, 1440 р., зумовлена тим, що цією датою позначено прихід до влади у ВКЛ Казимира IV Ягеллончика, а верхня хронологічна межа, 1572 р., означає те, що з авансцени історії зійшов останній правитель ВКЛ з династії Ягеллонів – Сигізмунд II Август. Територіально праця охоплює українські землі у складі ВКЛ – Волинь, Київщину, Сіверщину, Східне Поділля. Зазначимо, що на початку XVI ст. після невдалих для ВКЛ воєн із Московською державою остання опанувала Сіверську землю. Загалом територіально-адміністративний устрій українських земель вже згаданого регіону упродовж XIV–XVI ст. зазнавав змін, адже так звані землі трансформувалися у воєводства. Після реформ 1560-х років у ВКЛ давні повіті також зазнали змін. Київське воєводство дістало

Київський та Мозирський повіти, Волинське – Володимирський, Кременецький і Луцький повіти, Брацлавське (створене на основі земель Східного Поділля) – Брацлавський повіт [4]. Реформовані повіти за польським взірцем стали судовими. Зазначимо, що задля всебічного вивчення специфіки шляхетського землеволодіння автор, за потреби, залучав певні документи, які територіально виходять за межі українських земель.

Література:

1. Представники династії Ягелонів панували у ВКЛ у 1440–1572 рр., у Польщі у 1434–1572 рр., в Угорщині у 1440–1444 рр. та 1490–1526 рр., у Чехії у 1471–1526 рр. Див. : Вялікае княства Літоўскае. Энцыклапедыя ў двух тамах. – Т. 2 (К–Я). – Мінськ, 2005. – С. 776.
2. Українська держава другої половини XVII–XVIII ст. : політика, суспільство, культура. – К. : Інститут історії України НАН України, 2014. – 671 с.
3. Див., наприклад, останні роботи з цієї тематики: Україна: литовська доба 1320–1569 / О. Русіна, І. Сварник, Л. Войтович, Д. Вашук, А. Блануца, Б. Черкас. – К. : Балтія-Друк, 2008. – 176 с. : іл. ; Україна і Литва в XIV–XVI століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / В. Г. Берковський, А. В. Блануца, Д. П. Вашук, А. О. Гурбик, Б. В. Черкас. – Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. – 252 с. : 32 с. іл.
4. Документи Брацлавського воєводства 1566–1606 років / Упор. М. Крикун, О. Піддубняк; Вступна стаття М. Крикуна. – Л., 2008. – С. 5–128; Крикун М. Воєводства Правобережної України у XVI–XVIII століттях. Статті і матеріали. – Львів, 2012. – 702с., іл.

БОЖКО Ольга

ОСВІТНІ ОСЕРЕДКИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

Після підписання Люблінської унії у 1569 році значна частина західноукраїнських земель перейшла до складу Корони Польської.

Панівні позиції в середній освіті Польщі зберігали єзуїтські колегії.

Першу єзуїтську колегію у Польщі було відкрито у 1565 р. Брунсберзі. Згодом, за підтримки місцевих магнатів єзуїти поширили свою освітню діяльність і на українські землі Речі Посполитої.

Освітня діяльність у єзуїтських школах (колегіумах) не була передбачена засновниками ордену як один з напрямків його діяльності. Перші єзуїтські колегіуми були резиденціями для молодих єзуїтів-схоластиків або семінаристів, котрі відвідували університетські студії, готуючись стати священиками. Проте з наступом Контрреформації орден єзуїтів став першим релігійним орденом в історії католицької церкви, для якого освітня діяльність стала провідною [1].

Перша єзуїтська колегія на українських землях була відкрита 1575 в місті Ярославі (нині місто в Польщі) у якій свого часу вчився Богдан Хмельницький. Упродовж XVI–XVIII ст. були засновані й діяли також колегії в українських містах. Найвідоміші з них у містах: Львів (1608–1773), Луцьк (1608–1773), Острог (1626/27–1773), Кам'янець (1610–72, 1700–73) тощо [2].

Єзуїтські колегії давали високий рівень освіти. Як зазначала Н. Полонська –Василенко, «українці, які не мали рівноцінної школи, охоче віддавали своїх дітей до цих шкіл...навчання проводилося за старою, звичайною в Західній Європі, схоластичною системою. Курс поділявся на дві групи: «тривіум», і «квадривіум» (інфіма, граматики, синтакса, поетика, риторика, діалектика та філософія). Мовою навчання була латинська» [3, с. 396-397].

Учнями колегій були діти з різних суспільних станів, але здебільшого це були діти з шляхетських та міщанських родин, а також духовенства. В єзуїтських школах навчалися діти різних конфесій – католики, православні та унійці.

У XVII–XVIII ст. при колегіях виникають конвікти (інтернати) для незаможної шляхетської молоді.

Успішно конкурували з школами єзуїтів школи – колегії піярів, які створювалися орденом піярів (повна назва *Ordocolericorum regulurior imptauperum Matris Deischolarum piarum* – Орден регулярних кліриків Богородиці для побожних шкіл), як правило, при монастирях. Діяльність ордену піярів була спрямована переважно на шкільну освіту: відкриття початкових шкіл для бідної молоді, середню освіту в гімназіях та конвіктах.

За програмою навчання школи піярів були подібні до єзуїтських, проте за системою навчання і виховання відрізнялися від них, особливо у XVIII ст., коли піярські колегії

намагалися йти в ногу з життям.

В Україні піяри мали монастирі й школи у Золочеві, Львові, Любешові та ін.

Однієї з найкращих європейських шкіл набув слави Любешівський колегіум (1693-1834). Курс навчання у колегіумі був розрахований на шість років, протягом яких учні встигали закінчити три класи. У першому класі вивчали катехізис, історію, польську граматику, латинську мову, арифметику, основи географії і римського права, науку моралі; у другому – основи християнства, граматику, польську і латинську мови, шляхом вивчення творів видатних ораторів античності, географію, городництво, основи геометрії, початок історії натуральної, малювання; у третьому – риторику, теорію поезії, загальну і новітню історію, історію Польщі, фізику, хімію, алгебру, геометрію, логіку, право державне і народне, переклади Цицерона і Горация. В усіх класах також вивчались російська, французька і німецька мови[4, с. 58], тощо.

У 1753–58 роках у Любешівському колегіумі навчався Тадеуш Косцюшко [5].

Діяльність шкіл (колегіумів) давала чимало позитивного для освіченості тогочасного українського населення.

Література:

¹Кіку В. А. Єзуїти [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2005. – 672 с.: іл. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Ezuity>.

²Кіку В. А. Єзуїтські школи [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2005. – 672 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Ezuitski_shkoly.

³Полонська-Василенко Н. Історія України: у 2 т. / Н. Полонська-Василенко. – 3-тє вид., репринт. відтв. вид. Мюнхен, 1972–1976. – К.: Либідь, 1995. – Т. I. – 640 с.

⁴Любешівщина. – Луцьк.: «Надстир'я», 1996. – 152 с.

⁵Верменич Я. В. Любешів [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2009. – 790 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Lyubeshiv_smt.

БУГЛАЙ Наталія

ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ НА МЕЖІ ХХ–ХХІ СТОЛІТЬ

Польща є одним з найбільших торговельних партнерів України з-поміж країн Центральної та Східної Європи. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Польщею, істотно активізувалось після приходу до влади в РП президента А. Квасневського. Показовою, на нашу думку, виявилася вже перша зустріч глави Польської держави з українським колегою Л. Кучмою у січні 1996 р., що була використана ним для обговорення економічної складової польсько-українського партнерства. Польські підприємці, зацікавлені в співпраці з українськими партнерами неодноразово залучалися до візитів А. Квасневського в Україну. Аспекти економічного співробітництва систематично зазнавали обговорення на засіданнях Консультативного комітету президентів України та Польщі, Українсько-польської парламентської групи, в ході зустрічей на міжнародних форумах.

Характерне позитивною динамікою вже в період по розпаду системи «соціалістичного братерства», торговельне співробітництво між державами значно активізувалось з підписанням сторонами 23 січня 1997 р. Меморандуму про заходи, спрямовані на лібералізацію торгівлі між Україною і Республікою Польща: по-суті, він закладав підвалини для вступу нашої держави в зону вільної торгівлі в регіоні ЦСЄ (СЕФТА), членство в якій, як засвідчує відповідний досвід Польщі, Словаччини, Словенії, Угорщини, Чехії, Болгарії та Румунії, певною мірою визначає перспективи наступної інтеграції держави до ЄС. Так, вже за підсумками 1997 р. сукупний торговельний оборот сягнув рекордних 1 622, 3 млн дол. [1, с. 83], що забезпечило Польщі четверте місце серед імпортерів в Україну. І хоча впродовж наступних років, значно під впливом кризових явищ, його обсяг дещо скоротився, Польща продовжувала залишатися для нашої держави важливим торговельним партнером.

У 1997 р. в Україні розпочав роботу перший банк зі стовідсотково польським капіталом; діяли 524 підприємства, в тому числі 475 – зі спільним капіталом; обсяг польських капіталовкладень в економіку України на кінець року склав 25, 9 млн дол. (4 % від загальної

суми інвестицій) [2, с. 15]. Тоді ж сторони започаткували співпрацю в рамках одного з найамбітніших економічних проєктів – побудови трубопроводу Одеса – Броди, покликаною забезпечити їх дешевою каспійською нафтою та позбавити, таким чином, енергетичної залежності від Росії [4, с. 713]. Окрім того, польські підприємці сприймали нашу державу своєрідним мостом, через який було легко входити на віддалені ринки колишніх радянських республік, у тому числі й Росії [3, с. 286]. У 1998 р. розпочала роботу Польсько-американсько-українська ініціатива про співпрацю (PAUCI), покликана передавати Україні успішний досвід Польщі в розбудові ринкової економіки, інтеграції в європейсько-атлантичний простір. Разом з тим, упродовж всього аналізованого періоду торговельно-економічне співробітництво між двома сусідніми державами значно поступалося співпраці в політичній сфері і не лише не закладало її підґрунтя, а навпаки, було похідним від неї.

Всупереч численним негативним прогнозам, вступ Польщі до ЄС у 2004 році не лише не спричинив до сповільнення торговельно-економічного співробітництва між нашими двома державами, а навпаки, активізував його. Йдеться, перш за все, про співпрацю у сфері торгівлі, сукупний оборот якої вже за результатами 2005 р. склав 2 398 млн дол, що було на 451 млн дол більше, ніж у попередньому [5, с. 33], та гарантувало нашій державі друге після Росії місце серед торговельних партнерів Польщі у регіоні СНД. Хоча, за підсумком 2005 р. поляки інвестували в нашу державу лише 224 млн дол [5, с. 38]. І хоча, порівняно з 2004 р., приріст склав 31, 7 млн дол, їх частка в сукупному обсязі польських інвестицій закордон не перевищувала 1, 4 %.

Обопільна зацікавленість Польщі та України наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. в торгівлі характеризується, в основному позитивним сальдо та найбільше зумовлювалася стабільними цінами, високою купівельною спроможністю та добре розвиненими шляхами сполученнями. Українсько-польське торговельно-економічне співробітництво значно поступалося політичній співпраці і було похідним від неї. Україна сприймалась польськими підприємцями як «місток» для полегшення виходу на ринки колишніх радянських республік. Інвестиційне співробітництво РП з Україною, з огляду на високий рівень корумпованості економіки та непрозорість законодавства, а також ліквідацію урядом Ю. Тимошенка вільних економічних зон, значно відставало від співпраці в сфері торгівлі.

Література:

1. Андрушків Б. Україна і Польща: економічні аспекти співпраці / Б. Андрушків, Я. Бакушевич // Економіка України. – 2005. – № 11. – С. 82–85.
2. Васильєв Д. Українсько-польські відносини наприкінці ХХ ст. / Дмитро Васильєв, Людмила Чекаленко // Нова політика. – 1998. – № 4. – С. 13–17.
3. Каліта В. Україна в польській зовнішній торгівлі / В. Каліта // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 282–289.
4. Пивоваров А. С. Основні аспекти українсько-польського стратегічного партнерства / А. С. Пивоваров // Держава і право. – 2008. – № 1 (39). – С. 710–716.
5. Чорна Н. Українсько-польське економічне співробітництво / Наталія Чорна // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 2 (85). – С. 31–41.

ГРОМАКОВА Наталя

«POŁAMANEROKOLENIE»: ПОЛЬСЬКА ЛЮДНІСТЬ НАДДНІПРЯНЩИНИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

На початку ХХ ст. польське суспільство переживало ґрунтовні трансформації, спричинені цілою низкою чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Внутрішніми чинниками стали прискорення соціально-економічної модернізації, посилення націоналізації суспільної свідомості, поширення нових суспільно-політичних доктрин і боротьба за збереження своєї національно-культурної самобутності. До зовнішніх чинників слід віднести, перш за все, урядову політику тих держав, у межах яких перебували польські землі у зазначений період – Росії, Австро-Угорщини і Німеччини, а також процеси соціально-економічної, політичної та культурної глобалізації, що поширилися Європою напередодні Першої світової війни.

Політика Санкт-Петербурга стосовно розв'язання «польського питання» віддзеркалювала уявлення істеблішменту про імперський простір. Якщо влада визнавала

безумовну польськість теренів Царства Польського, незважаючи на знищення його автономії після Січневого повстання 1863-1864 рр., коли йшлося про «східні креси» (*Kresy Wschodnie*) колишньої Речі Посполитої, тобто українські, білоруські та литовські землі, уряд був рішуче налаштований на їх остаточну інтеграцію до складу імперського організму. Південно-Західний край став ареною безкомпромісної боротьби між російським і польським національними проектами, в рамках якої відбувався генезис українського і єврейського національних проектів [1, с. 149].

Поразка Січневого повстання посилила асиміляційні зусилля органів влади усіх рівнів, спрямовані на встановлення російської гегемонії в регіоні. Обмеження прав польської спільноти здійснювалося в кількох напрямках: соціально-економічному (полякам-католикам заборонялося купувати землю, обіймати державні посади, здобувати освіту в регіоні тощо), політичному (заборонялася будь-яка громадська діяльність), національно-культурному (ліквідація польських освітніх осередків, заборона використання польської мови, обмеження прав римо-католицької церкви, зокрема й у благодійницькій діяльності) [4, с. 17].

Розчарування поляків у змовницько-конспіраційних і повстанських методах боротьби за відновлення Польської державності, відсутність умов для легальної громадської діяльності породили у польському середовищі Наддніпрянщини гріке відчуття поразки, яке висловив на шпальтах газети «*Dziennik Kijowski*» Едвард Пашковський (Edward Paszkowski). У статті «*Połamane pokolenie*» він зазначив, що: «Ми є дивним, сумним, надломленим поколінням, чий єдність і духовна згуртованість понад сорок років піддавалися безперервним, трагічним потрясінням». Автор закликає співвітчизників зазирнути у глибини власної душі, або зрозуміти нерішучість і вагання поляків, усвідомити їхню невмирущу любов до рідного краю [5, арк. 1].

Модернізація імперського суспільного простору зумовила суттєві зрушення у становищі польської спільноти Наддніпрянщини. Розвиток підприємництва і фінансової галузі, пошук роботи і виїзд на навчання спричинили міграцію поляків до нових індустриальних і культурних центрів, зокрема до Одеси, Харкова, Катеринослава та інших українських міст [2, с. 20-21]. Наслідком цих змін стало формування нових осередків польської культури і громадського життя, які виступали запорукою збереження національної ідентичності.

Революційні події 1905-1907 рр. зумовили лібералізацію національної політики Санкт-Петербурга. Під тиском громадськості влада була змушена не лише оголосити громадянські права і свободи, скликання парламентського органу – Державної Думи, але й видати Тимчасові правила про товариства і союзи від 4 березня 1906 р., що дозволяли діяльність громадських організацій [3]. Внаслідок цього в Наддніпрянщині були засновані польські громадські і національно-культурні товариства – «Освіта» («*Oświata*»), Ланка («*Ogniwo*»), мережа осередків і гуртків «Полонії», молодіжні організації спортивного спрямування, товариство літніх відпочинкових таборів тощо.

З іншого боку, робота польського представництва у I та II Державних Думах – Польського кола – перевела «польське питання» у площину парламентських дебатів і легальної політичної діяльності. Упродовж 1906-1907 рр. представники фракції неодноразово вносили законопроекти, надання Польщі автономного статусу в складі Росії. Втім ці зусилля зустрічали опір як серед істеблішменту, так і серед російської громадськості, мобілізованої владою на захист імперської цілісності. В умовах польсько-російського протистояння поляки мали значно менше політичних, економічних і комунікативних ресурсів, що звужувало можливості їх суспільно-громадської діяльності і заважало національній консолідації. З іншого боку, збереження етноконфесійної самобутності виступало запорукою збереження польської національної ідентичності в Наддніпрянщині, навіть в умовах посилення антипольської політики напередодні Першої світової війни.

Література:

1. Гаухман М. В. Російська національна політика на Правобережній Україні (1905-1914 рр.): чотири національні проекти в одному політичному просторі / М. В. Гаухман // Дриновський збірник: Збірник наукових праць. – 2011. – Т. IV. – С. 141-150.
2. Ніколаєнко О. О. Польські жінки Наддніпрянської України в другій половині XIX – на початку XX ст. : громадське і приватне життя: монографія / О. О. Ніколаєнко. – Х. : Вид-во НТМТ, 2015. – 360 с.
3. Полное собрание законов Российской империи. Собрание (1881-1913 гг.). Т. XXVI (1906 г.), № 27479

[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nlr.ru/e-res/Law_r/search.php

4. Штан Г. В. Польський національний рух в Російській імперії (1905-1914 рр.). Автореф. дис. ... канд. істор. наук: 07. 00. 02 / Г. В. Штан; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2009. – 28 с.

5. Paszkowski E. Połamane pokolenie / Edward Paszkowski // «DziennikKijowski». – 1906. – 5 (18) marca. – № 28. – ark. 1-2.

ІВАНЕНКО Оксана

ПОЛЬСЬКА ГРОМАДА В КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОМУ ЖИТТІ КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

На початку ХХ ст. поживавлення громадсько-культурної, просвітницької діяльності поляків у межах Київської губернії відбувалося в контексті подій Першої російської революції 1905-1907 рр., процесів становлення громадянського суспільства, активізації діяльності політичних партій і громадських організацій, розвитку засобів масової інформації, розширення мережі польських періодичних видань, посилення їхнього впливу на національно-політичні процеси, модернізацію суспільних інститутів, формування суспільної думки й національної самосвідомості. Важливою передумовою з'ясування особливостей культурно-освітнього розвитку поляків на початку ХХ ст. є запровадження до наукового обігу нового фактологічного матеріалу з історії початкових польських шкіл, що підпали під заборону внаслідок Польського визвольного повстання 1863-1864 рр.

Зокрема, від 1906 року в селі Велика Чернявка Бердичівського повіту з дозволу ксьондза Беліловської римо-католицької парафії функціонувала таємна польська школа, навчання в якій коштувало 1 руб. 50 коп. з особи за весь зимовий період [1, арк. 1-3]. Починаючи з 14 вересня 1907 року відбувалися заняття в таємній польській школі Бердичева. Читанню, письму й молитов у ній навчалося 9 дітей римо-католицького віросповідання.

23 жовтня 1907 року директор-розпорядник цукрового заводу м. Погребище Б. Ф. Крачкевич власним коштом відкрив польську школу в приміщенні косяулу, наданому місцевим ксьондзом А. Жолковським. Навчальним процесом керувала І. К. Іодовська, яка мала свідоцтво на звання вчительки, видане директором Житомирської чоловічої гімназії (1894).

За сприяння настоятеля Ружинського римо-католицького костелу ксьондза Бончковського наприкінці 1907 року в с. Зарудинці Бердичівського повіту в будинку селянина М. Добржанського засновано польську школу, яку відвідували 21 хлопчик і 14 дівчаток. Дворянка К. -Х. Ястржембська викладала в ній закон віри, польське читання й письмо. І хоча плата за навчання складала «6 руб. від учня», учителька виконувала свою роботу на громадських засадах, спрямовуючи всі наявні кошти на оренду приміщення, придбання підручників і навчального приладдя [2, арк. 4-4 (зв.)].

Клопотання жителів с. Янківка й с. Антонівка Васильківського повіту про дозвіл на створення ремісничої школи для дітей-католиків (1908) було відхилене через «політичну неблагонадійність» Л. Горського, А. Сокольського та інших прохачів, які «...не заслуговують на довіру, оскільки, будучи католиками (походять із колишньої польської шляхти), ставляться до всього російського, як і до існуючого в Росії державного й суспільного ладу, дуже вороже» [3, арк. 3].

У березні 1909 року радомисльський повітовий справник викрив в урочищі Дубова нелегальний польський навчальний заклад, який відвідувало 15 учнів включно з двома православними, а в с. Заміри – таємну школу з 22 учнями, з яких 1 хлопчик і 2 дівчинки були православними [4, арк. 1-2]. Того ж року пристав 4 стану Бердичівського повіту закрив польську школу, відповідальність за створення якої одноголосно взяла на себе католицька громада с. Велика Радзивилівка.

30 квітня 1911 року в Бердичеві відбулася постановка п'єси «Болеслав Сміливий» настоятеля Маріїнського костелу ксьондза Д. Бончковського, який, за інформацією київського охоронного відділення, мав спрямувати грошовий збір від спектаклю на облаштування нелегальних польських шкіл у Житомирі й Києві. 7 травня 1911 року о 20. 25 ця історична драма була представлена у київському театрі «Бергоньє». Режисери: І. Якса-Хамец і С. Вільчковський. За офіційними даними, театральний збір склав 357 руб. 55 коп., з них на оренду театального приміщення й освітлення витрачено 117 руб., на платню артистам – 60 рублів за

вихід, поїздки з Бердичева до Києва й у зворотному напрямку – 49 руб. 42 коп. [5, арк. 20 (зв.)]. З метою таємного збору коштів на польські школи ксьондз Д. Бончковський направляв особисті запрошення своїм київським знайомим.

Отже, в умовах імперської політики русифікації важливим механізмом збереження національних культурних традицій, рідної мови була польська школа, що перебувала на нелегальному становищі й була тісно пов'язана з католицькою церквою. Відтак, репресивна національно-освітня політика держави поєднувалася з дискримінацією на релігійному ґрунті, і саме католицька церква стала центром відродження духовного потенціалу поляків, піднесення гуманітарної культури, гармонійного синтезу процесу навчання й виховання, прищеплення молодому поколінню християнських моральних цінностей, плекання патріотизму.

Джерела:

1. Державний архів Київської області (далі – ДАКО), ф. 2, оп. 75, спр. 226.
2. ДАКО, ф. 2, оп. 73, спр. 374.
3. ДАКО, ф. 2, оп. 74, спр. 103.
4. ДАКО, ф. 2, оп. 74, спр. 255.
5. ДАКО, ф. 2, оп. 227, спр. 191.

ІСАКОВА Наталія, КУЧЕРЯВИЙ Ілля

ІСТОРИЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН

Тисячу років співіснування українського і польського народів історики і політики бачать по-різному. Одні висувують на перший план культурну взаємодію, економічну співпрацю, боротьбу проти ворогів. Інші, натомість акцентують увагу на війнах між нашими народами та релігійних чварах. Але всі згодні з тим, що особливістю українсько-польських відносин є той факт, що обидва народи впродовж століть перебували в єдиних державних організаціях. Відсутність кордонів була мультиплікатором різноспрямованих контактів. Отже минуле об'єктивно не лише об'єднує, а й роз'єднує обидва народи.

Головним досягненням, яке сприяє формуванню та розвитку контактів між нашими незалежними, суверенними державами протягом останніх років, залишається ідея добросусідства України та Польщі. Наша спільна праця і наполегливість в розвитку взаємовідносин є прикладом для країн усього світу.

Починають свій відлік взаємовідносини України та Польщі ще з часів Київської Русі. Одна із найбільш ранніх подій історії відносин давньоруської і польської держав, зазначена у літописах, відноситься до 981 року, коли Великий князь київський Володимир Святославович відвоював у поляків східнослов'янські Червенські міста (в верхів'ях Західного Бугу). Як і Русь, Польща зазнала у XIII столітті кілька монгольських вторгнень, однак, незважаючи на руйнування, монгольське іго над польськими землями встановлено не було, що згодом забезпечило Польщі перевагу в розвитку торгівлі, культури і суспільних відносин.

Не можна забувати і темних сторінок у відносинах між нашими народами. Були між країнами і розбрат, і ворожнеча. Справою честі істориків є дослідження всіх обставин, за яких виникало непорозуміння і роз'єднання. Торкаючись цієї проблеми президент Польщі А Кваснєвський сказав: «Глибока людська формула «вибачаємо і просимо вибачення» має сенс навіть тоді, коли ні над ким не тяжіє безпосередня відповідальність за те, що відбувалося у минулому» [3, с. 24].

Незважаючи на всі негаразди Україна і Польща і надалі продовжують підтримувати добросусідські стосунки. Так, Польща стала першою країною у світі, яка 2 грудня 1991 р. офіційно визнала незалежність нашої держави, а 4 січня 1992 р. було встановлено дипломатичні відносини між двома державами. Такою позицією щодо України Польща відмежовувала себе від Росії та водночас викликала незадоволення Заходу [2, с. 19]. І сьогодні на тлі «неоголошеної війни» з Росією, Польща знову простягла руку допомоги у вирішенні питання щодо Донбасу.

Деякі політики допускають, що «третя сила», можливо Росія, може намагатись вбити клин між двома країнами-партнерами, використовуючи їхню складну історію. Тому є ряд питань та проблем, які треба вирішувати обом країнам. Насамперед треба розглянути питання щодо Биківнянської трагедії, а саме сплюндрування пам'ятників. За 2016 рік було проведено

три атаки на українські поховання в Биківні. Історик Володимир В'ятрович назвав інцидент «провокацією», яка «мала запустити війну пам'ятників»[5].

Ще одне питання, яке несе культурний та історичний характер – це питання щодо Волинської трагедії. У літературі можна прочитати, що поляки «вирізали» українців, що українці, а саме УПА-ОУН вбивали поляків. Американський історик Тімоті Снайдер відповідаючи на питання, що робити Україні у такому випадку сказав, що «у момент, коли ви вирішите, що політика – це і є ідентичність, ви потрапите у щось на зразок «російської пастки», де все будується на міфах про минуле і на мові. І тоді ви справді прийдете до конфлікту з Польщею. Але для майбутнього України ці речі не такі важливі. Вони відволікають і замінюють реальну політику. І в Україні є політики, які цим свідомо займаються, підмінюючи справжню дискусію про реформи суперечками про ідентичність»[1].

Третє питання відносин Україна-Польща стосується політичного характеру, його ще називають «прикордонним напруженням». 16 січня 2017 року було заборонено в'їзд на територію України меру прикордонного міста Перемишль Роберту Хомі [5]. Цей інцидент набув широкого розголосу, бо він міг призвести до напруження між Польщею та Україною.

Але незважаючи на ці проблеми Україна і Польща і далі продовжують підтримувати дружні зв'язки. З початку 90-х рр. ХХ ст. Україна та Польща усвідомили необхідність і перспективу тісного партнерства. За роки співпраці вдалося створити унікальні як в українсько-польській історії, так і на тлі європейської співпраці, міждержавні відносини між Україною та Польщею. Українська влада переконана, що це партнерство не має альтернативи.

З набуттям членства в Європейському Союзі, Польща є одним із найважливіших партнерів України на міжнародній арені. Республіка Польща активний та послідовний партнер України у питаннях реалізації нашою державою євроінтеграційних устремлінь, зокрема практичного виміру співробітництва Україна – ЄС [4]. Особливим завданням і обов'язком Польщі є співробітництво з європейською спільнотою у напрямку формування європейської ролі України та її підготовки до сусідства з Європейським Союзом.

Отже, слід відзначити, що динамічний, поступальний характер розвитку українсько-польського співробітництва, що обумовлюється збігом національних інтересів країн-сусідів у багатьох сферах, залежить від їхніх глибинних історичних та культурних зв'язків.

Література:

1. Американський історик Тімоті Снайдер про Польщу та Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://m.gazeta.ua/articles/politics/_amerikanskij-istorik-zasterig-ukrayinu-vid-rosijskoyi-pastki/725667?mobile=true
2. Киридон А. Україна – Республіка Польща: етапи, реалії та перспективи відносин / А. Киридон // Зовнішні справи. – 2013. – № 11. – С. 18–21.
3. Литвин В. Тисяча років сусідства і взаємодії / В. Литвин // Міжнаціональні відносини і національні меншини України. К., 2004. – С. 23–109.
4. Політичні відносини між Україною та Польщею [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/diplomacy>
5. Україна-Польща: «війна пам'ятників чи гра третьої сили» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/ukrainian/features-38767556>

КЛИМЕНКО Нінель

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ ТА СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОГО ВЧИТЕЛЯ

14 березня 1923 р. Рада послів великих держав визнала Східну Галичину частиною Польської Республіки. Першим кроком польської влади на території Галичини була ліквідація тих інституцій, котрі забезпечували статус Галичини як окремої адміністративної одиниці. Наступ на українство продовжувався і в політиці повної централізації й полонізації шкільництва. Здійснювалося це різними шляхами – централізацією шкільної адміністрації і усунення громадських впливів, введенням польської мови як викладової і обмеженням української, заміною українських учителів польськими, нарешті наданням школам польського духу.

Свідченням антиукраїнської політики польської держави стало розпорядження від 30 жовтня 1923 р. ч. 3316 Кураторії Львівського шкільного округу (вищого органу управління освітою Галичини в умовах Польщі), де вказувалося: «Всі школи, як публічні, так і приватні, на

території Річи Посполитої є в тісній значенні цього слова польськими. Про інші, як не відповідаючи ідеї польської державності в Польській державі, не може бути й мови» [1, с. 1].

Освітня політика Республіки Польщі красномовно втілена в заяві тогочасного міністра віросповідань і освіти С. Грабського, який чітко заявив: «Польська мова, історія і географія мусять бути викладані по-польськи учителями поляками, ... директори українці повинні бути заступлені поляками» [2, с. 12-13].

У червні 1925 р. було видано розпорядження для директорів всіх типів шкіл з непольською мовою навчання про викладання історії, географії і науки про Польщу виключно польською мовою. Це розпорядження свідчило про подальше обмеження прав і можливостей української школи в Польщі.

В контексті цих рішень, під пильним спостереженням стала Академічна гімназія та її Філія (з українською мовою викладання), в якій з 1912-1925 працював учителем історії Іван Петрович Крип'якевич, відомий український історик, академік АН УРСР. На перевірки та випускні екзамени стали приїжджати польські інспектори, які почали звинувачувати гімназію в тому, що вона ігнорує польську державу. Особливо критикували навчання історії, тому Львівська Кураторія почала інтенсивно переводити українських істориків-учителів до польських навчальних закладів: О. Терлецького до VII польської гімназії, І. Брика до IX гімназії, Д. Коренця до III гімназії, І. Крип'якевича до I гімназії, О. Панейка до Тернополя, С. Шаха до Соколя. Хоча в Академічній гімназії до 1929 р. працював єдиним українським істориком М. Кордуба, та коли він переїхав до Варшавського університету в Академічній гімназії не було вже до 1939 р. ні одного українського історика [3, с. 227]. Таким чином, не залишилося ні одного учителя історії, хоча це був один із найважливіших предметів у вихованні молоді. В українських школах та гімназіях викладання історії почали віддавати в руки надійних для польської держави учителів.

Так з серпня 1925 р. І. Крип'якевич працює в Першій польській гімназії ім. Коперніка. Директор Першої польської гімназії виконував сумлінно всі накази Кураторії, пильнував учителів і учнів. «Мені було дуже важко зжитися з польською школою, особливо з цією гімназією, де був значний процент синів польської інтелігенції. І до того ще – вести історію в польському державницькому дусі!» – згадував І. Крип'якевич [4, с. 121]. Він неодноразово звертався з клопотанням до Міністерства Віросповідань і Освіти про переведення його до «гімназії з руською мовою викладу», тобто до Академічної гімназії. Однак, незважаючи на численні клопотання та подані схвальні характеристики, І. Крип'якевичу було відмовлено в проханні і переведено в 1927 р. до XII гімназії ім. Щепановського. В ній за словами Івана Петровича панував «польський дух» і зневажливе ставлення до українців. Особливо це проявлялося в постійному провокуванні учителів-українців, нехтуючи їх права, та тотальному підпорядкуванні освітній державній політиці. Один епізод з педагогічної діяльності Івана Петровича в польській гімназії, може красномовно розповісти про становище українських учителів та їх нелегку працю в контексті освітньої політики Польщі 20-х р. XX ст.

І. Крип'якевич згадував 11 листопада 1928, день коли гімназія святкувала роковини польської державності. Учні готували концерт, виступи. На цих «урочистостях», за спогадами Івана Петровича звучали некоректні виступи педагогів проти українців як ворогів держави. В такому дусі був і виступ учня, який боляче вплинув на І. Крип'якевича. Удар був настільки несподіваним і сильним, що Іван Петрович не витримав і вийшов із залу. Це мало для нього непередбачувані наслідки. Директор заборонив йому приходити до школи. Було розпочато слідство. Справа пішла до Варшави.

Не зважаючи на письмові пояснення до директора та педагогічного колективу, заяви до шкільної Кураторії [5, арк. 156], І. Крип'якевича було переведено «для добра школи» до гімназії у Вонгровці у Познанському воєводстві. Це було величезним ударом для нього. Пізніше, у листі до М. М. Могилянського від 7. І. 1929 р. І. Крип'якевич повідомить: «Не писав я довго, бо мав неприємності у зв'язку з львівськими листопадовими подіями – коштувало мені це доволі часу й втрати енергії. На жаль мої особисті відносини складаються тепер погано: я є державний учитель і міністерство освіти перенесло мене із-за «листопадових подій» далеко на захід в Познанщину – се для мене матеріальна і моральна руїна... Роблю різні заходи, щоби

якось з цієї халепи позбутися»[6, арк. 1].

Таким чином, розглянутий період педагогічної діяльності І. Крип'якевича є яскравим прикладом масованої полонізації українських земель Польщею через цілеспрямовану освітню політику та неприпустимого обмеження права нації на навчання та викладання рідною мовою.

Література:

1. Герасимович І. На тривогу! Основи української нації в загроженні / І. Герасимович. – Львів, 1929.
2. Огляд шкільництва. Шкільництво на українських землях під Польщею // Учитель. – 1923. – 23 вересня.
3. Ювілейна книга Української Академічної гімназії у Львові. Ювілейна книга Української Академічної Гімназії у Львові. На 100-річчя першого українського іспиту зрілості (1878–1978) – Філадельфія, Мюнхен. – 1978. – 613 с.
4. Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві / Відп. ред. Ярослав Ісаєвич, упорядник Феодосій Стеблій. Львів, 2001 (Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Збірник наукових праць, 8 / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). – 960 с.
5. ЦДІА у Львові, ф. 179, оп. 7, спр. 13263, арк. 156.
6. Інститут рукопису НБУВ м. Києва, Ф. Х. 5338, арк. 1.

КРОПИВКО Олена

ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОСВІТИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Зв'язки сільськогосподарських вузів УРСР із закордонними навчальними закладами здійснювалися у вигляді навчання у вузах студентів і аспірантів з країн народної демократії, обміну науковою інформацією з закордонними вузами і у вигляді перекладу посібників радянських авторів на мови цих країн.

У період 1950-80 рр. у галузі сільськогосподарської освіти спостерігається збільшення підготовки спеціалістів для країн Східної Європи, в т. ч. Польської Народної Республіки.

На початку 1950-х рр. студенти-іноземці навчалися в 38 вузах шести міст УРСР. Із понад 1200 чол. студентів – громадян країн народної демократії поляки були на третьому місці (238 чол.). Найбільшими осередками університетської освіти стали Харків, Київ, Одеса. У м. Києві, підготовка іноземних громадян здійснювалася у Київському університеті, інститутах – КПП, інженерно-будівельному, автодорожньому, народного господарства, легкої і харчової промисловості, в Українській академії с. г. наук. В. М. Даниленко вказує, що за двадцятирічний період (1950-1970 рр.) для Польщі в Радянському Союзі було підготовлено 2887 спеціалістів, в т. ч. у сільськогосподарських вузах України здобули освіту 271 громадян Польщі.

За даними Міністерства вищої освіти УРСР на 1957 р. кожен восьмий із 340 студентів-іноземців, які здобували сільськогосподарський фах, був поляком. Окрім підготовки студентів, між вченими, які працювали в сільськогосподарських вузах, здійснювався активний обмін науковою інформацією. Найкраще налагодив контакти з вченими Польщі, Чехословаччини та ін. країн Харківський СГІ.

За слідуючі десять років кількість іноземців, які навчалися у вузах УРСР вдсятеро збільшилася: у 1964 р. у 72 вузах республіки проходили підготовку 3627 громадян з 66 країн світу, а у 1967 р. – майже 4, 5 тис. чол. Їх підготовка здійснювалася в 11 містах, зокрема у Києві майже половина – 2124 чол., Харкові – 995 чол., Одесі – 761 чол., Львові – 339 чол., Сімферополі – 113 чол., Херсоні – 104 чол., Донецьку – 47 чол.

З метою поставити під свій контроль не тільки якісну але й ідеологічну складову їх підготовки, в середині 1960-х рр. була створена Українська республіканська Рада у справах іноземних студентів. Міські ради, створені у Одесі, Харкові і Львові, підтримували зв'язок з 62 земляцтвами іноземних студентів та здійснювали через них роботу із поліпшення навчання і виховання іноземної молоді.

У звіті Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти відмічалось, що переважна більшість студентів-іноземців добре оволодіває знаннями з обраних спеціальностей і вказувалося, що поляки сумлінно ставилися до навчання. Констатувалося, що в сільськогосподарських вузах спостерігався високий рівень успішності іноземців (близько 30%). Так, в Харківському СГІ із 91 студента-іноземця за весняну сесію було зареєстровано 38 відмінників; четверо закінчило інститут, отримавши диплом з відзнакою. Одним із факторів, який сприяв підвищенню успішності, стали заходи, спрямовані на підвищення вимогливості та

встановлення контролю за навчанням іноземців, зокрема створення загальновузівських деканатів по роботі з іноземними студентами, аспірантами і стажерами. В кінці 1960-х рр. в УРСР нараховувалося 14 вузів, де створені такі деканати, в кожному вузі навчалось понад 100 чол. іноземців.

Окремим питанням постало набуття студентами-іноземцями навичок практичної роботи в рамках виробничої і учбової практик. Студенти сільськогосподарських вузів зазвичай проходили практику в учбових господарствах інститутів, і тільки на старших курсах деякі попадали до колгоспів.

Незважаючи на урядові постанови та методи адміністративного тиску, це питання виробничої практики для студентів-іноземців вирішувалося слабо, ним було охоплено тільки близько 60% чол. Так, під час літніх канікул 1966 р. з 2397 іноземних студентів, які залишилися в межах республіки 1512 чол. працювали з радянськими студентами в колгоспах і радгоспах УРСР та СРСР. Цікавим фактом є те, що з понад 500 чол., які проходили виробничу практику 39 чол. були направлені до Казахстану. Для виробничої практики студентів-іноземців сільськогосподарських і ветеринарно-зоотехнічних інститутів виділялися кращі радгоспи, колгоспи, МТС.

Вузи УРСР налагодили тісні контакти з польськими вузами в плані виробничо-ознайомчої практики. Так, щорічно, починаючи з 1967 до 1975 рр. відбувався обмін студентами для її проходження між УСГА і Вищою сільськогосподарською школою (Краків) – по 20 з кожної сторони, та між УСГА і Сільськогосподарським інститутом (Щецин) – по 10 чол. Такі ж зв'язки були встановлені між Харківським СГІ – з Економічною академією в Познані по 10 студентів щорічно та Вищою землеробською школою (Вроцлав) – по 20 чол. ; Харківським зооветеринарним інститутом та Вищою сільськогосподарською школою (Краків) – по 20 з кожної сторони; Харківським інститутом механізації і електрифікації с. г. – з Вищою сільськогосподарською школою (Познань), Вищою сільськогосподарською школою (Люблін), Вищою інженерною школою (Ополе) – щорічний обмін сторони направляли по 20 студентів. Львівський СГІ встановив тісний контакт з Вищою сільськогосподарською школою (Люблін) і обидві сторони направляли по 10 студентів щорічно; Львівський ветеринарний інститут – з Вищою сільськогосподарською школою (Вроцлав) – по 15 студентів.

Не тільки вищі заклади сільськогосподарського профілю встановили тісні контакти і налагодили взаємообмін студентами для проходження навчально-виробничої практики, середня ланка – технікуми також направляли своїх учнів. Так, Судово-Вишнянський зооветеринарний технікум обмінювався 20 учнями із Сільськогосподарським технікумом у Тарнабнику; Стрийський технікум механізації і електрифікації с. г. такою ж кількістю – із с. г. технікумом (Слубіце).

Загалом у 1970 р. 16 вузів СРСР (з них 4 – УРСР) та 20 вузів Польщі здійснювали взаємообміни студентами для проходження виробничо-ознайомчої практики, а кількістю тих, хто її проходив склала 240 чол.

Таким чином, підготовка спеціалістів для країн народної демократії стала складовою діяльності вузів і технікумів Української РСР, в т. ч. сільськогосподарського профілю, вже з початку 1950-х рр. і дозволило встановити тісні наукові і освітні зв'язків між Україною і країнами народної демократії, зокрема з Польщею.

МАХИНЬКО Анна

МАТРИМОНИАЛЬНЫЕ СВЯЗИ ДРЕВНЕРУССКОГО И ПОЛЬСКОГО ГОСУДАРСТВ В XI–XIII ВВ.

В период средневековья внешнею политику во многом обуславливал географический фактор. Государственные образования, имеющие какие-либо общие границы, контактировали интенсивнее, нежели с удаленными от них странами. Характер этих взаимоотношений определялся геополитическими целями, которые ставили перед собой их правители. Действенным инструментом внешней политики в этот период был династический брак, посредством которого укреплялись союзнические отношения между государствами, укреплялись их дипломатические и хозяйственные связи.

Являясь географически соседями, Русь и Польша, однако, демонстрируют историю сложных дипломатических отношений. По подсчетам исследователей в XI в. из общего количества браков княжеского дома Рюриковичей 7 было заключено с представителями династии Пястов [4, с. 152]. Первой известной династической унией Пястов и Рюриковичей был брак дочери короля Болеслава I Храброго со Святополком князем-наместником Турова, который датируют 1013 – 1014 гг., как следствие мирного соглашения между Польшей и Русью. Близость Туровской земли к приграничью обусловило выбор князем Владимиром жениха польской принцессе [1]. В развернувшейся в 1015 – 1019 гг. борьбе Владимировичей за киевский престол Святополк принимает самое активное участие, прибегнув к военной помощи тестя.

Конфронтация вовлекла в политику и женскую половину семьи Рюриковичей: в 1018 г. при взятии Киева Святополком пленницами короля Болеслава оказываются дочери Владимира. Особо следует отметить Предславу, полнородную сестру Ярослава, который в этот период являлся основным соперником Святополка за престол. Из источников известно, что ранее польский король сватался к ней, но получил отказ. Причина отказа осталось неизвестной. В качестве предположений историки рассматривают нежелание князя Владимира устраивать судьбу дочери после развода с ее матерью Рогнедой [3, с. 159]. Так же, возможно, имела место антипатия княжны к польскому королю, хотя такой фактор в династических союзах обычно не учитывался. Вместе с другими родственницами Предслава была увезена в Польшу, став заложницей междоусобицы. О ее дальнейшей судьбе источники умалчивают.

Участие польской стороны в политической борьбе Рюриковичей обусловило напряженность в отношениях двух государств уже в правление князя Ярослава Мудрого. Нормализации отношений способствовал брак короля Казимира I с единокровной сестрой князя Марией-Доброной. В 1043 г. добрососедские отношения укрепляет династический союз Изяслава Ярославича и сестры Казимира Гертруды. Его политический соперник Святослав Ярославич так же укрепляет династическую унию Польши и Руси браком своей дочери Вышеславы с королем Болеславом II Казимировичем. Это не изменило существенно расстановку сил во внутривосточном кризисе на Руси, поскольку по матери Болеслав являлся родственником Рюриковичей. Все же, по свидетельству источников, король чаще оказывал содействие Изяславу, давая приют в Польше и помогая утвердиться на великокняжеском престоле. При этом отношения родственников не были гладкими. Так, Болеслав II присвоил казну Изяслава и отказал ему в приюте во время очередной эмиграции. Однако это было вызвано внешнеполитическими обстоятельствами, поскольку был заинтересован в военном содействии со стороны Святослава Ярославича в войне с Чехией. В 1088 г. уже князь Святополк II Изяславич устанавливает династический союз с Пястами: единственный сын Болеслава Смелого Мешко женился на сестре князя Евпраксии, но уже в 1089 г. супруги были отравлены по приказу Владислава-Германа, который узурпировал польский трон [1].

Следует отметить, что польские и древнерусские земли находились в сложном периоде феодальной раздробленности, однако брачные связи Рюриковичей и Пястов не прерывались. Племянник княжны Евпраксии Ярослав после смерти первой жены женится на Юдите дочери Владислава-Германа. В свою очередь ее брат король Болеслав III берет в жены сестру Ярослава Сбыславу, продолжая традицию польско-русских династических союзов. Так же его три дочери и два сына заключают династические унии с домом Рюриковичей. Следует отметить, что данные союзы связывают Пястов преимущественно с поземельными княжескими семьями западного региона Руси (Владимири-Волынское, Новгородское, Брестское княжества и т. д.).

Далее частота династических союзов уменьшается: в XII веке их было всего 5, а в XIII веке не были заключены вообще [2]. Такое, казалось бы, охлаждение отношений двух государств было обусловлено рядом факторов. Во-первых, Русь и Польша переживают период феодальной раздробленности. Во-вторых, в XIII в., оба государства подверглись разрушительному походу монголо-татар, с тем исключением, что Польша избежала установления ига.

Итак, матримониальные связи Пястов и Рюриковичей имеют давнюю историю и в

целом характеризуются как дружественные. Они не ограничиваются военно-политическим союзом, так же имело место взаимовлияние культур, проводниками которого являлись представительницы этих династий.

Литература:

1. Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кін. IX – поч. XVI ст.): склад, суспільна і політична роль. Історико-генеалогічне дослідження. [Електронний ресурс] / Л. Войтович – Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/dynasty/dyn23.htm>.
2. Мадейчик Э. Пясты и Рюриковичи: династично-поименные связи до конца XIII в. [Електронний ресурс] / Э. Мадейчик. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.vgd.ru/STORY/tableO1.htm>.
3. Морозова Л. Е. Великие и неизвестные женщины Древней Руси / Л. Е. Морозова – М. : АСТ: Астрель, 2009. – 543 с.
4. Уривалкін О. Таємничі грані історії / О. Уривалкін. – К. : КНТ, 2007. – 340 с.

МИСЮРА Тетяна

РЕЦЕПЦІЯ СВОЄРІДНОСТІ СУЧАСНОГО МІСТА В ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Середньовічна цивілізація Заходу не створює підстав для формування міської культури. Місто неначе не існує для християнства. А християнин орієнтується в реальній топографії міста, тому що блукає у пошуках «божого граду». [1, с. 304]. Як зазначає Зомбарт, перші середньовічні міста залишаються великими селами. Але кількісне збільшення середньовічних поселень готує ґрунт для якісного стрибка – розподілу суспільної праці. Коли цей соціальний феномен досягає певного масштабу, суспільні зв'язки набувають форми «загального еквіваленту» – грошового господарства. Місто стає осередком нових суспільних стосунків і формує принципово інший простір культури. Його жителі – буржуа – виконують комунікативну функцію у нових історичних реаліях і стають носіями «капіталістичного духу» (М. Вебер), який формує нові простори культури, створює інші підстави для їх синтезу.

Торгівельна і фінансова еліта «третього стану» створює власний інваріант моралі, який, визначенням Альберті та Зомбарта, має дві складові: «свята господарність» і «ділова мораль» (перша відноситься до внутрішнього влаштування господарства, а друга призначена для регулювання стосунків господарюючих суб'єктів, з клієнтами, зокрема і – зовнішнім світом в цілому). Обидві культивують два принципи здійснення – раціоналізацію (встановлення розумного співвідношення між доходами і витратами) і економію (добровільне, а не вимушене збереження) ресурсів.

Відбувається наближення ідеалів високої культури, що формується в міському середовищі, до апіорних принципів кожної сфери культури (у науці – класичної раціональності, в моралі – утилітаризма, в мистецтві – становлення високого смаку і художнього методу реалізму). Тим часом становлення даних принципів йде і на рівні повсякденності: у формуванні здорового глузду, як моральності і естетизації самого міського простору, що передбачає єдність стильової різноманітності.

Поступово опозиція «село – місто» вирішується у переведенні соціокультурної напруги у внутрішні протиріччя розвитку самого міста. Він стає головним чинником нерівномірності розвитку, носієм високої культури (уніфікація ринкових стосунків, знеособлююча сила загального еквіваленту породжує атомарного індивіда). Зовнішня відвертість міської структури містить латентну замкнутість її субкультури. Полікультурність та поліетнічність залишається базовою характеристикою міського способу життя.

Принципова відмінність сучасного європейського міста полягає у тому, що утилітаризм стає втіленням загальної сили капіталу (що базується на диференціації соціальних практик), тому апіорні принципи провідних сфер культури формуються як автономні форми, що дистанціюються щодо соціальної емпірії. Цим обумовлена диференціація сфер міського середовища, а також вищий рівень їх автономії як форм культури.

Місто постіндустріальної епохи перетворюється на мегаполіс, який формує принципово іншу організацію культурного простору. Він будується за межами опозиції високої і масової культури, втрачає претензію на втілення загально культурних норм. Доступність інформації зумовлюється не соціальним статусом індивіда, а здатністю його до сприйняття і культурного

розвитку. Руйнується автономія високих форм культури, що приводить до нового культурного типу синтезу суспільних форм культури та інтеграції культурних зразків простору повсякденного життя міста (феномен віртуалізації міського середовища). Виробництво бажання превалює у мегаполісі, який здійснює метаморфозу від «глобального міста» (С. Сассен) до глобального села» (М. Маклюєн). Нівелюється значення таких соціокультурних феноменів, як «субурбанізм», «квазі – міський спосіб життя» (Г. Герберт). Ця метаморфоза обумовлена стиранням меж між містом і селом. Виробництво у глобальних містах витісняється за межі функціональної мережі. Мультикультурність мегаполісу стає найбільш яскравим показником міської культури.

Проте, не втрачають актуальності такі базові опозиції як «фазис – техне», «хаос – космос», вироблені античною культурою для розуміння природи міста. Хоча вони набувають іншого змісту. Штучна, навіть віртуалізована, культура мегаполісу отримує атрибути само породження і безмежного розростання (аж до знищення меж між містом і не містом). З іншого боку, втрачаються космоцентричні орієнтації міста. Ризомізація його структури збільшує кількість культурних центрів, але знищує їх ієрархію.

Літератури:

1. Августин Б. Про град Божий; [Електронний ресурс]. / Б. Августин. – М. : Орбита, 1996. – 2712 с. – Режим доступу до книги:
http://www.librarium.orthodoxy.ru/orlov/o_avgust.htm
2. Альберти Л. Б. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: В 86 томах (82 т. и 4 доп.) / Л. Б. Альберти. – СПб. : наука, 1890 – 1907.
3. Герберт Г. Урбанизм и субурбанизм как образ жизни/ Г. Герберт; [пер. В. В. Ванина]. – М. : Прогресс, 1991. – 320 с.
4. Зобарт В. Буржуа / В. Зобарт; [пер. с нем. А. П. Юшкевича]. – М. : Наука, 1994. – 443 с.
5. Маклюэн М. С появлением Спутника планета стала глобальным театром, в котором нет зрителей, а есть только актеры/ М. Маклюэн; [пер. В. П. Терин]. – М. : Кентавр, 1994. – 31 с.
6. Сассен С. Глобальные города/ С. Сассен; [пер. с фр. С. Н. Зенкина]. – м. : Прогнозис, 2005. – 275 с.

ПОЛІЩУК Ліна

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН У ГАЛУЗІ НАУКИ ТА ОСВІТИ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

З часу прийняття «Декларації про державний суверенітет» (16 липня 1990 р.) та ухвалення «Акту проголошення незалежності України» (24 серпня 1991 р.) – розпочався новий етап розвитку взаємовідносин між двома великими європейськими державами. Республіка Польща була першою країною, що визнала державну незалежність України. З 1990-х років особливо ефективно почали розбудовуватися українсько-польські відносини в усіх сферах діяльності: економічній, політичній, культурній та науковій. Цьому сприяли: підписання «Декларації про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин» міністрами закордонних справ К. Скубішевським та А. М. Зленко (13 жовтня 1990 р.), встановлення між нашими країнами дипломатичних відносин на рівні посольств з січня 1992 р., підписання з Польщею стратегічних документів президентами Л. Кравчуком «Договору про добросусідство, дружні відносини і співробітництво» та Л. Кучмою «Декларації до злагоди і єднання» тощо. На основі політико-економічних передумов розвивалися, звичайно ж, і партнерські відносини в галузі культури, науки та освіти, які мали свою нормативно-правову базу: Договір між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у сфері науки і технологій, укладеного 12 січня 1993 року [1 с. 115]; Угода про співробітництво в галузі культури, науки і освіти (1997 р.); Угода про співробітництво у галузі охорони та повернення втрачених і незаконно переміщених під час Другої світової війни культурних цінностей (1996 р.); Протокол про співробітництво між Міністерством культури і туризму України та Міністром культури і національної спадщини Республіки Польща (2010-2013 рр.). Особливого розвитку культурно-наукове співробітництво набуло з часів помаранчевої революції та вступу Польщі до Європейського Союзу. Уряд Польщі постійно допомагає Україні інтегруватись до західноєвропейських структур. Розширилися не тільки політично-економічні, а й науково-технічні зв'язки між нашими державами. 11 квітня 2005 року під час візиту Президента України Ющенка В. А. до Республіки Польща для урочистого відкриття

Року України Міністром освіти і науки України Ніколаєнком С. М. було підписано Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про академічне визнання документів про освіту, рівноцінність наукових ступенів та про співробітництво у сфері інформатизації [2]. Згідно договору (1997р.) було створено Спільну українсько-польську комісію зі співробітництва в галузі науки і технологій, перше засідання якої було проведено у березні того ж року. З того часу сотні, а то й тисячі спільних науково-дослідних проектів були затверджені Комісією. Наприклад, співпраця українських та польських вчених в Антарктиці активно підтримувалася на основі підписаної у квітні 2001 року Угоди між Департаментом антарктичної біології та Українським антарктичним центром Міністерства освіти і науки України [2]. Кожного року проводяться численні міжнародні науково-практичні конференції, семінари, українсько-польські виставки науково-технічних досягнень: «Україна – Польща: стратегічне партнерство у сфері науки і технологій»; «Розвиток науково-технологічних парків та інноваційних структур інших типів», «Польща та Україна у спільних проектах Європейського Союзу» тощо. Цього року з 23 січня по 24 квітня Міністерство освіти і науки України та Міністерство науки та вищої освіти Республіки Польща оголошують конкурс спільних українсько-польських науково-дослідних проектів для реалізації у 2018 – 2019 рр. Участь можуть брати будь-які науково-дослідні групи вищих навчальних закладів, науково-дослідних установ чи підприємств обох країн з проектами таких напрямків: комп'ютерні та новітні виробничі технології (лазерні, плазмові, сенсорні, оптоелектронні тощо); екологія та управління навколишнім середовищем; енергетичний менеджмент; біотехнологія, біоінженерія, генетика; нові речовини та матеріали. Зазвичай майже всі провідні навчальні заклади України та Польщі займаються науково-дослідними розробками та беруть активну участь у подібних заходах. Співпраця в галузі освіти між Україною та Республікою Польща здійснюється у відповідності до положень Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі культури, науки і освіти, укладеної 20. 05. 97 року та Угоди про співробітництво між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Республіки Польща, укладеної 2 липня 2001 року [2]. Вищими навчальними закладами обох країн постійно здійснюється обмін студентами, аспірантами та науково-педагогічними працівниками на повний та частковий курси навчання. У 2000 р. за участі провідних ВНЗ: Університетом Марії Кюрі-Склодовської, Люблінським католицьким університетом Івана Павла II, Київським національним університетом ім. Тараса Шевченка, Національним університетом «Києво-Могилянська Академія», Львівським національним університетом ім. Івана Франка – була створена польсько-українська освітня установа у м. Любліні – Європейський колегіум польських і українських університетів (СКПіУУ, пол. Europejskie Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów), що займався науковими дослідженнями з проблематики Центрально-Східної Європи. Сотні фахівців PhD вийшли зі стін цього закладу. У 2011 році він припинив свою діяльність. Зараз на його місці знаходиться нова структура – Центр Східної Європи.

За роки незалежності українсько-польські відносини досягли якісно-нового рівня в усіх сферах життя. Були скинуті стереотипи минулого, подолані перешкоди у налагодженні рівноправних партнерських стосунків, визначилися нові тенденції взаємовигідної співпраці у розвитку науково-технічної галузі.

Література:

1. Васильєва-Чекаленко Л. Д. Україна в міжнародних відносинах (1944-1996 рр.) / Л. Д. Васильєва-Чекаленко. – К. : Освіта, 1998. – 176 с.
2. http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/printable_article?art_id=45823

РУДА Оксана

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

Національне питання належало до найважливіших внутрішніх проблем міжвоєнної Польщі, яка від початку свого існування взяла курс на формування мононаціональної держави. Політиці Другої Речі Посполитої були властиві поєднання, з одного боку, прагнення

мінімізувати лінгвістичну строкатість населення, з іншого, – курс на асиміляцію національних меншин. Найжорсткішу колонізаційну політику держава провадила щодо тих етнічних груп, які могли зашкодити її внутрішній безпеці та цілісності, такими, вважали українців, білорусів, литовців. Для цього використовувалися різні методи: фальсифікація історичного минулого, відомостей про національний склад приєднаних територій, зокрема, Галичини, та навіть насильство [4, с. 21].

У національній політиці Другої Речі Посполитої чітко простежуються декілька періодів. Перший період тривав з 1919 по 1926 р. і характеризувався політичною нестабільністю, зокрема, частою зміною урядів, сильним міжнародним впливом на вирішення питань меншин, неузгодженістю засад у вирішенні цих проблем. Після захоплення Галичини у 1919 р. польські правлячі кола всі політичні та економічні зміни в краї спрямовували на зміцнення «польськості». Колонізація краю мала врешті-решт завершитися тим, що українське питання «або зовсім перестало б існувати, або ж не поставало у такій гострій формі» [2, с. 310].

Наступний період тривав від травневого перевороту 1926 р. і приходу до влади Ю. Пілсудського до часу його смерті 1935 р. Офіційною доктриною «санаційного» табору з національного питання була державна асиміляція непольського населення шляхом задоволення його економічних і культурних потреб, а також удосконалення діяльності місцевої адміністрації та впорядкування справ місцевого самоврядування за одночасного подолання антидержавних настроїв інструментами східної політики «прометеїзму» [1, с. 14]. Як показав час, після травневого перевороту польський уряд не запропонував жодної конкретної програми вирішення проблем національних меншин, усі його заходи лише гальмували радикальні зміни в економічній та освітній сферах, ускладнювали досягнення формального політичного порозуміння з непольським населенням. Навіть часткові поступки меншинам, такі як усунення з усіх щаблів адміністративної драбини та з важливих державних посад (міністерств, воєводських управлінь і староств) осіб, які провадили активну колонізаційну політику, не лише не змінили негативних настроїв серед непольського населення, а й викликали гостру критику з боку польських націоналістів. Значна частина польського суспільства була не готова до компромісів з українцями [5, с. 147–149, 156]. Як і їхні попередники, пілсудчики не полишали основної мети – колонізації етнічних груп і зміцнення польськості на теренах, які мали важливе стратегічне значення [3, с. 12].

Третій період розпочався після смерті Ю. Пілсудського 1935 р. (у середовищі пілсудчиків окреслився поділ на прихильників жорсткого курсу («група полковників») і ліберальних політиків, які схилялися до порозуміння з опозиційними партіями, в тому числі з меншинами) і тривав до початку Другої світової війни. Польська влада намагалася реалізувати концепцію «державної асиміляції» шляхом зміцнення польськості на південно-східних теренах. Половинчасті кроки польських урядовців у вирішенні національної проблеми лише підсилювали антипольські настрої серед українців. Загалом через економічну слабкість держави, а також націоналістичні настрої в польському суспільстві Польща не змогла задовольнити навіть найменших вимог українців. Як наслідок національні антагонізми стали визначальним чинником внутрішніх конфліктів держави, її слабкості [4, с. 5–6, 27].

Отже, за роки існування Другої Речі Посполитої польські урядові кола не виробили конкретної програми вирішення національного питання. Прагнучи побудувати унітарну та моноетнічну державу, Польща відмовляла національним меншинам, зокрема українцям, не лише в праві на самовизначення, а в територіальній та культурній автономії. Непослідовна та непродумана національна політика була спрямована на колонізацію та окатоличення українського населення, що зумовило радикалізацію українських політичних сил. Поразка цієї політики була зумовлена декількома причинами, зокрема, соціальною, економічною та територіальною структурою тогочасної держави, а також недалекоглядністю владних кіл, які недооцінили важливість національної проблеми.

Література:

1. Комар В. Л. Українське питання в національній політиці Польщі (1935–1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук: спец. 07. 00. 02 «Всесвітня історія» / В. Л. Комар; Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 1998. – 18 с.
2. Красівський О. Українсько-польські взаємини в 1917–1923 рр. / Орест Красівський. – К. : ІПіЕНД, 2008. –

3. Кучерепа М. Національна політика Другої Речі Посполитої щодо українців (1919–1939 рр.) / Микола Кучерепа // Україна-Польща: важкі питання. Матеріали II міжнародного семінару істориків «Українсько-польські відносини в 1918–1947 роках», Варшава, 22–24 травня 1997. – Варшава: Світовий союз воїнів Армії Крайової, Об'єднання українців у Польщі, 1998. – С. 11–28.

4. Chojnowski A. Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939 / Andrzej Chojnowski. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1979. – 262 s.

5. Torzecki R. Kwestia ukraińska w Polsce w latach 1923–1929 / R. Torzecki. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1989. – 468 s.

СИДОРЕНКО Ірина

РОЗВИТОК МІСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА РУСЬКИХ ЗЕМЛЯХ, ЩО ПЕРЕБУВАЛИ ПІД ВЛАДОЮ ПОЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА

У дослідженнях українського історика, професора Н. Яковенко бачимо, що перехід руських земель під владу Польського королівства позначився на динаміці розвитку міської культури. Початок процесу розвитку міст поклав Данило Галицький, який приймав на Галицько-Волинських землях людей з руських теренів, а також іноплеменників: «на земельних наділах осідають вояки-ветерани найманих королівських загонів – німці, чехи, угорці, румуни» [1]. Також «слідом за цією свого роду «військовою колонізацією», яка мусила забезпечити самооборону краю, просувався торгово-ремісничий люд – поляки, німці, євреї» [1].

Від середини XIV ст. тип міської організації, започаткований у Володимирі та Львові, що отримав назву «магдебурзьке право», почав поширюватися на інші міста. Філософ, культуролог М. Попович зазначає, що «разом з німецьким правом місто переймало й цеховий устрій. У XIV–XIVІІ ст. в Україні було понад 270 ремісничих спеціальностей» [2, с. 149]. Політика заохочення та вільне самоврядування позначилися не лише на економічному добробуті. Вони мали більш глибоке значення – заклали підґрунтя для світоглядних змін. Поліетнічні міста творили розмаїте середовище – культурне, релігійне, побутове; закони вільної конкуренції при цеховому устрої ремесл спонукали городян до навчання, здобуття знань. Обряд посвячення в члени ремісничого цеху вимагав від учнів мандрівки до великих ремісничих центрів. Під час таких подорожей ремісники підвищували кваліфікацію та атестувалися. Якщо майстри схудноукраїнських міст відправлялися до цехів Кракова, Львова, Кам'янець-Подільського, то галичани – ще західніше, до Німеччини [2, с. 153].

Відтак, на землях, що перебували під владою Польського королівства, виникає інтерес до книги не лише теологічного змісту; популярними стають знання, що дають інформацію для практичного застосування – історичні, географічні розповіді, медичні трактати, юридичні посібники, твори античних авторів. Завдяки зв'язкам із європейськими містами, в яких розвивається книгодрукування, книги наповнюють ринки міст Галицької Русі [3].

Сприятливим для розвитку міської культури було створення при костьолах і монастирях латинських шкіл, при єпископських кафедрах діяли школи підвищеного рівня із викладанням семи вільних мистецтв за прикладом європейської освіти шкільного рівня. Професор Н. Яковенко вказує, що знання латини відкривало юнакам-русинам, переважно дітям городян-ремісників, шлях до європейських університетів.

Подолавши межі ще архаїчного «свого», юнаки відкривали для себе світ, розширюючи власні світоглядні горизонти. Повертаючись, вони ставали провідниками сприйняття проявів іншого культурного світу. Розуміння того, наскільки той, «чужий» світ може збагатити досвідом, знаннями, врешті-решт бути корисним, нівелювало межу між своїм та чужим. Культури зближувалися: прогресивніші ідеї опановували думки.

Через Польщу пожвавлювалися й економічні стосунки, зокрема, господарська та торговельна діяльність з Європою у XVI–XVII ст. відбувалася через Гданський порт, про що пише М. Попович у своєму «Нарисі історії України».

Багато в чому розквіт міської культури на Галичині у XV ст., і ці процеси було продовжено у XVI ст. завдячує особі архієпископа Львівського Гжегожа із Сянока. Архієписком започаткував перший на теренах Польського королівства меценатський двір, взірцем для якого стали двори італійських можновладців епохи Ренесансу. В таких

інтелектуальних осередках формувалася мода на літературу, живопис, спосіб життя, народжувалися прогресивні ідеї. На цьому ґрунті визрів потужний сплеск культури кінця XV–XVI ст. – «Галицький ренесанс» (Н. Яковенко).

Ідеологічною основою цього явища став гуманізм, ідеї якого обстоювали колишні випускники європейських університетів. Найбільш яскраво гуманістичні прагнення були відображені у поетичній формі. Серед відомих усім імен найбільш знайомими є Себастьян Кльонович, Станіслав Оріховський, Павло Русин. Ці та інші поети-новолатинники були космополітами, зорієнтованими на високу культуру. Зразками для наслідування вважали античні взірці, прагнути до яких мають всі народи.

Вага Галицького ренесансу не стільки естетична (власне, в архітектурі не було створено нічого самобутнього, лише – запозичення з італійського стилю), скільки ідеологічна – він дав поштовх до формування у подальшому самобутніх мистецьких літературних, архітектурних, живописних форм в Україні, що виявилось в епоху бароко.

Література:

1. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Генеза, 1997 // режим інтернет-доступу http://royallib.com/book/yakovenko_natalya/naris_stor_ukrani_z_naydavnishih_chasv_do_kntsya_XVIII_st.html
2. Попович М. В. Нарис історії України / МВ. Попович. – К. : «Артек», 1999. – 728 с.

ХВІСТ Вікторія

ПОЛЬСЬКА СКЛАДОВА У СТАНОВЛЕННІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ НАУКИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТ.

Витоки та становлення демографічної науки на українських землях учені відносять до межі XVII–XVIII ст. Вагомою особливістю цього процесу є той факт, що в результаті знищення козацько-гетьманської держави, українські землі увійшли впродовж кінця XVII–XVIII до складу різних держав та розвивалися в різних умовах: східні перебували під впливом Росії, західні – Литви, Польщі й Австро-Угорщини, а південно-західні – Туреччини, що сформувало неоднорідну ментальність населення України і визначило відмінності їх подальшого розвитку у суспільно-політичному, соціально-економічному та культурно-освітньому аспектах, а отже і в їх науково-демографічній складовій.

Аналіз напрацювань відомих польських фахівців у системі наук про населення, що сприяли формуванню демографії як самостійного напрямку в рамках суспільних дисциплін і є метою даної роботи.

Розвиток демографічних знань був досить тривалим у часі і пройшов шлях від описовості до науковості, згодом відбулося розширення та поглиблення проблематики цієї науки, її методологічного інструментарію, а це у свою чергу сприяло як диференціації демографії та виокремленню проблемних напрямів у її межах, так і її інтеграції з іншими дисциплінами. В наш час інтеграція історичної та демографічної наук створює нові можливості для вивчення явищ соціокультурного життя народу України в різні проміжки часу.

Сьогодні вкрай необхідно вироблення сучасних підходів щодо українських історичних праць XIX – початку XX ст. як підросійської України, так і західноукраїнських земель, введенням у науковий обіг усього комплексу знань діаспорної україністики і досягнень західних дослідників української історії [4, с. 26]. Разом з тим українська історична наука не повинна захоплюватися надмірною орієнтацією на російську історичну модель, як не повинна водночас бути в полоні модерної вестернізації [2, с. 16–19].

Наукове зацікавлення проблемами демографічних процесів у вітчизняній історіографії з'явилося лише в останній чверті XIX ст., а от зарубіжні дослідники, в першу чергу польські, почали вивчати проблеми народонаселення ще в другій половині XIX ст. Їх доробок є досить вагомим в питанні зародження, становлення та подальшого розвитку демографічної науки на українських теренах.

Одним з перших обрав історію української землі об'єктом особливої уваги польський історик, обдарований журналіст та літератор, що народився в Україні – Францішек Равіта-Гавронський. Його перші історичні наукові розвідки присвячені колонізації і життю дрібної шляхти київського Полісся у XVI–XVII ст., в яких він зробив нарис оселення Київщини в

ранньомодерний період. Наприкінці XIX ст. Ф. Равіта-Гавронський розпочав вже систематичні дослідження з історії України, зокрема він ініціював видання у Львові часопису «Рус», присвяченого минулому України та польсько-українським стосункам [1, с. 625-638].

Найвизначнішим представником польської історичної демографії останньої третини XIX – початку XX сторіччя був випускник Київського університету О. В. Яблоновський. Він видавав джерела з демографічної історії Східної України XVI – початку XVII сторіччя та їх наукові коментування. Ряд праць Олександр Яблонський присвячені проблемам історії, етнографії та географії України. Його гіпотези про загальний характер заселення українських земель та чисельність їх населення ґрунтувалися на величезному матеріалі вцілілих статистичних записів. Зокрема, дослідник вивчав колонізаційні процеси і адміністративний устрій, підраховував чисельність мешканців і кількість поселень, визначав власницьку приналежність останніх [3, с. 14–15].

Таким чином, польські дослідники стояли біля самих витоків і зробили вагомий вклад у розвиток демографічної науки на українських землях. Однак, це питання ще мало вивчене й вимагає комплексного дослідження, яке б дозволило вирішити чимало питань, пов'язаних з генезою демографічної думки в Україні.

Література:

- 1 Лазурко Л. Францішек Равіта-Гавронський як дослідник українського минулого (Рец. на: Eugeniusz Koko, Franciszek Rawita-Gawroński (1846-1930) wobec Ukrainy i jej przeszłości. – Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2006. – 276 s.) / Л. М. Лазурко // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич : Коло, 2014. – № 17-18. – С. 625-638.
- 2 Реєнт О. П. Сучасна історична наука в Україні: шляхи поступу // Укр. іст. журн. – 1999. – № 3. – С. 16.
- 3 Смерека Б. В. Описово-статистичні джерела про заселення та адміністративно-територіальний устрій Львівської землі Руського воєводства у XVI–XVIII ст. : дис.... канд. іст. наук: 07. 00. 06 / Смерека Богдан Володимирович. – К., 2016. – 345 с.
- 4 Сухий О. Сучасна історична наука в Україні: візії та напрями // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. – Вип. 10. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – С. 24-34. [Електронний ресурс] – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?... 2...

РАВІКОВИЧ Ірина

ПОЛЬСЬКО-ЄВРЕЙСЬКЕ ЄДНАННЯ: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ

Польський і єврейський народи єднає тисячолітня спільна історія. Перші євреї з'явилися на польських землях у X ст. транзитом у якості мандрівних торгівців-раданітів слов'янськими невільниками, один з яких – Ібрагім ібн Якуб залишив перший історичний опис держави полян Мешка I – першого достовірно відомого польського володаря [1].

Писемні згадки про євреїв, що жили на польських землях датуються XI століттям [2]: 1) опис рабина Єгуда га-Когена датований близько 1050-1070рр. про євреїв у Перемишлі на Червенській землі, викрадених невідомими нападниками; 2) Польська хроніка Аноніма Галла оповідає про викуп з єврейської неволі багатьох християн дружиною Владислава I Германа Юдиною Чеською; 3) Літописець Козьма Празький вказує на першу міграцію євреїв до Польщі та Угорщини з Чехії у 1098 році як наслідок переслідувань під час Першого хрестового походу. Згодом до них доєдналися прихильники юдаїзму, вигнанці з Київської Русі протягом 1113-1158рр., частина з яких – потомки хозарів, так звані хозарські євреї.

Переселенці, постраждалі від низки погромів пов'язаних з Хрестовими походами, починають організовувати перші постійні єврейські поселення у : Сілезії (1187), Тиньцю Малому (1150), Болеславцю (1190), Сокольніках (1190). З'являються перші аграрії-євреї у Битому (1227), засновуються єврейські села – Жидово біля Гнезда (1205) та Жидово біля Каліша (1213) та кагал у Полоцьку та Мазові (1237), євреї орендують митницю та монетний двір за Мешко III [2].

До Польщі переходили вигнані євреї з цілої Європи, зокрема з Німеччини (1346), Угорщини (1349–1526 і 1686–1740), Франції (1394), Австрії (1420), Іспанії (1492), Португалії (1497), Києва (1886), Москви (1891) [3].

Назву країни «Полин», євреї зрозуміли як поєднання двох єврейських слів «по» – тут, «лин» – переночуй, вирішивши що тут буде відпочинок і спокій на всю ніч вигнання, поки

страж не виголосить, що прийшов ранок. Вони надіялись побачити ранкове світло, але прийшла тьма і поглинула всіх.... [4].

Після вторгнення нацистів до Польщі окупанти розпочали організовану акцію винищення єврейського населення, відому під назвою Голокост. Внаслідок цього геноциду загинуло понад 90 % польських євреїв. Багато євреїв воювали як солдати та офіцери в лавах Війська Польського в кампанії 1939 року та в інших битвах, наприклад, при Монте-Кассіно. Їх ховали на загальних цвинтарях разом із польськими християнами і мусульманами[3].

Після війни значна частина зі 180–240 тисяч євреїв, що пережили Голокост, вирішила емігрувати з комуністичної Польщі до нововиниклої держави Ізраїль, до США чи Південної Америки. Більшість із тих, хто залишився, були вимушені виїхати в кінці 1960-х внаслідок організованої компартією антисемітської кампанії (червень 1967, березень 1968). Після краху комунізму в Польщі у 1989 році становище євреїв нормалізувалося, а ті з них, хто мав громадянство Польщі до Другої світової, отримали можливість його повернення. Кількість євреїв у сучасній Польщі оцінюється у близько 8-12 тисяч осіб. Разом з тим, кількість людей, що мають єврейські корені, але не пов'язані з юдаїзмом чи єврейською культурою, може бути більшою в кілька разів [3].

Література:

1. Головка О. Б. МЕШКО І, Мечислав І // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Ми / За редакцією В. А. Смолія. – К. : «Наукова думка», 2009. – 790с.
2. Історія євреїв у Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
3. Польські євреї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wikivisually.com/lang-uk/wiki/>
4. Поляки и Евреи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://deniss-t.livejournal.com/18605.html>

САВЧУК Оксана

ПРАВОВІДНОСИНИ У ГАЛИЧИНІ ПІД ВЛАДОЮ ПОЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА

Особливістю правового статусу Галичини XIV–XVI століття були співіснування двох правових систем – колишньої Галицько-Волинської держави й Польського королівства. Правова система Галицько-Волинської держави успадкувала та розвинула правову традицію Київської Русі, культура якої була зорієнтована на східноєвропейську цивілізацію за візантійським зразком. Правова система Польського королівства сформувалася під впливом західної традиції права, яка зазнала безпосередньої рецепції права римського, та регулювалася національним писаним правом встановленим польським королем, а згодом і королем разом із сеймом: королівські статuti та привілеї, сеймові конституції, королівські декрети тощо.

Після приєднання Галичини (1349 р.) до Польського королівства нова влада аж до 1434 р. не запроваджувала в повному обсязі свого державно-правового ладу. Галичина зберігала адміністративно-правову автономію і в офіційних документах іменувалася як Руське королівство, правові відносини тут здебільшого регулювалися джерелами права Галицько-Волинської держави: українським звичаєвим правом, редакціями Руської Правди, грамотами галицько-волинських князів, магдебурзьким правом.

В XV – першій половині XVI ст. крім українських правових джерел, у Галичині починають застосовувати деякі нормативні акти Польського королівства. Одним із перших нормативних актів Польського королівства, який набув чинності у Галичині, був Вислицький статут 1347 р., що визначав правовий статус окремих станів суспільства, насамперед шляхти та духовенства, і був перекладений на руську мову. У першій половині XV ст. польські правителі намагалися уніфікувати польське законодавство шляхом його кодифікації. Цей процес завершився створенням «Повного зводу статутів Казимира III Великого» (1420-1423 рр.) або Вартського статуту 1423 р., що характеризувався чіткістю й досконалістю правових норм, де головну увагу приділялось регулюванню сімейних, спадкових та опікунських відносин, компетенції сільських старост. Як джерело права цей кодекс мав чинність у Галичині до 1569 р. [1, с. 36].

У 1434 році з повною інкорпорацією Галичини до Польського королівства привілеєм польського короля Владислава II у Галичині скасовувалось «руське право», а замість нього вводилось польське право, затверджено такий державний лад, як у всьому Польському королівстві. У тому ж році польський король об'єднав галицькі землі і створив Руське

воєводство з адміністративним центром у Львові. Водночас адміністративно-територіально Галичина була поділена на чотири області-землі – Львівську, Галицьку, Перемишльську та Сяноцьку, що входили до Руського воєводства. У XVI столітті до його складу була приєднана Холмщина, а в 1462 році – утворено Белзьке воєводство. Після трансформації Галичини в Руське воєводство, на підставі привілею Владислава II Ягайла 1434 року, почав формувати місцевий апарат управління: воєводи, каштеляни, підкоморії, хорунжі, підстолії, стольники, підчашії, мечники тощо. Окремі посадові особи не були новими для Галичини, бо функціонували на цій території ще в часи Галицько-Волинської держави (мечник, стольник, ловчий тощо) [2, с. 121-122].

Таким чином, польська влада не ризикувала одразу поширювати дію своїх законодавчих актів на українські землі, проте у 1434 р. у Галичині – скасувала чинність правової системи Галицько-Волинської держави, запровадивши там свої право та адміністративно-територіальний устрій.

Література:

- 1 Бойко І. Й. Польське право як важливе джерело Статутів Великого князівства Литовського (1529-1588) // Актуальні проблеми держави і права. Випуск 60. – Одеса: Юридична література, 2009. – С. 32-39.
- 2 Русіна О. В. Переділ давньоруської територіальної спадщини (1340 – 1380-ті рр.) // Україна: хронологія розвитку : Від Батисевої навали до Люблінської унії. – К. : КРІОН, 2009. – Т. III. – С. 120-193.

РИМАР Ігор

ПРЕЦЕСІЯ СИМУЛЯКРІВ ВЕЛИКОГО ТЕРОРУ (1936-1938 РР.): РОЗПУСК КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ ПОЛЬЩІ

Симулякр – це зовсім не те, що приховує собою істину, – це істина, яка приховує, що її немає. Симулякр є істина.

Еклезіаст

Проблема системного аналізу кожного з елементів, пов'язаного з Великим терором 1936-1938 років, не втрачає своєї актуальності, незважаючи на потужний масив опрацьованого матеріалу, і залишає поле для нових підходів та інтерпретацій. Зважаючи на це, актуальність даної роботи полягає у тому, щоб дослідити Великий терор 1936-1938 років та розпуск Комуністичної партії Польщі, як складовий елемент чисток в III Інтернаціоналі (Комінтерні) та репресій проти іноземців (поляків, латишів, естонців, німців та ін.) як на частину великої прецесії симулякрів у період з 1936 по 1938 рік.

Беручи до уваги вихідну константу розуміння прецесії симулякрів, якої дотримується французький філософ-постмодерніст Ж. Бодрійяра, а саме як передування подоб-об'єктів, що симулюють, передають, зображають чи презентують реальність [3, с. 215], та спираючись на монографічну літературу і джерельну базу опублікованих документів, які стосуються проблеми Великого терору, насамперед свідчень про репресії в Комінтерні та розпуск Комуністичної партії Польщі (КПП) доцільно припустити, що розкриття проблеми чисток 1936-1938 років лежить за межами теорій, які схильні виділяти лише одну причину, а всі інші відносити до розряду другорядних чи дотичних (психологічна, інституціональна, функціональний підхід, соціологічна, фактор особистості). Прецесія симулякрів, як те, що не може виникнути та існувати відірвано від реальності в усій її складності та багатогранності потребує системного, багатфакторного аналізу причин та мотивів Великого терору 1936-1938 років і розпуску КПП у 1937 році.

Історіографія Великого терору та розпуску КПП, як одна із складових елементів проблеми, є досить масштабною. До цього питання перманентно зверталися західні історики (Р. Конквест, Н. Верт, А. Гетті [1] та ін. [6]), російські (Хаустов В., Хлевнюк О. В. та ін.), проте їхні підходи та інтерпретації проблеми залишаються в дискусійному полі.

Джерельна база проблеми представлена збірником документів[4], які висвітлюють відносини, як всередині правлячою верхівки ВКП (б) (між Й. Сталіним та його найближчим оточенням), так і між «господарем Кремля» та державними структурами, в тому числі III Інтернаціоналом та його генеральним секретарем Г. Димитровим, які також були втягнуті у вир Великого терору 1936-1938 років. Важливим джерелом виступає «Щоденник» Г. Димитрова[2], в якому знаходимо відомості як про сам терор, так і про роль Й. Сталіна у розгортанні

репресій. Певна складність в опрацюванні джерел, пов'язаних, як з Великим терором, так і з періодом 1930-х років в цілому, полягає в тому, що вказівки Й. Сталіна досить рідко мали чітко виражений характер та спрямованість, що відповідним чином впливало на формулювання самих документів, в остаточному ухваленні та рецензуванні яких він особисто досить часто брав найактивнішу участь та виступав як остання інстанція.

Згідно концепції Ж. Бодрійяра та спираючись на опрацьований матеріал, автором зроблено наступні висновки:

1. Ініційований верхівкою ВКП (б) та Й. Сталіним, Великий терор 1936-1938 років у підсумку охопив всі структури та верстви тогочасного суспільства, не оминувши національні меншини та представників міжнародного комуністичного руху, які знаходилися на території Союзу РСР, працюючи або в апараті III Інтернаціоналу, або в апараті ВКП (б). Найбільших втрат зазнала Комуністична партія Польщі (репресовано 12 членів ЦК та всі представники країни у III Інтернаціоналі [6, с. 198-199]) та польська меншина СРСР, що в підсумку вкрай знесило партію [1, с. 286];

2. Основою, закладеною у масове розгортання репресій було покладено ідею «прецесії ворога», який проник в абсолютно всі структури, як політичні, так і соціальні, а також в усі державні інститути, які потребували негайної «очистки»; фраза Й. Сталіна у розмові з Г. Димитровим «Ви всі там в Комінтерні працюєте на руку ворога» [2, с. 52] дозволяє припустити спланованість репресій проти цієї організації, як одного з «мостів», через який «шпигуни» та «диверсанти» проникали в СРСР.

3. Відчуваючи постійну недовіру до лідерів КПП (Ленський, Барський та ін.) після того, як ЦК КПП в першій половині 1920-х років підтримало «ліву опозицію» в РКП (б), Й. Сталін протягом кінця 1920-х – першої половини 1930-х років через апарат Комінтерну ліквідував «праву фракцію» та провів у ЦК КПП вірних собі людей [4, с. 543-545].

4. Допоки Польща оцінювалася, як стратегічно важливий партнер та союзник у майбутній імперіалістичній війні, а її компартія була необхідна Й. Сталіну, як майбутня «партія влади»; зі зміною зовнішній орієнтирів, потреба у КПП натомість відпала;

5. Аналіз Постанови Президії Виконавчого Комітету Комуністичного Інтернаціоналу [4, с. 758-760] та Постанови Секретаріату ВККІ від 16 серпня 1938 року свідчать про абсолютну «прецесію ворога» в КПП, який міг загрожувати існуванню та функціонуванню партії в необхідному для Й. Сталіна форматі.

Як вказує А. Гетті [1, с. 286], рішення про розпуск КПП, яке було ухвалено ВККІ 28 листопада 1937 року, прийняли за п'ять днів раніше Г. Димитров, Д. Мануїльський, О. Куусінен, М. Москвін та В. Пік. Й. Сталін на листі Г. Димитрова про розпуск КПП зробив досить показову помітку: «З розпуском запізнились роки на два» [4, с. 760]. Офіційно партію розпустили лише 16 серпня 1938 року. Спільна доля спіткала членів ЦК КПП та рядових членів партії, які знаходилися на території Союзу РСР.

Література:

1. Getty J. A. *Enemies Within the Gates? The Comintern and the Stalinist Repression, 1934-1939*. Yale University Press; 2001. – 515с.
2. *The Diary of Georgi Dimitrov. 1933-1949*. Yale University Press; 2003. – 497с.
3. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляции / Ж. Бодрийяр; (пер. с фр. А. Качалова). – Москва : «ПОСТУМ»; 2015. – 240с.
4. Политбюро ЦК РКП (б) – ВКП (б) и Коминтерн: 1919–1943 гг. Документы. – Москва : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН); 2004. – 960с.
5. Черная книга коммунизма. Преступления, террор, репрессии. Москва : «Три века истории»; 2001, 2-е издание, исправленное, 780с., илл.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

ГАЛАКА Сергій

МІСЦЕ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У РЕГІОНАЛЬНІЙ ТА ГЛОБАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Непросте історичне минуле українсько-польських відносин свідчить про взаємовигідність співпраці наших народів та держав. Взаємозацікавленість у зміцненні позицій наших держав у Європі базується на об'єктивній оцінці національних інтересів України та Польщі.

Інтеграція Польщі до ЄС та НАТО сильно вплинули на політику України у роки президентства Л. Кучми. Велику роль відіграли у цьому зусилля Польщі як адвоката України в ЄС та НАТО. Польща висунула ініціативу «Східного партнерства», Польща відстоює інтереси України, яка бореться за незалежність та територіальну цілісність у європейських та євроатлантичних інституціях.

Порушення в результаті дій Росії архітектури європейської та світової безпеки викликає необхідність пошуку нових форматів співробітництва Польщі та України у безпековій сфері, що доповнювала б існуючі інститути та формати. Регіональні безпекові проекти у ЦСЄ можуть бути успішними лише за умови тісної взаємодії України та Польщі. Така взаємодія стала б основою формування позитивних тенденцій до стабілізації безпекової ситуації і могла б, за умови підтримки гравцями світового рівня, стати основою для формування нової безпекової конфігурації у ЦСЄ.

ЖУРАВСЬКА Ніна

НАУКОВА СФЕРА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПРІОРИТЕТ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНА – ПОЛЬЩА

Освітня наука повною мірою може впливати на вкорінення наукових ідей в освітньому середовищі й суспільній свідомості загалом. Майбутній фахівець самовизначається у виборі певної парадигми, у тому числі й в умовах локального професійно спрямованого середовища через освоєння досвіду власної педагогічної діяльності та наукового спілкування в професійних колах [1, с. 65–70], зокрема, і міжнародного співробітництва.

Аспірантура з досліджень у гуманітарно-педагогічній галузі Краківського педагогічного університету передбачає вибір кваліфікацій для науковців, а саме: два типи аспірантури – надання нової кваліфікації (для тих, хто планує змінити свій профіль зайнятості) та вдосконалення – для підвищення професійної кваліфікації (науковці, які хочуть поліпшити, розширити свій кругозір, збагатити й оновити свої знання) [3].

Аспірантура університету пропонує широкий спектр курсів підвищення кваліфікації з урахуванням потреб ринку праці та відповідає найвищим європейським стандартам. З 2016 р. розпочинають роботу такі наукові дослідження: *гуманітарна наукова сфера* – Краків – туристичне місто; туризм – історична і культурна спадщина; знання культури і культурного менеджмента; суспільна дипломатія; юридична освіта і громадянськість; історія і суспільствознавство; суспільствознавство та освіта для сімейного життя; аудіовізуальна комунікація: створення і вивчення повідомлень у ЗМІ; навчання етиці; державна політика; соціологія і психологія організації та управління; тоталітаризм, нацизм і Голокост; мультикультуризм і релігійне різноманіття в сучасному світі; документообіг та управління; *педагогічна наукова сфера* – підготовка викладачів; форми соціальної роботи; аніматори; суспільна безпека та управління кризами; діагностика неблагополучних сімей; психопедагогіка: діагностика і терапія; освіта для безпеки життя; освіта та сталий розвиток; геронтологія; освіта похилих людей; соціально-освітня політика для літніх людей; організація та управління освітою; міжкультурна педагогіка; дошкільна освіта: ранній розвиток; спеціальна освіта – освіта і реабілітація людей з обмеженими інтелектуальними можливостями (олігофренопедагогіка); спеціальна освіта – сурдопедагогіка; соціальна робота

для іммігрантів; середовище роботи в місцевому співтоваристві; профілактика та соціальна інтеграція в галузі соціальної роботи; соціотерапія; вулична робота – соціальна робота в публічному просторі; педагогічна терапія і реабілітація: індивідуальна; трудотерапія для людей з обмеженими можливостями [3].

Наукові дослідження в аспірантурі Краківського педагогічного університету проводяться на основі навчальних планів і навчальних програм, прийнятих радою факультетів, зокрема педагогічного та гуманітарного. Безпосередній контроль технічних та організаційних досліджень здійснює менеджер з управління освітою. Перед початком занять аспірант отримує план, і до кожного семестру – графік занять [3]. Важливо, що заняття проводяться за допомогою інноваційних технологій навчання, зокрема, проблемного навчання. Проблемне (грец. *problema* – задача, утруднення) навчання – дидактична система, яка ґрунтується на закономірностях творчого засвоєння знань і способів діяльності, на прийомах і методах викладання та учіння з елементами наукового пошуку [2, с. 175 – 177].

Отже, щоб виконати свій обов'язок (ст. 58. Закону України «Про вищу освіту») і забезпечити навчання «на високому науково-теоретичному і методичному рівні», науково-педагогічним працівникам вишів, необхідно здобувати педагогічну освіту, вдосконалювати, «осучаснювати» її, тобто привести, насамперед, педагогічну підготовку викладачів вишів відповідно до сучасних надбань найновішої педагогічної теорії, вітчизняного та світового досвіду. Практика організації наукової роботи в аспірантурі Краківського педагогічного університету, зокрема в гуманітарно-педагогічній сфері, а саме: підготовка викладачів, зможе стати стратегічним напрямом розвитку партнерства Україна-Польща в умовах євроінтеграції.

Література

1. Журавська Н. С. Особливості організації науково-дослідної роботи в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів. Вип. 4 (86) / ред.: П. Саух; Житом. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 182 с.
2. Ящук С. П. Проблемно-розвивальне навчання як засіб розвитку професійно-правової компетентності студентів. Вип. 4 (86) / ред.: П. Саух; Житом. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 182 с.
3. Краковський педагогічний університет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.podyplomowe.up.krakow.pl/>

ІЛЬЮШИН Іgor

ІСТОРИЧНИЙ ДІАЛОГ МІЖ УКРАЇНОЮ І ПОЛЬЩЕЮ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО ПРИМИРЕННЯ

Вітчизняна історіографія не має наскрізної оцінки історії українсько-польських взаємин, яка була б переконливою для всього українського суспільства. Але всі дослідники єдині у тому, що домінантою цих взаємин була недовіра та напруженість, а часто навіть ворожість та агресія. Втім, не завжди навіть ворожість та агресія у взаєминах між народами призводять до етнічних чисток, які мали місце на територіях спільного проживання українців і поляків у роки Другої світової війни.

Після суспільно-політичних трансформацій в Центрально-Східній Європі та на пострадянському просторі 1990 – х рр. проблематика українсько-польського конфлікту воєнної доби тривалий час вважалася переважно науковою за характером. Перше публічне її обговорення з нагоди 60-ї річниці трагічних волинських подій та проведення спільних українсько-польських державних заходів у 2003 р. надало їй політичного забарвлення та не найкращим чином позначилося на двосторонніх відносинах. У польських мас-медіа та широкому сегменті суспільства утвердився погляд, що «Україна так і не зважилася на те, аби дати цілком адекватну моральну оцінку діям українських націоналістичних збройних формувань у минулому, а отже поляки чекатимуть на це» [1, с. 64-65].

Тому польський тиск на українське суспільство поступово зростає, особливо після «помаранчевої революції» у Києві, в міру поширення в українській суспільній свідомості зусиллями Президента В. Ющенка та його оточення думки про необхідність вписати історію ОУН і УПА в історичну традицію національно-визвольної боротьби українського народу через ухвалення парламентом країни Закону України «Про визнання ОУН-УПА воюючою стороною у Другій світовій війні» [1, с. 67].

Після таки ухвалення у квітні 1915 р. Верховною Радою Закону «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті» позиція офіційної Варшави стала набагато жорсткішою. Навіть розуміючи, що для західних українців УПА є частиною їхньої національної й історичної ідентичності, польська правиця в особі Президента А. Дуди і лідера правлячої партії «Право і справедливість» Я. Качинського дотримуватиметься позиції категоричного засудження антипольських дій УПА на волинсько-галицьких землях під час війни, які минулого року польським парламентом були кваліфіковані як «геноцид», та домагатиметься цього від офіційного Києва. Все це не може не викликати в останнього занепокоєння з огляду на те, що польська позиція в цьому питанні так чи інакше шкодить іміджу України, ускладнює євроінтеграційні прагнення країни та зрештою псує добросусідські відносини між українським та польським народами [2, s. 35].

Наскільки я можу судити зі спілкування із поляками різних поколінь упродовж останніх двадцяти п'яти років, що я досліджую цю проблематику, їхнє ставлення до волинсько-галицьких подій 1943-1944 рр. пояснюється переважно внутрішніми причинами, багатьом близька ця трагедія з особистих мотивів. Від них я неодноразово чув, що українці повинні зрозуміти, що у поляків є серйозні причини для того, щоб говорити негативно про УПА, і що доки в Україні існуватиме культ ОУН і УПА, доти примирення в історичних питаннях залишатиметься фікцією. На погляд деяких з них, бажано було б, щоб Україна знайшла спосіб створити такий наратив щодо УПА, який сприймався би Польщею.

У листопаді 2015 р. діалог між українськими і польськими науковцями стосовно важкого історичного минулого відновився під патронатом вже не громадських, як це було в 1990- роках, а державних інституцій, зокрема, Інститутів національної пам'яті обох країн. Але підхід названих інституцій до історії є політично зумовленим, тим більше у тій ситуації, в якій опинилася Україна після відомих політичних та військових потрясінь 1914-1915 рр., і Польща з приходом до влади правих сил. Останнім часом у вітчизняній історіографії значно переважає інструменталізація в трактуванні історії. В історичній науці бачать, передусім, інструмент виховання патріотизму громадян та зміцнення національної ідентичності, а також відповідної історичної свідомості. При цьому дуже не хотілося б, щоб набір радянських тенденційних інтерпретацій змінився на набір націоналістичних, так само далеких від об'єктивної дискусії про суперечливі сторінки нашої історії. Тому, я не впевнений, що за такого підходу до історії ми здатні сьогодні підготувати нові аналітичні наукові розвідки, які стануть кроком уперед після виданих у 1990-х – 2000-х рр. з дослідження важкої українсько-польської історичної спадщини [3, 4]. Водночас дуже сподіваюся на те, що все, що ми робитимемо, чи то в складі міжнародної комісії істориків, чи то в рамках українсько-польського Форуму партнерства під патронатом міністрів закордонних справ України та Польщі, в роботі яких мені доводиться брати участь, носитиме форму конструктивного діалогу та слугуватиме покращенню морального клімату в українсько-польських взаєминах.

Література:

1. Ільюшин І. Між Києвом, Москвою та Варшавою. Збірник статей. Проблема ОУН і УПА як виклик для української історіографії та суспільства. – Київ: Київський славістичний університет, 2011. – 240 с.
2. Pijuszyński. Pojednanie polsko-ukraińskie. Ukraińska perspektywa historyczna // Pojednanie w Europie środkowo-wschodniej. Nowe wyzwania. Konferencja w ramach projektu «Pojednanie w Europie – zadanie Kościoła w Ukrainie, Białorusi, w Polsce w Niemczech». Warszawa, 2-4 października 2013. – Warszawa, 2015. – S. 30-35.
3. Україна – Польща: важкі питання. Матеріали міжнародних семінарів істориків «Українсько-польські відносини в 1918-1947 роках». Т. 1–11/ Варшава: Світовий союз воїнів Армії Крайової; Об'єднання українців Польщі, 1998 – 2009.
4. Ільюшин І. УПА і АК. Протистояння в Західній Україні (1939-1945 рр.). – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 399 с.

КАЛУГА Володимир

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ З ПОЛЬЩЕЮ ТА ІНШИМИ СУСІДАМИ

Якщо подивитися в історичній ретроспективі, то політична карта світу, а надто Європи практично постійно зазнає змін. Навіть в теперішній час. Сербія, а тепер і Україна є тому досить показовим прикладом. Очевидно, подібні зміни триватимуть і надалі, а Україна буде їх

безпосереднім плацдармом, оскільки перебуває в епіцентрі зіткнення світоглядних парадигм. Тому для України теоретично допустимі три магістральні напрями розвитку:

- і надалі залишатися простором зіткнення світоглядних платформ, постійно балансує на межі виживання;
- приєднатися до однієї з платформ, зберігши формально суверенітет, але розплатившись за те самотуністю;
- спродувати власну основу під світогляд і тим самим стати центром тяжіння для інших суб'єктів.

Ймовірність слідування України одним із зазначених магістральних шляхів, безумовно, значною мірою залежить від ситуації навколо самої України, в т. ч. процесів, котрі відбуваються у найближчих її сусідів, ключовими серед яких останні кілька сотень років є Польща, Росія та Туреччина.

Щодо Туреччини, то наразі Україна, на перший погляд, мало в чому корелює з останньою, однак саме Туреччина – це український форпост на Близький Схід і в арабський світ в цілому. На сьогоднішній день – це досить перспективний союзник, а також потужний ринок збуту. Роль Туреччини в житті України як і навпаки значно зросте в разі ослаблення Росії.

Росія нині перебуває на порозі незворотних доленосних змін. Найближчі роки теперішній суб'єкт РФ зникне з політичної карти світу. Його наступниками залишаться кілька політичних новоутворень, які для України не складатимуть особливої конкуренції за вплив у регіоні. Навпаки, самі перемістяться на орбіту впливу України, так само, як і Білорусь, Молдова, Грузія, можливо Вірменія.

Отже ключовим індикатором розвитку України наразі виявляється Польща. Саме від специфіки зносин з Польщею в середньо-, і тим паче, довгостроковій перспективі залежить ситуація України на політичній карті Європи та світу.

На сьогоднішній день Польща виступає своєрідним адвокатом України в ЄС, хоча й поступово втрачає цю роль, хоча б з огляду на активацію Литви в даному ракурсі. Своєю чергою, Польща прагне закріпити за собою нішу регіонального лідера, спираючись на Вишеградську четвірку, намагаючись підтягнути якомога ближче в сферу свого впливу Прибалтійські республіки.

Таким чином, за декілька років стане очевидним протистояння України та Польщі за вплив у регіоні. Але «гонор» Польщі, який їй дозволяв виживати поміж потужних імперій, а до того на відносно тривалий час сформувати і власний прототип імперії – Річ Посполиту, працюватиме проти неї. Польща – досить консервативне утворення. Консерватизм католицької Польщі, себто прагнення нав'язати усім свої цінності, мову, релігійну парадигму поступово відвертатимуть від неї потенційних союзників. А на захід і південний захід від неї її потужно обмежуватимуть протестантські Німеччина та Австрія.

Отже простір поширення експансії Польщі лежить на південь та схід Європи, країни ж Балтії, попри їх обмеженість в ресурсах, перебувають в досить вигідному геополітичному становищі, щоб хоч якось залежати від Польщі. Таким чином в середньостроковій перспективі між Україною та Польщею почнеться нова хвиля потужного протистояння, яку певним чином гаситиме ЄС, якщо до того часу не ослабне.

Якщо ЄС ослабне, а Росія розпадеться, в т. ч. і під тиском Китаю, то в східній Європі десь в середині 30-х років ХХІ ст. виокремляться два центри тяжіння: Україна і Польща.

З огляду на вище сказане, надзавдання України – впродовж 5-10 років зберегти свій суверенітет та по мірі можливого примножити економічний потенціал. На цьому фоні, якщо свідомість критичної маси українців буде готова прийняти оновлений варіант православ'я, себто християнську (ортодоксальну) форму з суто українським духовним наповненням, заснованим на повазі до культурних традицій і надбань пращурів, – а отже мова йде про суто помісну саме Православну, а не Ортодоксальну (візантійську чи московську) церкву, – на теренах України виникне потужний центр духовного тяжіння. Останнє і відіграє ключову роль у перетворенні України на центр тяжіння країн навколо неї, в т. ч. і Польщі, Чехії, Румунії та Угорщини.

Фактично в перспективі навколо України може сформуватися така собі Східна Київська імперія або Балто-Чорноморський союз, де в урівноваженому стані перебуватимуть протестансько-католицький Захід, мусульманський південь (Туреччина, Азербайджан і території, заселені мусульманами), православні схід та північ, а також досить самодостатні країни Балтії.

Література.

1. Європа майбутнього. Рух до федеративного союзу [Електронний ресурс] / Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?... 2
2. Майбутнє Європи: Польща може стати ядром ЄС поряд з Німеччиною [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/world/3590432-maibutnie-yevropy-polscha-mozhe-staty-yadrom-yes-poriad-z-nimechchynoui>

КИРИДОН Алла

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: МІЖ ПОЛІТИКОЮ, ДИПЛОМАТІЄЮ ТА ІСТОРІЄЮ

Інтереси України до Польщі полягають у: «1) взаємовідносинах на засадах стратегічного партнерства; 2) підтримці України на шляху європейської інтеграції; 3) реалізації безпекових інтересів України через підтримку її євроатлантичної інтеграції та співпраці у безпековій площині; 4) запозиченні польського досвіду проведення реформ та подолання посткомуністичної спадщини; 5) співпраці в енергетичній сфері; 6) забезпеченні прав та реалізації інтересів української громади у Польщі» [1].

Інтереси Польщі щодо України: «1) незалежність, суверенітет і територіальна цілісність України; 2) інтеграція України до ЄС і НАТО; 3) демократична та економічна трансформація України; 4) розв'язання суперечливих питань щодо чутливих сторінок спільної історії, зокрема подій на Волині у 1943 та на Галичині у 1944 роках». [2]

На початок 2017 р. спостерігається зростання інтересу до українсько-польських взаємин з огляду не лише на 25-літній ювілей, але й через низку різнопланових причин ланцюгового характеру. Останнім часом стосунки між Україною і її давнім європейським союзником Польщею помітно загострилися. Йдеться про складне поєднання історії, політики й дипломатії у проблемному полі двосторонніх відносин.

Розгляд порушеної проблеми окреслимо хронологічно другою половиною 2016 р. – початком 2017 р.

Історичний ресентимент. Одним із складних залишається питання історії та пам'яті.

Стосунки між Україною і Польщею почали псуватися ще влітку 2016 р. 22 липня Сейм Польщі, слідом за Сенатом, ухвалив резолюцію щодо Волинської трагедії, назвавши її геноцидом польського народу. Це рішення було відповіддю Варшави на визнання Україною ОУН-УПА і перейменування на честь їх лідерів в рамках декомунізації вулиць (адже Степана Бандеру і Романа Шухевича у Польщі вважають винуватцями загибелі співвітчизників у Волинській трагедії).

Український парламент не залишився осторонь і ухвалив заяву-відповідь, де зазначив, що необхідно з належною повагою і рівною турботою вшановувати пам'ять усіх жертв на території обох держав.

Чергову хвилю напруження спричинив фільм «Волинь» Войцеха Смажовського, який вийшов у польський прокат у жовтні 2016 р. В Україні Міністерство закордонних справ України перенесло спеціальний показ стрічки.

Акти вандалізму. У Польщі почастишали акти вандалізму щодо українських пам'ятників і на цвинтарях, де поховані українці. Примітно, що ні польська влада, ні римо-католицька церква жодним чином не відреагували на ці злочини.

Нажаль, не обійшлося без подібних варварських дій і з українського боку.

Етнічні напруження. Після побиття українських студентів у польському місті Жешув та нападу на гуртожиток з українськими робітникам було порушено кримінальну справу через «напад на етнічному ґрунті». [3]

Дипломатичний стосунки. В січні 2017 року через непорозуміння на українсько-польському кордоні виникли суперечки між дипломатичними установами України та Польщі.

Польські експерти вважають, що двосторонні стосунки псуються, і виною тому не тільки різні погляди на історичне минуле, але й позиція Ярослава Качинського, який грає на електоральних настроях населення.

Не останню роль в розвитку відносин України та Польщі відіграє *посилення інформаційної війни з боку російської Федерації*. Волонтери міжнародної спільноти Inform Napalm разом з українськими хакерами опублікували дані про втягнення Росії в організацію антиукраїнських акцій у Польщі. У розпорядження активістів потрапив дамп пошти одного з сірих кардиналів російської зовнішньої політики в Східній Європі – громадянина Білорусі Аляксандра Усоуського. Згідно з даними організації, від середини 2014-го року організація Усоуського починає співпрацювати з Інститутом країн СНД, яким керує нинішній депутат Державної Думи РФ Костянтин Затулін. Спочатку Усоуський хотів створити організацію, що працює в інформаційному просторі Польщі, Чехії, Словаччини та Угорщини, щоб просувати ідеї Кремля в регіоні. Відтак Усоуський став розігрувати парламентські вибори 2015 року в Польщі і політичну ситуацію в країні для своїх цілей, надсилав Затуліну «аналізи» ситуації в Польщі, хвалився участю в російських шоу. *Портал ПРОстір підтверджує частину наведених хакерами фактів, зокрема:*

- втягнення організації націоналістів OWP в прокремлівські та відверто антиукраїнські політичні акції;
- намагання у 2015 році створити групу проросійських депутатів у парламенті Польщі;
- участь у цих діях згаданого в переписці Анджея Романчука, відомого проросійського діяча з Білостока; та уродженки Донецька Лілії Мошечкової (у переписці фігурує з помилкою: Lili Mosschethova), помічниці польського євродепутата Януша Корвіна-Мікке, яка їздила з ним в окупований Крим і керувала збірками для «ЛДНР»;

Найцікавішою, на думку оглядачів порталу, є оця частина переписки: «Щойно [чоловік з оточення Усоуського] зустрічався з помічником Ришарда Чарнецького (депутат Європарламенту від PiS, заступник голови). Помічник сказав дослівно наступне: «Якщо ви там у своєму think-tank не будете надто явно демонструвати руку Москви – цілком можливо, що якісь функціонери PiS теж візьмуть участь у пленарних засіданнях»». Ришард Чарнецький є впливовим політиком правлячої в Польщі партії, колишнім співпрацівником проросійського польського політика Анджея Леппера, який неодноразово критикував «культ Бандери» в Україні. [4]

Попри складні переплетіння історії, політики, дипломатії, Польща є важливим стратегічним партнером України. Потрібен пошук варіантів для конструктивної взаємодії держав. Глава МЗС Вітольд Вашиковський під час виступу у Сеймі Польщі щодо зовнішньої політики в 2017 р. зазначив, що справжнє стратегічне партнерство повинно супроводжуватися правдою, але відносини України і Польщі не повинні бути заручником історичного минулого. [5] Також міністр повідомив, що необхідно відновити роботу Польсько-українського форуму сусідства, а також створити центр добросусідства, який служив би зближенню двох країн.

Відтак фундаментом відносин між нашими народами має стати порозуміння, ґрунтоване на принципі «Пробачаємо й просимо пробачення».

Література:

1. Сірук М. Як вибудувати українсько-польські відносини? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/yak-vybuduvaty-ukrayinsko-polski-vidnosyny>
2. Сірук М. Як вибудувати українсько-польські відносини? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/yak-vybuduvaty-ukrayinsko-polski-vidnosyny>
3. Зоценко Д. Україна-Польща: «війна пам'ятників» чи «гра третьої сили»? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/ukrainian/features-38767556>
4. InformNapalm оприлюднив методичку Кремля по Польщі. <http://prostir.pl/2017/02/inform-napalm-opriлюдniv-metodichku-kremlya-po-pol/>
5. «Польсько-українські відносини не повинні бути заручником минулого». Вашиковський? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.112.ua/polityka/polsko-ukrainski-vidnosyny-ne-povynni-buty-zaruchnykamymynuloho-vashchykovskiyi-370868.html>

НАЦІОНАЛЬНА ЕЛІТА: ГІДНІСТЬ КУЛЬТУРИ ЗЛАГОДИ

В умовах жорстоких колоніальних репресій, відсутності політичних та економічних свобод в Україні початку ХХ ст. дійову роль в реалізації завдань національного звільнення виконували представники освічених верств населення, творча інтелігенція. Перебуваючи вічна-віч із людськими стражданнями, прагнучи осмислити надскладні процеси і тенденції вітчизняної історії українські письменники, поети, філософи, представники технічної інтелігенції, апелюючи до історичного минулого українців і спираючись, зокрема, на новітні історичні розвідки, створювали узагальнені картини українського буття та специфічних відмінностей української людини, демонструючи своє неприйняття існуючої дійсності та обстоюючи необхідність створення умов гуманного суспільства. Пошуки ефективних шляхів і способів національного звільнення, життєвої необхідності відповідних завданням розвитку людської індивідуальності громадсько-політичних умов сприяли зміцненню позицій української еліти. Її представники, обстоюючи ідейно-національні цінності, самим своїм життєвим вибором демонстрували відданість і любов до своєї нації.

Від прадавніх часів життєва необхідність суспільного згуртування у свідомості українців асоціювалась із територіальною автохтонністю, потребами проживати і працювати на власній землі. Зазначені мотиви були визначальними засадами формування української людини, її етно-національної ідентичності. Відповідно й ідеї інтегративної активності соціального суб'єкта, закорінені в етно-культурних умовах, тією чи іншою мірою на різних історичних етапах були представлені у суспільній свідомості, зокрема, крізь призму об'єднавчої місії видатних особистостей, індивідуальних людських якостей, прояви яких підносять людину до вищих рівнів її особистості, що, отже, не могло не мати національного та культурного спрямування. У вітчизняній філософії це, зокрема, трансформувалося обґрунтуванням ідей етно-національно стверджувальної ролі аристократії, національних героїв, інтелігенції, людини як громадянина, демонстрації її рівня громадянської зрілості. Як зазначені, так і пов'язані з ними проблеми послужили предметом поглибленого переосмислення у другій половині ХІХ – у перші десятиліття ХХ ст., зокрема, у творчості М.І. Костомарова, П. Куліша, В.Б. Антоновича, М.П. Драгоманова, П. Юркевича, І. Я. Франка, Лесі Українки, В'яч. Липинського, Д. Донцова, Б.О. Кістяківського, В.К. Винниченка та ін. Культурні засади покликані зініціювати формування рис і спрямованостей діяльності соціального суб'єкта. Але ж індивідуальні якості національної особистості, а не лише суб'єктивності повинні бути, так би мовити, «на вістрі», скажімо, в статусі однієї з трьох «творчих сил», коли, за виразом М. Шлемкевича, в українському світі є «українське провідництво» культурного розвитку, першочергово репрезентоване потребою подальшої мобілізації творчо-самотворчої життєдіяльності як особистісного вибору в істинно об'єднавчих її спрямуваннях. Індивідуальні якості людини, особистісне начало традиційно поцінювалися українськими мислителями як визначальні засади життєздійснення: на пробудження, формування творчих здібностей як умови самоздійснення, і покликана спрямовувати вона свою життєву енергію – положення, що, тією чи іншою мірою, були характерні для філософської творчості зазначеного періоду.

Важливішим аспектом аналізу національно-об'єднавчого потенціалу, у її *антропокультурній спрямованості*, життєдіяльності особистості послужило, зокрема, у новітній вітчизняній філософії висвітлення національних відмінностей та ролі інтелігенції як суб'єкта духовно- культурної активності, провідника національної злагоди, покликаного сприяти національно конститутивним трансформаціям суспільної свідомості та виходу суспільства на нові рівні. Як і стосовно загальних об'єднавчих спрямувань соціально-філософської, суспільно-політичної творчості та діяльності вітчизняних громадських діячів і мислителів, нині набуває актуальності завдання синтезування та переосмислення вітчизняного історико-філософського досвіду конституювання особистісного начала національно-об'єднавчих ідей. Членів спільноти об'єднують і згуртовують не так зовнішні правила й необхідність їх жорсткого дотримання у відповідності зі спільними інтересами, навпаки, це супроводжується якраз наростаючими розмежувальними прагненнями й тенденціями.

Пріоритетними у даному відношенні постають зманифестування та культурно-стверджувальне зміцнення ідей самодостатності людини як особистості у її неповторних проявах – те, від чого вона, за самою природою, ніколи добровільно не відмовляється, але що найвище поціновує і до чого прагне у процесах її життєздійснення. Тому М. Шлемкевич і наголошував у першу чергу на практичній значущості «цінностей, що від них відректися людина не може. Між ними знаходимо цінності, які найяскравіше підкреслює і обороняє саме та аристократична, ліберальна демократія, як повна свобода мислі, вислову і об'єднань релігійного, духовного і інтелектуального порядку» [1, с. 97]. На наш погляд, глибинно особистісно стверджувальний смисл життєпроявів, життєтворчості як істотний спосіб «саморозкриття», «самовикриття» та «самореалізації» людини постає і способом *відкривання* кожної індивідуальності до світу соціального та національного буття, але і їх послідовного згуртування. Більшою чи меншою мірою оприявлена, національно-культурно і соціально значуща, активність «оформляється» діяльністю особистостей, які, «здійснюючи вибір», формулюють цілі, завдання й форми їх реалізації. Як носії ідей, особистості, у тому числі і як національна еліта, або ж в статусі лідерів, намагаються зреалізувати найактуальніші проблеми суспільного розвитку, але їхні позиції й ролі «делеговані» «єдністю мислі» – усіма попередніми національно-культурними та духовними процесами, предметом переосмислення яких і формування філософської рефлексії цих «носіїв» вони були: репрезентуючи засноване на культурі злагоди суспільство, українська еліта «відкрита» для міжкультурного діалогу.

Література:

Шлемкевич М. Українська синтеза чи українська громадянська війна // Генеза. – 1994. – № 5. – С. 75-101.

ТРОЯН Сергій

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ 2014–2016: ЗМІНА ПАРАДИГМИ?

Двадцятип'ятиліття сучасних українсько-польських відносин у грудні 2016 року стало свого роду маркером, який підвів проміжні підсумки співробітництва у рамках міждержавного стратегічного партнерства України та Республіки Польщі в постбіполярному світі. Воно увібрало в себе як безперечні успіхи двосторонньої співпраці, так і суперечливі аспекти взаємодії, насамперед у царині міжсуспільної комунікації та різного ставлення до трактування і вшанування подій і постатей з історичного минулого обох країн і народів. Роль і вагомість набутого за чверть століття позитивного досвіду співробітництва не раз підкреслювалася як важлива підвалина для подальшої розбудови українсько-польських відносин.

Зокрема, це було зазначено на Міжнародній науково-практичній конференції «Україна-Польща: 25 років дипломатичних відносин», яка відбулася 12 грудня 2016 р. в Дипломатичній академії України при МЗС України [1]. Організаторами заходу виступили Дипломатична академія України при МЗС України та Посольство Республіки Польща в Україні. Метою Конференції було здійснити аналіз та надати оцінки на високому експертному рівні 25-ти річної історії спільних українсько-польських двосторонніх відносин, а також сформулювати спільне бачення головних пріоритетів і перспектив їхнього подальшого розвитку. Конференція, яку відкрив вступною лекцією на тему «Між «символічним рішенням» та зміною парадигми: історичний контекст і політичні наслідки визнання України Польщею 2 грудня 1991 року» Голова Програмної Ради Представництва Польської Академії Наук у Києві, Заступник Міністра закордонних справ Республіки Польща (2006-2007) Павел Коваль, пройшла у форматі двох тематичних Круглих столів: «Республіка Польща в контексті стратегічного партнерства з Україною» (модератор – Директор державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво», Заслужений діяч науки і техніки України, д. і. н., професор Алла Киридон) та «Україна: пріоритети, перспективи і стратегії розвитку партнерських відносин з Республікою Польща» (модератор – Голова польської частини Програмної ради Польсько-українського форуму партнерства, Співголова Польсько-українського форуму партнерства Ян Маліцкі). Роботу заходу було підсумовано у заключному виступі Яна Маліцкого на тему «25 років: добрий початок».

Водночас, останні кілька років співробітництва між Україною та Польщею продемонстрували виразні ознаки змін у міждержавній співпраці формату стратегічного

партнерства. Що це: подальша еволюція українсько-польських відносин під впливом різного роду внутрішніх і зовнішніх «структурних тисків» чи кардинальне переформатування співробітництва, яке ґрунтується на системній / частковій зміні їх концептуальної парадигми? Остаточну відповідь ми отримаємо тільки в майбутньому, але те, що зміни у міждержавних відносинах нарізали і відбуваються – більш, ніж очевидно. Свідченням цього є новітній етап цих відносин, який припав на останні три роки з рубежу 2013/2014 до кінця 2016 рр.

З одного боку, він став продовження попередніх понад двох десятиліть успішної та взаємовигідної співпраці між Україною та Польщею на міждержавному і міжсуспільному рівнях. Українці відчули і отримали реальну підтримку польської держави і суспільства під час Євромайдану наприкінці 2013 – початку 2014 р. Поляки стали поряд з нами в боротьбі «за нашу і вашу свободу», за демократичні права і цінності. Усі польські телеканали суботнього вечора 1 лютого 2014 р. увімкнули кліп на пісню «Подай руку Україні» з кадрами подій у Києві. Чимало поляків – журналістів, репортерів, дипломатів, політиків, студентів, правозахисників, волонтерів – стали безпосередніми учасниками третього Майдану, а потім і подій на Сході України. Республіка Польща є найбільшим торговельним партнером України з поміж країн Центрально-Східної Європи і займає за результатами восьми місяців 2016 року четверте місце серед країн світу (після Російської Федерації, Китайської Народної Республіки та Федеративної Республіки Німеччини) [2]. Однак зберігається тенденція падіння зовнішньоторговельного обороту (товари + послуги) після 2013 року. Свідченням підтримки найвищого рівня партнерських відносин упродовж 2014 – 2016 рр. були неодноразові візити Президента України до Польщі та Президента Республіки Польща в Україну. У всіх сферах і на всіх рівнях продовжувалася розробка і реалізація загальнодержавних і суспільно значимих проектів як з метою поглиблення українсько-польського співробітництва, так і швидшого й ефективнішого включення України в реалізацію загальноєвропейської інтеграційної співпраці на основі Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Але, разом з тим, все більшу роль для України, зокрема у зв'язку з ситуацією майже трьохрічної гібридної війни з Росією, втратою Криму і контролю над частинами Донецької та Луганської областей, відіграють відносини з ФРН і Францією як учасницями Мінського процесу. Це об'єктивно призвело до певного зменшення ваги Польщі у справі просування українських інтересів у межах об'єднаної Європи. Очевидними у відносинах між офіційними Варшавою та Києвом стали розходження щодо низки питань спільного історичного минулого, насамперед пов'язаного з оцінкою подій Волинської трагедії [3]. Польська влада і суспільство вимагають «голосного» вибачення української сторони, навіть незважаючи на той факт, що Президент України П. Порошенко опустився на коліна перед Пам'ятником жертвам Волинської трагедії у Варшаві під час покладання квітів 8 липня 2016 року, повторивши жест західнонімецького канцлера Віллі Брандта, який став символом доброї волі, каяття і вшанування пам'яті невинних жертв Другої світової війни. 22 липня 2016 р. Сейм Республіки Польща ухвалив резолюцію, згідно з якою організовані УПА вбивства польського цивільного населення у 1943 – 1945 рр. були означені як геноцид. У такий спосіб польський Сейм підвів певний підсумок багаторічного польсько-українського діалогу щодо примирення між обома народами [4]. Навіть візит до Києва Президента Польщі А. Дуди і зважена позиція Верховної Ради не змогли зняти напруги в українсько-польських відносинах.

Безумовно, незважаючи на очевидну наявність низки суперечностей, конфліктних ситуацій і розходжень в оцінках, які властиві для українсько-польського діалогу, не слід перебільшувати існуючих нині розбіжностей. На думку Ю. Шаповала, з 2003 р. стала чіткішою «історична тяглість» українсько-польських контраверсій. Вони то загострювалися, то вщухали, але «фермент» протистояння ніколи не зникав [5, с. 30]. Однак тут недопустимо, щоб суперечливі питання, історичні явища «динамічної стереотипізації» використовувалися з метою морально-етичного чи політичного шантажу. Дуже важливо повернути дискусію в конструктивну площину і докласти всіх зусиль, щоб і українці, і поляки зуміли перебороти стереотипи, упередження, бар'єри та без емоцій об'єктивно оцінити спільну історію. При цьому ми не можемо не розуміти, що кардинальна «жорстка» зміна усієї парадигми українсько-польських відносин, які ґрунтуються на договірно-правових засадах рівноправного партнерства

і співробітництва, не принесе зиску жодній із сторін діалогу. Водночас «м'який» варіант уточнення цієї парадигми в контексті врахування нових реалій другої половини десятих років ХХІ століття і пошуку спільної моделі примирення в царині «історичної політики», яка б при цьому спиралася на спільні політичні, економічні та культурно-гуманітарні проекти, вочевидь не тільки неминучий, але й буде корисним для України і Польщі з точки зору розбудови двосторонніх відносин на перспективу.

Література:

1. 12 грудня 2016 р. в Дипломатичній академії України при МЗС України відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Україна-Польща: 25 років дипломатичних відносин» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dipacadem.kiev.ua/novyny/page/5/>
2. Українсько-польське торговельно-економічне співробітництво (інформаційно-аналітична довідка) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/trade>
3. Киридон А. М. Від історії до пам'яті: пошук моделей примирення в Центральній-Східній Європі // Антагонізм і примирення у мультикультурних середовищах / за ред. Я. Курчевського і О. Герман; наук. ред. А. М. Киридон, С. С. Троян; пер. з польськ. К. : Ніка-Центр, 2017. – С. 11 – 39; Motyka Grzegorz. Wołyń '43. Wydanie I. – Warszawa: Wydawnictwo Literackie, 2016. – 288 s.
4. УПА й геноцид: про що свідчить резолюція польського Сейму. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socportal.info/2016/07/25/upa-j-genotsidpro-shho-svidchit-rezolyutsiya-pol-s-kogo-sejmu.html>
5. Шаповал Ю. Сімдесят і десять // Волинь 1943. Сімдесята річниця злочину. – К. : Польський інститут у Києві, 2013. – С. 30.

БАБЕНКО Олена, КРАВЧУК Наталія, ПІСТУН Олена УКРАЇНА І ПОЛЬЩА НА ШЛЯХУ ПАРТНЕРСТВА

Система міжнародних відносин в Україні поступово розвивається, тому наразі великим значенням є інтеграція України в Європу. Це характеризується глобальною трансформацією усіх країн світу до нового якісного стану, нового типу цивілізації третього тисячоліття. Україна активно входить в західно-економічний простір, тому в умовах цього динамічного процесу інтеграції в Європі та інших глобальних перетворень безпека є гарантом стабільності та співіснування на континенті. А стан стабільності і безпеки в Європі великою мірою залежить і від України та Польщі.

Вступ Польщі до Європейського Союзу стало можливістю для України створення нової реальності. На той час, в умовах після помаранчевого розвитку з'явилася необхідність в модернізації структури політичного діалогу між Україною та Польщею. Одним з найважливіших акцентів розвитку міжнародних відносин стало ініціювання Польщею активізації східного вектора в політиці ЄС. Саме програма посилення Європейської політики сусідства (ЄПС) стала пріоритетом зовнішньої політики Польщі, котра мала стійку позицію лідера цього напрямку, насамперед заради посилення ролі в Східній Європі. Країна мала намір реалізувати програму з східними партнерами, та знайшла своє відображення в спільній польсько-шведській пропозиції «Східне партнерство» від 23 травня 2008 р. Вона була схвалена Радою ЄС із Загальної політики ЄС та Ради з питань Міжнародних відносин 26 травня 2008 р. в Брюсселі. Наслідком цього стало поглиблення східного напрямку політики ЄС – «Східне партнерство ЄС». Цей напрямок став конкретним гарантом для членства в Європейському Союзі України. Це стало можливістю для удосконалення інтеграційних проектів членів СП. Тому програма сусідства спрямована на прискорення процесу долучення України до ЄС.

Після вступу Польщі до ЄС вона змушена більше уваги приділяти зміцненню і розвитку співпраці саме в цій структурі, найближчим часом це може відвести дещо на другий план польсько-українські стосунки. Тому можливими є певні змін по відношенню до України з боку Польщі, особливо у сфері зовнішньополітичних стосунків. Українсько-польські взаємини також значною мірою перебували і перебувають узалежності від політики впливових західних країн, а також США і Росії. Подальший розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та Республікою Польща буде відбуватись на тлі серйозних геополітичних змін у регіоні Центрально-Східної Європи, що, у свою чергу, вимагатиме від обох країн нового аналізу і висування нових завдань у поглибленні двосторонніх відносин. Партнерство між нашими державами може стати ще міцнішим або бути знівельованим.

Польська сторона намагатиметься запровадити максимально зручну систему видачі віз.

Членство Польщі в Європейському Союзі відкриває для України нові можливості у сфері політичних і економічних перетворень, зокрема впровадження в західних областях України економічних здобутків наших західних воєводств, що межують з Німеччиною. Україні належить докласти всіх зусиль, щоб не втратити отриманий від європейської інтеграції шанс.

На практиці це означатиме якнайбільшу активність України у справі модернізації держави й економіки, цілковиту реалізацію наявних демократичних інститутів, підтримку ідеї громадянського суспільства, розширення сфер діяльності неурядових організацій.

Підтримка і розвиток нинішнього рівня партнерства між Україною і Польщею значною мірою залежить від збереження нинішніх політичних контактів, зміцнення суспільного діалогу, а також успіху реформаторської політики в Україні. Але незважаючи на низку проблем, Республіка Польща є вигідним і корисним партнером для України, і відносини з цією країною мають непогане підґрунтя та перспективу для розвитку.

КУЛЬТЕНКО Валентина, КИЧКИРУК Тетяна **КОМУНІТАРИЗМ ТА ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНІСТЬ ЯК РЕГУЛЯТОРИ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПРОЦЕСІВ**

ЖИТТЯ людини – це існування за певними правилами у товаристві інших людей. Для філософського дискурсу поняття «Іншого» вже давно перестало бути маргінальним. Через апеляцію до нього філософія успішно вирішує різноманітні проблеми, як то: про витоки моралі, підстави права, культурну ідентичність, різного роду єдність людей – етнічну, національну, політичну, громадянську тощо. Власне, сама можливість дискурсу передбачає існування іншого, первинним для цього є визнання існування іншого. Визнаючи іншого, я вписую його у свій життєвий світ і згоджуюся на певні вияви його інакшості, тим самим претендуючи й на власну оригінальність, самотність, на право бути собою. Єдність багатьох самотностей передбачає необхідність загальновизнаних правил співіснування – моральних, правових, через які свобода кожного вписувалась би у спільну єдність, не порушуючи її та не заперечуючи свободи інших.

Через визнання іншого філософія розглядає історичний процес соціалізації людини, початковою умовою якого є прийняття загальновизнаної системи цінностей та заборон, що надалі видозмінюється у систему моралі, релігійні, культурні, правові системи тощо. Відповідно, й сучасний філософський дискурс з цього питання характеризується зближенням та співіснуванням філософсько-антропологічної, соціокультурної, політико-правової проблематики. В результаті чого формується філософська позиція, що виходить з «усвідомлення нередукованості різноманітних форм раціональності, моральності, етичності, культурності до універсального базису». [1, с. 6] Завдяки цьому означені феномени оцінюються через них самих, «як більш-менш розвинуті модуси єдиної субстанції». Фактично, ведеться дослідження кореляції моралі, політики, культури щодо феномену суспільства: яким чином кожне із зазначених явищ здатне впливати на суспільне життя людей, яким чином завдяки їх впливові досягається взаємодія та консенсус «Я» з «Іншим». І не просто з іншим, а з «Чужим». Останнє уточнення важливе з огляду на те, що під іншим розуміється той, хто поділяє схожі з твоїми правила поведінки, норми моралі, культурні, релігійні цінності, належить до тієї ж національної або етнічної групи, що й ти. Діалог з іншим зав'язати значно простіше, аніж із чужим. А чужий – це той, хто мешкає десь поруч, але сповідує відмінні переконання, цінності, культурні орієнтири.

Коли йдеться про кореляцію понять культура-суспільство, то співіснування Я з іншим (чужим) в сучасних умовах глобального світу бачиться можливим на принципах полікультурності. Вони передбачають пошук споріднених джерел, спільних підстав для різних культур. Водночас враховується автономність та суверенність іншого та його культури, оскільки чуже не може бути зведене до свого як з епістемологічної, так і з моральної точки зору. Таким чином, полікультурність означає визнання права іншого-чужого бути таким через розвиток навичок толерантності, солідаризму (в артикуляції Ю. Хабермаса, К.-О. Апеля та ін.), нормування життя з позиції правди й справедливості.

Ізольоване існування гомогенної культури в сучасному світі, фактично, не можливе,

тому проблема культурної взаємодії та співіснування є однією з онтологічних проблем сучасності. Ідеологія лібералізму та республіканізму (солідаризму) по різному підходять до її вирішення. Ю. Хабермас, відстоюючи позиції співіснування культур, бачить можливості для цього через поєднання раціональності, етики та свободи у феномені комунікативної дії, комунікації. Останню він розуміє, по-перше, як основу для моральної єдності – вступаючи в комунікацію з іншим, ми визнаємо його, як себе; по-друге, як зміцнення солідарності, що відбувається не внаслідок вияву якихось стихійних сил історії (спільна територія, мова, етнос і т. д.), а на раціональному прагненні досягнення необхідного справедливого балансу для спілкування – на мистецтві компромісу, стратегії домовленості. Йдеться по суті, про можливість досягнення проміжного, а не остаточного результату, раціональної солідарності щодо конкретних обставин та ситуацій.

Оскільки досягнення єдності людства на основі принципів солідарності є справою доволі проблемною, то більш привабливим об'єднуючим началом бачиться не солідарність, а справедливість, якою Ю. Хабермас замінює ідею солідаризму. Розуміння права на засадах принципів комунітаризму це справедливість у політико-правовій площині, комунітаристи прагнуть згуртувати людей в єдине ціле на підставі чуття солідарної справедливості, взаємного визнання рівних носіїв права. Солідаризм відстоює позицію: права громадян фіксують позитивні свободи, що гарантують участь у політичному житті, тому права мають політичний зміст. Сама ж політика є вираженням солідаризованої волі народу щодо досягнення справедливості, спільного правопорядку. Права індивіда виступають обмеженням пануючої політичної волі, а метою політики має бути узгодження умов та звичаїв народу з демократичними традиціями.

Таким чином, для солідаристів формування політичної волі здійснюється за зразком діалогу, а не ринку, що засвідчує більш глибоке розуміння сутності суспільної єдності. З іншого боку, ідентичність на підставі спільності традицій та норм, складаючи важливу основу політики, може через це загальмувати або й унеможливити залучення іншого-чужого. Адже суспільство часто демонструє свою нетерпимість до іншого, при тому, що саме інший є для суспільства умовою його власного самовизначення.

Література:

Хабермас Ю. Вовлечение другого. Очерки политической теории. – СПб. : Наука, 2001. – 417 с.

КЛИМЕНКО Кирило

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ІСТОРИЧНІ УРОКИ І СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА

Останні роки українсько-польські відносини переживають період турбулентності: від найвищої підтримки до взаємних жорстких звинувачень.

З однієї сторони офіційна Варшава продовжує бути послідовним стратегічним партнером України в політичній та безпековій сферах, а з другої – Польський Сейм одноголосно ухвалює резолюцію «Про встановлення 11 липня Днем пам'яті поляків, жертв геноциду, вчиненого ОУН-УПА» [1] та лунають заяви, що майбутнє польсько-українських відносин «під питанням» через трактування в Україні власної історії, зокрема, ролі УПА [2].

Загалом, Україна і Польща декларують зацікавленість в розвитку продуктивних взаємовідносин. Однак, на жаль, українські урядовці звикли до цього і сприймають такий стан речей як щось беззастережне. Натомість Польща продукує нові підходи, а зміна вищого польського керівництва приводить до змін у двосторонніх відносинах та інших сферах співробітництва. Традиційно україно-польські відносини залежали від особистих стосунків між президентами обох країн, але їх інституційна складова і досі залишається досить слабкою. І це стає серйозним викликом для України [3, с. 32].

Доречі, відсутність незмінної польської стратегії щодо України нещодавно підтвердило МЗС Польщі, опублікувавши розсекречені «Тези про політику Республіки Польща в Росії і Україні», датовані 2008 роком, які «були початком переходу уряду Дональда Туска від проукраїнської зовнішньої політики, до політики проросійської». В документі зокрема стверджувалось що польсько-українські стосунки є неважливими та дрібними у порівнянні з

польсько-російськими [4].

Отже, стає цілком зрозуміло, що звичний формат політики примирення з тріском провалився і постає питання не лише перегляду підходів до залагодження історичних питань, а й ширшої переоцінки пріоритетів, інститутів та методів взаємної співпраці. Саме інституціоналізація співпраці на всіх рівнях у найрізноманітніших галузях стала ключем для налагодження як франко-німецьких, так і польсько-німецьких відносин.

У той же час, питання україно-польських відносин має вкладатися у більш глобальну картину світового порядку денного для України. Однак, на сьогодні, на жаль, ми все ще не визначились з власною роллю та місцем у глобальних міжнародних процесах. Ми постійно скаржимося на те що Україна не є суб'єктом міжнародної політики, а є лише її об'єктом, долю якого вирішують «великі білі люди» з Москви, Брюсселю чи Вашингтону.

У цьому зв'язку постає логічний висновок – об'єктом політики є те, що не має власного бачення розвитку і погоджується з тим, що запропоновано іншими, тобто пасивний гравець. Таким чином, якщо Україна не пропонує уже протягом трьох років жодного логічного та загальноприйнятного варіанту розв'язання питання деокупації Криму (доречи, питання Криму поступово за промовчанням сходиться з міжнародного порядку денного), звільнення ОРДЛО та притягнення Росії, як держави-агресора, та її керманичів до міжнародно-правової відповідальності, то як можна розраховувати на статус самостійного суб'єкта?

За цей же час Україна так і не спромоглася офіційно визнати війну з Росією саме війною, а не внутрішньо-українською АТО. Це дало б нам можливість перевести конфлікт у сферу регулювання міжнародного гуманітарного права і права війни, що передбачає чітке розмежування прав та обов'язків воюючих сторін. Зокрема, будь яка війна має завершуватися підписанням мирного договору, однак, за умови відсутності юридично закріпленого факту її існування, неможливо сподіватися на укладання мирного договору та розраховувати на усі конвенційні засоби відшкодування завданої агресором шкоди (репарації тощо).

У ситуації ж внутрішнього конфлікту, названому нами АТО, тільки «уряди» ОРДЛО відповідальні за завдання шкоди населенню, майну, інфраструктурі і природі. Одночасно беручи до уваги, що названі «уряди» складаються з колишніх громадян України, можна дійти висновку, що саме Україна має сама собі відшкодувати усі збитки, а не реальний агресор – Росія.

Те ж саме відбувається і у відносинах України зі своїми сусідами, зокрема Польщею. Ми постійно повторюємо мантру про стратегічне партнерство і про польську адвокацію України в Європейському Союзі, але не пропонуємо власного бачення перспективи розвитку двосторонніх відносин.

З цієї невизначеності української позиції, а як наслідок – слабкості, і впливає на порядок денний двосторонніх відносин застарілі історичні етнонаціональні проблеми. При чому Україна в них постає у якості суб'єкту, що постійно виправдовується і не висуває власні контраргументи щодо багатого історичного двостороннього минулого особливо доби Речі Посполитої та Козаччини, а також подій ХХ ст.

Україна чомусь не згадує неодноразові зради її Польщею. Не говоримо ми, наприклад, про Андрусівське сепаратне перемир'я від 30 січня 1667 року коли Річ Посполита домовилась з Московським царством про припинення війни за рахунок поділу території Української козацької держави, який започаткував процес поступової втрати нею статусу суб'єкта міжнародно-правових відносин.

Згодом на основі Андрусівського перемир'я між Річчю Посполитою і Московською державою 6 травня 1686 р. був укладений Вічний мир, який остаточно затвердив насильницький поділ українських земель між двома державами, що значно ускладнювало і послаблювало національно-визвольний рух в Україні.

Не пройшло і 100 років, як Польща заплатила трьома поділами та втратою незалежності за свою наївність та довіру Росії.

Так саме, відновивши незалежність після Першої світової війни, Польща розпочинає війну проти ЗУНР (1918–1919), яка завершилася поразкою останньої, а вже 18 березня 1921 року укладає Ризький мир з Радянською Росією, який в черговий раз санкціонував поділ

українських і білоруських земель між Польщею та РРФСР та фактично анулював Варшавський договір 1920 року, за яким уряд Юзефа Пілсудського визнавав УНР та зобов'язувався надавати їй військову допомогу в обмін на визнання українсько-польського кордону по річці Збруч.

Проте, цей мир протримався лише 18 років, коли у 1939 році фашистська Німеччина та Радянський Союз вирішили за старою звичною практикою розділити Польщу між собою за Пактом Молотова-Ріббентропа.

До того у 1930 році за наказом Юзефа Пілсудського відбувалися масові репресії та етнічні чистки проти українського населення Галичини й Волині під назвою «Пацифікація», що спровокувало відплатні акції УПА та українського населення. Зокрема, актом помсти за «пацифікацію» стало вбивство 15 червня 1934 року в центрі Варшави бойовиком ОУН Григорієм Мацейком міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Перацького, а також заступника керівника організації «BBWR» (Безпартійний блок співробітництва з урядом) Тадеуша Голувка. У відповідь на це у 1934 році польський уряд створює спеціальний концентраційний табір в місті Береза-Картузька для українських політичних діячів.

Далі, вже після Другої світової війни та створення Радянською Росією маріонеткової комуністичної Польщі, останньою була проведена сумнозвісна операція «Вісла» по переселенню близько 150 тис. українців, яка згодом 3 серпня 1990 р. була все ж таки засуджена Сенатом Республіки Польща, що проте не викреслює цю подію зі спільної історії наших народів.

Отже, як бачимо, кожного разу, як Польща відвертається від України на догоду Росії, вона згодом неминуче втрачає незалежність, а могутність набуває лише разом з Україною та Литвою.

Таким чином, у першу чергу маємо мати гідність і самоповагу, а у другу – розуміти і працювати на випередження відносно *Cui bono* (лат. – «кому це вигідно?») щоб посварити Україну і Польщу. І тут відповідь напрошується очевидна – тільки Росії, особливо враховуючи вищевикладений багатий історичний досвід.

То чи не краще скористатися прикладами спільної успішної та взаємовигідної співпраці, що приводила наші народи до величчя, а не з ворожнечі минулого і взаємних образ та вимірювань глибини та кількості завданих взаємних страждань?

Тож, особливо на тлі європейського скептицизму і під впливом російської гібридної агресії, країни Східної Європи мають згуртуватися та вибудувати систему військово-політичних союзів паралельну НАТО від країн Балтії до Болгарії – так званий Східноєвропейський Союз, із залученням до нього якомога більше країн, включаючи Туреччину і Азербайджан, куди пропорційно загрозам мають направлятися спільні війська та створюватися спільна інтегрована інфраструктура.

Локомотивом цього процесу може і має стати Україна, як найбільш досвідчена з точки зору практичного досвіду у питаннях бойового зіткнення з Росією, та Польща, як одна з найсильніших економік Східної Європи з успішним досвідом трансформації від пострадянської спадщини до європейського членства та НАТО.

Східноєвропейський Союз має стати тією програмою, яку пропонуватиме Україна своїм сусідам, та братам по нещастю, що мають спільного сусіда – Росію та зазнають від неї загрози.

Література:

1. Сейм Польщі визнав Волинську трагедію геноцидом [Електронний ресурс] // «Європейська правда» – електронний новинний ресурс. – 2016. – 22 липня. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/07/22/7052476/> (дата звернення 22. 02. 2017 р). – Назва з екрана.

2. Майбутнє відносин України та Польщі «під питанням» через історію – Качинський [Електронний ресурс] // «Європейська правда» – електронний новинний ресурс. – 2017. – 30 січня. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/01/30/7060876/> (дата звернення 22. 02. 2017 р). – Назва з екрана.

3. Українська призма: Зовнішня політика 2015. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. – Київ, 2016. – 164 с. – Електрон. аналог друк. вид. : режим доступу: <http://prismua.org/wp-content/uploads/2016/03/UA-PRINT.pdf> (дата звернення 22. 02. 2017 р). – Назва з екрана.

У Польщі опублікували документ про відмову від проукраїнської зовнішньої політики та перехід до проросійського курсу (документ) [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство УНІАН – офіційний веб-портал. – 2017. – 24 січня. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/politics/1739181-u-polschi-opublikovali-dokument-pro-vidmovu-vid-proukrainskoji-zovnishnoji-politiki-ta-perehid-do-prorosiskogo-kursu.html> (дата звернення 22. 02. 2017 р). – Назва з екрана.

КРАВЧЕНКО Наталія

**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ З ПОЛЬЩЕЮ:
СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ**

2 грудня 1991 р. Республіка Польща першою у світі офіційно визнала державну незалежність України, а вже 4 січня 1992 р. між двома країнами були встановлені дипломатичні відносини. 18 травня 1992 р. підписано міждержавний українсько-польський Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво.

Слід зазначити динамічний, поступальний характер розвитку українсько-польського співробітництва, що зумовлено збігом національних інтересів країн-сусідів у багатьох сферах, їхніми глибинними історичними та культурними зв'язками.

Процес розвитку відносин незалежної України з Польщею можна умовно поділити на три періоди [2]:

1992–1993 рр. – встановлення контактів, «відкриття» України для широкого загалу польської політичної еліти, підписання перших двосторонніх документів, обопільне вивчення потенційних можливостей для співробітництва.

18 травня 1992 року був підписаний «Договір про добросусідство та співробітництво між Польщею і Україною». Він містив декларацію про спільність інтересів та запис договору про взаємну відмову від територіальних претензій, а також гарантії шанування прав національних меншин.

1993 – 1999рр. – розвиток договірно-правової бази, виведення двосторонніх відносин на рівень стратегічного партнерства.

Процес побудови інфраструктури взаємних стосунків тривав фактично до 1996 року, а результатом його стало близько 70 міждержавних угод і договорів.

Прогрес відчутний також у створенні та відбудові пам'ятних місць і поховань осіб, внаслідок воєн і політичних репресій вбитих або закатованих як на території Республіки Польщі, так і на території України. Президенти обох держав відкрили 23 травня 1998 року пам'ятник в'язням табору в Явожно у Польщі, а 26 червня 1998 року спільно вмурували документ про урочисте закладення польсько-українського цвинтаря жертв тоталітаризму в Харкові, П'ятихатках.

Увічнена пам'ять солдатів і офіцерів армії Симона Петлюри, похованих на цвинтарі в місті Каліш-Щипьорні, солдатів Галицької армії, похованих на Раковецькому цвинтарі, а також українців, які воювали за Вільну Україну під час Другої світової війни на території Пікулице, Корні і Мороховської Завадовки. Відкриті пам'ятні дошки на честь С. Петлюри в місті Тарнові, а у Варшаві закладено наріжний камінь на місці майбутнього пам'ятника великому українському поетові Тарасу Шевченку. Незважаючи на деякі суперечності, завершуються роботи з відновлення Цвинтаря Орлят у Львові[3].

З 1999 – по даний час – зі вступом Польщі до НАТО та набуттям членства в Європейському Союзі, офіційна Варшава є одним із найважливіших партнерів України на міжнародній арені. Республіка Польща активний та послідовний партнер України у питаннях реалізації нашою державою євроінтеграційних устремлінь, зокрема практичного виміру співробітництва Україна – ЄС.

Як член Північноатлантичного союзу Польща бере участь у формуванні його політики стосовно України, польські офіцери в НАТО постійно співпрацюють з українськими офіцерами із представництва України в Брюсселі. Польська сторона вбачає великі можливості для співробітництва у сфері військової підготовки. Членство Польщі в Європейському Союзі відкриває для України нові можливості у сфері політичних і економічних перетворень, зокрема впровадження в західних областях України економічних здобутків польських західних воєводств, що межують з Німеччиною.

Обмін досвідом з питань європейської інтеграції, що триває між Варшавою і Києвом, допомагає країнам визначити своє місце в об'єднаній Європі і вказує напрям необхідних для пристосування до вимог Європейського Союзу дій. Як приклад цієї сторони стратегічного партнерства можна згадати скликання польсько-української Європейської конференції як форуму для обміну досвідом щодо європейської інтеграції [3].

Позитивним явищем є зміцнення зв'язків між польськими та українськими неурядовими організаціями: форум «Польща-Україна», фундація ім. Баторія, фонд «Свободи». Запровадженню ринкових реформ (макроекономічних), розвитку малого бізнесу і реформі системи самоврядування сприяє тристороння Американсько-польсько-українська ініціатива співпраці PAUCI.

Перспективними є спільні освітні програми. У польських навчальних закладах здобувають освіту дедалі більше українських студентів. Отриманий закордонний досвід прислужиться українським студентам в розбудові власної держави. Багато пропозицій може надійти й від української вищої школи. Перспективним є напрям обміну науково-педагогічними працівниками та студентами.

У лютому 2017 року з робочим візитом до Національного університету біоресурсів і природокористування України завітав ректор Поморської Академії в Слупську (Польща) доктор біологічних наук, професор Збігнев Осадовський та координатор навчальних програм «Подвійні дипломи» Євгенія Співаковська.

На сьогоднішній день вже понад 130 студентів пройшли навчання та стажування в Поморській Академії в Слупську. З 2016 року за програмою «Подвійні дипломи» зі спеціальності «Екологія» навчається 11 осіб. Цього року розпочала свою реалізацію ідентична програма зі спеціальностей «Соціальна робота» та «Філологія» і вже 17 лютого на навчання до Польщі відбуло 65 студентів – екологів, соціальних педагогів та філологів [1].

Література:

1. Поглиблюємо співпрацю з Поморською Академією в Слупську [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nubip.edu.ua/node/28989>
2. Політичні відносини між Україною та Польщею [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/diplomacy>
3. Україна-Польща: міжнародні зв'язки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19266/>

МАЙДАНЕВИЧ Наталія

ДОГОВІРНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ДВОСТОРОННІХ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН

«...Польща стає на шлях нового порозуміння
з Україною, і тут я урочисто заявляю,
що, на мою думку, не може бути
вільної Польщі без вільної України
і вільної України без вільної Польщі»

Ігнаци Дашинський

Україна і Республіка Польща мають глибоке коріння та свою історію відносин. Численні українські і польські джерела ілюструють історію становлення та формування міждержавних взаємин [2, 3].

Наприкінці ХХ ст. стало можливим формування українсько-польських відносин нового типу завдяки докорінним змінам у Європі, а саме розпад Радянського Союзу, становлення незалежної України та формування українсько-польських стосунків у правовому полі. Першим кроком реалізації нової політики стало підписання у Києві 13 жовтня 1990 р. міністрами закордонних справ України та Польщі «Декларації про основні принципи та напрямки розвитку українсько-польських відносин».

2 грудня 1991 року Польща визнала незалежність України та було підписано основоположний міждержавний «Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Республікою Польща», а також укладено чимало угод, які створювали повноцінну договірно-правову базу українсько-польських взаємин.

На початку 90-х років ХХ ст. формування договірно-правової основи розвитку двосторонніх українсько-польських відносин сприяло створенню підґрунтя для співробітництва в усіх сферах, яке в подальшому розвитку підкріплюється новими угодами.

У часи сьогоднішніх правові відносини українсько-польської співпраці розглядаються як одні з напрямів руху України в напрямі європейської інтеграції й мають досить розвинене нормативно-правове підґрунтя.

Наша країна згідно з Постановою Верховної Ради України від 14. 07. 1993 р. приєдналася до «Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями». У центрі уваги транскордонного співробітництва в процесі європейської інтеграції України маємо насамперед відносини з Польщею.

«Угоду між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Польщі про військове співробітництво» було підписано у лютому 1993 р. Позитивно вплинуло на перебіг українсько-польського діалогу схвалення Україною вступу Польщі до НАТО. Польща намагається залучити Україну до співпраці у рамках цієї організації. Просування Північноатлантичного альянсу та Європейського Союзу на Схід виявилися чинниками, які суттєво позначилися на українсько-польських стосунках [1, с. 213].

У березні 1994 р. було підписано «Декларацію міністрів закордонних справ України та Польщі про принципи формування українсько-польського партнерства», у якій міністри закордонних справ вперше на міждержавному рівні оголосили про стратегічне значення українсько-польських відносин та зобов'язались розвивати їх в майбутньому.

Правові підстави для співпраці встановлюють «Європейська хартія місцевого самоврядування» (ратифікована Законом України від 15. 07. 1997 р.), Закони України «Про місцеве самоврядування» (від 21. 05. 1997 р.) та «Місцеві державні адміністрації» (від 09. 04. 1999 р.), а також Угода про добросусідські відносини та співробітництво між Республікою Польща та Україною від 18. 05. 1992 р., що набула чинності 30. 12. 1992 р.

Чимало нормативно-правових документів визначають стратегічні напрями руху України до Європейського Союзу, а саме «Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу», затверджена Указом Президента України від 11. 06. 1998 р., «Національна програма інтеграції України до Європейського Союзу», схвалена у вересні 2002 р., а також «План дій Україна – Європейський Союз» і «Заходи щодо виконання у 2005 р. Плану дій Україна-ЄС», затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2005 р. № 117-р.

Співпраця України з Республікою Польща та іншими державами Європейського Союзу вимагає гармонізації законодавства України з європейським законодавством та удосконалення нормативно-правової бази, тому Розпорядженням Кабінету Міністрів України були затверджені «Заходи щодо реалізації Концепції державної регіональної політики» від 13. 09. 2001 р.

Зміцнення існуючої системи міжнародних відносин України з Республікою Польща є головною соціальною функцією міжнародного права, а головна юридична функція складається в правовому регулюванні міждержавних відносин, тому обидві функції носять характер стабілізуючих, охоронних, оскільки націлені на підтримку визначеного порядку в системі. Відносини між Україною та Республікою Польща є визначальними не лише для обох держав, але й для всього центральноєвропейського регіону, тому розбудовувати та зміцнювати взаємні стосунки треба на принципах рівноправності й взаємної вигоди.

Література:

1. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноєвропейськими сусідами. – Київ, 2004. – С. 213.
2. Знахоренко О. М. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах : дис. ... канд. політ. наук : 23. 00. 04 / О. М. Знахоренко; Київ. нац. ун-т імені Т. Г. Шевченка. – К., 2005. – 235 с.
3. Івченко О. Україна в системі міжнародних відносин : історія ретроспектива та сучасний стан : [монографія] / О. Івченко / – К. : РІЦУАННП, 1997. – 688 с.

СИДОРУК Галина, ПЕТРУШКО Христина УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Республіка Польща користується авторитетом та привертає увагу у багатьох країн та різного роду світових організацій, які є партнерами України, з моменту проголошення її незалежності. Саме Польща є пріоритетним партнером на шляху до євроінтеграції усіляко підтримуючи та лобіюючи інтереси України всередині ЄС. Вона також являється яскравим прикладом євроінтеграції, досвідом якої необхідно користуватися українській верхівці.

Провідні вітчизняні та зарубіжні вчені неодноразово піднімали питання українсько-польських відносин, їх розвиток в розрізі різних сфер суспільного, політичного та

економічного контексту та висвітлювали в своїх наукових працях. Так, наприклад, К. Маляк, Л. Донай, З. Березінський [5, с. 27], Ю. Макар [1, с. 555] – вчені, які розглядали партнерство цих держав з точки зору євроінтеграції.

Основними напрямками дослідження було визначено наступні: визначити сутність українсько-польського партнерства у сфері євроінтеграційних процесів, зробити аналіз зовнішньополітичних інтересів обох країн, показати роль польської підтримки для зміцнення зовнішньополітичних відносин України та ЄС, виявити позитивні і негативні фактори, що впливають на високий рівень взаємовідносин між державами.

Співпраця між Україною та Польщею носить далеко не двохсторонній характер, а є важливою ознакою для сучасних інтеграційних процесів до Європи, співпраця в євроатлантичному розрізі та в контексті глобальної безпеки. Враховуючи фактор територіального розташування та розмірів обох країн, саме їх відносини та стабільна співпраця вносять корективи на усіх рівнях безпеки (регіональному, європейському та світовому).

Варто відмітити, що Україна переживає далеко не найкращий період свого розвитку, що зумовлює відставання за основними економічними показниками не лише від Польщі, а й від інших країн Європи. Незважаючи на це, впевнені, що Україна переступить через цю шабель і буде робити наступні кроки до євроінтеграції, чому всіляко сприяє Польща [2, с. 42].

Польща виступає одним із найважливіших партнерів нашої держави не лише в контексті економічному (є постійним експортером українських товарів) а й геополітичному, де двосторонній союз набирає стійкої стабільності. Прикордонні відносини є одним із основних факторів адаптації вітчизняної економіки до європейського рівня. Наша сусідка є «інвестиційним мостом» між Україною та ЄС.

Польська держава всіляко представляє інтереси України на міжнародній арені, враховуючи її євроінтеграційні інтереси та наміри. Для підтримки Польща залучає своїх євро партнерів, таких як Німеччина, Чехія, Словаччини та інших [3, с. 4].

Основними завданнями, які передбачає стратегічне партнерство двох країн є зміцнення українського суверенітету, розвиток ринкової економіки, нівелювання політики Росії та інші.

Польщу сміливо можна назвати послом європейського вибору. Її членство в ЄС дає можливість розв'язати Україні низку важливих питань, підписання угод, спільних проектів.

Україна також відіграє не останню роль. Враховуючи високий стрімкий економічний розвиток Польщі, є потреба у нових ринках збуту, одним з яких стане Україна.

Проте необхідно виділити проблемні аспекти у співпраці двох держав. Це в першу чергу стосується негативних стереотипів у свідомості обох народів.

Україна має досить розмитий образ для поляків. В більшості випадків люди не мають уявлення щодо роботи парламентської системи, ринкової економіки, юридичної системи тощо [3, с. 156]. А от існування високого рівня корупції та злочинності не викликає сумнівів у наших сусідів.

Все ж таки статистика показує, що значна частина населення Польщі вважає, що Україна, як держава відіграє велику роль у Європі, а відносини з неї важливі, а порозуміння народів також реальне.

Україна, як європейська держава, розвиває стосунки з багатьма країнами, проте співпраця з Польщею носить пріоритетний та стратегічний характер. Польща як партнер важлива для України не лише в контексті економічних відносин, а й як «міст», через який Україна в подальшому ввійде до ЄС. Вважаємо, що тематика українсько-польської співпраці завжди актуальна в розрізі нинішньої ситуації та потребує детального вивчення і дослідження.

Література:

1. Макар Ю. І. Україна – держави Центрально-Східної Європи: формування сучасних взаємин / Юрій Іванович Макар // *Ukraina: teksty i konteksty* [księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Stefanowi Kozakowi w siedemdziesiąt rocznicę urodzin / pod red. Bazylego Nazaruka, Walentyny Sobol, Wolodymyra Aleksandrowicza]. – Warszawa : Katedra Ukrainistyki Uniwersytetu Warszawskiego, 2007.

2. Матійчик Я. Європейський екзаме́н. Українсько-польські відносини на тлі панєвропейської інтеграції / Ярослав Матійчик // *Політика і Час*. – 2001. – №8.

3. Пашков М. Реалії та перспективи стратегічного партнерства / Михайло Пашков, Валерій Чалий // *Дзеркало тижня*. – 2 груд. 2000 р.

4. Токар Л. Роль та значення українсько-польського стратегічного партнерства у створенні ареалу безпеки

ХРИСТЮК Світлана

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА

Відносини України зі своїми стратегічними партнерами становлять одну з ключових основ її зовнішньополітичної діяльності. Вибір стратегічних партнерів ґрунтується на стратегічному баченні шляхів розвитку України як держави, обумовлений усвідомленням її національних інтересів і засобів їх реалізації. Система стратегічного партнерства нашої держави формується згідно з обраним Україною стратегічним курсом на модернізацію країни у відповідності до сучасних викликів глобалізованого світу.

На регіональному рівні найбільш розвиненими, конкретизованими і визначеними є відносини стратегічного партнерства України з Польщею [2]. Найбільш суперечливий період в українсько-польських відносинах – це майже вся перша половина ХХ століття. І поляки, і українці не були готові до компромісу, бо яблуком розбрату стало питання території – Східна Галичина, Волинь і Підляшшя. Після розпаду СРСР і соціалістичної системи розпочався процес переосмислення, робилися спроби досягнути примирення, створення колективної пам'яті. Це пов'язано з внутрішнім розвитком українського та польського суспільств, а також із зовнішніми факторами, необхідністю знайти нову формулу безпеки, котра б враховувала інтереси України та Польщі в регіоні Центральної та Східної Європи.

Необхідно зазначити, що становлення та розвиток політичних відносин між двома незалежними державами, суб'єктами міжнародних відносин, розпочалися з кінця 1991 року. Варшава першою серед країн міжнародного співтовариства офіційно визнала незалежність України 2 грудня 1991 року, встановила дипломатичні відносини з Україною 4 січня 1992 року, підписала міждержавний українсько-польський Договір про добросусідство, дружні відносини та співробітництво від 18 травня 1992 року. Дані кроки значною мірою трансформували міжнародну систему, сформовану по закінченню Другої світової війни.

Вперше офіційно про стратегічний вимір двосторонніх відносин було заявлено в Декларації Міністрів закордонних справ України і Республіки Польща про принципи формування українсько-польського партнерства, підписаній 21 березня 1994 року.

Правові засади розвитку відносин стратегічного партнерства між Польщею й Україною визначені в кількох міжнародно-правових документах, зокрема, Комюніке за результатами засідання Консультаційного Комітету Президентів України і Республіки Польща (27-28 вересня 1995 р.) та у Спільній заяві до порозуміння та єднання (21 травня 1997 р.). Після цього українсько-польські взаємини динамічно розвивалися по висхідній. Винятком можуть бути лише 2001-2004 роки, коли розвиток українсько-польських відносин зазнав певного спаду через внутрішньополітичну ситуацію, котра виникла в Україні, та через неврегульованість питання спільного історичного минулого обох держав (проблема військових поховань на території обох держав тощо).

Процес розвитку відносин незалежної України з Польщею можна умовно поділити на три періоди: перший період (1992-93 рр.) – встановлення контактів, «відкриття» України для широкого загалу польської політичної еліти, підписання перших двосторонніх документів, обопільне вивчення потенційних можливостей для співробітництва; другий період (1993-99 рр.) – розвиток договірно-правової бази, виведення двосторонніх відносин на рівень стратегічного партнерства; третій період (1999 р. – 2017 р.) – зі вступом Польщі до НАТО та набуттям членства в Європейському Союзі, офіційна Варшава є одним із найважливіших партнерів України на міжнародній арені. Республіка Польща активний та послідовний партнер України у питаннях реалізації нашою державою євроінтеграційних устремлінь, зокрема практичного виміру співробітництва Україна-ЄС [1].

Договірно-правова база між Україною та Республікою Польща станом на січень 2017 року налічує 129 чинних міжнародних договорів та регулює переважну більшість напрямків

українсько-польської співпраці, а також забезпечує належний розвиток двостороннього співробітництва на рівні стратегічного партнерства. Важливою складовою українсько-польської договірно-правової бази є двосторонні домовленості між суб'єктами адміністративно-територіального устрою України та Республіки Польща, яких загалом налічується понад 470.

Для подальшого розвитку стратегічного партнерства між Україною та Республікою Польща важливе значення має подальше розширення та вдосконалення існуючої договірно-правової бази. На сьогодні ведеться активна робота щодо підготовки двосторонніх документів у сфері торговельно-економічного та енергетичного співробітництва, прикордонної співпраці, транспорту, екології, культурно-гуманітарного співробітництва, молодіжної політики та військово-технічної співпраці тощо.

Визначальною складовою двостороннього стратегічного партнерства у 2016 р. став постійний політичний діалог на рівні президентів (6 офіційних візитів), РНБО (2 візити), міжурядовий діалог (3 візити), МЗС (8 заходів), міжпарламентські зв'язки (23 зустрічі).

Таким чином, побудова послідовної і прозорої системи відносин стратегічного партнерства між Україною та Республікою Польща забезпечує Україні поступальний демократичний розвиток, здійснення суспільної модернізації та зміцнення міжнародних гарантій її безпеки.

Література:

1. Політичні відносини між Україною та Польщею. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/diplomacy>
2. «Стратегічне партнерство України». Аналітична записка. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/600/>

ШИНКАРУК Олександра

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА В ГАЛУЗІ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

«У цілій Слов'янщині нема двох народів,
які б з точки зору політичного і духовного
життя так тісно зрослися між собою,
були пов'язані такими численними узами,
а всупереч тому так безперервно уникали
один одного, як поляки і українці»

Іван Франко

Україна і Республіка Польща мають спільну історію, сучасні добросусідські відносини та співробітництво у галузі правових відносин, що регламентуються існуючою договірно-правовою базою і в цілому створюють можливості для здійснення і розвитку ефективної співпраці.

Українсько-польське партнерство має глибоке коріння. У найбільш несприятливих історичних ситуаціях України і Польщі завжди були діячі, що прагнули до мирного співіснування українського та польського народів.

«У голосах поляків про українську народність та українське письменство аж надто часто чути такі слова, буцімто українці тільки тим і дишуть, що ненавистю до Поляків, і те тільки вміють, що сіяти ненависть і ворожнечу супроти них, отся книжка нехай покаже їм, що Українці вміють сіяти й дещо інше» [1, с. 6].

Ідея тісної співпраці почала набувати на початку ХХ ст. і однією з перших спроб її реалізації став у 1920 році договір Петлюри-Пілсудського.

25 березня 1920 р. на політичному банкеті з нагоди польсько- українських переговорів один із найвидатніших польських лідерів Ігнаци Дашинський заявив: «В історії ми читаємо, що не раз і не два лилася зовсім непотрібна польська та українська кров у боротьбі між собою, боротьба знесила обидва народи і довела до втрати самостійності і Україною, і Польщею перед ворогами сильнішими, які тільки й чекали нашого знесення, щоб накинути на нас і на вас ярмо неволі, тяжкі кайдани гніту. Але зараз Польща стає на шлях нового порозуміння з Україною, і тут я урочисто заявляю, що, на мою думку, не може бути вільної Польщі без вільної України і вільної України без вільної Польщі» [2].

Проте, на жаль, сучасного вигляду ця ідея набула лише після Другої світової війни.

Для України з 14 серпня 1994 року набув чинності Договір між Україною і Республікою Польща «Про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах», що надало доступ до взаємного співробітництва в галузі правових відносин та громадяни обох держав мають право вільно і без перешкод звертатися до органів іншої Договірної Сторони, можуть виступати в них, подавати клопотання, пред'являти позови, а також здійснювати інші процесуальні дії за тих же умов, що і громадяни цієї Договірної Сторони.

Крім того, згідно Договору договірні Сторони надають взаємну правову допомогу щодо підготовки, пересилки та вручення документів, виконання обшуку, вилучення та видачі речових доказів, проведення експертизи, огляду, допиту сторін, свідків, експертів, підозрюваних, обвинувачених і підсудних, а також виконання інших процесуальних дій, а витрати, які виникають при здійсненні правової допомоги, Договірні Сторони несуть самостійно на своїй території.

Основною перешкодою на шляху порозуміння і єднання народів України і Польщі є психологічний бар'єр у вигляді негативних стереотипів, які існують в свідомості обох суспільств. Ще у свій час не раз Івану Франку доводилося захищатися від нападків поляків, таких, наприклад, як Т. Романович. Зокрема, у статті «Дещо про польсько-українські відносини» Великий Каменярь пише, що поєднаний міцними узами з польським народом, які дуже тяжко розірвати. У той же час наголошував, що більш за все любить український народ, але на фоні цього не збирається пригнічувати інші нації, такі як поляків, адже вважає це ганебним [3, с. 258-279].

У часи сьогодення на перший план висувається геополітична ситуація, що склалася протягом останніх років. Обидві країни прагнуть увійти до європейських інтеграційних інституцій, проте Польща на цьому шляху випереджає Україну.

Між Україною і Польщею існує співпраця і дві державикладають однакове розуміння у правові відносини одна з одною, а також мали попередню практику координації своїх дій на міжнародній арені та продовжили її після встановлення відносин стратегічного партнерства.

Польсько-українські правові відносини у цілому розвивались поступально та вироблено механізми реалізації та координації своїх стратегічних інтересів.

Правові відносини між двома країнами повинні постійно підсилюватися взаємодією у рамках постійно діючих міждержавних механізмів, подальшим зміцненням договірно-правової бази двостороннього співробітництва.

Література

1. «Wielka Utrata», історична драма з pp. 1831–1832. З додатком життєпису А. Міцкевича та вибору його поезій у перекладі на українську мову видав др. Іван Франко. – Львів, 1914. – С. 6.
2. Ігнатій Дашинський. Щоденники. – Т. I. – Краків, 1925.
3. Франко І. Я. Дещо про польсько-українські відносини / І. Я. Франко // Зібрання творів у 50-и томах. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 46. – Ч. 2. – С. 258-279.

БОГДАН Денис

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Україна пройшла тривалий період геополітичного самовизначення та продовжує боротьбу за власне місце у європейській родині. Водночас зміни політичних режимів на теренах СНД сприймаються Росією як інспірована ззовні загроза. Реалізуючи власні ідеї в умовах обмеженої боєготовності, стримуючих факторів міжнародного права та геополітичного статус-кво РФ розв'язала гібридний конфлікт щодо України.

Російська агресія проти України спричинила руйнівні наслідки для європейської безпеки. Як спосіб розв'язання суперечностей між сторонами конфлікту сучасна гібрида війна поєднує мілітарні, квазімілітарні, дипломатичні, інформаційні економічні засоби [1, с. 15].

На сьогодні Україна має протистояти агресії РФ у чотирьох ключових сферах функціонування держави: політичній, військовій, економічній та інформаційній. Наявні у Росії ресурси для війни дозволять виснажити Україну військово та економічно раніше, ніж виснажиться Росія.

Основним чинником, який сьогодні вдало використовує РФ на свою користь у якості важеля впливу на ситуацію, є відмінності у особистих інтересах демократичних країн та брак єдності у підходах до боротьби з російською агресією, які б дозволили застосування більш жорстких економічних санкцій та надання військової і технічної допомоги Україні.

Тому, відповідь на агресію РФ у політичній сфері повинна бути збалансованою та виходити перш за все від України. Водночас в Україні сподіваються від стратегічних партнерів, зокрема Республіки Польщі, підтримки зовнішньополітичного курсу України на європейську і євроатлантичну інтеграцію та розширення Євроатлантичного простору на Схід; сприяння в розробці послідовної й чіткої політики НАТО та ЄС щодо України; підтримки у стримуванні загроз відроджуваного російського авторитаризму.

Україна потребує підтримки Польщі у інформаційній сфері, а саме щодо викриття російських ЗМІ та медіа-ресурсів, які поширюють фейки про події в Україні, маніпулюють історичними фактами; у справі об'єктивного широкомасштабного інформування світової спільноти про події, що відбуваються в Україні, у тому числі шляхом залучення журналістів польських ЗМІ до об'єктивного висвітлення подій; формування у медіа-просторі Польщі та ЄС нетерпимості до порушення Росією норм міжнародного права та терористичних засобів політичної боротьби.

Поточні аспекти українсько-польського партнерства у галузі безпеки та оборони: за польської допомоги розвинути можливості, що дозволятимуть Україні брати участь у навчаннях та операціях НАТО; регулярне проведення зустрічей на рівні міністрів та представників Генерального штабу; пряма участь польських фахівців у проведенні реформи сектору безпеки у оборони України, покращенні сумісності підготовки військ та відомчої освіти; прагнення України розширити співробітництво з сектором безпеки та оборони Польщі (підтримка участі України у Вишеградській четвірці – Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина).

Таким чином, Україна і Польща є важливим стратегічними партнерами. За останні два десятиліття Варшава зробила військове співробітництво з Україною пріоритетним для себе. Основним напрямом міждержавного співробітництва між нашими країнами на стратегічному рівні на сьогодні є: розширення взаємодії в безпековій сфері, включаючи можливість заснування відносин союзнництва. На тактичному рівні – двостороння співпраця між антитерористичними центрами України та Польщі насамперед щодо обміну інформацією, у тому числі захищеними каналами.

Головним пріоритетом подальшого партнерства є розвиток міждержавної взаємодії та взаємодопомоги у сфері боротьби з тероризмом, обміну інформацією щодо терористичних організацій та бойовиків-терористів. Важливо налагодити співробітництво між судовими та правоохоронними органами щодо розслідування злочинів, пов'язаних з тероризмом [2]. Також доцільно, крім безпекового співробітництва, посилити увагу і щодо економічного та гуманітарного партнерства.

У подальшому основним напрямом наукових розробок у зазначеній сфері є дослідження поточних загроз безпеці обох країн та створення спільної системи раннього оповіщення щодо проявів зовнішньої агресії на європейському просторі.

Література:

1. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – К. : НІСД, 2017. – 496 с. – ISBN 978-966-554-273-5.
2. «Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України». Аналітична записка [Електронний ресурс] / Місюра А. О. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/2446/>.

ПАВЛЕНКО Олександр

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО МИРОТВОРЧОГО БАТАЛЬОНУ У СКЛАДІ МІСІЇ КФОР У КОСОВО (1999–2008 РР.)

Розпад колишньої Югославії став найбільш трагічною подією в історії Європи після Другої світової війни. Розпочавшись навесні 1991 р. з декларацій про проголошення незалежності Республіки Хорватія і Республіки Словенія, міжнаціональний конфлікт між колишніми югославськими республіками швидко перетворився на серйозну міжнародну

кризову зону. На початку 1992 р. Організація Об'єднаних Націй приймає рішення про направлення до колишньої Югославії свого миротворчого контингенту. У липні 1992 р. Верховна Рада України прийняла рішення про участь українського військового контингенту у складі сил ООН. Це рішення засвідчило готовність незалежної України нести свою частку відповідальності за стан справ у європейській системі безпеки.

Польща на початку 1990-х років чітко визначилась із своїми зовнішньополітичними пріоритетами. Внутрішні реформи були чітко спрямовані на створення сприятливих умов для вступу Польщі спочатку до НАТО, а потім до Євросоюзу. Виходячи з цих міркувань Польща також залучилась до миротворчих процесів на території колишньої Югославії. Варто зазначити, що націоналістичні настрої у Сербії, наприклад, були чітко спрямовані на підтримку миротворчих місій контингентів зі слов'янських країн. Тим часом українські миротворці здобули повагу міжнародної спільноти за свої послідовні та рішучі дії під час конфлікту на території Боснії і Герцеговини навесні 1993 р. – восени 1995 року. На той час Польща активно реалізовувала курс на свій вступ до НАТО, що дещо змінило ставлення сербської сторони до питання неупередженості Польщі до сторін югославського конфлікту. Після підписання Дейтонських мирних угод у грудні 1995 р. епіцентр балканського конфлікту переміщується на територію колишньої сербської автономії Косово.

Нагадаємо, що восени 1989 р. на хвилі радикального сербського націоналізму С. Мілошевич ініціював скасування автономії албанської більшості Косово у складі Сербії. Силам безпеки Сербії у 1990-1996 рр. вдалося придушити радикальний албанський націоналізм на території Косово. Але в другій половині 1990-х рр. ситуація суттєво змінюється. Вже на початку 1997 р. у косовській політиці з'являється військово-політичний албанський фактор. Доти албанська політична еліта Косово орієнтувалась на поміркований курс Ібрагіма Ругови, який відстоював ідею еволюційного повернення автономного статусу Косово. Натомість більш радикальні албанські політики вимагали початку збройної боротьби проти Сербії. Чимало фінансову допомогу вони отримали від бізнесменів албанської діаспори у країнах Західної Європи. Також внаслідок краху фінансових пірамід на території сусідньої Албанії в умовах масових заворушень і грабунку складів зі зброєю чимало цієї зброї опинилось у руках албанців у Косово. У березні 1997 р. було офіційно оголошено про створення «Армії визволення Косово», яка декларувала здобуття незалежності збройними засобами. Власті Сербії негайно оголосили цю структуру терористичною та оголосили про антитерористичну операцію на території Косово. Від березня 1997 р. до березня 1999 р. сербські сили безпеки жорстокими засобами витіснили майже мільйон албанців з території Косово. Це дало привід НАТО не лише засудити етнічні чистки, а й оголосити про проведення гуманітарної військової операції з примушення сербів до миру. На початку березня 1999 р. провалились переговори у Рамбуйє. Белград відмовився від пропозиції США щодо поетапного визнання незалежності Косово. Внаслідок цього 20 березня 1999 р. розпочалась військово-повітряна операція НАТО проти Сербії і союзної з нею Чорногорії. Лише наприкінці червня 1999 р. Белград капітулював.

Після марш-кидка з Боснії і Герцеговини до Косово російського миротворчого контингенту постало питання поширення на цю територію миротворчої місії ООН (КФОР). Територію Косово було поділено на зони відповідальності російського миротворчого контингенту і контингентів країн НАТО. Знову Белград був зацікавлений у представленні в силах КФОР союзних Сербії держав. На той час Польща вже стала членом НАТО, тому у Брюсселі прийняли рішення в рамках програми НАТО «Партнерство заради миру» залучити до польського контингенту українських військових та створення спільного українсько-польського миротворчого батальйону. Це дало можливість українській стороні на паритетних принципах з польською стороною профінансувати свою участь у миротворчій операції на території Косово.

Отже, від липня 1999 р. до 2010 р. на території Косово в американській зоні відповідальності КФОР були присутні понад 2000 українських і польських військовослужбовців. Впродовж 1999-2005 рр. було загалом стабілізовано становище в Косово. Але залишались невирішеними питання автономії сербської меншини у Косово, захисту православних сербських церков і монастирів на цій землі. КФОР наполягала, аби Косово перетворилося на демократичну багатонаціональну державу. Але військова перемога над

Сербією посприяла приходу до влади в Косово колишніх військових «Армії визволення Косово», які були категорично проти збереження у Косово будь-яких слідів сербської присутності. У 2003-2004 рр. командування КФОР використовувало за принципом ротації українсько-польський батальйон у найбільш «гарячій» точці Косово – м. Косовська Митровиця, яке є єдиним, де серби на території Косово не перебувають у меншості. Це місто фактично навпіл поділено між сербською і албанською громадами. Після 2005 р. албанські власті у Косово почали наполягати на здобуття повної незалежності. В цей час Росія активно протидіє цій тенденції, але не може її зупинити. 17 лютого 2008 р. парламент Косово проголошує повну незалежність від Сербії. Це змінює мандат місії КФОР.

Сербська сторона починає виступати проти присутності у Косово сил НАТО, а отже й українсько-польського миротворчого батальйону. Тим паче, що діаметральним було ставлення Польщі та України щодо проголошення незалежності Косово. Республіка Польща як член НАТО і ЄС визнала незалежність Косово. Україна наголошувала на підтримці територіальної цілісності Сербії. За цих умов у 2009 р. відбувалась підготовка виведення українсько-польського батальйону з Косово. Було прийнято рішення про перетворення українсько-польського миротворчого батальйону на тристоронній українсько-польсько-литовський батальйон. Після приходу у лютому 2010 р. до влади президента України В. Януковича Київ прийняв рішення про виведення свого миротворчого контингенту з Косово.

Росія використала унікальний прецедент Косово як виправдання для війни з Грузією у серпні 2008 р. та визнання після неї «незалежності» Південної Осетії та Абхазії. Але ці події призупинили процес міжнародного визнання Косово. Ситуація стала ще більш заплутаною після анексії Росією у березні 2014 р. Криму. На той час сербські четники (націоналісти й прихильники Росії) воювали на території Донбасу у складі сепаратистських підрозділів. Після повернення їх додому сербські суди винесли декілька десятків вироків щодо цих четників за найманство. Офіційні сербські власті займають подвійну позицію щодо кризи на Донбасі. З одного боку, проєвропейські сербські політичні сили вбачають у подіях на Донбасі та у Криму аналог косовських подій. З іншого боку, сербські радикальні націоналісти повністю підтримують позицію Росії та закидають Україні «євроатлантичну» «антисербську» орієнтацію. Натомість Україна має більш послідовну та логічну позицію. Вона виступає проти будь-якого сепаратизму, виступає за збереження територіальної цілісності національних держав, в тому числі й Сербії.

ПОПОВА Наталія

МЕХАНІЗМИ «ЗОВНІШНЬОЇ» ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ)

Феномен європеїзації, яку спочатку розуміли тільки як зміни, що відбуваються під впливом процесу європейської інтеграції у державах-членах, має також тенденцію до поширення на треті країни – ті, які або є кандидатами на вступ, або визначили як свій пріоритет стратегію європейської інтеграції. Тому в останні десятиліття, у зв'язку з процесами розширення ЄС та запровадження Європейської політики сусідства (ЄПС), вивчення «зовнішнього» аспекту європеїзації перетворилось у самостійний напрямок досліджень.

Загалом можна виділити три фази і, відповідно, три напрямки у теоретичних дослідженнях європеїзації: європеїзація країн-членів; «європеїзація приєднання», яка застосовується до посткомуністичних країн з чіткою перспективою членства в ЄС; «європеїзація сусідства», яка стосується впливу ЄС на країни-сусіди поза межами ЄС, які не мають перспективи вступу [1, с. 1210].

Ми спробуємо проаналізувати механізми «зовнішньої» європеїзації та їх ефективність залежно від різних факторів, на основі порівняння «європеїзації приєднання» та «європеїзації сусідства» (відповідно, процесів європеїзації Польщі перед її вступом до ЄС та України на сучасному етапі). У більшості досліджень як основні фундаментальні механізми європеїзації розглядаються обумовленість (conditionality) та соціалізація [2].

Європеїзація країн-кандидатів Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) перед їх вступом до ЄС вважається одним з найяскравіших прикладів ефективного здійснення цього процесу,

втілення політичних та соціально-економічних змін, обумовлених європейською інтеграцією. Типові характеристики «європеїзації приєднання» можна прослідкувати на прикладі Польщі.

Даний тип європеїзації розглядають переважно в рамках використання ЄС обумовленості – стратегії надання винагород за умови виконання вимог. Досвід Польщі вказує на те, що саме цей принцип був основним, найбільш дієвим елементом політики розширення ЄС. Основна винагорода полягала у здобутті членства. Проаналізувавши період перед вступом країни до ЄС, учені виділяють окремі етапи європеїзації: від перших контактів (червень 1988 р.) і угод з торгівлі та співробітництва (вересень 1989 р. – Договір про торговельно-економічну співпрацю) до переговорів щодо вступу (березень 1998 р. – грудень 2002 р.) та набуття повноцінного членства (1 травня 2004 р.). Упродовж цього періоду ЄС діяв як реальний зовнішній гравець, впливаючи на процес трансформації шляхом установлення стратегічних цілей, формування умов (укладання Європейських угод – 16 грудня 1991 р., 1993 р. – Копенгагенські критерії вступу), надання політичної та фінансової допомоги і стимулів (PHARE, двосторонній політичний діалог, співробітництво у різних сферах). Іншим і певною мірою допоміжним інструментом європеїзації у випадку Польщі була соціалізація, хоча наявність значної кількості контактів на різних рівнях суспільства між ЄС та Польщею і, наприклад, те, що всі основні партії орієнтувалися на ліберально-демократичні ідеали й західну інтеграцію, тільки сприяло пришвидшенню європеїзації [3, с. 400-407].

«Європеїзація сусідства» – це модель, яка на відміну від «європеїзації розширення» відрізняється браком чіткої обумовленості та стимулів і покладається більше на ефекти соціалізації. В загальному цей тип європеїзації характеризується асиметричністю, процесом європеїзації «згори-вниз», слабкою обумовленістю, відсутністю перспективи членства, переважно поверхневими політичними змінами у країні впливу. Така європеїзація сповнена суперечностей, оскільки сусідні країни не мають сильної мотивації сприймати європеїзацію [2]. Яскравим прикладом може стати Україна. Ті елементи політики розширення ЄС, за рахунок яких європеїзація виявилася дієвим інструментом підтримки перетворень у Польщі, були відсутні в політиці ЄС стосовно України. До 2004 р., у відносинах Україна – ЄС взагалі був відсутній принцип обумовленості, оскільки базовий двосторонній документ – Угода про партнерство і співробітництво (1994 р.) – не містила ніяких адаптаційних механізмів, вимог чи заохочень. Після започаткування ЄПС у 2004 р. політика Союзу щодо України була вдосконалена, з'явилися стимули та заохочення: угода про асоціацію та зону вільної торгівлі, візова лібералізація, фінансування окремих сфер соціально-економічного розвитку. Втім, найпотужніший стимул європеїзації (як показує досвід Польщі) – перспектива членства, так і не використовується у випадку України. Це істотно девальвує рівень відносин і перспективу їх поглиблення. Не застосовувався ефективно і механізм соціалізації, адже практично до 2013 р. була відсутня мотивація внутрішніх змін через колективне усвідомлення ключовими акторами єдиної зовнішньополітичної концепції, потреби європеїзації. Погоджуючись із тим, що саме в країнах-сусідах (до яких належить і Україна), ЄС має найменший вплив через брак достатньо ефективних інструментів за відсутності гарантованої перспективи членства, дослідники виділяють ще один ключовий фактор – геополітичну ситуацію, а зокрема – політику Росії щодо цих держав [4, с. 5-8].

Загалом, на основі порівняння досвіду європеїзації Польщі та України, можна зробити висновок, що цей процес відбувається максимально ефективно на основі такого механізму, як обумовленість, причому із наявністю вагомих стимулів, а саме – членства в ЄС. Водночас, не можна відкидати важливу допоміжну роль соціалізації та вплив зовнішніх чинників на відносини ЄС з іншими державами.

Література:

1. Gawrich A. Neighbourhood Europeanization Through ENP: The Case of Ukraine / A. Gawrich // Journal of Common Market Studies. – 2010. – Vol. 48, Number 5. – P. 1209-1235.
2. Zolkina M. The Impact of Europeanization on Democratic Transformations [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pasos.org/wp-content/uploads/2013/12/ZOLKINA_PASOS_Research.pdf
3. Врадій О. С. Політична трансформація країн ЦСЄ в умовах європеїзації / «Третя хвиля» демократизації на теренах Євразії. Збірник наукових праць. – ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» – К. : В-во «Фенікс», 2015. – 564 с.

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ XX СТ. : СПЕЦИФІКА ДЕМОКРАТІЇ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН

BEDNARZ Marek

ZMIANY ŁADU SPOŁECZNO-POLITYCZNEGO POD KONIEC XX WIEKU I ICH WPŁYW NA FUNKCJONOWANIE DEMOKRACJI

U schyłku XX wieku nastąpiła dekonstrukcja ładu międzynarodowego, która doprowadziła do daleko idących zmian politycznych. Na pierwszy plan wysuwa się tutaj proces odbudowy suwerenności państw oraz powstawanie państw nowych w wyniku rozpadu ZSRR, które stały się pełnoprawnymi członkami wspólnoty międzynarodowej. W dalszej kolejności wymienić należy także wzrost znaczenia pozapaństwowych podmiotów gry politycznej oraz pojawienie się całego szeregu nowych zagrożeń (terroryzm, masowe migracje, proliferacja broni masowego rażenia, upadek państw, zmierzch powstałych w drugiej połowie XIX w. systemów zabezpieczenia społecznego, etc.).

Wymienione powyżej jak również i inne zmiany każą zastanowić się nad modelem społecznym budowanym i realizowanym w nowopowstałych i wybijających się na demokrację państwach u schyłku XX wieku. Jak się wydaje powielił on wszystkie problemy właściwe dla «dojrzałych» demokracji i jednocześnie za pośrednictwem wolnego rynku przyniósł nowe, bo obok formalnej równości praw usankcjonował także materialną nierówność możliwości korzystania z przysługujących wszystkim wolności. Doprowadziło to w dłuższej perspektywie czasowej do trwałych nierówności i antagonizmów społecznych a w konsekwencji do wystąpienia w dobie dzisiejszej silnych tendencji populistycznych (np. Węgry i Polska), które wespół z konsekwencjami postępującej globalizacji skłaniają do zwątpienia w przyszłość demokracji.

Z powyższych powodów celem artykułu będzie analiza zachodzących przemian oraz ocena ich wpływu na jakość życia politycznego przeprowadzona w odniesieniu do zagadnień związanych z rozwojem społecznym, bezpieczeństwem socjalnym oraz partycypacją społeczną.

Literatura:

1. Bauman Z., Praca konsumpcjonizm i nowi ubodzy, Kraków 2006.
2. Beck U., Społeczeństwo ryzyka, Warszawa 2012.
3. Bednarz M., Polityka społeczna jako zaspokajanie istotnych potrzeb społecznych, KPSW, Bydgoszcz 2008.
4. Grewiński M., Wielosektorowa polityka społeczna. O przeobrażeniach państwa opiekuńczego, WSP TWP, Warszawa 2009.
5. Rifkin J., Koniec pracy. Schyłek siły roboczej na świecie i początek nowej ery postrynkowej, Wrocław 2001.

SHAMNE Anzhelika

SOCIO-PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF EDUCATIONAL MIGRATION (IN THE CONTEXT OF THE UKRAINIAN-POLISH INTERACTION)

One of the conspicuous signs of our times is the growing intercultural contacts between Poland and Ukraine, the variety of migratory movements of the population and increasing complexity of motives for those movements. The «effects» of globalization contribute to the development of the so-called voluntary (as opposed to the forced one) migration (professional, labor, educational, etc.). In particular, the student migration (for training and education) of Ukraine's young people to Poland's higher education institutions represents a mass phenomenon at the beginning of the XXI century. *The purpose* of our research is to analyze the phenomenon of young people's educational migration in the socio-psychological aspect.

Psychology deals with such aspects of educational migration processes as the psychological adaptation of students to a different ethnic and cultural environment, their psychological readiness for the cross-cultural interaction, problems of social and cultural shock and ways to overcome it, motives

for educational migration and the implications thereof for the students' identity, distinctive features of teaching foreigners, and competencies that those foreign students acquire (D'Arca R., 1994; Berry, 1990; Butcher A., McGrath T., 2004; Thorstenson L., 2001; Gargano T., 2009; Сафонова, 2011; Murphy-Lejeune E., 2001; Montgomery C., McDowell L., 2000; Tomei G., 2008).

The situation of educational migration makes high demands on an individual, who must, on the one hand, meet new social requirements and, on the other, maintain internal stability, balance, and confront challenges of educational migration. Researchers have long expressed the idea that people with personality traits that contribute to adaptation should be preferably selected for learning abroad.

H. Triandis believes that the conceptual thinking, low scores on the fascism scale, flexibility, high level of uncertainty tolerance, high self-esteem, empathy, sociability, critical attitude to stereotypes, openness to different points of view, and curiosity contribute to successful adaptation [1].

In the theory of cross-cultural adaptation, W. Kim identifies three key adaptive personality traits: openness, personality power and positive disposition. Openness is interpreted by him as willingness to embrace new information, and that willingness includes flexibility, unbiasedness and tolerance for uncertainty.

The personality power combines resilience, willingness to take risks, endurance, consistency, flexibility and internal locus of control. Positive disposition manifests itself in positive and optimistic perception, belief in perfecting life and people in general, which protects one from defeatist cynicism. Openness, personality power and positive disposition combined constitute those internal resources that contribute to facilitating adaptation. A deficit of such personality traits seriously hinders adaptation [4].

T. G. Stefanenko, when summarizing the efforts of many authors to identify a «person to live abroad» who would face fewer difficulties in entering a new cultural environment, concludes that an extravert-type sociable individual with high self-esteem, open to different views, who is interested in others, whose system of values prioritizes universal values and who chooses a cooperation strategy for conflict resolution, is best suited to live in a foreign culture [2].

K. Ward refers to the following personality traits that facilitate adaptation: internal locus of control, flexibility, tolerance for uncertainty, endurance, composure, self-sufficiency, and self-control. He emphasizes the importance of interaction between the individual and the situation, and expresses the idea that in many cases the crucial adaptation factor is not the personality traits as such but rather the conformity of those traits to the standards of the host culture [3].

So, the degree of the students' adaptive capacity is determined by the severity of their «culture shock», by their individual personality traits, by the conditions of adaptation, by the students' willingness to change, by their awareness of the language and that of the culture and the living conditions, by similarities and differences between the cultures, etc. The interpersonal communication and individual adaptability are the most important factors for successful learning in a new living situation.

On the other hand, the host population also joins in the process of acculturation of migrant students. Despite the temporary nature of those students' stay, there is a need for social and psychological support as regards the process of their adaptation and acculturation. Accordingly, the migration policies of Ukraine and Poland will be efficient if they are carried out with respect to both the adaptation of the migrant students and that of their host society. When providing psychological assistance in situations of educational migration, it is necessary to take into account the fact that creating conditions for a comfortable stay in the host country is not the only area of successful psychological adaptation of students. Encouraging the latter to be independent and best efficient in using available personality resources is also an area of psychological adaptation.

Literature:

1. Триандис Г. К. Культура и социальное поведение. – М. : Форум, 2007. – 382 с.
2. Стефаненко Т.Г. Этнопсихология – М.: Институт психологии РАН: Академический проект, 1999. – 320 с.
3. Уорд К. Азбука аккультурации // Психология и культура / Под ред. Д. Мацумото. – СПб. : Питер, 2003. – С. 656–709.
4. Kim Y. Y. Long-Term Cross-Cultural Adaptation: Training Implications of an integrative Theory // Handbook of intercultural training / Ed. by D. Landis, J. M. Bennet, M. J. Bennett. – 3rd ed. etc. : Sage Publications, 2004. – P. 337-362.

TONY BLAIR'A WIZJA SPOŁECZEŃSTWA PARTYCYPUJĄCEGO

W polityce Tony Blaira i jego Nowej Partii Pracy współczesne społeczeństwo jawi się jako zbiorowość o typowych nierównościach. Dotyczą one podziału na bogatych i biednych, uprzywilejowanych i zmarginalizowanych. Najbardziej charakterystycznym różnicowaniem, jakie zaznaczało się zawsze w społeczeństwie kapitalistycznym na gruncie stosunków produkcji był podział na Pracę i Kapitał. Nawiązując do tych zagadnień, Blair pisał: *Dążymy do zróżnicowanego społeczeństwa, ale do społeczeństwa włączającego, promującego tolerancję w ramach uzgodnionych norm, wspierającego aktywność obywatelską jako uzupełnienie (ale nie zastąpienie) nowoczesnego rządu* [1, s. 20]. Siła społeczeństwa, zdaniem brytyjskiego premiera, zależy od akceptacji wspólnotowych wartości oraz uznawania przywilejów i obowiązków obywateli, nie zaś od spełniania powinności płacenia podatków i przestrzegania prawa. Zabieganie o lepsze państwo i obywatelskie poparcie dla jednostek oraz rodziców wychowujących dzieci na odpowiedzialnych obywateli to decydujące wyzwania współczesnych czasów. Szczególnego znaczenia nabiera tutaj rodzina. Stanowi ona podstawową instytucję społeczeństwa obywatelskiego. Polityka rodzinna powinna być więc zasadniczym celem prawidłowo działającego rządu socjaldemokratycznego. Życie współczesnej rodziny, jak podkreślali nowolaburzyści, jest w poważnym zagrożeniu. Powiększa się ilość rozwodów. Coraz więcej dzieci dorasta w nędzy i braku odpowiedniego wykształcenia. A przecież stanowi ona podstawową komórkę społeczną. Państwo nie powinno zapominać o tym. Szczególne ważne jest to w obliczu głębokich zmian, jakie obecnie dokonują się w społeczeństwie, a dotyczą takich obszarów, jak: równouprawnienie płci, coraz większy udział kobiet na rynku pracy, zmiany zachowań i oczekiwań seksualnych, zmieniające się relacje między domem a pracą oraz kwestie godzenia obowiązków domowych z zawodowymi [2, s. 89 – 90].

Brytyjski rząd nowolaburzystów po dojściu do władzy w 1997 r. zaproponował cały szereg programów oraz inicjatyw wspierających politykę prorodziną. Do najważniejszych należało: (1) Wprowadzenie tzw. zasiłku na dziecko (*Child Benefit*). Była to nieopodatkowana forma pomocy finansowej w wysokości 15, 50 funta tygodniowo na dziecko najstarsze (w wieku do 16 roku życia lub jeśli kształci się do 19 roku) oraz 10, 35 funta dla każdego dziecka następnego; (2) Pomoc rodzicom w wychowywaniu dzieci oraz godzeniu obowiązków domowych z zawodowymi. Duże znaczenie posiadał tu kredyt podatkowy zwany *Working Families' Tax Credit* (WFTC). O jego uzyskanie mogły się ubiegać rodziny, posiadające przynajmniej jedno dziecko, legitymujące się stałym zameldowaniem, mające prawo do legalnej pracy oraz wykazujące się dochodem nieprzekraczającym 8 000 funtów rocznie; (3) Zagwarantowanie rodzinom lepszych usług w zakresie domowej opieki zdrowotnej, dostępu do żłobków, pomocy w ramach programu *Sure Start* (Pewny Start), a także specjalnego funduszu (*Child Trust Fund*) dla dzieci, które były zagrożone wykluczeniem społecznym [5, s. 185 – 186].

W doktrynie brytyjskiej Nowej Partii Pracy fundamentalną wartość stanowiła idea sprawiedliwości społecznej. Niemniej rozumiana była ona jako *zwiększenie równości szans bez względu na płeć, wiek, rasę, niepełnosprawność czy orientację seksualną, tak aby zwalczać społeczną marginalizację (wykluczenie społeczne) i zagwarantować równość kobiet i mężczyzn* [6, s. 92]. Tak pojmowana sprawiedliwość posiadała duże znaczenie również w polityce gospodarczej *New Labour Party*.

Blairowi chodziło o stworzenie takiego systemu, który dawałby możliwość nieskrępowanego rozwoju gospodarki wolnorynkowej, a jednocześnie gwarantowałby utrzymanie społecznej demokracji oraz keynesowskiej zasady planowania ekonomii [4, s. 16]. Dużą szansę wieloletniego zwycięstwa politycznego brytyjskiej Nowej Partii Pracy zapewniała głoszona przez jej liderów idea *stakeholder capitalism* (kapitalizm interesariuszy). Will Hutton, jeden z teoretyków tej koncepcji, pisał: *Wielka Brytania nie osiągnęła sukcesu, jakiego można by się spodziewać. Trudność nie sprowadza się do związku jej z gospodarką kapitalistyczną. Zasady rynkowe były stosowane z niezwykłą wściekłością przez poprzedni rząd ponad siedemnaście lat, lecz nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Rozwiązanie problemu nie polega ani na podążaniu wytartą już drogą, ani na powrocie do koncepcji korporatyzmu z lat siedemdziesiątych. Należy raczej wyznaczyć zupełnie nowy kierunek <...>. Zasadnym wydaje się wybór nowej koncepcji, tj. ekonomii i społeczeństwa*

interesariuszy (stakeholder economy and society) [3, s. 1]. Hutton uważał, że zamiast rozwiązywania problemów społecznych i gospodarczych, rządząca Partia Konserwatystów właściwie utrzymała, a w niektórych przypadkach powiększyła usterki i niedomagania kapitalizmu w Wielkiej Brytanii. Jego zdaniem należałoby stworzyć wspólny dla całej Europy system uprawnień społecznych, tak aby międzynarodowe korporacje nie mogły wygrywać sprzyjających dla siebie warunków w jednym kraju, które jednocześnie pogarszałyby pozycję społeczną czy gospodarczą innego kraju.

Koncepcja *stakeholder* została skutecznie wykorzystana przez T. Blaira. Miała być to obietnica powszechnej partycypacji w owocach wzrostu gospodarczego oraz w życiu społecznym. Swoją *stake*, czyli udział w zyskach, mieli otrzymać nie tylko właściciele i menedżerowie, ale też pracownicy i konsumenci [3, s. 1]. Już jako przywódca Partii Pracy, podczas międzynarodowego spotkania biznesmanów w Singapurze 8 stycznia 1996 r., T. Blair w swoim wystąpieniu zdecydowanie podkreślał znaczenie idei *stakeholder* dla ekonomii i społeczeństwa. W gospodarce interesariuszy (*stakeholder economy*), zdaniem brytyjskiego szefa rządu, szczególny nacisk powinien być położony przede wszystkim na «inwestycje», «jakość» oraz «zaufanie». Ekonomia interesariuszy nie nadaje uprawnień żadnym korporacjom, związkom, czy też pojedynczym grupom interesów. Ma natomiast zapewniać każdej jednostce pracę, dostęp do edukacji oraz gwarantować przeprowadzenie niezbędnych reform w sferze świadczeń społecznych. Należy przy tym wziąć pod uwagę dwa możliwe scenariusze przyszłej gospodarki oraz polityki zatrudnienia. Jeden koncentruje się na produkcji tanich, powszechnie dostępnych dóbr, których wytwarzanie wymaga zaangażowania dużej ilości nisko wykwalifikowanych pracowników. Przyjęcie takiej strategii, jak twierdził Blair, wywoła niewątpliwie niekorzystną konkurencję z krajami, gdzie koszty pracy przy produkcji tanich towarów są znacznie niższe niż w Wielkiej Brytanii. Drugi scenariusz jest nastawiony raczej na produkcję mniejszej ilości dóbr, o wysokiej jakości, sprzedawanych po znacznie wyższych kosztach. Ta strategia wymaga jednak zastosowania zaawansowanych technologii i sprzętu w procesie produkcyjnym. Wiązać się to oczywiście będzie z zatrudnieniem pracowników, wysoko wykwalifikowanych i gotowych do udoskonalania swoich umiejętności.

Fundamentalną cechą idei *stakeholder* w doktrynie politycznej brytyjskiej Nowej Partii Pracy była strategia «dawania wędki zamiast ryby». Zasadniczą rolę odgrywał w niej program *New Deal* (Nowy Ład) oraz będący jego częścią projekt *Welfare to Work* (Zasilek do Pracy). Stanowił on tzw. projekt aktywnej polityki rynku pracy (*active labour market policies*), który przez rząd laburzystów został wprowadzony w Wielkiej Brytanii w 1997 r. W programie «Nowego Ładu» szczególny nacisk został położony na współpracę społeczeństwa z innymi instytucjami wspierającymi zatrudnienie, niż tylko bierne korzystanie z rządowej pomocy socjalnej. Zwracano głównie uwagę na rolę, jaką w *New Deal* pełnią pracodawcy, pozarządowe organizacje typu *non-profit*, czy też instytucje szkoleniowe ukierunkowane na przygotowanie osób bezrobotnych do podjęcia pracy. W rzeczywistości pracodawcy odgrywali w tym projekcie najbardziej istotną rolę, zadaniem zaś rządu miało być wspieranie środowisk biznesowych oraz promowanie i popularyzowanie idei «Nowego Ładu».

Koncepcja *stakeholder capitalism* w zamierzeniach jej twórców miała promować wspólnotę zbudowaną z silnych rodzin, agend administracji publicznej, środowisk biznesowych oraz dobrowolnych organizacji pozarządowych, które z jednej strony uczą zaradności, a z drugiej odpowiedzialności w oparciu o bogate relacje społeczne. Brytyjscy nowolaburzyści nie negowali wartości tworzenia dobrobytu i reguł konkurencji w gospodarce wolnorynkowej, podkreślali jednak konieczność budowania ładu w oparciu o zasady sprawiedliwości społecznej. Zgodnie z ich przekonaniem rynek automatycznie nie zaspokaja potrzeb wspólnoty. Dlatego też przyjęcie wolnej konkurencji nie może oznaczać pomniejszania roli państwa. Musi ono przede wszystkim zadbać o edukację, jako że wiedza stanowi ważny kapitał we współczesnym świecie. Powinno ono też stwarzać odpowiednie warunki dla rozwoju przedsiębiorczości indywidualnej. Natomiast rola rządu polegać ma na dostarczaniu usług publicznych przy praktycznym wykorzystaniu partnerstwa publiczno – prywatnego.

Literatura:

1. Blair T., *Trzecia droga. Nowa polityka na nowe stulecie*, [w:] T. Kowalik (red.), *Spory wokół Nowej Trzeciej Drogi*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2001.
2. Giddens A., *The Third Way. The Renewal of Social Democracy*, Polity Press, Cambridge 2000.
3. Hutton W., *Stakeholder Society*, «Stakeholding and Its Critics» (36), Institute of Economic Affairs, London 1997.

4. Prabhakar R., *Stakeholding and New Labour*, Palgrave Macmillan, London 2003.
5. Ronek G., *Ewolucja ideologii i doktryny brytyjskiej Partii Pracy po II wojnie światowej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008.
6. Wiatr J. J., *Socjaldemokracja wobec wyzwań XXI wieku*, Fundacja im. K. Kelles-Krauza, Warszawa 2000.

ЗЕЛЕНЬКО Галина

РОЛЬ ЕКЗОГЕННИХ ФАКТОРІВ У ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ КРАЇН (НА ПРИКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА)

Підписавши Угоду про Асоціацію з ЄС, Україна отримала важливий інструмент, який здатен стимулювати процеси соціально-політичного розвитку в державі. Незважаючи на кризу ЄС, яка спостерігається протягом останніх років, «фактор ЄС» формує зовнішні інституційні рамки, які дають можливість країні вдосконалити власні правила гри, оскільки і у міжнародних процесах у такому випадку спрацьовує «закон сполучених посудин». І зараз навряд чи хтось стане заперечувати, що саме завдяки підтримці Заходу, Польщі вдалося доволі швидко перейти у фазу консолідованої демократії. Йдеться, зокрема, про: дипломатичну допомогу, яка полягала у широкій взаємодії між відповідними урядами; економічну допомогу – через західні інвестиції і зростання товарообігу; інституційну та військову допомогу, що полягала у відкритті для країн регіону перспектив інтеграції до європейських економічних, політичних та військових структур; культурну допомогу – через розширення наукових обмінів, підтримку освітніх і громадських проектів [1, с. 2-10]. Щодо Польщі це проявлялося в наданні системи грантів для економічних, освітніх програм, реструктуризації, а згодом і анулюванні Паризьким і Лондонським клубом кредиторів зовнішнього боргу – половини з 47 млрд. дол. США. Пізніше, зокрема, Німеччина, за висновком З. Бжезінського, «стала основним спонсором Польщі для членства в ЄС і (разом зі США) в НАТО» [2, с. 70]. А Посол РП в Україні Я. Ключковський в одному з інтерв'ю зазначав, що якщо у 1990 – 1998 рр. загальна сума іноземних інвестицій у Польщі становила лише 25 млрд. дол., то з 1999 р. – вже по 10 – 11 млрд. дол. на рік.

У свою чергу, й Польща виразно сформулювали власну зовнішню стратегію, коли «євроатлантична зона була визначена стратегічною сферою, якій підпорядковувалися всі національно-державні інтереси» [3, с. 9-10]. Інтеграційний процес для Польщі був частиною загальної стратегії ЄС щодо країн ЦСЄ і у ньому виокремлюють чотири етапи, кожен з яких відображає еволюцію відносин ЄС з кандидатами на вступ, а також розробку й реалізацію основних положень узгоджених інтеграційних стратегій урядів цих країн.

Перший етап (1989 – 1991 рр.) – інтенсифікація економічної співпраці і активною підтримкою з боку ЄС суспільних перетворень у країнах-претендентах на вступ. Найважливішими подіями цих років стало надання взаємного режиму найбільшого сприяння у торгівлі згідно з правилами ГАТТ. Економічна підтримка реформ з боку ЄС здійснювалася в межах програми PHARE, яка мала на меті саме надання фінансової підтримки, здійснення економічних експертиз і залучення інвестицій для проведення економічних реформ, а пізніше стала головним фінансовим інструментом реалізації стратегії розширення ЄС на Схід. Бюджет програми на початку 90-х років становив близько 1 млрд. екю на рік.

Другий етап (1992 – 1993 рр.) характеризується початком політичного діалогу ЄС і країн-потенційних кандидатів. Основою для інтенсифікації політичної співпраці стали Європейські асоційовані угоди. Оскільки критерії членства у ЄС вимагали консолідації демократії (гарантії відкритості і прозорості політичного процесу), а відтак і безпеки розвитку усіх країн-членів цієї організації, для країн-неофітів – вихідців з соціалістичного блоку було розроблено спеціальні політичні критерії членства – *Копенгагенські критерії*. Суть Копенгагенських критеріїв зводилася до необхідності забезпечення стабільності функціонування політичних інститутів, незалежного судочинства, демократичних виборів, незалежних ЗМІ, дотримання прав і свобод громадян, захисту національних меншин. Поряд з визначенням критеріїв членства ЄК створила критерії оцінки відповідності країн-неофітів, а також деталізувала етапи їх досягнення. Крім того, країни-претенденти на вступ підлягали періодичному моніторингу ЄК. Загалом у процесі євроінтеграції політична сфера була домінуючою у діалозі ЄС – країни-кандидати.

Третій етап (1994 – 1997 рр.) – етап подання заяв держав-кандидатів на вступ до ЄС. Тоді ж було проведено комплексну оцінку суспільно-політичних перетворень в цих країнах і на основі контролю відповідності стану внутрішніх інституційних реформ Копенгагенським критеріям. Після прийняття ЄК *Білої Книги* (1995 р.) програмні документи у більшості держав-кандидатів були узгоджені з її положеннями і спрямовувалися на гармонізацію законодавства у сфері внутрішнього ринку. З початком переговорів про вступ і прийняття програм партнерства при приєднанні держави-кандидати розробили національні програми підготовки до членства в ЄС з метою імплементації програм партнерства при приєднанні.

Загалом на момент вступу до ЄС близько 75% експорту припадала на ЄС, тоді як частка експорту, яка припадала на країни колишньої РЕВ впала до однієї п'ятої. Таким чином, демократичний транзит у Польщі був безпосередньо детермінований необхідністю виконання критеріїв щодо набуття членства у ЄС та НАТО. А «інституціоналізація демократії» є продовженням аналогічної політики в економічній та соціальній сферах. Європейські ж угоди виявилися основними правовими інструментами реалізації інтеграційних стратегій держав-кандидатів. Звісно, запозичуючи даний алгоритм дій, зрозуміло, що наразі Україна перебуває і значно складнішій геополітичній ситуації. Крім того, в Україні сформувалася консолідована олігархічна модель. Однак не варто нехтувати інструментальними можливостями демократії, які мають беззаперечний вплив на процеси її інституціоналізації. І саме досвід Польщі – наочне тому підтвердження.

Література:

1. Карозерс Т. Помощь Западу становлению гражданского общества в Восточной Европе и бывшем Советском Союзе // Конституционное право. Восточноевропейское обозрение. – 2000. – №1. – С. 2 – 10.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця; Американська першість та її стратегічні імперативи. Львів – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2000. – С. 70.
3. Skubiszewski K. Czym jest polska racja stanu wobec aktualnych wyzwan politycznych, gospodarczych i społecznych // Zbior dokumentow. Warszawa, 1993. – №1. – S. 9 – 10.

ЧЕКАЛЬ Леонід

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Якщо розглянути західну модель громадянського суспільства як можливу для реалізації в Україні, то контраст між такою моделлю та існуючою реальністю буде досить значним. Щоб висвітлити особливості даної ситуації та спрямувавши увагу на західну модель господарювання, – маємо звернутись до демократичних цінностей та формальної раціональності, притаманних Заходу. Після цього усвідомлюємо, що, очевидно, успіх ринкової економіки в Україні може бути зумовленим дещо іншим варіантом громадянського суспільства.

Втім, громадянське суспільство у кожній країні є особливим і своєрідним. І особливості його зумовлені як стадією розвитку громадянського суспільства, так і його етнокультурною специфікою. При цьому важливою обставиною є готовність громадянського суспільства підтримувати певні формалізовані види раціональності (йдеться про економічні, правові, державні організації). Якщо громадянське суспільство не є розвиненим достатньою мірою, – воно не буде спроможним підтримувати ті громадські організації, які є характерними для розвиненого громадянського суспільства і існують в ньому.

В Україні елементи західних інституцій (політичні засади існування правової держави та інші чинники демократії) – залучаються до існуючих реалій дуже специфічним чином. При цьому постає питання щодо критеріїв розвиненості громадянських суспільств в різних культурах. А це, у свою чергу, зумовлює необхідність з'ясування питання про міру участі громадянського суспільства у вирішенні суспільних проблем та його ролі у процесах модернізації. І, якщо зразком сучасного громадянського суспільства визнати західноєвропейське, то визначальними можна назвати такі його особливості, як зростання економічної незалежності особистості, а також, приміром, – у сфері освіти, – її прагнення навчатись за власним вибором і за власні кошти. Така людина набуває усе більшої особистої громадянської відповідальності, на відміну від ситуації, коли вона є залученою до колективної

відповідальності. При цьому в Україні останнім часом масові вияви саме такої особистої патріотично-громадянської відповідальності засвідчили про її вищій, порівняно із західними країнами, рівень.

Очевидно, готовність чітко виконувати накази – не є характерною ознакою свідомого громадянина. Тут необхідною стає критична налаштованість щодо існуючих цілей, засобів і варіантів соціальної поведінки. І важливим є те, що розвинена особиста відповідальність та раціональність сприйняття реалій не дозволять такій критичності бути надмірною або деструктивною. У такому випадку ця критичність стає важливим позитивним чинником розвитку громадянського суспільства, на відміну від конформізму.

Таким чином, успішний розвиток громадянського суспільства зумовлюється саме якомога більшою кількістю звичайних громадян, які є самодостатніми й відповідальними особистостями і при цьому вони раціонально і критично сприймають наявні реалії та є активними учасниками різних громадських організацій та соціальних спільнот.

Саме діяльність таких соціальних спільнот у громадянському суспільстві з часом набуває усе більшого успіху, а результати цієї діяльності виходять за межі самих цих спільнот і згодом починають перетинатися. Але поступово усі їхні суперечності узгоджуються, і, коли їхня раціональна взаємодія набуває масштабів загальносуспільної значущості, вона переростає у формування нового типу соціального ладу, нового рівня громадянського суспільства.

Останнє ж, розвиваючись, завжди залишає в собі певні ознаки й традиційні особливості попередньої соціальної реальності. Так формується певний тип громадянського суспільства.

Саме завдяки розвитку громадянського суспільства, яке прийшло в Україну не ззовні, а стало продовженням попередньо набутого громадянського поступу, в нашій країні стають неможливими рецидиви тоталітаризму. Якщо ж громадянське суспільство не стає стійкою основою соціальних змін, як це було у Росії за часів Єльцина, – то політична сфера неминуче перебуватиме під впливом рецидивів авторитаризму і політичного контролю над приватною сферою індивідуального життя. Зрештою, так і сталось у путінській Росії. Це, передусім, означає, що політичний простір державного життя став визначатись у цій країні мінімальним залученням громадянства і характеризуватись повним контролем щодо будь-яких виявів громадянського суспільства.

Сучасна вітчизняна політична система та інститути громадянського суспільства проходять складний і неоднозначний період спонтанного розвитку, теоретичне осмислення якого має наблизити громадян, науковців, політиків до знаходження відповідей на численні запитання стосовно демократичності українського суспільства, ефективності діяльності державної влади, можливості впливу на неї з боку інститутів громадянського суспільства та патріотичної національної еліти. Різнобічні соціально-гуманітарні дослідження довели, що громадянське суспільство є потужним носієм недержавної форми публічної влади, яка спроможна достатньо ефективно упорядковувати організаційні відносини майже в усіх сферах життєдіяльності людей та територіальних громад завдяки системі місцевого самоврядування. Громадські організації приймають політичні і управлінські рішення, що спираються на функціонування сукупності незалежних громадських політичних структур, що є можливим тільки у громадянському суспільстві.

Звичайно, для України ідеальним варіантом стосунків громадянського суспільства і держави була б їхня співпраця, коли громадянське суспільство й держава стають внутрішньо єдиними, а індивідуальні й загальні інтереси збігаються і реалізуються спільними зусиллями всіх громадян і держави як цілого. При цьому держава виступає винятково засобом задоволення розумних потреб усіх громадян.

ГРИБЕНКО Олександр

ФОРМУВАННЯ ВИЩИХ ГІЛОК ВЛАДИ ЗА ПРАВЛІННЯ ГЕТЬМАНА П. СКОРОПАДСЬКОГО: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

З приходом до влади гетьмана П. Скоропадського в українській національно-демократичній революції розпочався новий етап, який характеризувався намаганням відновити правопорядок та ліквідувати «соціалістичні експерименти» УЦР, насамперед у сфері

економіки.

Становленням Гетьманату в Україні у квітні 1918 року була побудована нова модель державного управління, яка відрізнялась від державного управління УЦР. Згідно із Законом «Про тимчасовий державний устрій України» (розділ «Про гетьманську владу») главою держави й виконавчої влади був гетьман П. Скоропадський. Гетьману належали такі повноваження: а) вища державне управління; б) затвердження законів; в) призначення голови Ради Міністрів (голову уряду); г) затвердження уряду у повному складі; д) відправлення у відставку гетьманського уряду у повному складі, а також звільнення міністрів; е) призначення на посади та звільнення інших урядових осіб у випадках, якщо для останніх не встановлено законом іншого порядку.

Рада Міністрів як вищий колегіальний орган у системі органів виконавчої влади виконувала функції координації загальнодержавних програм і узагальнення законодавчої ініціативи міністерств та інших відомств. Міністерство мало статус вищого урядового органу, відповідального за напрям (галузь). До його складу входили центральні, прирівняні до них і урядові органи державного управління. Такий порядок закріплював за міністерством статус провідного (головного) органу виконавчої влади й засвідчував наявність чіткої ієрархічної системи управління [1, 8]. Перед гетьманом було встановлено відповідальність голови уряду і міністрів за загальний стан державного управління, а також кожен окремо відповідав за свою ділянку роботи і особисті розпорядження. За вчинення посадових правопорушень ці посадові особи підлягали до карної і громадської відповідальності, відносно до чинного законодавства.

Порядок вирішування справ у Раді Міністрів, визначався так: 1) Державна канцелярія подавала законопроекти або питання на обговорення Ради Міністрів зі своїми висновками і з пояснювальними записками та зауваженнями про формальні вартості внесення їх; 2) Рада Міністрів приймала рішення більшістю голосів, причому при рівності голосів – голос голови Ради Міністрів був вирішальним.

Міністерство мало статус головного урядового органу в напрямі об'єднання, координації та контролю роботи департаментів, головних управлінь та окремих відділів. В правовій основі статусу міністерств було використання практики «Учреждения Министерств» Російської імперії, яка була затверджена в 1896 році.

Департаменти, головні управління, головні управи, урядові уповноважені були прирівняні до статусу центральних органів виконавчої влади. Наради, комісії, ради, комітети при міністрах, міністерстві й департаментах були дорадчо-консультативними органами, які обговорювали і брали участь у вирішенні кардинальних питань державного управління.

Канцелярія міністра й Департамент загальних справ міністерства мали статус окремих і самостійних структурних підрозділів міністерства, які забезпечували постійний зв'язок міністра з департаментами й іншими установами, що входили в систему міністерства та контролювали виконання ними рішень гетьмана, уряду й міністра.

Значну роль у державному будівництві Української Держави відігравала Державна канцелярія (була утворена за наказом № 2 від 4 травня 1918 року державного секретаря М. Гжицького), яка мала статус центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом. Призначення Державної канцелярії полягало у забезпеченні законодавчої діяльності держави та державної політики з питань державної служби.

Гетьманом 14 червня 1918 року був затверджений «Статут» Державної канцелярії, яка складалася з державного секретаря, товаришів державного секретаря, юридичної ради, департаментів (законодавчих, загальних, господарських справ), архіву, бібліотеки, секретаріату Ради Міністрів, відділу кодифікації законів, державної друкарні [2, 138-141].

Державний контроль виконував важливі державні завдання: охорону державного скарбу й майна, раціональне і дбайливе їх використання. Завдяки наполегливості цього органу підвищилася виконавча дисципліна державних інституцій різного рівня, бюджетні кошти витрачалися більш заощадливо.

Одним із важливих елементів гетьманського механізму влади стала Державна варта – орган, що виконував функції поліції та жандармерії, й був покликаний підтримувати законність і правопорядок, запобігати антидержавним змовам та заколотам, нейтралізувати політичних

противників режиму. 18 травня 1918 року був виданий закон про утворення Державної Варти. На підставі цього закону, затвердженого постановою російського Тимчасового уряду 17 квітня 1917 року (підтвердженого й Центральною Радою), міську і повітову міліцію віддано під владу губернських і повітових старост і перейменовано в Державну варту. Службова вертикаль Державної варти включала інспекторів, міських, повітових, дільничних начальників, приказних (помічників), старших і молодших державних вартових. Інспекторські кадри призначалися й звільнялися міністром внутрішніх справ за поданням губернських старост, міські та повітові дільничні начальники – губернськими старостами, нижчі чини – міськими й повітовими начальниками Державної варти.

Компетенція Державної варти охоплювала: 1) профілактику злочинів та охорону громадського порядку; 2) здійснення охорони кордонів; 3) формування місцевих ланок Державної варти, призначення, звільнення, переміщення, нагородження, пенсійне забезпечення її службовців; 4) врегулювання питань, пов'язаних із мешканням та діяльністю іноземців у межах Української Держави, а також надання їй громадянства останнім; 5) забезпечення паспортного режиму; 6) нагляд за митницями й трактирними закладами; 7) контроль за виготовленням, зберіганням та обігом вибухових речовин [3].

Відповідно до адміністративно-територіального поділу встановлювалася й вертикаль органів влади. Губернські комісари, за законом від 18 травня 1918 року, були перейменовані губернські старости [4]. Старости мали повноваження: а) представляти уряд в губернії; б) наглядали за виконанням законів, постанов і розпоряджень верховної влади для місцевих органів влади; в) здійснювати загальний огляд діловодства місцевих установ губернії; г) наглядали за станом і діяльністю підрозділів державної варти, всіх урядових губернських і повітових цивільних установ, за виключенням судів, установ державного контролю, державного банку і вузів; д) проводити ревізію в зазначених установах; е) повідомляти повітових старост про заходи уряду; є) накладати дисциплінарне стягнення на підпорядкованих їм осіб; ж) подати скаргу до адміністративного суду і повідомити органи прокурорського нагляду про порушення у діяльності місцевих органів [5].

Також в системі органів виконавчої влади існувала посада представника Голови Ради Міністрів при австро-угорському командуванні. 22 травня 1918 року була запроваджена посада головного уповноваженого українського уряду при австро-угорському командуванні.

Повноваження представника українського уряду при австро-угорському командуванні були окреслені в «Інструкції для головного уповноваженого українського уряду при австро-угорському командуванні», яка складалася з двох розділів.

Підсумовуючи вище викладене, треба зазначити, що гетьманський уряд створив нову структуру адміністративної системи на місцях; вирішив питання адміністративно-територіального упорядкування; сформував органи місцевого управління.

Література:

1. Коник С. М. Становлення вищих та центральних органів української держави 1918 р. Дис... канд. наук з держ. упр. / Укр. акад. держ. управ. при Президентові України. – К., 2002. – 180 с.
2. Грибенко О. М. Нормативно-правова база державотворчих процесів 1917–1918 рр. : хрестоматія з дисципліни «Актуальні питання української революції 1917–1921 рр.». У 2-х томах. – Т. 1. – Глухів: РВВ ГНПУ ім. Олександра Довженка, 2017. – 294 с. (електронний варіант)
3. Накази Гетьмана // Державний вісник. – 1918. – 22 серпня.
4. Закон про перейменування Губернських і повітових Комісарів і їх помічників // Державний вісник. – 1918. – 5 червня.
5. Постанова Тимчасового уряду «Про структуру діяльності губернських старост» від 19 вересня 1917 року. – ЦДАВОУ. – Ф. 1325. – Документи о определении функций, структуры и штатах канцелярии Харьковского губернского старосты. – Оп. 1. – Од. зб. 9. – Арк. 25.

САВИЦЬКА Інна, СУПРУН Аліна

ПРОЦЕС НАЦІОНАЛЬНОГО САМОУСВІДОМЛЕННЯ ЯК ШЛЯХ ДО ОЗДОРОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасна динаміка етнонаціональних і регіональних процесів, які відбуваються у якісно нових умовах, пов'язаних з глобалізацією, регіоналізацією, інформатизацією зумовлює виникнення та розгляд проблеми усвідомленої національної ідентичності. Виникає соціально-

філософський дискурс щодо національного буття та пов'язаних з ним процесів, які завжди наповнені поняттями, ідеями, роздумами та забезпечують контроль над свідомістю, а, отже, над варіантами вибору у певній ситуації. Проблема вибору базується на новому типі комунікації, яка набуває значних змін, у контексті яких відбувається зіткнення традиційних, історично усталених й сучасних «глобалізованих» норм та цінностей, що часом приводить до створення етнонаціональних або міжрегіональних конфліктних ситуацій. Відбуваються зміни і у самій державі і на міжнародній арені зокрема.

Розгляд глобального геополітичного контексту дозволяє зовсім по-іншому зрозуміти не лише місце України в світі, а й тенденції її внутрішнього розвитку, який наразі постає невід'ємною частиною європейських та світових процесів. Такий підхід допомагає окреслити низку моментів у розумінні «свідомості національної ідентичності», яка взаємопов'язана з сенсом духовно-культурного самовизначення людини, суб'єкта націогенезу. Поняття «національна свідомість» визначає загальні принципи розуміння соціально-економічних, культурно-політичних утворень як похідних від їх генерального джерела – нації як основи самовизначення людини в суспільстві. Це – одна із найголовніших проблем людини, суб'єкта свідомої діяльності. На нашу думку, шлях оздоровлення сучасного суспільства – в автентичності буття, коли відбувається процес національного самоусвідомлення. Але для цього людина повинна мати спрямовуючий стрижень – національну свідомість, котра й визначає основне – для якого суспільства, держави, для якого майбутнього – її та нащадків – повинна відбуватися така самореалізація, процес самоздійснення людини в просторі людського спілкування завдяки вільному екзистенційному вибору.

Специфіка української національної свідомості розкривається через екзистенційно-персоналістичну сутність вітчизняного гуманізму, котрий опредметнює ціннісну самореалізуючу роль особистості, її індивідуальності. Саме активне, творче, вільне індивідуальне буття творить людину в її цілісності, самостверджує її, сприяє активізації механізмів цілісного осмислення світу і людини як самої себе. Девальвація культурних цінностей призвела до ускладнення пошуку індивідом власної ідентичності, а неможливість відповідати соціальним вимогам поглибило кризу ідентичності, в якій перевага надається груповим інтересам, нівелюється індивідуальна автономність. Основною вимогою, яка ставиться сьогодні до духовної культури, є створення суспільного ідеалу індивіда, що містив би передусім такий комплекс цілей, як активність, свобода та автономність у процесі самореалізації.

Свобода породжується справедливою можливістю правом бути незалежним, тобто бути самим собою. І це право на особливість належить не лише окремій особистості, а й окремій нації, цілому народу. Брак національної самосвідомості є потенційною загрозою для національної державності. Саме такі принципи новітньої філософії можуть стати засадою відповіді і на сучасні питання про взаємини універсальної та культурно-історичної справедливості, індивідуальної свободи та належності до певного, в даному разі – українського соціокультурного простору.

З точки зору майбутньої участі незалежної України на теренах європейського, світового співтовариства, то її полірелігійний та полінаціональний народ має нагальну потребу не розколотися на ґрунті різних фобій та протистоянь, а прямувати шляхом толерантності до консолідації, до ідеалів добра, справедливості, правди, які ґрунтуються на принципах світоглядної свободи особистості. «Нація, – писав В. Липинський, – це реалізація хотіння до буття нацією. Коли нема хотіння, виявленого у формі ідеї, – нема нації» Специфіка української національної свідомості та самоідентифікації особистості розкривається через екзистенційно-персоналістичну сутність вітчизняного гуманізму, котрий опредметнює ціннісну самореалізуючу роль людини, її самості, її індивідуальності.

Реформи у галузі економіки, політики, культури у світі спрямовуються на усунення або ослаблення колишніх адміністративно-командних обмежників індивідуальної свободи. В Україні, як і в інших країнах світу, свобода – це вияв національного розуміння як гідності особистості, який є надзвичайно важливим для сучасності.

Однак, проблема полягає в тому, що в нових умовах світобудови рівень індивідуальної

свободи у значної частини населення не збільшився, а зменшився, реформаційний процес виявився обмеженням індивідуальної волі для дуже багатьох, а розширенням – лише для одиниць. Сьогодні в суспільстві спостерігається тенденція «втечі» людей від свободи (байдужість, небажання або неспроможність скористатися новими правами, а тим більше відстояти їх). Тому постає завдання виявлення закономірностей зміни свободи в ході реформ та з'ясування перспектив руху нашого суспільства до звільнення свідомості особи.

Опрацьовуючи проблеми свободи, національної свідомості, самоідентифікації особистості, можна звернутися до досліджень сучасних українських філософів, доробок яких представлений працями В. П. Андрущенка, І. В. Бичка, А. Ф. Карася, В. В. Ляха, М. В. Поповича, К. Ю. Райди, В. Г. Табачковського, Н. В. Хамітова, Л. А. Чекаля та інших учених.

Умовою існування успішної держави є здатність до прогресу і конкуренції, підтримання мотивації громадян до патріотизму. Власна історія, традиції, формування національної свідомості, поглиблення національної самобутності, створюють окремий важливий чинник стабільності та розвитку держави. Історики, філософи, політологи, повинні надати суспільству об'єктивні наукові консолідуючі чинники та матеріал для формування поваги до свого минулого як до обов'язкового елементу самоповаги суспільства в цілому.

Сьогодні наша держава у черговий раз опинилася перед необхідністю реалізації принципу політичного та культурного плюралізму. Сьогоднішні дні – час спалаху національної самосвідомості, суспільного інтересу до своєї історії, духовного життя, це час, коли народ прагне осмислити власне минуле, розібратись в теперішньому і знайти орієнтири на майбутнє. Саме це дасть можливість глибше і детальніше з'ясувати національну своєрідність, самоідентифікувати українську націю, виокремити українську культуру, її духовність в європейській та світовій культурі, дати підґрунтя для подальшого розвитку українського народу та держави.

Література:

1. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – Берлін, 1926, 387 с.
2. Крепон Марк. Європейські іншості – К., Укр. Центр духовної культури, 2011. – 184 с.

МАЛА Ярина

ГРОМАДЯНСЬКІСТЬ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ XX СТОЛІТТЯ

Українська духовна традиція відзначена відкритістю до питань жіночого буття, ролі жінки в суспільному, громадсько-політичному житті та національних і культуротворчих процесах, до проблеми історичного розвитку, сучасних тенденцій жіночої самосвідомості, завдань жіночої освіти та самоосвіти. Нині на підвищену увагу при цьому заслуговує українська філософська думка, творчість представників якої тією чи іншою мірою зосереджувалась й на питаннях гендеру, гендерних відносин, емансипації жінки. Сучасні процеси національного, духовно-культурного відродження актуалізують вітчизняний історико-філософський досвід теоретичного освоєння гендерної проблематики, міжстатевих відносин, представлений крізь призму національно-культурних цінностей та потреб і, отже, такий що матиме максимально практично значимий результат.

Зародження феміністичного руху в Україні у другій половині XIX ст. зініціювалося прагненням жінок звільнитися від усталених упередженостей, традицій та стереотипів стосовно жіночого буття, потребами оволодівати можливостями розвитку індивідуальних інтересів. І суспільна свідомість, тією чи іншою мірою, демонструвала, так би мовити, «пропедевтичні тенденції», коли найбільш прогресивні мислителі, митці та громадсько-політичні діячі намагалися піднімати питання відмінностей статей, необхідностей нового підходу до ролі, призначення жінки в суспільстві, відмежовування від вимог жорсткого унормування її поведінки і життєздійснення. Тому, на наш погляд, з метою об'єктивного аналізу та висвітлення зміст ідеології фемінізму повинен розглядатися в духовно-інтелектуальному контексті співвідношення важливих для життєздійснення людини норм, ідеалів та громадянських цінностей, зокрема, під впливом західноєвропейських ідей, і з врахуванням істотних прогресивних відмінностей у цьому питанні, на чому наголошувала Леся

Українка [1]. Зрештою, в онтології єдності цих ідей на засадах відповідних світоглядово-філософських позицій актуалізувалися також проблеми природи, смислу життя людини, її суспільної ролі, питання реалізації громадянських цінностей, підходи до статевих відмінностей та зманифестування необхідності вивільнення жінки в усіх сферах суспільства.

Українські феміністки кінця XIX – початку XX ст. – особистості високої освіти, інтелектуальної культури та душевності, які глибоко розуміли, трагічний стан української нації, можливості й потреби розвитку української людини, зокрема, української жінки. Але чи не найприкметнішою рисою інтелектуально-духовної розвиненості, громадянської активності і творчості представниць українського фемінізму цього періоду була внутрішня цілісність їхньої життєвої позиції, органічної єдності високої людяності, відповідальності відносин і міжособистісних, і до тих суспільних проблем, що були особливо актуальними на той час.

Важливішою ж умовою гармонізації гендерних відносин поціновувався розвиток, поглиблення такої риси особистісного життєздійснення як самопізнання. До прикладу, у листі до Я. В. Бачинського від 14 травня 1896 р. Василь Стефаник зазначав, сповіщаючи про стосунки із нареченою, що перш ніж наважитися здійснити такий відповідальний доленосний крок, він мусить глибоко проаналізувати себе, «дошукатися в собі» того реального чоловіка, яким він буде у майбутньому подружньому житті, і здійснював він це «з дуже великої любові» до своєї дівчини [2].

Не обходить увагою він також рівня освіченості жінок, – недостатня освіченість не може бути перешкодою, аби брати шлюб із коханою, адже, переконаний він, це проблема соціальна, пов'язана із вирішенням завдань національного звільнення та рівності людей у суспільстві, зокрема, рівності гендерної, допоки жінки не отримують університетської підготовки, до тих пір залишається недостатньою і їх освіченість. Але це, демонструє, що особистісність життєвої активності корелюється із цілісністю її індивідуальності як у єдності актуалізованих і потенційних духовно-інтелектуальних, етико-естетичних, громадянських цінностей української жінки початку XX століття.

В українській філософії актуалізація питань жіночої емансипації розглядалася як процес внутрішнього духовного змушнення та утвердження індивідуальності жінки. Її духовний розвиток поціновувався на основі усвідомлення своїх обов'язків, навколо яких синтезувалися освітні та самоосвітні процеси, культурне збагачення, усвідомлення необхідності прилучення до громадсько-політичних процесів. Це, отже, процес становлення індивідуальної особистості, що ставить собі за обов'язок активне громадське життя, але їх практична реалізованість досягається мірою усвідомлення особистісної гідності.

Література:

1. Леся Українка. Новые перспективы и старые тени («Новая женщина» западноевропейской беллетристики) // Українка Л. Збір. творів у 12-ти томах. – Т. 8. – К. : Наук. думка, 1977. – С. 76-99.
2. Стефаник В. Моє слово: новели та оповідання // Стефаник В. 3-є вид. – Київ: Веселка, 1991. – С. 259.
- 3.

ПИЛИПЕНКО Лілія

ПРОБЛЕМИ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ПОЛЬЩЕЮ (1918–1939 РР.)

Актуальність теми українсько-польських відносин на сучасному етапі помітно зросла останнім часом. Це очевидно, беручи до уваги чіткий проєвропейський курс зовнішньої політики нашої держави, кінцева мета якого – повноцінна інтеграція в європейські і євроатлантичні структури. Про це свідчить і увага до теми з боку наукової громадськості.

Польща була другою державою, яка визнала суверенність України і близько двадцяти п'яти років підтримує доволі тісні економічні, політичні, наукові і культурні відносини, які являються фактом партнерства у всесвітньому співтоваристві. Але налагодження таких відносин відбувається у нелегких умовах взаємного процесу переосмислення взаємин між Україною і Польщею, осягнення і покути за ті дії, які вчинялись між цими країнами протягом кількох століть співіснування.

Отже, дослідження цієї проблеми є важливим і актуальним не лише в контексті історичного вивчення історії української дипломатії, але й з точки зору з'ясування внеску України в європейський політичний процес.

На сьогоднішній день Україна та Польща – стратегічні партнери, однак такі відносини

сформувались не відразу. Постійна боротьба за сфери впливу, намагання заволодіти більшим простором для розселення свого народу, насамперед з боку Польщі, що активно заселяла українські землі поляками, призвели до прикрих наслідків, таких як, наприклад, Волинська трагедія, яка забрала життя багатьох українців та поляків, а також державна політика СРСР, що призвела до депортації у віддалені регіони тих осіб, які близько проживали біля кордону.

Міжнародне становище двох країн після Першої Світової війни було досить хитким. Проте Польща мала сильнішого союзника і скористалась цим для того, щоб вижити на міжнародній політичній арені, зокрема за рахунок територій інших країн, в той час як Україна тільки спробувала будувати свою власну самостійну державу [1].

Взагалі відносини України та Польщі за всі періоди їх існування, виключаючи сучасний, були не простими, велась постійна боротьба за панування на території Галичини, Волині та інших земель.

Перша Світова війна закінчилась для обох народів по-різному. По різному і розпочались їх становлення як держав. Після переможного закінчення світової війни провідну роль у формуванні зовнішньої політики союзників зайняла Франція. Її позиція була вирішальною під час Паризької мирної конференції, де вирішувалася доля народів Європи, зокрема України.

Польща, як країна виникає тільки через те, що західні держави переможці в Першій Світовій війні вбачали загрозу демократії, яка могла прийти з революційної Росії. Визнання, підтримка з боку заходу, фінансування та озброєння армії сприяли розбудові держави.

Історія самовизначення українського народу, який теж прагнув до змін в плані самостійності України, склалась по іншому, тому, що в плани ні Заходу, ні Сходу не входила Україна як незалежна держава, її мали «роздерти» сусідні країни такі як Польща та Радянська Росія. Намагання щось змінити в цьому плані увінчалися для українців повним провалом. Тому, що не було єднання між самими українцями та не було підтримки ззовні, як це було в Польщі [2].

Разом з тим в західній Україні розпочинається боротьба Української галицької армії (УГА) проти регулярних добре озброєних військових формувань польської армії. Які увінчалися успіхом для останніх. В стратегічних планах Польщі на Україну або частину її території завжди зазначалось, що вона має право на них так як вона довгий проміжок часу тримала їх як свої. Розгромивши УГА, Польща підтримує українську армію центральної України в боротьбі проти більшовиків [3]. Але цим планам не вдається збутись, вона підписує мирний договір з більшовицькою Росією і землі України стають знову роз'єднані між двома державами. Ризький договір і закінчення польсько-радянської війни для України стало поразкою національно-визвольних змагань. До Риги Польща була зацікавлена в присутності союзного українського війська на своїй території. Вона здійснювала контроль над Армією УНР і могла розраховувати на її використання у разі потреби проти Москви. Але після підписання Ризького договору необхідність утримання Армії УНР відпала. Становище українців стає вкрай важке. Радянський та польський період правління ознаменувався терором проти українського народу. На деякий час один народ стає роз'єднаний кордоном [2].

Таким чином, проведений аналіз окремих аспектів історичних взаємин України та Польщі в період з 1918 по 1939 роки дозволив розглянути зміни характеру політичних відносин двох країн. Після першої світової війни боротьба за сфери впливу та території між Польщею і Україною мала прикрі наслідки для обох країн. Тому, необхідний подальший історичний аналіз та висвітлення складного періоду взаємин двох країн для мінімізації його впливу на сучасні міжнародні зв'язки України як з Польщею так і з іншими державами.

Література:

1. Україна і Польща – стратегічне партнерство на зламі тисячоліть. Історія. Сьогодення. Майбутня перспектива / Упоряд. Т. Зарецька, В. Піскун. – К. : Твім інтер, 2001. – 384 с.
2. Красівський О. Східна Галичина і Польща в 1918–1923 рр. Проблеми взаємовідносин / О. Красівський. – К., 1998. – 298 с.
3. M. Palij. The Ukrainian – Polish Defensive Alliance, 1919–1921: An Aspect of the Ukrainian Revolution. – Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 1995.

ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ТОВАРИСТВ, ЦЕРКОВ У ЗБЕРЕЖЕННІ ТРАДИЦІЙНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

KARABINESH Sergey

POLISH-UKRAINIAN CULTURAL RELATIONS THROUGHOUT THE AGES

There were three brothers – *Lyakh, Czech and Rus* – says rooted in our minds legend, which describes common ethnic origin Slavs. This consciousness of Slavic kinship especially firmly rooted from ancient times among Polish and Ukrainian. It reflected not only in political affairs, but especially in the culture of both nations.

The mutual Polish-Ukrainian impacts most strongly visible on the edge of the fourteenth and fifteenth centuries. Some symbolic but also a prime example of these influences is the icon of Our Lady of Czestochowa, brought to Poland in 1342 with Galician Belz Prince Ladislaus of Opole. By the heyday of Ukrainian art patronage in Poland came during the reign of Vladislav Yarayla. He said Rusyn, grew up in Lithuania in the nearest church art, which undoubtedly influenced by his mother, Princess Tverskaya Orthodox Yuliyanna. In fact, this commitment to the Eastern Christian art led him to invite artists to perform Rus monumental wall decorations. For historical legends know that they were created at least nine.

Russian polychrome decorated Gnyeznensku Cathedral, Holy Trinity Chapel in Wawel Cathedral, and Holy Trinity Church in Lublin Castle. Scenic Ukrainian paintings also existed in secular objects (they had, for example, in Wawelkrolivska bedroom). One of the performers was the resident priest Przemysl Hayle. Unfortunately, not all of the executed polihromiy survived to our times, we can only see Lubelski, Vyslytski, Sandomierz and later from them, as created by Casimir Jagiellonian era (1470) in the chapel of St. polychrome. Orestes at Wawel Cathedral. Not preserved well known source of transfers from more ancient Yagaylovoho patronage, Russian polychrome in the church of the Holy Trinity in Blonie near Warsaw.

In addition to decorative arts and architecture, beginnings Polish Printing also have their roots in Ukrainian church circles. Among the oldest old books that appeared in Krakow in the last decade of the fifteenth century. There are four liturgical publications, printed Church Slavonic Cyrillic. They were printed in the printing ShvaypoltomFiol. The fact that they made in Krakow and then when the Polish typography originated soon undoubtedly proves the existence of close contacts with the Ukrainian environment.

Polish-Ukrainian mutual influences strongly manifested in both languages. This is not surprising, because the courts of Polish kings often hear Ukrainian language, there were popular Ukrainian songs and music. Polish writers, who lived in the eastern areas of Poland, introduced to his works many loans in the Ukrainian language. This is evident in the work of Bernat Lublin, Nicholas Ray, Stanislaus Orzechowski, Simon Klenovich, Jozef Bartholomew Zymorovycha. Later, especially writers of the romantic period, there are many statements that have won the right to exist in the Polish language, eg., Words such as chat, troublemaker, caress, Prince Bishop, cherry, antimony, hasch, wig, den.

Starting from romanticism, constantly growing interest in Ukrainian folk art. Famous Polish folklore put a lot of efforts not only of interest in Ukraine, but their work saved from oblivion for centuries created by Ukrainian folk art, thereby putting the foundations for the development of Ukrainian literature and music. Undoubtedly the most important role in the preservation of Ukrainian folklore from oblivion played Oscar Kol'berg – Ukrainian consummate collector of songs, poems and customs memorial edition which *Lud* up in several volumes devoted to the Ukrainian issue, but also the previous issues of Polish researchers have made in this area considerable contribution.

Music publishing side worked famous Polish composer Charles Lipinski, whose merit was that he performed work not only documented, but it made the point of the future development of Ukrainian professional music and concert practice, thereby laying the foundations for the development of Ukrainian folk music. In 1839 he published «Songs of the Ukrainian people in Galicia», which gathered Zhelrota Pauli, and in 1875, «Ukrainian people» Anton Martsinkovskoho. Many newspapers Ukrainian materials placed nineteenth century, thus making a contribution to the development of the

consciousness of the Ukrainian people. In Lviv «Diversity» in 1835. L. A. Simenskyy published his paraphrases Ukrainian folk poetry. «Scientific Bulletin» published in 1837 Ukrainian Council prepared Augustus Byelovskym. In 1844-1845 years «Athenaeum» published «Historical song of Ukraine», prepared for publication by Erasmus Izopolskym. Available in 1837 appeared in Michael Grabovskoho thinking about Ukrainian songs, where the author also put a lot of interesting thoughts Ukrainian translations.

The greatest interest in Ukraine, its past, popular culture and daily life of residents occurred, as mentioned above, in the age of Romanticism. This is not surprising romance over all things valued freedom and Ukraine in fact was for them a symbol of freedom.

Ukrainian elements especially dominated in the works of the Romantics so-called «Ukrainian school» such as Jozef Bohdan Zaleski, Seweryn Ioschynskoho, Anton Malczewski and professional writer Michal Czajkowski. Everyone knows interest in Ukrainian culture of Adam Mickiewicz, which was undoubtedly a huge impact on such well-known Ukrainian poets of the era romanticism, Peter Gulak-Artemovskij, Mykola Kostomarov and above Taras Shevchenko. On a constant activity poetry Polish poet-prophet in Ukrainian cultural life clearly shows that among the translators of his poetry were such well-known Ukrainian writers as Ivan Franko, Mykhailo Kotsiubynsky Paul Ticino, Nicholas desires, and all Peresh Maxim Rila – author of one of the best in the world of translation «Pan Tadeusz». Personal contacts with Poles and Polish culture supported the aforementioned most prominent Ukrainian poet Taras Shevchenko Renaissance.

One of the most prominent scholars of literature, language and history of Poland was Ivan Franko. He has published many articles in Polish Galician publications, participated in the Polish scientific life in the congresses of historians, translated many works into Ukrainian Polish writers such as «Pan Tadeusz». In fact, Franco was an active figure in Polish public life. Collaborated with Polish populists, Socialists, scientists and writers. friend of Jan Kasproicz, Jan Vladislav Karlovich and Orkanom.

SIWKO Maria, DUTKIEWICZ Teresa, MELNYK Walentyna UDZIAŁ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W BUDOWANIU PARTNERSTWA POMIĘDZY PAŃSTWAMI (Z OKAZJI 25-LECIA FOPNU)

Однією з найпотужніших громадських організацій, що функціонують сьогодні в Україні є Федерація Польських організацій в Україні (FOPnU), статут якої офіційно було зареєстровано 24 липня 1992 року у Міністерстві юстиції України (м. Київ). Цій події передувала кропітка праця, яка розпочалась ще задовго до вказаної дати. Тривалий час в Радянській Україні існували польські громадські осередки, які не мали офіційного статусу.

Вперше проект створення Всеукраїнської об'єднавчої польської організації було обговорено 26 жовтня 1991 року у Львові на зібранні первинних польських організацій, що стало можливим у зв'язку із прийняттям 24 серпня 1991 року Верховною Радою України Історичного документу виняткового значення для долі всього народу нашої держави – Акту проголошення незалежності України.

І Сеймік FOPnU, на якому були присутні представники 22 первинних організацій, відбувся 5 січня 1993 року. Завданням і результатом його роботи стало формування правління і затвердження програмного плану діяльності. Головою правління створеної організації стала пані Емілія Хмельова, яка і донині очолює Федерацію.

В сьогоднішніх реаліях FOPnU виступає у якості координаційної польської неурядової організації, яка має метою своєї діяльності підтримку і допомогу функціонування різноманітних об'єднань поляків в Україні. Бюро правління знаходиться у Києві (Польський Дім) і у Львові, де ведеться будівництво Польського Дому.

Триває VI каденція правління FOPnU. 2017 рік є ювілейним для організації, яка буде святкувати 25 річницю свого заснування. За час існування Федерація діяла у відповідності до прийнятого статуту і програми у співпраці з різними урядовими і громадськими організаціями України і Республіки Польща. Партнерами її діяльності є асоціації «Wspólnota Polska», «Lekarze Nadziei», фундації «Pomoc Polakom na Wschodzie», «Wolność i Democracja», «Edukacja dla Demokracji».

Федерація ініціює і підтримує участь своїх членів у різних культурних і освітніх заходах. Коло зацікавлених учасників постійно збільшується, а підтримка і оцінка діяльності організації постійно посилюється.

Будучи громадською організацією, завдячуючи проведенню різноманітних культурних, освітніх, соціальних і наукових заходів, активну участь Федерація приймає у розбудові партнерських зв'язків між Україною і Польщею. Потрібно відмітити багаторічну співпрацю Федерації з Об'єднанням українців у Польщі.

Важливим напрямом роботи Федерації є запровадження і реалізація освітніх програм, в рамках яких молодь, керована висококваліфікованими, згуртованими Об'єднанням польських вчителів в Україні спеціалістами, має змогу вивчати культурну та історичну спадщину Польщі. На базі первинних організацій створені і функціонують суботні школи з вивчення польської мови для дітей і юнацтва. Їх робота з 2004 року підтримується і спрямовується Всеукраїнським координаційним методичним центром вивчення польської мови і культури.

Впродовж багатьох років працює програма навчання, відпочинку і оздоровлення дітей у «Школі лідерів», мовних літніх таборах, які постійно змінюють свою географію, даючи можливість дітям з України познайомитись з різними куточками Польщі. Логічним продовженням освітньої діяльності стало ініціювання і організація проведення щорічних олімпіад з польської мови у різних містах України.

Від 1992 року розпочалось видавництво часопису FOPnU (бюлетень Федерації), а потім і щоквартальника «Nasze drogi», який висвітлює культурне, громадське, освітнє, наукове життя України і Польщі. Також відбулось видавництво ряду друкованих видань, які охоплювали прозу і поезію поляків, що проживають в Україні.

Широко представлена наукова складова роботи FOPnU. 15 жовтня 2016 року у Національному університеті біоресурсів і природокористування України на базі факультету конструювання та дизайну спільно з Федерацією польських організацій в Україні проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Поляки в Україні: шляхи і долі (до 80-х роковин депортації до Казахстану)».

Конференція проводилась за підтримки Міністерства іноземних справ Республіки Польща, Консульського відділу посольства Республіки Польща в Україні, асоціації «Wspólnota Polska» та спільно з Інститутом історії України НАН України.

Учасниками конференції стали свідки і нащадки учасників трагічних маловідомих подій в історії нашої держави та науковці з різних куточків України та з-за кордону. Вперше ця трагічна сторінка історії була винесена на широкий загальний організований Федерацією конференції «Польська дорога до Казахстану» у 1996 р. (м Житомир).

Представники і члени правління FOPnU є постійними учасниками наукових зібрань різних рівнів, організованих урядовими організаціями України і Польщі.

Ks. SZYMAŃSKI Józef

**TOŻSAMOŚĆ POLAKÓW – WIERNYCH KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO
NA UKRAINIE W XIX W. STRESZCZENIE**

Wśród wyznaczników polskiej odrębności narodowej, poza tradycją, językiem i historią, miejsce wyjątkowe zajmuje kryterium wyznaniowe. Przynależność do Kościoła rzymskokatolickiego miała znaczenie największe. Katolicyzm jest ściśle połączony z polskością¹.

Kościół katolicki z uwagi na swój uniwersalny charakter, realizuje się w konkretnej wspólnocie, mającej określony język i kulturę. I choć jego celem jest głoszenie wszystkim Dobrej Nowiny o zbawieniu, a nie podtrzymywanie tożsamości narodowej tego lub innego narodu, to jednak, przez fakt korzystania z jego kultury, służy on de facto jej wzbogacaniu i zachowaniu.

Między wiarą i kulturą każdego narodu istnieje więc ścisły związek, ponieważ przekaz wiary opiera się na konkretnej kulturze, a ta ma zawsze charakter narodowy. Obecność Polaków na ziemiach ukraińskich wyznaczają kluczowe wydarzenia z dziejów Polski, Rusi, Litwy, Księstwa

¹ Ks. J. Szymański, *Mniejszość polska na Ukrainie w XX w.*, w: *Kultura polityczna w Polsce* (t. IV). *Swoi i obcy*, cz. 2, red. M. Kosman, Poznań 2005.

Moskiewskiego, Rosji. Pierwsze kontakty polsko-ukraińskie odnoszą się do początków XI stulecia, gdy ziemie ukraińskie nazywano zwykle Rusią¹. Zagospodarowywanie tych ziem w dziejach Rzeczypospolitej służyło obronie jej granic przed potężniejszym państwem moskiewskim, Turcją i Chanatem Krymskim. Ekspansja obydwu państw – Rzeczypospolitej i imperium carów o ziemie ukraińskie doprowadziła z czasem do konfrontacji polityczno-militarnej. Ekspansji Moskwy na ziemie ukraińskie sprzyjała jednak bardziej bliskość językowa Rosjan i Ukraińców, a przede wszystkim dążenia te zespalało prawosławie. Decydującym więc atutem, stała się religia. W Rzeczypospolitej natomiast katolicyzm przyciągał ruskie rody magnackie i szlacheckie, dzięki czemu miały one szanse na awanse, godności i bogacenie się. Wśród neofitów były rody: np. Chodkiewiczów, Sapiechów, Wiśniowieckich, które doszły do najwyższych godności w Rzeczypospolitej. Siłę i potęgę Kościoła umacniali jezuici, którzy pierwsze misje zakładali już na początku XVII wieku, a w kolejnym stuleciu ich kolegia i klasztory oddziaływały niemal na całą Ukrainę, włącznie z Kijowem².

Joachim Bartoszewicz redaktor «Dziennika Kijowskiego» pisał wprost, iż «ilość katolików na Rusi jest w przybliżeniu równoznaczna z ilością Polaków». Z ogólnej liczby katolików na Rusi, [...] tylko bardzo drobny procent może być zaliczony do narodowości nie polskiej. Ponieważ przytem do Polaków, zamieszkających na Rusi, należy pewna ilość nie-katolików, a więc protestantów, Żydów, prawosławnych, zatem sądzimy że ubytek katolików nie-Polaków może się kompensować przybytkiem Polaków nie katolików»³.

Upowszechnienie pojęcia «Polak – katolik» nastąpiło w XIX wieku, a przyczyniły się do tego zabory i powstania, w czasie których hasła patriotyczno-narodowe współwystępowały z treściami religijnymi. «Polak – katolik» stał się synonimem «swojego», osoby innych wyznań, podobnie jak reprezentanci innych grup etnicznych, przede wszystkim zaborcy, zaliczane były do obcych». Utrwalenie pojęcia «Polak – katolik» miało miejsce przede wszystkim w zaborze rosyjskim: «Rosjanin był automatycznie prawosławnym, przynajmniej według metryki. Trudno byłoby z całą pewnością wnioskować na podstawie wyznania prawosławnego konkretną narodowość, zwłaszcza, że kryteria narodowościowe były płynne, natomiast nie było wątpliwości, łacinnik, katolik jest Polakiem». Zdaniem ks. Z. Zielińskiego «właśnie Rosji zależało na traktowaniu narodu polskiego i Kościoła katolickiego jako jednego i tego samego przeciwnika. Z tej strony znalazł zatem stereotyp Polak – katolik skuteczne i społecznie dostrzegalne uzasadnienia»⁴. Wyznanie katolickie stało się zatem elementarnym znakiem przy określaniu swojej tożsamości, pozwalającym na wyróżnienie się w społeczności.

W zewnętrznej ekspresji religia chrześcijańska wyraża się głównie przez tzw. religijność ludową, na którą składają się symbole religijne, obrzędy, nabożeństwa, zwyczaje i praktyki religijne. Nawet, gdy należą do ogólnokościelnych form kultu, to posiadają zawsze swój narodowy koloryt. Poza tym, w nabożeństwach dodatkowych i w nauczaniu, czyli w paraliturgii używano języka polskiego, skoro większość wiernych stanowili Polacy. Po polsku wygłaszane były więc kazania i wszelkie komunikaty, śpiewano pieśni nabożne, w języku polskim prowadzono też katechezę. Książeczki do nabożeństwa, książki religijne, kalendarze i gazety o treściach religijnych dla wielu osób były swoistymi «podręcznikami do nauki języka polskiego». Kościół był miejscem, gdzie mimo przeszkód trwał język polski⁵. W ten sposób Kościół katolicki służył zachowaniu kultury i tożsamości Polaków żyjących w cesarstwie rosyjskim, podobnie jak służył zachowaniu tożsamości każdej innej grupy narodowej.

¹ W. Serczyk, *Historia Ukrainy*, Ossolineum, wyd. III, Wrocław 2001, s. 9-10.

² Por. A. Jabłonowski, *Polska XVI w. pod względem geograficzno-statystycznym*, t. 1. *Ziemie ruskie. Ukraina (Kijów – Braclaw)*, w: „*Źródła dziejowe*”, Warszawa 1897, t. 22, s. 143; E. Rulikowski, *Opis powiatu wasylkowskiego pod względem historycznym, obyczajowym i statystycznym*, Warszawa 1853, s. 66.

³ "Pod nazwą Rusi obejmujemy zazwyczaj trzy gubernie rosyjskie: Wołyńską, Kijowską i Podolską. Kraj ten podbity w XIV-ym wieku przez Olgerda, wielkiego księcia Litwy, inkorporowany został do Korony polskiej na podstawie aktu Unii Lubelskiej w r. 1596-ym. Według spisu z r. 1897 było w nim, oprócz Polaków, 7357543 Małorusinów, 413 Rosyan, 1194569 Żydów i 190107 Niemców". E. Maliszewski, *Polacy i polskość na Litwie i Rusi*, Warszawa 1916², s. 11, 32.

⁴ Z. Zieliński, *Kościół i naród w niewoli*, Lublin 1995, s. 24. Autor wyjaśnił samą genezę pojęcia jak i jego historyczne uwarunkowania (19-30); Ks. J. Szymański, *Kościół katolicki na podolu. Obwód winnicki 1941-1964*, Lublin 2003, s. 34.

⁵ E. Jabłońska-Deptuła, *Religijność i patriotyzm doby powstań*, w: *Uniwersalizm i swoistość kultury polskiej*, red. J. Kłoczowski, t. 2, Lublin 1990, s. 85-135.

INTONATION CHARACTERISTICS OF ENGLISH POETRY

Intonation is indispensable in communication, because it is instrumental in conveying meaning. There is no sentence without a particular intonation in oral speech. It is impossible to express any meaning without it. Most phoneticians describe intonation from different points of view: articulatory, acoustic, auditory, functional. From the functional point of view intonation is a complex unity of speech melody, sentence stress, tempo, rhythm and voice timbre, which enables the speaker to express his thoughts, emotions and attitudes towards the contents of the utterance and the listener. The fluctuations of the voice pitch are called «melody».

For many users of English as a foreign language, its melodic aspect is among the most intimidating matters with which they have to deal with. Confusion of the terms «intonation» and melody takes place quite often. «Intonation» is ambiguous as it embraces both accentuation, pitch variation, temporal and rhythmic components. This leads to a muddle and very undesirable misunderstandings. Sometimes it refers to «melodicism» as it is very close to music by nature.

Melodicism of English has aroused a lot of controversy. It remains one of the least understood areas of English phonetics. All six the most basic tones in English have quite clear and identifiable melodic and semantic characteristics. They give us the key for understanding English patterns of accentuation.

Different feelings can be expressed by different tones. Tone may be defined as a feature of syllable which makes it stand out because its pitch value contrasts with its surrounding. In most cases this effect is produced by initiating a movement in a new pitch direction, but a higher level tone, applied to the beginning of an utterance, will stand out simply because it is not put at rather low level which is a speaker's most usual beginning pitch. A tone's normal function is to accentuate the word. There also exists the term «Prosody». Prosody is defined as «The aspect of a sentence's sound that is not specific to the properties of the words in the sentence. Prosodic features include pitch (intonation), timing and stress.

Presentation of a poem occurs within the boundaries of the declamatory phono-style and it is always artistic. In artistic speech emotional content is prior to the sense content, thus the role of intonation means is of utmost importance. Emotional content includes the expression of feelings: happiness, fury, frightening, disappointment, contempt, surprise.

Sense and emotional contents, forming a unity in the text is changeable in its proportion in the text of a poem, varies in shades of meanings and means of expression in different kinds of poems. Segmental and supra-segmental means are widely used to express emotionality in the text. They were first studied by scientists in literature studies. But it concentrated mostly on the sound structure of the text in order to define its content function. Meaning analysis was of prior importance for them, all phonetic means were secondary.

According to B. P. Honcharov's point of view «...фонетика встановлює загальні закономірності звукової структури мови і мовлення, у той час як літературознавство... визначає закономірності звукової структури... як специфічного художнього явища, але, тим не менш, що не втрачає і своєї мовної природи, яка проявляється тут в перетвореному вигляді» [4, с. 64]. Later a conclusion is made that «найбільш перспективна орієнтація на сучасну наукову фонетику, яка вивчає звукову сторону мовлення (в найкращих своїх проявах) як цілісну системну єдність», де «...у комплексі слів виникає не тільки ритм, але і інтонація, втілена у лексиці і синтаксисі, без якої не можливо зрозуміти закладені в поезії емоції, наповнені специфічним значенням у творі і у зв'язку з його фонічною структурою...» [2, с. 3].

There is no complete agreement with B. P. Honcharov as to specific meaning of emotions (expressed by phonetic means) in poetry and prose we share his thought that peculiarities of rhythmic uniqueness of a poem and its melodicism cannot be revealed without analysis of its intonation. There are many ways to study and analyze literature. The major types are external and internal. In defining a phono-style we have to consider external rhetorical and modal analysis. Rhetorical is concerned with the persuasive/communicative strategies within the literary work and with the effect the work has on its audience/readers. Modal analysis attempts to explain the relationship between authors and their works in terms of who is speaking.

We have performed the external modal analysis of Mathew Arnold's poem «Dover Beach». In this poem M. Arnold speaks of the loss of self-identity and the melancholy he feels about his life and life in general. On the one hand, the reading of this poem seems to indicate that its external mode is lyrics since it seems to be the direct expression of M. Arnold's own thoughts and emotions. On the other, however, we see a dramatic situation – a lover addressing his beloved.

The internal modal analysis of this poem yields a complex interweaving of speaker-audience situations. The persona begins with thoughtful reflections of the sight outside his Dover hotel window: the sea, the tide, the moon, the vast tranquil bay.

The final purpose of interpreting the text of the poem is to understand it profoundly. Let us consider the text from the viewpoint of impression it produces on the reader/listener by correlation between appropriate intonation and sound repetition (alliteration/assonance). The strength of lyricism increases, the length of each line growing in parallel as the number of syllables increases. Correlation between appropriate intonation and sound repetition, the sound symbolism and its contextual emotional colouring are not simple and direct. They are influenced by many factors such as situation of communication, some symbolic characteristics of sounds may be intensified, and others may be weakened or even suppressed by the intention of the speaker.

Literature:

1. Intonation, Teaching English, British Council, BBC [Интернет ресурс] <http://www.teachingenglish.org.uk/article/intonation>
2. Гончаров Б. П., Стихотворная речь: Методология изучения. Становление. Художественная функция. Институт Государства и Права РАН (ИГиП РАН), Москва: 1999, 342 с.
3. Теоретическая Фонетика английского языка; Учебник для студ. ин-тов и фак. иностр. яз. / М. А. Соколова, К. П. Гиновт, И. С. Тихонова, Р. М. Тихонова. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1996. – С. 71-120.
4. Бергельсон М. Б., Кибрик А. Е. Прагматический принцип Приоритета и его отражение в грамматике языка // Известия АН СССР сер. ОЛЯ. 1981. – Т. 40, № 4. – С. 343-355.

БІДНЯК Михайло, ІЛЬЧЕНКО Вікторія УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ПАРТНЕРСЬКІ ВІДНОСИНИ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Досвід туристичних підприємств країн Європи, зокрема Польщі, свідчить, що ефективність міжнародного партнерства залежить від вдало побудованих партнерських відносин між компаніями, що, у свою чергу, сприяє появі у фірм значної кількості переваг, які в подальшому дозволяють розширити асортимент надаваних послуг, збільшити обсяги прибутку, зменшити витрати, здобути досвід та знання, отримати конкурентні переваги, чи навіть подовжити період життєвого циклу бізнесу та забезпечити його стійке функціонування в умовах глобальної нестабільності.

Відносини партнерства в туристичній галузі між Україною та Польщею можуть налагоджуватися як безпосередньо між двома учасниками ринку, так і між цілими групами, що спільно здійснюють свою діяльність, наприклад, шляхом створення мереж. Даний тип взаємодії є більш прийнятним в сучасних ринкових умовах.

Проведені дослідження показали, що природу партнерських відносин підприємств туристичної галузі слід розглядати у чотирьох аспектах:

- 1) нормативно-правовому – як угода між незалежними підприємствами в рамках визначених сфер діяльності;
- 2) організаційно-майновому – як партнерство між підприємствами на основі об'єднання і спільного використання ресурсів, здібностей та компетенцій;
- 3) фінансово-економічному – як форма взаємодії без об'єднання капіталів, персоналу, майна з метою зменшення витрат і ризиків;
- 4) стратегічному – як відносини між незалежними підприємствами з приводу спільного використання ресурсів задля ефективного досягнення стратегічних цілей [1, с. 49].

Деякі автори розглядають стратегічні альянси як єдину змістовно-адекватну форму партнерських відносин та визначають їх як форму організації відносин туристичних підприємств, при якій вони можуть використовувати ресурси одне одного для досягнення спільних цілей при збереженні автономності кожного з них [2, с. 78]. Метою формування партнерських відносин є розподіл ризику, збільшення ринкової влади, вихід на нові ринки, отримання нових технологій, прагнення туристичних підприємств до організаційного

навчання, отримання нових знань та досвіду. Дослідження західних вчених свідчать, що у довгостроковій перспективі компанії, орієнтовані на навчання, отримують більш високі доходи у порівнянні з іншими, а ефективним механізмом отримання ноу-хау та навчання у інших фірм можуть бути партнерські відносини. Американські вчені пропонують вважати партнерські відносини «стратегічними», якщо вони мають вирішальне значення для реалізації стратегії, а саме забезпечують розвиток компетенції в одного чи більше учасниках, що є основою довгострокової конкурентної переваги [3].

Отже, українсько-польські партнерські відносини в туристичній галузі – це такі договірні відносини, які встановлюються між підприємцями обох країн і дозволяють кожному з них досягти очікуваного результату (успіху) за рахунок обміну наслідками своєї діяльності.

Усю різноманітність партнерських відносин між туристичними підприємствами України та Польщі можна згрупувати за чотирма основними напрямками взаємодії. В межах цих напрямків і мають підтримуватися партнерські відносини:

- сфера виробництва туристичних послуг;
- сфера обміну чи формування комплексу туристичних послуг та товарів туристичного призначення;
- торгівля;
- співпраця у сфері фінансів.

Загальний процес формування партнерських відносин між туристичними підприємствами в залежності від задач, які вирішуються, складається з наступних етапів:

- оцінка бізнес-обґрунтування для чітких доводів на користь партнерських відносин;
- проектування та планування змін – розробка форми, структури відносин з детальним викладенням очікуваних результатів;
- спільне планування змін – підготовка детальної схеми, визначення процесів відносин [4, с. 53-55].

Література:

1. Гордон Я. Маркетинг партнерских отношений [Текст] / Я. Гордон; перевод с англ. под ред. О. А. Третьяк. – СПб. : Питер, 2001. – 384 с.
2. Крэм Т. Клиенты, имеющие для Вас значение. Как построить взаимоотношения с наиболее ценными из ваших клиентов [Текст]: [пер. с англ.] / Т. Крэм. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2003. – 296 с.
3. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т. І. Ткаченко. – 2-ге вид., випр. та доповн. – К. : КНТЕУ, 2009. – 463 с. – с. 75.
4. http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/_books-725.htm
5. Фрайлингер К. Управління змінами в організації/ Фрайлингер К., Фишер Й. // Пер с нем. Н. П. Береговий, И. А. Сергієвої. М. : Книгописная палата, 2010. – 264 с.

ЗАЙЧЕНКО Іван

ПЕДАГОГІЧНА ЖУРНАЛІСТИКА УКРАЇНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

У 90-х роках ХІХ ст. на західноукраїнських землях остаточно склалася антидемократична система освіти, яка полягала в тому, що для дітей бідноти призначалися лише початкові школи, здебільшого одно- і двокласні, а для дітей панівних класів і націй – середні і вищі навчальні заклади.

І. Ющишин, редактор (1911–1914) журналу «Учитель» (Львів) відзначав, що Галичина «чи не останнє місце займає в шкільній освіті і елементарнім вихованню». Особливо скривджені українці, які не мали жодної учительської семінарії, фахової, виділової (міської) та навіть 5-ти або 6-ти класної школи. Ледве можна налічити кільканадцять 4-класних шкіл з так званою «українською» викладовою мовою. Решта – одно-, дво- і трикласні школи, які насправді є далеко не українськими, бо, вже починаючи а другого року навчання, учні мусили вивчати в обов'язковому порядку польську мову. Зміст і методи навчання й виховання просякнуті польським духом. Тож не дивно, що Галичина, де переважає українське населення, є найвідсталішою колонією Австрійської імперії, «а українські народні маси, се гідна жалю

отара неграмотних горожан. Тут іменно стрезить корінь їх культурної відсталості, економічної нужди й політичної деморалізації» [2. – 1913. – № 8. – С. 229].

Вихід з такого сумного становища один: «Ми мусимо рятувати публічні вкраїнські народні школи». Необхідно «вирвати наші народні школи з рук польської влади й віддати їх під управу рідному народові» [Там само. – С. 230]. Один із способів реалізації цього завдання педагог вбачав у зміні державного шкільного закону від 14 травня 1869 року, новий проект якого й запропонував на сторінках «Учителя», а потім, у 1913 р., проект видав окремою брошурою.

Журнал «Нова громада» протистояв «доносам і набріхуванням на вкраїнців», що линули з боку представників ворожих українському рухові «централістично-московського і панславістичного, з одного боку, і шляхетсько-польського, з другого» таборів [1. – 1906. – № 10. – С. 113].

М. Лозинський у статті «Українська школа в Галичині» показав, що «українська нація, навіть у формальному значенні, не заправляє сама своїми ділами, бо порядкують ними ті, що панують над нею. А що держави, під яким пануванням живе вкраїнська нація, се найреакційніші сучасні держави, то й те порядкування наскрізь реакційне, вороже робочому народові» [1. – 1906. – № 10. – С. 96]. Такий соціально-політичний стан обумовив і становище української школи в Галичині, де вона «не самостійна національна інституція, що стоїть під порядкуванням нації, якій має служити, але часть галицької школи, яка стоїть під управою тих, що мають у руках усю владу в Галичині, під управою польської шляхти, і служить тій меті, яку вважає корисною та ж польська шляхта» [Там само. – С. 97].

У 1867 р. в Галичині було 1293 українських і 1055 польських шкіл. Через 40 років українських шкіл стало 2231, а польських 2303, тобто польських зросло на 1248, а українських лише на 938 і, отже, стало на 72 школи менше, ніж польських. Серед українських шкіл переважають одно- і двокласні, таких 2075, 3-класних – 18, 4-класних – 6; серед польських – відповідно – 1715, 14, 256. Крім того, 5-класних – 117, 6-класних – 54, виділових – 67. А це означає, що польських класів було 4590, а українських лише 2682, що дає змогу уявити, на скільки галицька народна школа польська, а на скільки українська.

Учительських семінарій в Галичині було 14, з них 11 чоловічих (6 у Східній і 5 у Західній Галичині) і 3 жіночі (2 і 1 відповідно). Мова викладання в них польська. Семінарії Східної Галичини «утраквістичні», тобто мова викладання в них і польська, і українська. В дійсності ж, українською мовою вивчають греко-католицьку релігію, математику, українську мову як предмет, історію природи і сільського господарства, решту предметів – польською мовою. Таким чином, власне українських учительських семінарій взагалі немає.

В чоловічих семінаріях поляки становлять 69, 10%, українці – 28, 69%; у жіночих, відповідно – 84, 5 і 14, 8 відсотків. Отже, вчителів для української народної школи готувалося значно менше, ніж для польської. Автор статті наводить також дані про результати вступних екзаменів до вчительської семінарії в Тернополі за 1902–1903 навч. рік. Складали екзамени 70 українців і 45 поляків. Стали семінаристами лише 22 українці і 44 поляки. До Станіславської учительської семінарії в 1905–1906 р. вступало 60 українців, зараховано 7. Скільки вибуває українців з семінарії за роки навчання, офіційна статистика даних не наводить.

Фактично влада в Галичині знаходилася в руках польської шляхти, яка забезпечувала власні соціально-політичні й національні інтереси. Народна школа була поділена на міську й сільську. Сільська школа давала своїм вихованцям менше знань, ніж міська. Зроблено це було для того, щоб не дати селянинові змоги бути освіченим, постійно тримати його в темноті, змушуючи працювати на пана.

Шкільні підручники в усіх типах шкіл поширювали шляхетсько-польські ідеали. Українська дитина читала в них про славу польської держави, про лицарську шляхту, що боролася з розбишацьким козацтвом, яке бунтувалося – непокірне й невдячне – проти «спільної матері Польщі»; про те, що сільський люд повинен любити й шанувати поміщиків. «Яка це *вкраїнська* школа, що вчить українських дітей славити лицарями тих, що поневолювали український народ, уважати розбишацтвом найгарніші моменти власної історії – боротьбу за визволення, славити добродіями тих, кому ще їх батьки робили важку панщину,

яка, тільки в іншій формі, й їх дожидає, як тільки вийдуть зо школи?» [ІС. 110 – 111], – обурювався М. Лозинський.

Торкаючись проблем українського вчителя в Галичині, автор статті підкреслював, що матеріальне становище вчителя народної школи особливо тяжке – низька зарплата, відсутність власного житла й необхідної можливості задовольняти духовно-культурні потреби, підвищувати фаховий рівень, займатися самоосвітою тощо. Але є ще одне надзвичайно болюче питання. Учитель мусить слугувати польсько-шляхетним ідеалам, інакше не затриматись йому на посаді. Якщо ж учитель ще й симпатизує українському національно-культурному рухові, – то переслідування йому не минути. «Переслідують учителя-українця вже за те, саме, що він українець, за те, що він із того «бунтівницького племені», яке ніколи не хотіло покоритися до краю польській шляхті і як бунтувалося, так і бунтується проти «спільної матері Польщі»; переслідують доти, доки аж вигризуть зо служби, або доки вчитель дасть докази, що він «rogzadny Rusin», доки не стане перевертнем... Не треба мати радикальних поглядів, не треба брати участі в політичній життю, – досить чим-будь показати прихильність до вкраїнського народу, жити в згоді з селянами, пояснити їм у читальні якусь просвітну книжку, допомогти в економічній організації, робити найневиннішу культурну роботу, щоб власті розгнівалися» [Там само. – С. 111].

Таку народну школу мав український народ у Галичині, писав М. Лозинський. «Але такої школи, будь у ній і сто разів українська викладава мова, ми не можемо признати українською школою, школою, яка відповідає потребам українського народу. Се школа польсько-шляхетська, а вкраїнську народню школу, вкраїнську не тільки формою, але й змістом, український нарід в Галичині мусить собі ще здобувати» [Там само. – С. 112], – наголошував автор статті «Нової громади».

Ідея народності виховання, принципи демократизму й гуманізму освіти й виховання були визначальними в концепціях української національної школи і проектах реформування освітньої справи в Україні, запропонованих в період видатними українськими педагогами, громадськими й просвітними діячами, окремими товариствами, з'їздами, «Просвітами» тощо. Це знайшло відображення в тогочасній пресі всіх частин і регіонів України.

КАДЕНЮК Олександр

ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ТОВАРИСТВ ГАЛИЧИНИ З ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УПОДЕБРАДАХ (1922–1935 РР.)

Важливе значення для підготовки фахівців з вищою освітою для західноукраїнського села мала співпраця громадських товариств Східної Галичини з Українською господарською академією й Українським технічно-господарським інститутом у Подєбрадах.

Українська господарська академія (травень 1922–1935 рр.; далі – академія) була заснована за ініціативою емігрантського Українського громадського комітету у Празі та емігрантської Всеукраїнської спілки сільськогосподарських техніків у Тарнові.

Працювала академія як приватна українська національна вища політехнічна школа з аграрно-лісовим, економічно-кооперативним, хіміко-технологічним факультетами, навчання проходило за 4-річною програмою. Фінансувалася академія міністерствами закордонних справ (1922–1927) та сільського господарства (1928–1931) Чехословацької Республіки [1, арк. 14].

Засновники академії вважали її завданням підготувати кваліфікованих спеціалістів, національно свідомих українців, які опинилися за кордоном, але після повернення на рідну землю «прислужилися б до відбудови національно-державного й суспільно-громадського життя», «взяли участь у майбутній господарській відбудові України; у процесі науково-педагогічної роботи згуртувати чимале коло вченої інтелігенції, яке могло стати в свій час до послуг українського громадянства і його неминучій, велетенській праці до будівлі власної державної хати» [1, арк. 1].

За шість наборів було підготовлено 125 агрономів, 92 лісники, 58 хіміків-технологів, 165 економістів, 117 гідротехніків. У ЧСР працювали за фахом 46,6%, у Польській державі – 56,2% випускників академії. У 1927–1939 рр. на Західній Україні працювали 30 агрономів, 36 економістів, 5 хіміків-технологів, 10 лісників, 17 гідротехніків. За загальними підрахунками

ректорату (1931) випускники працювали у 18 країнах світу [1, арк. 166–168; 2, с. 7].

У книзі спогадів працівників «Сільського господаря» наведені прізвища агрономів – випускників академії: М. Боровський, В. Вакуловський, М. Олійник, А. Романенко, П. Дубрівний, А. Гнатівський, Є. Томашевський, М. Каплистий.

Керівництво товариства планувало, що академія стане осередком агрономічної науки і науково-консультативним центром для західноукраїнських земель. Існувала домовленість із ректоратом академії про її пропаганду на українських землях. Для цього, дирекція запросила у 1928 р. доцента Віктора Доманицького на посаду референта з агротехнічної праці та керівника видавничої діяльності, але польський уряд заборонив йому в'їзд до країни.

У травні 1929 р. керівництво академії провело тиждень «Сільського господаря». Викладачі та студенти академії провели акцію проти пацифікації на західноукраїнських землях. Багатьма іноземними мовами було видано брошуру з фотографіями побитих і покалічених громадян, розіслано членам Британського парламенту, представникам різних держав у Лізі Націй, у Подєбрадах проведено громадське віче. Польський уряд зробив демарш перед чеським урядом, було організовано судовий процес над організаторами акції, але їх було виправдано [3, арк. 21–22; 4, с. 20].

Після припинення у 1931 р. державного фінансування, Спілка професорів УГА створила добродійне громадське Товариство прихильників Української господарської академії (червень 1931). Заходами Товариства Міністерство сільського господарства ЧСР затвердило 20 липня 1932 р. статут Українського технічно-господарського інституту при УГА [3, арк. 19].

Український технічно-господарський інститут заочного кореспонден-ційного навчання (далі – *інститут*) працював у Подєбрадах з листопада 1932 до початку 1945 рр., завданням якого було «поширення знань серед широких верств нашого народу способом позаочної освіти ... забезпечити підготовку інженерів до крайових потреб ...; відповідати обсягу і характеру фахово-технічних знань, які необхідні українським емігрантам ...; відповідати програмам чужих високих технічних шкіл так, щоб уможливити: а) студії студентів на чужих, високих школах, б) набуття в чужих школах формальних кваліфікацій» [5, арк. 27]. Були відкриті аграрно-лісовий, хіміко-технологічний та економічний відділи. Протягом 1932–1939 рр. знаннями в інституті оволодівали 1003 особи.

Навчання в інституті фінансово забезпечувалося коштами Товариства прихильників академії, пожертвуваннями, продажем підручників, платою тих, хто навчався. При дирекції товариства «Сільський господар» було організовано секцію допомоги академії (вересень 1932–1935 рр.), до якої увійшли представники 19 крайових установ. Секція зібрала понад 500 дол., поширила 8 тис. оголошень академії, видала 508 проспектів інституту. Для поширення літератури були організовані три виставки, передано бібліотекам НТШ і «Просвіти» у Львові два комплекти з 32 книжок, садівничо-городницьким секціям лекції з садівництва. Для студентів були призначені дві стипендії.

Отже, в сучасних умовах реформування соціально-економічних відносин в аграрній сфері, досвід, набутий в поширенні фахових знань в селянському середовищі Східної Галичини, залишається актуальним і на сьогодні.

Література:

1. ЦДАВО України. – Ф. 3795. – Оп. 1. – Спр. 128. Історична довідка та звіт про діяльність академії за 1922 – 1931 рр. – 286 арк.
2. Ювілейний бюлетень Товариства абсолютенгів УГА – УТП. 1922-1972. – 186 с.
3. ЦДАВО України. – Ф. 3795. – Оп. 1. – Спр. 184. Листування з товариствами та іншими організаціями українських емігрантів. – 204 арк.
4. Ювілейний альманах «Центросоюзу» в 30-ліття (під ред. М. Творидла). – Львів, 1931. – 183 с.
5. ЦДАВО України. – Ф. 3795. – Оп. 1. – Спр. 83. Повідомлення та оголошення декана (18 жовтня 1926 – 7 грудня 1933). – 83 арк.

КАЛАКУРА Олег

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ТОВАРИСТВА ПОЛОНІЇ УКРАЇНИ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ ДОБРОСУСІДСТВА

В умовах євроатлантичної інтеграції України і окупаційної війни путінської Росії проти неї на пріоритетному місці опинились щонайменше три ключові проблеми: консолідація

українського суспільства, зміцнення його обороноздатності і міжнародна підтримка з боку західних держав. У цьому контексті особливого значення набувають українсько-польські взаємини. Поляки не тільки наші найближчі сусіди, але й давні мешканці українських земель. Не дивлячись на помітне зменшення чисельності польської меншини, вона продовжує залишатися впливовою силою у налагодженні відносин добросусідства, діючи, насамперед, через мережу національно-культурних товариств. Актуальність дослідження діяльності цих товариств особливо зростає в умовах, коли деякі політичні сили в Польщі і Україні, підтримувані агентами впливу російської пропаганди, намагаються відкрити «другий фронт» проти України, вдаються до спотворення історичної правди і провокують ворожнечу між поляками і українцями.

Новітня історія польських національно-культурних товариств невіддільна від відновлення суверенітету і державної незалежності України. Вона представлена низкою ґрунтовних праць істориків, етнологів, політологів, культурологів, зокрема, Л. Алексієвець, Я. Вариводи, В. Гажамана, Л. Мазепи, А. Любоневича, С. Рудницького, Н. Чорної, автора цих студій та ін. [1]. Однак чимало аспектів цієї проблеми потребують подальшого дослідження, особливо з урахуванням нових явищ, які характерні для періоду після Євромайдану та Революції Гідності. Мета пропонованої розвідки полягає в тому, щоб виокремити провідні тенденції зародження і розвитку польських національно-культурних товариств, наповнення новими формами, методами їх діяльності, збагачення її змісту і ролі в становленні громадянського суспільства в Україні, впливу на польсько-український міждержавний діалог, висловити деякі пропозиції щодо подальшої роботи товариств, взаємодії з органами влади.

Польський національно-культурний рух, як прояв громадської активності української полонії, розгортався на фоні кризи комуністичного тоталітаризму, революційних змін у Польщі, боротьби за суверенізацію України і набув якісно нових масштабів та характеру на рубежі 1980-1990-х рр. З відновленням державної незалежності України етнічні групи, включаючи й поляків, отримали можливість артикуляції та задоволення національно-культурних потреб, відродження традиційної культури, духовності, рідної мови, долучення до суспільно-політичних процесів. Одним з перших сформувалося Польське культурно-освітнє товариство (ПКОТ) на чолі з С. Шалацьким (1988 р.). Серед його засновників були громадські активісти відповідних осередків на місцях, вчителі та викладачі вишів з Житомира, Львова, Вінниці, Хмельницького та ін. міст. Вже перші кроки діяльності ПКОТ засвідчили як нагальні потреби та інтереси полонії, так і необхідність підтримки з боку державних органів, зокрема у створення шкіл з польською мовою навчання, поширенні знань з історії і культури Польщі, польсько-українських взаємин, збереження пам'яток польської культури, створення територіальних відділів організації, польських художніх колективів, співпраця зі ЗМІ. Представники львівського середовища брали участь у перших засіданнях ПКОТ, але у грудні 1988 р. вони заснували окреме Товариство польської культури Львівської землі на чолі з Л. Мазепою, яке вважало необхідним розпочати історію польсько-українських відносин з чистого листа і розгорнуло свою діяльність насамперед на західноукраїнських землях. Лідери обох товариств намагалися встановити тісні контакти з державними органами і неурядовими організаціями, заручитися їх підтримкою, особливо після офіційного визнання Польщею незалежності України і встановлення повноцінних дипломатичних відносин.

У жовтні 1991 р. II Конгрес поляків України на основі осередків ПКОТ заснував Спілку поляків України (СПУ), яку очолив С. Шалацький, пізніше С. Костецький. Вона висловилася на підтримку проголошення незалежної демократичної України [2, с. 351]. У січні 1992 р. у Львові на базі «опозиційних» до СПУ польських осередків було створено Федерацію польських організацій в Україні (ФПОУ), відтоді в Україні діють дві загально- українські, певною мірою конкуруючі, польські організації. Важливе значення для активності польських товариств і розгортання українсько-польського діалогу мали підписання «Договору між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво» (1992 р.), та спільна заява президентів А. Квасневського та Л. Кучми «До порозуміння і єднання».

За останні роки відбулася своєрідна «децентралізація» СПУ, у 2011 р. її очолив

А. Стефанович, а центр роботи перенесено в місцеві Спілки або осередки, які діють у Києві, Вінниці, Дніпропетровську, Житомирі, Одесі, Харкові, Хмельницькому, Чернігові, Луганську та ін. За ініціативи С. Костецького розпочався процес утворення Партії поляків України, яка була зареєстрована у жовтні 2014 р. В Києві розгорнули діяльність Польський інститут, Польський освітній центр та інші інституції. Різноманітною є діяльність Товариства польської культури Львівщини, яке має свої відділення і осередки у 22 населених пунктах області. В м. Івано-Франківську з 2013 року діє Центр польської культури та європейського діалогу [3, с. 81], а ФПОУ, яка у 2012 р. об'єднувала 134 організації, домоглася виділення ділянки у Львові для Польського дому. Не зважаючи на скорочення чисельності етнічних поляків кількість національно-культурних товариств помітно зростає.

Важливо відзначити, що українська полонія активно підтримала Євромайдан, Революцію гідності, її представники беруть участь у волонтерському русі на підтримку Збройних Сил України в АТО. 1 листопада 2014 р. на українському й польському військових меморіалах Личаківського цвинтаря у Львові відбулась польсько-українська молитва примирення. Також відбулась молитва біля поховань воїнів АТО та загиблих на Майдані. Нова сторінка в польсько-українських відносинах пов'язана із стримуванням агресії Росії проти України, засвідчила шанс розширити українсько-польську співпрацю на засадах взаєморозуміння та збереження європейських цінностей.

Таким чином українська полонія за часів здобуття Україною незалежності створила розгалужену мережу громадських організацій, насамперед на Заході та у Центрі України, які опікуються збереженням польської ідентичності. Польський рух пройшов як мінімум три етапи у своєму розвитку: становлення (до середини 1990-х), інституалізації (до середини 2000-х), етнополітичної мобілізації. Польські товариства плідно працюють у транскордонному співробітництві України та Польщі, що позитивно впливає на сприйняття поляків в Україні та українців у Польщі, на українсько-польське міждержавне співробітництво. До цих процесів має бути посилена увага з боку державних установ, зокрема Департаменту у справах національностей та релігій Міністерства культури України, а також науковців. Поряд з вивченням досвіду товариств, необхідно впроваджувати європейські стандарти етнополітичного менеджменту у сфері міжнаціональних відносин. Видається доцільним посилити координацію діяльності польських товариств, сприяти їх консолідації та більшій цілеспрямованості на українсько-польське добросусідство.

Література:

1. Калакура О. Я. Цивілізаційний вимір українсько-польської співпраці на тлі євроінтеграційних процесів (досвід Галичини) / О. Калакура // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. – 2016 / 2 (82) – С. 283 – 295.
2. Рудницький С. В. Суспільно-політичні інтереси поляків незалежної України / С. В. Рудницький. – Житомир, 2014. – 622 с.
3. Габрук А. Польські національно-культурні товариства Івано-Франківщини: сучасний стан та проблеми розвитку / А. Габрук // Науковий вісник Чернівецького університету: Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – 2014. – Вип. 684–685. – С. 79–83.

КІРАЛЬ Сидір

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ В РЕЦЕПЦІЙ ТРОХИМА ЗІНЬКІВСЬКОГО

Об'єктом критичної аксіології Т. Зіньківського, спрямованої на роз'яснення прогресивних тенденцій світового мистецтва через фокус європейських літератур, були насамперед польські письменники. Деякі матеріали про поляків він використовував при складанні російсько-українського словника; багату наукову інформацію давали праці О. Потебні, О. Пипіна про слов'янський фольклор, літературу, україно-слов'янські взаємозв'язки (ще в Києві Зіньківський розпочав перекладати статтю О. Пипіна «Эпизоды из малорусско-польских литературных отношений», вміщену в другій і четвертій книзі «Вестника Европы» (1886); значна роль у вивченні польської мови та ознайомленні з польськими письменниками і вченими належить поляку Б. Кутиловському, його товаришеві по навчанню у Військово-юридичній академії у Петербурзі.

Як письменник і літературний критик, він цікавився передусім сучасною йому

польською літературою, усвідомлюючи, що творчість найвидатніших польських письменників 80–90-х рр. XIX ст. була безпосереднім продовженням попередньої літературної традиції і вироблених нею ідейно-естетичних норм і настанов.

Проблему українсько-польських зв'язків український письменник та філософ розглядав на широкому історичному тлі, у контексті становища та розвитку національної мови, літератури, перспективи національно-культурної автономії України. Т. Зіньківський не ототожнював окремих польських діячів культури, їхню творчість з офіційною політикою шляхетського уряду. Він ніколи не ідеалізував українсько-польські взаємини, бачив їхню складність, усю трагічність нерозуміння поляками українського питання, коли йшлося про державну самостійність України. Незважаючи на те, що інтерес до України в стародавній польській літературі вживався з експансією на Схід, Т. Зіньківський був далекий від думки переносити на польських письменників відповідальність за дії і вчинки магнатурії. До того ж, українсько-польські відносини в особливо важкий для обох держав час, хоч не досягали повної гармонії, але відзначалися зміцненою солідарністю, як це трапилося на початку 60-х рр. після поразки польської революції і злочинного циркуляру П. Валуєва про заборону української мови, що ідентифікував її із сепаратизмом та «польською інтригою».

У рік смерті Кобзаря з'являються чудові переклади «Гайдамаків» та ряду інших його творів, а також студія про Шевченка Л. Совінського. Його передмова, написана з любов'ю до Кобзаря, фактично зрушила кригу непорозуміння у польсько-українських стосунках і сприяла популяризації його творчості серед широких кіл читацької Польщі. За його прикладом пішли А. Гожалчинський, В. Сирокомля, Г. Баттаглія. Монографія останнього, наприклад, зацікавила Т. Зіньківського як найповніше узагальнення матеріалів про життєвий і творчий шлях Шевченка, що мала велике значення для поляків.

У середині 80-х років XIX ст. політика Росії щодо Польщі якісно змінилася. Відмінності між обома народами, особливо у суспільній структурі, культурній спадщині, а звідси і в потрактуванні великодержави – були колосальні. Російські панслависти проливали сльози над долею «братів-слов'ян», кричали про звільнення їх, про слов'янську самобутність, розуміючи під цим «звільненням» та «самобутністю» збереження кріпосницько-самодержавного ладу та поширення його впливу на слов'янські народи, які не входили ще до складу царської Росії. Політику колонізації інших народів, притаманну всім царським правителям, Т. Зіньківський зрозумів значно раніше.

Порівнюючи загальні характеристики цілих літературних епох, оцінки поодиноких постатей з характеристиками й оцінками тогочасної польської позитивістської критики, Т. Зіньківський зробив цікаве спостереження про підпорядкування літературних фактів минулого і сучасного завданням боротьби за її активне втручання в соціальні, політичні й національні суперечності доби, чого так бракувало українській літературі.

У статті «Національне питання в Росії» Т. Зіньківський розкриває репресивну політику царської Росії на Україні – найганебнішу і найдеспотичнішу серед усіх слов'янських народів і закликає братів-слов'ян на цьому сумному прикладі переконатися, що «московські бубни вже не такі золоті, як їм про се байки солодкі розказують і що прислів'я: «славні бубни за горами, а зблизька шкуротяні» треба їм мати на увазі, слухаючи московських байок. На нашій тяжко сумній долі мусять брати збагнути, що то значить «Славянские-льручьисольются в русском море? Ано-льиссякнет? Вот вопрос». Треба зауважити, що цей «вопрос» поставлено в 1831 році [Пушкіним. – С.К.] над домовиною сплюндрованої Польщі, котра як не як, а все слов'янський потік» [3, с. 21].

Знаючи великі славистичні інтенції Т. Зіньківського, Б. Грінченко запропонував йому «написати і у Галичині видати книжку таку, де була б виложена історія слов'янських надій на Р[осію] і щоразове фіаско усіх сподіванні [вид. наше. – С.К.]. Книжка ця, якщо б докладно була б вона написана, мала б вплив і не тільки на наших галичан, а може й далі, бо чехи і ляхи починають цікавитися нашою літературою, а з їх чехам особливо потрібна була б така книга. То я оце й думаю, що нікому як тобі личить сюю книжку скомпонувати, бо: а) маєш кебету, б) маєш змогу здобути усі джерела і в) не лінивий, яко же прочіи чловецы (розумій: земляки)» [1, с. 164].

Т. Зіньківський такої книги, на жаль, не написав, та його праця «Національне питання в Росії» має прямий стосунок до проблеми російсько-українсько-слов'янських зв'язків. У ній прямо заявлено марність надій на можливі зміни у стосунках росіян до неросійських народів: «Сподіватися на російський прогрес можуть тільки несвідомі історії Москви і вдачі сього деспотичного народу. Історія може зломити сей народ, але прогрес его вдачі не змінить, сподіватись іншого – нехтувати тисячолітню історію і науку історичну світову. Темна ся сила може впасти, але не переробитись» [3, с. 37].

Власне критичне ставлення до дійсності, знайомство з кращими здобутками світової літератури, ґрунтовне опанування джерелознавчої бази сприяли становленню несхибної національно-творчої позиції Т. Зіньківського в питанні шляхів розвитку мови, літератури; українсько-російських, українсько-слов'янських, українсько-західноєвропейських культур. Його професійні спостереження над творчістю митців слова містять актуальні проблеми і їх оригінальне вирішення, локальні висновки і узагальнення є цінним внеском до скарбниці української естетичної теорії і художньої практики.

Література

1. «...Віддати зумієм себе Україні»: Листування Трохима Зіньківського з Борисом Грінченком / вст. ст., археограф. передм., упоряд., комент., приміт., підгот. текстів, покажчики, додатки, добір ілюстр. матеріалу С. С. Кіраля: Монографія. – Київ, Нью-Йорк. – 2004. – 520 с.
2. *Зіньківський Т.* Писання Трохима Зіньківського: У 2 т. Т. 1 / Зредагував та життяпис написав Василь Чайченко. – Львів. – 1893. – 247 с.
3. *Зіньківський Т.* Писання Трохима Зіньківського: У 2 т. Т. 2 / Зредагував та життяпис написав Василь Чайченко. – Львів. – 1896. – 324 с.

КОВАЛЬЧУК Василь

ВИДАТНІ ПОЛЬСЬКІ ДІЯЧІ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ В ІСТОРІЇ ПОЛЬЩІ

*«...Народе-друже, пригортаю тебе обіймами доброзичливості і любові!»
Дякую за щирий прийом та гостинність, про які ніколи не зможу забути !..»*

Іван Павло II

Україно-польські взаємини мають тривале і багате історичне минуле, яке бере початок ще з часів Речі Посполитої, коли наші народи проживали на спільних територіях, що підтверджує походження, історико-культурної та етнічної близькості України та Польщі. Багато відомих українців відіграло важливу роль у долі Польщі та велика кількість поляків зробила вагомий внесок у розвиток України.

Видатний польський поет Юліуш Словацький (1809-1849) народився на Волині в містечку Кременці. Маючи українські коріння він глибоко осмислював українські проблеми. В своїй творчості він символічно описував непрості стосунки українців та поляків. Він давав зрозуміти, що має дві батьківщини – Україну й Польщу. Та все ж для Словацького Україна – первинна, «давня» батьківщина. Поет прагнув з'єднати Україну й Польщу «в одну потугу» про що, в алегоричній формі згадує, в поемі «Беньовський». Ю. Словацький був противником російського самодержавства, а запорукою перемоги над ним вбачав в союзі українців та поляків.

Поет Тимко Падуро (1801–1871) народився у містечку Іллінці на Поділлі, а у 1825 р. закінчив Кременецький ліцей. У своїй творчості поєднував елементи як польської, так і української культур. Писав польською та українською мовами. При написанні українських поезій використовував польський варіант латинської абетки. У творах Т. Папудри чітко прослідковується ідея братання двох народів, їх єднання у спільній боротьбі проти російського царизму. У своїй «Рухівці (Пісня козацька)», закликав українців до повстання проти самодержавства. У зазначеному творі говорилося, що росіяни – «байстрючий плід могол» і вони є ворогом слов'янських народів. Спільним, що зближує два народи є ідеї свободи й республіканства. Падуро, як і інші представники «української школи» в польській літературі, намагалися витворити свій, пропольсько орієнтований погляд на Україну. Вони теж, як правило, зверталися до козацької проблематики, надаючи їй свою інтерпретацію. У певному сенсі творений ними український світ був альтернативою тієї символічної України, яку формували східноукраїнські автори [2].

Францішек Карпінський (1741–1825) – польський поет, драматург; представник

сентименталізму, народився в с. Голосків поблизу Отинії на Коломийщині. В історії Ф. Карпінський запам'ятовується не тільки, як автор віршів, пісень і баллад, а й за історією з Олексою Довбушем, який саме врятував життя майбутньому поету не стративши його родину [4].

Вячеслав Казимирович Липинський (1882-1931) уродженець с. Затурці, що на Волині, є автором монархічно-гетьманської концепції, яка посідає значне місце серед політичних доктрин України в ХХ ст. Згідно з цією концепцією саме держава повинна об'єднати мешканців території в органічну цілість. Цей організм як наслідок спільного життя та спільних інтересів породжує колективну свідомість і раціональне бажання суспільного самовираження у формі власної нації. Передумовою цього самовираження є існування держави, оскільки, на думку В. Липинського, ідея бажання, кінцевою метою якого є створення нації, може реалізуватися тільки в матеріальних формах держави. В. Липинський висловлював думку, що ніхто не збудує Української держави, якщо сам народ її не збудуємо, і ніхто не зробить нації, якщо сам народ не захоче бути нацією. Відповідно власне призначення він вбачав у тому, щоб прищепити народові України свої погляди, які здатні перетворити пасивний народ у політичне активний організм [3].

Ще однією постаттю політичного руху є польський політик, публіцист, художник Юзевський Генрик Ян (1892-1981). В історію Юзевський ввійшов як засновник Спілки Прогресивно-Незалежницької Молоді (1910), комендант Польської Військової Організації у Києві (1919-1920), віце-міністр внутрішніх справ Української Народної Республіки (1920), міністр внутрішніх справ в уряді Казимира Бартеля (1928-1929), Волинський воєвода (1929-1938), Лодзинський воєвода (1938-1939). Окрім того він є автором Волинської Програми, яка мала на меті побудову польсько-українського порозуміння шляхом розвитку українського самоврядування та українських громадських організацій на теренах Волині та Східної Малопольщі, а також збільшення частки українців в управлінні державою [1].

Список відомих постатей, які зробили вклад в розвиток двох держав можна продовжити до сотень і тисяч, від простих людей до відомих постатей. Але на сьогоднішньому етапі розбудови україно-польських взаємин важливо зосередитися на вихованні поваги, любові, толерантності в української та польської молоді до спадщини шляхом вивчення загальної історії та культури, збереження реліквій і унікальних пам'яток архітектури, формуванні самосвідомості, морально-професійних якостей, почуття особливої відповідальності за нашу долю у майбутній об'єднаній Європі.

Література

1. Видатні поляки на Волині [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.luck.msz.gov.pl/uk/wspolpraca_dwustronna/polonia_na_ukrainie/luck_ua_k_113/
2. Кралюк П. Польська романтична «Українософія»: Юліаш Словацький і Тимко Падура [Електронний ресурс] / Петро Кралюк – Режим доступу до ресурсу: <http://portala4.pl.ua/kultura/kulturnyi-prostir/5013-polska-romantyczna-ukrainosofia-yuliush-slovatskyi-i-tymko-padura>.
3. Липинський В'ячеслав Казимирович [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
4. Францішек Карпінський [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

МАЙДАНЮК Ірина

ГРИГОРІЙ ГРАБОВИЧ ПРО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ КУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Контакти між польською й українською культурами є дуже давніми і досить плідними, хоча їх систематичне вивчення і наукове обґрунтування припадає десь на початок ХІХ ст., і це відбувається насамперед внаслідок існування «української школи» в польській романтичній літературі. На жаль, і досі сучасна наука має лише нагромадження фактів, вузьких порівняльних студій про окремих письменників, вивчення поодиноких тем і поглядів або спеціалізованих досліджень, наприклад, про роль українського фольклору в польській літературі, взаємовпливи української і польської усної народної поетичної творчості, спільність ідей українських і польських митців, які боролись за становлення державності того чи іншого народу. На це звернув увагу Григорій Грабович, зауваживши, що ні українська наука з її великою кількістю і, на жаль, меншою якістю, ні принагідні польські дослідження, хоч і

нечисленні, зате значно солідніші, не претендували на всеосяжний аналіз історії й структур цих взаємин. Щодо цього, його наукова розвідка «Польсько-українські літературні взаємини: питання культурної перспективи» є досить цікавою і актуальною.

Перш за все, варто звернути увагу на те, що Г. Грабович поділяє історію польсько-українських літературних взаємин на чотири основні періоди або фази, що більш-менш однаково характеризують обидві літератури. Це, по-перше, найбільш ранній період, тобто від останніх десятиліть XVI ст. до XVIII ст., який охоплює пізній польський Ренесанс і більшу частину польського й українського бароко. По-друге, романтичний період, що вбирає й передромантичну фазу і припадає приблизно на першу половину XIX ст. Третій період, за Г. Грабовичем, – постромантичний, і сягає він, хоч як це, на перший погляд, і не дивно, аж другої світової війни., а четвертий, і останній, – післявоєнний період.

Варто погодитись з дослідником в тому, що ці періоди цілком різнорідні. Так, перший період, хоч не має чітко окресленого початку і кінця, є досить тривалим, відзначається відносною цілісністю, а його тотожність зумовлена спільними інституціями й ідеологією (в широкому сенсі) Речі Посполитої. Романтичний (і передромантичний) період, на думку вченого, незважаючи на певну внутрішню диференціацію переважно завдяки «спільній платформі», що її забезпечували поетика, літературні постулати й світогляд романтизму, є найбільш цілісним. Третій період, тривалістю майже в сто років, насправді може видатися рішуче позбавленим цілісності й тотожності, адже обіймає такі різні літературні фази, як реалізм (і позитивізм), модернізм або символізм та різноманітні постсимволістські течії. Проте, вважає Г. Грабович, «коли пригадати, що маємо справу не з літературними періодами й традиціями як такими, а з глибинними й культурними структурами перцепції, що до 1939 року чимала частина України продовжувала вважатися частиною Польщі і – в політичному плані – справді була нею, то ідея цього періоду як відображення специфічної пізнавальної і емоційної тенденції, і для поляків, і для українців має стати достовірнішою». Дійсним є і те, що нова післявоєнна політична реальність породила четвертий період культурних взаємовпливів, які продовжуються тією чи іншою мірою до сьогодення.

Підстав для саме такої періодизації у Григорія Грабовича багато, оскільки для цього він покладається і на першу польську працю, що торкається української тематики, – брошуру Станіслава Оріховського «*Baptismus Ruthenorum*» (побачила світ 1544 року), видатного представника українського Передвідродження і польського Ренесансу, автора показової та досить часто цитованої формули «*gente Ruthenus natione Polonus*», і на зразки полемічної літератури (релігійна полеміка навколо Берестейської унії 1596 року з перервами тривала протягом XVII і XVIII ст., її учасниками були поляки й українці, католики, уніати і православні), і на ранні форми польського зацікавлення українікою (наприклад, описи регіону, в яких Іван Франко вбачав перші паростки «української школи»: «*Ponoszą, to jest wysławienie panów i paniąt ziem ruskich i podolskich z męstwa, z obyczajów i z innych spraw poczeiwych*» Бартоломея Папроцького і «*Roxolania*» Себастьяна Кльоновича). Опрацьовує вчений і праці про Хмельниччину, і польські моделі для поетичної теорії Києво-Могилянської академії (Ян і Пйотр Кохановські), і твори Станіслава Трембицького, Францішка Князьніна, Йоахима Лелевеля, Юліана Урсіна Немцевича, українських і польських романтиків, цікавим для нього в цьому плані є і плюралізм постромантичного періоду, і особисті зв'язки представників української і польської культури.

Не секрет, що у різні часи українсько-польські стосунки (як політичні, так і культурні) були дуже різнорідними, від конфліктів до сорому за образи, яких завдавали митці іншому народові, проте після відчутного спаду мистецьких контактів післявоєнного періоду інтеграція культур Польщі і України має чималі перспективи, адже, як вважає Г. Грабович, «якщо література є кодом, «мовою», якою культура виражає і пізнає себе й свою версію реальності, тоді «кодом дана правда» (вживаючи точне визначення Якобсона будь-якої перцепції реальності) не була знайдена і не була засвоєна», а це означає, що пошуки її тривають і мають перспективи.

Література:

1. Григорій Грабович. До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка. – К., 1997. – С. 138-169.

2. Грушевський М. Історія української літератури: В 5 т. – Нью-Йорк, 1960. – Т. 5. – С. 215-220.
3. Kubacki Wacław. Proza Iwaszkiewicza // Jarosław Iwaszkiewicz. – Warszawa, 1968. – С. 175-201.

МАЛИХІН Олександр, ШОХА Лідія

ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Українсько-польські стосунки не можна назвати простими. Річ Посполита та тотальна колонізація, утиски україномовного населення, боротьба ОУН-УПА... Народи багато років були не просто роз'єднані, але залишалися ледь не ідеологічними ворогами. Лише після Революції Гідності та вибору Україною європейського вектора розвитку Польща поступово відмовилася від своїх антиукраїнських заяв та налагодила відносини.

Проте українці та поляки, не зважаючи на політичне життя країн, найчастіше знаходили спільну мову. Особливо, звичайно, на Західній Україні, переважна більшість дорослого населення котрої хоча б раз їздила на заробітки до сусідньої держави. Не дивно, що у мову місцевих поступово впліталися польські слова, що з часом почали сприйматися як власне українські. Наприклад, знамените «креденс» – зараз це назва мережі найпопулярніших кав'ярень Львова, а означає просто «шафа для посуду». Хоча вплив польських слів простежується навіть на території Київської області – у селі Теліжинці Тетіївського району маленький острів посеред озера називається Кемпа, що з польської перекладається як «брила, купа». Якщо прослідкувати етимологію прізвищ з того ж району, можна помітити, що декотрі з них – це видозмінені польські назви господарських будівель чи природних явищ.

В Україні ж проживає доволі велика польська діаспора, більше 145 тисяч осіб, переважно сконцентрована в Житомирській, Львівській та Волинській областях. Ці регіони характеризуються активною діяльністю польських медіа – мовлення польських програм, окремі канали, журнали тощо. Такі ж самі представники медіапростору існують й у польських містах з великою кількістю українців – наприклад, телеканал «Варшава». Ці діаспорні медіа можна назвати у якомусь сенсі способом забезпеченням міжкультурного діалогу. По-перше, вони підтримують зв'язок населення з рідним краєм, по-друге, допомагають сформувати власну думку щодо певних подій як на Батьківщині, так і закордоном. Можна окреслити основні функції медіа у процесі міжкультурної комунікації:

- 1) комунікативна (підтримання зв'язку між діаспорою та рідною країною);
- 2) ідентифікаційна (відчуття «культурної чужинності», що сприяє збереженню ідентичності);
- 3) освітньо-культурна;
- 4) орієнтувальна (медіа допомагають зрозуміти культурні стандарти іншого етносу);
- 5) дипломатична;
- 6) інтеграційна (взаєморозуміння етносів).

Отже, розгортання міжкультурного діалогу України та Польщі в сучасному вимірі є одним з ключових завдань не лише українських дипломатів, але й народу. В умовах війни та непевності інших країн Європи щодо членства України в ЄС, сильний союзник на кшталт Балтійських країн нам конче необхідний. Використовуючи медіа для розвитку стосунків зі стратегічними партнерами, Україна може досягти хороших результатів щодо покращення відносин. Але разом з тим не слід забувати, що ЗМІ здатні як налагодити комунікацію, так і все зіпсувати, адже у бажанні найпершими повідомити новини журналісти інколи доносять некоректну інформацію. Варто пам'ятати, що основними рисами міжнародних повідомлень мають залишатися об'єктивність, толерантність і дипломатичність. На цей час Україна та український народ у процесі міжкультурної комунікації «зводять мости» зі своїми найближчими сусідами задля взаємної підтримки та співпраці.

Література

1. Веремчук Т. Ю. Україна-Польща: міжкультурна комунікація. Режим доступу – <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=18149&chapter=1>
2. Малихін О. В. Формування загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей: монографія / О. В. Малихін, І. С. Гриценко. – К: Видавництво ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2015. – 492 с.
3. Осовська О. С. Невербальні особливості міжкультурної комунікації у світлі українських та польських лінгвістичних досліджень. Режим доступу: https://ukrpolnauka.wordpress.com/2012/09/02/невербальні_особливості_міжкультурної_комунікації_у_світлі_україн

РОМАНЮК Іван, КРИВОРУЧКО Олександр**АНТИКАТОЛИЦЬКА БОРОТЬБА НА ВІННИЧЧИНІ В КІНЦІ 20-Х РР. ХХ СТ.**

Побудована на тужному ідеологічному підґрунті, нова радянська держава намагалася перейняти на себе ту роль, яка раніше відводилася церкві. Тому з перших її кроків почалася руйнація церкви як суспільного інституту. Особливо боляче це відбувалося на Східному Поділлі.

Законодавчі акти радянської влади практично виключали духовництво й церковні організації з громадсько-політичного життя. Релігійні громади могли діяти тільки після того, як місцевими органами радянської влади їх буде зареєстровано і затверджено статут.

Крім загальних антирелігійних заходів, радянська влада обмежувала права самих священнослужителів – вони були позбавлені права голосу. Зокрема, у матеріалах перевиборів до сільрад 1928 р. зазначалося, що всього позбавлених права голосу по 14 районах Вінницької округи – 20 000 чол., а в минулому році було 9 000 чол. Збільшення кількості позбавлених права голосу відбувалося за рахунок наступних груп: «а) торговці; б) служителів культу; в) колишніх петлюрівців та ін.» [1, арк. 14].

Тривало також захоплення церковних будівель та церковних земель. Права віруючих фактично були зведені до мінімуму. Цьому яскравий приклад: Чечельницька римо-католицька громада з червня 1923р. клопотала про включення до реєстру належних їй костельних будинків та садиби. Але влада відповіла, що «ні в якому разі» про таке повернення релігійній громаді не йдеться. Не зважаючи на всі клопотання, костельні споруди перейшли під райсільбудинок. Щоби послабити опір віруючих місцева влада в адміністративному порядку ксьондза [2, арк. 256].

Переважну більшість священників вигнали з помешкань, де вони проживали. Будинки передавали під сільбуди, хати-читальні тощо. Це викликало конфлікти у взаєминах селян. Більшовицькій владі вдалося послабити опір селян, не лише розколюючи їх за соціальною ознакою, а й поділивши їх на «релігійників» і «безвірників».

Навіть тоді, коли священницькі помешкання були ще не зайняті, повернути їх релігійним громадам було важко. Свавільно відбираючи храми, представники влади для годиться посилалися на «закон». Саме таку лінію поведінки щодо громадян почали рекомендувати центральні органи.

Римо-католицька церква (РКЦ) наприкінці 1920-х рр. почувалася відносно захищеною. Партосередки, як і раніше, керувалися тезами ЦК КП (б)У від 22 червня 1923 р. про антирелігійну пропаганду, а в розділі про роботу серед нацменшостей наголошувалося: «Антирелігійну пропаганду серед поляків, що проживають на польському кордоні України, необхідно проводити дуже обережно, особливо щодо закриття костьолі, що може бути витлумачено як національне переслідування, яким можуть скористатися шпигуни польського уряду, яких дуже багато в пограничних місцевостях, для того, щоб настроїти польських селян проти Радянської влади [3, с. 403].

Найвідчутніших ударів католицизму було нанесено владою в роки колективізації. Як особливо небезпечний прояв антиколгоспних і антирадянських настроїв була розцінена позиція керівників деяких польських сільрад на Україні, які заявляли, що «ми в першу чергу поляки, це наша сільрада і нам вирішувати, хто у нас куркуль і чи є він у нас взагалі [4, с. 600]. У відповідь посилалися прямі звинувачення католицького духовенства, яке нібито використовувало навіть таїнство сповіді ля відвернення селян від вступу до колгоспів.

Ворожу руку костьолу вбачали чи не в усіх небажаних і невігідних владі діях незадоволених селян. У лютому 1927 р. Політбюро ЦК КП (б)У, розглядаючи питання про роботу серед польського населення республіки, відзначило величезний вплив на нього католицького духовенства, який, на думку більшовиків, «носить яскраво виражений політичний характер». Католицька церква однозначно була віднесена до класових противників, експлуататорських елементів. У постанові політбюро було передбачено гранично жорсткі заходи боротьби з католицизмом. Зокрема: «ДПУ мусить посилити роботу всередині

католицьких релігійних організацій по їх розкладу; посилити репресії по відношенню до явно контрреволюційних виступів ксьондзів; Політбюро розробити детальні вказівки з питань про релігійні гуртки, а також конкретні заходи щодо посилення боротьби з впливом духовенства і релігії серед польського населення» [3, с. 403].

Антикатолицька боротьба в країні посилилася ще й тому, що папа римський Пій XI у цей час звернувся до всіх віруючих світу із закликом молитися за переслідуваних християн у Радянському Союзі. Дії Ватекану радянська пропаганда кваліфікувала як заклик до організації «хрестового походу» проти першої у світі країни соціалізму.

Боротьбу з католицькою церквою було поставлено у цент уваги польських національних шкіл України. Цій меті був підпорядкований не тільки зміст навчального матеріалу, а й позакласна й організаційна робота. Архівні матеріали інспекторської перевірки польських шкіл свідчать, що інспекторів меншою мірою цікавило навчання учнів, робота вчителів, матеріальний стан шкіл та їх потреби. Це була справжня «політична інспекція» для вияву ступеня впливу костьолу на дітей та їх батьків, поширення релігійних гуртків, вивчення політичних настроїв місцевих поляків. З цією метою використовували нові методи – анонімне анкетування учнів 3-4 класів, де поряд із запитанням про ставлення до молитви, сповіді, відвідування костелу, стояли й підступні запитання, розраховані на дитячу наївність і довіру. Зокрема, в анкетах запитували, звідки батьки береть релігійну літературу тощо.

З метою відсікти дітей від костелу, день відпочинку у школі було перенесено з неділі на четвер, що викликало спротив батьків. Перевірки засвідчували досить високу релігійність польських сімей, активну діяльність релігійних гуртків. У недільні та святкові дні тільки незначна частина дітей відвідувала школу.

Особливо активно діяла на антирелігійному фронті «Спілка войовничих безвірників». З 1929 р. В її рамках організували польську секцію, яка активно діяла на Поділлі. Найчастіше «безвірники» були ініціаторами закриття або знищення культових споруд і речей по селах і містах.

Критика католицизму була поширеною і в радянській кореспонденції. Так, у травні 1929 р. На сторінках польської комуністичної газети «Sierp» було опубліковано замітку – заклик до закриття костелу в селі Ободівка Тульчинської округи. Повідомлялося, що ксьондз лише двічі на рік приїздить у село, оскільки «виїхав на більшу парафію, де він знайде більше прибутків для свого живота, і дбає, аби оплутати чотири парафії [3, с. 391].

Відтак дописувач – «сількор» висунув пропозицію: «Добре було б, аби цей костьол використати для трудящих як місце освіти або кінотеатр. Що робить? В нас є на кладовищі ще один костьол, де богохвальці могли б бити релігійні лби. Районе, зверни увагу» [5, арк. 140].

Кореспонденції подібного гатунку, підписані жменькою комуністичних активістів, видавалися владою за «глас народу», хоча в дійсності вони не відбивали справжніх настроїв населення. Прагнучи представити власну ініціативу за воєвиявлення «трудящих мас», радянські чиновники повсюдно застосовували під час збирання підписів за ліквідацію храмів обман і шантаж.

Комуністична преса ніколи не публікувала заяв на захист святинь, хоча таких надходило до столиці набагато більше, аніж фальшивок протилежного змісту, спродукованих партійно-радянським апаратом. Справжні листи трудящих використовувались проти скаргників, а потім ретельно ховалися у надрах владних установ та каральних органів, як це трапилося, приміром, із запискою, надісланою 1929 р. до ВУЦВК із Вороновицького району.

Чотири селянки звернулися до голови ВУЦВК: «Ми делегатки Ворновицького райз'їзду, 21 жовтня просімо вас, щоби воспрітили великий нахаб на церкви та силові не закривали. Коли намс буде треба, то ми самі закриєм, а то у вас все силові: і хлібозаготівлю, контракцію, і самообложку, і бараболю, і пожарне, і буряки, ну все, що й задумали не можна, а все насильно. Що ж ми тоді – вівці, що ви водите на мотузку? Ой, глядіть, щоби лоба не розбили, як будете так скоро бігти. Вибачайте, що звернулися до вас, бо в нас нема до кого, тут сидять сліпці. Делігатки: Ганя Шевчук, Марія Волошин, Тодора Кирилук, а за них підписалась делегатка деревні Некоморовець Тетяна Марущак» [3, с. 392].

Хоча в 1927-1929 рр. закриття костелів було назагал явищем нетиповим, особливо на тлі

нищення релігійного життя та культових споруд православних, підстав твердити про наявність у цей період якихось сприятливих умов для розвитку РКЦ немає підстав. Кількість костелів в УСРР, хоча і нешвидкими темпами, скорочувалася. Так якщо на початку ХХ ст. у Вінницькому деканаті діяло вісім костелів, то станом на 1929 р. – сім [3, с. 395].

Апогей широкомасштабної антирелігійної пропаганди припав на 1929 р. – «рік великого перелому», впродовж якого по всій Україні було розгорнуто тотальну війну проти церкви, духовенства і віруючих, незалежно від їхньої конфесійної приналежності.

Загалом кількість католицького населення не тільки не зменшилась, а поступово зростала. Активний наступ радянської влади у кінці 1920-х рр. не зміг змінити ситуації. Католики, позбавлені святинь і ксьондзів, молилися вдома, а в католицькій релігійні свята не виходили на роботу. Католицька традиція жила серед віруючих людей протягом усього радянського періоду.

Джерела та література:

1. Держархів Вінницької області, ф. 29, оп. 1, спр. 621.
2. Держархів Вінницької області, ф. 843, оп. 1, спр. 316.
3. Рубльова Н. Антикостольна кампанія в УСРР: причини, інструментарій, перебіг/ Н. Рубльова // 3 архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. – 1999. – №1-2. – С. 388-405.
4. Сторчовий В. Діяльність католицької церкви на Поділлі в часи політики «коренізації» (1923-1929 рр.) / В. Сторчовий // Історія релігії в Україні. Науковий щорічник. – Книга 1. – Львів, 2006. – С. 597-603.
5. Держархів Вінницької області, ф. 254, оп. 1, спр. 199.

ГОРБАТЮК Тарас, ДАНИЛОВА Тетяна, САЛАТА Галина НАЦІОНАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ПОЛЬЩІ: ФІЛОСОФІЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДУХОВНО- КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ЕПОХИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Глобалізований інформаційний світ нового, що докорінно відрізняється від попередніх епох створенням умов для повноцінного життя та розвитку усіх членів суспільства, розвиток інформатизації зумовили зміни у соціально-демографічному складі користувача як основного об'єкта бібліотечної діяльності, змісті інформаційно-бібліотечних послуг та системи обслуговування читачів.

Національна бібліотека будь якої держави – головний інформаційний ресурс країни, який у ХХІ ст. являє собою науково-інформаційний центр, культурно-освітній заклад, в якому забезпечення гармонійного поєднання науково-технічної і гуманітарної інформації, надання цілісності уявлень про базові закони соціуму в їх сучасному розумінні є вкрай важливим аспектом техніко-технологічної епохи. Бібліотека відіграє важливу роль у збереженні традиційних духовно-культурних цінностей нації [1].

Наразі країни зі сталою економічною системою, у міру зростання залежності від різних джерел інформації – економічного характеру, політичного, технічного, – стали відчувати потребу у відповідному ресурсі, який би дозволяв, наприклад, ефективно передавати, переробляти і зберігати дані, відомості, документальні джерела, артефакти [2]. У результаті, актуальним запитом інформаційного техніко-технологічного суспільства є електронна система національних інформаційних ресурсів, наукометрія і бібліометрія.

Національні інформаційні ресурси суспільства слугують інструментом для створення соціально значущих продуктів. Науковці інформаційного суспільства відносять до таких будь-які цифрові продукти – файли, програми.

Національна бібліотека – інституція, від стану якої значною мірою залежить рівень бібліотечно-інформаційного обслуговування в країні. Жоден із з видів бібліотек світу не вирізняється таким розмаїттям обсягів, типів зібрань, різновидів нових надходжень, функцій та послуг, як національні бібліотеки.

Створення національного реєстру інформаційних ресурсів вимагає неперервного системного аналізу національних інформаційних ресурсів, їх взаємозв'язків, ступенів захищеності. Систему необхідно розглядати як розподілену складну інформаційну систему.

Польща має дві національні бібліотеки: Національну бібліотеку Польщі (Biblioteka Narodowa w Warszawie), яка у своїх фондах станом на 2008 р. нараховувала більше 8 700 000

одиниць зберігання і Бібліотеку Ягеллонського університету (м. Краків) у фондах якої станом на 1 січня 2009 р. було 6 441 202 одиниць зберігання[5] – основним завданням національних проєктів з переведення друкованих джерел на електронні носії було визначено формування цифрового фонду національної культурної спадщини, що веде свій початок з червня 2006 р. під егідою Комітету з оцифрування (Committee for Digitisation) Міністерства культури й національної спадщини Польщі [3, с. 145].

Комітет було створено з метою поєднати зусилля фахівців, які представляють різні інститути пам'яті, у створенні цифрових ресурсів. Важливу роль у роботі комітету відіграє Національна бібліотека Польщі (Biblioteka Narodowa) [3, с. 145], яка має багатий досвід оцифрування і величезну Національну цифрову бібліотеку Польщі National Digital Library of Poland, Polona DNL [4].

Національна цифрова (електронна) бібліотека Польщі представлена за тематичними колекціями, серед яких національні надбання з різних галузей, зокрема твори найвидатніших польських письменників. Є також видання польської літератури, нелегальні видання Другої світової війни, література для дітей молодшого, середнього і старшого шкільного віку[3, с. 145 – 146].

Роль Національних бібліотек Польщі у розвитку інформаційної інфраструктури держави передусім пов'язана із опануванням технологій інформаційного суспільства та інтеграцією бібліотек до інфотехносфери соціуму, забезпеченням доступу учасників до провідних світових наукових видань та інших подібних інформаційних ресурсів. Залучення досвіду Національних бібліотек Польщі у бібліотечно-інформаційну галузь України – нагальне завдання державних інституцій та громадянського суспільства України, яке може бути представлено як діалог української та польської традиційних культур.

Література:

1. Бачинська Н. А., Салата Г. В. Національні бібліотеки світу: Навчальний посібник. Спеціальність: 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / Н. А. Бачинська, Г. В. Салата. – Київ: «Медінформ», 2016. – 232 с.
2. Салата Г. В. Національні цінності в діалозі української та китайської культур: штрихи до історії національної бібліотеки Китаю / Г. В. Салата// Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції «Соціальні трансформації у кризовий період», 26 січня 2017 р., Краматорськ. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 178 с. – 141 – 143.
3. Лобузін К. Технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності: монографія / К. Лобузін. – К., 2012. – 252 с.
4. National Digital Library of Poland, Polona DNL. – Електронний ресурс. – Режим доступу: URI: <http://www.polona.pl/dlibra>.
5. Pietrzyk Z. Book Collections from the Former Preussische Staatsbibliothek in the Jagiellonian Library /Zdzisław Pietrzyk. – Translated by Barry Kane. In: Polish Libraries Today. – Vol. 6, 2006. – S. 81–87.

ДЕНИСЮК Любо

ПРОЄВРОПЕЙСЬКА ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розвиток гуманної, вільної і відповідальної особистості безпосередньо пов'язаний із системою її духовно-культурних цінностей, що протистоять утилітарно-прагматичним цінностям. Духовність так чи інакше передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі і зосередженість на моральній культурі людства. Відтак цілі й наміри духовної зрілості особистості вкорінені у системі надіндивідуальних цінностей, завдяки чому вони виконують функцію вищого критерію орієнтування в світі й опори для особистісного самовираження.

Духовно-культурні цінності є адекватними індикаторами розвиненої особистості, за якими вона розпізнається, служать важливим фактором соціальної регуляції механізмів поведінки особистості, а також відображають закономірні зв'язки, що лежать в основі суспільних відносин.

Якою ж є проєвропейська перспектива для розвитку духовно-культурних цінностей українців, які є частиною європейського культурного простору?

Базові європейські цінності, котрі є фундаментом європейських прав, свобод та європейських політичних інститутів, визначають культурні права і свободи, що формуються і впроваджуються в європейських країнах з кінця XX століття за ліберально-демократичним

принципом. Розглянемо основні з них.

Свобода – це невтручання держави або інших людей у сферу самовизначення людини: право на життя, на приватну власність і право на свої переконання.

Відповідальність – право на вибір своєї ідентичності, свідомий вибір професії, місця проживання, мови навчання, культурної ідентичності, цілі і сенсу свого життя.

Рівність – це не однаковість людських здібностей, і не рівність доходів і соціального становища, а рівність у свободі самореалізації в якості людини.

Гідність визначає повагу до кожного індивіда, визнання в ньому особистості.

Правова держава – це цінність заснована на принципі, який визначив ще Імануїл Кант – моя свобода закінчується там, де починається свобода іншого. Якщо порушується право на життя, або на приватну власність будь-якої людини, порушника чекає покарання, встановлене правовими нормами для захисту прав і свобод всіх громадян.

Демократія ґрунтується на визнанні суверенності, верховенства влади народу, який через своїх представників відстоює інтереси і цінності різних соціальних груп у владі.

Громадянськість – це активна участь індивіда в громадянському і політичному житті.

Толерантність визначає повагу до будь-якого морального вибору індивіда – релігійного або світського, означає прийняття іншої людини як «іншого», а не як «ворога».

Справедливість правова та соціальна – це надання рівних можливостей людям для самореалізації в будь-якій сфері суспільства: рівний доступ до освіти, культури, медицини, владних посад і політичної діяльності, праці, рівність усіх громадян перед законом, рівна міра відповідальності за однакові дії.

Соціальна солідарність – свідомо підтримка з боку кожного індивіда і держави тих індивідів і соціальних груп, які потребують особливого захисту.

Як бачимо, базові європейські цінності взаємопов'язані, функціонують як система, одна цінність визначається та реалізується через інші. І саме освіта є головною у вихованні базових європейських цінностей. Визначально, що нового змісту набув курс історії у середній школі: це не політична і воєнна історія держав, а історія, що включає діалог різних культур і країн, ознайомлення з повсякденним життям представників різних культур, етнічних груп та національних меншин.

Євроінтеграційні процеси передбачають серію викликів українським традиційним та національним цінностям, проте вони пропонують і шляхи їх подолання.

Література:

1. Амельченко Н. А. Цінності об'єднаної Європи. – 2013 р. http://parlament.org.ua/upload/docs/European_Values.pdf
2. Денисюк Л. М. Формування духовних цінностей студентської молоді у кризовому суспільстві / Л. М. Денисюк / Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія». – К. : НУБіП України, 2015.
3. Ключко В. П. Глобалізація та духовні культурні цінності в діяльності людини та підприємств соціально-культурної сфери http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekmk_2014_1_4
4. Федоров О. В. Християнство і європейська духовно-культурна ідентичність / О. В. Федоров // Наука. Релігія. Суспільство. – № 1. 2008р. – С. 181.

ДИНІКОВА Лілія

«УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ ЦЕНТР» КПІ ІМ. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО ЯК НАУКОВО-КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР

Тисячолітнє українсько-польське сусідство залишило глибокий слід в історії двох народів, різних і водночас близьких за світосприйнянням, ціннісними орієнтирами, місцем у Європі. Існування незалежних держав – України і Польщі – відкриває можливості для нового погляду на минуле та подолання упереджень.

Сучасна культурна співпраця вирізняється винятковим різноманіттям напрямків і форм. Найважливішими організаціями, націленими на розвиток культурної співпраці, сьогодні можна назвати закордонні культурні центри, діяльність яких становить науковий і практичний інтерес, оскільки вона відображає актуальні тенденції сучасного культурного співробітництва.

Одним із таких центрів в Україніє, «Українсько-польський центр» Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,

заснований згідно з Рамковою угодою про створення Українсько-польського центру НТУУ «КПІ» від 7 березня 2008 р. між польською освітянською фундацією «PERSPEKTYWY» в особі Президента В. Сівінського та КПІ ім. Ігоря Сікорського в особі ректора М.З. Згуровського.

«Українсько-польський центр» є структурним підрозділом університету, метою діяльності якого є інтеграція зусиль з підвищення якості підготовки спеціалістів, реалізації основних принципів побудови суспільства, заснованого на знаннях, і принципах ЮНЕСКО «освіта без кордонів», підготовці – в рамках моделі університету дослідницького типу – фахівців нової формації, здатних прискорити економічний та соціальний розвиток країн за рахунок знань та активної діяльності студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, викладачів та вчених в області фундаментальних, природничих, інженерно-технічних наук, налагодження і поглиблення партнерських зв'язків із польськими вишами в організації освітнього процесу й академічних обмінів, наукових контактів у культурній сфері та спорті.

Створення такої інституції було абсолютно правильним: Українсько-Польський центр став своєрідним модератором співпраці київських політехніків і їхніх партнерів у Польщі, яка збагачує новим досвідом і українську, і польську сторони.

У діяльності Українсько-Польського центру можна виокремити такі основні напрями: освіта, наука, культура, історія та спорт.

У сфері освіти центр реалізує проекти вивчення польської мови, навчання київських політехніків у польських університетах, участь умовних конкурсах Посольства Республіки Польща в Україні, студентських і викладацьких обмінів, організацію курсів підвищення кваліфікації тощо.

В офісі центру в КПІ ім. Ігоря Сікорського працює Довідково-консультативне бюро по проекту «Studyin Poland», яке інформує про наукові та освітні програми, які дають можливість стажування, проведення наукових досліджень та навчання в університетах Польщі, а також про можливість отримання магістрами подвійного диплому.

Курси польської мови (викладає магістр слов'янської філології Войцех Зволінський) є хорошою підмогою початківцям-полоністам і тим, хто хоче підтримувати знання мови. Для всіх, хто вивчає польську мову, проводиться конкурс знань польської мови та знань про сучасну Польщу. Його переможці нагороджуються безплатними путівками на літні курси польської мови, що проводяться протягом місяця під час канікул у різних ВНЗ Польщі за підтримки Посольства Республіки Польща в Україні.

У сфері науки центр підтримує зв'язки з міжнародними офісами польських університетів-партнерів по науковій співпраці. Традиційно в наукових семінарах беруть участь вчені Варшавської, Краківської, Вроцлавської та Лодзинської політехнік. Основними задачами центру в цьому напрямі є: створення, підтримка та оновлення бази даних CV вчених КПІ ім. Ігоря Сікорського, які бажають співпрацювати з польськими вченими, організація польсько-українських наукових конференцій за підтримки Представництва Польської Академії Наук в Києві, залучення науковців Київської політехніки в редакційні колегії польських наукових журналів, створення програм «подвійний диплом» тощо.

У сфері культури центр багато років співпрацює з Польським інститутом в Києві. На базі Науково-технічної бібліотеки НТУУ «КПІ» з 2013 року діє науково-літературний семінар «Видатні постаті України та Польщі». За ініціативи центру реалізовано 2 проекти: відкриття пам'ятника випускнику Київської політехніки 1906 року – видатному польському вченому та державному діячу Войцеху Свентославському та видання книги «Войцех Свентославський – людина, яка зближує народи України і Польщі».

Таким чином, Українсько-Польський центр Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» є одним із прикладів сучасної культурної співпраці, що розвивається у різноманітних напрямках і формах. Його приклад свідчить про прагнення інституціонального закріплення і оформлення питань зовнішньої культурної політики як в Україні, так і в Польщі. Діяльність центру переконливо доводить ефективність подібних організацій, які стали помітним явищем сучасних культурних зав'язків.

Література:

1. Українсько-Польський центр : офіційний сайт. – Режим доступу: <http://upc.kpi.ua/?lang=uk>
2. Боголюбова Н.М. Роль зарубіжних культурних центрів в розвитку сучасного міжкультурного співробітництва / Н.М. Боголюбова, Ю.В. Николаева // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2012. – № 6. – С. 40–42.

ІСАКОВА Наталія, ЗАКАТЕЙ Юлія

КУЛЬТУРНА ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ТА ДУХОВНИХ НАДБАНЬ

Кажуть, що культура – це місток, що єднає народи. Так воно і є: культура – це невід’ємна частина повсякденного життя людства. Сучасною тенденцією стало розширення культурних зв’язків між різними країнами світу. Багато сусідніх країн створюють нові проекти, підписують угоди про співробітництво задля збереження культурних надбань. Одним із прикладів такої взаємодії є Україна та Польща – дві сусідні країни, які мають схожість не лише в культурному, але і в історичному аспекті. Українсько-польське співробітництво у галузі культури, освіти та гуманітарної взаємодії регламентується існуючою договірною-правовою базою відносин і в цілому створює можливості для здійснення і розвитку ефективної співпраці у цій сфері [3].

Починаючи з 1997 року між Україною та Польщею було укладено ряд документів, які регламентують співробітництво у цій галузі, а саме:

1. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі культури, науки і освіти (підписана 20 травня 1997 р.);
2. Угода про співробітництво в галузі освіти між Міністерством освіти і науки України та Міністерством національної освіти Республіки Польща (підписана 19 січня 2015 р.);
3. Угода про співробітництво у галузі охорони та повернення втрачених і незаконно переміщених під час Другої світової війни культурних цінностей (підписана 25 травня 1997 р.);
4. Угода про співробітництво між Державним комітетом архівів України і Генеральною Дирекцією державних архівів Республіки Польща в галузі архівної справи (підписана 17 жовтня 2008 р.) [3] та інші.

Важливу роль у поліпшенні та підтримці тісних стосунків між Україною та Польщею, на думку авторів, відіграє література. Саме вона зближує народи усього світу. Прикро, але залишається фактом те, що переклад художніх творів, романів українських письменників на польську мову відбувається не так часто. Схожа ситуація відбувається із перекладом польської літератури на українську мову. Проте, Польща – одна з країн, де українців читають із задоволенням. Зокрема, там люблять Оксану Забужко. На полицях польських книгарень можна знайти її найвідоміші твори. Два роки тому книга-інтерв’ю з Оксаною Забужко на замовлення польського видавця вийшла в Польщі навіть раніше, ніж в Україні. А за роман «Музей покинутих секретів» письменницю відзначили престижною премією «Ангелус», якою нагороджують авторів із Центральної Європи, чиї твори перекладені польською. О. Забужко не єдина українська письменниця, кому присуджено премію «Ангелус». Першопрохідцем був Юрій Андрухович – він отримав нагороду у 2006 році. Письменник з Івано-Франківська був одним із перших, кого вже у незалежній Україні відкрила для себе Польща. До сьогодні у Польщі він – найпопулярніший український автор [5].

Останнім часом у польській літературі все частіше постає питання складних відносин між українцями та поляками у 40-ві роки ХХ ст. Воно безпосередньо стосується як історії, так і літератури. Так, у поемі «Słowa o nienawiści» (1955) Анджей Кусневич спробував показати корені трагічних конфліктів й усунути ненависть між двома народами. Згодом у романі «Strefy» (1971), відзначеному премією, він знову повернеться до теми складних стосунків між різними національностями передвоєнної Галичини. У іншому відомому романі «Góry nad czarnym morzem» (1961) Вільгельм Мах об’єктивно розробив доволі делікатну тему післявоєнного польсько-українського конфлікту на Лемківщині [2, с. 150]. Натомість польський письменник. С. Сроковскі стверджує: «Настав час, щоб між нашими інтелектуальними середовищами, народами та країнами почали панувати згода, зрозуміння та взаємоповага... Література та письменники можуть великою мірою долучитися до цієї

справи... Скажіть правду, від якої боляче, а навіть страшно, але правда заради добра визволить наше життя від ненависті і відчинить двері пробаченню та єднанню» [1].

Співробітництво в галузі культури між Україною та Польщею є одним з критеріїв визначення стану наших стосунків. Найвизначнішими показниками культурного співробітництва за останні роки були «Рік Польщі в Україні» (2004) та «Рік України в Польщі» (2005). Останній став однією з найбільших культурних подій, спрямованих на презентацію сучасної Польщі. Під час цієї події Польща була представлена в різних сферах – культура, наука, туризм, економіка, політика. Культурна презентація була досить різноманітною – література, фільми, книжки. Як наслідок, значна кількість українців змогла краще зрозуміти традиції поляків, їх менталітет та їхнє ставлення до українців.

У відповідь поляки провели «Рік України в Польщі». Це свідчить про те, що не тільки українці прагнуть до співпраці, а й поляки відповідають їм взаємністю. Україна змогла гідно презентувати свою культуру.

Надалі наші стосунки залежать тільки від нас, належну основу для цих стосунків уже закладено. Потрібно розуміти, що співробітництво в галузі культури – це найкращий засіб поінформувати звичайних громадян в необхідності співпраці з Польщею і найкраща можливість змінити цілий ряд стереотипів щодо обох націй [4].

Література:

1. Відкритий лист польського письменника до українських [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/kolesnichenko/51a30643685e9/>
2. Грабович Г. До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка/ Г. Грабович. – К. : Основи, 1997. – 604 с.
3. Посольство України в республіці Польща: Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Польщею. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/culture>
4. Співпраця України та Польщі: два роки після розширення ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/1274.html>
5. Яких українських письменників найбільше цінують у Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/yakih_ukrayinskih_pismennikov_naybilshe_tsinuyut_u_polshhi_n641564

ІЩЕНКО Олена

НЕОДНОЗНАЧНІСТЬ ВІДНОСИН УКРАЇНА-ПОЛЬЩА, ЇХ ДЖЕРЕЛО І ПРИРОДА

Українсько-польські відносини впродовж усієї історичної ретроспективи досить важко назвати рівними або ж винятково дружніми. Проте, подібні відносини, як показує світова практика, є радше нормою в житті сусідів, аніж виняток. Останнє, окрім іншого, дає підстави дорікати кожному, хто намагається розпалювати між українським та польським народами ворожнечу, апелюючи до історичних подій, в їх засліпленій обмеженості власними амбіціями або ж цинічному переслідуванні приватних інтересів. Оскільки висмикування фактів з історичного контексту, їх перекичування, формування негативних асоціативних рядів явно свідчить про певну цілеспрямованість, пов'язану з намаганням підірвати прагматичну довіру між двома країнами і народами.

Очевидно, аби ослабити дієвість «підричних» засобів та деструктивних дій, насамперед, низки лідерів громадської думки, які явно відрізняються нездоланим потягом до цинічних дій, в іншому випадку – психічною нестабільністю, варто пролити більше світла на саму суть конфлікту як онтологічного та соціального феномену, а також додатково прояснити джерела конфліктної напруги поміж українською і польською державами та народами. При цьому сам факт наявності певного відсотку деструктивного людського елементу в спільноті приймаємо за константу, як і те, що формування критичної маси деструктивного елементу (психічно розбалансованих індивідів) неодмінно веде до деструктивних подій: громадянських заворушень, соціальної напруги або й кривавих подій, зокрема війни.

Щодо природи конфлікту, то останній є невід'ємною частиною людського існування, оскільки навряд чи знайдеться хоча б одна людина, в житті якої не мали б місце конфлікти. Те ж саме стосується і колективів, а також різноманітних соціальних груп та політичних інститутів. А якщо так, то 1) або конфлікт є невід'ємною складовою буття, принаймні антропологічного його зрізу; 2) або атрибутом соціального існування людини; 3) або механізмом контролю над раціонально зорієнтованими соціальними істотами. До того ж

конфлікт може виявитися механізмом практично тотального контролю, оскільки дозволяє контролювати фактично всі прояви і зрізи існування людини, починаючи від її свідомості, і, завершуючи її поведінкою. Зрештою, 4) конфлікт може виявитися нічим іншим, як певним способом відображення буття, представленим в свідомості людини або/та на рівні громадської думки як чогось такого, що є колективним аналогом свідомості. В цілому ж конфлікт є чимось таким, що, по-перше, може бути представленим у вигляді перерахованих або й інших способів власного прояву та констатації; по-друге, знаходиться поза межами нашого сприйняття і розуміння, але є підставою, з одного боку, для прояву своїх граней, з іншого, пізнання і осмислення цих граней прояву людиною. Інакше кажучи, в чистому вигляді конфлікт є «річчю в собі» (І. Кант), але в поточному існуванні проявляється як само собою зрозуміле явище завдяки людській здатності інтерпретувати, себто, умовно кажучи, робити всяке невідоме зрозумілим внаслідок формування асоціативних рядів, простіше – підбору пояснень та продукування уявлень на основі переживань.

Відтак, судячи з вище сказаного певне конфліктне протистояння між Україною та Польщею є неминучим, оскільки відповідає самій природі відносин. Питання лише в тому, настільки здатність політиків і народів дозволяє останнім націлюватися на позитивній взаємодію і контролювати поривання до деструктивних дій. Ну, і, звичайно, збігу обставин, як жодним чином невідконтрольного людини фактору.

До «збігу обставин», котрі стимулюють прояв конфліктної ситуації і його розвитку, між іншим, часто не зараховують безпосередню або приховану зацікавленість, умовно кажучи, третіх сторін. В цьому контексті йдеться не стільки про явні треті сторони – суб'єкти міжнародних відносин, бо вони практично очевидні кожному, стільки про інспіровані в «тіло» самих конфліктуючих або явних зацікавлених сторін «елементи».

Зокрема, беручи, наприклад, сучасні відносини між Україною та Польщею, середньостатистичний росіянин ніяким чином не зацікавлений в нагнітанні довіри між згаданими державами абощо, тоді як в цілому виявляється, що Російська Федерація як репрезентант російського народу ще й як зацікавлена та безпосередньо докладає зусиль, аби ці відносини зробити якомога конфліктнішими.

Таким чином, якщо бути уважнішим до «дрібниць» у відносинах, в т. ч. і конфліктних між суб'єктами міжнародного права, зокрема Україною та Польщею, то можна інтуїтивно схопити «незриму присутність» носія самого конфлікту. Оскільки ж сам «збудник» напруги, швидше за все, користуючись раціональним інструментарієм пізнання, не можливо виявити, для буденного, однак прискіпливого дослідника стають очевидними «посередники» або репрезентанти «збудника». Такими найчастіше виявляються, умовно кажучи, фінансові магнати – соціальні елементи, провідна функція яких полягає в накопиченні матеріальних благ за будь-яку ціну, і таким чином концентрація в своїх руках чого, що прийнято називати владою, або ж потенції вчиняти певний цілеспрямований вплив на маси, в т. ч. за посередництва фінансових, медійних ресурсів тощо.

Отже в чистому вигляді особливості відносин між Україною та Польщею значною мірою залежать насправді не від доброї волі народів, як те проголошують популістські slogani, а від особливостей взаємодії «носіїв» конфлікту або груп «фінансових магнатів».

Література

1. Козер Л. Функции социального конфликта: Пер. с англ. – М. : Идея-Пресс, 2000. – 208 с.
2. Boulding K. E. Conflict and defence: A general theory. – New York: McGraw-Hill. – 1982. – 213 p.

МАКСИМЧУК Валентин

ЗА ПОРОЗУМІННЯ І ЄДНАННЯ

У розбудові Української незалежної держави першочерговими є завдання формування національної самосвідомості, вивчення витоків і першоджерел багатовікової історії українського народу. У цьому процесі винятково нагальним є дослідження стосунків українців з сусідніми народами.

З часу здобуття незалежності і початку пошуків найбільш оптимальних шляхів державотворення і власного розвитку Україна у своїй зовнішньополітичній діяльності надає

пріорит європейському напрямку. Важливу роль у цьому контексті відіграє поглиблення двосторонніх зв'язків з європейськими країнами, в тому числі з Польщею, яке характеризується укладанням повномасштабних договорів про добросусідство та співробітництво, остаточним підтвердженням існуючих державних кордонів, створенням атмосфери взаємної довіри й поваги, розбудовою дружніх і партнерських взаємин у всіх сферах [4, с. 317].

Заслужують на добру увагу і вивчення напрацювання Всеукраїнської спілки краєзнавців, Інституту історії України, Державного комітету архівів в організації досліджень у відродженні літопису рідного краю. Назавжди залишаться у нашій пам'яті історичні розвідки і дослідження академіків П. Тронько, В. Смоля та дослідників А. Ситника, К. Боряка, Ю. Шаповала, С. Кокіна, Ю. Телехівського і багатьох інших.

Не простими, а інколи навіть трагічними були стосунки між народами Польщі й України з незапам'ятних часів. Одна з найбільш ранніх подій історії відносин давньоруської і польської держав, зазначена у літописах, відноситься до 981 року, коли Київський князь Володимир Святославович відвоював у поляків східнослов'янські Червенські міста (у верхів'ях Західного Бугу. Пізніше Червенські землі входили до складу Волинського і Галицько-Волинського князівства, а в XIV ст. їх знову захопила Польща. На даний час ця територія, відома також як Червона Русь, розділена між Польщею, Україною і Білоруссю. У 1340 році помер Володимир Львович, останній престолонаслідник з династії Рюриковичів, після чого Галицьке князівство було захоплено військом Казимира III і приєднано до Польського королівства [2, с. 150].

У пізньому Середньовіччі під прямою владою Польщі перебувала Галичина, тоді як основна частина руських земель знаходилась у складі Великого князівства Литовського. Після укладення польсько-литовської Люблінської унії, землі сучасної України перейшли в підпорядкування Польщі. Дискримінаційне законодавство щодо православного населення спричинило поступову полонізацію і окатоличення значної частини шляхти.

Король роздавав польським шляхтичам великі володіння в Україні, а ті, в свою чергу, встановили жорстокий соціальний і релігійний гніт. Такий стан справ призводив до масового відходу населення в запорізькі козаки та цілої низки антипольських, антифеодальних повстань. У 1648 р. відбулося повстання, очолене Б. Хмельницьким, що спричинило початок національно-визвольної боротьби українців проти польського панування в Наддніпрянщині. На теренах Київщини, Чернігівщини і Поділля була створена козацька держава.

У 1654 р. Б. Хмельницьким був підписаний договір з Московією, але вже в 1658 р. частина козацької старшини спробувала вступити в союз із Річчю Посполитою перед загрозою поневолення Московією.

У 1667 р. відбувся поділ козацької держави між Річчю Посполитою і Московією на Правобережну і Лівобережну України. Київ став московським містом.

У 1702–1704 рр. тривало повстання Палія на Правобережжі, продовжувалася національно-визвольна боротьба українців проти польського панування. Кульмінацією цієї боротьби стала відома Коліївщина [1, с. 314].

У часи імперської доби, у 1817 р. було запроваджено викладання польською мовою у всіх початкових і вищих народних школах півдавстрійської Галичини.

У 1918 р. проголошена Західноукраїнська народна республіка на теренах півдавстрійської України, яку було поляками ліквідовано під час 1-ї українсько-польської війни. Були окуповані Галичина, Лемківщина, Надсяння, Холмщина та Підляшся.

31 липня 1924 року заборонено українську мову в державних та самоврядних установах Західної України. А 18 червня 1934 р. польський уряд створив концентраційний табір Березі Картузькій для українських політичних діячів.

У 1943–1944 рр. виникла українсько-польська війна, вкотре розпочалася національно-визвольна боротьба українців проти польського панування в Західній Україні. Поляки провели етнічні чистки українського населення, відбулися відплатні акції УПА та українського населення. У 1943–1944 рр. німці, щоб зіткнути українців і поляків, навмисне посприяли створенню і озброєнню загонів як української, так і польської самооборони. А вони не без сприяння німецької і московської агентури почали знищувати один одного, поголовно вирізати

населення, що підтримувало тих і тих, нищити майно і худобу. Однак, об'єктивний погляд на проблему взаємин українців і поляків у ті роки повинен передбачати всебічний її розгляд. Зважаючи на те, що згадані події ще й досі привертають увагу певної частини громадян, зокрема політиків, науковців, журналістів, оприлюднення нових або маловідомих архівних документів того періоду дасть змогу шляхом неупередженої оцінки фактів зрозуміти всі складнощі взаємостосунків між українськими націоналістами і поляками. Йдеться і про можливість з'ясувати такий маловивчений аспект, як пошуку ними основи для порозуміння і намагання дійти злагоди. Нові геополітичні реалії, загрози вже сучасної Московії для всієї Європи і цілком конкретні національні інтереси України та Польщі вимагають якнайшвидшого подолання небажаних впливів на сучасну суспільну свідомість негативних моментів спільного історичного минулого. У певної частини польського суспільства існують негативні настрої щодо нашої країни, породжені стійкими історичними стереотипами та активною діяльністю промосковської п'ятої колони. Але потрібно пам'ятати, що Польща сьогодні виступає для України потужним союзником та каталізатором, який інтенсифікує процес інтеграції нашої країни в європейське співтовариство. Враховуючи досвід минулого, Польща також зацікавлена в існуванні незалежної України, яка є гарантом того, що польські східні кордони не перетворяться на зону постійної небезпеки [3, с. 69].

Польським радикальним націоналістам можна нагадати про концтабір у Березі Картузькій, у якому було замучено безліч свідомих українців, або сумнозвісну і трагічну дату 29 березня 1947 року, коли розпочалося знищення поляками українських громад у західноукраїнських землях в ході операції «Вісла». А це лише факти з новітньої історії. Тому їм потрібно вибачитися і вибачити. Не можна не згадати і про факти масової співпраці польської поліції з німецькими фашистами у нищенні українського населення. Та й саджати на кілки живих людей – це не винахід українців [5, с. 497].

19 травня 1992 року був підписаний Договір про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між Україною і Республікою Польща, а у травні 1997 року Президенти обох держав виступили зі спільною заявою «До порозуміння і єднання».

Ці документи визначили перспективи українсько-польського стратегічного партнерства у XXI столітті. Проте останнім часом у Польщі спостерігається тенденція до зниження терпимості до українських громадян, героїв українського народу. Так, польський сейм 20. 06. 2013 р. ухвалив заяву, в якій йдеться, що «9 лютого 1943 року нападом на волинське село Паросля загонів УПА почалася груба акція фізичного знищення поляків, яка проводилася бандерівською фракцією ОУН та УПА». У документі йдеться також про те, що жертвами антипольської акції УПА стали близько 100 тисяч поляків.

Таким заявам треба давати відсіч на всіх рівнях. Необхідно знову ж таки нагадати, що згідно аналізу документів УПА, її керівництво ставило постійно питання пошуку підґрунтя для припинення боротьби між військовими частинами АК і ОУН та спільного виступу проти радянської влади, яка щойно повернулася на західноукраїнські землі.

В українському націоналістичному підпіллі чітко простежується ідея примирення всіх учасників організованої збройної боротьби проти радянської влади. УПА також протягом 1945–1946 років отримала від польських передових людей, від груп польської громадськості численні листи, в яких вони одностайно заявляли за співпрацю з українським народом.

Не можна вірити черговим фюрерам та їх безголовим посібникам. Потрібно пам'ятати, що перед газовими камерами Освенцима були Соловки та Биківня, а перші концентраційні табори появилися ще у 20 – х роках ХХ століття саме в Радянській Росії. І сьогодні вона робить усе для того, щоб посварити два братніх сусідніх народи. І робить так, як вона це робила вже не одне століття.

Отже, бажання мирних стосунків навіть у найбільш складні періоди історії були притаманні не лише нашим народам у цілому, але й учасникам підпільно – повстанського руху з обох боків. Це – цілком реальний фактор, трактування якого по іншому було б запереченням історичної правди.

Необхідна постійна, наполеглива робота в протидії антиукраїнським акціям, які інспірує московська і промосковська агентура по всій Європі, у т. ч. і в Польщі. Спільні комісії

науковців і політиків, урядовців і громадських та культурних діячів повинні розробити і постійно втілювати в життя довгострокову програму морально-політичного захисту українського народу і його держави, а не замовчувати історичні факти, як це роблять деякі наші високопосадовці.

Література

1. Грушевський М. С. Історія України-Руси в 11 т., – К. 1991. – Т. 1
2. Історія України / За ред. Ю. Зайцева. Л., 1996.
3. Коваль М. Правда безнадійних змагань // Політика і час. – 1997. – № 10. – с. 69
4. Мельникова І. В. Декларація про принципи і основні напрямки розвитку українсько-польських відносин. – К. : Наукова думка, 2004. – С. 317.
5. Теляховський Ю. П. Українсько-польські відносини: деякі факти та міркування щодо об'єктивної оцінки минулого. – К. 2001. – С. 497–519.

МИХАЙЛІЧЕНКО Микола

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА: ДОСВІД ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Розбудова в Україні правової, демократичної, соціально-орієнтованої держави органічно пов'язана з удосконаленням системи громадянської освіти. На думку науковців, громадянська освіта – це навчання людей того, як жити за умов сучасної держави, як дотримуватися її законів, але водночас і не дозволяти владі порушувати їхні права, домагатися від неї здійснення їхніх правомірних потреб, як бути громадянином демократичного суспільства [1; 2].

Громадянська освіта – це вимога нинішнього часу, тому розвиток і вдосконалення її системи є актуальним завданням для всіх демократичних країн. Багатий досвід громадянської освіти (civic education) накопичено в умовах зрілих демократій Великої Британії, США, Канади, Франції, Італії, Нідерландів та інших країн, де створено різноманітні підручники, розроблено навчальні курси, діють науково-методичні центри. Значних зусиль щодо розвитку освіти для демократії докладають і посткомуністичні країни, зокрема, Польща, Румунія, Латвія, Росія.

Достатній позитивний досвід у цій галузі накопичено в Україні. Сучасна українська педагогіка спирається на багату історичну спадщину, на кращі національні традиції у вихованні громадян. Протягом останніх років у нашій країні вжито чимало заходів із впровадження системи громадянської освіти: випущено підручники «Ми – громадяни України», «Мистецтво жити в громаді», «Вчимося бути громадянами», «Вчимося обирати», «Живемо за правилами», проведені міжнародні проекти «Розбудова демократії», «Громадянська освіта – Україна» тощо [1].

З погляду реалізації завдань – громадянська освіта є цілісним, безперервним процесом, спрямованим на формування свідомого громадянина, його навичок громадянського співжиття, розуміння і застосування своїх прав і обов'язків, усвідомленої підтримки тих, хто реально може забезпечити громадянські інтереси.

Мета і сутність громадянської освіти полягають у наданні знань, що є необхідними для існування й ефективного функціонування в сучасному суспільстві, визначають громадянську компетентність особистості, політико-правову й соціально-економічну освіченість [1]. Громадянська освіта передбачає формування громадянськості як інтегрованої і фундаментальної духовно-моральної якості особистості, є світоглядною й психологічною характеристикою молоді людини, про що вказує відповідний рівень громадянської компетентності, котрий визначає особисту громадянську зрілість і професійну готовність [3].

Аналіз досвіду громадянської освіти учнівської молоді в умовах вищої школи дає підстави стверджувати, що він має унікальну своєрідність. Певною мірою сформувалася система громадянської освіти студентства, системоутворювальним компонентом якої є діяльність студентських рад і організацій, нормативні навчальні курси, як «Людина і суспільство», «Демократія», «Громадянознавство» та інші. На розвиток громадянських цінностей, таких як саморозуміння, здатність робити усвідомлений вибір, відповідальність, формування комунікативних навичок та умінь конструктивно розв'язувати конфлікти, толерантність спрямовані завдання університетських курсів «Загальна психологія»,

«Психологія спілкування», «Конфліктологія», соціально-психологічні тренінги тощо.

Свідченням зростання інтересу до проблем громадянської освіти є значна кількість різноманітних сучасних програм і проєктів, наукових конференцій та публікацій [1; 3]. Резонансним прикладом обговорення в Україні проблем громадянської освіти став круглий стіл «Громадянська освіта в Україні: досвід практиків та державна стратегія» (2013), що відбувся у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка [4].

У м. Києві 2015 року працювала міжнародна конференція «Українська освітня реформа у європейській перспективі. Зміни починаються зі школи», зініційована Міністерством національної освіти Польщі спільно з Центром громадянської освіти (Варшава), українською Асоціацією викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба» та шведською організацією SKL International (проєкт «Підтримка децентралізації в Україні»). Зміст передбачав підтримку української освітньої реформи та пов'язаної з нею децентралізацію місцевого самоврядування, питань менеджменту освіти та її якості тощо [4].

Заслугує на увагу досвід Центру Громадянської Освіти Польщі – Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO). Це неурядова освітня інституція, що виконує освітньо-просвітницькі функції та поширює серед громадськості знання, необхідні для побудови демократичної правової держави і громадянського суспільства. Статутними завданнями передбачена підготовка громадян до відповідального і творчого виконання суспільних та політичних ролей відповідно до інтересів своєї країни, реалізація завдань громадянської освіти загалом та формування громадянської позиції польського суспільства зокрема [5].

Констатуємо, що спрямованість виховного потенціалу вищої освіти на засвоєння системи знань і цінностей, які були традиційними й сталими впродовж минулих десятиліть, вже не відповідає сучасному соціальному замовленню й глобальним перетворенням у державі і світі. Це підтверджує і нинішня складна геополітична ситуація у нашій державі. Сьогодні ставиться завдання виховання самостійних, ініціативних і відповідальних громадян, патріотів, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, економічних, державотворчих та євроінтеграційних завдань.

Аналіз досвіду освітніх систем країн Європи показує, що одним із шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до європейського та світового освітнього простору є запровадження компетентнісного підходу в освіті. Враховуючи зазначене, вважаємо можливим розглядати процес формування громадянської компетентності як складову професійного становлення, а положення компетентнісного підходу – як теоретичну й технологічну основу громадянської освіти [3].

Отже, загальними напрямками реалізації таких завдань є 1) проведення публічного обговорення концептуальних положень щодо важливості громадянської освіти; 2) включення проблематики громадянського суспільства, завдань формування громадянськості, розвитку громадянської культури до дослідницьких програм і планів навчальних та наукових закладів; 3) вивчення досвіду освіти для демократії, висвітлення його у фахових журналах, на науково-теоретичних і практичних конференціях та семінарах; 4) запровадження спеціалізації «Громадянська освіта» в інститутах післядипломної освіти; 5) включення до програм підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів тематики громадянської освіти; 6) залучення вітчизняних громадських, зокрема молодіжних, організацій до співробітництва з партнерами за кордоном з питань науково-методичного забезпечення громадянської освіти.

Література:

1. Аналітичний звіт «Сучасний стан громадянської освіти в Україні» // І. В. Іванюк, О. В. Овчарук О. В., А. Б. Терещенко. – Київ: ГО «Об'єднання «Агенція розвитку освітньої політики», 2013. – 104 с.
2. Громадські організації у дискурсі демократизації суспільства: монографія / Мін-во освіти і науки, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; за науковою ред. В. П. Беха ; редкол. : В. П. Бех (голова), Г. О. Нестеренко (заст. голови) [та ін.]. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 680 с.
3. Михайліченко М. В. Громадянська компетентність майбутніх учителів: навч. посібник / М. В. Михайліченко. – Київ-Тернопіль: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – 128с.
4. У КНУ обговорили питання громадянської освіти в Україні / Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.univ.kiev.ua/ru/news/4214>
5. Centrum Edukacji Obywatelskiej / Електронний ресурс – Режим доступу: <https://glowna.ceo.org.pl/o-nas/o-ceo>

САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЬЩІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

Децентралізація влади та створення системи місцевого самоврядування проголошено як базове завдання реформи системи влади в Україні. Метою формування територіальне самоврядування в Україні є створення системи ефективного самоуправління господарством територіальних одиниць, яке дозволило б як мого швидше досягнути європейських стандартів життя та відповідало загальноєвропейським стандартам управління. Це вкрай необхідно, якщо ми дійсно бажаємо приєднуватися до Європи[1].

Територіальне самоврядування означає право і здатність місцевих громад керування основною частиною громадських справ в інтересах мешканців адміністративно-територіальних одиниць, на їхню власну відповідальність та у рамках визначених законом. Принцип місцевого самоврядування є однією з найважливіших ознак будь-якої демократичної держави. Ці принципи закріплені Всесвітньою декларацією про місцеве самоврядування та Європейською Хартією про місцеве самоврядування яка ратифікована Верховною Радою України.

Приєднавшись до Хартії, кожна держава зобов'язана дотримуватись загальноєвропейських стандартів, але при цьому має право виробити національну модель самоврядування на основі власних потреб і традицій. Рада Європи виробила стандарти щодо організації й управління на місцях, що стало об'єднавчим чинником стосовно європейської моделі місцевого самоврядування.

Прикладом вдалих муніципальних реформ є Республіка Польща, яка за своїми геополітичними та культурно-історичними особливостями близька до України. Ідея самоврядування Польщі полягає не в управлінні місцевими справами взагалі і репрезентації інтересів держави, а в репрезентації інтересів громади, які самі обирають собі владу. Разом з тим органи місцевого самоврядування діють під наглядом державних органів, які контролюють виконання законів.

Сучасна система органів місцевого самоврядування Республіці Польща була створена в ході адміністративно-територіальної реформи [2], розпочатої в країні у 1997 р. Метою реформи було пристосування територіальної структури Польщі до загальноєвропейських стандартів напередодні вступу до ЄС. Зокрема, реформа впровадила триступеневу систему територіальних одиниць (гміна-повіт-воєводство) замість двоступеневої (гміна-воєводство). Іншим завданням реформи була децентралізація влади та передача органам місцевого самоврядування значної частини повноважень на місцях.

Сучасний адміністративний поділ Польщі впроваджено 1 січня 1999 року внаслідок адміністративної реформи. Польща зараз має 16 воєводств (*województwo*), 379 повітів (*powiat*) та 2489 гмін (*gmina*) [3]. Територіальне самоврядування у Польщі немає ієрархічної структури. Гміна, повіт і воєводство є незалежними один від одного і разом підпорядковуються нагляду винятково з боку держави, в рамках визначених законом.

Метою адміністративної реформи було створення сильних регіонів, які могли б конкурувати з регіонами інших держав після вступу Польщі до Європейського Союзу. Воєводське самоврядування визначає політику регіону, тобто займається питаннями, які не можуть бути вирішені на рівні повіту. Це, перш за все – рівномірний розвиток економіки (господарства), використання нововведених регіональних ринків, раціональна освітня політика до рівня університету, створення умов, що притягують інвесторів.

Самоврядування воєводства – це головний оператор фінансових коштів в рамках структурних фондів ЄС для обслуговування програм у рамках Об'єднаної програми операційного регіонального розвитку, Європейського громадського фонду, Секторної операційної програми транспорт і стипендійних фондів ЄС.

Реформування місцевого самоврядування в Республіці Польща, було радикальним і стосувалось оптимізації територіальних утворень та й покращання організації та функціонування владних інституцій.

Стосовно української моделі місцевого самоврядування, можемо констатувати що, якщо Україна скористається досвідом РП (у т. ч. помилок), вона має великі шанси зробити ефективну реформу місцевого самоврядування. Україна зараз має радянську систему

адміністративно-територіального устрою та виконавчої влади. Українськими законотворцями були запозичені певні елементи та окремі положення самоврядних моделей Франції та Польщі [4]. Але на відміну від змін, що відбулись у країнах Центральної Європи, в Україні місцеве самоврядування від початку розвивалось на засадах радянської системи.

Література:

1. Семяновський В. М., Бабчук В. Г. Європейська система управління державою – стратегія для України / В. М. Семяновський, В. Г. Бабчук // Стратегія розвитку України: економічний та гуманітарний вимір: матеріали першої наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті І. І. Пилипенка. – К. : Бізнес Медіа Консалтинг, – 2014. – с. 68-70.
2. Система органів місцевого самоврядування Республіки Польща. – Прага, Інформаційна довідка Посольства України в Республіці Польща, 2007.
3. Семяновський В. М. Самоврядування по-польськи: уроки для України. – Науковий Вісник НАСОНА. – 2014. – № 2, с. 40-49.
4. Семяновський В. М. 1. Законодавчі основи місцевого самоврядування: Серія брошур «Мешканцю територіальної громади Деснянського району». – К. : СПД Мухин. –2015. -53 с.

ТЕРЕЩЕНКО-КАЙДАН Лілія

УКРАЇНСЬКО-ГРЕЦЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ ТРИКУТНИК В ДІАЛОЗІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНИХ ПИТАНЬ

Українсько-грецько-польські відносини є надзвичайно цікавим явищем європейської історії, політики та релігії. Центром цього «бермудського» трикутника є саме українські землі. Поєднання трьох самотніх монокультур в єдине, спільне ціле, породили такі доленосні, світові явища як зародження греко-католицької церкви, заснування релігійно-просвітницьких громад, так званих «братств», розповсюдження нових форм рукописної книги (мішані кирилично-латинські зразки та нотолінійні ірмолії), появи нових, яскравих традицій у мистецтві (присутність в православній богослужбовій практиці органу у XVII ст.. та поява в Україні хорового багатоголосся –яскравого явища мистецтва східного обряду) тощо.

Всі ці нововведення мали бути потужними, самотніми, видатними щоб протистояти не менш потужним, століттями відшліфованим вже розвиненим формам. Звернемося конкретно до вище перелічених явищ, що утворилися на українських землях завдяки синтезу трьох монокультур.

Греко-католицька церква. Після розколу та розподілу світового християнства на два протилежних табори: православ'я, з центром у Константинополі так званий східний обряд; та Католицтво з центром у Римі, так званий західний обряд, впродовж століть Отці церкви шукали шляхи до повернення розрізної церкви у материнське лоно – християнство. Але, без результативно. І тут виникає ситуація де Київська Русь, що хрещена у східному обряді від Греції, має співіснувати з католицькою Польщею. На той час релігійне спрямування католицької Польщі було «каменем роздору» між Україною та Польщею. Православна паства ні за що не бажала підпорядковуватися Папі, відвідувати богослужіння західного обряду. От і виникла ідея об'єднати захід-схід. Взявши за основу східний обряд богослужбової практики, при чому саме грецький (в церкві можна сидіти під час богослужіння і для жінок не потрібна хустка, що теж мало не аби яке значення), додавши до нього слов'яно-українську мову, підпорядкувавши все це Папі, утворилася греко-католицька церква. Зараз, не беручи до уваги політичну та морально-етичну складову питання, бачимо як за допомогою синтезу трьох монокультур зароджується нова – греко католицька. На потрібний «хребет» основу, що сформувала греко католицизм поступово церковники почали нарощувати зручні для них, власні співи, символіку, іконопис, книги, змінювати богослужбову практику. Поступово сформувалась нова культурно-релігійна одиниця – Греко католицька церква.

Подібна ситуація відбулася з культурно-просвітницькими громадами – «братствами». Ці громади зародилися в Україні під час визвольної боротьби. В основі їх лежить зразок грецьких товариств і формували їх в Україні – Греки. Сформовані братства були на базі православної української та грецької церков. Фінансово братства підтримувалися в основному греками та католиками-поляками. Всі документи на підтримку діяльності братств надавалися польським королем та українським митрополитом. Тобто, знову синтез, знову «трикутник».

В монастирських рукописних колекціях Св. Гори Афон нами були виявлені мішані

рукописи з дорученням до слов'янських кириличних текстів латинських та польських зразків. В православних монастирях в «Свята святих» православ'я, котре є Св. Гора Афон, присутні латино-польські тексти. Так, це не типові, не традиційні зразки. Але вони присутні.

Інша ситуація з нотолінійними ірмолоями. Ці рукописи вже визнані світовою наукою і культурою як явище, як типові, традиційні українські унікальні пам'ятки. Це нотні книги, що належать до східного православного обряду, мають майже виключно, українське репертуарне наповнення, але писані київською квадратною нотою. Тобто відмінні від загалу нотних рукописів, що застосовувалися в богослужбовій практиці на той час XVI–XVIII ст.. Що ж собою являє київська квадратна нота? Це синтез знаменної крюкової нотації, що з давніх часів використовувалась для позначення церковно-співацького репертуару української православної церкви та хоральної й мензуральної нотацій, що супроводжували католицьку музику. Знов «трикутник». Синтез культур породив надзвичайно яскраве явище української церковно-співацької культури – нотолінійні ірмолії та систему багатонаспівності. Згодом, ці традиції переросли у більш досконалі форми. Київська квадратна нота, у круглу італійську, котрею ми користуємось зараз, а система багатонаспівності, поступово співаками та композиторами була покладена в основу церковно-співацького репертуару української та російської православної церкви. Спочатку це здійснювалося через гармонізацію наспівів. Пізніше, через створення авторських творів для багатоголосного хору, в основі яких лежать ті ж самі наспіви.

Отже, українсько-грецько-польський трикутник, в якому намішано стільки паралелей та протиріч, що й годі розплутувати, формує базові, яскраві, самобутні традиції, що складають українську культуру, принаймні XVII–XVIII ст.

ГАВЕЛЯ Олександра

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДУХОВНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Питання про те, яким чином можливо допомогти кожній молодій людині та суспільству вцілому підвищити духовний рівень та зменшити рівень духовної деградації, турбувало багатьох філософів, державних діячів та науковців загалом. З кожним днем їх все більше цікавить механізм за яким у людини розвивається духовність.

Що таке духовність? З точки зору релігії це розмова з Богом під час молитви.

Віруючі люди в першу чергу намагаються не порушувати загальноприйняті людські цінності.

Як відбувається формування особистості з духовної точки зору?

Альберт Швейцер висловив думку про те, що добро – це дії, спрямовані на збереження та розвиток життя, а зло – це дії, спрямовані на перешкоджання або знищення життя. Головною людською цінністю він вважає життя. Людина відповідальна за все живе, що її оточує.

О. Хасклі вважає що важливу роль у формуванні духовної особистості відіграє мова, поведінка людини послідовна тільки тому, що вона формулює свої думки та мрії внутрішньо а потім за допомогою слів.

Кандидат філософських наук Ф. Медвідь висловлює думку, що розвиток духовності напряму пов'язаний з розвитком мовлення. В ньому відображається етичні норми, рівень інтелекту, рівень обізнаності людини та сприйняття навколишнього середовища. Рівень мовлення показує рівень свідомості людини. Важливо спостерігати за рівнем національного мовлення. Рідна мова пов'язує нас з нашими предками дозволяє в усіх тонкощах перейняти їх духовний досвід.

Також дуже великий вплив на духовні та моральні принципи людини має родина, в якій вона виховується. Зокрема коли порушена родинна модель яка найбільш благотворно впливає на спокійний та правильний розвиток особистості, людині дуже важко стає зрозуміти що правильно, а що ні. Крім того, що самій людині стає важко духовно розвиватись, знаходячись в такій родині, вона сприймає цю модель поведінки і родинних стосунків (яку бачить на протязі свого дитинства та юності) як еталон і переносить велику частку цієї моделі вже на свою родину. Наприклад в такій сім'ї відсутнє рівноправ'я, обов'язки кожного з членів сім'ї взагалі не розподілені, є чіткі правила які необхідно виконувати беззаперечно, щоб підтримувати дисципліну використовується приниження, будь-які креативні ідеї одразу ж блокуються або не

заохочуються, той, у кого в сім'ї влада проявляє деспотизм по відношенню до інших.

Велика частка сучасної молоді виросла в сім'ях з неправильною моделлю поведінки батьків і завдяки цьому багато з молодих людей мають психологічні травми, розгублені в виборі поведінки у своїй новій або майбутній родині. Але дуже надихає той факт, що стає все більш популярним звернення молоді до спеціалістів у сфері психології. Також широко поширюється інформація про побудову гармонійних сімей через мережу інтернет, соціальні мережі. Молоді люди звертаються до спеціалістів, та вже по-новому більш гармонійно будують власні сім'ї. В правильній атмосфері де панує взаємопідтримка, повага та розуміння набагато краще відбувається розвиток духовної особистості.

Література:

1. Комарова А. І., Богущкий Ю. П. Україна на порозі третього тисячоліття: духовність і художньо-естетична культура, том 14 / Хомутиннікова Н. Н. Життя як цінність в контексті проблеми духовного розвитку особистості // Київ. – 1999. – с. 121
2. Комарова А. І., Богущкий Ю. П. Україна на порозі третього тисячоліття: духовність і художньо-естетична культура, том 14 / Бондаровська В. М. Духовність та моральні цінності сучасної української молоді // Київ. – 1999. – С. 24
3. Медвідь Ф. М. кандидат філософських наук с. 404
4. Панько Т. Мова в утвердженні України як самостійної держави / Розбудова держави 1994. – №11. – С. 36.

ОЛІЦЬКИЙ В'ячеслав

СПРАВИ ГРИГОРІЯ РУЖИЦЬКОГО, ЯК ПРИКЛАД ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА СУМЩИНИ ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ОЗНАКОЮ

Сьогодні досить широко досліджена проблема репресій проти православної церкви в СРСР. Проте необхідно звернути увагу не лише на приналежність переслідуваних до служіння культу, але і на національну приналежність. Уродженці тих держав, які не ввійшли до складу СРСР розглядалися радянським тоталітарним режимом, як ворожий елемент. До їх числа належать і уродженці Польщі, у тому числі й православне духовенство, що провадило своє служіння на Сумщині. Часто поряд із типовими обвинуваченнями у антирадянській діяльності та пропаганді їм в якості обвинувачення інкримінується і польська національність та бажання повернутися на історичну батьківщину або підтримувати зв'язки із рідними, які там проживали.

Після кількох арештів, у 1923 р. священник м. Білопілля, уродженець м. Чорторийськ Григорій Ружицький разом із Оксентійом Герусом звертаються до польського консульства м. Харків із клопотанням про повернення на батьківщину. Проте радянська влада не дозволяє виконати дану процедуру. У 1927 р. Г. Ружицького черговий раз було заарештовано. До типового обвинувачення у антирадянській агітації додається і обвинувачення у зв'язках із польською стороною. Спроба виїхати на батьківщину тлумачиться правоохоронними органами, як доказ шпигунської діяльності. Проте через недостачу доказів, справу закрито [1]. Але переслідування на цьому не припиняється, незважаючи на відсутність доказів, підозри у шпигунській діяльності залишилися. Крім того, дивлячись на польське походження у подібній діяльності підозрюються священники Андрій Кереба, Оксентій Герес, Вікторовський та ін. Подібною була ситуація в усьому СРСР, мільйони громадян підозрювались у шпигунстві лише через те, що народилися на території Польщі.

Все це призводить до так званої «польської операції», яка розпочинається згідно директиви НКВС СРСР № 00485 від 11 серпня 1937 р. Як проголошувалося, вона мала покласти край фашистсько-повстанській, шпигунській, диверсійній та терористичній діяльності польської розвідки в СРСР. Хоча серед релігійних громад вона головним чином була направлена проти католицького духовенства, не оминула і православних, у тому числі на Сумщині. Саме у цей час православному духовенству польського походження згадуються попередні обвинувачення. В якості доказів виступають навіть спроби встановити зв'язки із рідними, які проживали за кордоном.

Так, 31 липня 1937 р. начальник Білопільського управління НКВС затвердив постанову про арешт настоятеля Покровської церкви м. Білопілля Г. Ружицького. Для священника це був уже сьомий арешт. Цього разу його поряд із контрреволюційною діяльністю та

антирадянською пропагандою знову звинувачують у шпигунстві на користь Польщі. Зокрема зазначається, що він пропагує війну капіталістичних держав проти СРСР, у якій останній має зазнати поразки. Обвинувачення базувалося на тому, що він був польським уродженцем та намагався декілька разів переїхати на батьківщину. За рішенням особливої трійки священика розстріляно 23 грудня 1937 р. в Харкові [2; 3, с. 25-26].

Закінчилася остаточна реалізація польської операції 1 серпня 1938 р. В ході її реалізації на Сумщині було знищено тисячі поляків, у тому числі й духовенства лише за те, що вони були поляками.

Література:

1. Головне управління Національної поліції в Сумській області ф. 7, спр. 119 Ружицкий Г. Ф. – 61 арк.
2. Державний архів Сумської області ф. Р-7641, оп. 2, спр. 78 Ружицкий Г. Ф. и др. – 112 арк.
3. Чугай А. Мученики за віру / А. Чугай, В. Анацький. – Суми: ВВП «Мрія-1» ЛТД, 2005. – 80 с.

ОСТАПЕНКО Анна

ОСЕРЕДОК ПОЛЬСЬКОГО НАРОДУ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

Чернігівщина була включена до складу Польської держави по Деулінському перемир'ю. Коли сформувався уряд від Речі Посполитої на теренах Чернігівщини, польський народ почав заселяти околиці й відбудовувати фортеці. [1]

Збільшувалась чисельність населення й розширювались території міста виникали нові околиці. Виникли або відновились такі села й хутори як Києнка, Коти, Масани, Подусівка, Старий і Новий Білоуси, Бобровиця, Киселівка та ін. як розповідає «Вікіпедія». [1]

У 1623 році Чернігів отримав від польського короля Сигізмунда III привілей на Магдебурзьке право. У 1634 р. воно було підтверджене Владиславом IV і в 1650 р. Яном Казімером, у місті був створений магістрат на чолі з війтом. Шляхтич Ян Куновський був першим чернігівським війтом, який одночасно виконував і обов'язки коменданта фортеці. Війта призначав король, з польських шляхтичів. Чернігівський Борисоглібський собор перетворено на домініканський храм. Домініканці перебудували собор, надали йому вигляду костюлу – на фасадах збили напівколони, пробили високі стрільчасті вікна, подібно готичного стилю. Греко-католицька архімандрія утворена в 1626 р, й довгий час існувала формально в чернігівському Єлецькому монастирі. Прихильників унії було мало й архімандрит Кирило Транквіліон-Ставровецький не зміг відбудувати напівзруйнований Єлецький монастир. [1]

Герб міста Чернігова, король Сигізмунд III надав йому у 1623 році, та привілей на самоврядування за магдебурзьким правом. На гербі міста зображався святий Владислав у лицарському обладунку, мечем при боці і червоною короугою (на ній хрест) у правій руці. Зображення такого герба використовувалося на міських печатках Чернігова. [1]

Поступово місто розвивалося, до тих пір коли не розпочалася Хмельниччина, після Переяславської ради, польській період Чернігівщини завершився. [1]

Існування польської громади не припинилося, польські залізничники допомагали при царській Росії прокладати до міста колію. Польська громада активно впливала на життя міста. Серед її представників були й патріоти України, наприклад батько Стефан Бжеський батько українського націоналіста і палкого прихильника незалежності України Романа Стефановича Бжеського (Бржеського). [1]

Костел, збудований у другій половині XIX століття змінив своє призначення на цивільне приміщення, цвинтар, який був поруч зруйнували. Споруджено житло для чернігівської урядової верхівки, де була могила Евеліни Коженювської, мами всесвітньвідомого письменника Джозефа Конрада, а поруч було збудовано обком компартії. Католикам костел не повернули пізніше вони спорудили собі інший, а колишній костел – один з корпусів Чернігівського обласного державного архіву. [1]

У 1914 р. у місті мешкало приблизно 2 000 поляків. Як зазначають дослідники Лесь Белей та Лукаш Сатурчак у книзі «Асиметрична симетрія» – поляками у 2001 році назвали себе 200 жителів Чернігова, хоча певно їх набагато більше. [1]

Певний внесок в історію Чернігова, зробив польський народ, який проживав, на той час, на Сіверщині. Девізом Чернігова сьогодні є гасло «Чернігів – місто легенд», старовинні церкви і собори періоду, коли Чернігів був стольним градом могутнього князівства, гармати на Валу,

Десна, і головне – легенди, фактично в кожному куточку міста своя легенда. [2]

Література:

1. Ясенчук Олександр. Чернігів польський: штрихи до етнічного портрету міста / Олександр Ясенчук // Північний Вектор сіверський історичний портал – Чернігів, 06. 08. 2016 р.
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B3%D1%96%D0%B2>

ТИТІВЕЦЬ Олександр

ПОЛЬСЬКІ ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ В УКРАЇНИ (1914-1920 РР.)

Польська національна меншина, котра була і є невід'ємною частиною українського суспільства відіграла велику роль в історії нашої держави та народу. Беручи до уваги те, що польське населення українських земель брало активну участь в творенні історії як власної держави так і України, перебуваючи на етнічних українських землях, ми не можемо не згадувати їх формуючи нові погляди на історію нашого народу та України. Польська меншина у роки Першої світової та визвольних війн на теренах України залишила відбиток свого існування. Зупиняючись на питанні національної меншини поляків, ми не можемо не обійти питання їх громадської діяльності та ініціативи, які в свою чергу приводили до різних наслідків в ті важкі роки.

В Україні позиції польських підприємців були досить потужними, зокрема в сільськогосподарському виробництві. Навіть скасування кріпосного права не змогло похитнути становище таких багатих польських магнатів, як родини Потоцьких, Чорторійських, Браніцьких, Заславських, кожній з яких належали володіння площею сотні тисяч акрів. Маючи величезний капітал, вони у разі потреби могли перейти до використання найманої праці та механізованої обробки землі.

Завдяки високому рівню освіти та професійної підготовки поляки, хоча й витіснялися російською владою, але і посідали значне місце в адміністративному апараті (2%), медичних закладах, займалися приватною службою, працювали вчителями й приватними вихователями (12%), служили в армії (1. 2%), здебільшого офіцерами. Загалом ця категорія перед Лютневою революцією 1917 р. становила в Наддніпрянській Україні 26. 9% польського населення [4, с. 87-95].

Згідно з підрахунків діяча польського національного руху в Україні В. Рудницького, перед Лютневою революцією 1917 р. найбільше поляків у Наддніпрянщині було зайнято в сільському господарстві – 46. 8% від їх загальної кількості. У Східній Галичині на доходи від сільськогосподарської праці на початку ХХ с. жило 59. 7% поляків[3].

Одним з інструментів, який сприяв консолідації польського населення регіонів, розвитку їх національної самосвідомості, була польська національна преса, яка видавалася на початку ХХ століття на Півдні України. Одним з центрів видання польської преси в імперії стала Одеса, де на початку ХХ століття існували власні традиції її видання і розповсюдження. В місті виходила газета «Zycie Polskie», друкувався «Glos Polski». Впродовж 1912–1914 рр. в Одесі виходив «Dziennik Odeski» за редакцією Е. Рушинського, а з листопада 1915 р. – «Tygodnik Odeski». Усі ці видання не лише знайомили своїх читачів з громадським життям поляків Одеси, а інформували їх про польські національні справи в інших містах Російської імперії. Це сприяло збереженню і розвитку національної самосвідомості поляків Півдня України[2].

Значного масштабу на Півдні України набула діяльність польських громадських організацій типу «Ognisko» і «Dom Polski» у таких міських центрах регіону як Одеса, Катеринослав, Херсон. Участь у роботі цих товариств, сприяла розвитку національної самосвідомості південноукраїнських поляків, готувала їх до сприйняття національної ідеї і активної участі у роботі польських політичних сил. Значного розвитку у регіоні набула польська преса, яка теж була важливим інструментом розбудови почуття національної самосвідомості місцевих поляків.

Вагомим був внесок поляків у технічний прогрес, розвиток науки та культури. Так, 87 польських інженерів Наддніпрянської України були об'єднані в Товаристві польських техніків. Загалом у промисловості Великої України представники польської меншини становили 24. 1%. Дещо нижчим був відсоток поляків-промисловців у Східній Галичині – 12. 8 %. [1.]

Проте польські магнати і шляхта, великі землевласники домінували в політико-

економічному житті аграрного краю. Крайові і місцеві органи державної виконавчої влади і самоврядування, правосуддя, управління освітою були підпорядковані полякам, а фактично перебували під контролем місцевої польської земельної аристократії [4, с. 509-513].

Прагнучи зберегти міжнаціональний мир, українська більшість ішла на поступки польській меншині навіть у критичних ситуаціях. Однак завдяки витримці українців і розумінням поляків справи залагоджувались на традиційних українсько-польських нарадах [4, с. 285-290].

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновки, що польська національна меншина в всіх сферах свого життя намагалася не просто налагодити існування польської нації, як такої, а і в умовах війн і нестабільності продовжувати вдосконалювати і оберігати свою ідентичність не залежно від території та змінної влади. Громадська діяльність в всіх сферах життя тогочасного суспільства, по суті прагнула нагадати, зміцнити відносини польського народу перебуваючи на чужих землях. Зокрема певні зрушення в цих питаннях надалі відігравали не малу роль в творенні громадської ініціативи і українського народу, в ті нелегкі, але і в той же час омріяні часи української самостійності.

Література:

1. Турченко Г. Ф. Південна Україна на зламі епох (1914–1922 рр.) / Г. Ф. Турченко. – Запоріжжя: Просвіта, 2005. – 324с.
2. Турченко Ф. Г., Турченко Г. Ф. Південна Україна: модернізація, світова війна, революція (Кінець XIXст. – 1921 р.): Історичні нариси / Ф. Г. Турченко, Г. Ф. Турченко. – К. : Генеза, 2003. – 352с.
3. Польська національна меншина в Наддніпрянській Україні (1864–1917 рр.) / І. Т. Лісевич // Український історичний журнал. – 02/1997. – №2. – С. 43-54.
4. Етнополітика української влади доби національно-визвольних змагань 1917–1921 років: компаративний аналіз : моногр. / М. В. Лазарович. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 760 с.

ОСВІТА ТА МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ ЯК ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ПРИМИРЕННЯ ТА «ПОДОЛАННЯ МИНУЛОГО»

PIWOŃSKI Zdzisław

EDUKACJA AKSJOLOGICZNA DROGĄ DO MORALNEJ JEDNOŚCI BEZ GRANIC

Drogą do moralnej jedności Europy jest edukacja aksjologiczna, w tym wychowanie moralne. Wychowanie to pozwala przede wszystkim na uzyskanie wewnętrznego usprawnienia intelektu i woli, które przez wierność wartościom, prawdzie i dobru, w wyniku daje osobistą kulturę moralną. Kultura osobista jest podstawą kultury zewnętrznej, wyrażającej się w działaniu. Wartości to wytyczne relacji myśli i działań, które tworzą moralną kulturę zewnętrzną, czyli kulturę obiektywizmu całej rzeczywistości realnej z perspektywy historycznej. Kultura zewnętrzna, nasycona wartościami, jest z kolei podstawą moralnej jedności ponad podziałami.

Sprawne społeczeństwo demokratyczne nie tylko pozwala zweryfikować różne koncepcje dobra, ale i samo może być postrzegane jako swoisty rodzaj dobra. Takie pojęcie pozwala na rozumienie, że uczestnictwo w nim może znacznie wzmocnić i rozszerzyć dobro każdej osoby. Dobro społeczeństwa najpełniej urzeczywistnia się, gdy każdy jego uczestnik wyraża wolę utożsamiania się z nim. Wiemy jednak, że taka sytuacja jest niewykonalna, wręcz utopijna. Mimo wszystko jednak, obowiązkiem uczestnika społeczeństwa demokratycznego jest wdrażanie dzieci i młodzieży do rozważań nad przyszłością społeczeństwa, w którym fundamentalną zasadą staje się przeżywanie ambiwalencji. Sytuacja taka wywołuje wręcz potrzebę konieczności intensywnych i pogłębionych studiów oraz badań nad młodzieżą.

Młodzież bowiem jest głównym zasobem przyszłościowych zmian. Szczególnie w okresie adolescencji, poszukuje odzworowań oraz kształtuje swoje odniesienia, aktualizuje wiedzę o sobie, o świecie i współzależności ze światem.

Edukacja aksjologiczna należy do tych obszarów, które wymagają przynajmniej opisu, wyjaśniania i projektowania. Problemy wychowania moralnego ściśle związane są z problemami praktyki pedagogicznej, co wywołuje potrzebę prowadzenia badań w tym zakresie, opracowywania

metodycznych rozwiązań świadomych swoich aksjologicznych założeń. Dynamika i ewaluacja praktyki pedagogicznej wywołuje potrzebę nie tylko wglądu w rodzimą strukturę procesów wychowawczych, ale również poszukiwanie tego wszystkiego, co swoiste, indywidualne i uwikłane w kontekst społeczno-kulturowy innych krajów. Dążenie do odkrywania tego, co jest wspólne w celu upowszechnienia najlepszych rozwiązań praktyki oświatowej, np. przez poznawanie faktów, ich gromadzenie, porządkowanie i porównywanie. W efekcie odkrywanie pewnych zasad i prawidłowości. Takie możliwości daje nam dziedzina nauki zajmująca się badaniami porównawczymi, ustaleniami zależności, pokrewieństw i analogii a mianowicie komparatystyka [por. 1]¹.

Wsparciem dla humanistycznego i społecznego dyskursu wokół młodzieży, jako przedmiotu i podmiotu badań pedagogicznych w kontekście postaw wyrażanych wobec wartości, są badania przeprowadzone wśród uczniów Polski i Ukrainy. Podjęta próba interpretacji oparta została na badaniach porównawczych przeprowadzonych wśród młodzieży w okresie adolescencji. Wyłoniona próba badawcza młodzieży polskiej pochodzi ze szkół ponadgimnazjalnych województwa pomorskiego oraz uczniów trzyletniego liceum medycznego w Kijowie. Jako narzędzie badawcze zastosowano zestaw pięćdziesięciu zadań wskaźnikowych wchodzących w skład dziesięciu grup wartości. Wartości wyrażane przez młodzież są złożoną wartością uznawanych, odczuwanych i ostatecznie okazywanych w postawach zdarzeń społecznych. Kształtowane są przez oddziaływanie złożonych środowisk wychowawczych. Szczególne zainteresowania badawcze skierowane zostały na aspekt instytucjonalny i intencjonalny, w tym przypadku szkołę. Wyniki badań i ich analiza stanowią może pogłębienie wiedzy w kontekście aksjologicznych aspektów edukacji XXI wieku.

Wyrażane postawy przez młodzież prezentują jej formę rozumności, która polega na praktyce intersubiektywnego ustanawiania, rewidowania i przekazywania sensów. Habermas i Rawls uważają, że rozumność wiąże się nie tylko z potrzebą uzasadniania wygłaszanych twierdzeń, ale i ze zdolnością postępowania według obowiązujących norm – rozumieć i działać. Na różne jakościowo sposoby myślenia, co prowadzi do odmiennych sposobów rozwiązywania tego samego problemu, zwraca uwagę J. Piaget [por. 2]². Dzięki wpływom środowiska może dochodzić do przyśpieszenia, spowolnienia bądź zatrzymania rozwoju. Dlatego uzasadnionym jest wspieranie przez edukację aksjologiczną tych form rozumności, które determinować mogą drogę do moralnej jedności Europy.

Literatura:

1. Comparative education. I. L. Kandel, Houghton Mifflin, London 1933; How far can we learn anything of practical value from the study of foreign systems of education?, M. E. Sadler, Guildford 1900.
2. Rozwój jako cel wychowania, Kohlberg L., Mayer R., [przeł.] P. Kwieciński, A. Nalaskowski, [red.], Z. Kwieciński, Alternatywy myślenia o/dla edukacji, IBE, Warszawa 2000.

SUCHARSKI Tadeusz TWÓRCZOŚĆ JÓZEFA ŁOBODOWSKIEGO JAKO PRÓBA ZASYPYWANIA PRZEPAŚCI MIĘDZY POLSKĄ I UKRAINĄ

W wystąpieniu konferencyjnym skupię się na tych elementach bogatej twórczości literackiej Józefa Łobodowskiego, w których poeta podejmował walkę o poprawę relacji polsko-ukraińskich. Ten największy polski znawca kultury ukraińskiej stał się jej najgorliwszym popularyzatorem i najlepszym tłumaczem ukraińskiego piśmiennictwa. Przyjął na siebie niezwykle trudną rolę rzecznika polsko-ukraińskiego porozumienia i w wielkim stopniu swoją twórczością realizował tę misję, godząc się nawet na pomniejszenie własnych ambicji twórczych.

Łobodowski był przede wszystkim poetą (*Złota Hramota; Pieśń o Ukrainie*), ale największe osiągnięcia osiągnął jako eseista i publicysta. Ważną rolę przypisać także należy jego twórczości powieściowej, choć pod względem artystycznym jego powieści odbiegają od poezji i esejów. Trylogia *Komysze* Łobodowskiego pozwala poznać codzienność i świąteczne obyczaje Kozaków kubańskich, i w tym widzieć chyba należy jej największą wartość. Wielkiemu Głodowi na Ukrainie w dużej mierze

¹ por. I. L. Kandel, Comparative education. Houghton Mifflin, London 1933; M. E. Sadler, How far can we learn anything of practical value from the study of foreign systems of education?, Guildford 1900.

² por. Kohlberg L., Mayer R., Rozwój jako cel wychowania, [przeł.] P. Kwieciński, A. Nalaskowski, [w:] Z. Kwieciński (red.), Alternatywy myślenia o/dla edukacji, IBE, Warszawa 2000.

poświęcona jest *Rzeka graniczna*, ostatni tom tetralogii *Dzieje Józefa Zakrzewskiego*.

Wychowany na Kubaniu Łobodowski w legendarno-poetyckim autoportrecie kreował się na potomka «smagłych synów» Ukrainy, którzy trafili na Mazowsze, «przynieśli [tu] oddech stepu». Swoje nazwisko wyprowadzał od brata legendarnego atamana Łobody, nazywał siebie «wnukiem dziedzictwa»

Swoją działalność na rzecz polsko-ukraińskiej współpracy rozpoczął Łobodowski jeszcze w latach międzywojennych, publikował szkice publicystyczne na łamach «Biuletynu Polsko-Ukraińskiego». Przetłumaczył na zamówienie Ukraińskiego Instytutu Naukowego w Warszawie ponad dwadzieścia utworów Tarasa Szewczenki, które weszły do książki wydanej w 75 rocznicę śmierci ukraińskiego poety. Jeszcze przed wojną złożył poeta w wydawnictwie czterotomową antologię wierszy ukraińskich w swoim tłumaczeniu. W latach 1937-1938 redagował Łobodowski pismo «Wołyń», współpracował z wojewodą wołyńskim Henrykiem Józewskim, który kilkanaście lat wcześniej przeciwstawił się wydaleniu Symona Petlury z Polski, który sprzeciwiał się polityce polonizowania Wołynia, odbierania cerkwi unickich. W tym okresie Łobodowski napisał przepiękną *Dumy wołyńskie*.

Niepowodzenia przedwojenne udało się częściowo zrekompensować na emigracji. W podwójnym numerze paryskiej «Kultury» z roku 1950 (7-8) znalazły się dokonane przez Łobodowskiego tłumaczenia liryków Małaniuka, Tyczyny, Zerowa, Ryłskiego, Krawciwa, Telihi, Bahrianija. Łobodowski tłumaczył nie tylko poetów; na emigracji spolszczył książkę Iwana Koszeliwcia *Ukraina 1956-1968*, w której obok literatury pięknej (utwory Iwana Dziuby, Iwana Dracza, Wasyla Symonenki, Ołeksandra Dowżenki) znalazły się teksty dokumentalne, opisy procesów (Iwana Hela, Mychajły Horynia, Mychajły Masiutko, Opanasa Załywachi, Swiatosława Karawanskiego) listy z więzień i łagrów. Łobodowski zobaczył w książce Koszeliwcia «obraz narodu, tyle razy miazdżony i ćwiartowany, który nie chce się poddać i wciąż wykazuje zdumiewającą wolę walki, z wiarą w niełatwe zwycięstwo».

Najważniejsze jednak emigracyjne dokonania stanowią eseje Łobodowskiego drukowane regularnie najpierw w londyńskich «Wiadomościach», potem w «Kulturze» Jerzego Giedroycia. W tych właśnie tekstach konsekwentnie i uporczywie przekonywał rodaków, że Ukraińcy to «odrębny naród o takim samym prawie do samoistości, jakie przysługuje każdemu innemu narodowi», z którymi Polacy, kierując się względami zarówno emocjonalnymi, jak i racjonalnymi, winni utrzymywać jak najbliższe relacje. I to jego przekonanie stało się jednym z kardynalnych kierunków wschodniego programu «Kultury». W opublikowanym w paryskim miesięczniku w początkach roku 1952 esaju *Przeciw upiorom przeszłości* historycy słusznie doszukują się podstaw programu «ukraińskiego» najważniejszego pisma polskiej emigracji. Łobodowskiemu przypadła więc rola pioniera nie tylko w procesie formułowania «ukraińskiego» programu «Kultury», ale także szerzej – w niezwykle trudnym procesie polskiego poszukiwania i wypracowywania języka dialogu z Ukraińcami. Poeta zaczynał swoją walkę jeszcze w latach raniącej pamięci wołyńskiej tragedii, w czasach kiełkowania dopiero myśli wschodnioznawczej. Pisał w epoce obwarowywania się obu stron w swoich racjach i niemożności rozwiązania sporu Polaków i Ukraińców o Małopolskę Wschodnią (w polskiej wersji) lub «Hałyczynę» (w wersji ukraińskiej). Próbował oczyścić teren bardzo nielicznych spotkań polsko-ukraińskich z wzajemnych uprzedzeń i podejrzeń. Przypisywał sobie rolę moderatora i mediatora, powstrzymującego obie strony przed zawodami w urażaniu dumy narodowej oraz przed licytowaniem się na ofiary. Przyjmował też postawę mentora, ujawniał bogactwo lekceważonej kultury i literatury ukraińskiej, próbował tłumaczyć Polakom historię Ukraińców z ich perspektywy, wyjaśniać psychiczne motywy ich postawy. Odwoływał się do polskiego doświadczenia stuletniej niewoli i ignorowania instytucji zaborczych, które powinno ułatwić zrozumienie analogicznej postawy Ukraińców wobec obcego im państwa, brak moralnego poczucia bycia zbuntowanym obywatelem Rzeczypospolitej.

1. J. Łobodowski, *Pieśń o Ukrainie*, Paryż 1959;
2. J. Łobodowski, *Złota hramota* (drzeworyty – Jurij Kulczyćkyj), Paryż 1954;
3. I. Szypowska, *Łobodowski. Od «Atamana Łobody» do «Seniora Lobo»*, Warszawa 2001;
4. L. Siryk, *Naznaczony Ukrainą. O twórczości Józefa Łobodowskiego*, Lublin 2002

EDUKACJA REFLEKSYJNA DROGĄ DO PARTNERSTWA

Wielorako pojmowane bezpieczeństwo jednostki, grupy, społeczeństwa (więc i państwa) wymaga konkretnego, umiejętnego postępowania w różnorodnych sytuacjach i potrzebach. Byłoby najlepiej, gdyby zarówno indywidualni ludzie jak i zjednoczeni, poprzez swoją przynależność emocjonalną oraz formalną, w konkretnych przypadkach kierowali się najlepiej pojętym interesem swoim przy uwzględnianiu podstawowych interesów ogólnych, więc grupy oraz społeczeństwa. Jako że niebezpiecznie jest, z uwagi na czające się za takim działaniem formy totalitarnego ubezwłasnowolnienia, odgórne tresowanie ludzi dla *ich szczęścia*, byłoby rzeczą słuszną i dobrą, odkrycie takich metod kształcenia i wychowania, które by nie naruszały indywidualnej wolności człowieka, ale wyposażyłyby go jednocześnie w nie budzące wątpliwości moralnych zasady słusznego (z punktu widzenia interesów społeczeństwa) działania, ocen i wydawania sądów. Autorska koncepcja, którą nazwałam edukacją refleksyjną, spełnia powyższe założenia i konieczności.

Oto pryncypia koncepcji:

Teza 1. Dydaktyka refleksyjna jest koncepcją w ramach dydaktyki ogólnej.

Teza 2. Celem edukacji refleksyjnej jest człowiek refleksyjny.

Edukacja ta jako swój główny cel określa wykształcenie, a głównie wychowanie człowieka refleksyjnego. Skoro przez pojęcie refleksji rozumiemy: *głębsze zastanowienie, zastanawianie się, rozmyślanie nad czymś, rozważanie połączone z analizowaniem czegoś* (Słownik języka polskiego), to człowiekiem refleksyjnym jest: osoba wyedukowana do głębokiego zastanawiania się przed podejmowaniem decyzji lub czynności, zwłaszcza działań o cechach moralnie niejednoznacznych, według przyjętego w społeczeństwie systemu wartości wysokich.

Teza 3. Właściwości człowieka refleksyjnego mają charakter podmiotowy.

Edukacja refleksyjna kształtuje człowieka podmiotowego, to znaczy wyposażonego w psychologiczną i etyczną wolność czynienia świata lepszym niż jest. Mowa o wolności wewnętrznej człowieka, którą ogranicza tylko dobro innych osób.

Teza 4. Zasady edukacji refleksyjnej wynikają z jej koncepcji.

Wiadomo, że zasady edukacyjne mogą być wyprowadzane z prawidłowości dydaktycznych, mogą też być utożsamiane z intuicyjnymi normami postępowania nauczycieli. W. Okoń (1987) pisze, że *sposób trzeci polega na wyprowadzaniu zasad z przyjętej doktryny*, Tak właśnie uczyniłam.

Pierwsza z nich brzmi: Człowiek jest wolny. Należy przez to rozumieć, że we wszelkich procesach edukacyjnych, więc sytuacjach nauczających oraz wychowawczych, każdy zamierzony przez edukującego cel musi uwzględniać fakt wolności osoby ludzkiej. Wolność ta nie może być naruszona poza ogólnymi ograniczeniami wynikającymi z życia w określonej społeczności.

Zasada druga: Człowiek stanowi podmiot edukacji. Żąda się tu, by każdy edukowany człowiek postrzegany był przez edukującego i traktowany jako osoba odrębna wobec innych i całego świata, jako poznająca i oddziałująca na świat w sobie tylko właściwy sposób.

To poszanowanie podmiotowości stanowi konsekwencję respektowania wolności. Rozwój edukowanego jest wspierany a nie sterowany przez edukującego.

Zasada trzecia: W stosunkach edukującego z edukowanym obowiązuje partnerstwo. Partnerstwo to wynika z wolności norm oraz podmiotowego traktowania edukowanego. Realizuje prawo naturalne, że wszyscy ludzie są sobie równi. Partnerstwu obce są nakazy, polecenia, zarządzenia, wszystko, co wynikałoby ze stosunku władzy. Jego istotą stanowi nie tylko gotowość edukowanego do korzystania z moralnych oraz intelektualnych zasobów edukującego, ale także gotowość edukującego do korzystania w procesach edukacyjnych z doświadczeń i wiedzy edukowanego, by je rozwijać. Zatem w partnerstwie dominuje altruizm.

Zasada czwarta stanowi pochodną wymienionych uprzednio i brzmi: Komunikacja między edukującym a edukowanym dokonuje się w drodze dialogu edukacyjnego. Dialog edukacyjny czyli rozmowa wolnych partnerów stanowi wyraz partnerskich stosunków między nauczycielem a uczniem, jest przyjęciem postawy dialogicznej człowieka wobec człowieka (podobnie osoby wobec osoby, bliźniego wobec bliźniego). Postawę tę rozumieć należy jako wspólne poszukiwanie prawdy, czyli wiedzy i uspołecznionych postaw moralnych.

Przedstawione zasady koronuje zasada piąta: Edukacji towarzyszy konsekwentnie wdrażanie do

refleksji. Kształtując nawyk refleksji, edukujący jest partnerskim przewodnikiem edukowanego po świecie wartości moralnych, których podstawę stanowi wolność i podmiotowość osoby ludzkiej, oraz partnersko pomaga w osiągnięciu innych dóbr przy poszanowaniu praw do nich pozostałych ludzi.

Literatura:

1. Okoń W: *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Warszawa 1987
2. Woronowicz W., *Edukacja refleksyjna*. Słupsk 1996, wyd. II 1997
3. Woronowicz W., *Problemy edukacji refleksyjnej*. Koszalin 2000
4. Woronowicz W. *Refleksja sumienia edukacja*. Słupsk 2006
5. Woronowicz W., *Inspiracje edukacji refleksyjnej*. Toruń 2014

ZAKHUTSKA Oksana

PERSPEKTYWY BADAŃ NAD JĘZYKIEM POLSKIM NA UKRAINIE

Historia społeczności polskiej na tzw. dawnych Kresach Południowo-Wschodnich, czyli na terenach dzisiejszej Ukrainy Prawobrzeżnej, obejmuje kilka wieków. Na początku XXI w. według oficjalnych statystyk (ogólnoukraiński spis ludności z 2001 r. [4]) polska mniejszość narodowa na Ukrainie liczy 144, 1 tys. osób. Podana liczba jednak uważa się za znacznie zaniżoną w stosunku do rzeczywistości – zgodnie z szacunkami organizacji polonijnych na Ukrainie pod koniec XX wieku mieszkało od 600 tys. do 1 miliona Polaków [2, s. 11]. Język polski jako ojczysty deklaruje jedynie ok. 13% miejscowych Polaków, 71% za ojczysty uważa język ukraiński.

Obecnie większość osób deklarujących polską narodowość zamieszkuje obwody Ukrainy środkowej, na wschód od Zbrucza. Są to tereny, które pod koniec XVIII w. po rozbiorach Rzeczypospolitej znalazły się w granicach Imperium Rosyjskiego, a później weszły w skład Związku Radzieckiego. Losy Polaków na tym terytorium w ciągu niemal dwóch stuleci (koniec XVIII w. – połowa XX w.) były odmienne niż w przypadku Polaków na zachodniej części dzisiejszej Ukrainy (obwody lwowski, tarnopolski, wołyński i in.), która po rozbiorach Rzeczypospolitej do 1921 r. znajdowała się w granicach Austrii, a w latach 1921–1939 – w granicach niepodległego państwa polskiego. Po drugiej wojnie światowej miejscowi Polacy mogli wyjechać do Polski w ramach tzw. repatriacji, natomiast terenów na wschód od Zbrucza ona nie obejmowała.

Najwięcej osób narodowości polskiej mieszka w obwodzie żytomierskim (na Wołyniu) – 49 tys., co stanowi 34% ogółu Polaków na Ukrainie, i w chmielnickim (na Podolu) – 23 tys., 16% odpowiednio. Zwarte skupiska ludności polskiej wiejskiej dziś należą do rzadkości, przeważają mieszane wsie polsko-ukraińskie. W niektórych miejscowościach, całkowicie lub częściowo polskich dawniej, mieszkają teraz pojedyncze rodziny polskie. Różny jest i poziom znajomości języka polskiego, co wymaga rozpatrzenia konkretnych sytuacji z uwzględnieniem wielu okoliczności.

Zainteresowanie językiem polskim na Ukrainie pojawiło się już w XIX w. Systematyczne badania nad gwarami polskimi ze względów politycznych stały się możliwe dopiero po roku 1989, pionierem i organizatorem których był prof. Janusz Rieger z Warszawy. Szybko zgromadzono obszerną bazę materiałową, ukazało się wiele publikacji, dotyczących różnych aspektów języka polskiego na Ukrainie [por. : 1, s. 17-20]. Opis polszczyzny południowokresowej jednak nadal nie jest pełny, szereg problemów przedstawiono tylko w ogólnych zarysach. Jednym z nich jest charakter polszczyzny wsi drobnoszlacheckich.

Przeprowadzone badania pokazały, że w języku Polaków na Ukrainie znalazła odbicie ich dawna przynależność stanowa: chłopska lub drobnoszlachecka. Na ogół potwierdzono, że chłopci mieszkający w zwartych skupiskach lepiej zachowali polszczyznę przyniesioną z polskich terenów etnicznych, natomiast potomkowie drobnej szlachty mieszkający w rozproszeniu szybciej zasymilowali się z otoczeniem obcojęzycznym.

Gwary chłopskie na Ukrainie doczekały się już kilku opracowań monograficznych z zakresu fonetyki i fleksji oraz słownictwa, jak to rozprawy autorstwa I. Cechosz-Felczyk *Polska gwara Oleszkowiec na Podolu. Fleksja imienna i werbalna* (2001), E. Dzięgiel *Polska gwara wsi zielonej na Podolu na tle innych gwar południowokresowych. Fleksja imienna i werbalna* (2001), S. Rudnickiego *Polska gwara wsi Korczunek na Żytomierszczyźnie* (2002), L. Нероп *Лексичні особливості польських говірок на території Хмельницької та Житомирської областей* (2004), A. Krawczyk *Zapożyczenia leksykalne w sytuacji wielojęzyczności. Ukrainizmy i rusycyzmy w gwarze Maćkowiec na Podolu* (2007). Ponadto E. Dzięgiel dokonała opisu polszczyzny gwarowej na Ukrainie w pracy

Polszczyzna na Ukrainie. Sytuacja językowa w wybranych wsiach polskich i szlacheckich [1].

Natomiast wiedza o języku wsi drobnoszlacheckich nadal jest powierzchowna. Stwierdzono, że język potomków drobnej szlachty ma na ogół mniej polskich cech gwarowych, charakterystycznych dla niektórych gwar chłopskich, np. realizacja dawnego *a* pochyłonego w postaci *o* (*czytoł, prowda*), przejście *-il/-yl* > *-ul* (*robiul, wuszul*), typ *wzion, wziena* i in. [3, s. 97; 1, s. 85-92]. Różnice pomiędzy językiem szlachty i językiem chłopów istnieją także w zakresie słownictwa.

Szczegółowo został zbadany język mieszkańców tylko jednej wsi drobnoszlacheckiej na Żytomierszczyźnie. Monografia o słownictwie wsi Siaberka mojego autorstwa *Polszczyzna drobnoszlacheckiej wsi Siaberka na Wołyniu. Słownictwo* (2015) stała się pierwszym krokiem w kierunku całościowego opisu języka potomków drobnej szlachty na Ukrainie, który, jak pokazują badania, w istotny sposób różni się od języka wsi chłopskich. Konieczne są badania porównawcze nad słownictwem kilku wsi drobnoszlacheckich, które pozwolą na wypełnienie kolejnej luki w naszej wiedzy o polszczyźnie poza granicami kraju i przyniosą nowy, oryginalny materiał.

Polszczyzna na Kresach Wschodnich zawsze była ważnym i niepowtarzalnym składnikiem polskiej kultury duchowej, od dawna służyła ona podtrzymywaniu świadomości narodowej miejscowych Polaków, tradycji polskich w rodzinach w trudnych warunkach historycznych, a obecnie szybko zanika wraz z odchodzeniem jej starszych nosicieli oraz z przejściem młodszych na polski język literacki lub na język obcy (ukraiński, rosyjski). Wobec tego pilnym zadaniem jest udokumentowanie tej polszczyzny oraz rozpowszechnienie wśród czytelników.

Literatura:

1. Dzięciel Ewa. *Polszczyzna na Ukrainie. Zróżnicowanie języka polskiego na Ukrainie*. – Warszawa, 2003. – 188 s.
2. Rieger Janusz. *Język polski na Ukrainie w XX wieku* // J. Rieger, I. Cechosz-Felczyk, E. Dzięciel. *Język polski na Ukrainie w końcu XX wieku*, cz. I. – Warszawa, 2002. – S. 11-51.
3. Rieger Janusz. *O różnych rodzajach polszczyzny na Ukrainie (uwagi o języku polskich wsi i przysiółków szlacheckich)* // *Studia dialektologiczne* II, pod red. J. Okoniowej, B. Dunaja, Prace IJP 114. – Kraków, 2002. – S. 94-103.
4. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року (Державний комітет статистики України) <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/estimated/>

SYDORUK Halyna

HISTORY OF GIVING NAMES IN POLAND AND TRANSLITERATING THEM IN SOME ROMANCE AND GERMANIC LANGUAGES

Polish personal names, like names in most European cultures, consist of two main elements – *imię*, or the given name, followed by *nazwisko*, or the family name. The usage of personal names in Poland is generally governed by three major factors: civil law, Church law, and tradition. A child is usually given one or two given names (*imię*). But it is customary to have 3, the last after *postrzyżyny* or confirmation. Parents normally choose a name or names for their child from a long list of traditional names: a Christian name, (Biblical name or a saint's name), or a Slavic name of pre-Christian origin. Names of Slavic saints, such as *Wojciech* (St Adalbert), *Stanisław* (St Stanislaus), or *Kazimierz* (St Casimir), belong to both groups. Additionally, a few names of Lithuanian origin, such as *Olgierd* (Algirdas), *Witold* (Vytautas) or *Danuta* are also quite popular in Poland.

Traditionally, the names are given at a child's baptism. Non-Christian but traditional Slavic names are usually accepted, but the priest may encourage the parents to pick at least one Christian name. In the past two Christian names were given to a child so that he or she had two patron saints instead of just one. It is required by law for a given name to clearly indicate the person's sex. Almost all Polish female names end in the vowel *-a*, while most male names end in a consonant or a vowel other than *a*. There are, however, a few male names, such as *Barnaba* and *Bonawentura*, which end in *-a*. Maria is an exceptional name as it is a female but can sometimes be used as a male second name (never a first name).

The choice of a given name is largely influenced by fashion. Many parents may name their child after a national hero or heroine, famous person, a character from a book, film, or TV show. In spite of this, a great number of names used in today's Poland have been in use since the Middle Ages. Diminutives are very popular in everyday usage, and are by no means reserved for children. The Polish language allows for a great deal of creativity in this field. Most diminutives are formed by

adding a suffix. For male names it maybe *-ek* or the more affectionate *-uś*; for female names it may be *-ka*, or *-nia/-dzia/-sia* respectively. Maria, a name whose standard form was once reserved to refer to Virgin Mary has a particularly great number of possible diminutives: *Marysia*, *Maryśka*, *Marysieńka*, *Marychna*, *Mania*, *Mańka*, *Maniusia*, *Maja*, *Majka*, *Marusia*, *Maryla*, *Maryna*, *Marianna*, *Mariola*, *Marzena*, *Marlena*, *Marietta*, *Marita*, *Marika*, *Marisa*. Some of those have eventually become treated as standard names of their own. As in many other cultures, a person may informally use a nickname (*przezwiśko*, *ksywa*) in addition to or instead of a given name. As of 2004, the most popular female names in Poland are *Anna*, *Maria*, and *Katarzyna* (Catherine). The most popular male names are *Piotr* (Peter), *Jan* (John), and *Andrzej* (Andrew).

Polish surnames, like those in most of Europe, are hereditary and generally patrilineal, i. e., passed from the father onto his children. A Polish marriage certificate lists three fields, the surnames for the husband, wife, and children. The partners may choose to retain their surnames, or both adopt the surname before marriage of either partner, or a combination of both; the children must receive either the joint surname or the surname of one of the partners, if they are different. However, a married woman usually adopts her husband's name and the children usually bear the surname of the father. The wife may keep her maiden name (*nazwisko pannieńskie*) or add her husband's surname to hers, thus creating a double-barreled name (*nazwisko złożone*). However, if she already has a double-barreled name, she must leave one of the parts out – it is illegal to use a triple- or more-barreled name. It is also possible, though rare, for the husband to adopt his wife's surname or add his wife's surname to his family name. A person may also legally change his or her surname if: 1. it is offensive or funny; 2. it is of foreign origin; 3. it is identical to a given name; 4. that person has effectively used a different surname for a long time. The most widespread Polish surnames are *Nowak*, *Kowalski*, and *Wiśniewski* [3]. Family names first appeared in Poland in 15th c. and were only used by the nobility (*szlachta*). Originally the nobles belonged to chivalric clans whose names survived in the names of their coats of arms. Eventually, members of one clan would split into separate families with different surnames, usually derived from the name of the village they owned. Sometimes the family name and the clan name (associated with the arms) would be used together and form a double-barreled name.

The most striking peculiarity of the Polish heraldic system is that a coat of arms does not belong to a single family. A number of families sharing male-line origin or sometimes even unrelated by blood but only by a formal adoption upon ennoblement (sometimes hundreds of them), usually with a number of different family names, may use a coat of arms, and each coat of arms has its own name, usually the name of the original blood-line the clan descends from. The total number of coats of arms in this system was relatively low – about 200 in the late middle Ages.

One side-effect of this unique arrangement was that it became customary to refer to noblemen by both their family name and their coat of arms/clan name: *Jan Zamoyski «herbu» Jelita* means «*Jan Zamoyski of clan Jelita*». When Poles emigrate to countries with different languages and cultures, the often-difficult spelling and pronunciation of Polish names commonly cause them to be misspelled or changed; sometimes indirectly by transliteration into Cyrillic. For example, in German, «*ski*» and «*cki*» are often replaced by «*sky*» and «*tzky*», «*sz*» by «*sch*»; English often changes «*w*» to «*v*» and «*sz*» to «*sh*». Similar changes sometimes occur in French, as well as the addition to aristocratic names of *de* or *von* in German. However, it is not very correct as the *ski/cki/dzki* surnames already contain the *de/von* meaning. Based on grammatical features, Polish surnames may be divided into: 1. «nominal», derived from and declined as a noun; 2. «adjectival», derived from and declined as an adjective. Adjectival names very often end in the suffixes *-ski*, *-cki* and *-dzki* (feminine *-ska*, *-cka* and *-dzka*), and are considered to be either typically Polish or typical for the Polish nobility. Based on origin, Polish family names may be generally divided into three groups: cognominal, toponymical and patronymic.

A cognominal surname (*nazwisko przezwiśkowe*) derives from a person's nickname, usually based on his occupation, or a physical or character trait: *Kowal*, *Kowalski*, *Kowalczyk*, *Kowalewski* – from *kowal*, or *blacksmith*; or from *Kowale* or *Kowalewo* (*Smithville*) in case of *Kowalski* and *Kowalewski*. *Nowak*, *Nowakowski*, *Nowicki* – from *nowy*, or *new one*; or from *Nowakowo* or *Nowice* (*Newmantown*) in case of *Nowakowski* and *Nowicki*. *Lis*, *Lisiewicz*, *Lisowski* – from *lis*, or *fox*; or from *Lisowo* (*Foxville*) in case of *Lisowski*.

A toponymic surname (*nazwisko odmiejscowe*) usually derives from the name of a village or town, or the name of a topographic feature. These names are almost always of the adjectival form: *Tarnowski* – lord of Tarnów; *Zaleski* – lord of Zalesie.

A patronymic surname (*nazwisko odimienne*) derives from a given name of a person and usually ends in a suffix suggesting a family relation: *Jan*, *Jachowicz*, *Janicki*, *Jankowski*, *Janowski* – derived from *Jan* (John or Ian), *Jankowo* or *Janowo* (Johnstown). *Adamczewski*, *Adamczyk*, *Adamowski*, *Adamski* – derived from *Adam*; or *Adamczewo/Adamowo* (Adamsville). *Łukasiński*, *Łukaszewicz* – derived from *Łukasz* (Luke); or *Łukasin* (Luketown).

Poles pay great attention to the correct way of referring to or addressing other people depending on the level of social distance, familiarity and politeness. The differences between formal and informal language include: using surnames vs. given names; using vs. not using honorific titles such as *Pan/Pani*; using the third person singular forms vs. second person singular.

AMEЛІНА Світлана

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ПОЛЬЩІ

Варто зазначити, що останнім часом польські університети стали приділяти більше уваги питанню необхідності орієнтації підготовки майбутніх перекладачів на загальноєвропейські вимоги, які реалізуються, зокрема, університетами Німеччини [1] і Великої Британії [2]. З огляду на це, здійснюється модифікація змісту дисциплін професійного спрямування.

З 2015 року у Варшавському університеті на третьому курсі бакалаврату передбачає опанування дисципліни «Трансляторика». Її зміст складають такі, теми: визначення перекладу, класифікація видів перекладів, історія перекладу, поняття еквівалентності і його еволюція, стратегії та методи перекладу, компетенції перекладача.

В університеті імені Адама Міцкевича у Познані (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) розроблено програму підготовки перекладачів із чітким поділом на теоретичний і практичний блоки. До практичного блоку увійшли дисципліни лінгвістичного та галузевого спрямування, такі як «Практика письмового перекладу», «Переклад засвідчених документів», «Переклад юридичних текстів», «Мова економіки», «Переклад економічних текстів», «Переклад комерційних контрактів», «Переклад технічних текстів», «Комп'ютерний переклад».

Заслуговують на увагу також підходи польських університетів до додаткових навчальних пропозицій щодо набуття тих знань і умінь, які вкрай необхідні майбутнім перекладачам. Враховуючи відомі обмеження щодо можливості трансформації навчальних планів, розширення змісту навчальних програм, проведення традиційних форм аудиторних занять, одним із шляхів компенсації браку зазначених знань і умінь є організація і проведення «Майстерень перекладу». Такі заходи є додатковою пропозицією, спрямованою на поглиблене опанування окремих розділів програми підготовки перекладачів. Вони адресовані як студентам бакалаврату, так і магістратури, хоч не виключають можливості участі у них перекладачів-практиків та інших зацікавлених осіб. Їх метою є набуття і вдосконалення компетентностей щодо окремих аспектів перекладу, ознайомлення з новими інструментами роботи перекладача і підготовка до іспиту для отримання кваліфікації присяжного перекладача. Реєстрація для участі у роботі «Майстерень» триває протягом усього навчального року, а заняття починаються після набору мінімальної кількості учасників (запланована чисельність у групі становить 10-20 осіб). Програма заходів охоплює кілька пропозицій, а саме: навчальний курс для початківців перекладу, підготовчі курси для кандидатів у присяжні перекладачі, майстер-класи: спілкування німецькою мовою, здійснення перекладу економічних текстів, виконання синхронного перекладу. Після завершення навчання у «Майстернях перекладу» їх учасники отримують сертифікати.

Вища школа міжнародних відносин в Лодзі (Wyższa Szkoła Studiów Międzynarodowych w Łodzi) урізноманітнює програму підготовки майбутніх перекладачів шляхом пропозиції додаткових спеціалізацій, а саме: комп'ютерний переклад, держбезпека, міжнародна журналістика, країнознавство. Програми навчання за спеціалізаціями спрямовані на

поглиблене вивчення дисциплін в галузі економіки, міжнародних відносин, інформаційних технологій.

У Ягеллонському університеті в Кракові (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) однією із основних дисциплін програми підготовки перекладачів є «Теорія перекладу», яка містить такі теми: переклад як акт мовної комунікації, динамічна еквівалентність, формальна еквівалентність, ознаки невербального спілкування і перекладу, теорії перекладу, переклад і сенс посилення (прагматичний, емоційний, внутрішньомовний), когнітивізм і теорії перекладу, порівняльний аналіз і переклад, послідовність та інформативність тексту, класифікація помилок перекладу, переклад конференцій, переклад юридичних текстів і юридичних послуг, комп'ютерний переклад, аудіовізуальний переклад, викладання іноземних мов і перекладу, європейські стандарти на послуги з перекладу, Закон про авторське право, завірений переклад, професійні організації перекладачів, професії перекладача.

Література

1. Амеліна С.М. Особливості інформаційно-технологічної підготовки майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах Німеччини / С. М. Амеліна, Р. О. Тарасенко // Вища школа. – 2014. – №8. – С. 94-100.
2. Амеліна С.М. Інформаційно-технологічна складова у програмах підготовки майбутніх перекладачів в університетах Великобританії / С. М. Амеліна, Р. О. Тарасенко // Порівняльно-педагогічні студії : наук. -пед. журн. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки, Уман. держ. педагогічний ун-т ім. Павла Тичини. – К. : [б. в.], 2014. – № 2-3 (20-21). – С. 169-174.

ВАСІЮК Оксана, ВИГОВСЬКА Світлана ПРИВАТНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ У ПОЛЬЩІ

За останні два десятиріччя у системі вищої освіти Польщі відбулися суттєві зміни, які найбільшою мірою пов'язані з інтенсивним розвитком недержавного сектора. Поява приватних вищих навчальних закладів (ВНЗ) у Польській республіці передусім обумовлена незначним переліком спеціальностей, за якими готували фахівців державні ВНЗ та існуванням недосконалих програм навчання.

Дослідження процесів реформування польської вищої освіти, зокрема розвиток приватного сектора, дозволяє окреслити можливі шляхи модернізації вищої школи в Україні. Наголосимо, що освітянський досвід Польщі, яка пройшла шлях від постсоціалістичної держави до члена ЄС, є досить важливим для України, яка зосереджена на євроінтеграції. До того ж структури систем освіти у Польщі й Україні є подібними, і процеси реформування в них розпочалися одночасно.

Розкриттю питань реформування вищої освіти у Польщі присвячені роботи таких дослідників, як: М. Гавран, А. Василюк, С. Когут, К. Корсак, Ю. Соколович-Алтуніної, В. Поліщук, Т. Шанскової та ін. Метою цієї роботи є визначення переваг приватних ВНЗ Польщі на сучасному етапі.

Прийнятий Сеймом Республіки Польща у 1991 р. Закон «Про систему освіти», скасував монополію державних ВНЗ. Із цього часу в підготовці висококваліфікованих фахівців, розвитку науки, впровадженні освітніх інновацій, формуванні європейського освітнього простору вони поряд із державними ВНЗ стали рівноправними учасниками освітнього простору. Приватні ВНЗ право на освітню діяльність отримували після дозволу Головної ради з вищої освіти та занесення навчальної установи до реєстру недержавних ВНЗ Міністерства національної освіти. Також було визначено принципи їхньої реєстрації, ліцензування, акредитації та діяльності.

У 1992 р. у Польщі уже існувало 12 приватних ВНЗ, у яких навчалось 3 812 тис. студентів. У 2002 р. чисельність ВНЗ недержавної форми власності зросла до 230. Вони були досить потужні, оскільки у них одночасно навчались 510 тис. студентів (понад 2 200 осіб у кожному). Чотири з 230 приватних ВНЗ мали право готувати докторів наук, а 64 – ліценціатів (трирічні програми навчання) і магістрів [1]. Із 1990 р. по 2004 р. у Польщі уже існувала 301 приватна вища школа. Упродовж наступних років їхня кількість збільшилась лише на 28 закладів [3]. Зауважимо, що першими приватними після середніми навчальними закладами були курси навчання основам менеджменту і діяльності в умовах ринкової економіки [1].

Кількісне розростання мережі коледжів і вузькоспеціалізованих вищих шкіл у Польщі

вплинуло на збільшення контингенту студентів, який зріс від 0, 4 до 1, 5 мільйона, тобто в чотири рази [4]. Уже на 2001 р. у приватному секторі вищої освіти навчалось 29, 4 % студентів від загальної кількості.

У 1999 р. більше половини загальної кількості студентів, що вивчали бізнес, і 42 % студентів, що вивчали соціально-економічні дисципліни, обрали для навчання приватні ВНЗ. Спеціалізувались на бізнесі й економіці 48 % приватних ВНЗ (2000 р.), що свідчить про жорстоку конкуренцію між державними та приватними ВНЗ у підготовці майбутніх економістів. Зокрема Вища школа бізнесу Національного університету «Львів» в селищі Нови Сонч витримує конкуренцію навіть із потужними державними ВНЗ.

Зорієнтовані на початку свого створення на підготовку фахівців економічних спеціальностей, приватні ВНЗ для збереження своїх позицій повинні були урізноманітнити перелік спеціальностей. Будучи досить гнучкою та мобільною, нині приватна вища освіта постійно поповнює ринок праці актуальними спеціальностями, що мають високий попит на ринку праці й не потребують значних затрат. Адже саме недержавні ВНЗ є лідерами інновацій.

Серед позитивних аспектів приватного ВНЗ студенти називають нетрадиційність поєднання програм і певних особливостей навчального процесу; демократичність та партнерські стосунки викладачів і студентів; високу цілеспрямованість підготовки на успішну діяльність у сформованому польському ринку праці; більші можливості у здобутті вищої освіти та створені умови, що дозволяють поєднувати навчання і працю.

Позитивним аспектом діяльності приватного ВНЗ є і висока зайнятість студентів у сфері культури: організація різних заходів, оновлення фасадів історично значимих будівель, які використовуються у навчальних цілях. До того ж щорічно зростає контроль якості навчання студентів, у навчальному процесі застосовуються інноваційні методи навчання.

До переваг польської приватної вищої освіти також відносимо організацію ВНЗ у невеликих академічних центрах і містечках із недостатнім рівнем розвитку освіти. Це дозволяє отримати нові робочі місця, як у самому ВНЗ (збільшується контингент академічних працівників), так і в населеному пункті, зокрема розростається мережа дозвіллевих установ. До цього ще додаються оренда житла студентами, використання ними різноманітних послуг. Як результат – підвищення прибутків місцевого населення, гальмування міграції.

Отже, польський досвід щодо приватної вищої освіти є важливим для України, зокрема у розширенні спектра спеціальностей, що зорієнтований на підготовку фахівців із урахуванням сучасного ринку праці.

Література

1. Василюк А. Недержавний освітній сектор у Польщі: міфи і реалії / А. Василюк, К. Корсак // Освіта і управління. – 2003. – Т. 6. – № 3. – С. 152–156.
2. Васюк О. В. Тенденції розвитку недержавної вищої освіти в Польщі / О. В. Васюк // Вісн. кн. палати. – 2006. – № 8. – С. 27–28.
3. Гавран М. Сучасні напрями розвитку педагогічної освіти у приватних вищих школах Польщі / Мар'яна Гавран // Вісник Львів. ун-ту, 2012. – Вип. 28. – С. 179–186. – (Серія педагогічна).
4. Тенденции развития высшего (университетского) образования в Польше (1990–2003 гг.) // Аналитические обзоры Центра проблем развития образования Белорусского государственного университета [Электрон. ресурс]. – Режим доступа http://charko.narod.ru/tekst/an8/2_4.html. – Название с экрана.
- 5.

ВІКТОРОВА Леся

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

Залучення іноземців на навчання є надзвичайно важливим завданням для вищих навчальних закладів України та Польщі. По-перше, залучаючи іноземців на навчання, університети створюють позитивний міжнародний імідж українських та польських вишів у світі. Іноземні слухачі, що отримали якісні освітні послуги, можуть бути «рекламними агентами» відповідних вишів у світі. Висока якість професійної підготовки є актуальною для всіх категорій громадян: як для тих, хто після отримання диплома має намір залишитися на території нашої держави, так і для тих, хто повертається на батьківщину. Остання категорія іноземців сприяє формуванню позитивного іміджу України та Польщі в галузі освітніх послуг.

За словами радника міністра освіти й науки з питань навчання іноземних громадян в

Україні, представника Українського державного центру міжнародної освіти, у 2015–2016 навчальному році надходження в державний бюджет становили близько 150 мільйонів доларів. Додаткові витрати, пов'язані з проживанням, харчуванням тощо, становили ще близько 300 мільйонів доларів. Частину отриманих коштів університети з успіхом використовують на оновлення обладнання, купівлю методичних матеріалів тощо. Дані цифри є втішними для нас, адже незважаючи на те, що з 2013 року спостерігається значний відтік іноземців з України, який пов'язаний із сумнозвісними подіями зими 2013-2014 року та військовою агресією на сході України з 2014 року, процент тих, хто має намір здобути вищу освіту на теренах нашої держави, повільно, але неухильно зростає. Така співпраця приносить користь не тільки політиці та економіці України, а й самим вищим навчальним закладам України, тому що змушує їх оновлювати систему підготовки фахівців, орієнтуючись на сучасні вимоги. Згідно з офіційними даними, щороку в Україні здобувають вищу освіту громадяни з понад 129 країн [1].

Ця кількість є доволі красномовною, якщо взяти до уваги, що в списку ЮНЕСКО нараховується 193 країни, які є членами цієї організації. Одночасно кількість студентів з України в іноземних навчальних закладах збільшується щороку приблизно на 29%. Про це свідчать підрахунки аналітичного центру CEDOS, які базуються на даних статистичних служб країн Європи, Північної Америки та Австралії. Усі ці та інші фактори змушують вивчати традиційні питання, що постають перед вищою школою, з нових точок зору. Так, актуальність дослідження професійної мобільності іноземних студентів зумовлюється значною кількістю іноземних громадян, які після здобуття освіти мають намір продовжити перебування на території іншої держави з метою підвищити набуту кваліфікацію, отримати роботу. Про це свідчать опитування, проведені серед іноземців-випускників вищих навчальних закладів, які здобували освіту на території Німеччини, Франції, Голландії, Італії та Великобританії. Офіційно кількість тих, хто хоче продовжити термін перебування в країні з метою підвищення свого освітнього рівня, пошуку робочого місця чи отримання виду на проживання, складає 25 %. За неофіційними даними, майже 80 % іноземців висловлюють подібні бажання [2]. Країни-реципієнти підтримують такі прагнення іноземців, адже залучення талановитої молоді з усього світу у вищі навчальні заклади з подальшим наданням можливості прискорити своє професійне зростання, є важливою складовою частиною економічної, наукової та технологічної конкурентоздатності держави. Іноземні студенти та гості, які приїжджають за програмами обміну, вносять неоціненний вклад у розвиток держави. Такі процеси допомагають налагоджувати міжнародні зв'язки, сприяють науковому, економічному й кадровому розвитку навчальних установ. Подібні тенденції спостерігаються також у нашій державі. Щоправда, як зазначають експерти, бажання продовжувати своє навчання з подальшою перспективою отримати роботу висловлюють переважно вихідці з неблагополучних країн і так званих «гарячих точок», таких, як Сирія, Ірак, Пакистан, Нігерія. Певна кількість іноземців після отримання освіти залишаються в нашій країні нелегально. Дехто з них використовує запрошення на навчання в українські ВНЗ задля отримання візової підтримки для подальшої нелегальної міграції в країни західної Європи. За даними досліджень, що були проведені фахівцями Європейської комісії, Україна є «основним джерелом як законної, так і незаконної міграції в країни Седеркопінзького процесу» [3, с. 85]. Проте в цьому документі також зазначається, що всі країни Седеркопінзького процесу, серед яких є й Україна, все більше перетворюються на країни призначення. «Протягом понад десяти років ці країни були транзитними країнами, проте зараз у багатьох з них спостерігається позитивне сальдо міграції» [4, с. 85].

Польщу, як країну для здобуття вищої освіти та продовження кар'єри щороку обирає все більша кількість іноземних студентів. За даними освітнього фонду «Perspektywy», у 2012/13 навчальному році в Польщі навчалися 29172 громадян інших держав (не рахуючи учасників програм обміну студентами, наприклад, таких як «Erasmus»), що загалом становить 1, 74 %. Цей показник Польща має намір найближчим часом істотно підвищити. Для цього вжито реорганізаційні зміни, покращено якість освітніх програм, проведені різні рекламні акції і, що важливо, випускники заохочувались до побудови професійної кар'єри в Польщі. Однак більш

якісні й суттєві перетворення стали можливими тільки завдяки нещодавнім законодавчим змінам. Так, 1 травня 2014 вступив в силу новий закон про іноземців, який передбачає цілий ряд нових можливостей в області прийому та легалізації перебування іноземних громадян. У середині 2013 року польський уряд затвердив проект «Стратегії розвитку людського капіталу 2020», основною метою якого стало збільшення кількості іноземних студентів, які навчаються в Польщі (принаймні протягом одного академічного року) до 5 %, причому вже до кінця другого десятиліття XXI століття. При цьому іноземні студенти (і випускники) були оголошені особливо бажаними іммігрантами, ураховуючи їх освіту, знання польської мови й відносно легку інтеграцію в польське суспільство. Активному залученню іноземної молоді стали служити зокрема більш гнучкі процедури прийому на навчання, розширення асортименту курсів, які викладаються іноземними мовами (найчастіше англійською) та адаптація навчальних програм до потреб іноземців. Університети все частіше стали брати участь у міжнародних програмах обміну студентами та викладачами. Також проводяться рекламні кампанії за кордоном, які мають підвищити знання про Польщу, умови навчання та працевлаштування. Слід зазначити, що вищевказані заходи спрямовані в основному на залучення до Польщі студентів зі Східної Європи та Азії. У даний час громадяни колишнього СРСР становлять близько 40 % усіх іноземців у польських ВНЗ, серед них значно переважають студенти з України. Відносно небагато студентів з Азії (менше 7 %). Як показують існуючі дослідження інтеграції студентів-іноземців, студенти цих регіонів бачать у приїзді в Польщу шанс отримати щось краще, ніж те, що було їм доступно у своїй країні, у тому числі і з роботою [4; 5].

Значний процент українців залишається після навчання у ВНЗ в Польщі з міркувань економічної або соціальної вигоди. Таких випускників приваблює відсутність збройних конфліктів, вигідне географічне розташування, м'який у порівнянні з іншими країнами клімат, значні можливості для економічного, професійного або наукового розвитку тощо.

Одночасно кількість іноземних громадян, які залишилися в Україні після здобування освіти, мала значно зрости після того, як у 2011 році Іран, а згодом і Саудівська Аравія, поставили під сумнів якість українських дипломів, здобутих у медичних ВНЗ нашої держави. Як наслідок, таким особам на батьківщині перестали надавати право лікарської практики. З одного боку, це значно скоротило потік потенційних студентів з цих країн, а з іншого, стало майже стопроцентною гарантією того, що такі іноземці пов'яжуть свою професійну кар'єру з нашою державою.

Враховуючи існуючі світові тенденції до інтернаціоналізації освітнього простору та збільшення чисельності іноземних студентів в університетах світу до понад 5 млн. вважаємо, що українські вищі навчальні заклади та органи державної влади мають активно використовувати напрацьовані підходи до залучення іноземних громадян та розвитку людського капіталу. Своєчасна та якісна професійна підготовка майбутніх фахівців, як аргумент привабливості у світовому освітньому вимірі та показник сталого розвитку самого вишу зумовлюється багатьма факторами, в тому числі й особливостями ринкової економіки, оскільки важливою умовою її ефективного розвитку стає прибутковість, матеріально-технічна база, інфраструктура, конкурентоздатність, висока якість послуг.

Література

1. Мінецька І. Українські ВНЗ щороку заробляють 65 мільйонів доларів на навчанні іноземців / І. Мінецька // Освіта України. – 2017. – № 25. – С. 2.
2. 25 % иностранных студентов остаются в Германии после окончания вуза. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://prap.ru/news/22369.html>. – Назва з екрану.
3. Миграционные тенденции 2006-2008 в странах седеркопингского процесса. Процесс пограничного сотрудничества / Седеркопингский процесс – проект, финансируемый Европейским Союзом. – К. : Секретариат Седеркопингского Процесса, 2010. – 97 с.
4. Вікторова Л. В. Психолого-педагогічні засади формування комунікативної компетентності іноземних студентів в університетах Польщі / Л. В. Вікторова // Педагогіка і психологія. – 2012. – № 3. – С. 67-70.
5. Польща спрощує життя іноземним студентам. За матеріалами «Biuletyn Migracyjny», Marcin Gońda, Інститут соціології, Лодзінський університет (UŁ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до публікації : http://osvita.ua/abroad/higher_school/poland/42368/.

ІНВАРІАНТНОСТІ І ВАРІАТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО І ПОЛЬСЬКОГО РОМАНТИЗМУ

Романтизм – універсальне ідейно-естетичне явище у світовій культурі. На противагу умоглядним первням буття просвітницького розуму, романтизм, спираючись на діалектичне і духовне вчення Гегеля, етики І. Канта (поняття категоричного імперативу, моральної антиномії) та ідеї Гердера (етнічні ознаки), замахнувся на відтворення життя в усій повноті його проявів, в усіх його складних взаємосплетіннях і взаємовпливах.

Романтизм як нова світоглядна і художня течія Європи став рефлексією і на несправедливий суспільний правопорядок буржуазної дійсності з її переважанням матеріального над духовним, що спотворює істинну природу людини, стає на заваді розкриттю її сутності. Романтизм актуалізує особливе творче світобачення, у підґрунті якого духовне вивиснується над матеріальним, а істинно духовне проголошується істинно людським. Відтворюючи дійсність в естетичних категоріях – високого і низького, прекрасного і жахливого, трагічного і комічного, романтичне мистецтво не тільки ідеалізує духовно піднесене, а спопеляє все бездуховне, дисгармонійне, жахливе. Діалектична суть конфліктів в романтизмі лежить у площині романтичного світобачення, у наявності в картині світу романтика двох світів: ідеального і звичайного, і обидва для нього реальні. Перебуваючи у постійному конфлікті між ідеальним і звичайним, між собою і світом, між собою і оточенням, романтик формує нову картину світу і формує її в собі як автор, або у своєму герої як нового героя – бунтаря, індивідуаліста, який хоче піднятися над цим недосконалим світом, і закономірно прирікає себе на самотність.

У європейському культурному просторі романтизм набув чітких інваріантних і розмаїтих варіативних естетичних характеристик. Інваріантні характеристики власне європейського романтизму репрезентує найяскравіше Дж. Байрон і його твори («Паломництво Чайльд Гарольда», «Шильйонський в'язень», «Манфред», «Каїн»), В. Гюго (романи «Собор Паризької богоматері», «Людина, що сміється»). У російській культурі О. Пушкін (ода «Вольність», роман «Євгеній Онегін», повість у віршах «Мідний вершник»). У Польщі А. Міцкевич («Балади і романси», «Кримські сонети», «Конрад Валленрод», «Пан Тадеуш»). В Україні творчість Т. Шевченка (ранні балади, поема «Гайдамаки», «Кавказ», «Єретик», «І мертвим, і живим...»).

Інваріантною сутністю європейського романтизму можна вважати такий своєрідний філософський і естетичний феномен, як байронізм, який мав потужний вплив і на польський, і на український, і на російський типи романтизму: своїм індивідуалізмом, епатажним бунтарством, показовим презирством до реальності, мотивами світової туги, навіть певним імморалізмом, оскільки не вступаючи в конфлікт з мораллю свого часу, свободи досягти неможливо. Варіативні характеристики байронізму пронизують усі європейські культури, рисами байронівського героя наділені Конрад Міцкевича, Онегін Пушкіна, Печорін Лермонтова, у Шевченка – історичні персонажі. Цих героїв об'єднує прагнення досягти романтичного ідеалу – уособлення духовної розкритості особистості, піднесення її над рутинним суспільним життям та іронічне (саркастичне) його споглядання.

Слід зауважити, що за типом романтичної свідомості байронівський герой як невтомний борець проти «догм і традицій» найближче стоїть до героїв А. Міцкевича і М. Лермонтова, а в персоніфікованому сенсі і А. Міцкевич і Лермонтов нагадують самого Дж. Байрона. Варіативність героїв О. Пушкіна попри включення до них багатьох інваріантних характеристик полягає в тому, що вони наділені і бунтарським духом, і прагненням до свободи, але при цьому зберігають бадьорість духу і не розчаровуються, на відміну від байронівських героїв, те ж саме можна сказати про автора.

Варіативності українського романтизму полягають у пошуку гармонії людини із соціумом, з природою. Саме природа як вічна субстанція, уявлялася ідеальним втіленням гармонії, безмежної свободи, добра і краси. Доповнював цей природний ідеал «природної людини», переважно людини з народу, людини моральної, «сердечної», тямущої, зі здоровим глуздом, роботящої (герої Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка, І. Котляревського). Пантеїзм

ставав для українських романтиків етичною і естетичною моделлю, яку вони збагачували особистісно-психологічним чинником, тобто переносили ці риси і на людину, яка архетипно поставала часточкою не тільки соціуму, соціального організму, а передовсім природи, її духовних первнів.

Якщо порівняти російський тип романтизму з українським, то лінія варіативного розрізнення проходить саме в поняттях соціального і природного, дисгармонії і гармонії, «жіночого» і «чоловічого» – духа і душі. В українській традиції більшою мірою проявляється природне, гармонія, «жіноче», душа. Такі риси притаманними і творчості Міцкевича, зокрема в його «Сонетах».

До варіативних ознак українського романтизму можна віднести і одвічні почуття українців – прагнення до свободи і до рівності поміж людьми. І хоча це загальнолюдський ідеал, в українській традиції він має справді народне, демократичне спрямування – свобода кожній людині, визнання рівного права кожної людини в суспільстві з урахуванням національних і релігійних інтересів та принципу соціальної справедливості. Тільки такий підхід, за логікою українського романтизму сформує соціальну гармонію в суспільстві.

Порівняно з російським український романтизм вирізняється історичністю в епічних жанрах, ідеалізуванням минулого й національними мотивами, тяжінням до форм пісенної творчості. В цьому український романтизм має більше спільних рис із польським романтизмом.

КІРАЛЬ Сидір

ПЕРЕКЛАДИ З ПОЛЬСЬКОЇ ПОЕЗІЇ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ГАЛИНИ ГОРДАСЕВИЧ

Польська література у творчій спадщині Галини Гордасевич (1935–2001) посідає особливе місце. Син письменниці Богдан згадує, що мати досконало володіла польською мовою, до того ж усіх «слов'янських авторів <...> читала тільки мовою оригіналу, зокрема любила В'ячеслава Незвала, Леопольда Стаффа, Бориса Стрильцова, Янку Купалу» та інших авторів. У її домашній бібліотеці збереглося чимало видань польської, чеської, словацької, сербської, хорватської, болгарської і білоруської поезії (біля 200 книг, а разом із перекладами їх налічується до 1 тис. примірників)» [1, с. 268]. Знання мови та любов до польської літератури передалися поетесі й від батька, священника Леоніда, випускника теологічного факультету Варшавського університету. Варто зауважити, що Г. Гордасевич народилася у славному Крем'янці на Тернопіллі, де 1809 р. появилася на світ один із національних поетів-пророків польської літератури Ю. Словацький.

Життєва доля Г. Гордасевич надзвичайно складна: як дочка ворога народу (батька заарештовано й засуджено на підставі ст. 54-1 КК УРСР («зрада Батьківщини») на десять років неволі) вона не залишилась непоміченою радянськими каральними органами. 1952 р. 16-літню студентку було вперше безпідставно заарештовано, а невдовзі засуджено за ст. 54 КК УРСР до 10-ти років позбавлення волі, як зазначено у вироку, «... за складання націоналістичних віршів та антирадянську агітацію серед студентів». Юна політкаторжанка відбувала ув'язнення у зонах Чернігова, Одеси, Куйбишева (Самари), що згодом відтворила в автобіографічній повісті-есе «Соло для дівочого голосу». У тюрмі пробула 2 роки 7 місяців та 3 дні – звільнена достроково 1954 року, як і її батько, у зв'язку зі смертю ненависного ката Сталіна (реабілітована 11 травня 1992 року).

Потяг до творчості привів Галину Гордасевич до літературного об'єднання «Обрій», що існувало при газеті «Комсомолец Донбаса» в Донецьку. На її сторінках згодом публікуватиме поетичні твори, замітки, рецензії. Саме там познайомиться із обдарованою творчою молоддю, зокрема В. Стусом, В. Захарченком, Л. Талалаєм, Н. Світличною. Упродовж 1965–1971 рр. заочно навчається в Літературному інституті ім. М. Горького в Москві.

Творча спадщина Галини Гордасевич велика не лише кількісно (понад 28 книг, сотні статей, рецензій і т. ін.), а й жанрово різноманітна: поезія, проза, драматургія, переклади, літературна критика, есеїстика, публіцистика, документалістика, мемуаристка, численні листи.

Уперше переклади Г. Гордасевич увійшли до збірки «Високе полум'я дня» (Київ, 1980).

З польської тут уміщено поезії М. Павліковської та З. Кунінського. У наступній збірці «Українка в світі: переклади світової лірики» (Львів, 2002), що побачила світ по смерті письменниці, польська поезія представлена, окрім уже згаданих двох митців, іменами К. Галчинського, Л. Стаффа, К. Пшерви-Тетмасра, Б. Лесьмяна. На жаль, перекладацька діяльність Г. Гордасевич залишається поза увагою фахівців.

Відомо, що переклад потребує не лише досконалого знання іноземної мови, але й відчуття та передачі усіх тонкощів поетичної мови, неабиякого уміння під час роботи над чужим текстом поєднати зміст, форму та усі особливості твору-оригіналу. Зіставлення перекладів Г. Гордасевич із текстами обраних нею авторів, дає підставу твердити, що поетеса ретельно добирала можливі варіанти для повноцінного відтворення оригіналу, а тому її переклади вирізняються точністю, легкістю, природністю, невимушеністю щодо сприймання польської поезії. Все це свідчить про високий фаховий рівень Г. Гордасевич як перекладача, її неабияку сумлінність.

Варто наголосити й на тому, кого саме із польських поетів обирала письменниця, які їхні твори прагнула донести до українського читача. Її зацікавлювали, насамперед, ті поети, життя і творчість яких були або тісно пов'язані з Україною, або перекликалася із струнами її поетичної душі. Так, наприклад, цікавою є добірка поезій Болеслава-Станіслава Лесьмяна (1877–1937), члена Польської академії літератури, який свого часу жив у Києві, де закінчив юридичний факультет св. Володимира, підтримував тісні контакти із української інтелігенцією, спілкувався із М. Старицьким, Оленою Пчілкою. Він мандрував Україною, брав участь у таємних патріотичних гуртках польських студентів, а за декламування вільнодумних віршів був ув'язнений на кілька тижнів, а згодом засуджений до року заслання й виключений з університету. Зрештою, він докладав чимало зусиль для духовного зближення і взаєморозуміння двох народів. Його твори перекладали також В. Боровий, М. Кіяновська, І. Качуровський В. Коптілов, Д. Павличко та ін.

Чи, скажімо, її увагу не випадково привернув Консанти Ільдефонс Галчинський (1905–1953), який свого часу потрапив у німецький полон, де пробув п'ять із половиною років у таборі для військовополонених, що й спричинило згодом його ранню смерть. Цей найвидатніший польський поет ХХ століття (розробив і утвердив, як зауважує В. Моренець, «оригінальну поетику художнього діалогізму») зацікавив Г. Гордасевич не лише своєю оригінальною інтимною лірикою, а й тим, що йому, як і стилеві самої Г. Гордасевич, притаманне органічне поєднання лірики, гумору й сатири.

Не минула, зрозуміло, Г. Гордасевич й творчість одного із найбільших польських поетів Леопольда Стаффа (1878–1957), який народився у родині власника цукерні у Львові, голови товариства «Ческа Беседа» Франтішека Стаффа. Він навчався у Львівському університеті, був головою Товариства польських письменників та журналістів (1924–1931), член Польської академії літератури (з 1933) і її віце-президент (1934–1939). Поезію Л. Стаффа перекладали також М. Рильський, М. Бажан, Р. Лубківський та ін.

Життя і творчість Казимира Пшерви-Тетмасра (1865–1940), найпопулярнішого польського поета кін. ХІХ ст., який втратив зір, тяжко хворів, зазнав знущань від німецьких окупантів, Болеслава Лесьмяна (1877–1937), яскравого представника польського символізму, одного із найбільш оригінальних польських ліриків ХХ ст., Марії Павліковської-Ясножевської (1891–1945), авторки численних драматичних творів, поетичних збірок, чиї поезії часто виконували як пісні, а її іменем названо один з астероїдів, зрозуміло, імпонували українській мистчині. До творчості цих видатних поетів зверталися також й інші талановиті українські перекладачі. Зрештою, своїми перекладами Галина Гордасевич зробила помітний та цінний внесок у культуру польського та українського народів, у їхню літературу.

Література

1. «... Я зібрана з усієї України» : силует Галини Гордасевич на тлі історії : статті, спогади, інтерв'ю, листи, світлина / упоряд. Р. О. Дубровського, заг. та наук. ред. С. С. Кіраля. – Кременець : Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2016. – 288 с.

ОСВІТА ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ

Сутність складного, багатоаспектного поняття «освіта» генетично пов'язана з первинним значенням латинського слова *educatio* – «розведення тварин», «виросування рослин», від якого пішло англійське *education* – «освіта», тобто процес розвитку розуму й характеру в результаті опанування ряду курсів під час навчання в школі [6].

У традиційному ключі освіти розуміють як процес і результат засвоєння індивідом певної системи знань, умінь і навичок, оволодіння способами мислення, які сприяють його повноцінному включенню в соціальне й культурне життя суспільства та забезпечують професійне функціонування. Така інтерпретація наводить на думку про те, що освіта є такою ж системою життєзабезпечення, як і суспільне виробництво.

Розуміння сутності освіти, перебуваючи в межах традиційного вчення, з часом збагатилося оригінальними ідеями. Скажімо, І. Зязюн, актуалізуючи культурно-історичний контекст сучасної педагогіки, трактує термін *освіта* як «трансляцію соціального досвіду в часі історії і відтворення стійких форм суспільного життя в просторі культури» та «процес залучення особистості до культури, становлення і розвиток освіти як надбання особистості, з одного боку, і всього культурного оточення, з іншого» [5, 88].

У сучасній науково-педагогічній літературі (Е. Астахова, А. Прохоров, Ю. Сенько та ін.) фіксуємо ототожнення аналізованого поняття з процесом передачі готового, накопиченого людством упродовж історичного розвитку знання або з процесом засвоєння знань, виробленням необхідних для навчання чи педагогічної діяльності умінь і навичок. Останнім часом формується думка, що феномен освіти можна пізнати глибше, розглядаючи її як цілеспрямований процес навчання й виховання [1, 10] або як одну зі сфер духовного виробництва [4, 269] тощо.

Проте в межах моделі, яка представляє освіту як процес передачі знань і необхідних для цього способів, порушена проблема не може бути вирішена, адже освіта не зводиться лише до навчання, до того ж неправильно обмежено асоціювати сучасну освіту тільки з передачею готових знань. На наш погляд, уявлення про освіту як систему навчання й виховання, звичайно, точніше розкриває сутність цього явища, однак необхідно акцентувати й суб'єктивну сторону, узявши до уваги потреби особистості. Дослідники, які розглядають освіту як одну зі сфер духовного виробництва, в основному підкреслюють її активний зовнішній вплив на людину, але такий односторонній підхід не містить аспектів діяльності особистості, без якої процес освіти немислимий. Акцентування об'єктивного чинника й ігнорування суб'єктивного заважає цілісному осмисленню цього явища через взаємодію із суспільством та його культурою, не дозволяє схарактеризувати сучасні тенденції функціонування освіти й окреслити шляхи його подальшого вдосконалення.

Одностороннє висвітлення явища освіти призвело до зміщення в тлумаченні інших освітніх категорій: наприклад, поняття «навчання» стало охоплювати поняття «освіта» й «виховання», поняття «виховання» увібрало в себе поняття «освіта», а останнє ототожнили з навчанням, уклавши в нього такий зміст: сукупність знань, пов'язаних із формуванням необхідних для практичної діяльності вмінь і навичок.

На сьогодні освіта активно взаємодіє з різними сферами суспільного життя, впливає на духовне становлення особистості, тому злободенності набуває вивчення її кореляції з культурою. Освіта є своєрідним каналом, що забезпечує взаємодію людини із суспільством, її культурний розвиток через прилучення до цінностей культури.

Німецький філософ Х. -Г. Гадамер, підкреслюючи тісний зв'язок категорій «культура» й «освіта», визначає останню як специфічний людський спосіб перетворення природних задатків і можливостей [3]. Тому, за переконанням А. Бузгаліна, освіта покликана допомогти суб'єктові увійти в культуру, освоїти її цінності й оперувати ними. Здобувши освіту, особистість має бути здатною розуміти проблеми, творчо їх вирішувати, моделювати за допомогою нових комбінацій відомих елементів, своєю діяльністю створювати нову культурну діяльність [2].

У концепції В. Шейка освіта постає феноменом культури, каналом її трансляції та одним із чинників розвитку. Учений зауважує, що її не можна зводити тільки до

інтелектуальних аспектів, адже вона є загальнокультурною умовою формування індивідуальності людини, розвитку її духовних сил та здібностей [7, 295]. Це є логічною підставою для міркування про те, що освіченість необхідна особистості для формування культурного способу задоволення потреб і вибору гідного стилю життя.

Хоча в цілому базовими в чинній системі освіти є культурні домінанти минулого: раціональний погляд на дійсність, інтелектуалізм, утилітарність, вона все-таки відображає культуру нашої епохи, тому пошуки освітньої моделі, адекватної сучасному типу культури, є сьогодні однією з найактуальніших проблем педагогіки. А розвиток прогресивних культурних традицій ставить перед освітою завдання виховати людину культури і через неї зберегти, відродити й розвинути культуру як середовище, яке «ростить і годує особистість» (П. Флоренський), як «цілісне явище, що перетворює людей на певній території з простого населення – на народ, націю» (Д. Лихачов), як «діалог минулих, сучасних і майбутніх культур» (М. Бахтін, В. Біблер).

Література

1. Астахова Е. В. Трансформация социальных функций высшего образования в современных условиях / Е. В. Астахова ; Харьк. гуманитар. ун-т «Нар. укр. акад.». – Х. : Ранок, 1999. – 75 с.
2. Бузгалин А. В. Постиндустриальное общество – тупиковая вещь социального развития? / А. В. Бузгалин // Вопр. философии. – 2002. – № 5. – С. 29-30.
3. Гадамер Х. -Т. Истина и метод : Основы философской герменевтики / Х. -Т. Гадамер ; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова ; пер. с нем. – М. : Прогресс, 1988. – 704 с.
4. Етнологічний розвиток України : терміни, визначення, персоналії / відп. ред. : Ю. І. Римаренко, І. Ф. Курас. – К. : [б. в.], 1993. – 800 с.
5. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / І. А. Зязюн. – Черкаси : Видавн. від. Черкас. нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького, 2008. – 608 с.
6. Луговий В. І. Культурологічна підготовка студентів у контексті професійної освіти / В. І. Луговий // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1999. – № 1. – С. 43-49.
7. Шейко В. М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX – початок XX ст.) : монографія. В 2 т. / В. М. Шейко. – Х. : Основа, 2001. – Т. 2 – 400 с.

МАЛИХІН Олександр

ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Культура являє собою надскладний феномен, що визнає систему ціннісних орієнтацій як суспільства в цілому, так й окремого носія певної культури [1, с. 72]. Загальнокультурний розвиток зумовлює не лише засвоєння сукупності знань, а й розвиток світогляду студента через засоби самої культури, удосконалення способів мислення й діяльності. Під час вивчення студентами філологічних спеціальностей навчального матеріалу активізується загальна мова значень, що забезпечує цілісне засвоєння дисципліни.

Метою цієї роботи є здійснити спробу теоретичного обґрунтування доцільності розробки моделі формування загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей.

Вивчення філологічних дисциплін передбачає, перш за все, формування функціональної грамотності студентів у спілкуванні за умови активного користування необхідним набором лексики та граматичних структур задля забезпечення повного взаєморозуміння співрозмовників. Дидактичний і світоглядний потенціал філологічних дисциплін активізується з метою формування загальнокультурної компетентності студентів на засадах цілеспрямованої педагогічної діяльності та використання методу моделювання. Моделювання – процес абстрагування, узагальнення, певної ідеалізації реального явища, об'єкта з виокремленням характеристик, які є важливими, сукупності необхідних компонентів задля подальшого дослідження та підвищення його ефективності [1, с. 62]. Моделювання дає змогу застосовувати широкі міждисциплінарні підходи на основі врахування загальнолюдських цінностей об'єктивно наявних у сучасних освітніх знаннях. У процесі навчання студентів філологічних спеціальностей навчальними моделями виступають підручники, словники, які надають можливість вивчити мову та водночас накопичувати суто лінгвістичний матеріал для уточнення існуючих підходів вивчення мов.

Науковим фундаментом для розробки структурно-функціональної моделі формування

загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей слугує ідея про співвивчення рідної й інших культур, теоретичні аспекти формування компетентностей студентів та загальні положення про моделювання педагогічних явищ і процесів [1, с. 65]. У контексті формування загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей навчальний діалог є засобом реалізації ідеї «діалогу культур» [1, с. 78].

Формування загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей вимагає особистісно орієнтованої організації навчально-виховного процесу та його невід'ємної складової – самостійної освітньої діяльності. Удосконалення умов навчання за наявності педагогічної підтримки індивідуальності студента сприяє задоволенню його освітніх і культурологічних потреб з проекцією на майбутню професію й урахування фахової складової саме у здійсненні процесу самостійної освітньої діяльності [2].

Формування загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей можливе шляхом розширення культурно-освітнього простору вищого навчального закладу й індивідуального культурно-освітнього простору кожного студента через взаємодію різних аспектів культури на засадах моделювання та поетапного імплементаційного розгортання змодельованої системи дидактичних впливів.

Сенс філологічної підготовки розуміється студентом як своєрідне індивідуально-суб'єктне переживання, поєднання набутого досвіду та власного ставлення до різних фахових дисциплін, його загальнокультурний потенціал, сформованість загальноінтелектуальних умінь. Індивідуальність виявляється у вибіркового ставленні до навчального процесу та зумовлюється когнітивним стилем мислення суб'єкта, набутим раніше досвідом. Навчання сприяє самозміні студента, виробленню нової лінії поведінки, яка втілюється в самостійність, розвиненість когнітивного й емоційного стилю професійно-фахової діяльності.

Література:

1. Малихін О. В. Формування загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей : монографія / О. В. Малихін, І. С. Гриценко. – Київ : Видавництво ТОВ «НВП»Інтерсервіс», 2015. – 492 с.
2. Малихін О. В. Теоретичні основи реалізації компетентнісного підходу в організації самостійної освітньої діяльності студентів філологічних спеціальностей : монографія / О. В. Малихін, І. С. Гриценко. – К. : НУБіП України, 2016. – 489 с.

НИКОЛАЄНКО Станіслав

ПОЛЬСЬКИЙ ФАКТОР В ЖИТТІ І КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ: ОСВІТНІЙ КОНТЕКСТ

«У цілій Слов'янщині нема двох народів,
які б з точки зору політичного і духовного
життя так тісно зрослися між собою,
були пов'язані такими численними узами,
а всупереч тому так безперервно уникали
один одного, як поляки і українці»

Іван Франко

Останні кілька сотень років Польща зі змінним успіхом, але практично завжди мала вплив на Україну. Помітний вплив вона продовжує справляти і на сьогоднішній день. Фактично Польща виступила в ролі адвоката України в Європейській спільноті, природно, рахуючись, насамперед, з власними інтересами, але тим не менше, останнє аж ніяк не спростовує вагомості ролі Польщі в житті України. До того ж вона до певної міри виступає також локомотивом в економічній, соціокультурній, інших сферах України, зокрема і в розрізі розвитку освітньої галузі.

Польський вплив на сучасний розвиток української освітньої галузі можна розглядати в декількох ракурсах водночас. Зокрема, чи не найочевиднішим є факт того, що значна частина українців віддають перевагу набуттю освіти в польських вишах. Останнє ставить українське керівництво, в т. ч. галузеве перед низкою фактів.

По-перше, так званий, витік мізків, оскільки до Польщі їдуть ті, хто бачить свою перспективу насамперед закордоном і здатні на неї працювати, а отже володіють певним інтелектуальним та вольовим ресурсом. Останнє наводить на низку роздумів, а саме про умови існування та становлення молодого людини на Батьківщині; з іншого боку – рівень

конкурентоспроможності вітчизняних вишів щодо надання освітніх послуг в порівнянні хоча б з польськими. Разом з тим українська спільнота постає перед завданням сформувати такі умови для молодих перспективних фахівців, які б сприяли формуванню бажання повернутися назад на Батьківщину та робити посильний внесок в її розвиток і нарощування потенціалу.

По-друге, рівень конкурентоспроможності освітніх програм та послуг, які пропонують українські виші, а з іншого боку, їх відповідність ключовим принципам становлення людини – всебічного і гармонійного її розвитку, сприяння самореалізації.

До речі, в згаданому контексті виникає своєрідна дилема, яку певним чином належить вирішувати Україні, в т. ч. покладаючись і на польський досвід, оскільки Польща багато в чому мала схожі стартові умови та набула відчутний досвід щодо реформування освіти. При цьому, суть згаданої дилеми полягає в тому, що бізнес, орієнтований на прибуток, цілеспрямовано віддає перевагу таким науковим і фаховим інвестиціям, які мають потенціал швидко окуповуватися. Відтак, умовно кажучи, сучасний український бізнес, здебільшого орієнтований на надприбутки, зацікавлений у підготовці насамперед вузькопрофільного фахівця, який би міг якісно обслуговувати виробничі процеси, водночас мало переймаючись суттю самого виробництва, його наслідками для спільноти, екології тощо, а також націлений на швидко втілювані і багатообіцяючі наукові розробки.

Таким чином, поза увагою фінансового інвестора, як правило, залишається особистість та індивідуальність, себто самодостатня, всебічно і гармонійно розвинута людина. Однак саме така людина є надійною і необхідною інвестицією в майбутнє спільноти та держави, тобто наразі України. Отже, Україна, як і будь-яка інша держава, в т. ч. Польща, постає перед фактом, скажімо так, соціокультурного конфлікту. Ті, хто володіють капіталом, зацікавлені в його швидкому обороті в освітній галузі і конвертації в продуктивний інтелектуальний потенціал. Сама ж спільнота зацікавлена насамперед в формуванні стійкої до кризових явищ, самодостатньої, інтелектуально, фізично, емоційно і духовно розвиненої особистості, яка б формувала разом з собою подібними сприятливу атмосферу знову ж таки для становлення всебічної і гармонійно розвинутої людини. Відтак, на плечі освітньої сфери і її представників лягає відповідальне завдання віднайти збалансоване рішення, яке б дозволяло залучати відчутну фінансову підтримку та водночас дбати про становлення особистості.

Вдаючись до вирішення зазначеної проблематики, слід пам'ятати, що підготовка фахівця здебільшого спирається на поточне відтворення одного разу випробуваного ефективного алгоритму навчання. А ось розвиток особистості та індивідуальності завжди вимагають індивідуального підходу, врахування соціокультурного контексту та багатьох інших об'єктивних і суб'єктивних факторів.

Таким чином, вирішення проблеми ефективної підготовки висококваліфікованого фахівця і водночас особистості потребує надання певної самостійності в розробці навчальних планів і методик засвоєння навчальних дисциплін навчальним закладам, а також надання права викладачам окремих дисциплін, особливо, якщо мова йде про гуманітарну складову, презентувати студентам та слухачам авторські курси.

Наразі Польща має досить позитивний досвід запровадження в життя автономних систем освітньо-виховного процесу в університетах. Тож українським колегам є чому повчитися у своїх польських колег. Відтак, за останні декілька років ми є свідками того, як інтенсивно нарощуються продуктивні зв'язки між українськими та польськими вузами. У згаданому контексті Національний університет біоресурсів та природокористування перебуває серед лідерів, формуючи взаємовигідні відносини з низкою польських та багатьма європейськими, північноамериканськими та іншими вузами.

Література

1. Система освіти в Польщі [Електронний ресурс]/ Режим доступу : <http://wyr.com.ua/sistema-osviti-v-polschi.html>
2. «Як це у них». Польський досвід реформи середньої освіти [Електронний ресурс]/ Режим доступу : <http://lifepravda.com.ua/society/2015/10/25/202280/>

ВПЛИВ РЕЛІГІЙНОГО НАВІЮВАННЯ НА ЛЮДИНУ

Людина живе у світі, який не рівнозначний світу «як він є» безвідносно до людини, а у світі, який є також і продуктом її уяви. Приєднання індивіда до релігійної традиції означає наявність у неї готовності до сприйняття світу, яким він представлений у традиції, і готовність до дії, вчинків, прообрази яких християнин, наприклад, бачить і в тих життєвих ситуаціях, які подаються в Біблії. Таким чином, одночасно з віруваннями, з поняттями, людина отримує зразок поведінки (норму) – в контексті якої його поведінка пов'язано з поведінкою Бога.

Механізм навіювання проявляється в тому, що людина, яка піддається впливу, починає діяти не в результаті логічно розвиваючої ситуації і відповідних роздумів, а немовби підштовхується, «провокується» уявленнями про можливості настання такої дії. Ефективність сугестивного впливу зростає в результаті дії механізмів наслідування, емоційного зараження і уподібнення. Навіювання може позначатися на світогляді і стилі поведінки людини, впливає на установки, трансформуючи і розвиваючи їх. Вплив навіювання сприяє формуванню стереотипів, стандартів поведінки і оцінок. Воно здатне формувати ставлення до ідеалу наслідування, до загальноновизнаних авторитетів, до себе і суспільства. Зазвичай навіювання відбувається в станах неспання або гіпнозу.

На процес навіювання впливає конформність, яка проявляється у зміні індивідом власної поведінки або поглядів внаслідок реального чи уявного тиску групи. До речі, термін «конформізм» означає робити подібним, відповідним, пристосовуватися, погоджуватися. Таким чином особистість пристосовує свою позицію до позиції більшості, яка спочатку нею не приймалась. Конформність забезпечує уніфікацію поведінки і настанов, дотримання загальноприйнятих норм. Відтак конформність засвідчує, по-перше, вираз відсутності у людини власних поглядів, переконань, слабкості характеру, пристосування; по-друге, вплив однаковості у поведінці, згоди особистості з поглядами, нормами, ціннісними орієнтаціями більшості оточуючих людей; по-третє, результат тиску групових норм на індивіда, який внаслідок цього тиску починає діяти, думати, відчувати подібно до інших членів групи.

До речі, у В. Бехтерева навіювання прямо зв'язується з маніпуляцією свідомістю, оскільки являє собою «вторгнення (у свідомість) сторонньої ідеї без прямої й особистої участі в цьому акті «Я» суб'єкта» [1, с. 143]. У цьому принципова відмінність навіювання від переконання, оскільки воно ґрунтується не на логічному переконанні, а безпосередньо впливає на психічну сферу, прищеплюючи ідеї, почуття, емоції. Переконання передбачає активну участь суб'єкта, тому що йому пропонується ряд доведень, які він осмислює і приймає або відкидає. В. Бехтерев підкреслював, що навіювання, навпроти, «обходить» розум суб'єкта. Присипаючи свідомість, навіювання диктує їй свої установки. Власне, навіювання – це тиск, що роблять люди один на одного словами, інтонацією мімікою, своїми вчинками. Це будь-яке «вироблене на психіку враження», що попадає в мозок, окрім свідомого контролю розуму. Власне кажучи, сам процес навіювання полягає в тому, що людині вводять установчу програму певної поведінки, впливаючи на психофізіологічні механізми її мозку, в результаті чого запускаються ланцюжок психонервових процесів, що регулюють її поведінку. Така програма повністю визначає стиль поведінки, характер сприйманої інформації та емоційні реакції людини, яку піддали навіюванню.

Механізми психологічного навіювання і наслідування вміло використовувалися і використовуються з метою посилення релігійних емоцій. Особливу роль відіграють вказані механізми в колективних молитвах, де релігійні почуття штучно збуджуються за допомогою деяких спеціальних засобів психологічного впливу (під час молитви практикується, наприклад, тривале колективне повторення окремих слів, ритмічні рухи тіла тощо).

Трансові методики – найскладніший, але, у той же самий час, найефективніший інструмент нав'язування своєї думки. Грамотне використання стану трансу іншої людини допомагає впоратися з її свідомим опором зовнішньому впливові. Трансові стани – це змінений стан людини, коли її увага спрямована всередину себе, коли вона «відключається» від зовнішнього світу. Навіювання трансу може здійснюватися за допомогою різних методик, але за одним загальним принципом – коли відволікається свідомість, відбувається програмування

підсвідомості.

Дезадаптивні методи впливу на особистість, що використовуються релігійними «гуру» щодо своїх adeptів, призводять до порушення у них соціальної адаптації, зміни життєвих стереотипів і створюють передумови для первинного розвитку або посилення вже наявних психічних і поведінкових розладів. «Для релігійної людини будь-яке божественне «слово», яке звучить у душі та оточене німбом святості, є словом Логосу, зерно, кинуте Сіячем у глибину серця, іншими словами, – гетеронавіювання» [2, с. 71].

Навіювання посилюється у тому випадку, коли відбувається політизація релігії, де можна відстежити співпрацю релігійних громад з політичними партіями. В даному випадку на людей впливають за допомогою навіювання та вичурних психологічних прийомів. Здавалося б, що в масштабах держави такі релігійні утворення не мають особливого значення. Але варто згадати виступи політичних лідерів та представників влади, адже вони використовують ті ж самі прийоми, які використовують і наставники цих новітніх релігійних рухів.

Література:

1. Бехтерев В. М. Внушение и его роль в общественной жизни / В. М. Бехтерев // Бехтерев В. М. Гипноз. – Д. : Сталкер, 2000. – С. 3-124.
2. Вышеславцев Б. Вушение и религия / Б. Вышеславцев // Путь. Орган русской религиозной мысли. – апрель, 1930. – №21. – С. 63-75.

ПРИГОДІЙ Микола

СУЧАСНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО ЗАЙНЯТОСТІ

Інтенсивно розвивається процес інтернаціоналізації економічного і суспільного життя сучасного світу, глобалізація та інтеграція процесів у сфері освіти актуалізують необхідність зіставлення економічних показників, соціально-політичних систем, моделей культури та освіти різних країн і народів.

Актуальність проблеми підготовки молоді до виходу на ринок праці та, в зв'язку з цим необхідність реформування професійної освіти є тенденцією, що характерна для всіх країн світу. Для вирішення даної проблеми в різних країнах світу застосовуються різні теоретичні підходи та практичні заходи, багато в чому вони визначаються соціально-економічними умовами та історичними передумовами розвитку освітніх систем цих країн.

Для вирішення глобальної проблеми підйому економіки в Україні важливим ресурсом стає конструктивний аналіз змісту світових інновацій у галузі професійної підготовки кадрів, що відповідають змінам характеру ринку праці. На концептуальному рівні це можливо здійснити за допомогою порівняння, досліджень фундаментальних основ зарубіжної та вітчизняної освіти, розгляду їх розвитку, що дає більш глибоке розуміння необхідності модернізації вітчизняної професійної освіти, сприяє впровадженню сучасних педагогічних інновацій.

Разом з тим, в зарубіжному досвіді підготовки молоді до зайнятості також є ряд суперечностей. Сучасний етап розвитку і консолідації національних освітніх систем у світовий освітній простір, вплив глобальних структур, що визначають політику в галузі зайнятості, професійної підготовки кадрів, посилення ролі міжнародних організацій у визначенні пріоритетів освіти в світі та регіонах, є об'єктивним і динамічним явищем.

Проблема вибору польської системи освіти обумовлена, перш за все, необхідністю проведення контрастного багаторівневого порівняльно-педагогічного дослідження для виявлення спільних і відмінних рис у підходах до реалізації стратегії підготовки молоді до зайнятості.

Вивчення міжнародного педагогічного досвіду розвитку освіти має велике теоретичне значення, сприяє кращому розумінню закономірностей світового педагогічного процесу, дає можливість розмежувати загальне, особливе та одиничне. Разом з тим, конкретне ознайомлення із змінами, що відбуваються, з їх позитивними і негативними аспектами є важливою умовою більш глибокого осмислення наших власних проблем, виправлення помилок і прорахунків, прийняття оптимальних рішень, що стосуються різних сторін організації й діяльності різних освітніх установ.

При проведенні аналізу систем підготовки польської молоді до зайнятості було

встановлено, що основним системоутворюючим фактором у виборі установами професійної освіти стратегії і тактики в сучасних умовах виступає ринок праці, який, у свою чергу, сприяє виникненню ринку освітніх послуг.

Сучасна система підготовки до зайнятості повинна бути ширше, ніж традиційні системи початкової професійної освіти молоді, включають в себе організаційно-педагогічні моделі підготовки молоді до зайнятості в середніх школах, різних установах після середньої освіти, що можуть бути як державними так і приватними.

Незважаючи на те, що рамки нашого дослідження обмежені категорією студентів вищих навчальних закладів, ми розглядаємо освітні форми у взаємозв'язку з попередніми і наступними етапами системи неперервної професійної освіти в контексті підготовки до зайнятості.

Сучасна система підготовки до зайнятості, частиною якої є система початкової професійної освіти, на наш погляд, припускає розвиток і становлення особистості людини як професіонала протягом усього життя, і тому серед її завдань визначені наступні:

- надати окремій особистості свободу у виборі освітніх траєкторій відповідно до її здібностей, запитів та можливостей;
- враховувати потреби замовників професійних кадрів у підготовці мобільних, орієнтованих на ринкові відносини фахівців;
- сприяти розвитку демократичних свобод у діяльності професійних освітніх установ, що розробляють власні оригінальні програми навчання і виховання.

Як показав проведений аналіз досвіду, основною характеристикою розвитку сучасної польської системи зайнятості є її диверсифікація, що обумовлена змінами соціально-економічних умов і ринку праці:

- підвищенням соціального попиту на більш високий рівень професійних знань та необхідністю задоволення зростаючих в них потреб населення;
- постійним коливанням попиту на ринку робочої сили і прийняттям освітніми установами заходів з підготовки фахівців з нових професій з урахуванням реструктуризації та глобалізації економіки тощо.

Диверсифікація розуміється нами як загально дидактичний принцип розвитку системи неперервної професійної освіти і підготовки до зайнятості, що формує нову педагогічну систему та типологію освітніх установ, що здійснюють підготовку до зайнятості.

У зв'язку з тим, що варіативна освіта як сфера соціальної практики суспільства не тільки створює об'єктивні умови для збагачення професійних знань і досвіду, оволодіння способами пізнавальної, практичної та соціальної діяльності молоді, а й формує цілісну (самодіяльну, творчу, моральну) особистість, диверсифікацію необхідно розглядати як цілісне соціально-педагогічне явище.

СОПІВНИК Руслан

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЯНУША КОРЧИКА У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНОГО СВІТОГЛЯДУ ПІДРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Інтенсивно розвивається процес інтернаціоналізації економічного і суспільного життя сучасного світу, глобалізація та інтеграція процесів у сфері освіти актуалізують необхідність зіставлення економічних показників, соціально-політичних систем, моделей культури та освіти різних країн і народів.

Актуальність проблеми підготовки молоді до виходу на ринок праці та, в зв'язку з цим необхідність реформування професійної освіти є тенденцією, що характерна для всіх країн світу. Для вирішення даної проблеми в різних країнах світу застосовуються різні теоретичні підходи та практичні заходи, багато в чому вони визначаються соціально-економічними умовами та історичними передумовами розвитку освітніх систем цих країн.

Для вирішення глобальної проблеми підйому економіки в Україні важливим ресурсом стає конструктивний аналіз змісту світових інновацій у галузі професійної підготовки кадрів, що відповідають змінам характеру ринку праці. На концептуальному рівні це можливо здійснити за допомогою порівняння, досліджень фундаментальних основ зарубіжної та вітчизняної освіти, розгляду їх розвитку, що дає більш глибоке розуміння необхідності

модернізації вітчизняної професійної освіти, сприяє впровадженню сучасних педагогічних інновацій.

Разом з тим, в зарубіжному досвіді підготовки молоді до зайнятості також є ряд суперечностей. Сучасний етап розвитку і консолідації національних освітніх систем у світовий освітній простір, вплив глобальних структур, що визначають політику в галузі зайнятості, професійної підготовки кадрів, посилення ролі міжнародних організацій у визначенні пріоритетів освіти в світі та регіонах, є об'єктивним і динамічним явищем.

Проблема вибору польської системи освіти обумовлена, перш за все, необхідністю проведення контрастного багаторівневого порівняльно-педагогічного дослідження для виявлення спільних і відмінних рис у підходах до реалізації стратегії підготовки молоді до зайнятості.

Вивчення міжнародного педагогічного досвіду розвитку освіти має велике теоретичне значення, сприяє кращому розумінню закономірностей світового педагогічного процесу, дає можливість розмежувати загальне, особливе та одиначне. Разом з тим, конкретне ознайомлення із змінами, що відбуваються, з їх позитивними і негативними аспектами є важливою умовою більш глибокого осмислення наших власних проблем, виправлення помилок і прорахунків, прийняття оптимальних рішень, що стосуються різних сторін організації й діяльності різних освітніх установ.

При проведенні аналізу систем підготовки польської молоді до зайнятості було встановлено, що основним системоутворюючим фактором у виборі установами професійної освіти стратегії і тактики в сучасних умовах виступає ринок праці, який, у свою чергу, сприяє виникненню ринку освітніх послуг.

Сучасна система підготовки до зайнятості повинна бути ширше, ніж традиційні системи початкової професійної освіти молоді, включають в себе організаційно-педагогічні моделі підготовки молоді до зайнятості в середніх школах, різних установах після середньої освіти, що можуть бути як державними так і приватними.

Незважаючи на те, що рамки нашого дослідження обмежені категорією студентів вищих навчальних закладів, ми розглядаємо освітні форми у взаємозв'язку з попередніми і наступними етапами системи неперервної професійної освіти в контексті підготовки до зайнятості.

Сучасна система підготовки до зайнятості, частиною якої є система початкової професійної освіти, на наш погляд, припускає розвиток і становлення особистості людини як професіонала протягом усього життя, і тому серед її завдань визначені наступні:

- надати окремій особистості свободу у виборі освітніх траєкторій відповідно до її здібностей, запитів та можливостей;

- враховувати потреби замовників професійних кадрів у підготовці мобільних, орієнтованих на ринкові відносини фахівців;

- сприяти розвитку демократичних свобод у діяльності професійних освітніх установ, що розробляють власні оригінальні програми навчання і виховання.

Як показав проведений аналіз досвіду, основною характеристикою розвитку сучасної польської системи зайнятості є її диверсифікація, що обумовлена змінами соціально-економічних умов і ринку праці:

- підвищенням соціального попиту на більш високий рівень професійних знань та необхідністю задоволення зростаючих в них потреб населення;

- постійним коливанням попиту на ринку робочої сили і прийняттям освітніми установами заходів з підготовки фахівців з нових професій з урахуванням реструктуризації та глобалізації економіки тощо.

Диверсифікація розуміється нами як загально дидактичний принцип розвитку системи безперервної професійної освіти і підготовки до зайнятості, що формує нову педагогічну систему та типологію освітніх установ, що здійснюють підготовку до зайнятості.

У зв'язку з тим, що варіативна освіта як сфера соціальної практики суспільства не тільки створює об'єктивні умови для збагачення професійних знань і досвіду, оволодіння способами пізнавальної, практичної та соціальної діяльності молоді, а й формує цілісну (самодіяльну,

творчу, моральну) особистість, диверсифікацію необхідно розглядати як цілісне соціально-педагогічне явище.

ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ: ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Інформатизація суспільства охопила всі сфери людського життя. Не оминуло це й освіту. Неосяжні можливості Інтернету сприяли появі соціальних мереж. На сьогодні – це один з найпопулярніших сервісів. Не зважаючи на негативні наслідки, соціальні мережі завжди підтримують увагу аудиторії. Якісне й розумне її використання дозволяє надати додаткові знання студентам з відповідних дисциплін, оскільки це – універсальний засіб комунікації. Аудиторія соціальних мереж – найрізноманітніша, а навчання не має меж. Навчальні курси, розташовані в соціальних мережах – безкоштовні, необмежені в часі і просторі, доступні всім, а їх використання налаштовує для себе кожний користувач у зручному темпі.

Зміна засобів і форм комунікації людей в Інтернеті сприяє розширенню кола знань сучасного студента [1]. Адже саме соціальні мережі дозволяють налаштувати власний робочий (навчальний) простір особистості, застосовуючи загальнодоступні в користуванні соціальні інструменти. Це стало можливим завдячуючи технічним можливостям всесвітньої мережі [3].

Зазначимо, що студенти можуть прослуховувати (вивчати) не тільки лекційний матеріал, а долучатися до обговорень; задавати питання викладачеві, якщо не зрозуміло виконання завдання, тобто відбувається зворотній зв'язок. Цікавими є проведення дискусій та круглих столів в он-лайн режимі, що сприяє мотивації студентів.

Позитивним є й оперативне передавання інформації, адже студенти по десятки разів на день заходять у соціальні мережі. Тому найактуальніша інформація швидко розповсюджується.

Найпопулярнішою соціальною мережею у студентів виступає ВКонтакте (<http://vk.com>), яка була створена в Російській Федерації (2006 р.). Це перша за популярністю мережа на території Білорусії, друга – в Російській Федерації і третя – в Україні. Мережею користуються навчальні заклади, розміщуючи в розклад занять, навчальні завдання тощо. Створення тематичних груп, неформальних об'єднань (закриті, відкриті), гуртків, факультативів, груп-зустрічей тощо сприяє її популяризації [2].

За статистичними даними перше місце за популярністю у світі займає соціальна мережа Facebook. На сьогодні вчені вивчають можливості соціальних мереж, оскільки групове заняття в них сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу. Студенти вивчають матеріал, взаємодіють один з одним, діляться думками, обмінюються досвідом... , тобто відбувається взаємодія один з одним, що сприяє ефективному навчанню. Доведено, що студент, який вивчає самостійно матеріал, гірше підготовлений до заняття, ніж той, який взаємодіє з групою.

Отже, соціальні мережі –це освітнє середовище, де кожен бажаючий може отримати безліч знань у зручний для себе час і в комфортній обстановці.

Література:

1. Тверезовська Н.Т. Закономірності функціонування інформаційних технологій / Н.Т. Тверезовська // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць / За заг. ред. доктора пед. наук, професора З.П. Бакум. – Вип. 35. – Кривий Ріг: КПІ КНУ, 2012. – С. 301-310.
2. Тверезовська Н.Т., Мигович С.М. Роль і місце соціальних мереж у формуванні освітньо-інформаційного середовища аграрних університетів / Н.Т. Тверезовська, С.М. Мигович // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія» / Редкол.: Д.О. Мельничук (відп.ред.) та ін. – К., 2012. – Вип. 175. – Ч. 3. – С. 291-298.
3. Tverezovska N., Garina S. Classification of social internet networks used on the education process / N. Tverezovska, S. Garina // Trendy ve vzdelavani: informacni technologie a technicke vzdelavani. – Olomouc, 2013. –. 345-348 p.

ШИНКАРУК Василь

АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ СПІВПРАЦІ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Подай же руку козакові
І серце чистеє подай!
І знову іменем Христовим
Ми оновим наш тихий рай
Тарас Шевченко

У сучасних міжнародних вимірах є винятково важливими відносини України з Республікою Польща. Добросусідство обох держав є зразком та спільним внеском у зміцнення та збагачення Європи.

Україну з Польщею пов'язує досить близьке історичне та етнічне минуле, а вірш Тараса Шевченка «Полякам» [1, II, с. 48] можна вважати декларацією порозуміння між поляками й українцями, яке має відбутися в майбутній перспективі. Ці передбачення Великого Кобзаря виявилися пророчими, оскільки після Другої світової війни поляки стали союзниками українців у їхній боротьбі за відстоювання своєї незалежності.

У 1991 році Польща – першою з держав світу – визнала незалежність України та встановила з молодого державою дипломатичні стосунки, а сьогодні, коли Росія демонструє щодо України агресивні наміри, поляки роблять все від них залежне, щоб допомогти нашій державі.

Українсько-польська співпраця в галузі освіти і науки розвивалася протягом багатьох століть. Сприяло цьому чимало чинників, спільних для обох держав:

по-перше, географічне розташування – обидві держави розташовані у регіоні центрально-східної Європи, мають взаємний кордон, є сусідами;

по-друге, соціально-демографічні показники України та Польщі за європейськими мірками є близькими;

по-третє, традиційно-історичне, дуже довгий період Західна Україна була в складі Польщі, зокрема Волинь, Полісся, Поділля, Покуття, Галичина, Буковина;

по-четверте, політично-оборонне, обидві держави у рамках блокового розподілу світу були членами одного й того ж політичного та військового об'єднання – Варшавського договору;

по-п'яте, подібність слов'янських мов, польська мова віддавна, а особливо з кінця 14 ст. помітно впливала на українську, а українська мова справляла значний вплив на польську.

У встановленні добросусідських відносин між Україною та Польщею важливу роль відіграє освітянська та наукова громадськість, їх ініціативність щодо спільних освітніх та наукових звершень. Так, 11 квітня 2005 року Міністром освіти і науки України Ніколаєнком С. М. було підписано Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про академічне взаємовизнання документів про освіту та рівноцінність ступенів, що дозволило ширше практикувати обміни студентами і аспірантами в рамках міжуніверситетських угод для часткового навчання та стажування. Це й спонукало професорсько-викладацький та студентський колектив гуманітарно-педагогічного факультету НУБіП України тісно співпрацювати з польськими університетами, зокрема з Поморською академією в Слупську – знаним навчальним закладом на теренах Європи, який здійснює підготовку зі спеціальностей педагогіка, соціальна робота, філологія та ін.

Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБіП України) уклав угоду про співпрацю з Поморською академією в Слупську (Республіка Польща). Згідно угоди про співпрацю викладачі та студенти мають можливість протягом одного семестру пройти стажування у польському навчальному закладі і після закінчення отримати сертифікат.

Крім того, навчаючись на гуманітарно-педагогічному факультеті зі спеціальностей «Соціальна робота» і «Філологія», студенти мають можливість навчатися за програмою «подвійних дипломів» у Поморській академії в Слупську. Після закінчення навчання випускники отримують два дипломи – український та диплом європейського зразка (польський). Навчання відбувається посеместрово (семестр в Україні, семестр в Польщі) протягом трьох років.

Україна та Республіка Польща мають намір підписати угоду про співробітництво у

галузі вищої освіти, тому 19 січня 2017 року міністр освіти і науки України Лілія Гриневич зустрілася з послом Польщі в Україні Яном Пеклом, обговорено візит в Україну віце-прем'єр-міністра з питань науки та вищої освіти Польщі Ярослава Говіна з метою підписання у квітні 2017 року угоди про співробітництво у галузі вищої освіти та створення двосторонньої комісії з питань вищої освіти щодо систематичного моніторингу результатів спільних дій.

Україна надає важливого значення реалізації освітнього і навчального напрямку Стратегії ЄС «Європа 2020 та програми ЄС «Еразмус+», до якої приєдналася у 2014 році в якості країни-партнера. Мобільність викладачів і студентів необхідна для збагачення європейським досвідом, оволодіння яким сприяє покращенню якості навчання.

Польська мова вивчається в Україні як мова польської національної меншини не тільки у загальноосвітніх, а й у вищих навчальних закладах; у Польщі українську філологію вивчають на кафедрах Варшавського та Ягелонського університетів, а також у Люблінському Католицькому університеті, Університеті ім. Марії Кюрі-Склодовської (Люблін), Щецинському університеті та в Університеті ім. Адама Міцкевича в Познані.

Пріоритетом співпраці в галузі освіти і науки між Україною та Республікою Польща є забезпечення освітніх потреб українців у Польщі, а поляків в Україні та розширення можливостей міжлюдських контактів.

Література

1. Шевченко Т. Зібрання творів: У 6 т. / Тарас Шевченко. – К. : Наук. думка, 2003. –Т. 2. – 784 с.

ШМАРГУН Віталій

ГРУПОВА РЕФЛЕКСИВНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Нині дуже затребуваною стала особистість, що володіє відповідним інтелектуальним, рефлексивно знаннєвим потенціалом. Його реалізація дозволяє ефективно здійснювати інноваційно-професійну діяльність у різних сферах соціальної практики. Набуті студентом компетенції забезпечують йому суб'єктні ресурси в майбутньому, вже в якості сформованого фахівця, для успішного здійснення професійної діяльності. Складні ситуації професійного шляху диктують необхідність прийняття нестандартних рішень, вимагають їх рефлексивного забезпечення, за допомогою усвідомлення наявних протиріч, переосмислення своїх дій та застосування продуктивного мислення для прийняття оптимальних рішень. Цим визначається актуальність розвитку інтелектуальної компетентності та рефлексивно-особистісного потенціалу людини в освітньому просторі, який диктує певні запити до самореалізації людини в освіті та професійній діяльності.

Попри це, існуюча система недостатньо мірою передбачає зростання у студентів креативності, рефлексивності мислення, хоча в експериментальному навчанні доведена можливість їх формування у шкільній та вузівській освіті (Я. Бугерко, М. О. Васильєва, Н. С. Демченко, А. З. Зак, М. І. Найдьонов, В. В. Рубцов, Т. М. Лісянська та ін.). Нині, на жаль, у навчанні – незважаючи на особистісну парадигму безперервної освіти – домінує інформаційна трансляція окремих кластерів знань без забезпечення збору (за допомогою рефлексії) з розрізнених відомостей цілісних уявлень. На цьому в цілому безрефлексивному тлі особливу зацікавленість викликають освітні міні-середовища, зокрема навчальні студентські групи, в яких відбувається формування професійної компетентності та особистісного становлення майбутнього фахівця. Ефективність адаптації студента, згуртованість первинного студентського колективу (ПСК) безперечно мають бути також насичені специфічними рефлексивними процесами і технологіями. У цьому психотехнічному аспекті культивування рефлексивного потенціалу людини, відкриваються нові додаткові можливості розвитку особистості в сучасних, по суті, полікультурних освітніх середовищах. Досліджувані нами чинники (феномени) інтелектуальної компетентності є одними з ефективних, але недостатньо вивчених ресурсів людської психіки.

Отже, механізм формування інтелектуальної компетентності досліджується співвідносно з такими найважливішими (з нашої точки зору) психолого-педагогічними феноменами навчальної діяльності, як групова рефлексивність та згуртованість (ПСК), які

постають окремими конструктами психологічної функціональної системи групової взаємодії у сумісній навчальній діяльності. Звернення до діяльнісного аспекту прояву рефлексії та згуртованості пов'язане як з обраним підходом, так і з виявленою в ході аналізу явною недостатністю методологічного, методичного та психолого-діагностичного інструментарію для оцінки якостей і умов формування інтелектуальної компетентності у сумісній навчальній діяльності. На жаль, у сучасній педагогічній та віковій психології при вивченні механізмів формування інтелектуальної компетентності, інтелектуальних здібностей загалом у зазначеному нами аспекті, недостатньо враховується конструктивна взаємодія названих феноменів (складових цього процесу). Саме тому наше дослідження відбувається за когнітивним, рефлексивно-діяльнісним та комунікативним напрямками.

Інтелектуальна компетентність розуміється як якість особистості, її готовність і здатність до реалізації когнітивних механізмів (цілепокладання, планування, аналізу, рефлексії), а також придбання нових знань, умінь і навичок у процесі пізнавальної діяльності на основі когнітивних операцій (аналізу, синтезу, узагальнення). Інтелектуальна компетентність також передбачає володіння мотиваційною, пізнавальною та рефлексивною компетенціями, а також суб'єктне ставлення до них. Це є структурні компоненти інтелектуальної компетентності [1]. Формування інтелектуальної компетентності в освітньому процесі буде сприяти вирішенню типової освітньої проблеми в Україні, коли майбутні фахівці, опанувавши сукупністю теоретичних знань, відчувають значні проблеми в процесі їх використання в практичній діяльності при вирішенні проблемних і творчих завдань.

Інтелектуальна компетентність є інтегральною характеристикою особистості, яка показує міру сформованості у неї пізнавальних процесів, компонентів навчально-пізнавальної діяльності, прагнення і готовність до постійної самоосвіти. Інтелектуальну компетентність можна розглядати як один з ключових видів компетентності особистості, як складовий компонент інших видів компетентностей, як особистісну основу безперервної освіти. Вона сприяє: формуванню знань, умінь, навичок; вихованню світогляду та моральних якостей студентів; розвитку прагнення особистості до пізнавальної активності й самостійності; вияву й реалізації пізнавального й освітнього потенціалу студентів; залученню студентів у активну дослідницьку, пошукову, евристичну і творчу діяльність. Таким чином, головним у соціально-педагогічному плані, є забезпечення студентів таким рівнем інтелектуальної компетентності, який уможливить ефективну для прийняття рішень пізнавальну діяльність як в процесі навчання, так і протягом усього подальшого життя.

Цілеспрямовані теоретичні та практично-тренінгові заняття з метою розвитку групової рефлексивності та згуртованості навчальних груп сприяють засвоєнню нових моделей поведінки, які відрізняються активністю, соціальною цілеспрямованістю, доповнюють теоретичні знання практичними не тільки з власного досвіду, але й досвіду інших учасників сумісної діяльності.

Література

1. Журавлев А. Л. Групповая рефлексивность: основные подходы и перспективы исследования / А. Л. Журавлев, Т. А. Нестик // Психологический журнал. – 2012. – № 4. – С. 27-37.

АРТЕМЧУК Людмила

ВАЛІДНІСТЬ МЕТОДУ ОЦІНЮВАННЯ ТА ВАЛІДНІСТЬ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ, ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ВИМІРЮВАНЬ

Інтеграція нашої держави у міжнародне співтовариство вимагає зіставлення освітніх рівнів, узгодження принципів підготовки фахівців. Запровадження сучасних технологій навчання й оцінювання є першочерговим завданням, яке стоїть перед освітянською спільнотою. Вищу освіту сьогодні можна отримати в державних і приватних навчальних закладах. Існує можливість отримати освіту за кордоном. Виникає проблема: яким чином співставити майбутніх фахівців, як виконати принципи Болонської декларації.

Вибір засобів педагогічної діагностики, який базується на відповідних дидактичних принципах вимірювання результатів навчання є ключовим моментом у вирішенні цієї проблеми. Лише підготовлений за відповідними правилами комплекс завдань (практично-

орієнтованих та теоретичних) дає змогу правильно оцінити рівень знань і вмінь суб'єктів навчання. Проте слід бути переконаним у тому, що такий комплекс здатний достовірно здійснити оцінювання навчальних досягнень студентів, а на його результати не впливатимуть певні зовнішні чи внутрішні чинники. Отже, особливої гостроти набуває питання якості методу вимірювання, вибір якого ґрунтується на певних критеріях. Найважливішими з них є валідність, об'єктивність, надійність і точність.

Термін «валідність» походить від англійського *valid* та означає обґрунтований, дійсний, придатний, той, що має силу. Найбільш вдале визначення валідності педагогічного тесту дав А. Анастасі. На його думку, валідність тесту – це поняття, яке визначає, що вимірює тест і наскільки якісно це здійснюється [2]. Поняття валідності використовується для загальної характеристики тесту щодо відповідності одержаних результатів меті та вимогам оцінювання та валідності результатів. Якщо тест не є валідним, то це означає, що одержані результати не вимірюють те, що було визначено метою оцінювання. [3, с. 13]. Валідність результатів базується на спеціально розроблених методиках співставлення з критеріями аналізу об'єктивності результатів, в основі яких лежить оцінка міри відхилення від нормального закону результатів тестування та процедура їхньої нормалізації [1].

Валідність методу при вимірюванні успішності навчання можна класифікувати за такими критеріями: валідність змісту; валідність відповідності; валідність прогнозу. Валідність змісту – це відповідність вимог до змісту. Валідність методу – це відповідність того, що вимірюється даним методом, тому, що він повинен вимірювати. Критерій валідності встановлює сферу дійсності, для якої метод дає статистично достовірні результати. Порушення паритету між вимогами та змістом навчання призводить до порушення достовірності результатів вимірювання, навіть якщо метод відповідатиме іншим критеріям – об'єктивності та надійності. Валідність відповідності – це відповідність результатів вимірювання та оцінювання різними методами.

Валідність змісту і відповідності може бути кількісно визначена через коефіцієнт валідності, що розраховується як коефіцієнт кореляції між результатами тестування і результатами інших вимірювань, які здійснено на тій самій групі з того самого предмету іншим методом. Результати тестування можна вважати валідними при коефіцієнті кореляції більше 0, 6. [4].

При аналізі валідності результатів оцінюється міра відхилення від нормального закону, визначаються асиметрія A_s і ексцес E_x , та встановлюється їхня статистична достовірність за t -критерієм Стьюдента. Залежно від значення та знаку асиметрії або ексцесу результати можуть бути поділені на дев'ять загальних груп.

Критерій I: тест є валідним, якщо асиметрія та ексцес закону розподілу дорівнюють нулю ($A_s = 0$, $E_x = 0$).

Критерій II: якщо асиметрія є від'ємною, а ексцес додатнім ($A_s = \langle - \rangle$, $E_x = \langle + \rangle$), то тест є невалідним (легкий та з малою розподільною здатністю-не розділяє сильних та слабких студентів). Крім того процедура тестування є невалідною (дія зовнішніх факторів).

Критерій III: якщо асиметрія та ексцес є від'ємними ($A_s = \langle - \rangle$, $E_x = \langle - \rangle$), то тест є легким, але з великою розподільною здатністю. Його валідизація полягає в ускладненні тестових завдань.

Критерій IV: якщо асиметрія є від'ємною, а ексцес відсутній ($A_s = \langle - \rangle$, $E_x = 0$), то тест є легким.

Критерій V: якщо асиметрія є додатньою, а ексцес від'ємним ($A_s = \langle + \rangle$, $E_x = \langle - \rangle$), то тест є складним з великою розподільною здатністю.

Критерій VI: асиметрія та ексцес додатні ($A_s = \langle + \rangle$, $E_x = \langle + \rangle$), тест є складним з малою розподільною здатністю.

Критерій VII: асиметрія додатня та відсутній ексцес ($A_s = \langle + \rangle$, $E_x = 0$) тест є складним.

Критерій VIII: якщо крива розподілу симетрична, асиметрія дорівнює нулю, а ексцес додатній ($A_s = 0$, $E_x = \langle + \rangle$), то тест є неоднорідним і сконструйованим із двох субтестів: складного та легкого.

Критерій IX: якщо крива розподілу симетрична, асиметрія дорівнює нулю, а ексцес

від'ємний ($A_s = 0$, $E_x = \leftarrow$), то тест є неоднорідним і сконструйованим із трьох субтестів: легкого, середнього та складного.

Валідизація тесту при двох останніх критеріях полягає у його розщепленні на окремі тести. [4].

Отже, визначення валідності методу оцінювання та валідності одержаних результатів, є дієвим інструментом при аналізі та порівнянні навчальних досягнень студентів та оцінці тесту.

Література

1. Аванесов В. С. Теория и практика педагогических измерений (материалы публикаций) М. – ЦТ и МКО УГТУ-УПИ, 2005 г. 98с.
2. Анастаси А. Психологическое тестирование [пер. с англ. в 2 кн.]. – Кн. 1. / А. Анастаси. – М. : Педагогика, 1982. – 316 с.
3. Булах І. Є., Мруга М. Р. Створюємо якісний тест: навч. посіб. / І. Є. Булах, М. Р. Мруга. – К. : Майстер-клас, 2006. – 160 с.
4. Основи педагогічного оцінювання. Частина І. Теорія., навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали для педагогічних працівників / Агрусті Г., Артемчук Л. М., Булах І. Є., Вілмут Д., Лукіна Т. О., Мруга М. Р. – К. : Майстер-клас, 2005. – 94 с.

АСАТУРОВ Сергій, МІТЬКІНА Ольга

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ – ОСНОВА ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ МИНУЛОГО В МІЖДЕРЖАВНИХ ВЗАЄМИНАХ

Україна та Польща мають вікову спільну історію насичену як прикладами щирої дружби й взаємодопомоги між народами, так і хвилюючими моментами трагічних сторінок спільної історії. Військове протистояння XVII-XVIII століть, прояви антиукраїнської політики польської влади 20-30-х років XX століття, переслідування польського населення в радянській Україні в період сталінських репресій, акція «Вісла», трагедія на Волині в роки Другої світової війни – всі ці болючі питання досі активно обговорюються спільнотою обох країн, а іноді стають наріжним каменем у відносинах.

Тим не менш добросусідські взаємини стали основою міждержавних відносин з моменту здобуття Україною незалежності. Досить успішною є співпраця України й Польщі в багатьох сферах життєдіяльності. Проте, проблеми минувшини дотепер не є вирішеними. Історична пам'ять обох народів вимагає нового переосмислення старих конфліктів й пошуку правди з метою подолання протиріч.

Чимало кроків вже було зроблено назустріч один одному серед яких можна назвати наступні:

- 18 травня 1992 року президенти обох країн підписали «Трактат про добросусідство і співпрацю між Україною та Польщею», яким було урегульоване територіальне питання й права національних меншин.

- 21 березня 1994 підписана угода між урядами України та Республіки Польща «Про збереження місць пам'яті і поховань жертв війни та політичних репресій» (лише на території Волинської області облаштовано й взято під опіку органів місцевої влади близько 40 військових й цивільних кладовищ [5, С. 11]).

- Теза «пробачаємо та просимо вибачення» висловлена в Заяві двох Президентів «До порозуміння та єднання» 1997 року стала важливим наголосом в розвитку подальших взаємин й великим кроком до подолання болючих питань спільної історії двох народів.

- Відбувся обмін відкритими листами-зверненнями Президентів України Леоніда Кравчука та Віктора Ющенка, ієрархів українських церков, громадських діячів до польського суспільства із проханням пробачити українські провини перед поляками з одного боку, та трьох Президентів Польщі, інтелектуалів, громадських і духовних діячів з взаємним проханням «пробачити кривди, завдані українцям польськими руками» [2] – з іншого боку.

Зазначимо, що паралельно з кроками до примирення здійснюються й акти, що ускладнюють та уповільнюють процес порозуміння – від вандалізму на місцях військових поховань до офіційних заяв та документів на найвищому рівні. Зокрема, після ухвалення Верховною Радою Закону «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті» відчувалась напруга у відносинах з офіційною Варшавою.

Позитивним кроком стало підписання у 1996 році угоди, яка започаткувала роботу

багаторічного міжнародного наукового семінару з вивчення так званих важких питань українсько-польських відносин часів Другої світової війни. Результатом багаторічних тривалих і напружених досліджень, в яких взяли участь близько трьох десятків професійних істориків обох країн, стало видання дванадцяти томів робочих матеріалів цього семінару та декілька спільних відкритих листів від українських та польських істориків до президентів та урядів держав.

На жаль, 22 липня 2016 року Сейм Польщі ухвалив рішення про визнання волинської трагедії геноцидом проти польського народу. Дана подія отримала значний резонанс і обурення в Україні.

Тим не менш діалог продовжується. Примирення залишається складним і тривалим, але встановленні багаторічні дружні зв'язки на рівні держав – це вже важливий крок до порозуміння всередині суспільства. Сучасні дослідники та аналітики пропонують різні шляхи подальшого розв'язання проблеми. Т. Ю. Веремчук вважає, що досягненню міжнаціональної прихильності можуть і мають сприяти ЗМІ, особливо ті, що створені чи діють за участі діаспори [1]. Б. Завальський наголошує перш за все на наполегливій праці істориків, відкритому двосторонньому доступу до архівних матеріалів [3, С. 4]. Ян Новак стверджує що окрім свідомого зусилля обох сторін в пошуках правди й сприяння примиренню має минути час, який загоїть рани та змінить покоління [4, С. 38]. Важливим, на наш погляд, в розв'язанні польсько-української проблеми історичної пам'яті є аполітичність даного процесу. Дії мають біти спрямовані на пошук істини і об'єктивне викладання фактів історії, а не їх підтасовування в політичних інтересах.

Література

1. Веремчук Т. Ю. Україна–Польща : міжкультурна комунікація через ЗМІ діаспори [Електронний ресурс] / Т. Ю. Веремчук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Nvynu/filolog/2010_21/R3/Veremchuk.pdf.
2. Громадськість Польщі направила лист українцям з вибаченнями за історичні кривди [Електронний ресурс] // Еспресо. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://espreso.tv/news/2016/07/05/gromadskist_polschi_napravyla_lyst_ukrayincyam_z_vybachennyamy_za_istorychni_kryvdy.
3. Завальський Б. Волинська трагедія / Б. Завальський. // Деснянська правда. – 2003. – №30. – С. 4.
4. Новак Я. Україна потрібна Польщі не менше, ніж Польща – Україні / Ян Новак. // Політика і культура. – 2000. – №24. – С. 38–39.
5. Онищук П. Виступ на відкритті семінару / Петро Онищук // Україна-Польща: важкі питання / Петро Онищук. – Луцьк: ВМА «Терен», 2004. – (Матеріали IX і X міжнародних наукових семінарів «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни»; т. 9). – С. 11–12.

БАБЕНКО Олена, ГРИЦЕНКО Катерина

УКРАЇНСЬКА ТЕМАТИКА В ЖИВОПИСІ ПОЛЯКА

Ян Матейко – художник, графік, найвидатніший представник течії історизму в польському живописі. Народився в 1838 році в Кракові, помер в 1893 році в рідному місті.

Один з найвизначніших художників польського мистецтва, основоположник національної школи історичного живопису, яка відіграла особливу роль в житті країни, що втратила політичний суверенітет внаслідок поділів 1772-1795 рр. Зображуючи колишню велич та славу Речі Посполитої, Матейко прагнув виховувати почуття та свідомість поляків, відновлювати в них віру у відродження незалежної Вітчизни. Він був першим, кому вдалося захопити історичним живописом широкі верстви суспільства і продемонструвати на міжнародній арені особливий характер і високий художній рівень польського мистецтва, отримавши найвищі нагороди на виставках в Парижі, Відні, Берліні. Матейко, член багатьох славних Академій та Шкіл, стоїть в одному ряду з найвидатнішими європейськими художниками другої половини XIX століття.

Творчість Яна Матейка була популярна і серед українських художників. Зокрема нею цікавився Микола Мурашко, який безпосередньо познайомився з малярем під час обладнання в його краківській майстерні 1891 р. У своєму творі «Спогади старого вчителя» він розповів про знайомство з Матейком і поділився власним враженням щодо його картин.

Тісно співпрацював з художником і зубожілий український шляхтич Маріян Лукич Горшковський, який, втративши свій маєток на Батьківщині, переїздить до Кракова. Матейко

написав портрет його дружини, натомість українець безкоштовно навчав французької сина Яна Тадея. Художник розгледів чесність та пошану до самого себе у вчителів, тож згодом Маріян став його найближчим помічником у повсякденному житті. За допомогою Матейка Горшовського утверджують на посаду секретаря малярської школи.

Польський художник дуже цінував одну із своїх найкращих картин під назвою «Вернигора» (1838). Постать Вернигори – образ українського богатиря величезної сили, який своїми плечима валить гори. Навіть польські письменники, такі як Виспянський та Словацький, звеличували та вшановували Вернигору у своїх творах.

За допомогою образу українського богатиря Матейко намагався передбачити подальшу долю Польщі. Вернигора зображений великим чоловіком, що стоїть на пагорбі із широко розплющеними очима, як віщун, котрий передбачає групі слухачів майбутнє. Богатир виражає повстання, яке ось-ось має розпочатись. Він виступає символом зміни соціального стану польського народу, який жив у нестерпних умовах за часів панування Австро-Угорської імперії.

Ян Матейко також активно цікавився діяльністю Богдана Хмельницького. Художник навіть почав протиставлятися реакційній частині польського суспільства, значною мірою ворожо налаштованій до українців. Він навпаки цікавився їхньою культурою, намагався покращити польсько-українські стосунки.

На початку 1880-х рр. Матейко пише «Портрет Богдана Михайловича Хмельницького». Зараз картина зберігається в Одеському історично-краєзнавчому музеї.

Ще один видатний твір польського художника – «Хмельницький і Тугай-бей під Львовом». Гетьмана зображено верхи на чолі козацьких полків, позаду яких – панорамний краєвид: будинки міста, башти монастирських споруд та високі вежі костелів, а на задньому плані – високий замок, оточений кам'яними мурами.

Кілька начерків живописець виконав для ще однієї картини – «Присяга Б. Хмельницького в Переяславі». Деякі із цих рисунків зберігаються у Львівській картинній галереї, на їх підставі можна отримати уявлення про роботу маляра над задуманою композицією.

Пензлю Матейка належать ще декілька робіт, пов'язаних з українським життям, таких як: «Присяга Б. Хмельницького в Переяславі», «Присяга Б. Хмельницького перед Яном Казимиром під Зборовом», «Тимко Хмель».

Безумовно, творчість Яна Матейка стала надзвичайно цінним надбанням не лише для Польщі, алей й для українського народу, адже художник не просто зображував видатних героїв нашої історії та культури, а й прикладав зусилля для нормалізації стосунків між Польщею та Україною.

БАБЕНКО Олена, СУСЛО Тетяна, СУХЛЯК Вікторія **СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРА ПОЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ**

Сучасна література Польської Республіки представлена різними видами і жанрами словесної творчості: романи, п'єси, малі прозаїчні форми – оповідання й нариси, різноманітні поетичні жанри.

Протягом останніх десяти з половиною років Польща пройшла довгий шлях розвитку і стала сучасною правовою державою.

Сучасна польська проза – це спроба самоствердження в новому просторі об'єднаної Європи, куди поляки повернулися після тривалого радянського застою. Спроба збудувати нові відносини з іншими народами, а також з власним минулим та історією. Драматизм багатьох романів викликаний трагічною та важкою адаптацією після Радянського Союзу. Саме ця особливість і емоційність пояснює успіх польської прози у російській аудиторії.

Відомими письменниками цього часу є Ольга Токарчук, Стефан Хвінь, Януш Вишневський, Михайло Вітковський. Загальна особливість «нових» авторів полягає в тому, що вони використовують один і той же літературний прийом. Це прийом «чужої мови», монологу від «підставної особи», тобто, письменники поперемінно віддають свій голос то одному, то іншому персонажу. Всі книги авторів написані про сьогоднішній день, але в кожній з них є

«провали» в минуле. Це минуле, в залежності від віку автора, знаходиться в різних областях історії. Таким чином, письменник створює ілюзію об'єктивності, обсягу.

Однією з яскравих представниць польської літератури вважається Ольга Токарчук – найулюбленіший автор польських читачів різного віку. Її книги розкуповуються величезними тиражами, вона здобула найбільшу увагу польської критики. Вона автор творів: «Подорож людей Книги», «Будинок денний, будинок нічний», «Останні історії». О. Токарчук не дає остаточних відповідей, світ можливого стає у неї невід'ємним доповненням реальності. У напруженості між зрозумілим і незбагненим розгортається людське життя, яке завжди є викликом, ніколи не вписується в готові схеми і стереотипи.

У творі «Номери» О. Токарчук розповідає про готель «Кепітал», де зупиняються тільки багаті люди. Головна героїня – покоївка, якій «належить весь третій поверх». З того моменту, як дівчина перетворюється на покоївку вона починає по-іншому дивитися на коридор, перестає принохуватися, вслухатися, їй цікавлять лише «пронумеровані прямокутники дверей». Кожен номер, у який входить покоївка, відкриває новий світ, має свою неповторну історію, свою національність.

Покоївка знає, «коли спиш без гріха, без далекосяжних планів, без бунту і відчаю, коли шкіра стає тонкою і стає все більше схожою на папір, коли з тіла, як з дурної гумової іграшки, потихеньку йде життя, коли бачиш минуле завершеним і завіса опущена, коли ночами починає снитися Бог – тоді тіло перестає залишати свої мітки в світі». Покоївка закінчила збирання, заходить в комірчину, і тут знову відбувається Преображення у дівчину.

Багатонаціональні номери по-своєму індивідуальні, кожен з них ніби запам'ятовує історію свого господаря. Кожна нація незвичайна і прекрасна по-своєму, кожен вік має свої принади, але всі ми одна сім'я і як і раніше говоримо на одній мові.

Білінський В. Б. говорив: «Тільки та література є істинно народна, яка, в той же час, є загальнолюдська, і тільки та література є істинно людська, яка в той же час є і народна». Важко не погодитися з цим твердженням. І польська література виступає ярим прикладом цьому. Справжня любов до своєї Батьківщини, гіркий патріотизм і яскраво виражене почуття національної гідності, якими пронизані майже всі літературні твори поляків, не заважають нам та іншим народам насолоджуватися творчістю братів-слов'ян.

БАЛАЛАЄВА Олена

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЖУРНАЛІСТИКА» У НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Зміцнення позицій України як незалежної держави у світовому співтоваристві потребує її широкої інформаційної присутності в різних регіонах світу, створення належного кадрового потенціалу для забезпечення відповідної діяльності. В умовах інтеграції України до світової спільноти актуалізується потреба суспільства у висококваліфікованих фахівцях-журналістах нової формації, які володіють високою гуманітарною культурою і спеціальними знаннями в галузі аграрних наук, мають креативне мислення, мотивовані до сталого професійного розвитку, здатні коректно та об'єктивно опрацьовувати, інтерпретувати і поширювати інформацію про події, новини, проблеми і тенденції розвитку агропромислового комплексу та сільського господарства в Україні та за кордоном, адже на світових теренах Україна позиціонується передусім як потужна аграрна держава.

За словами І. Слободяника, голови Українського державного фонду підтримки фермерських господарств: «сьогодні існує величезна потреба в якісних журналістських матеріалах, які б сприймалися не тільки широким загалом, але і професіоналами, які працюють в аграрній галузі» [1]; а Г. Новіков, голова Громадської спілки «Аграрний союз України» зауважує, що аграрна журналістика є не лише однією з найбільш трудомістких професій, а й інструментарієм зв'язку між владою, фермерами, асоціаціями та компаніями [2].

Ю. Михайлов, головний редактор журналу «Агробізнес-Україна» звертає увагу на те, що Україна – це єдина потужна аграрна держава, в якій немає підготовки аграрних журналістів [2]. Ю. Михайлов підкреслює, що у нас жодний вищий навчальний заклад не готує аграрних

журналістів. У найкращому разі в аграрну журналістику йдуть випускники факультетів журналістики університетів. Вони чудово розуміються на журналістських технологіях (як взяти інтерв'ю, як підготувати репортаж тощо), але не обізнані із сільським господарством. Другий шлях в аграрну журналістику – перекваліфікація фахівця (агронома, ветеринара тощо) у журналіста. Позитивним тут є знання предмету, а от недоліком – брак журналістської майстерності. Третій шлях – прихід в аграрну журналістику людей, які до сільського господарства або журналістики взагалі не причетні [3].

Звертає увагу на цю проблему і Р. Корінець, президент Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України, член Міжнародної спілки аграрних журналістів, за словами якого: «У нас немає системи підготовки аграрних журналістів. У багатьох країнах аграрна журналістика викладається окремо в університетах, тому що аграрна галузь багатогранна і потрібно знати не лише, як писати правильно з точки зору журналістики, а знати ще й специфіку і предмет. Дуже б хотілося, щоб в наших університетах була аграрна журналістика як окремий напрям» [2].

Належна підготовка фахівців у галузі журналістики, які здатні кваліфіковано аналізувати і висвітлювати інформацію про навколишнє природне середовище, використання, відтворення та збалансований розвиток біоресурсів наземних і водних екосистем, запровадження новітніх природоохоронних агро- і біотехнологій, технологій відродження безпечності та родючості ґрунтів, енергозберігаючих агротехнологій, екологічного і правового менеджменту в сільській місцевості, здійснення моніторингу і контролю за дотриманням стандартів, якістю і безпекою сільськогосподарської продукції, продуктів її переробки та докiлля, може здійснюватися лише в спеціалізованих аграрних університетах, серед яких Національний університет біоресурсів і природокористування України є одним із провідних. НУБіП концентрує зусилля на науковому забезпеченні ефективного розвитку аграрного сектору, галузей наук про життя, підвищенні конкурентоспроможності вітчизняної освіти, інтеграції системи української освіти в єдиний європейський освітній простір, має необхідний досвід підготовки фахівців філологічних спеціальностей, зокрема перекладачів науково-технічної літератури та документації агробіологічного, лісгосподарського, екологічного спрямування, якості та безпеки продукції, ветсанекспертизи, агробізнесу, аграрної економіки тощо. Якісна підготовка фахівців забезпечується завдяки досвідченому професорсько-викладацькому колективу, сучасній матеріально-технічній базі, широкому застосуванню новітніх інформаційних технологій.

Зважаючи на вищевикладене, вважаємо за доцільне започаткування у Національному університеті біоресурсів і природокористування України підготовки фахівців за спеціальністю «Журналістика» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр», що допоможе засобам масової інформації регіону вирішити проблему кадрового забезпечення у цій галузі.

Література

1. <https://agropolit.com/spetsproekty/117-agrarna-jurnalistika-pid-pritsilom--vitannya-ekspertiv-do-dnya-jurnalista>
2. <http://agronews.ua/node/54269>
3. <http://propozitsiya.com/ua/pidvishchennya-kvalifikaciyi-agrarnih-zhurnalistiv>.

БІЛАН Людмила

РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ ПРОСТІР

Основними викликами для національної системи вищої освіти в сучасних умовах стали динамічно мінливі вимоги ринку праці та пов'язана з цим необхідність забезпечення стійких інституційних зв'язків системи вищої освіти та ринку праці, диверсифікація освітніх програм та розширення академічних свобод, зростаюча зовнішня і внутрішня трудова та науково-освітня мобільність і пов'язана з цим необхідність збереження єдиного освітнього простору.

Мобільність – важлива якісна особливість європейського простору, що передбачає різноманітні можливості для вільного переміщення студентів, викладачів, дослідників, адміністраторів між вищими навчальними закладами та державами з метою академічного і загальнокультурного взаємозбагачення та забезпечення його цілісності. Академічна мобільність у сфері вищої освіти представляє собою об'єктивний процес, при якому цілі,

функції та організація надання освітніх послуг набувають міжнародного виміру, що збільшує шанси людини на професійну самореалізацію, а також підвищує якість трудових ресурсів національної економіки. Вона стає відповіддю національних систем освіти на виклики глобального освітнього простору, жорстку конкуренцію на ринку освітніх послуг.

Однак міжнародна академічна мобільність розвивається в Україні дуже повільно. У той час, як у світі академічна мобільність має системний, організований на рівні державної політики характер, в Україні вона залишається спонтанним та індивідуальним явищем. Стажування та навчання за кордоном українське студентство здійснює коштом батьків, спонсорів, закордонних благодійних фондів тощо. Закордонне навчання й стажування за рахунок ВНЗ або держави становить менше 10 % від офіційно оголошеної кількості «мобільних українських студентів». Більшість академічних обмінів студентів відбувається шляхом укладення двосторонніх договорів між ВНЗ України та Європи.

Ситуація з академічною мобільністю викладачів ще складніша. Стажування викладачів українських ВНЗ у провідних європейських університетах ніяк не координується й не фінансується українськими ВНЗ або державою. Не розробляються спільні із провідними європейськими університетами програми підготовки фахівців, спільні наукові програми мають поодинокий характер. Укладання міжуніверситетських двосторонніх договорів про обмін кадрами відбувається епізодично й часто має односторонній характер, оскільки іноземні університети можуть профінансувати перебування своїх фахівців за кордоном, а вітчизняні намагаються здійснювати це «за рахунок приймаючої сторони».

З урахуванням європейського досвіду академічної мобільності студентів та викладачів вищих навчальних закладів, існує цілий спектр завдань, які повинні бути вирішені і стати основою при виробленні стратегії і обґрунтованого підходу до інтеграції вищої освіти у світовий освітньо-науковий простір:

- документальне забезпечення академічної мобільності (оновлення державного законодавства щодо вищої освіти; візова підтримки академічної мобільності; захист прав і безпеки іноземних студентів; розробка внутрішньо-університетського нормативно-правового забезпечення академічної мобільності з урахуванням специфіки вищих навчальних закладів; створення механізмів реалізації різних форм академічної мобільності, узгоджених із законодавчими положеннями ЄС та нормами міжнародного права);
- інфраструктурне забезпечення академічної мобільності (створення відповідних структурних підрозділів в штатному розписі ВНЗ, які повинні організовувати й шукати джерела фінансування міжнародного навчання, стажування й обмінів, надавати інформаційну та консультативну підтримку щодо програм і грантів з академічної мобільності, допомогу в оформленні необхідних документів, візовий супровід, медичне страхування тощо; розвиток матеріально-технічної бази ВНЗ, перш за все, гуртожитків, сучасно оснащеного аудиторного фонду тощо);
- кадрове забезпечення академічної мобільності (створення ефективних структур і методики підготовки викладачів та кураторів для роботи з іноземцями, особливо на підготовчих відділеннях ВНЗ);
- інформаційне забезпечення мобільності (створення й щотижневе оновлення багаторівневої інформаційної мережі, яка повинна акумулювати та розповсюджувати актуальну інформацію щодо академічної мобільності для всіх учасників освітнього процесу через інтернет-сторінку на сайті ВНЗ, проведення інформаційних семінарів за певними грантовими й обмінними програмами; створення дієвих механізмів рекламування переваг навчання у ВНЗ України для іноземних студентів тощо);
- фінансове забезпечення (збільшення державної фінансової підтримки участі талановитої та соціально незахищеної сільської студентської молоді в закордонних освітніх програмах; розвиток програм державного та приватного кредитування і субсидування академічної мобільності; пошук грантів; вирішення фінансових аспектів академічних обмінів в рамках партнерства ВНЗ різних країн);

- адаптаційні програми для іноземних учасників мобільності (створення відповідних інфраструктур (в першу чергу дієвого кураторства) для підтримки в адаптації іноземних студентів (правової обізнаності, медичного забезпечення, організації побуту й дозвілля, курсів з мовної та загальнокультурної адаптації тощо).

Отже, розвиток академічної мобільності уможливить прискорення інтеграції країни до Європейського освітнього простору, вдосконалення освітніх технологій, вихід якості української освіти на світовий рівень, інноваційний розвиток університетської науки та інтеграцію її з виробництвом, надходження значних коштів до державного бюджету, які можна інвестувати в розвиток вітчизняної системи освіти, покращить якість трудових ресурсів країни та можливості працевлаштування українців.

БУЦИК Ігор

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНИХ СИСТЕМ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНЖЕНЕРІВ У ПОЛЬЩІ

Підготовка кваліфікованих інженерних кадрів в Польщі, як в нашій державі, є надзвичайно актуальною проблемою. Сучасний інженер має бути готовим до роботи в умовах виробництва, що постійно розвивається. Він має володіти здатністю розв'язувати складні технічні, технологічні та інші професійні задачі, демонструвати майстерність та новаторство для вирішення складних і непередбачуваних проблем. Тому одними із основних освітніх завдань у професійній підготовці інженерних кадрів у Польщі є організація навчальної роботи студентів, яка, у свою чергу, ґрунтується на методичних системах навчання.

Нинішня професійна підготовка інженерних кадрів у Польщі зазнає певних трансформацій у межах змін загальнодержавної системи освіти, про що свідчать структурні зміни в програмах професійної освіти, які, у свою чергу, спираються на стандарти Європейського Союзу. Підготовка майбутніх інженерів здійснюється подібно нашій державі у вищих навчальних закладах (Szkoly Wyzsze). Сьогоднішня підготовка фахівців з вищої освіти у цій країні проходить у межах освітніх рівнів – бакалавр (3 роки) і магістр (2 роки), окрім підготовки інженерних кадрів, яка здійснюється 4 роки до отримання кваліфікації інженера.

Проведений аналіз останніх публікацій дозволив встановити, що вищі навчальні заклади Польщі, в яких здійснюється підготовка інженерів, стратегічно спрямовані на оновлення змісту навчання відповідно до сучасних вимог місцевих, державних та поза державних ринків праці. За останні два десятиліття у вищих навчальних закладах розширилися можливості освітньої, науково-дослідної та інноваційної діяльності, модернізована нормативно-правова база, системи фінансування та контролю якості освіти, зміцнене кадрове забезпечення та матеріально-технічна база.

Аналіз існуючого досвіду Польщі показує, що сучасні підходи до підготовки інженерних кадрів спрямовані на формування у особисті інженера здатностей до розв'язання наявних задач і проблем під час здійснення професійної діяльності або організації власного навчання. Крім цього, пріоритетним у їх підготовці є спрямованість на формування умінь щодо: злагодженої роботи в команді та ефективного управління власною та командною діяльністю; міжособистісного спілкування; володіння іноземними мовами.

У деяких літературних та Інтернет виданнях зазначається, що підготовка інженерних кадрів у Польщі на сьогодні спирається на підходи, що закладені у проголошених положеннях системи освіти CDIO (мислення – розробка – реалізація – експлуатація) і досить широко впроваджуються у багатьох кращих університетів світу 27 країн. До особливостей цієї системи відносять:

- реалізацію в навчальному процесі великої кількості студентських проектів, скеред яких навчально-інженерні;
- організація навчання у межах взаємодоповнюючих дисциплін;
- здійснення активної дослідницької підготовки майбутніх фахівців в сучасних лабораторіях та виробничих умовах;
- реалізація комплексного підходу у формуванні нетехнічних навичок;
- постійний аналіз та удосконалення навчально-виховного процесу.

Наразі положення системи освіти CDIO широко впроваджуються в освітній діяльності Гданського технологічного університету.

Сучасні методичні системи навчання у професійній підготовці інженерних кадрів Польщі враховують можливості модифікації змісту підготовки фахівців відповідно до регіональних потреб і вимог ринку праці, а також трансферу технологій, що постійно розвиваються. Крім цього, методичні системи навчання спираються на можливості змінюватися у межах академічної мобільності студентів та функціонування системи академічного обміну між вищими навчальними закладами, подібної до MoStAR.

У результаті проведеного теоретичного дослідження було встановлено, що до тенденцій розвитку методичних систем навчання у професійній підготовці інженерів у Польщі слід віднести:

- опора у відборі змісту навчання та організації навчального процесу на підготовку компетентного фахівця у чітко визначених напрямках техніко-технологічної професійної діяльності та професійних функцій;
- наповненість змісту навчання знаннями з техніко-технологічних та інших наук і галузей, його орієнтацією на формування умінь щодо роботи фахівця в команді, умінь спілкування;
- організація навчального процесу на основі застосування різноманітних спеціальних засобів та умов (навчальні та виробничі лабораторії, технічні об'єкти, тренажери, інструменти, засоби унаочнення тощо);
- орієнтири у підготовці фахівців на постійне самонавчання та пристосування до нових задач професійної діяльності у зв'язку із постійним швидким розвитком техніки, технологій і відносин;
- реалізацію в навчальному процесі проектної технології та широке застосування активної дослідницької діяльності студентів.

Отже, у результаті проведеного дослідження було встановлено тенденції розвитку методичних систем навчання у професійній підготовці інженерів у Польщі, що у подальшому дозволить здійснити стратегічне планування модернізації підготовки інженерів аграрного профілю в Україні.

ГРИЦЕНКО Ірина

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ САМОСТІЙНОСТІ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В часи існування Київської Русі в письмових пам'ятках містяться думки про самостійність у навчанні. Літописець «Повісті врем'яних літ» говорить про відкриття в 988 році школи «учіння книжного». «Учіння книжне» у ті часи здійснювали люди, які володіли грамотою. Учні мали починати навчання не з вивчення грамоти, а зі здійснення «учіння книжного». Це підтверджує те, що учні, взяті на навчання, уже володіли грамотою й мали залучатися до *пізнання наукових знань* [3, с. 405], активно займаючись з книгою самостійно.

Уперше в слов'янській педагогічній культурі *методику читання книг* зустрічаємо в «Ізборнику» Святослава (1076 р.) – найдавнішій пам'ятці вітчизняної дидактики, у якій Іоанн, автор вступної статті до «Ізборника» Святослава, виявив себе як перший вітчизняний педагог-методист. Він повчає стосовно визначення мети й методики читання книг, рекомендує свідомо засвоювати прочитане: «Коли читаєш, не квапся переходити до іншого розділу, але задумайся, про що говорять книги». Автор рекомендує повертатися до прочитаного декілька разів, робити висновки. Тому в цих порадах ми вбачаємо, можливо, найперші рекомендації щодо самостійності мислення в процесі самостійної роботи з книгою.

До пам'яток давньої вітчизняної літератури й педагогічної думки належить «Повчання Володимира Мономаха» (1096). У «Повчанні» подаються поради й вимоги щодо виховання дітей і серед них знаходимо:

- уміти вести бесіду, під час якої більше думати, аніж говорити;
- *постійно вчитися*, міцно запам'ятовувати й повторювати раніш вивчене, одноразово вчитися новому;
- виявляти *самостійність* у навчанні тощо [5].

Епоха Відродження, в особі її яскравих представників – П. Беринди, І. Вишенського, Ю.

Дрогобича, М. Монтеня, Е. Роттердамського, П. Русина, Є. Славинецького та ін., внесла своє бачення в розуміння проблеми самостійності. Самобутнім і надзвичайно талановитим та працьовитим діячем українського Відродження був учитель, вчений, енциклопедист Юрій Котермак, який увійшов у історію під ім'ям Юрій Дрогобич (1450 – 1494). Він відводив знанням провідну роль у розвитку людини.

Видатний філософ і просвітитель другої половини XVI – першої чверті XVII століть Іван Вишенський великого значення в становленні особистості надавав *самоосвіті*. Він написав рекомендації для тих, хто збагачує свої знання шляхом самоосвіти, – «До тих, хто буде читати це писання наодинці...». Він пропонує своїм читачам шукати в його творах «не хитрощів заплутаних складів, а змісту правди». У творах І. Вишенського знаходимо конкретні методичні рекомендації стосовно організації навчання читання, осмислення прочитаного, свідомого засвоєння навчального матеріалу. Усі його ідеї організації самостійної освітньої діяльності знайшли своє практичне втілення пізніше в братських школах серед дидактичних методів і мали позитивний вплив на розробку прогресивних дидактичних принципів і методик у вітчизняній педагогіці [2, с. 92 – 94].

Слід також згадати, відносно досліджуваної проблеми, про педагогічну спадщину просвітника, педагога й філософа Стефана Яворського (1658 – 1724). У педагогічному плані значний інтерес представляє його елегія «Митрополита Рязанського і Муромського сльозне прощання з книгами», у якій він пише про величезну роль книги в житті людини. Книги, на його думку, джерело краси, втіхи, найдорогоцінніший скарб. У своїх творах він призиває до активної пізнавальної діяльності, до набуття знань *через роботу з книгою* [1].

Видатний публіцист і економіст першої чверті XVIII століття І. Т. Посошков у своєму «Заповіті батьківському сину своєму» (1719 – 1720) детально зупиняється на виховних можливостях книги й необхідності вдумливої й правильної методики роботи з нею. Поряд з іншими прогресивними думками заслуговує на увагу твердження вченого про те, що *«слід привчати юнака регулярно читати книги і поради з приводу того, як вчитися по книгам: читати їх не швидко, а з належною увагою, тримати при собі папір і чорнила, щоб виписувати те, що сподобається, й позначати, звідки те чи інше місце було взято і де може бути в пригоді»* [4, с. 158].

Визначені положення є цікавим прикладом рекомендацій щодо самостійної освіти й навіть можуть сприйматися як методичні поради щодо самостійної роботи з книгою, особливо, якщо взяти до уваги те, що робота І. Т. Посошкова є програмою освіти юнака, а не офіційною навчальною програмою освітнього закладу.

Література:

1. Антология педагогической мысли России второй половины XIX – начала XX в. / [Сост. П. А. Лебедев]. – М. : Педагогика, 1990. – 608 с.
2. Антология педагогической мысли Украинской ССР / [сост. Н. П. Каленченко]. – М. : Педагогика, 1988. – 635 с.
3. Греков Б. Д. Киевская Русь / Борис Дмитриевич Греков. – М. : АСТ, 2003. – 672 с.
4. Посошков И. Т. Завещание отеческое / Иван Тихонович Посошков. – СПб. : Синодальная типография, 1893. – 390 с.
5. Поучение Владимира Мономаха (XI в.) // История педагогики в России: Хрестоматия [для студ. гуманит. фак. высш. учеб. заведений] / [сост. С. Ф. Егоров]. – [2-е изд., стереотип.]. – М. : Академия, 2002. – С. 34–38.

ГРИЩЕНКО Ірина

УКРАЇНІЗАЦІЯ ТА ІНТЕРНЕТ-ФОЛЬКЛОР (НА ПРИКЛАДІ МАТЕРІАЛІВ FACEBOOK)

Інтенсифікація процесу входження новітніх інформаційних технологій, зокрема інтернету у життя сучасної людини змінює форми спілкування, специфіку комунікації та отримання будь-якої необхідної інформації. Ці зміни у житті соціуму вплинули і на побутування фольклору, поряд з традиційним почав формуватися та набувати широкої популярності інтернет-фольклор. Проте ставлення науковців до цього явища ще неоднозначне. Н. Лисюк вказує, що функціонування спільного «різномовного» фольклору, який послуговується кількома мовними кодами та соціолектами, виконує як розмежовувальну, так й об'єднуючу функції [2, с. 162]. Проте у найпопулярнішій соціальній мережі сучасності

подається інтерв'ю, статті, дописи відомих та знаних українських науковців, які пояснюють значення та важливість для збереження цілісності країни, етнospільноти. Зокрема, О. Пономарів вказує на відсутності «російськомовного населення», він вказує на категорію «зросійщені українці» [4], люди, які мають комплекс малоросійства і вважають, що, говорячи російською мовою, вони належать до еліти суспільства, мають винятковий статус. С. Жигун вказує на два основні напрями українізації інтернет-простору: українізація інтернету та українізація за допомогою інтернету. Перший напрям цього процесу реалізується за допомогою заходів україномовної інтернет-спільноти і спрямовується як на вітчизняну доменну зону (наприклад, конкурс «Вмикай українську»), так і на віртуальний простір (наприклад, акція «Україномовний YouTube») та ін. Вагомий внесок здійснюється вікі-спільнотою, яка на громадських засадах надає можливість україномовним користувачам можливість отримувати необхідну інформацію енциклопедичного характеру [1, 35]. Серед інтернет-новотворів можна виділити групу, які піклуються про чистоту мови, наприклад, тексти з дописом «Нічне жажіття філолога», які подають зображення людини, яка плаче, і навколо неправильно написані слова (*незнаю, виселка, нарот, сило, друх, зарас, мітенг* і т. д.) [6]. До цієї ж групи належать і тексти, які проводять просвітницько-освітню діяльність, зокрема неправильне використання прийменника з географічними назвами. Це пов'язано з небажанням російського населення визнавати самостійність та незалежність нашої держави, багатовічне сприйняття нашої держави лише як колоніальної території (керуюсь тим, що прийменник «в/у» вживається з назвою держав, а от прийменник «на» з географічними назвами, які є частиною певної держави). Проте вперте небажання побачити очевидні реалії, а, можливо, й елементарна безграмотність проявляється у формулюванні «*на Україне*», замість «в Україні». Так само й дописи філологів про шляхи виявлення у мовленні слів-паразитів та методи їх знищення тощо.

Література:

СЛОВ'ЯНСЬКІ СКЛАДНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Й УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ МОВНІ ЛАБІРИНТИ

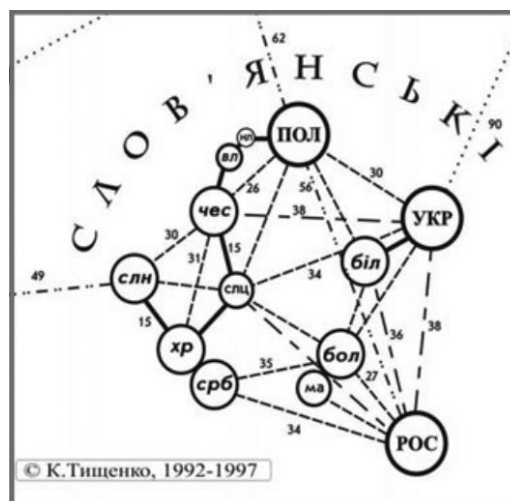
Кожна слов'янська мова має загальні характеристики, схожі на риси всіх або більшості слов'янських мов (це наявність щонайменше п'ятих голосних, твердих і м'яких приголосних, звуків ж, ч, ш, зворотної частки -ся). Окрім загальних існують і специфічні риси – спільні лише з кількома, чи з однією слов'янською мовою або навіть унікальні. Мова несе історію свого походження й формування у власному звуковому, граматичному і словниковому матеріалі [1].

Вивченням внутрішньої будови української мови та її всебічні зв'язки з іншими слов'янськими мовами займалися видатні мовознавці, починаючи з О. Потебні, й продовжуючи десятками праць А. Кримського, Є. Тимченка, С. Смаль-Стоцького, Ю. Шевельова, І. Свенціцького, Л. Булаховського, А. Жовтобрюха, В. Німчука, К. Тищенко та інших учених, які доводять за допомогою картосхем та зведених матриць груп справжнє місце української мови в колі слов'янських мов.

Детально проаналізований науковцями зведений список 82 рис української мови (фонетики, граматики) дозволяє зробити висновки, що з фонологічної точки зору серед 40 типових фонетичних рис лише 8 рис української мови співпадають із російськими, за рештою 32 ознаками ці дві мови відрізняються, в той час, як більшість цих рис водночас єднають її з рештою слов'янських мов, тобто є слов'янськими фреквенталіями [1, с. 29]. Українська мова лише на 16 % має розбіжностей із білоруською мовою й на 30% із мовою сусідньої західної держави – польською. 36 % становлять відмінності між українською й болгарською мовами. Окрім того, українська мова має 34 унікальні риси, що не мають аналогів у інших слов'янських мовах.

Лексичні відстані слов'янських мов прораховані визначним поліглотом, професором Київського національного університету Костянтином Тищенко і представлені на рисунку 1

Рисунок 1

Як бачимо із наведених даних, хоча польська мова належить до групи західнослов'янських мов, а українська – до східнослов'янських, українська більш наближена до польської, ніж до російської. Прикладами цьому явищу можуть слугувати порівняння слів трьох слов'янських мов:

Українська – польська – російська
Дякую – dziękuję – спасибо
Запрошую – zapraszam – приглашаю
Вибач – wybaczyć – извините
Великий – wielki – большой
Другий – drugi – второй
Сукня – suknia – платье
Добре – dobrze – хорошо тощо.

Із наведених прикладів видно, що значна кількість українських слів подібна до польських. Тому в українців не виникає багато труднощів при вивченні польської мови. Окрім

того, полегшити її засвоєння може розуміння певних закономірностей, що пов'язують українську мову з польською, серед яких можна виділити повноголосся, тобто фонетичну рису, притаманну нашій рідній мові: групи *-oro-*, *-оло-*, *-еле-*, *-ере-* між приголосними з'являються на місці польських *-ro/ró-*, *-lo/ló-*, *-rze/rzo-*, *-le-* (наприклад, *broda*-борода, *brzeg*-берег, *ślodki*-солодкий, *główka*-голівка та ін.); у багатьох словах праслов'янського походження там, де в польській мові виступає *-rz-*, в українській з'являється літера *-p-* (*morze*-море, *orzel*-орел, *trzy*-три й ін.). На місці українського м'якого «т» у польській мові є «*s\śi*» (тінь – *cień*; тітка – *ciotka* тощо). У відмінюванні іменників збережена її праслов'янська палаталізація (укр. *руКа*, *ноГа*, *муХа*, *молоКо* ~ *руЦі*, *ноЗі*, *муСі*, в *молоЦі*, польс. *noGa*, *ląKa*, *muCHa* ~ *noDZe*, *ląCe*, *muSZe*).

Та все ж не варто забувати й про аломорфні риси польської й української мов, серед яких є вислови, що при подібному звучанні матимуть різні значення. Прикладом таких «хибних друзів» може бути українське слово «спілкуватися» з польським еквівалентом «*spółkować się*», що означає «статевий акт», – пер., та польське слово «*sklep*», що абсолютно ніяк не пов'язане з похованням, а означає «магазин». Польський омонім українського слова «чашка» означає «череп». Тож при вивченні спорідненої слов'янської мови все ж доцільно користуватися словником для уникнення непорозумінь з носіями цієї мови.

Отже, підсумовуючи сказане вище, можемо зробити висновок, що українська мова належить до групи слов'янських мов, має власну історію, унікальні риси в колі слов'янських мов, притаманні лише їй, а також багато спільних рис із мовою сусідньої держави – польською.

Література:

1. Тищенко К. Всеслов'янськість мови українців / К. Тищенко: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://i.tyzhden.ua/content/photoalbum/2012/10_12/04/tyshenko/tyshenko.pdf

КЛИМЧУК Світлана

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Багатоаспектність діяльності соціальних працівників потребує від них здатності до ефективної взаємодії з різними верствами населення на основі застосування комунікативних стратегій, тактик, які мають свої особливості [1].

Очевидно, що комунікативна діяльність соціальних працівників має свої складні детермінанти, що повинні обов'язково враховуватися при професійній підготовці підготовці соціальних працівників.

Вивчаючи комунікативну складову професійної майстерності соціального працівника вчені вважають, що «комунікативна компетентність передбачає певний загальний рівень культури особистості, знання, адекватне усвідомлення самого себе, бажання презентувати себе у кращому світлі та володіння набором вмінь і навичок для адекватної взаємодії та ефективного подолання комунікативних девіацій» [1, с. 12; 2]. Адже у практиці соціально-педагогічної роботи наявні мовні та лінгвістичний бар'єри, що виникають внаслідок розбіжності між мовними словниками комунікантів (обмеженим лексиконом одного комуніканта і багатим – іншого). Крім того, комунікативні девіації (недосягнення адресантом комунікативної мети; відсутність взаєморозуміння і згоди між учасниками спілкування) спричиняються порушеннями правил (законів, постулатів) мовленнєвого спілкування, тобто комунікативних кодексів, природа яких не лише мовна. Тому технологічний аспект навчального процесу спрямований на розвиток комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників передбачає вивчення різних типів комунікативних невдач та відповідних причин.

Девіації, пов'язані з мовною компетентністю, багато в чому визначаються специфікою лексичної й граматичної семантики, а девіації, пов'язані з комунікативною компетентністю, – семантики комунікативною та власне прагматичними чинниками.

Наприклад, порушення підготовчих умов комунікації спричиняються небажанням або неготовністю адресанта починати комунікативні акти, неврахуванням неготовності чи небажання адресата слухати, очікуванням від останнього іншого комунікативного акту, створенням адресантом недоречних і несвоєчасних комунікативних актів, порушенням неписаних правил, створенням адресантом незбалансованого комунікативного акту (передусім

когнітивна помилка стосовно особи адресата), створенням адресантом дезорієнтованого комунікативного акту (непослідовність, нелогічність, неможливість побудувати мовленнєвий жанр певного типу).

Підставою для уникнення комунікації може бути усвідомлення адресатом своєї невідповідності до спілкування. Якщо ж адресат «увійшов» у неочікуваний для себе комунікативний акт, то він повинен визначити стратегію комунікативної поведінки: слухача, співбесідника чи критика. Невиконання цих умов, наприклад, заглибленість у свої думки, може спричинити різноманітні комунікативні ускладнення, зокрема, стати причиною образи адресанта

Узагальнюючи існуючі роботи з цього напрямку [2; 3; 4], можна відзначити, що найважливішими причинами і, відповідно, типами девіацій в комунікації є девіації, спричинені впливом практично всіх складових комунікативного акту: психологічних, духовних, когнітивних та інших якостей адресанта і адресата, контекстом і ситуацією спілкування, особливостями каналів комунікації, організацією і якістю зворотного зв'язку, засобами мовного коду.

Вищезазначені особливості є надзвичайно важливі для формування високого рівня комунікативної компетентості, адже саме після засвоєння особливостей поведінки, нюансів побутового та соціального спілкування у певних суспільних колах, можна говорити про відповідний рівень сформованості мовної особистості майбутнього соціального працівника.

Вважають, комунікативна складова у професійній підготовці соціальних працівників лежить у площині вивчення потреб, інтересів і мотивів, якими керується соціальний працівник для успішного виконання професійні завдань. Визначення особистісних детермінант соціального працівника полегшує процес прогнозування його комунікативної поведінки в особливих умовах професійної діяльності. Проте на це може істотно впливати низка факторів варіабельного характеру [1, с. 19]. Досягти певного зменшення їхнього впливу можна завдяки розумінню та вдосконаленню перцептивних якостей, техніки спілкування, ефективної саморегуляції, розумінню невербальної поведінки у процесі спілкування, інтерпретації невербальних проявів у процесі спілкування та оптико-кінестична діагностика (вираз обличчя, поза, жести).

Література

1. Професійна підготовка соціальних працівників / соціальних педагогів до професійної діяльності: колективна монографія / Л. В. Вікторова, Т. І. Ковальчук, О. Б. Кошук, С. О. Кубіцький та ін. – К. : ЦП «Компринт», 2016. – 589 с.
2. Вікторова Л. В. Методичні підходи до оцінки якості підготовки соціальних педагогів / Л. В. Вікторова // Розвиток сучасної освіти : теорія, практика, інновації : зб. матеріалів міжнар. наук. -практ. конф., Київ, 23-24 лютого 2017 р. – К. : Міленіум, 2017. – С. 270-272.
3. Viktorova L. Organizational and methodical aspects of teaching foreign students / L. Viktorova // ScienceRise : Pedagogical Education. – 2016. – № 7 (3). – P. 22-27.
4. Business correspondence and communication at work : спілкування на робочому місці : підручник / Л. Ю. Шапран, Г. А. Чередніченко, Л. І. Куниця, Л. В. Вікторова. – К. : Кафедра, 2013. – 280 с.

КОРОТУН Олена

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ДОРΟΣЛИХ У ПРОЦЕСІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ

Сучасне становище Польщі, інтенсифікація трансатлантичних та євроінтеграційних процесів, зокрема входження країни у Європейській освітній і науковий простір, вимагає розбудови усіх складових, сегментів системи позитивного навчання, яке має стимулювати модернізацію економічної, професійної, соціальної та гуманітарної сфери країни. Водночас розбудова такої системи освіти дорослих у провідних країнах світу є одним із вагомих механізмів досягнення стійкого економічного розвитку, гарантування громадянського прогресу та демократичного устрою суспільного життя; як вияв відповідальності суспільства за формування людського та соціального капіталу, який є ключовим елементом сучасного суспільства знань. Особливого значення за таких умов набуває іншомовна підготовка, без якої неможливо розширювати спектр кар'єрних можливостей дорослих, встановлювати і розвивати міжособистісні, міжкультурні контакти та отримувати нові знання.

У останні 5 років проблемі розвитку неформальної освіти дорослих приділяється значна увага дослідників.

Польський досвід дослідження проблеми неформальної освіти дорослих є достатньо великим та формалізованим, зокрема слід відзначити на рівні ЄС Закон про освіту дорослих (2008), та Стратегію освіти дорослих на 2010-2015 рр. тощо. Увага зарубіжних дослідників зосереджена нині на аналізі існуючого досвіду і перспективних моделей навчання дорослих, у тому числі іноземної мови, узагальнення статистичних даних та обґрунтуванні стратегії розвитку іншомовної підготовки

Доведено [1, с. 68; 2, с. 24], що організація та ефективність іншомовної підготовки дорослих різних категорій підвищується за умови системного аналізу стану, процесу формування та розвитку іншомовної комунікативної компетентності, виявленні характеристик особистості та педагогічних умов, що впливають на успішність іншомовної підготовки, врахування сучасних тенденцій іншомовної освіти та особливостей навчання іншомовного спілкування відповідно до ступеня відмінності з рідною мовою, теоретичного обґрунтування й упровадження концепції та моделей іншомовної підготовки дорослих різних категорій в процесі неформальної освіти.

Наявні розробки польських вчених мають бути адаптовані та емпірично обґрунтованими до використання в системі вітчизняної неформальної освіти, зважаючи на відмінності у формалізації такої освіти, структурі населення та категорій, їх потреб, мотивів і можливостей.

Література

1. Вікторова Л. В. Психолого-педагогічні засади формування комунікативної компетентності іноземних студентів в університетах Польщі / Л. В. Вікторова // Педагогіка і психологія. – 2012. – № 3. – С. 67-70.
2. Viktorova L. Organizational and methodical aspects of teaching foreign students / L. Viktorova // ScienceRise : Pedagogical Education. – 2016. – № 7 (3). – P. 22-27.

КОЧАРЯН Артур

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

На початку ХХІ століття соціокультурний розвиток суспільства визначив закріплення складних і суперечливих тенденцій у системі університетської освіти, що дістали англomовну назву трендів (від англ. trend – тенденція). До макро-трендів дослідники [2] відносять фактор виникнення нових знань та компетентностей, демографічні зміни та глобалізацію.

Глобалізація, в свою чергу, сприяє виникненню нових професій та вимагає від ринку праці нових компетентностей. Для отримання нових, конкурентоспроможних знань і навичок, трудові ресурси мають бути гнучкими, здатними до відмови від раніше сформованих компетенцій, по новому реагувати на глобальні зміни ринку праці. Сьогодні стала очевидною перевага інформаційної складової діяльності людей над усіма іншими її формами і компонентами. Зміни відбуваються внаслідок виникнення та стрімкого розвитку ІКТ, які впливають на розвиток бізнесу, який своєю чергою, вимагає від ринку праці трудових ресурсів з новими компетентностями.

Закордонні дослідники Roy Want, Bill N. Schilit, Scott Jenson та інші додають наступні тенденції, які впливають на змістову частину якісної університетської освіти: інтернет речей та середовище нових медіа.

Інтернет речей (англ. *Internet of Things*) – це концепція комунікаційної мережі фізичних або віртуальних об'єктів, які мають технології для взаємодії між собою та з навколишнім середовищем, а також можуть виконувати певні дії без втручання людини [1]. Тенденція «Інтернету речей» на думку Roy Want, Bill N. Schilit, Scott Jenson та С. Д. Петровича призводить до заміни планшета та ноутбука, що дозволить полегшити процес опрацювання, засвоєння матеріалу, створюючи комфортні умови для навчання. Таким чином, при застосуванні «інтернету речей» стає можливим створення такого освітнього середовища, яке налаштовує на плідну групову роботу студентів, підвищується мотивація й успішність навчання студентів, проведення позакласних заходів стає більш динамічним.

Нові медіа (англ. *New Media*) – інтерактивні електронні видання, що комбінують

формати подання даних; є різновидом цифрових медіа. Контентом нових медіа може бути відео, онлайн-радіо, телевізійна трансляція, анімація, звукове оформлення, та, власне, сам текст. Від традиційних нові медіа також вирізняє користувацький контент. Нові медіа є відкритими для взаємодії з читачами та надають їм можливість створювати та модифікувати зміст повідомлень. На відміну від мас-медіа, де комунікація здійснюється за схемою «від одного до багатьох», схема комунікації у нових медіа – від багатьох до багатьох. Доступ до нових медіа можливий з усіх електронних пристроїв з виходом у мережу Інтернет [4]. Ф. С. Blumberg, А. Н. Yuen, С. С. Денежниковим, Ю. М. Мельник [1] зазначають, що нові медіа мають вплив на сучасну університетську освіту; нові медіа сприяють швидкому формуванню суспільства знань.

Сьогодні трансформація системи вищої освіти розглядається як ключова умова економічного розвитку країни, одним з основним показників конкурентоспроможності. Впродовж останнього десятиліття з початку інтенсивного і повсюдного впровадження ІКТ проводяться дослідження з визначення їх дидактичного потенціалу для трансформації національних освітніх систем. Впровадження сучасних ІКТ в освіті допомагає поступовому переходу від економіки, яка заснована на використанні нових технологій, до економіки, заснованої на знаннях. Як наслідок, учасники освітнього процесу опановують що-раз складніші навички, які необхідні не тільки для соціокультурного та економічного, але й професійного розвитку.

Ринок вимагає від випускників університетів сформовані вміння вирішувати проблеми шляхом упровадження інновацій; глобальна поінформованість стає більш важливою перевагою ніж вузька спеціалізація; вміння здобувати знання впродовж життя стають важливішими за наявний постійний рівень знань; розвинені комунікативні навички, самоконтроль і самооцінка, співпраця і використання ІКТ на рівні досвідченого користувача, – всі ці критерії можуть зробити випускника університету значно конкурентоспроможнішим.

Сучасні класичні університети опинилися в умовах, коли швидкозмінні технології дозволяють впроваджувати гнучкі та масові за кількістю студентів моделі навчання; ці моделі швидко та результативно використовує корпоративний сектор. Однією з умов ринкової конкурентоздатності університетів є функціонування їх системи якості, що відповідає загальновизнаним вимогам. У документах Болонського процесу відзначається, що відповідно до принципів автономії навчальних закладів відповідальність за якість вищої освіти лежить на кожному навчальному закладі й у такий спосіб забезпечується можливість перевірки якості національної системи навчання. Оцінка якості базується не на тривалості або змісті навчання, а на тих компетентностях, які опанували випускники, тобто важливим є не процес, а результат.

Література:

1. Blumberg, Fran C., Mark Blades, and Caroline Oates. «Youth and New Media. «Zeitschrift für Psychologie. 2015.
2. eLearning Trends That Will Fizzle, Sizzle, or Simmer in 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bottomlineperformance.com/elearning-trends-fizzled-elearning-trends-sizzle-2014> – Загол. з титулу екрану.
3. Reviewing the trajectories of e-learning [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://e4innovation.com/?p=791> – Заголовок з екрану.
4. Yuen, A. H. The Changing Face of Educational Technology: New Media, Knowledge Practices, and Multiliteracies. In New Media, Knowledge Practices and Multiliteracies. – 2015. – Pp. 3-9.

ЛАПА Оксана

ФЕНОМЕН ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ ЯНУША КОРЧАКА

Януш Корчак є автором найвідоміших педагогічних ідей, методик виховання і навчання, а також творів для дорослих і дітей.

Педагогічні погляди видатного польського діяча Януша Корчака (1878-1942) формувалися в умовах раннього усвідомлення соціальної несправедливості щодо ставлення до дітей. Це сприяло виникненню у педагога концепції, згідно з якою суспільство ділилося на пануючий клас дорослих і пригноблений ними клас дітей. Протягом свого життя пан Корчак стає захисником інтересів і прав дітей від деспотизму, свавілля дорослих, а також намагається знайти шляхи примирення і досягнення взаєморозуміння між дорослими й дітьми.

Важливою передумовою погляду педагога на дітей як на соціальний прошарок є

переконання в абсолютній цінності дитинства. На цьому постулаті побудована вся виховна система Корчака. «Дитячі роки, писав він, – це гори, з яких річка бере початок і де визначає свій напрямок» [2, т. 4, с. 9]. «Дитячий вік – довгі, важливі роки в житті людини» [1, с. 15].

Януш Корчак неодноразово підкреслював значення щасливого, радісного дитинства у правильному формуванні особистості, вважаючи, що без пережитого у всій повноті дитинства зкаліченим буде все життя людини. На думку педагога, діти мають певні права, яких повинні беззастережно дотримуватись дорослі. Це права дитини на повагу, на незнання і працю пізнання, на невдачу та сльози, проблему важкої роботи зростання, на поточний момент і сьогоднішнє, на можливість виправлення, на зусилля і довірливість.

Не менш важливим є визнання права дитини бути такою, якою вона є. Дорослі також повинні визнавати право дитини на участь в дискусіях про власну особистість; уважне ставлення до своїх проблем; висловлювання власних думок; самостійну організацію свого життя; використання достоїнств і приховування недоліків; протест; помилку; таємницю; рух; власність, гру і навіть право на смерть.

Принцип поваги до особистості і прав дитини не просто відображав гуманістичні позиції польського педагога як абстрактного вихователя, а й відрізнявся дієвістю, адже його педагогічні принципи втілювалися в особливій організації виховного процесу в авторських дитячих установах – «Будинку сиріт» і «Нашому будинку».

Важливою рисою дитячих будинків Корчака було пристосування організації повсякденного життя до потреб фізичного і психічного розвитку дитини. Там проводився цілий комплекс заходів, спрямованих на підтримку здоров'я та забезпечення правильного розвитку дитини (раціональне харчування, особиста гігієна та гігієна приміщень, можливість повноцінного відпочинку, сну, руху на свіжому повітрі, постійні вимірювання росту, зважування та інші систематичні дослідження).

Мета і завдання корчаковських виховних установ також значно відрізнялися від цілей офіційного виховання. У статті «До відкриття Будинку сиріт» Януш Корчак сформулював першочергові завдання:

- 1) вивчення дитини і законів, які управляють психічним і фізичним розвитком, приділяючи особливу увагу фізичному вихованню;

- 2) створити з дитячого будинку «Будинок праці та школи життя», прищепити дітям трудові навички, допомогти їм у виборі професії за здібностями;

- 3) вивчити і з'ясувати причини, які є негативними для емоційної поведінки в інтернатах, щоб знайти шляхи їх зміни [4, с. 2- 4].

Пізніше педагог детально охарактеризує виховну програму дитячого будинку, основною ідеєю якої була «добра воля і служба дитині» [3, с. 48].

У статті «Єврейська дитина» Корчак визначає актуальні питання, які найбільш гостро стоять перед інтернатними закладами, а саме узгодження «... потреб і завдань керівництва і дітей, обов'язків і індивідуальної волі, справедливих бажання і капризів...» [5, с. 243].

Для цього необхідно, на його погляд, створити дитяче співтовариство на основі справедливості, братерства, рівних прав і обов'язків. Протягом формування власної виховної системи Корчака хвилювала проблема самопочуття дитини в колективі інших дітей і тісно пов'язана з нею проблема встановлення правильних взаємин вихователів і дітей.

Для виконання складної виховної програми педагогам необхідно: організувати працю дітей; знайти форму врегулювання конфліктів між дітьми; створити ясну і радісну картину життя; організувати самоврядування; впливати на дитину через думку середовища; стимулювати дитяче прагнення до самовиховання; поєднувати принцип добровільної відкритості з принципом поваги до внутрішнього світу дитини; прагнути до поступового переходу від контролю і оцінки дитячого колективу до самоконтролю; використовувати прості й зрозумілі для дітей виховні методи і засоби; діяти обережно й повільно, чуйно звертаючись до співпраці з дітьми [7, с. 17].

Провідна ідея педагогічної концепції Корчака пов'язана з проблемою дитячого самопочуття, особливо в умовах великого дитячого колективу. Саме турботою про забезпечення доброго самопочуття дитини і була продиктована організація життя дітей на

основі самоврядування. Необхідність звернення до дитячого самоврядування як до провідного методу організації життя дітей диктувалася метою, яку Корчак і його співробітники ставили перед собою: виховання активної і самостійної особистості.

Література:

1. Корчак Я. Избранные педагогические произведения. – М. : Педагогика, 1979. – XXII, 474 с.
2. Korczak J. Pisma wybrane. 4T. – Warszawa: Nasza Księgarnia, 1978.
3. XXV lat działalności Towarzystwa «Pomoc dla Sierot» 1908-1933. – Warszawa, 1933.
4. Korczak J. Ku otwarciu Domu Sierot. – Warszawa, 1913.
5. Korczak J. Dziecko żydowskie (Opinia rzeczoznawczy). Miesięcznik Żydowski, 1933, nr. 3, s. 239-243.
6. Rogowska-Falska M. Zakład wychowawczy «Nasz Dom». Szkic informacyjny. Wspomnienia z malenkości. – Warszawa, 1959.
7. Неверли И. О Януше Корчаке. – В кн. : Корчак Я. Избранные педагогические произведения. – М., Просвещение, 1966.

ЛИТВИНСЬКА Світлана

РОЗВИТОК ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН У БІБЛІОТЕЧНІЙ СФЕРІ

Базовими умовами розбудови українського суспільства як суспільства знань є забезпечення усім рівного доступу до інформації, знань і культурного надбання України та світу, а також інтеграція українських інформаційних здобутків у глобальний інформаційний простір. Рівний доступ є запорукою ефективності національної безпеки, розвитку освіти, науки, культури, медицини, виробництва та управління. Бібліотеки забезпечують рівні можливості доступу до інформації, знань та культурного надбання усім громадянам незалежно від їхнього місця знаходження та місцевості проживання, майнових статків, етнічної приналежності, політичних уподобань, віросповідання, віку та ін. Інтеграція України в європейське співтовариство передбачає сповідування і дотримання системи європейських цінностей на рівні держави і окремої людини.

Бібліотеки як соціальні інституції спрямовують свою діяльність на просвіту та освіту нації. Між бібліотечними працівниками України й Польщі встановлено дружні партнерські стосунки. Неодноразово польські й українські делегації обговорювали проблеми розвитку бібліотечної справи, окреслювали шляхи розвитку бібліотек. Українські бібліотекарі вивчали діяльність Бібліотеки Народової у Варшаві, бібліотеки Варшавського державного університету, що вирізняються своєю масштабністю, асортиментом послуг, сервісом обслуговування. Працівники Асоціації польських бібліотекарів ділилися досвідом створення як модернізованих воєводських бібліотек, так і сучасних комп'ютеризованих закладів культури, зокрема Медіатеки «Старт-Мета», основною метою якого є збереження доступу до знань за допомогою книжок, CD дисків, DVD дисків, електронних книжок, журналів.

Наразі у складний для української держави час Польща підтримує входження України до європейської співдружності. Так, 12 жовтня 2016 р. на базі Національної наукової медичної бібліотеки України (ННМБУ) у Києві відкрили єдину до нині у світі Польську медичну бібліотеку (ПМБ) за кордоном. Цей заклад виконуватиме функцію не тільки бібліотеки, але також центру обміну досвідом та підтримки медиків в Україні. Книги, часописи та інші видання – це подарунок медичних кіл Польщі. Патронат над проектом здійснює Академія наук Польщі і Окружна лікарська палата у Варшаві.

Ідея створення Польської медичної бібліотеки в Україні виникла п'ять років тому серед успішних польських лікарів, які здобули свою медичну освіту в Україні, зокрема в Національному медичному університеті ім. О. О. Богомольця і користувалися архівами ННМБУ. Саме ці вдячні поляки стали першими меценатами польської книгозбірні в Києві.

Меценати з Польщі передали Києву не лише найновіші польські видання польською і англійською мовами (часто з автографами авторів переданих підручників та книг). У бібліотеці можна також ознайомитися з цінними примірниками книжок проф. Збігнева Реліги, проф. Анджея Щекліка та багатьох інших польських лікарів. Загалом фонд бібліотеки нараховує 5 тис. різних медичних видань з найновішою інформацією – книг, журналів тощо.

Крім того, цінною допомогою посольства Польщі став грант на придбання 80 сучасних комп'ютерів для бібліотеки. Це справді велика підтримка не лише бібліотечної справи, а й медицини та медичної інформації в Україні. Архів ПМБ регулярно поповнюватимуть новими

книгами і часописами завдяки польським медичним видавництвам. Книгозбірню можуть користуватися викладачі, студенти, практичні лікарі і науковці. Також цей архів призначений для кола лікарів польського походження, котрі проживають в Україні. Таких тільки у Київській області налічують приблизно 300 осіб.

Важливо, що працівники ННМБУ видали і працюють над третім томом бібліографічного покажчика «Медицина в Україні: видатні лікарі». З'ясовано, що в Україні працювало дуже багато лікарів-поляків, про яких навіть у Польщі не було відомостей. За цю кропітку роботу колектив ННМБУ у 2016 р. на Конгресі Полонії у Варшаві нагородили срібною медаллю Сенату Польщі.

Віднедавна до Варшави також почали надходити українські медичні фахові часописи та книги. І хоча кількість цих видань поки не така велика, як з Польщі до України, але поволі відбувається процес створення підфону української медичної літератури у Головній бібліотеці Варшавського медичного університету.

Отже, відкриття Польської медичної бібліотеки в Києві є взірцем добросусідства й неоціненної підтримки Польщею України. Бо сучасні бібліотеки – це осередки інформаційної, культурної, освітньої інфраструктури держави. Польська книгозбірня – це чудовий місток в польсько-українських відносинах.

Література:

1. Матеріали до стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» / Укр. бібл. асоц. ; автори-упорядники : О. М. Бруй, О. В. Воскобойнікова-Гузева, В. С. Пашкова, Я. Є. Сошинська, І. О. Шевченко. – Київ : УБА, 2015. – 57 с.

2. Польська медична бібліотека в Україні [Електронний ресурс] // Польське радіо. – Режим доступу: <https://www.polradio.pl/5/198/Artykul/27350>. – Заголовок з екрана. – Дата звернення : 25. 02. 2017.

МАЗУР Наталія

МЕМУАРНІ ТЕКСТИ ДМИТРА ДОРОШЕНКА ЯК ДЖЕРЕЛО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Увагу дослідників привертають такі проблеми, як комунікативне спрямування всіх підсистем тексту читачем. Загальні принципи комунікативної лінгвістики застосовані не лише до аналізу художніх текстів. Вони допомагають висвітлити специфіку мовної організації мемуарних текстів як окремого жанру публіцистики, чи жанру, що займає проміжне місце між публіцистичним і художнім стилями. Мемуарні твори найбільшою мірою виявляють світогляд автора, оскільки про свої погляди і ставлення до суспільних подій автор висловлюється безпосередньо, демонструючи свої оцінки, прихильності і не сприйняття згадуваних явищ і подій. Саме в мемуарних текстах «відображаються історичні виміри світогляду: характерні для певного часу переконання, принципи пізнання, ідеали й норми – синтез інтелектуального й емоційного настрою епохи» [3, с. 52].

Дмитро Дорошенко – визначний історик і громадський діяч. Він у першому томі «Моїх споминах про давнє минуле» (1901-1914 рр.) описав, як відбувалося становлення українського національного руху початку ХХ ст., а другий том «Мої спомини про недавнє минуле» (1914-1920 рр.) автор охарактеризував як найдраматичніший період української історії ХХ століття. Д. Дорошенко, який був губернським комісаром Чернігівщини у 1917 р., міністром іноземних справ Української Держави у 1918 р., учасником дипломатичних місій у 1919 р., брав участь у започаткуванні українського університету у Кам'янці-Подільському, а згодом був змушений поїхати у вигнання, належить до когорти тих небагатьох людей, щирість і порядність яких не піддавали сумнівам навіть політичні опоненти. Автор споминів – блискучий мемуарист, який подає не лише опис подій, свідком яких був, але й дає нам змогу відчутти дух і сподівання того часу, знайомить із дуже відомими вже тоді діячами українства, – літераторами, митцями, журналістами, науковцями, меценатами.

Початок ХХ ст. – це «був час формування нової суспільної свідомості, час соціальних зрушень, коли зароджувалася нова Українська держава, коли після національно-визвольних змагань настав час розчарувань, зневіри, внутрішнього протесту інтелігенції» [2, с. 169]. К. Галушко у передмові до мемуарів Д. Дорошенка зазначає також, що це був час, коли «Люди, які добре відчували дух часу і чули далекий грім змін, на початку ХХ століття вже грали певні

політичні ролі, готуючись до майбутніх випробувань». Цей період історики називали періодом «молодої України». «Молода Україна» – це той перехідний час кінця XIX – початку XX ст. [1, с. 7], коли, як зауважив Іван Франко, українська інтелігенція і молодь відходить від культурництва й політично нейтрального українофільства й починають дошукуватися політичного розв'язання українського питання. Їхня діяльність в умовах царської Росії була вкрай небезпечною, та це не лякало палких молодих людей, які прагнули взяти довговічне ярмо зі свого народу, щоб зробити його вільним «у народів вольних колі» [4, с. 112].

Спогади Д. Дорошенка цікаві тим, що розповідають нам про мікроісторії. Його тексти – це окремі штрихи, деталі до біографії Івана Франка. Згадок не так і багато в мемуарному тексті, але наскрізною є думка про вплив творів І. Франка на світогляд автора мемуарів. Не абстрактні стають видання «Зоря», «ЛНВ», «Рада», бо вони згадуються з іменами творців цих видань.

І суспільно-політичну і культурно-просвітницьку роль відігравали товариства, просвіти, українськомовні видання. Популярність Івана Франка в перші десятиліття XX століття засвідчують і такі факти, як спроби перекладати Франкові твори іншими мовами. Всі, хто працював у «Раді» були причетні до словника української мови, який редагував Борис Грінченко, і до практики рецензування творів українською мовою, і до практики художніх перекладів. Завдяки мемуарам Дмитра Дорошенка довідуємося, що переклад «Перехресних книжок» зробив у тюрмі Симон Петлюра, напр. : «Весною 1907 р. до складу редакції [«Рада»] прибув новий член, Симон Петлюра, український соціал-демократ... Я вже був знайомий з Петлюрою заочно і ще в Петербурзі старався з доручення С. Ф. Русової пристроїти до друку зроблений ним у тюрмі *переклад «Перехресних стежок» Франка*. Мої заходи не увінчалися успіхом і *дуже гарний переклад прекрасної повісти Франка не побачив світ*».

Отже, факти, про які згадує мемуарист, стосуються його сприйняття, його особистих вражень, але взяті в сукупності подій, інформації про участь у них конкретних історичних діячів, ці факти стають історією української культури, деталізуючи, унаочнюючи, наповнюючи емоційним змістом мініпортрети видатних українських діячів.

Література:

1. Гунчак Т. Україна: перша половина XX століття: Нариси політичної історії / Т. Гунчак. – К. : Либідь, 1993. – 288 с.
2. Єрмоленко С. Епітети в щоденникових дискурсах Євгена Чикаленка і Сергія Єфремова: історично-мовний і ідіостильовий аспекти / С. Єрмоленко // Мова. Культура. Взаєморозуміння: зб. наук. праць. – Дрогобич : Коло, 2013. – Вип. III. – С. 169-177.
3. Крупа М. І. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. – 416 с.
4. Франко І. Провідні ідеї й епізоди / І. Франко // Молода Україна. – 1910 – Ч. 1. – С. 95-121.

МАРТИНЮК Ірина

ТРАНСКУЛЬТУРАЛЬНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ВНЗ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні не викликає сумніву факт, що заклики передової наукової громадськості про необхідність підвищення якості вищої освіти мають бути реалізовані шляхом формування у студентської молоді готовності до самоосвітньої діяльності як особистісного утворення, що забезпечує компетентність спеціаліста, ефективність його професійної діяльності, здатність самостійно визначати перспективи власного саморозвитку та самовдосконалення.

Дуже важливо приділяти увагу розвитку готовності особистості до самоосвітньої діяльності у студентському віці, оскільки саме у цей період людина може долати перешкоди на шляху самовдосконалення; її інтелектуальні особливості є добрим підґрунтям для вибору способів, засобів, векторів самоосвітньої діяльності; готовність до самоосвітньої діяльності може стати стійким особистісним утворенням; характеристики студента як суб'єкта учбово-професійної діяльності сприятимуть зміцненню готовності до самоосвіти; сама учбово-професійна діяльність у ВНЗ підживлюватиме мотиви самовдосконалення особистості у професійній сфері, озброює інструментами самоосвітньої діяльності, визначає її змістовне наповнення та зумовлює її.

Наявність в особистості готовності до самоосвітньої діяльності забезпечує налаштованість до самоосвіти, інтеграцію особистісних якостей, здібностей, мотивації, знань,

умінь, навичок, необхідних для здійснення цієї діяльності, а також її ефективність (у результаті чого виникає якісно новий стан особистості: нові знання, уміння, навички, нові особистісні якості, нові погляди та переконання).

Готовність до самоосвітньої діяльності виникає на підґрунті внутрішніх характеристик особистості та під дією зовнішніх впливів. Залучення до певної діяльності сприяє розвитку готовності до неї. Стимулювати розвиток самоосвітньої діяльності можуть: а) якась інформація чи діяльність, що провокують виникнення стійкого інтересу до опанування знань та умінь; б) поява нових знань та умінь у ході виконання певної цілеспрямованої діяльності; в) постановка людиною перед собою мети у певній сфері, яка надалі визначатиме самостійність у пошуку задач та шляхів їх розв'язання.

Мегачинником розвитку готовності особистості до самоосвітньої діяльності (у площині якого розгортається дія інших зовнішніх та внутрішніх чинників) є освітній простір – соціальний феномен, породжений спільною освітньою діяльністю людей. Одним із рівнів освітнього простору є освітній простір вищого навчального закладу, що має свої часові характеристики: накопичений колективний досвід, створена система знань, традиції діяльності, колективна праця як активне використання досвіду та процес створення нових результатів діяльності, плани, проекти тощо.

Для сучасного освітнього простору загалом та освітнього простору ВНЗ характерні інтеграційні та глобалізаційні процеси: поглиблення міждержавної співпраці в освіті, поширення інновацій при збереженні національних традицій, обмін студентами та викладачами, співпраця науковців різних країн над спільними проектами тощо. Такі особливості освітнього простору свідчать про його транскультуральність – тенденцію до всеосяжності досвіду, уявлень, цінностей людства, що передаються з покоління в покоління, ураховуючи етнічні, національні, расові особливості.

На наш погляд, транскультуральність має стати також одним з основних підходів у викладанні у ВНЗ. Зокрема, при вивченні будь-якої галузі науки студентів варто ознайомлювати з особливостями її розвитку у різних країнах: її проблематикою в цілому, її сенсом, досягненнями та прогалинами, способами отримання нових знань та їх практичним запровадженням, перспективами розвитку.

Вивчення впливу освітнього простору ВНЗ на розвиток готовності особистості до самоосвітньої діяльності є одним із завдань нашого подальшого дослідження.

МАТВИЄНКО Ірина

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ У СФЕРІ ОСВІТИ (УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА)

Сьогодення Української держави досить буремне з огляду на події, які відбуваються в нашій країні протягом останніх трьох-чотирьох років. Обравши шлях інтеграції в Європейський Союз наша держава стала на крок розвитку та діалогу з іншими європейськими країнами. Сьогодні стандартом політичної, економічної та освітньої поведінки є західний світ, як цивілізований та високо розвинутий, то й не дивним є той факт, що і Україна, як досить молода держава прагне такого розвитку. Саме тому, цікавим та плідним для нашої держави є діалог культур. Найближчим сусідом та гідним членом Європейського Союзу є Польща. Для якої шлях до європейського майбутнього теж був доволі складним, адже від розпаду Радянського Союзу до 1999 року, коли Польщу прийняли до НАТО, вона теж потребувала кардинальних змін та реформ у всіх сферах суспільної діяльності.

Саме з ініціативи польського уряду та в підтримку міжкультурної комунікації, був створений проект Евою Бобінською «Шукати схожість – зрозуміти відмінність. Міжкультурна освіта в Україні», який був направлений на співпрацю між Україною та Польщею в галузі освіти. Схожість процесів інтеграції в ЄС в Польщі та Україні, робить досвід сусідньої держави надзвичайно актуальним для нас. Що собою представляє міжкультурний діалог в сфері освіти? Це процес навчання з обміном досвіду та переданням кращих традицій, що приведе в подальшому до поваги до інших культур та традицій. В ХХ ст. виникає поняття «міжкультурна освіта», визначення якого ми знаходимо в різних конвенціях Ради Європи та ЄС. Де пріоритетними визначаються: права та свободи людини, міжкультурний діалог,

мультикультурна освіта, полікультурна освіта, толерантність до інших держав, інтеркультурна педагогіка та в загальному міжкультурна освіта як освіта заради безпеки та миру в усьому світі.

Найважливішим в даному питанні міжкультурної комунікації є освітній простір, адже саме в ньому формуються та виокремлюються основні принципи та способи взаємодії культур. Важливо зауважити, що діалог культур має здійснюватися не тільки на рівні освіти, але і в інших сферах, таких як наука, спорт, мистецтво, політика та інших. Принциповим є також різнорівневі заходи, які мають сприяти поширенню знань про ту чи іншу культуру. Звичайно цей процес має відбуватися шляхом реформ як у сфері освіти, так і в політичному просторі, де культура постає як гуманістична форма в якій людину спонукають до творчих пошуків та самореалізації в усіх сферах життєдіяльності, шляхом власних змін та змін в суспільстві. Пізнаючи себе та оточуючий світ, вона певним чином змінює не лише себе, а й світ який є навколо неї. Саме тому міжкультурна та полікультурна освіта займає чільне місце в ряді документів, декларацій та конвенцій Європейського Союзу, Ради Європи та багатьох інших міжнародних програмах різних країн світу.

В програмі співробітництва України та Ради Європи чітко визначені пріоритетні напрями дослідження, а саме верховенство права, демократія та права людини. Приймаючи цей документ Україна, зобов'язується здійснити реформаційні зміни в сферах освіти, науки, спорту, правосуддя, боротьби з корупцією, здійснити виборчу реформу, судову, пенсійну, в яких українська держава бере на себе зобов'язання для покращення умов життя людей, приймає та поважає інші культури, а також зобов'язується створити умови для співпраці з різними культурами світу. Освіта має постати тим, ключовим компонентом на базі, якої будуть вибудовуватися нові стандарти в різних галузях, які є важливими для демократичного розвитку в суспільстві.

Головними цілями в процесі впровадження даних програм, які ми спостерігали в процесі реформування польської освіти, наразі ми спостерігаємо і в Україні, це є: 1) введення нових головних принципів в освітній процес, як на теоретичному, так і на практичному рівні, безпосередньо пов'язаних з релігійною та культурною різноманітністю на всіх рівнях освіти; 2) утворення таких умов при яких корисною буде співпраця з закладами освіти, з залученням досвіду один одного, а також реалізація найкращих зразків в сфері європейської міжкультурної та міжконфесійної комунікації; 3) створення умов для фахівців, які будуть розробляти методичні рекомендації та посібників з використанням нових інтерактивних методик; 4) створення освітнього простору та утвердження якісної освіти для всіх в незалежності від національних, релігійних чи політичних переконань; 5) впровадження реформ в вищу освіту в Україні на ґрунті передового досвіду, кваліфікації, якості та стандартів освіти визнаних в передових країнах світу загалом, та Європейського Союзу зокрема; 6) ввести прозору та чесну державну процедуру іспитів при вступі до вищих навчальних закладів, а також забезпечити справедливий механізм визнання кваліфікації, що в подальшому сприяло б мобільності студентів; 7) вивчення історії з ціллю гармонізації національної освітньої системи відповідно до вимог європейської освіти; 8) сприяння в розвитку молоді та випрацювані в них навичок необхідних для подальшого життя і формування партнерських відносин в сучасному багатокультурному суспільстві.

Отже, міжкультурна комунікація в сфері освіти може виступати гарантом основних принципів високорозвиненого суспільства, а саме гуманізму (розвиток гуманістичних якостей особистості), демократії (демократичного управління), інформаційності (ІКТ-технологій), науковості (сучасне надбання освіти та науки), інноваційності (освітні інновації), глобалізму (проблеми інтеграції), вивчення передового досвіду світових країн, синергетичність (дослідження особливостей поведінки соціальних систем, які знаходяться в стані постійних змін). Саме тому, ці принципи мають постати як пріоритетні для розвитку української держави, якщо її ціллю є вільне, високорозвинене, толерантне та демократичне суспільство.

НАКОНЕЧНА Ольга

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ

Зміст підготовки майбутніх фахівців до соціальної профілактики залежить від

функціональних обов'язків та специфіки професійної діяльності (у нашому випадку профілактичної роботи), яка визначається об'єктами соціальної профілактики.

Із метою визначення категорій, з якими проводять превентивну роботу соціальні педагоги / працівники, опитано фахівців центрів соціальних служб для дітей, сім'ї і молоді (ЦСССДМ) міста Києва. Результати анкетування представлені у формі переліку: постраждали внаслідок військових конфліктів; сім'ї «групи ризику»; «діти вулиці»; соціально дезадаптовані діти та молодь; особи з хімічною адикцією та члени їхніх сімей; неповнолітні вагітні; ВІЛ-інфіковані.

Проведене нами опитування також підтвердило думку про те, що профілактика є провідним напрямом соціально-педагогічної діяльності. Адже за даними анкетування, у загальній структурі робочого часу профілактична робота становить від 30 до 70 %, в залежності від специфіки відділу та займаної посади спеціаліста. Тому зміст підготовки майбутніх фахівців має враховувати особливості проведення превентивної роботи з названими вище категоріями. Варто зазначити, що один об'єкт профілактики у разі неефективної попереджувальної роботи сприяє виникненню іншого. Це стосується, в першу чергу, сімей «групи ризику». Неефективна превенція призводить до того, що дисфункційні сім'ї стають сприятливим середовищем для соціальної дезадаптації дітей і молоді, що, в свою чергу, змушує їх займатися дромоманією, останнє ж не рідко поєднується з адиктивною поведінкою. Власне тому знання особливостей об'єктів профілактичного впливу є важливим для визначення і розробки змісту професійної підготовки майбутніх фахівців до превентивної роботи.

Отже, за результатами опитування фахівців-практиків (про яке йшлося вище), з урахуванням специфіки об'єктів соціальної профілактики, соціальним педагогам та соціальним працівникам для проведення превентивної роботи необхідні ряд знань, вмінь та особистісних якостей, які для зручності об'єднано у модулі. Теоретичний передбачає сукупність знань з основ міжособистісного спілкування; прийомів встановлення контакту з дітьми і сім'ями «групи ризику», людьми з інвалідністю, особами, які зазнали психотравм; моделей первинної, вторинної і третинної профілактики залежностей та ВІЛ; основ здорового способу життя; контактів державних і недержавних організацій з питань профілактики, реабілітації, ресоціалізації; вікових, психологічних особливостей об'єктів профілактики; психології девіантної поведінки, соціальних груп; основ сімейного виховання; моделей інвалідності; методів і форм профілактики; особливостей соціалізації, соціальної адаптації; передового досвіду щодо профілактики. Технологічний модуль об'єднує такі вміння: налагоджувати інтерактивну взаємодію; розробляти корекційно-профілактичні програми; залучати ресурси соціально-педагогічної діяльності; створювати соціальну рекламу на профілактичну тематику; діагностувати соціальну дезадаптованість; проводити експрес-діагностику поведінкових девіацій; розробляти коректне змістовне наповнення профілактичних заходів; враховувати індивідуальні особливості об'єктів профілактики; координувати роботу суб'єктів профілактики; здійснювати методичний супровід вчителів, батьків, учнів із питань профілактики; прогнозувати, планувати, аналізувати, оцінювати профілактичні програми та моделі соціальної профілактики. Особистісний модуль представлений рефлексією; самомотивацією; самоконтролем та особистісними якостями, оскільки всі з опитаних фахівців-практиків зазначили, що для ефективної профілактичної роботи фахівцям необхідні специфічні особистісні якості. За результатами ранжування та після проведення нормування вагомості найвагомішими (0, 169-0, 113) виявилися наполегливість, емпатія та витримка. Комунікбельність, стресостійкість та стриманість, за оцінкою респондентів, отримали нормований показник вагомості із значенням 0, 092, а відповідальність і толерантність – 0, 088. Передостаннє місце в ранжованому ряді займає об'єктивність із значенням 0, 081, а останнє – оптимізм, нормований показник якого дорівнює 0, 067.

ОЛЬХОВСЬКА Наталія

ЕТИМОЛОГІЯ ПРИЗВИЩ ПОЛЬСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Походження польських прізвищ припадає на період XV-XVII ст., який був відомий

розквітом воєнного прошарку суспільства – шляхти, що репрезентувала інтереси заможної верстви населення в силових суперечках та конфліктах. Характерною рисою шляхти було рівноправ'я, чесність та благородне ставлення один до одного, що не залежало від статку. Структура польської шляхти формувалася наступним чином: на певній території обирався титулований представник дворянства, який обов'язково повинен був мати землю. Шляхта мала свій статут, закони і привілеї та знаходилася на особливому рахунку у царя.

Перші прізвища польської шляхти утворили дві гілки: за назвою місцевості, інтереси якої вони представляли. Наприклад, Василь Збаражський герба Корбута, князь Станіслав Олександрович герба Вітольда та ін.

У залежності від назв гербів формувалися словник польських прізвищ того часу: Дрогомир, Яніна, Геральт тощо. Пізніше б введено написання прізвищ через дефіс – Корбут-Збаражський, Вітольд-Олександрович, а пізніше одну частину опускали – Збаражський, Олександрович.

У XVII ст. такі прізвища отримали поширення в містах, а наприкінці XIX ст. – в селах.

Польські прізвища чоловіків відрізняються від жіночих тим, що в них різні закінчення та суфікси. Наголос, за звичай, припадає на останній склад. Поширеними є прізвища, що закінчуються на -ський, -цький. Ці закінчення вказують на приналежність до дворянства і звучать аристократично і красиво. Поширеними суфіксами є також -ович, -евич, які утворюють рід прізвищ: Міцкевич, Павлович, Івашкевич, Глобелевич тощо.

Польські прізвища на -ович, -евич поділяються на три групи [1]:

- 1) асимільовані українські прізвища: Дорожєвич, Клімович, Степович, Юхнович тощо;
- 2) асимільовані білоруські прізвища: Федорович, Міцкевич, Зінкевич, Станкевич тощо;
- 3) споконвічно польські прізвища: Антоневиц, Бартожевиц, Гржегоржевиц, Васовиц тощо.

Польські жіночі прізвища відрізняються від чоловічих закінченнями. Раніше вони різнилися лише суфіксами. І лише так можна було зрозуміти заміжня дівчина чи ні. Так наприклад, ті, хто жодного разу не був у шлюбі, мали прізвище з закінченнями -анка, -янка, -увна. Жінки, які були у шлюбі, мали у прізвищах закінчення -ова, -ня, -ина. Поступово ці традиції згасли і зустріти подібні особливості можна вкрай рідко. Найпоширенішими польськими жіночими прізвищами є Ковальська, Новак, Моравянка, Шиманська.

Красивими вважаються наступні європейські прізвища польського походження: Брильська, Кінски, Ракса, Мальцевич, Гайос, Мельцаж, Даменцький тощо.

До прізвищ польського походження, які є родовими – Ковальський (від назви професії коваль) або походять від назви місцевості, предметів та тварин, сьогодні належать: Мазур, Плуг, Зацепка, Кравчик, Кнопка, Зареба тощо.

Усі прізвища, що починаються на Пржі- (еквівалент рос. При-) також польського походження: Пржівальський, Пржібітек тощо. Інший цікавий прийом полягав й подвоєнні приголосних – с, л, п, т, що навало прізвищу незвичайної форми і звучання: Красовський, Усаківський, Козеллі тощо [1].

Незважаючи на взаємний зв'язок між польськими, українськими та білоруськими прізвищами ряд фонетичних ознак вказує на польське походження: Оржеховський (orzech – «горі», укр. – «горіх», рос. – «орех», біл. – «арех»).

Згідно статистики до найпоширеніших у світі польських прізвищ належать: Новак (більш ніж 200 тис. носіїв прізвища), Ковальський (135 тис.), Вуйчик (100 тис.), Вишневський (100 тис.), Ковальчук (95 тис.), Левандовський (91 тис.), Зелінський (90 тис.), Камінський (90 тис.), Шиманський (85 тис.), Возняк (80 тис.) [2].

Менш поширеними є прізвища: Грабовський, Козловський, Дембровський, Качмарек, Петровський, Янковський.

Література:

1. Особливості польських прізвищ. – Режим доступу: <http://viza.vn.ua/cechy-polskich-nazwisk.html>.
2. Польские фамилии: происхождение, значение, популярне мужские и женские фамилии. – Режим доступу: <http://felomena.com/fam/proishozhdenie/polskie>

ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ДО ПОДОЛАННЯ МІЖЕТНІЧНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ

Нинішньому поступові людства притаманні дві присутні тенденції: глобалізація та інтеграція. Зазначеними процесами (а за своєю природою вони є саме процесами) нині зумовлюються усі сфери буття: економічна, культурна, політична, духовна, управлінська, наукова, освітня. Вони опосередковують соціально-психологічні зміни, що відбуваються в царині міжособистісної та міжгрупової взаємодії. Інтеграційні процеси актуалізують формування в сучасній людині толерантного ставлення до невизначеності, до постійного оновлення та швидкої змінюваності тих соціальних систем, частиною яких є вона сама. Усе це сприяє розвитку адаптаційного потенціалу особистості, її здатності ухвалювати рішення в складно прогнозованих обставинах. Формування цих якостей можливе шляхом постійного саморозвитку, підґрунтям якого є безперервна самоосвіта. Саме тому в різноманітних наукових концепціях мобільність особистості розглядається як бажана здатність, що є підґрунтям високої професійної компетентності, а відтак і загальної життєвої успішності людини.

Однак, окрім нових можливостей, що постають як перед конкретною особистістю, так і перед великими соціальними групами, глобалізація та інтеграція можуть зумовлювати й негативні соціально-психологічні наслідки:

- загострення латентних міжетнічних суперечностей, що втратили гостроту в період тимчасової стабільності;
- посилення загального рівня напруги, зумовленого усвідомленістю вичерпності різноманітного ресурсного спектру;
- поширення популістських шовіністських ідей, що спричиняють загострення міжетнічних стосунків.

Аналіз таких суперечливих явищ дає змогу дійти висновку: постала нагальна потреба у формуванні загальної толерантності соціуму на підґрунті розвитку етнічної та культурної компетентності. Сформульовані висновки підтверджуються досвідом діяльності європейських освітніх та культурних центрів. Так, у Стразбурзі тривалий час діяльність Центру молоді спрямована у таких напрямках: історія різних народів; формування етнічної ідентичності, етнічні стереотипи та їх трансформація в сучасному соціумі, етноцентризм як певне обмеження сприймання і мислення людини. Зазначена діяльність є результатом упровадження концепції полікультурної освіти, засадничим положенням якої є ідея про єдність, нерозривність загальнолюдської цивілізації, а також значущість кожного етносу в цьому процесі [1].

На нашу думку, впровадження основних положень полікультурної освіти в навчально-виховний процес вишів України та Польщі дасть змогу сучасній молоді:

- ширше усвідомити специфіку культури та історії наших народів, що сприятиме усвідомленню не тільки відмінностей, а й близьких, подібних за своїм змістом цінностей, звичаїв, традицій;
- трансформувати ставлення до суперечностей, що виникали в різні періоди взаємодії українського та польського народів – у минулому траплялися розбіжності, проте нинішнє вимагає ставлення до них як до спільних бід та нещасть, що пережили наші предки;
- усвідомити, що нестабільність та невпевненість легше здолати шляхом продуктивної взаємодії, а не подальшого загострення напруги в стосунках;
- підвищити ефективність міжкультурного діалогу (на рівні як міжетнічної, так і міжособистісної взаємодії).

Сприятимуть формуванню уміння взаємодіяти з представниками іншої культури різні форми взаємодії: спілкування через посередництво соціальних мереж, проведення дискусій, круглих столів, тижнів української / польської культур, реалізація програм етнокультурного тренінгу, техніки культурного асимілятора для студентів, що виїжджають на навчання за кордон чи приїжджають на навчання в Україну.

Отже, усвідомлення впливу процесів глобалізації та інтеграції дає підстави для трактування сучасного соціуму будь-якої країни як поліетнічного, що вимагає формування соціальної компетентності сучасної молоді, складником якої є етнічна компетентність, яка

проявляється в здатності людини продуктивно взаємодіяти з представниками іншої етнічної культури.

Література

1. Stephan W.G., Stephan C.W. An integrated theory of prejudice // Reducing prejudice and discrimination. – Mahwah (NJ), 2000. – P. 23 – 46.

РУБІНСЬКА Броніслава

АНАЛІЗ СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ УКРАЇНИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В ПОЛЬЩІ

Прогресивні педагогічні стратегії передбачають формування культури міжнаціонального спілкування в процесі оволодіння мовою при навчанні як в учбовій сфері, так і професійно-трудовай та соціально-культурній сфері. Соціально-культурна сфера-це спілкування за межами університету Спілкування українських студентів в учбових рамках є регламентованою тому що її скеровує і регулює викладач. Мовні дії студентів під час регламентованих видів діяльності також обмежені певними рамками.

Спілкування в соціально-культурній сфері передбачає занурення в аутентичне середовище під час навчання в Польщі. Проживання в гуртожитках разом з польськими студентами, проходження практики в реальних ситуаціях у сферах освіти, бізнесу, масової інформації, культури, державного управління сприяє підвищенню комунікативної компетенції українських студентів та відбувається міжкультурний діалог в ході якого здійснюються різні види та форми спілкування (предметно орієнтоване, соціально-орієнтоване та міжособистісне) та функції спілкування (інформаційна, регулятивна етикетна та емоційно-оцінювальна). Розглянемо модель цього спілкування на різних рівнях. На вищому рівні вона передбачає взаємний обмін інформацією метою якого є подолання «наслідків минулого» а також взаємодію і взаєморозуміння у спільній діяльності (реалізація регулятивної та емоційно-оцінювальної функції). Початком співробітництва в соціально-культурній сфері є взаємне визнання конкретно-культурних та універсальних цінностей, зокрема визнання унікальності особистості як носія творчого начала. Зміст мовної комунікації визначається різноманітністю ситуацій культурної, ділової, науково-дидактичної та побутової сфер спілкування. Правильність, точність та доречність мовних утворень контролюють польські викладачі та студенти. Комуніканти ефективно варіюють мовні засоби вираження думок щоб досягти взаємного розуміння. Тільки в комунікативних актах мовленнєвої взаємодії закріплюється вміння раціонально визначати той рівень мовної надмірності у плані вираження, який забезпечує досконалу передачу змісту, його сприйняття та повне розуміння.

Групове предметно-орієнтоване спілкування- це спілкування в процесі спільної діяльності, яке допомагає її організувати і водночас розв'язати поставлені завдання. Для організації цього виду спілкування польські викладачі широко застосовують рольові ігри, які потребують певного досвіду та знань історії та культури Польщі. Будучи членами однієї команди студенти вирішують одну й ту ж проблему щоб подолати наслідки минулого і сформувати поведінку примирення з деякими негативними історичними подіями. Спільно розв'язуючи комунікативні задачі наші студенти усвідомлюють певні країнознавчі поняття. Основна фоновна інформація подається у вигляді документів типу довідників, інструкцій та інших

Усі знання наші студенти дістають в процесі групового предметно-орієнтованого спілкування на етапі планування спільних дій. Для них це спілкування є дещо залежним від партнерів-поляків, які дають поради, інструкції, пропозиції і т. д. Наші студенти цілком довіряють їм і дотримуються їх рекомендацій. Їхні мовленнєві дії спрямовані на з'ясування додаткової інформації та усунення мовних труднощів, які часто виникають не тільки через незнання лінгвокраїнознавчих відомостей, але й через ряд негативних стереотипів про минулі стосунки. На цьому етапі творчою є діяльність лише польських партнерів. На етапі реалізації спільної діяльності мовленнєві дії обох сторін є рівноправні. Ігрова ситуація та ролі, які вони на себе взяли, сприяють розкріпаченню студентів, стимулюванню їх творчих можливостей. На етапі контролю мовленнєві дії керівника групи є багатокроковими. Мовленнєві ж дії наших студентів мають оцінювальний характер з використанням елементів нових знань

лінгвокраїнознавчого плану, здобутих у результаті спілкування, а також елементів етикету, наприклад, таких як висловлення вдячності, побажання успіху тощо.

Вдосконалення навичок оптимального мовленнєвого спілкування відбувається у спільній творчій роботі студентів обох країн під час підготовки до презентацій спільного проекту, інтерв'ю, дискусій.

Комунікативна взаємодія з орієнтацією на розуміння відбувається на основі культурно-етичної норми вираження емоцій. При цьому зміст комунікативних актів максимально зорієнтований на розкриття культурно-моральних цінностей національної та глобальної цивілізації.

Презентації мають на меті ознайомлення студентів із способом життя, звичаями, традиціями, культурою іншої країни. Тематикою дискусій є актуальні проблеми стосунків між Україною та Польщею, проблеми формування політики примирення та «подолання минулого».

Особливе місце в спільній мовотворчості студентів двох країн займає процес підготовки та проведення дискусій, які передбачають презентацію інформації, запитання та відповіді на них, аргументований захист своєї позиції, аналіз обговорюваної інформації, висновки.

Отже спілкування в соціально-культурній сфері дає можливість розвивати міжособистісну взаємодію представників різних культур у процесі спільної творчої роботи, вдосконалювати функціонально-стилістичне володіння польською мовою. Найбільш ефективна форма спілкування студентів – предметно орієнтована та міжособистісна. Вони дають змогу максимально розкрити творчу індивідуальність та сформувати нові стереотипи оцінки подій минулого.

РУДИК Ярослав, КОЛОДІЙ Наталія

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИЙ ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Дослідники сучасності розглядають інноваційну політику лише як інструментарій управління, а саме: як сукупність цілей, завдань, засобів, способів, методів, пріоритетів, напрямів, орієнтирів розвитку організації, спосіб досягнення мети, інструкцію для дій і ухвалення рішень співробітниками організації – як форма, спосіб та засіб реалізації інноваційного розвитку. На мікрорівні освітня установа є суб'єктом різних видів діяльності – як освітньої, так і неосвітньої [1, С. 34]. Суть політики, і зокрема інноваційної, розглядається і через поведінку персоналу в організації. Саме тому повинні досліджуватися і різні аспекти стосунків, які формуються між співробітниками організації при виборі і реалізації напрямів розвитку, ухваленні управлінських рішень. Особливо це важливо у галузі інноваційного менеджменту, оскільки від поведінки і настрою кожного співробітника залежить його здібність і готовність до творчості – важливої складової інноваційного потенціалу. З цього випливає, що в сучасних організаціях, націлених на інновативний шлях розвитку, існує гостра необхідність у проведенні досліджень по формуванню інноваційної політики з позицій активної ролі людини в даному процесі.

Інноваційна політика має охоплювати всі види діяльності вищого навчального закладу, відповідати за його розвиток, підвищення конкурентоспроможності. Вся багатогранність формування і впровадження інноваційної політики вищої школи повинна підлягати певним формуючим принципам, котрі забезпечуватимуть поступальність та самодостатність, а разом з тим – ефективність інноваційного розвитку. Як такими можуть вважатися: єдність наукового і освітнього процесів, управлінської діяльності та їх спрямованість на економічний, соціальний і духовний розвиток суспільства; оптимальне поєднання державного регулювання і самоврядування; формування інноваційних проектів за пріоритетними напрямками досліджень, що визначається державною і регіональною інноваційною та науково-технічною політиками; підтримка провідних науковців, наукових колективів, наукових і науково-педагогічних шкіл, здатних забезпечити випереджаючий рівень освіти і наукових досліджень, розвиток науково-технічної творчості молоді; проведення повного циклу досліджень і розробок, готових послуг; підтримка підприємницької діяльності в науковій сфері; інтеграція науки і освіти в міжнародне співтовариство; формування мережевих структур при організації інноваційної і наукової

діяльності. Організація такого роду системи інноваційної генерації повинна формуватися і здійснюватися на основі: безперервного розвитку інноваційного потенціалу організації; комплексного здійснення інновацій, при якому всі види інновацій тісно взаємозв'язані між собою і взаємно просувають один одного; мобілізації персоналу, максимального використання фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів для реалізації інновацій; матеріального, морального і соціального стимулювання інноваційної активності.

Інноваційна політика як інструмент управління розвитком будь-якої організації є вирішальним чинником інноваційної діяльності, одним з важливих елементів інноваційного процесу в організаціях. Вона повинна сприяти розкриттю інноваційного потенціалу, створенню інноваційно активної поведінки персоналу. Конструювати ту або іншу модель і механізм її реалізації для умов України, з урахуванням світових тенденцій, є не найоптимальнішим варіантом на шляху її нового розвитку в умовах системи трансформаційних перетворень як в самому нашому соціумі, так і в системі його євро інтеграції. У ХХІ ст. відбувається зміна освітньої парадигми: пропонуються варіативний зміст освіти і педагогічні технології, нові сучасні педагогічні концепції та ідеї. Перш за все, як вже зазначалося, необхідно активізувати інноваційний комплекс системи вищої освіти. Причому в процесі реалізації міжнародної інноваційної діяльності ВНЗ головний акцент повинен робитися не на посилення ролі держави, а на інтеграцію освіти, науки і виробництва в єдиний, інноваційний контур [2, С. 46]. Певний досвід в даному напрямі вже накопичується.

Характерними проблемами інноваційного розвитку та розвитку економік Польщі та України є брак інвестиційно-фінансових ресурсів, відсутність прямого стимулювання впровадження інноваційних проектів, нерозвиненість інноваційної інфраструктури, низький рівень доходів населення, високий рівень інфляції та безробіття, зміна галузевої структури промисловості в напрямку низько технологічних галузей, зміна структури і параметрів торгівлі (імпорт високотехнологічної продукції, експорт продукції низького ступеня переробки і сировинних товарів), недолік конкурентоспроможних галузей.

Література:

1. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика / Андрей Викторович Хуторской. – М. : Академия, 2008. – 256 с.
2. Рудик Я. М. Стратегії навчання обдарованих студентів у контексті їх підготовки до наукової діяльності / Ярослав Михайлович Рудик. – Київ: ЦП Компрінт, 2013. – 218 с.

САМАРСЬКИЙ Андрій, КРАВЧЕНКО Алла ВІДМОВА ВІД ПРИНЦИПУ ВУЗЬКОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТІ ЯК УМОВА РОЗШИРЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОГО СВІТОГЛЯДУ

Основна проблема сучасної системи освіти полягає в невідповідності дійсного результату навчання та виховання і запланованого. Сьогодні це виражається як невідповідність рівня знань та кваліфікації випускника потребам ринку праці. Але справа не в тому, що страждають роботодавці. Внаслідок руйнування системи освіти деградує суспільство. Щоб поліпшити становище системи освіти, її необхідно будувати виключно на наукових принципах. Але небезпечно обмежуватись лише одною наукою – педагогікою. Для виховання людини як Людини необхідно розуміти, що таке людина. А на це питання дати відповідь може лише філософія.

Основний об'єкт виховання – це людина. Від тварини нас відрізняє передусім здатність до творчої праці, здатність до мислення. Отже, вслід за відомим радянським філософом Е. В. Ільєнковим, можна стверджувати: школа повинна вчити мислити! Проблема в тому, що в сучасній школі мислити не вчать, а лише намагаються дати знання. Ще Геракліт казав: «багатознання розуму не навчає». Знання самі по собі нічого не дають, можна багато знати і нічого в тому не розуміти. Окрім знань важлива здатність до судження, що дозволяє грамотно застосовувати знання. Вона може розвиватись в людині лише, кажучи мовою філософії, через осягання понять та категорій. Простіше кажучи, розум у людини з'являється лише тоді, коли вона в своїй індивідуальній діяльності стикається з проявами суспільної діяльності. Те, наскільки індивід засвоїв загальнолюдську розумову культуру, і є показником його розуму.

В ході свого розвитку дитина може засвоювати суспільне і без своїх безпосередніх

вихователів, адже весь оточуючий її світ несе в собі суспільне начало. Невимушено навчаючись в такий спосіб, дитина дошкільного віку швидко прогресує, бо процес проходить як гра, як щось природне. Але коли дитина йде в школу, вона стикається з тим, що щось (а може і все) треба зубрити. Замість того, щоб вчитися творчо підходити до будь-якої справи, дитина вчиться чомусь рівно протилежному – запам'ятовувати, не думаючи. Насправді ж, основна задача школи, даючи знання, давати і вміння до судження, вчити мислити, а для цього всіляко уникати штампованих процесів і створювати такі умови, щоб учень кожен раз сам робив для себе «геніальні відкриття», самостійно проходячи шлях першодослідників. А задача педагогів – зробити так, щоб процес проходив швидко і якісно, але ні в якому разі не давати результат в чистому вигляді. І якщо не обмежуватись окремими дисциплінами, а давати основи всіх фундаментальних наук, що, власне, до цього часу передбачається шкільною програмою, то дитина буде мати цілісне сприйняття світу, що є необхідною умовою розвитку Людини.

Якщо школа повинна вчити мислити – то університет тим більше. Але, якщо в школі індивід засвоює початкову суспільну практику, то у вузі це повинно відбуватись на більш серйозному рівні.

На жаль, сучасні тенденції в системі освіти спрямовані в протилежну сторону. Зараз навчання налаштоване на результат, а сам процес, як спосіб досягнення результату, випускається з уваги, як щось не важливе. Зараз вважається, що головне – запхнути в голови студентів побільше знань, а те, навчиться він думати чи ні – вважається його особистою справою. Знання, звісно, ніколи не зашкодять, але ні в якому разі не можна обмежуватись лише ними. В такий спосіб людина ніколи не зможе конкурувати з комп'ютерами, бо в останні можна записати набагато більше інформації, ніж у людську голову.

Поглиблення спеціалізації в системі освіти – це з одного боку наслідок суспільного поділу праці, а з іншого боку намагання «угнати» за комп'ютером. Принцип орієнтації на якомога більшу кількість знань змушує педагогів обмежувати область пізнання. Це негативно відображається на людині – вона замість того, щоб стати Людиною, стає людиною-функцією. При цьому немає ніякого цілісного сприйняття світу. Суспільство перетворюється на сукупність слабо розуміючих один одного індивідів.

Часто тенденцію на вузьку спеціалізацію виправдовують потребами ринку праці. Але в процесі виховання ні в якому разі не можна орієнтуватись на потреби ринку. Треба орієнтуватись виключно на потреби людини, потреби її розвитку. Адже цикл навчання у вузі триває 5 років, а за цей час потреби ринку змінюються. Виходить, що мета, на яку націлювались, змінилась. Навпаки, якщо виховувати всесторонньо розвинуту людину, то вона буде легко пристосовуватись до змін, спричинених розвитком техніки і науки.

СМОРЖЕВСЬКА Оксана

УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ПОСТМОДЕРНІЗМ У КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ПОЛЬЩІ

Попри спільні риси постмодернізму в культурі глобалізованого світу, він має свої національні особливості. Яскраво це виражено в художній літературі. В Україні та Польщі паростки постмодернізму в культурно-мистецькому житті пробілися пізніше, ніж в країнах Заходу та США, насамперед через ідеологічні причини. На думку професорки історії Стенфордського університету Еви Доманської, «фінальну крапку у постмодернізмі в США було поставлено десь між 1996-1998 роками. <...> У Польщі ми «запізнилися» на 10 років, і до 2008 року у нас ще тривали дискусії про постмодернізм. <...> Нині ми підсумовуємо здобутки постмодернізму та їхній вплив на польську гуманітаристику». Дослідниця наголошує, що кілька десятиліть панування постмодернізму в США призвели, поміж іншого, від втоми вчених «на теми раси, класу та гендеру, але Центрально-Східна Європа їх не опрацювала. Потрібно ще близько 10 років *[інтерв'ю 2012 р. – О. С.]*, аби продискутувати теми виключених пам'ятей, підлеглих соціальних груп минулого, статусу жертви, внутрішнього колоніалізму, ідентичності в перспективі соціокультурної проблематики, уявлених спільнот тощо. Це є дуже важливі для регенерації нашої ідентичності після 1989 року теми» [4]. Ситуація з осмисленням того, що отримало назву «постмодернізм», в Україні подібна до польської. Тому й не дивно, що саме

українська постмодерна література знайшла вдячного читача в Польщі, посівши помітне місце в польському культурному просторі. В Польщі постмодерна проза була присутня неусвідомлено самими авторами ще з 1960-х рр. [2, с. 335]. В Україні лещата соцреалізму були міцніші. Тому постмодерні тенденції намітилися в літературному процесі з кінця 1980-х рр. У Польщі постмодерна література почалася з низки публікацій, присвячених американській постмодерній прозі та її перекладів польськими авторами. Ці спроби залишилися малопоміченими для широкого загалу. «Друга хвиля» постмодернізму почалася з 1989 р., з часів докорінних суспільно-політичних змін. Протягом 1990-х рр. світ побачила низка праць, присвячених аналізу ідей постмодернізму, польській постмодерній прозі, історії постмодернізму в Польщі. Також друкувалися твори, в яких йшлося про постмодернізм в інших країнах Заходу [3, с. 343-344]. Ще з радянських часів у польському суспільстві сформувалося уявлення про українську літературу як про «заповідник соцреалізму». Історична складність українсько-польських взаємовідносин також не сприяла зацікавленості поляків українською культурою, зокрема, літературою. Ситуація почала змінюватися на краще після 1991-го р. Інтерес до української книги в Польщі підігрівався, по-перше, появою нових яскравих авторів в Україні та поверненням з небуття раніше заборонених; по-друге, постала плеяда високопрофесійних перекладачів (Катажана Котинська, Рената Руснак, Міхал Петрик). Особливо популярний у польських читачів «патріарх укрсучліту» Юрій Андрухович.

Пік популярності української літератури, зокрема, постмодерної, припав на 2005 р. Такий інтерес був викликаний, насамперед, подіями Помаранчевого Майдану. Виходили друком цілі часописи (Tworczosc, Lampa) з обкладинками кольорів прапора України або з яскраво-помаранчевими. Організований фестиваль «Teraz Ukraina» проходив в найбільших шести містах Польщі. «Фестивалили» Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Микола Рябчук, Тарас Прохасько, Назар Гончар, Наталя Снядалко, Сергій Жадан, Андрій Бондар, Галина Крук, Остап Сливинський, Любо Дереш, Андрій Курков. Престижну літературну премію «Angelus» здобув Юрій Андрухович за роман «Дванадцять обручів»; до фіналу премії в різні роки входили: Олександр Ірванець з романом «Рівне/Ровно», Софія Андрухович з творами «Жінки їхніх чоловіків» та «Сьомга», Ірена Карпа з романом «Фройд би плакав», Юрій Винничук зі своїми краєзнавчими «Кнайпами Львова». Саме ці автори найбільше представляють українську літературу на польському ринку книжок. Попри те, що останніми роками в Польщі спостерігається спад інтересу до «класичних» книжок, занурення у віртуальність, «український постмодернізм зробив диво <...> Внесок Юрія Андруховича, Юрія Іздрика, Тараса Прохаська, Сергія Жадана та інших – величезний. Я [перекладач, голова польського ПЕН-клубу Адам Поморський – О. С.] не думав, що доживу до часу, коли польські підлітки зачитуватимуться романом Наталки Снядалко» [2]. Загалом польським читацьким смакам найбільше імпонує творчість Юрія Андруховича («Московіада», «Дванадцять обручів», «Моя Європа» (у спіавторстві з Анджеєм Стасюком)), Наталки Снядалко («Колекція пристрастей»), Сергія Жадана («Anarchy in the UKR», «Біг Мак», «Депеш Мод», «Гімн демократичної молоді»). Також жваво цікавляться творчістю Софії Андрухович, Ірени Карпи, Тараса Прохаська. З літературним доробком Оксани Забужко польські читачі знайомі завдяки роману «Польові дослідження з українського сексу» та збірці оповідань «Сестро, сестро». Свого читача в Польщі знайшли й українська поезія та есеїстика: твори Наталки Снядалко, Юрка Іздрика, Юрія Прохаська, Юрія Андруховича, Сергія Жадана, Остапа Сливинського, Василя Махна. Перекладами їхніх творів польською мовою займалися Богдан Задура та Яцек Подсядло. Головний редактор видавництва «Czarne» так прокоментував цікавість польських читачів українською постмодерною прозою: «Бо це чудова література, ми тепер у Польщі такої прози не маємо. Нам загалом цікаво друкувати книжки, з яких можна довідатися про життя в інших країнах. Усі видані нами українські письменники неподібні між собою, але всі вони допомагають нам зрозуміти Україну і, до того ж, роблять це дуже цікаво з літературного погляду» [1].

Творчість українських постмодерністів-літераторів цікава польському читачеві своєю тематикою, яка актуальна й для наших сусідів. Наприклад, у романах Юрія Андруховича в бурлескно-гротескній формі описана пізньорадянська та пострадянська реальність. А Наталка

Снядалко підіймає тему сучасного українського заробітчанства.

Література:

1. Бойченко О. Далеке й близьке. Сучасна українська література в польських перекладах [Електронний ресурс] // Арт-вертеп. – Режим доступу: http://artvertep.com/nems/9359_Daleke-j-blyzke+Suchasna+ukrainska+literatura+v+polskih+perekladah.html. – Дата звернення: 9. 02. 2017.
2. Коцарев О. «Український постмодернізм зробив у Польщі диво». Адам Поморський – про міжнародну літературну взаємодію та занепад культури читання [Електронний ресурс] // День. Київ. ua. – 3 липня 2015, № 115. – Режим доступу: https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayinci_chytayte/ukrayinsky-postmodernizm-zrobiv-u-polschi-divo. – Дата звернення: 15. 02. 2017.
3. Попіль Д. Рецепція постмодернізму в Україні і Польщі. Спільне і відмінне // Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика. – Л., 2012. – Вип. 36. – С. 334-349.
4. Тригуб Г. Ева Доманська: «Історія може колись зникнути з університетів, як зникли алхімія чи астрологія» [Електронний ресурс] // Українська правда. Історична правда, 14. 04. 2012. – Режим доступу: www.istpravda.com.ua/articles/2012/04/14/81118/. – Дата звернення: 9. 02. 2017.

СПІВАКОВСЬКА Євгенія, ФОМЕНКО Раїса

ГОЛОВНІ АСПЕКТИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПОЛЬЩІ (НА ПРИКЛАДІ АКАДЕМІЇ ПОМОРСЬКОЇ В СЛУПСЬКУ)

Вища освіта і наука перебувають у центрі уваги змін, що відбуваються в Польщі. Аналізуючи адаптацію вищої освіти до вимог ринку праці, необхідно мати на увазі ринок, до якого ми прагнемо і який буде створений за допомогою сучасних освічених фахівців. Аналіз ринку передбачає зростання попиту на творче мислення, здатність створювати нові знання, інноваційні технічні та організаційні рішення і новий культурний зміст. Громадське життя і економіка засновані на знаннях, які потребують кваліфікованих фахівців, готових до творчого вирішення проблем і ефективного співробітництва в командах.

Реакцією на соціальні, економічні та цивілізаційні виклики, що стоять перед Польщею і наступним етапом освітньої реформи є програма розвитку вищої освіти і науки.

Розвиток освітніх реформ в Польщі досліджували наступні вітчизняні та зарубіжні науковці: А. Василюк, Л. Гриневич, О. Ляшенко, В. Пасічник, К. Савина, М. Бабиаж, Ф. Шльосек, Е. Лодзинська. Польща є членом Європейського Союзу, тому соціально-економічні зміни призвели до реформування польської освіти, що було неминучим на думку польських педагогів [2].

Реалізація Програми розвитку вищої освіти та науки Польщі полягає на досягненні наступних цілей:

1. Підвищення якості навчання вищої освіти відповідно до соціально-економічних потреб,
2. Поліпшення якості досліджень, що проводяться в польських наукових інституціях,
3. Поліпшення функціонування системи вищої освіти та науки в Польщі за допомогою змін в областях організації, управління та фінансування;
4. Посилення впливу на соціальне, економічне та міжнародне середовище.

Саме на цих підставових цілях базується концепція розвитку Академії Поморської в Слупську. АП – це державний вищий навчальний заклад, який за 48 років існування пройшов через ряд фундаментальних перетворень, що становлять основу її концепції розвитку [5].

Структура ВНЗу складається з трьох інститутів, котрі, в свою чергу, поділяються на 14 інститутів (рис. 1)

Сьогодні в Академії навчається близько 5000 студентів. Студентам пропонується навчання на 22 спеціальностях і 100 спеціалізаціях. Є можливість вибору денної форми навчання (безкоштовно) або заочної форми (з оплатою). В Академії діє Болонська система, згідно з якою навчання здійснюється на двох ступенях: бакалаврат і магістратура [4].

На території кампусу по вулиці Арчішевського знаходиться Академічне містечко з 3 гуртожитками, студентською їдальнею, клубом Kwadrans, спортивним центром і вузівською поліклінікою. Академія має найбільшу в Центральному Помор'ї бібліотеку, що налічує 349 819 томів постійних видавництв та 42425 спеціальних зборів. Поточна підписка це 760 позицій, у тому числі 47 зарубіжних журналів. У всіх студентів є вільний доступ до широкопasmового Інтернету, як провідному, так і WiFi. Через Академічну мережу студенти можуть

користуватися доступом до вітчизняних і зарубіжних електронних бібліотечних баз.

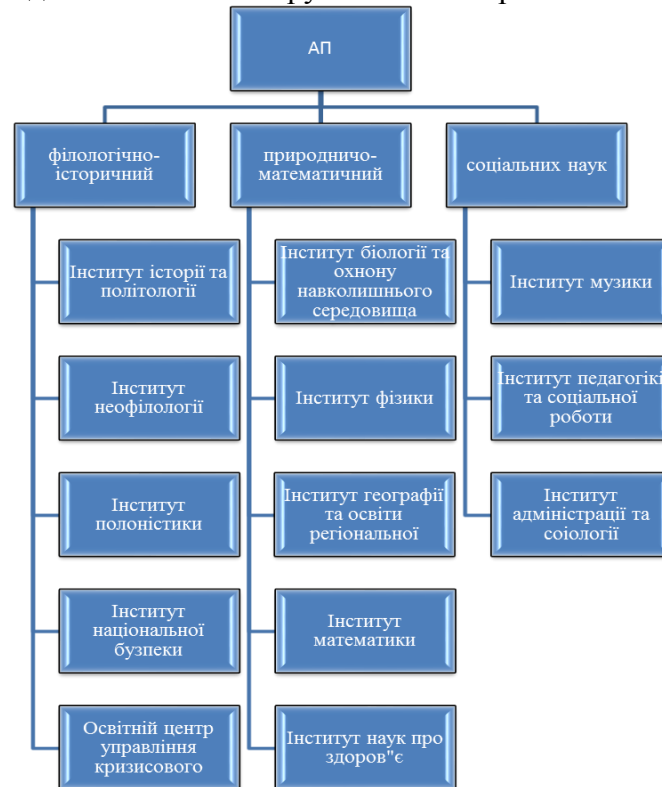

Рис. 1 – Структура АП

Наразі Академія активно розвивається в різних напрямках: відкриваються нові спеціальності на які є попит на ринку; сучасне обладнання аудиторій, відповідно до потреб студентів і для максимальних ефектів їх розвитку; освітня підтримка молодшого та старшого покоління (Інститут молодого дослідника та Інститут третього віку); співпраця з підприємцями; міжнародна співпраця; розвиток потужної науково-дослідницької бази; високий рівень практичної підготовки студентів; можливість міжнародних обмінів та стажувань.

Наразі Академія активно розвивається в різних напрямках: відкриваються нові спеціальності на які є попит на ринку; сучасне обладнання аудиторій, відповідно до потреб студентів і для максимальних ефектів їх розвитку; освітня підтримка молодшого та старшого покоління (Інститут молодого дослідника та Інститут третього віку); співпраця з підприємцями; міжнародна співпраця; розвиток потужної науково-дослідницької бази; високий рівень практичної підготовки студентів; можливість міжнародних обмінів та стажувань.

Поморська Академія в Слупську бере участь у процесі інтернаціоналізації. Зараз ВНЗ співпрацює з понад 30 іноземних партнерів за програмою LLP-Erasmus, і в грудні 2013 було отримано грамоту Erasmus у сфері вищої освіти в рамках програми Erasmus +. Більше того, у сфері міжнародного співробітництва з двосторонніми угодами – понад 40 договорів були підписані в наступних сферах: спільні дослідницькі проекти, участь у конференціях і взаємній промоції культур та традицій. Студентам було запропоновано можливість брати участь в короткострокових обмінах (2-4 тижні) і безкоштовних семестрових обмінах, одночасно запрошується викладацький склад співпрацювати з інститутами академії, маючи на меті виконання дослідницьких підприємств та проведення оплачуваних занять для студентів.

Особливої уваги заслуговують такі міжнародні програми, як «Подвійні дипломи» та «Другий диплом». Ці програми дають можливість студентам навчатись одночасно у двох навчальних закладах на денній формі і по закінченню отримати два дипломи. Такі програми дають можливість студентам розширити призму світогляду. Поєднання двох культур, досвіду двох країн та освітньої системи двох ВНЗів дає високий рівень підготовки професіоналів. Випускник даної програми в стані об'єктивно оцінити проблему з різних сторін і максимально ефективно вирішити її. На теперішній час такою унікальною можливістю можуть скористатися студенти ВНЗів-партнерів з якими Академія підписала договори.

Отже, реалізація програми розвитку вищої освіти в Польщі отримала високі результати

та позитивну оцінку західноєвропейських експертів і науковців у нашій країні. Кінцевою метою модернізації вищої освіти в Польщі є підвищення її якості, майстерності викладачів та науковців, наближення системи до європейських стандартів. Входження Польщі в ЄС формує в країні новий погляд на значення освіти та цілі навчання, обумовлює необхідність реформування польської вищої школи. Європейське бачення освіти та нові критерії його якості орієнтують ВНЗ на формування у студентів свідомості загальноєвропейської ідентичності, набуття відповідних знань і прилучення до цінностей європейської цивілізації.

Література:

1. Raport na temat polityki edukacyjnej w Polsce. Warszawa, 1995.
2. Swiderski E. Juz za rok nowa matura // Nowa Skola. 2001. # 5. 8. Ministerstwo Edukacji Narodowej o ocenianiu. – Warszawa, 1998.
3. <http://ru.osvita.ua/school/theory/1016/>
4. <http://www.apsl.edu.pl/>
5. http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_07/0695136d37bd577c8ab03acc5c59a1f6.pdf

ТАРАСЕНКО Ростислав

ВИВЧЕННЯ САТ-ІНСТРУМЕНТІВ МАЙБУТНІМИ ПЕРЕКЛАДАЧАМИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ПОЛЬЩІ

Усвідомлюючи появу новітніх вимог до компетентностей майбутніх перекладачів, значна частина провідних університетів Європи [1, 2], у тому числі і низка університетів Польщі почала приділяти посилену увагу до вивчення ними інформаційних технологій в перекладацькій діяльності. Це знайшло своє відображення у включенні до переліку обов'язкових дисциплін навчального плану, поряд із традиційними курсами з вивчення інформатики, дисциплін, спрямованих на вивчення спеціалізованих програмних продуктів та інноваційних перекладацьких технологій, побудованих на їх застосуванні, зокрема, систем автоматизованого перекладу (САТ). Така робота здійснюється у Варшавському університеті (Uniwersytet Warszawski), Лодзинському університеті (Uniwersytet Łódzki), університеті імені Адама Міцкевича у Познані (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), університеті Казимира Великого (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego), Опольському університеті (Uniwersytet Opolski) та ін. [3].

Так, у зміст навчального процесу підготовки перекладачів у Варшавському університеті додано тему «Нові напрями в дослідженнях перекладу: аудіовізуальний переклад, локалізація, комп'ютерний переклад», яка спрямована на опанування систем автоматизованого перекладу.

Вивчення студентами нових технологій перекладу у польських університетах здійснюється і у межах магістерських програм, хоч і пропонується здебільшого у вибіркової частині програм або як додаткова можливість на курсах поза програмою. Зокрема, підготовка магістрів в Університеті Казимира Великого (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego) у Бидгощі передбачає можливість безкоштовного вивчення програмного забезпечення САТ SDL Trados Studio з отриманням відповідного сертифіката.

Деякі польські університети спрямували свої зусилля на організацію практичного навчання майбутніх перекладачів шляхом надання їм можливості проходження практики в установах, які використовують у своїй діяльності САТ-системи. Так, з 2013 року Опольський університет (Uniwersytet Opolski) співпрацює з компанією Text Partner sp. j., яка приймає для індивідуальних стажувань кращих студентів-філологів старших курсів. Така форма навчання позиціонується як унікальна можливість для забезпечення галузевої практики перекладу, набуття знань щодо принципів використання інструментів для підтримки перекладу (САТ-інструментів), а також вивчення методів обробки та підготовки перекладених файлів (так званих інженерних файлів). Під час безпосередніх контактів з досвідченою командою співробітників фірми Text Partner sp. j. студенти також дізнаються про основи управління перекладацькими проектами, методи пошуку інформації та процедури щодо забезпечення якості перекладу, який виконується із використанням інформаційних технологій.

У тих університетах, де програми підготовки перекладачів не містять дисциплін, зміст яких пов'язаний з використанням інформаційних технологій, студентам пропонують їх вивчення у межах додаткових курсів. Зокрема, Сілезький університет в Катовіце (Uniwersytet

Śląski w Katowicach) організовує одноденні курси для навчання перекладу із застосуванням CAT-інструментів, які проводяться сертифікованим викладачем. Об'єктом вивчення на зазначених курсах обрано систему автоматизованого перекладу МемоQ.

Література

1. Амеліна С. М. Інформаційно-технологічна складова у програмах підготовки майбутніх перекладачів в університетах Великобританії / С. М. Амеліна, Р. О. Тарасенко // Порівняльно-педагогічні студії : наук. -пед. журн. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки, Уман. держ. педагогічний ун-т ім. Павла Тичини. – К. : [б. в.], 2014. – № 2-3 (20-21). – С. 169-174.
2. Амеліна С. М. Особливості інформаційно-технологічної підготовки майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах Німеччини / С. М. Амеліна, Р. О. Тарасенко // Вища школа. – 2014. – №8. – С. 94-100.
3. Амеліна С. М. Шляхи формування програм підготовки перекладачів в університетах східної Європи щодо вивчення сучасного інструментарію / С. М. Амеліна, Р. О. Тарасенко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка, психологія, філософія» / Ред. кол. : Ніколаєнко С. М. (відп. ред.) та ін. – К. : Міленіум, 2016. – Вип. 253. – С. 11-18.

ХАРЧЕНКО Світлана

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ МОВНІ КОНТАКТИ (НА ПРИКЛАДІ СИНТАКСИЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ЧАСОПИСІВ НА ТЕРЕНАХ СУЧАСНОЇ ПОЛЬЩІ)

У діалогі особливе ставлення до норми. Емігранти в колі сім'ї або близьких людей дотримуються, зберігають і передають засвоєні норми. Норма стає консервативна. Однак під впливом іншомовного середовища, іншої мовної системи з'являються інтерференційні явища. І зрештою регіональні явища стають узуальною нормою.

«Над Бугом і Нарвою» – український часопис Підляшшя, який видає Союз Українців Підляшшя з 1991 року (в інтернеті від 1999 р). Журнал у формі двомісячника має суспільно-культурний характер, виходить польською та українською мовами. Часопис порушує проблеми і питання культурного і суспільного життя українців Північного і Південного Підляшшя, а також Холмщини та Берестейщини.

Синтаксис часопису характеризується і специфічними рисами, оскільки усі мовні рівні української мови, представники якої проживають в іншому лінгвоетнічному середовищі, зазнають певного впливу іншої мовної системи:

1. Поширеними в мові часопису є означальні складнопідрядні речення зі сполучним словом **який**: *Окрім них можна було також почути пісень у виконанні люблинського фолькового гурту «Хвиля», в якого складі також в основному підляшукі (2011 № 6, с. 2); Після введення воєнного стану, Остап Лапський був за свою політичну позицію негативно зверифікований військовою комісією й мав бути звільнений із Польського радіо, в Лінгвістичній редакції якого працював від половини 1960-тих (2012 № 6, с. 20); Фільм «Таких пісень собі шукаю» є результатом поїздки молодих людей до забутих сіл Полісся. Презентує він поліську архаїчну музичну культуру, **якої безпосереднім продовженням є підляський фольклор** (2011 № 6, с. 13). Особливим у цих реченнях є те, що сполучне слово **який** в непрямому відмінку здебільшого займає перше місце, препозицію в підрядному реченні, тоді як в Україні носії мови розташують його постпозитивно, після іменника. Пор. : *Co prawda dyrektor przedszkola czy szkoły, na którego ręce chętni rodzice złożą odpowiednie deklaracje, nie ma prawa odmówić organizacji zajęć, jednak jak pokazuje chociażby przykład Augustowa koło Bielska Podlaskiego czy Orli, przy braku dobrej woli i wsparcia ze strony dyrekcji, efekty będą mierne.**

У давньоукраїнській мові, як засвідчують пам'ятки, нормативною була препозиція. Цю синтаксичну особливість текстів часопису кваліфікуємо як збережену під впливом польської мови архаїчну українську форму.

2. Спостерігаємо також і вживання сполучника **a** у функції єднального сполучника: *Найвідомішим місцем, куди православні з Підляшшя, a i всієї Польщі, їдуть «на одпуст» є Свята Гора Грабарка з Преображенською церквою та жіночим монастирем святих Марфи і Марії, що недалеко від Сім'ятичів (2004, № 4, с. 21) – i з Підляшшя, i всієї Польщі або не тільки з Підляшшя, a й усієї Польщі.* В сучасній українській літературній мові цей сурядний сполучник є виразником протиставних, зіставних, приєднувальних, протиставно-допустових семантико-синтаксичних відношень[1, с. 9-15]. В одинадцятитомному «Словнику української

мови» зафіксовано, що з єднальним значенням сполучник **a** вживаний у діалектах, що засвідчує наявність у нього єднального значення в попередні періоди розвитку і функціонування української мови [2, т. 1, с. 1]. О. Т. Волох стверджує, що «сполучник **a** вживається тепер тільки у протиставному значенні, хоч у староукраїнській мові, як і в сучасних південно-західних говорах, він часто вживався і в єднальній функції» [3, с. 249–250]. Уживали цей сполучник з єднальним значенням і в західноукраїнському варіанті літературної мови ще й у XIX – початку XX ст. [4, с. 55]. Сучасна живомовна діалектна практика мешканців Полісся (а саме: Житомирщини) зберігає цю тенденцію. Натомість у літературній польській мові сполучник **a** ще виражає і єднальні семантико-синтаксичні відношення, хоча й не так широко як сполучник **i**, напр. : *Warstwa ta leży pomiędzy jądrem a skorupą* (3 підруч.); *Filip nie pytał go oczywiście, co robi oprócz pośredniczenia pomiędzy lifterami a ich klientami* (J. A. Zajdel). Думаємо, що саме під впливом польської мови сполучник **a** в мовленні авторів статей журналу «Над Бугом і Нарвою» зберіг, на відміну від «материкової» української літературної мови, єднальне значення.

3. Актуальним для мови часопису є вживання польських граматичних рис в україномовних текстах: *Хоч оповідання написане за фольклорним мотивом, то твір насправді інтелектуальний, а його мова – попри те, що до певної міри стилізована на народну ... – дуже важка* (2012 № 6, с. 3) – замість *хоч ... проте/але* у складнопідрядному з підрядним допустовим; *Петя, тобто Петро Осташевський, молодий підляський віртуоз акордеона, також має за собою немалий музичний досвід* (2012 № 6, с. 12) – ... також має немалий/чималий музичний досвід; *Під час Конкурсу української пісні «З підляської криниці» у 2012 році в категорії «вокально-інструментальних ансамблів» став лауреатом I місця, яке поділив із «Гоїраками»* (2012 № 6, с. 13) – ... став лауреатом, виборовши перше місце...; *Наступником Івана Сопіги на коденському замку, після його смерті у 1517 році, став син Павло. Він, подібно як батько (подібно до батька/як і батько), був визначною постаттю, яка виконувала багато державних функцій, зберігаючи православну віру своїх предків* (2011 № 6, с. 2) – ... подібно до батька/як і батько ...; Але мусимо також пам'ятати про трагічні події для православної суспільності, коли-то під кінець XVI та на початку XVII століття *змушували православних, щоб залишили віру своїх предків* (2011 № 6, с. 2) – ... змушували православних залишити віру своїх предків.

Отже, в синтаксичному оформленні україномовного часопису «Над Бугом і Нарвою» простежується кілька тенденцій. З одного боку, синтаксис публіцистичних інформаційних жанрів часопису актуалізує ті синтаксичні конструкції, які характерні мові преси України початку XXI століття. З іншого боку, структура низки синтаксичних конструкцій зберігає архаїчні риси української мови, що, вважаємо, зумовлено впливом польської мови, в якій такі структури є нормативними. І зрештою, в синтаксисі україномовних дописів в аналізованому журналі трапляються граматичні полонізми, які виявляють себе в організації підрядного речення (найчастіше – з означальними і цільовими відношеннями), приєднувальних та порівняльних конструкцій, порядку слів у реченні.

Література

1. Городенська К. Граматичний словник української мови: сполучники / Катерина Городенська. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. – 340 с..
2. Словник української мови: в 11 тт. / [за ред. І. К. Білодіда]. □ К. : Наук. думка, 1970–1980. □ Т. 1.
3. Жовтобрюх М. А. Історична грамати́ка української мови : навч. посібник / М. А. Жовтобрюх, О. Т. Волох, С. П. Самійленко, І. І. Слинко. – К. : Вища шк., 1980. – 320 с..
4. Матвіяс І. Особливості синтаксису в західноукраїнському варіанті літературної мови / Іван Матвіяс // Українська мова. □ 2011. □ № 3. □ с. 52–56.

ЧУМАК Тетяна

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАНІСЛАВА ШЕВЧЕНКА В ПОГЛИБЛЕННІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Проблема українсько-польських зв'язків у галузі культури як найбільш результативної та масової форми спілкування завжди викликала інтерес дослідників. Саме через культурний діалог відбувається пізнання, національне усвідомлення, взаємозбагачення та

взаємопроникнення культур. Це чи не в найбільшій мірі відноситься до культур України та Польщі, про що свідчить багатовікова спільна історія цих країн. Проголошення незалежності України та перемога демократичних сил у Польщі, встановлення між державами відносин на рівні стратегічного партнерства стали поштовхом для історичного висвітлення різноманітних аспектів у стосунках двох країн на основі їх комплексного вивчення та аналізу на тлі оновленої Європи.

У XIX – XX ст. протягом тривалого часу українська література засвідчує зросту зацікавленість польською сферою. Однією з форм її були переклади. У поезії, наприклад, Павло Грабовський перекладав Адама Асника й Марію Конопницьку, Іван Франко здійснив багато перекладів із Адама Міцкевича (і Адама Асника також), а пізніше Леся Українка переклала й парафразувала Марію Конопницьку. Впливова «Киевская старина» публікувала (російською мовою) переклади польської прози на українську тему – романи Юзефа Крашевського, нариси Ролле, «Na kresach» Равіти-Гавронського [2].

Друга половина XX ст. принесла польській поезії двох лауреатів Нобелівської премії – Віславу Шимборську та Чеслава Мілоша. Незважаючи на величезні втрати, завдані польському мистецтву слова в роки II світової війни, поезія витримала всі випробування, і нині, з погляду сьогодення, збагачує європейський простір новими здобутками. Серед літературних досягнень в українсько-польських культурних відносинах вагоме місце займає перекладацька діяльність Станіслава Шевченка.

Поет, перекладач, член Спілки письменників України Шевченко Станіслав Олексійович народився в 1947 р. на Чернігівщині, у мальовничому селі Грабів Ічнянського району. Закінчив факультет кібернетики КДУ ім. Т. Шевченка. Заслужений діяч мистецтв України, заслужений діяч польської культури. Перу митця належать поетичні збірки «Середина ріки», «Віра і сумнів», «Дума кипариса», «Спів чуття», «Близьке й недосяжне», «Закон збереження любові», «Квіти небесні земної любові», «Під сузір'ям пасіки», «Дім для душі», «Незрима грань» та ін. Автор та ведучий кількох культурних програм Національної радіокомпанії України. Лауреат українських та польських літературних премій: ім. І. Нечуя-Левицького, М. Рильського, І. Кошелівця, В. Чумака, Інституту А. Міцкевича, ім. В. Гулевича, Ф. Карпінського.

Станіслав Шевченко почав приїжджати до Польщі після 1989 р., коли впала комуністична система і зникли пов'язані з нею обмеження свободи висловлювання. Таким чином, від початку в нього був живий контакт з вільним словом, він пізнавав як авторів, так і вірші, керуючись інтуїцією лірика й смаком художника. Спочатку народилася перша невелика збірка «Інше прохання». Вибираючи з польської літератури окремі вірші, С. Шевченко «думав насамперед про українського читача, не зрікаючись при цьому власних осяянь і зачудовувань. «[3]. Усвідомлював при тому, що переклад може незмірно збагатити рідну поезію, розширити мовні можливості, відкрити нові обрії уяви. З таким переконанням заглиблювався в таємниці польського слова, відкладаючи на потім навіть власну творчість.

Протягом понад двадцяти років С. Шевченко удосконалював свою перекладацьку майстерність, публікуючи нариси про творчість польських поетів, беручи участь у симпозіумах і наукових сесіях. Кілька разів перебував на стажуваннях у двох найзначніших університетах Польщі – Ягеллонському та Варшавському. Ще на початку 1990-х років він відвідав ксьондза Яна Твардовського, згодом познайомився з Чеславом Мілошем, з Ернестом Брилем. Отримав згоду Ватикану на переклад віршів Івана Павла II. У літературних подорожах перетнув мало не всю Польщу, знайомлячись із найважливішими мистецькими осередками. Прагнучи показати польську поезію не лише з назви сучасної, зупинив свій вибір на творцях живих, за кількома винятками, як, наприклад, померлий 1976 року Станіслав Грохов'як.

Станіслав Шевченко вже кілька років підряд їздить до Варшави на міжнародний фестиваль «Варшавська поетична осінь», зустрічається, крім вищезгаданих, з багатьма польськими поетами, має серед них друзів і знайомих. Плодом таких зустрічей стала книжка перекладів – «Антологія сучасної польської поезії»: «Тому що вони суцї», яка започаткувала співпрацю перекладача з видавництвом «Каменярь». Це двомовна антологія віршів багатьох польських поетів. Представлені у ній видатні митці, такі як Чеслав Мілош, Віслава Шимборська, Збігнєв Герберт, Тадеуш Ружевич, Ян Твардовський та інші. За цю книгу

Станіслав Шевченко став лауреатом премії імені Вітольда Гулевича. Вітаючи українського колегу, критик Вальдемар Смащ наголосив, що ця книга сприяє створенню справжнього поетичного братства. Наведемо приклади кількох поезій, які зірке око художника вихопило з-поміж інших, гідних уваги поціновувачів.

Нікос Хадзініколау
Затримай ту мить,
в якій листя кружляє на вітрі дзвінкому,
а дерево пильнує перехрестя.
Затримай ту мить,
в якій мушля відкривається мов долоня,
а море гониться за човном.
Затримай ту мить,
в якій слово перетинає кордони вуст
для першої пісні.
Скільки ще митей мусила б затримати,
щоб життя не протекло між пальцями?
Гелена Гордзей
Уникай людей з нерухомим поглядом
вони раптово готові схопити за горло
Не наближайся до мовчазних
коли крикнуть – буде вже пізно
Обминай повільних
жар поспіху нестиме тобі згубу
Наблизься до врятованих від смерті
вони так багато знають що вже не завадять [1].

Нині Станіслав Шевченко – перекладач і упорядник двох двомовних антологій сучасної польської поезії, вибраних творів лауреатів Нобелівської премії Чеслава Мілоша та Віслави Шимборської, віршів і поем Кароля Войтили (Папи Римського Івана Павла II), а також книги Антонія Мальчевського «Марія». У Польщі митець відомий насамперед завдячуючи перекладам на польську мову його витонченої лірики, чудової, «наче фрески на високій соборній стіні» [3].

Виходячи з вищенаведеного, можна сказати, що перекладацька діяльність талановитого українського поета Станіслава Шевченка сприяла значному поглибленню українсько-польських зв'язків у галузі культури.

Література:

1. Тому що вони суцї: Антологія сучасної польської поезії; Упоряд. С. Шевченко. – 2-ге вид., доп. – Львів: Каменяр, 2005. – 711 с.
2. Жулинський М. Україна і Польща: перспективи набуття реальної Європи // Всесвіт. – 2002. – №1/2. – С. 143-150.
3. Смащ Вальдемар. Панорама сучасної польської лірики. – У кн. : Тому що вони суцї: Антологія сучасної польської поезії; Упоряд. С. Шевченко. – 2-ге вид., доп. – Львів: Каменяр, 2005. – С. 6-31.
4. <http://referat.niv.ru/view/referat-international/128/127905.htm>
5. <http://xreferat.com/59/1329-3-ukra-no-pol-s-k-v-dnosini.html>

ЯКОВЛЕВА Валентина

ДО ПИТАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Структура вищої освіти України розбудована відповідно до структури освіти розвинених країн світу, яка визначена ООН, ЮНЕСКО та іншими міжнародними організаціями. Вища освіта є складовою системи освіти України, що регулюється Законами України «Про освіту» та «Про вищу освіту». Вона забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку студентів.

Ступеневість вищої освіти України полягає у здобутті різних освітньо-кваліфікаційних рівнів на відповідних етапах (ступенях) вищої освіти. Виходячи зі структури вищої освіти, підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень;

третій (освітньо-науковий) рівень; науковий рівень.

Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти:

- 1) молодший бакалавр;
- 2) бакалавр;
- 3) магістр;
- 4) доктор філософії;
- 5) доктор наук.

Система вищої освіти в Польщі перебуває в Європейській зоні вищої освіти. Разом з 29 іншими країнами, Польща підписала Болонську Декларацію, метою якої є створення європейського простору вищої освіти. З можливих варіантів навчання в Польщі українських студентів найбільше приваблює саме вища освіта. Польща славиться якістю навчання в своїх вузах, а після приєднання до Європейського союзу вища освіта в Польщі стала по-справжньому європейською. Освіта в Польщі ведеться за загальноєвропейською схемою, а диплом польського вузу визнається у всій Європі завдяки стандарту ISCED. У системі освіти країни працюють як державні вузи Польщі, так і приватні університети. Польща підтримує Болонську систему, тому по закінченню польського вузу можна отримати або звання бакалавра, або магістра.

Республіка Польща залучає все більше і більше закордонних студентів в їх числі переважають громадяни України. За даними Міністерства науки та вищої освіти в Польщі діє 470 вищих навчальних закладів. З них 132 державних і 338 приватних вузів. Польща займає в Європі перше місце за кількістю вищих навчальних закладів. Польща – це Європейській країна, де високий рівень культури, законослухняні громадяни, сучасна цивілізація, наші культури дуже близькі, тому можна швидко адаптуватися до життя в країні, простота і доступна мови (слов'янська група мов); територіальна близькість Польщі і України все це робить доступним отримання освіти українських студентів у Польщі.

В вищих навчальних закладах Польщі триступінчата система, що включає ступені Бакалавра (Licencjat, Inzynier), Магістра (Magister) та Доктора наук (Doktor). Випускники університетів і коледжів Польщі отримують такі ступені:

- бакалавр (BA, licencjat) – надається після закінчення 3-3, 5 років навчання в університетах і коледжах;
- бакалавр (BSc, inzynier) – надається після закінчення 3, 5-4 років навчання в університетах і коледжах на напрямках технічних, економічних чи сільськогосподарських;
- магістр (MA, MSc, magister) чи ідентичний степінь: магістр мистецтв, магістр інженерної справи, магістр архітектури, лікар, зубний хірург, ветеринар, надається після 5-6 років навчання в університеті. Ступінь MSc можна отримати також після 2-2, 5 років додаткового навчання на магістра, яке можуть здійснювати випускники коледжу чи університету, що мають ступінь бакалавра.
- доктор наук (PhD, doktor) – надається тим, хто здав іспит на ступінь доктора наук і успішно захистив дисертацію. Щоб почати навчання на отримання докторського ступеня, необхідно мати ступінь магістра або ідентичний ступінь.
- Вищі навчальні заклади Польщі використовують ECTS (Європейська кредитна Система). Ця система впроваджена з метою полегшення процедури порівняння рівня освіти студентів відповідно навчальним напрямкам.

Таким чином, структура вищої освіти України і Польщі розбудовані відповідно до структури освіти розвинених країн світу і мають багато спільних та схожих між собою рис.

ЯШНИК Світлана

ПОЄДНАННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ІЗ ПРАКТИЧНОЮ ЯК ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Сучасний розвиток суспільства вимагає подальшого вдосконалення системи підготовки

майбутніх фахівців. Кінцева мета підготовки фахівців у вищих навчальних закладах визначається потребами суспільства, соціальним замовленням.

У Листі Міністерства освіти і науки 1/9-93 «Про практичну підготовку студентів» від 07.02.09 року, наголошується на розриві між вимогами ринку праці та практичними результатами діяльності вищих навчальних закладів, що в свою чергу призводить до нарікань з боку споживачів освітніх послуг та роботодавців, зокрема на відсутність навичок практичної роботи за обраним напрямом або спеціальністю, знань сучасних технологій та обладнання підприємств, їх діючої нормативної бази і, як наслідок, зростання часу адаптації випускників на первинних посадах, ускладнення працевлаштування і зниження ефективності кінцевого результату здобуття вищої освіти.

Отже важливо наголосити на існуванні протиріч між вимогами суспільства до висококваліфікованих фахівців і невідповідністю практичного забезпечення їх професійної підготовки; потребами виробничої сфери у професійно-орієнтованих та підготовлених до практичної діяльності фахівців й невідповідністю нормативно-правового забезпечення щодо їх працевлаштування. Як зазначається у «Національній доповіді про стан та перспективи розвитку освіти в Україні» (2016 р.), однією із ключових проблем є відірваність вищої освіти від потреб та інтересів ринку праці. Передбачення системної співпраці роботодавців та навчальних закладів, забезпечення якості вищої освіти, розробленні нових стандартів вищої освіти, які відповідають кращим європейським і світовим практикам передбачено у новому Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.) [2].

Тому, практична підготовка студентів є однією із форм організації навчального процесу та обов'язковою складовою підготовки висококваліфікованого фахівця до майбутньої роботи, забезпечення його конкурентоспроможності.

Узагальнення міркувань вчених щодо розвитку сучасної сільськогосподарської освіти (В. Свириденко, А. Строчинський, В. Бондаренко, О. Фурдичко, Г. Редьго, А. Ронін, В. Бондаренко, І. Делеган, М. Горошко), дають можливість говорити, що сучасна сільськогосподарська освіта продовжує та розвиває кращі вітчизняні традиції, які були започатковані відомими вченими. Зокрема принципів, розроблених відомим реформатором вищої сільськогосподарської освіти професором В. Докучаєвим (1892 р.), а саме тісного поєднання фундаментальної підготовки студентів із практичною. Реалізація цих принципів передбачала ретельну розробку навчальних планів і програм, що включали: впровадження лабораторних практикумів; насиченість програми підготовки навчальними практиками в природних умовах, умовах сільськогосподарських та лісових підприємств; курсові тривалі екскурсії в різні регіони країни; ретельно розроблену систему виробничої практики для виконання дипломних робіт в сільськогосподарських господарствах та лісівництва тощо [1, с. 12].

Наказом Міністерства освіти і науки від 8 квітня 1993 року № 93 було затверджене «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», яке розглядало загальні питання організації, проведення і підведення підсумків всіх видів практики студентів різних спеціальностей навчання у вищих навчальних закладах України. У положенні визначено, що метою практики студентів є оволодіння сучасними методиками, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професії; формування у них, на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Це зумовлює необхідність розробки нових підходів перетворення вищих навчальних закладів на партнерів роботодавців, зацікавлених у кінцевому і якісному результаті, що полягають у наступному:

- перегляді навчальних планів з метою відновлення та подальшого підвищення статусу практичної підготовки;
- розробці та впровадженню у навчальний процес наскрізних та безперервних програм практик, нових систем практичної підготовки студентів;

- формуванні системи галузевих зв'язків між вищими навчальними закладами та роботодавцями для забезпечення здобуття студентами професійних навичок під час проходження виробничої практики;
- розробки і запровадженні системи ранньої адаптації випускників на первинних посадах [3].

Література:

1. Лісівнича наука і освіта: стан і перспективи розвитку : Матеріали Міжнародної ювілейної науково-практичної конференції (17-20 жовтня 1995 р.). – К. : СП «Різо-Принт». – 285 с.
2. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [редкол. : В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – 448 с.
3. Про практичну підготовку студентів: Лист МОН 1/9-93 від 07. 02. 09 року. – [електронне видання]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/2728/

КЛИМЕНКО Людмила

РОЛЬ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ В САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ

Особливість діяльності спеціаліста в умовах науково-технічного прогресу полягає в подальшому прискоренні зміни професійних знань, умінь та навичок, здатності працівника самостійно, швидко і якісно вдосконалювати свою кваліфікацію. Таким є соціальне замовлення суспільства нинішній системі освіти. У зв'язку з цим змінюються завдання й функції студента та викладача. Зникає поділ життя людини на період набуття знань (період навчання) та наступний етап їх застосування. Освіта людини не встигатиме за новими відкриттями й науковими теоріями, не відповідатиме вимогам часу, практики, якщо вона не спиратиметься на активність і самостійність особистості та розвиток її творчого потенціалу.

У процесі вдосконалення професійної освіти акцент діяльності викладача дедалі зміщується з розробки нових форм і методів активізації власної діяльності на стимуляцію активності студентів. Від волі, інтересів і прагнень останніх залежить ступінь залучення до навчального процесу і, як наслідок, успішність оволодіння професією. Саме тому під час підготовки фахівців будь-якого профілю у вищих навчальних закладах самостійній роботі студентів надається пріоритетного значення. Усіляко заохочується їх творча ініціатива, прагнення до глибокого проникнення у теоретичні основи, вдосконалення практичних навичок в обраній галузі діяльності.

Без сумніву, специфіка професії потребує систематичної самостійної роботи, безперервного самовдосконалення. Причому, особливого значення набуває період самостійної роботи під час навчання, коли майбутній фахівець може обрати правильний напрямок своєї самопідготовки за допомогою викладача. Останній має не лише передавати студентам інформацію у готовому вигляді, але й здійснювати цілеспрямоване управління їх самостійною діяльністю. Необхідно, щоб викладачі забезпечували пізнавальну активність студентів, проблемність, професійну спрямованість, а також індивідуалізацію їх навчання.

Самостійна робота – обов'язковий компонент навчальної та науково-дослідницької роботи студентів. Її ефективність значною мірою визначає якість професійної підготовки у вищого навчального закладу (ВНЗ). У структурі навчальної діяльності студента самостійній роботі відводиться 40% загального навчального часу.

Проблема самостійної роботи є однією з актуальних у професійній педагогіці. Вирішення її в практиці ВНЗ вимагає особливої уваги, оскільки в повсякденній діяльності викладача найбільше недоліків зустрічається саме в організації і проведенні самостійної роботи студентів. У дослідженнях українських (В. Володько, Т. Іванова, М. Солдатенко, В. Ужик, М. Штокало та ін.) і російських (Б. Єсіпов, М. Данилов, П. Підкасистий та ін.) науковців відзначається, що причинами цих недоліків є: складність формування умінь і навичок самостійної роботи студентів, необхідність ретельної підготовки педагога; відсутність певної системи в діяльності викладача по прищепленню студентам умінь і навичок самостійної роботи; неправильне співвідношення репродуктивних і творчих самостійних робіт у навчально-виховному процесі ВНЗ; залежність розумового розвитку студентів, їх активності і самостійності у процесі навчання від володіння прийомами роботи і розумової діяльності.

Практичний досвід і вивчення психолого-педагогічної літератури дозволяє виділити такі шляхи вдосконалення самостійної роботи студентів:

- забезпечення єдності освітньої, виховної і розвивальної функцій навчання;
- реалізація комплексу принципів навчання і принципів розвитку самостійної пізнавальної діяльності;
- забезпечення динамічності навчання, його спрямованості на розвиток активності розумової діяльності студентів;
- орієнтація студентів на систематичну самостійну пізнавальну діяльність і вдосконалення її організації;
- комплексне педагогічно доцільне використання сучасних технічних засобів навчання;
- створення сприятливих навчальних обставин;
- використання системи психолого-педагогічних стимулів щодо активної самостійної пізнавальної діяльності студентів.

Необхідною умовою мобілізації студентів на якісну професійну підготовку є відповідна програма їх самостійної пізнавальної діяльності, її навчально-методичне та організаційно-педагогічне забезпечення. Воно має базуватися на кафедральній концепції забезпечення навчально-виховного процесу, відповідати профілю підготовки, враховувати як традиції, так і конкретні умови роботи. Останні мають спиратися на низку вихідних даних, до яких насамперед можна віднести: 1) науково-методичний потенціал викладачів; 2) готовність кожного викладача до такої роботи, коли доводиться відмовитися від існуючих догм і стереотипів; 3) рівень підготовки студентів, який залежить від певних соціальних, економічних та інших чинників; 4) можливості навчально-методичного і технічного забезпечення навчального закладу; 5) форма занять, зміст і структура освіти тощо.

Великого значення для опанування студентами навичок самостійної роботи набувають зміст та методи організації практичних занять, особливо за наявності в них елементів наукових досліджень. На таких заняттях керівництво самостійною роботою студентів здійснюється в процесі співпраці викладача і студента і має на меті сформувати в останнього вміння будувати і використовувати алгоритм розв'язання типових задач, здійснювати типові розрахунки, самостійно працювати з навчальною та довідковою літературою, аналізувати матеріали лекцій.

На заняттях після контролю теоретичних знань студенти самостійно виконують завдання, а викладач їх консультує, поетапно перевіряє роботу та під час перевірки визначає рівень їх теоретичної підготовки. У разі виникнення труднощів чи помилок викладач надає допомогу у вигляді вказівок та пояснень. Індивідуальні завдання, дозволяють усім студентам працювати самостійно з урахуванням рівня їх підготовленості, при цьому можлива самооцінка розуміння предмета. Разом з цим викладач має змогу оцінювати індивідуальні здібності та знання студентів, оперативно змінювати завдання, враховуючи його об'єм і складність, тобто цілеспрямовано керувати пізнавальною діяльністю студента.

У студентів з'являється необхідність систематично готуватися до практичних занять та потреба не лише конспектувати лекційний матеріал, але й засвоювати його під час лекції. Викладач, контролюючи й організуючи роботу студентів на практичних заняттях, може своєчасно виявляти недоліки у їх знаннях не лише з виучуваного матеріалу, але й за вже опрацьованими темами. Це дозволяє викладачеві приділити більше уваги слабким студентам, що сприяє появі в них інтересу до навчання.

Наявність в індивідуальних завданнях елементів наукових досліджень дає змогу студентам ближче пізнати процес наукового пошуку, глибше зрозуміти суть явищ, які вивчаються, творчо підійти до засвоєння теоретичного матеріалу, отже, зробити знання теорії міцнішими і знайти їм практичне використання. Це, в свою чергу, забезпечує кращу підготовку фахівців до майбутньої роботи, сприяє ефективнішому формуванню в них вмінь і навичок практичної діяльності, розвитку творчих здібностей.

Щоб позбутися недоліків в організації самостійної роботи студентів, викладачам ВНЗ слід дотримуватися вимог і принципів її організації, вивчати і впроваджувати передовий педагогічний досвід.

Практика довела високу ефективність використання індивідуальних завдань для

самостійної роботи студентів на практичних заняттях. Вони сприяють формуванню глибоких, міцних та систематизованих знань, розвивають у студентів самостійність у здобутті знань та їх використанні у навчальній практичній діяльності, активізують пізнавальну діяльність студентів та мобілізують їх на досягнення кінцевого результату.

ГЛУХОВСЬКА Наталія

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВИЩОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ ПОЛЬЩІ І УКРАЇНИ

Трансформації європейських систем вищої освіти наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. є предметом широких дискусій в академічних і політичних колах України. Протягом останніх десятиліть об'єктом ґрунтовного аналізу ставали як реформи вищої школи окремих держав, так й інтеграційні процеси в європейській освіті, що беруть початок від підписання Болонської декларації і проголошення Лісабонської стратегії. Сучасні процеси глобалізації зумовлюють нові тенденції в освіті, що викликає досить багато питань у працівників освіти, а також у студентів. Вивчення та аналіз основних вимог Болонського процесу перспектив упровадження їх в Україні є надзвичайно актуальним. У цьому контексті є корисним дослідження цих питань на прикладі Польщі як сусідньої держави, яка вже накопичила певний позитивний досвід у цьому напрямі. Слід зазначити, що польська система освіти дуже близька Україні по розумінню. З огляду на це вивчення методів, принципів формування та функціонування вищої освіти Польщі є актуальними. Але педагогічна освіта Польщі має глибоке історичне коріння, на якому формувалася прогресивна система навчання та виховання школярів різних поколінь. У становленні й розвитку системи освіти в Польщі було чимало цінного, що вимагає об'єктивного вивчення і переосмислення з позицій сучасності та визначення особливостей навчання і виховання відповідно до реальної соціально-політичної дійсності країни на різних історичних етапах [1, с. 22].

На думку вітчизняних та зарубіжних вчених аграрна освіта є важливою складовою системи вищої освіти, оскільки має сприяти відтворенню кадрового потенціалу сільськогосподарської галузі, забезпечувати високу якість підготовки фахівців, безпосередньо впливати на оптимальне розв'язання проблем агропромислового комплексу. На особливу увагу вітчизняних вчених заслуговують модернізаційні процеси в системі підготовки фахівців-аграріїв у Польщі, спрямовані на приведення її до відповідності запитам сучасного ринку праці в розвинених європейських країнах.

В українському науковому просторі проблеми реформування та інноваційного розвитку вищої освіти (ВО) досліджено у працях В. Андрущенка, М. Згуровського, В. Кременя, С. Клепка та ін.

Основними нормативними актами та законами стали: закони «Про вищу освіту» (1990 р., 2005 р.), «Про наукові ступені і наукове звання, а також ступені і звання у сфері мистецтва» (2003 р.), «Про зміну Закону «Про вищу освіту», Закону «Про наукові ступені і наукове звання», а також про зміну деяких інших законів» (2011 р.) «Про вимоги програмного й інституційного оцінювання» (2011 р.), «Про взірцеві результати підготовки» (2011 р.), «Про вимоги щодо здійснення підготовки на певному напрямі й освітньо-кваліфікаційному рівні» (2011 р.).

З огляду на це було зроблено зіставну характеристику терміну «освіта» у межах польського й вітчизняного педагогічних дискурсів і з'ясовано, що термін має багато відповідників і вживання яких є контекстуально зумовленим (*studia, kształcenie, szkolnictwo, edukacja, oświata*). Визначено критерії модернізації вищої освіти (суспільно-політичні зміни, оновлення нормативно-правової бази, тип моделі вишу), за якими виокремлено три етапи модернізації ВАО в Польщі: зумовлений вступом Польщі до ЄС, що супроводжується модернізацією нормативно-правової бази вищої освіти й реорганізацією аграрних ВНЗ в університети; прийняттям низки стратегічних документів на європейському, національному та інституційному рівнях, що визначають цільові пріоритети розвитку вищої аграрної освіти до 2020 р. і переходом до нової, відкритої для суспільства моделі університету, в якій втілюється принцип єдності освітньої, науково-дослідної та інноваційної діяльності, надання консультативних і дорадчих послуг.

Зміст підготовки фахівців-аграріїв диверсифікується відповідно до запитів абітурієнтів і вимог ринку праці, доповнюється інноваційними напрямками підготовки і спеціальностями. Доведено, що модернізація структури та змісту вищої аграрної освіти в Польщі відбувається в контексті розбудови ЄПВО, а її провідною тенденцією є інтернаціоналізація. Нині запроваджено двоциклову модель підготовки фахівців (за винятком напряму «ветеринарна медицина»), започатковано англomовні магістерські курси, до навчальних планів включено дисципліни з інтеркультурним змістом, мережею студентської мобільності MoStAR охоплено всі аграрні вищі країни.

Визначено перспективи використання прогресивного польського досвіду стратегічного планування модернізації вищої аграрної в Україні.

Література:

1. Авшенюк Н. М. Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному освітньому просторі : монографія / [Н. М. Авшенюк та ін.] ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К. : Педагогічна думка, 2011. – 232 с.
2. Андрушкевич Ф. Інновації в польській та українській освіті як наслідок підписання європейських освітніх декларацій: порівняльний аналіз / Фабіан Андрушкевич // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2011. – № 2. – С. 32–40.
3. Андрушкевич Ф. Основні напрями та форми українсько-польської академічної співпраці / Ф. Андрушкевич // Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис / Ін-т вищої освіти АПН України. – К. : Педагогічна преса, 2001. – С. 108–113.
4. Андрущенко В. Академічна мобільність: проблема реалізації в Україні і в світі / В. Андрущенко, В. Молодиченко // Вища освіта України. – 2010. – № 1. – С. 34–42.

СИДОРУК Галина, ШОСТАК Наталія

ЛЕКСИЧНА МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ

Однією з передумов ефективної міжмовної комунікації є адекватність та точність перекладу, яка реалізується якомога точнішим вибором перекладачем слів-відповідників; неточний переклад може призвести до втрати семантичного значення слова або до зміни його стилістичного забарвлення. У словниковому складі більшості мов міститься незліченна кількість слів, спільних для двох чи й навіть кількох мов. В сучасному мовознавстві їх називають міжмовними омонімами, або фальшивими друзями перекладача, які не припиняють цікавити лінгвістів.

Дана робота присвячена труднощам, пов'язаним із помилковим ототожненням окремих елементів систем різних мов.

Сучасна лексична семантика є невичерпним джерелом для нових контрастивних досліджень, спрямованих на вивчення міжмовних контактів, взаємозв'язків і взаємовпливу як різних мов загалом, так і близькоспоріднених зокрема.

Порівнюючи слова двох чи кількох мов, ми бачимо, що з точки зору їх предметнологічної співвіднесеності, вони можуть перебувати у відносинах еквівалентності, або нееквівалентності. Окрім цього, враховуючи співвідношення звукової або графічної сторони еквівалентних слів та співвідношення їх синтагматичних чи мовних характеристик, можна далі розмежувати категорії абсолютної і відносної омонімії та паронімії.

Міжмовними омонімами прийнято називати слова, графічна й звукова форма яких – однакова. До міжмовних паронімів відносимо слова, не цілком подібні за формою, але які, незважаючи на фактичну розбіжність їх значень, викликають неправдиві асоціації.

Саме при використанні міжмовних омонімів у практиці перекладацької та лексикографічної діяльності, а також викладання іноземних мов виникають особливі труднощі, оскільки, слова у двох різних мовах, які асоціюються та ототожнюються (завдяки подібності в плані вираження), в плані змісту в повному обсязі не відповідають одне одному. Саме тому у французькому мовознавстві слова такого типу отримали назву *faux amis du traducteur* – «хибні друзі перекладача».

Перша спроба лексикографічного опису «фальшивих друзів перекладача» була в роботі Е. Мовільона 1747 року. У 1788 р. в м. Зальцбурзі вийшов лексикографічний нарис А. Портітора, який стосувався «фальшивих друзів перекладача» французької та німецької мов.

Міжмовні омоніми – це пари слів або фраз із різних мов або діалектів, які мають однаковий вигляд або однакове звучання, але означають різні речі.

Термін «міжмовна омонімія» використовується в сучасній компаративній лінгвістиці для позначення лексики двох і більше мов, які співвідносяться у плані вираження до міри ототожнення і які розрізняються в плані змісту, *наприклад*: англ. *resin* «смола, канифоль, глей» і укр. *резина* (англ. *rubber*), рос. *опыт* «дослід» і укр. *опит* (рос. *опрос*); нім. *Gift* «отрута» і англ. *gift* «дарунок, обдарованість» [1].

Слов'янські мови характеризуються значною мірою взаємоспорідненості. Слов'яни – найбільша в Європі етномовна спільнота. Тривалі та інтенсивні контакти на рівні літературних мов і діалектів пояснює спільність походження слов'янських мов. Тому зараз ми можемо говорити, про те, що вони значною мірою споріднені та подібні структурою слів, коренів, афіксів, вживанням граматичних категорій, структурою речення, семантикою, системою звукових відповідників, морфологією тощо. Проте, є й відмінності матеріального, функціонального і типологічного характеру, зумовлені самостійним розвитком слов'янських племен і народів в різних етнічних географічних, історико-культурних умовах, а також їх контактами зі спорідненими і неспорідненими етнічними групами [2].

На лексичний склад української та польської мов значно вплинули саме історичні обставини, оскільки, будучи сусідами, вони впродовж віків переймали культуру та традиції, а разом з тим й окремі мовні одиниці.

З точки зору формального вираження міжмовні омоніми у синхронному вимірі поділяються на декілька груп відповідно до виявлених розбіжностей: фонетичних, звукових та структурно-морфологічних. Не дивлячись на те, що люди давно помічали однакові за складом і за звучанням слова у польській та в українських мовах, проте детально це явище було досліджене та проаналізоване науковцем М. А. Беднаж. На основі українських та польських лексикографічних джерел вона запропонувала такий поділ лексичної українсько-польської омонімії:

1. Повні гомогенні міжмовні омоніми, що розгалужуються на дві підгрупи: а) такі, що цілком розійшлися у семантиці: укр. *досадний* «який викликає досаду» – польськ. *dosadny* «міцний, виразний, енергійний»; укр. *рихлий* «крихкий або розсипчастий» – польськ. *rychły* «швидкий, ранній»;

б) такі, що позначають близькі поняття і мають спільну внутрішню форму: укр. *грошовий* «той, що пов'язаний з грішми» – польськ. *groszowy* «копісний», «дешевий».

2. Повні гомогенні, моносемантичні зі спеціалізацією, звуженням значення в одній із мов: укр. *печиво* «солодкий виріб» – польськ. *pieczywo* «вироби з тіста взагалі».

3. Часткові гомогенні, що виникають у процесі вторинної номінації, вирізняються співвідношенням та ієрархією лексико-семантичного варіанта багатозначного слова. Вони виникли в результаті метафоричних, метонімічних та асоціативно-дериваційних перенесень: укр. *туша* а) «тіло забитої тварини», б) «про велике гладке тіло людини» – польськ. *tusza* «огрядність».

4. Часткові гомогенні з родо-видовими відношеннями при полісемії: укр. *вуж* «неотруйна змія середнього розміру» – польськ. *wąż* а) у знач. укр. «вуж», б) «змія взагалі», в) технічний резиновий шланг».

5. Омоніми утворюються в результаті функціонування багатозначного слова в різних стилях, де вони набувають термінологічного значення, пор. : укр. *мета* і польськ. *mieta* збігаються в основній частині значень, але останнє позначає і певні спортивні поняття – «ціль», «фініш».

Отже, розглянуті омонімічні пари встановлюються на основі плану змісту. Тим часом міжмовна омонімія виявляється в парадигмі слів, співвідносних і за формою і за змістом [1].

Для того, щоб уникнути помилок при перекладі міжмовних омонімів, необхідно пам'ятати, що слово може мати різні значення, тому необхідно з вибрати те, яке якнайкраще відобразить головну думку мови оригіналу. Вибираючи найбільш вдалий відповідник, необхідно завжди звертати увагу на зміст речення і, якщо це можливо, на весь контекст, а також його жанр і стиль

Міжмовні омоніми іноді можуть спричиняти труднощі при перекладі, тому при вивченні іноземної мови важливо заздалегідь ознайомитися зі списком «хибних друзів перекладача» та з певними текстовими матеріалами, де вони найчастіше зустрічаються. Схожість близькоспоріднених мов, з одного боку, може сприяти їх вивченню та порівнянню, але й з іншого боку вона може стати й причиною ускладнень при відтворенні оригіналу.

Література:

1. Беднаж М. А. Польсько-українська міжмовна омонімія : автореф. дис. на здобуття канд. філол. наук: спец. 10. 02. 17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / М. А. Беднаж; Київ. держ. лінгв. ун-т. – К., 2000. – 19 с.
2. Бернштейн С. Б. Учебник болгарского языка / С. Б. Бернштейн. – М. Изд-во лит. на иностр. яз., 1948. – 272 с.
3. Турчина А. А. Лексична міжмовна омонімія у слов'янських мовах [Текст] / А. А. Турчина // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. – 2012. – Вип. 17. – С. 121–126.

ВАСИЛЬЄВА Вікторія

ДІАЛОГ МОТИВІВ СУСПІЛЬНОГО ІДЕАЛУ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА І АДАМА МІЦКЕВИЧА

Ми переконані, що не можемо інакше служити Європі і людству,
як тільки служачи вітчизні нашій, Польщі;
що тільки тією мірою, якою ми будемо корисні польській справі,
можуть скористатися нами Європа і людство

Адам МІЦКЕВИЧ

Дев'ятнадцяте століття відзначилось у європейській літературі появою геніальних поетів, кожен із яких віддавав своїй нації і відкрив нову епоху в духовному житті людства.

У цій могутній сім'ї гігантів, мислителів, майстрів слова постає геній видатного польського поета, діяч національно-визвольного руху, борця за щастя і волю народу, Адама Міцкевича. «У своїй письменницькій діяльності він виявляв велику різносторонність духовних інтересів, незвичайну силу вислову та пластику поетичного малювання, при тім як чоловік він був людина високоморальна» [6: 39, 256]. Його «Балади і романси», «Кримські сонети», «Гражина», «Конрад Валленрод», «Поминки», «Пан Тадеуш» увійшли до золотого фонду світової літератури. Постать А. Міцкевича, як і українського Т. Шевченка, з'явилася якраз на зорі становлення польської нації, стала виразником національного духу, законодавцем провідних тем і мотивів, які пізніші поети лише увиразнюватимуть і доповнюватимуть. Свого часу А. Жуковський та О. Субтельний висловили думку, що «Кобзар» Т. Шевченка став «національною Біблією» українського народу, новітнім «катехизисом його національної свідомості» [4, 61]. Так само і твори А. Міцкевича є зразком виразу туги за свободою Польщі, ненависті до її душителів.

Творчість Т. Шевченка та А. Міцкевича багато в чому можна порівнювати, розглядати як феноменологічний діалог української та польської культур, факти вражаючих збігів, генетичних і типологічних зближень їхніх текстів. Як писав Михайло Бахтін, «культура лише в очах іншої культури розкриває себе повніше і глибше» [2, 384].

Будучи відкритою для зовнішніх впливів, кожна національна література засвоює їх, виробляючи натомість спільну мову спілкування з іншомовними джерелами. Українська література теж сприйняла поетичне явище А. Міцкевича як небувале і новаторське, і це особливо відчув на собі Т. Г. Шевченко, та і його послідовники. Хоча український Кобзар гостро засуджував визискувачів-єзуїтів і польсько-шляхетську експансію на Україну, він разом з тим підтримував ідею польсько-українського діалогу культур, наголошуючи на здатності кожної з них подивитися на себе збоку, бути двоїстою, відкритою для себе і для інших. Про це, зокрема, пише він у вірші «Полякам»:

Отак-то, ляше, друже, брате!
Неситії ксьондзи, магнати
Нас порізли, розвели,
А ми б і досі так жили.
Подай же руку козакові
І серце чисте подай!
І знову іменем Христовим

Ми оновим наш тихий рай [8: 1, 47].

Є. Нахлік пише: «Для Шевченка мати свою національну державу, навіть далеку від досконалої, усе-таки, безумовно краще, ніж перебувати в чужині. Про пієтет Шевченка перед національною державою свідчить хоча б епітет «Ще за Гетьманщини святої» («Титарівна») – виразна романтична ідеалізація козацької держави. Це дає підставу говорити, що Шевченко не тільки толерував національну думку, а й благоговів перед нею» [5, 76].

Адам Міцкевич також відстоював суспільний ідеал, покладав надії на застосування сили в історії – збройне визволення Польщі з-під імперського ярма, запровадження християнських цінностей як норми міжнародних і міжлюдських стосунків. Про це він говорить в «Оді до молодості»: «Шляхи слизькі в нас і нерівні, / Ворожі сили нас гнітять, / Дарма! Одважні ми і гнівні, / І нас нікому не зламать».

Отже, можна зробити висновок, що Тарас Шевченко і Адам Міцкевич мають спільні мотиви у творчості, тому інтерес до них сьогодні зростає, адже не лише виникає потреба пояснити читачеві сутність хронологічно віддаленого явища, яким була творчість польського поета, а й прирівняти його з українською історією і літературою, а й знайти точки еквівалентності. У цьому плані, зрозуміло, рушійною силою творчості А. Міцкевича виступала потреба відновлення суспільного ідеалу, національної державності, а головним гаслом Т. Шевченка став пошук суспільного ідеалу, ідея національного та соціального визволення українського народу від імперського ярма та кріпаччини. Творчість обох поетів сягала міфологічних та релігійних масштабів, наснажувалася архетипами людської психології, імпульсами «колективного підсвідомого», міфотворчим досвідом тисячоліть.

Історія рецепції творчості А. Міцкевича в українській літературі бачиться як осяяний спалахами образної і наукової думки шлях до А. Міцкевича, який наша українська культура починає проходити ще з часів Т. Шевченка і до нинішніх днів, шлях, де часові грані постійно зміщуються – теперішнє обох народів переплітається з минулим та майбутнім [1].

Поети розуміли, що для того, щоб їхнє слово стало правдою, воно мусить перетворитися на реальність, стати історією, тому чимало місця в їхній антропології та історіософії займає проблема «чину», дії, яка проектувалася також і у внутрішню, психологічну площину. Подібно як євангельське Слово стало Тілом, поети намагалися досягти такої сили слова, щоб воно стало «живою правдою» і було рівносьильне «чинові». Справжньою одою ідеї «чину» стали два останні роки паризьких лекцій А. Міцкевича; навіть З. Красінський, супротивник кривавого втручання людини в історію (у вигляді революцій), бажав, щоб слова його згинули, а «чини» піднялися (у поемі «Досвіток»: «Zgińcie, me pieśni – wstańcie, czyny moje»). Польська філософія «чину» могла бути, як уже згадувалося, відома Т. Шевченкові безпосередньо від одного з найяскравіших його ідеологів – Кароля Лібеля, з кількома творами якого, як свідчить «Щоденник», український поет був обізнаний. Принаймні правда для Т. Шевченка була б неможливою без ідеї діяльного чину, цілеспрямованої дії на зміни як у суспільній площині, так і духовному житті окремої людини. І. Фізер назвав правду Т. Шевченка «телічною», тобто такою, що «не тільки представляє, але яка рівночасно настоює на етичному перетворенні всього того, що нівелює гуманність людини». Це правда з глибокою вірою у справедливість й ідеальний стан речей [7, с. 47].

Література:

1. Астаф'єв О. Творчість Тараса Шевченка і Адама Міцкевича як феноменологічний діалог культур / О. Астаф'єв. – К. : Шевченкознавчі студії, Том: 17, 20174. – С. 266-278
2. Бахтин М. Эстетика словесного творчества. – М. : Искусство, 1979. – 424 с.
3. Грабович Г. Шевченко як міфотворець: Семантика символів у творчості поета / Пер. з англ. С. Павличко. – К. : Рад. письменник, 1991. – 212 с.
4. Жуковский А., Субтельный О. Нарис історії України. – Львів: НТШ, 1991. – 230 с.
5. Нахлік Є. Доля – Los – Судьба. – Львів: Простір-М, 2003. – 568 с.
6. Франко І. Зібр. творів: У 50-ти т. – К. : Наукова думка, 1978–1983; Т. 11. – 528 с. ; Т. 26. – 463 с. ; Т. 39. – 704 с.
7. Фізер І. Філософія чи філософія Тараса Шевченка? / І. Фізер / Світи Тараса Шевченка. – Нью-Йорк, 1991.
8. Шевченко Т. Твори: В 5-ти т. – К. : Дніпро, 1970–1971; Т. 1. – 416 с. ; Т. 2. – 408 с. ; Т. 5. – 544 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ ТЕХНІКИ (ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ) У ПОЛЬЩІ

Динамічні зміни в усіх сферах діяльності людини вимагають відповідної їх реорганізації до сучасного стану економіки, культури та освіти, які набувають нової значущості. Через модернізацію технологій та оновлення техніки виробнича сфера потребує фахівців, здатних набувати потрібні знання та уміння за короткий проміжок часу та освоювати трудові професійні навички. Тому, трансформації підлягають зміст та організація навчального процесу, що забезпечують кваліфікаційну підготовку майбутніх учителів технологій, які, в свою чергу, на відповідному рівні матимуть можливість передати свій досвід і знання учням.

Розглядаючи систему освіти Польщі, можна зауважити, що професійна підготовка таких майбутніх учителів пройшла складні етапи свого становлення, адже, у зв'язку з переорієнтацією трудового навчання на особистісно-орієнтований підхід до навчання учнів, підвищились вимоги до підготовки науково-педагогічних працівників. Відтепер потрібен новий підхід до підготовки педагога, озброєного концепцією технологічної освіти, який володітиме професійною компетентністю, мобільністю та творчим мисленням.

Загальні закономірності професійної підготовки вчителя розкриваються в роботах О. Абдуліної, Є. Бондаревської, Н. Кузьміної, К. Левітана, В. Сластьоніна, О. Щербакова та ін. Формування професійних умінь вчителя вивчалось В. Беліковим, О. Белкіним, О. Сазоновим, М. Уркіним та ін. В основі досліджень, присвячених проблемі вдосконалення підготовки вчителя технологій, лежать загальнотеоретичні положення політехнічної освіти і зв'язку трудового навчання з основами наук, які розкриті в працях П. Атутова, С. Батишева, Ю. Васильєва, О. Найна, В. Полякова, М. Скаткіна, С. Шабалова. Діяльність педагогічних вузів з підготовки вчителя трудового навчання аналізується в роботах Д. Кільдерова, М. Пригодія, В. Сидоренка, В. Симоненка, Д. Тхоржевського, Н. Шайденко та ін.

Дослідження показали, що основною і системоутворюючою ланкою у формуванні професійних знань та умінь учителя технологій є науково-технічна підготовка, рівень якої є недостатнім для кваліфікованого виконання своїх обов'язків в умовах реформування сучасної системи освіти. Виникла потреба ввести відповідні зміни та корективи у зміст навчальних дисциплін техніко-технологічного циклу, оскільки були запроваджені нові навчальні програми з трудового навчання для загальноосвітніх шкіл та ступеневої підготовки вчителів.

Зосередивши свою увагу на модернізації навчального процесу, його змісту та організації вищих навчальних закладів Польщі, варто повернутись хронологічно в 1990-ті роки, коли розпочався цей етап і продовжується в наш час.

У ці роки підготовка вчителів здійснювалась в 13 університетах і 12 вищих навчальних закладах. Навчальні плани і програми технічних факультетів ВНЗ зберегли традиційну тривалість – 5 років, поділені на 10 семестрів. Для здобуття ступеня магістра техніки випускник повинен захистити магістерську роботу, над якою він працює не менше двох років. Крім того, постановою міністерства освіти Польщі від 10 жовтня 1991 р. для отримання права стати випускником факультету за фахом – вчителем техніки – студент повинен засвоїти обов'язковий курс психолого-педагогічних дисциплін обсягом 270 годин (психологія, педагогіка, методика викладання техніки у школі), а також взяти участь у шкільній практиці (обсяг 150 годин) [1, с. 155-160].

Аналіз змісту навчальних планів та програм ВНЗ Польщі показав, що серед елементів нововведення можна передусім окреслити: широку індивідуалізацію навчання; зростання можливостей щодо добровільного вибору вивчення навчальних дисциплін; збільшення часу для самостійної роботи студентів; зменшення, порівняно з попереднім періодом (1980-і роки), обов'язкових навчальних годин та кількості іспитів; поширення індивідуальної опіки викладачем навчальної діяльності студентів; приділення більшої уваги вивченню іноземних мов; організація та проведення педагогічної практики [3, с. 117].

Вдосконалення професійно-педагогічної підготовки вчителя техніки є ключовим елементом реформування польської освіти, оскільки науково-методичні вимоги до сучасного педагога змінюються, і тому це потрібно враховувати в подальшій організації навчального

процесу. Динамічність і прогресивний характер є не тільки в техніці, а й в методиках реалізації дидактичної стратегії вчителя, оскільки умови підготовки змінюються, але мета залишається сталою – підготовка кваліфікованих спеціалістів в області трудового навчання.

Література

1. Василюк А. Вища освіта Польщі: структура, управління, фінансування, підготовка кадрів / А. Василюк // Освіта і управління. – 1998. – № 2. – Т. 2. – С. 154–163.
2. Монько Р. Підготовка майбутнього вчителя «Техніки» у Республіці Польща / Р. Монько // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2010. – № 1. – С. 164-167
3. Пасічник В. Реформування технічної освіти в школах Польщі / В. Пасічник // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 1999. – № 6. – С. 116–118.

ГОНЧАРУК Оксана

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ЗДОРОВ'Я ЗБЕРЕЖЕННЯ МОЛОДІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Проблема здоров'язбереження в останні десятиліття набуває глобального характеру. Здоров'я людини є одним із показників соціально-економічної зрілості, культури й успішності сучасної європейської держави, провідним напрямом освітньої політики якої є формування гармонійно розвиненої, суспільно активної, фізично досконалої, здорової особистості. Пріоритетним завданням системи освіти на сьогодні є виховання людини в дусі відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності [4, с. 57]. З огляду на це, порівняльний аналіз освітньої політики України та Польщі в галузі здоров'язбереження молодого покоління є цілком обґрунтованим.

Актуальність наукових пошуків щодо розв'язання проблем здоров'язбереження молодого покоління в Польщі та в Україні засвідчують праці вітчизняних і зарубіжних учених. Проблему формування здоров'язбережувального освітнього середовища через реалізацію здоров'язбережувальних освітніх технологій у навчально-виховному процесі досліджували Л. Антонова, І. Борисова, Е. Вайнер, Л. Вашлаєва, Ю. Науменко, С. Оржеховська та ін. Міждисциплінарний підхід до проблеми здорового способу життя вивчали П. Карпович, Ч. Цекера та ін. Дослідження державної політики України в галузі охорони здоров'я молоді відтворені в напрацюваннях І. Авратинського, Е. Бурденюк, І. Іванової та ін.

Нормативно-правова база державної освітньої політики з питань здоров'язбереження молоді, яка б повністю регламентувала діяльність в означеній сфері відповідними законодавчими або іншими нормативними документами, в Україні поки що формується. Однак, українське законодавство встановлює правові гарантії щодо забезпечення здоров'язбереження молоді. Україна ратифікувала ряд міжнародних договорів, серед яких Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права 1966 р. (набув чинності в Україні 1973 р.), Конвенція про права дитини 1989 р. (набула чинності в Україні 1991 р.). Значний вплив на освітню політику з питань здоров'язбереження молоді в сучасних умовах мають документи, створені спільними зусиллями міжнародних організацій ВООЗ, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ та ін. [5].

Основою законодавства України щодо прав людини передусім є Конституція України, де проголошено право на охорону здоров'я. Відповідно до Конституції України за роки незалежності були прийняті «Основи законодавства України про охорону здоров'я», ЗУ «Про освіту», ЗУ «Про фізичну культуру і спорт», ЗУ «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення», ЗУ «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» та інші рекомендаційні та нормативно-правові документи [5].

Аналіз нормативно-правової бази національного законодавства в галузі освітньої політики з питань здоров'язбереження дає підстави говорити про її вузький характер, адже зазвичай охоплюється лише одна складова здоров'я, та відсутність системності у реалізації, так як більшість національних програм проводяться як тематичні або ж лише при наявності коштів

[2, с. 141].

Для України є корисним вивчення педагогічного досвіду Польщі – країни-члена Євросоюзу. Проблеми здоров'язбереження молоді в соціальній і регіональній політиці Польщі розв'язують на підставі європейських документів та розпоряджень, зокрема з огляду на програму «Європа 2020», а також на основі національних особливостей і потреб [3]. Оздоровча освіта в Польщі реалізується в дошкільних установах й усіх типах шкіл (6-річній основній школі, 3-річній гімназії та 3-річних загальноосвітніх і профільних ліцеях) завдяки упровадженню освітньої стежки («edukacji prozdrowotnej») навчально-виховного процесу [1, с. 109].

Упровадження здоров'язбережувального виховання у Польщі здійснювалось відповідно до історичних періодів соціального і культурного розвитку польського суспільства. Уперше система здоров'язбережувальної освіти була впроваджена у 2008 році, провідна роль в якій належить фізичному вихованню. Зміст навчання включає тематичний блок «Навчання здоров'я» для загальноосвітньої програми та тематичний блок «Санітарна освіта» для студентів вищих навчальних закладів [4, с. 62-63].

Успішність упровадження оздоровчої освіти в Польщі забезпечується комплексним використанням заходів щодо удосконалення нормативно-правової бази, соціально-економічного стимулювання здоров'язбереження молодого покоління та державної системи неперервного навчання, що може бути застосовано в Україні з тим, щоб поліпшити результативність дій держави й освітніх установ щодо сприяння здоров'ю дітей та молоді.

Перспективою подальших досліджень є обґрунтування можливостей застосування польського досвіду оздоровчої освіти у визначенні й реалізації освітньої політики України щодо сприяння здоров'ю дітей та молоді.

Література:

1. Бобрицька В. І. Сприяння здоров'ю дітей та молоді : порівняльний аналіз освітньої політики України і Польщі / В. І. Бобрицька // Українська полоністика. – 2012. – Вип. 9. – С. 106 – 111.
2. Мартинів О. М. Використання нормативно-правового забезпечення у підготовці до здорового способу життя майбутніх економістів // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – № 2 (8). – 2013. – С. 138 – 142.
3. Міхальська О. Формування здоров'язберігаючих компетенцій в учнівської молоді Польщі : дис. ... канд. пед. наук : 13. 00. 04 / О. Міхальська. – Хмельницький, 2016. – 429 с.
4. Мордвінова І. В. Упровадження здоров'язбережувального виховання в польських школах / І. В. Мордвінова // Порівняльно-педагогічні студії № 2–3 (16–17), 2013. – С. 57 – 63.
5. Шиян О. І. Нормативно-правове забезпечення державної освітньої політики щодо здорового способу життя молоді / О. І. Шиян // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. ДріДУ НАДУ – вип. 1 (1). – 2009.

ЗАГОРУЛЬКО Марина

ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Результати системного аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури дають змогу говорити про те, що компетентність – це сукупність здібностей, рис особистості, необхідних для успішної професійної діяльності в тій чи іншій галузі (Л. Кобишева, Н. Кузьміна, А. Маркова, О. Малихін, Г. Мухаметзянова, О. Новіков, В. Сластьонін, С. Чистякова та ін.).

Учені по-різному надають визначення поняттю компетентнісного підходу. Компетентнісний підхід до освіти, зауважує М. Нагач, стає останнім часом усе більш поширеним і претендує на роль концептуальної основи освітньої політики, здійснюваної як державами, так і впливовими міжнародними організаціями, підсилює практичну орієнтацію освіти, підкреслює значення досвіду, умінь і навичок, що спираються на наукові знання. Визначальним чинником у реалізації компетентнісного підходу є зорієнтованість на розвиток системного комплексу вмінь, смислових орієнтацій, адаптаційних можливостей, досвіду та способів трансформаційної діяльності з отриманням конкретного продукту.

Дослідницька компетентність, на думку багатьох вчених (В. Болотов, І. Зимня, А. Хуторської), відноситься до числа ключових. У класифікації І. Зимньої дослідницька компетенція входить як компонент до компетенції, що стосується діяльності людини [1, с. 38–

Розглядаючи дослідницьку компетентність з позицій системного підходу В. Адольф, А. Деркач, Т. Смолина та ін. вважають її складовою професійної компетентності, а Б. Гершунський, В. Лаптев розглядають її як елемент загальної та професійної освіченості.

А. Хуторської дослідницьку компетентність трактує як володіння людиною відповідною дослідницькою компетенцією, під якою автор розуміє знання як результат пізнавальної діяльності людини у певній галузі науки, методи, методики дослідження, котрі він має опанувати, щоб здійснювати дослідницьку діяльність, а також мотивацію й позицію дослідника, його ціннісні орієнтації [5, с. 237].

О. Бережнова розглядає дослідницьку компетентність учителя як особливу функціональну систему психіки й пов'язану з нею цілісну сукупність якостей людини, що забезпечують їй можливість бути ефективним суб'єктом цієї діяльності.

У психолого-педагогічній літературі розрізняють терміни «навчально-дослідницька діяльність» та «науково-дослідницька діяльність». Так, під науково-дослідною роботою розуміють таку роботу студента, яка виявляє самостійне творче дослідження теми. А під навчально-дослідницькою – оволодіння технікою творчості, знайомство з технікою експерименту, з науковою літературою (Н. Уйсімбаєва).

П. Підкасистий зазначає, що науково-дослідна діяльність студентів визначається вищою формою самостійного навчального пізнання, оскільки воно набуває форм наукового передбачення, тобто студент сам ставить мету та шукає шляхи її вирішення.

А. Лебедев навчально-дослідницьку роботу розуміє як роботу студентів, що забезпечує набуття ними необхідних навичок творчої, дослідницької діяльності. Завершується ця робота самостійним вирішенням студентом завдання, уже розробленого в науці або техніці. Науково-дослідницькою науковець називає таку роботу студента, результатом виконання якої є те, що він одержує новий для науки або техніки науковий продукт [2, с. 49].

У сучасних дослідженнях зустрічаються різні трактування поняття «науково-дослідницька компетентність».

Науково-дослідницька компетентність викладача – це така сукупність дослідницьких умінь, навичок і способів його діяльності, що дає змогу поставити студента у позицію дослідника; сприяти розвитку його творчих здібностей; пізнавальних інтересів; активізації й підвищенню ефективності та якості навчально-пізнавальної діяльності (М. Архипова).

У дослідженнях А. Міт'яєвої змістом дослідницької компетентності педагога є ефективність відбору та здійснення способів дослідницької діяльності (дослідна робота, узагальнення досвіду, експеримент, моніторинг, маркетинг, атестація, експертиза тощо). Компонентами структури дослідницької компетентності є загальнопредметні, ключові компетенції та загальноосвітні компетентності. На думку дослідниці, змістове наповнення цих компонентів залежить від об'єкта і предмета дослідження, визначається існуючою освітньою проблемою.

Проведений аналіз наукових джерел дає змогу стверджувати, що ідеї дослідників відносно розуміння сутності науково-дослідницької роботи та науково-дослідницької компетентності різняться. Саме цим зумовлюється потреба більш глибокого вивчення змісту та структури досліджуваного феномена.

Література:

1. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.
2. Лебедев А. А. УИРС и НИРС // Вестник высшей школы, 1976. – Вып. 7. – С. 49-53.
3. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект: монографія / Олександр Володимирович Малихін. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. – 307 с.
4. Малихін О. В. Формування загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей: монографія / О. В. Малихін, І. С. Гриценко. – Київ : Видавництво ТОВ «НВП»Інтерсервіс», 2015. – 492 с.
5. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 55–61.

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ ЯНУША КОРЧАКА ЩОДО ВИХОВАННЯ КРАСИ ВЧИНКУ

Сучасна ситуація в Україні характеризується занепадом моральності особистості, здатної розуміти, сприймати, примножувати цінності духовної культури та прагнення виховувати особистісні якості, які б спонукали людину здійснювати розумні, схвалені в суспільстві та порядні вчинки.

Значний інтерес до проблеми виховання краси вчинку здійснювали провідні філософи, психологи, педагоги (В. Сухомлинський, Л. Виготський, К. Ушинський, М. Бахтін, С. Рубінштейн, І. Зязюн, В. Кремень, В. Роменць, В. Рибалка, Н. Ничкало, І. Бех, Г. Шевченко, М. Євтух, О. Бодальова, Р. Сопівник, М. Каган, Я. Коломінський, Б. Ломова, В. Семиченко, П. Якобсон, В. Шинкарука, І. Сопівник, В. Татенко, Е. Помиткіна, О. Теплої, О. Рудницької, Н. Миропольської, О. Рудницької, М. Тофтула, В. Татаркевича, С. Крилової та інші).

Особливе місце у цих дослідженнях займає вчення великого польського педагога, реформатора, лікаря, літератора та філантропа Януша Корчака, творчий доробок якого складає близько восьми томів літературних творів і науково-педагогічних праць. До яких відносять: повісті «Слава», «Коли я знову стану маленьким», «Банкрутство малого Джека», «Кайтусь-чародій», «Літо в Михалувці», «Щоденник» та наукові праці «Як любити дитину», «Право дитини на пошану», «Жартівлива педагогіка» та багато інших.

М. Бродніцкі зазначає, що у своїх роботах Корчак неодноразово висловлював переконання, що видатні, непересічні люди, добрі духи людства, з'являються як наслідок розвитку багатьох поколінь. На думку Януша Корчака, баланс чийогось життя має таке значення для світу, яку суспільну цінність мало це життя і що від нього залишилося для людства [1].

Із власних спостережень та практики Я. Корчак приходить до висновку, що прагнення до свободи – то вроджена необхідність натури дитини, то справа її існування. І здатність молитися – це здатність до певної моральної свободи, свободи вибору між поганим та добрим вчинком, свободи у виборі місця та часу й самого бажання молитися, у визнанні дитиною «авторитету» Бога, звернутися до якого вона може за допомогою молитви, проте молитви вільної [4].

Януш Корчак визначав, що одним із найважливіших засобів реалізації своєї соціально-педагогічної концепції стала книга, про що писав: «Дорослі вважають одні книги корисними, інші – шкідливими, ті – розумними, ці – беззмістовними. Я дозволяю читати різні книги, не хочу, щоб читали крадькома. І нехай шукає, і нехай помиляється, і перебуває в омані, поки не знайде систему доступних йому хороших книг» [3, с. 349].

С. Денисюк вважає, що важливим є розгляд актуальних етико-педагогічних норм поведінки педагогів за Янушем Корчаком, до яких він відносить: гуманістичне, толерантне, уважне ставлення до дітей, що передбачає дотримання їх прав; повага до особистості вихованця і сприяння його гармонійному розвитку; побудова взаємовідносин між наставниками та підопічними на засадах партнерства і взаємовпливу; постійне всебічне вивчення дитини з метою правильного діагностування, прийняття обґрунтованих рішень та вибору; добір найбільш адекватних форм і методів педагогічного впливу; висока культура поведінки, вміння саморегуляції, прагнення саморозвитку та самовдосконалення [2, с. 14].

Таким чином, відомий польський вчений Януш Корчак у своїй освітньо-виховній системі приділяв значну увагу поняттю «краси вчинку», віддаючи перевагу вихованню шляхом надбання життєвого досвіду на прикладі видатних особистостей, які є втіленням розвитку всього людства. Педагогічна спадщина педагога вказує на те, що основу його вчення складає активність, свобода, творчість, що впливає на соціальний розвиток та виховання краси вчинку особистості.

Література:

1. Бродніцкі М. Ідеї Януша Корчака: на шляху до практичного гуманізму [Електронний ресурс]/ М. Бродніцкі. – Режим доступу: <http://philology.knu.ua/files/library/polonist/22/23.pdf>.
2. Денисюк С. Проблема формування особистості у педагогічній спадщині педагога-гуманіста Я. Корчака : автореф. дис.... канд. пед. наук : спец. 13. 00. 01 / С. Денисюк. – Київ, 2000. – 22 с
3. Корчак Я. Избранные педагогические произведения/ Я. Корчак: пер. с. польс. К. Э. Сенкевич. – М. :

4. Церковняк-Городецька О. Відображення духовного світу Януша Корчака у збірці «На самоті з Богом» [Електронний ресурс]/ О. Церковняк-Городецька. – Режим доступу: <http://philology.knu.ua/files/library/polonist/22/25.pdf>.

РАДЧЕНКО Євген

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку системи вищої освіти актуалізується проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в системі позашкільної освіти. Тенденції в системі фізичної культури вимагають нового бачення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури [2]. Це в свою чергу потребує удосконалення навчальних планів і програм відповідно до вимог ринку праці та запитів роботодавців.

Оскільки під «підготовкою» розуміють «запас знань, досвіду, здобутих у процесі навчання, практичної діяльності», то у вищому педагогічному навчальному закладі професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури виступає як цілісний процес засвоєння й закріплення загально-педагогічних і фахових знань, умінь, навичок, ознайомлення з передовим педагогічним досвідом. Результатом професійної підготовки є стан готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах [3; 4].

Оновлення та переорієнтація змісту фізичного виховання в сучасній загальноосвітній школі зумовлює необхідність вирішення багатьох проблем підготовки майбутніх учителів фізичної культури, які повинні бути орієнтованими на виховання здорового підростаючого покоління. Так, формування готовності майбутнього учителя фізичної культури до створення і реалізації здоров'язберігаючої діяльності є одним із значущих завдань у професійній педагогіці [2].

У Державній національній програмі «Освіта. (Україна. XXI століття)» наголошено, що система освіти спрямовується на формування у майбутніх фахівців здатностей самостійно здобувати і застосовувати знання з метою успішної самореалізації в усіх сферах життєдіяльності людини. Нормативно-теоретичним підґрунтям освітнього процесу у вищих навчальних закладах слугують ідеї щодо «всебічного становлення особистості, самореалізації її можливостей» у професійній діяльності. Практичне застосування таких ідей у педагогічній практиці зумовлюється подоланням суперечностей між недостатньою поінформованістю майбутніх фахівців про багатоманіття функцій професійної діяльності вчителя фізичної культури і необхідністю свідомого та самостійного їх виконання з метою самореалізації та самовдосконалення, між уявленнями 17 про сутність майбутньої професії, а також особистісних, індивідуальних професійно значущих якостей, найбільш інтенсивне формування яких відбувається у віковий період із 15 до 25 років [1, с. 3].

Позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти, визначеної Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», і спрямована на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні.

Здобуття позашкільної освіти ґрунтується на принципі добровільності вибору типів закладів та видів діяльності, а також здійснюється за участю батьків або осіб, які їх замінюють, трудових колективів, громадських організацій, товариств, фондів.

Державна стратегія в галузі позашкільної освіти спрямована на:

- забезпечення прав громадян на здобуття позашкільної освіти;
- визначення основних засад державної політики щодо позашкільної освіти;
- створення нормативно-правової бази для її подальшого розвитку;
- встановлення правових засад діяльності позашкільних навчальних закладів;
- визначення основних напрямів, змісту і форм навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах;
- створення умов для благодійної діяльності юридичних і фізичних осіб з метою розвитку позашкільної освіти;

- створення умов для соціального захисту педагогічних працівників, вихованців, учнів і слухачів позашкільних навчальних.

Типи позашкільних навчальних закладів:

1. Дитячо-юнацькі спортивні школи.
2. Клуби: військово-патріотичного виховання, дитячо-юнацькі (моряків, річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів, десантників, прикордонників, радистів, пожежників, автолюбителів, краєзнавців, туристів, етнографів, фольклористів, фізичної підготовки та інших напрямів).
3. Мала академія мистецтв (народних ремесел).
4. Мала академія наук учнівської молоді.
5. Дитячо-юнацькі табори.
6. Центр, палац, будинок, клуб художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання.
7. Центр, будинок, клуб еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів.
8. Центр, будинок, клуб науково-технічної творчості учнівської молоді, станція юних техніків.
9. Центр, будинок, клуб, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станція юних туристів.
10. Центри: військово-патріотичного та інших напрямів позашкільної освіти.
11. Дитяча флотилія моряків і річковиків.

Враховуючи значний перелік позашкільних навчальних закладів актуалізується проблема формування готовності випускників ВУЗів до роботи у зазначених закладах.

Література:

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). – Київ : Райдуга, 1994. – 53 с.
2. Олефір Г. В. Сутність проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури / Г. В. Олефір. // Науковий вісник Донбасу. – 2011. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_1_18
3. Осадча Т. Ю. Професійна підготовка викладачів фізичного виховання в університетах США: Автореф. дис... канд. пед. наук: 33. 00. 04 [Електронний ресурс] /; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2005. – 20 с.
4. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: Автореф. дис. д-ра пед. наук: 13. 00. 04 /; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2003. – 45 с.

РОМАСКЕВИЧ Аліна

ШЛЯХИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ

Екологізацію національної освіти на сучасному етапі її реформування Міністерство освіти і науки України розглядає як важливе стратегічне завдання [1]. Екологізація освіти передбачає наповнення екологічною компонентою змісту навчальних програм підготовки фахівців з усіх спеціальностей. Вона повинна стати ключовим фактором творення інноваційної освітньої парадигми підготовки і виховання фахівця з еколого-економічним способом мислення. Йдеться про формування нової людини, відповідальної перед суспільством за результати своєї діяльності, спроможної забезпечувати сталий розвиток суспільства, жити та працювати у гармонії з природою [2].

Аграрні навчальні заклади готують фахівців для сільськогосподарської сфери господарювання, де виробничо-господарська діяльність безпосередньо пов'язана з використанням природних ресурсів. Водночас її здійснення суттєво обумовлене зворотнім впливом навколишнього середовища. Адже основним засобом аграрного виробництва є земельні ділянки сільськогосподарського призначення, а також інші природні ресурси (водні, лісові). На сьогодні вкрай актуальними стають проблеми охорони і збереження навколишнього середовища в процесі здійснення сільськогосподарської виробничої діяльності, а також забезпечення якості і безпечності сільськогосподарської продукції.

Саме ці обставини та перехід аграрної сфери України на засади сталого розвитку вимагає внесення змін в наявній системі підготовки кадрів для сільськогосподарської діяльності у напрямі екологізації освіти. Екологізація знань забезпечить екологізацію традиційної аграрної сфери, приведення її у відповідність із законами природи, підготовку і

виховання нової людини з принципово новим способом економічного мислення, а в остаточному підсумку – до гармонійного співіснування суспільства і природи, формування майбутньої екологічної цивілізації.

Пропонуємо можливі шляхи екологізації аграрної освіти України.

- включення екологічної компетентності фахівця до Переліку загальних компетентностей під час розроблення методології та методичних рекомендацій із підготовки стандартів вищої освіти;
- розробка нових навчальних програм, спецкурсів для розширення бакалаврського та магістерського освітнього рівня;
- організація на базі нових або постійно діючих курсів підвищення кваліфікації для фахівців у сфері державного управління, науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів та ін. викладання еколого-правових дисциплін залежно від профілю підготовки спеціалістів;
- розробка та видання навчально-методичної літератури еколого-правового спрямування для підвищення еколого-освітнього рівня населення, громадських організацій, працівників правничих установ, а також для студентів, аспірантів та викладачів;
- створення мережі регіональних екологічно-просвітницьких центрів на базі закладів освіти, неурядових природоохоронних організацій тощо;
- проведення постійного моніторингу вітчизняної та зарубіжної літератури з питань екологізації освіти, її науковий аналіз;
- проведення наукових, міждисциплінарних конференцій, «круглих столів» та семінарів на теми суміжних проблем, пов'язаних із регулюванням відносин у сфері екології;
- створення Центру правової підтримки екологізації вищої освіти в Україні для сприяння юридичному забезпеченню екологізації вищої освіти;
- запровадження та введення нових магістерських програм еколого-правового спрямування на базі національних вузів або у співтоваристві із міжнародними вузами
- розроблення і введення на рівні навчальних закладів концепції сталого екологічного розвитку, остаточною метою якої може стати отримання звання «Зеленого університету».
- створення Студентської екологічної ради при ректораті вищих навчальних закладів або при студентській раді тощо.

Вважаємо, що екологізація вищої освіти може відбуватися за рахунок реалізації низки навчальних, наукових, організаційно-правових та інших заходів, впроваджуваних як на національному, так і локальному рівнях, тобто у вищих навчальних закладах або органами місцевого самоврядування чи державними адміністраціями. [3, 4]

Література:

1. Про екологізацію вищої освіти України з метою підготовки фахівців для сталого розвитку : рішення колегії М-ва освіти і науки України від 27. 11. 2015 р. протокол № 10/5-4 // Науковий вісник НЛТУ України. – Львів, 2015. – Вип. 25. 10. – С. 5.
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21. 12. 2010 р. № 2818-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 3. – Ст. 158.
3. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : науково-методичний посібник для вчителів / за ред. О. І. Бондаря. – Херсон : Грін Д. С., 2015. – 228 с.
4. Туниця Ю. Ю. Про екологізацію вищої освіти України з метою підготовки фахівців для сталого розвитку : доповідна зап. колегії М-ва освіти і науки України, 10. 11. 2015 р. // Науковий вісник НЛТУ України. – Львів, 2015. – Вип. 25. 10. – С. 9–14.

РУДЕНКО Любов

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК ОСНОВА ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Реалізація процесу гуманітаризації системи вищої школи відбувається на основі зміни провідного вектору розвитку ідей гуманістичного підходу до організації навчально-виховної роботи вищих навчальних закладів.

Метою цієї роботи є теоретичне обґрунтування доцільного вивчення проблеми реалізації цінностей гуманістичної педагогіки у формуванні освітнього процесу у вищій школі.

Гуманістична педагогіка – напрям у сучасній теорії і практиці навчання й виховання. У центрі уваги гуманістичної педагогіки – унікальна цілісна особистість, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприймання нового досвіду, здатна на свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях. Саме досягнення особистістю такої якості проголошується гуманістичною педагогікою як головна мета виховання на відміну від формалізованого передавання учням знань і соціальних норм у традиційній педагогіці [4, с. 15].

Реалізацію положень гуманізації навчання та впровадження особистісно-орієнтованого підходу бачимо у створенні просторово-гуманного розвивального середовища в навчальному закладі як застави всебічної підготовки майбутнього вчителя. Л. Кондрашова наголошує, що «навчання, засноване на педагогічній взаємодії, має забезпечити ефект співрозуміння, співдії, які стимулюють перспективу зростання учнів, розвиток професійних поглядів, активної педагогічної позиції та творчого стилю їхньої діяльності» [1].

Головним завданням вищої педагогічної школи є підготовка майбутніх учителів, наповнення їх знаннями з певними компетенціями та практичним досвідом. Пріоритетна роль у гуманітаризації вищої школи належить мовній, літературній, естетичній освіті, завдяки яким студенти краще пізнають світ людей, оволодівають уміннями самоорганізації й саморегуляції поведінки. У процесі навчання у вищій школі студент має здобути досвід професійної самореалізації, постійно збагачувати власний творчий потенціал.

Методика викладання у вищій школі базується на гуманітаризації освіти, викладач використовує прийоми й методи гуманістичної педагогіки для всебічного розвитку студентів [2].

Поволі змінюються погляди щодо якості освіти в контексті більш глибокого її розуміння як культурного процесу, що втілюється в гуманних і творчих способах взаємодії його учасників [3].

Педагогічний процес, побудований на положеннях гуманістичної педагогіки, спирається на особистість учня, полягає в конструктивній роботі учня та учителів, під час якого вчитель намагається всіляко розвивати ініціативу та створити всі умови для їхнього особистісного та творчого розвитку.

Однією зі складових процесу реалізації провідних положень гуманітизації освіти стає індивідуально-орієнтований підхід, центральним положенням якого є новий погляд на суб'єкта, що включає в себе основні процеси всебічного розвитку особистості, ні в якому разі не пригнічуючи її творчого потенціалу й самореалізації.

З позицій гуманізму кінцева мета виховання полягає в тому, щоб кожний вихованець міг стати повноцінним суб'єктом діяльності, пізнання та спілкування, вільною, самодіяльною особистістю. Міра гуманізації освітнього процесу визначається тим, наскільки вона створює передумови для самореалізації особистості, розкриття всіх закладених у ній природних задатків, її здатності до свободи, відповідальності та творчості.

Отже, гуманітаризація освіти – це повернення всіх наук до людини, на формування духовного світу спеціаліста, орієнтованого на загальнолюдські цінності. Гуманітаризація змісту освіти – багатоперспективне явище, яке забезпечується можливостями не лише гуманітарних, а й інших навчальних дисциплін.

Література:

1. Кондрашова Л. В. Процесс обучения в высшей школе / Л. В. Кондрашова. – Кривой Рог : И. В. И., 2000. – 169 с.
2. Малихін О. В. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / О. В. Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьєва, Г. І. Матукова. – Сімферополь: Дайрі, 2011. – 270 с.
3. Малихін О. В. Формування загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей – монографія / О. В. Малихін, І. С. Гриценко. – Київ: Видавництво ТОВ «НВП»Інтерсервіс», 2015. – 492 с.
4. Тезаурус методичного працівника. Укладач Демченко В. В. – Рівне: РОППО, 2012. – 72 с.

РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ САНІТАРНО-ГІГІЄНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ АГРОЕКОЛОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

На підставі аналізу медико-біологічної, психолого-педагогічної, філософської, соціологічної літератури була визначена структура санітарно-гігієнічної культури, що є єдністю когнітивного, ціннісно-мотиваційного, діяльнісного і рефлексивного компонентів. Досліджуючи компоненти самоосвітньої компетентності студентів, беручи до уваги їх взаємозв'язок, маємо змогу розробити систему критеріїв, які є основою оцінки рівня сформованості самоосвітньої компетентності у майбутніх фахівців агроекологічного профілю та розкрити їх показники. Критерії оцінювання сформованості самоосвітньої компетентності студентів є вихідним моментом для визначення рівнів розвитку цієї якості.

Таким чином, діагностика санітарно-гігієнічної культури дозволить вихователям і фахівцям спроектувати цілісний, але при цьому варіативний здоров'язберігаючий педагогічний процес в освітньому закладі, в якому будуть створені педагогічні умови, що дозволяють кожному студенту бути здоровим і максимально розкритися, а значить, розвиватися в різних видах діяльності і спілкуванні. Для вирішення зазначених завдань використовується комплекс діагностичних методів: спостереження; бесіди з студентами; діагностичні ігрові завдання; проблемні ситуації; аналіз продуктів діяльності; контент-аналіз; особистісно-соціальні характеристики студентів; тест тривожності (Р. Темпл, М. Дорки, В. Амен); анкетування. Розглядаємо критерії сформованості санітарно-гігієнічної культури у студентів агроекологічних коледжів як сукупність сутнісних ознак, які дають можливість зробити висновки про стан і рівень її сформованості. Вважаємо, що критерії ефективності формування санітарно-гігієнічної культури студентів мають охоплювати всі характеристики досліджуваної компетентності, бути взаємопов'язані та в своїй єдності зумовлювати саму організацію цього процесу.

Визначено критерії та показники культури здоров'я особистості, зміст яких зумовлено тим, наскільки особистістю усвідомлюються здоров'я і культура як загальнолюдські цінності; наскільки проявляється універсальність зв'язків особистості з навколишнім світом і людьми; наскільки проявляються її дієво-вольові якості. Про наявність культури здоров'я ми судимо, спираючись на такі критерії, як когнітивний, ціннісно-мотиваційний, діяльнісний, рефлексивний. Їх показниками виступають ціннісні орієнтації та якості особистості, що є основою санітарно-гігієнічної культури майбутнього фахівця агроекологічного профілю. Визначаємо три рівня готовності майбутніх молодших фахівців-екологів до реалізації здоров'язбереження: високий (системно-моделюючий діяльність), середній (системно-моделюючий і локально-моделюючий знання) і низький (репродуктивний; адаптивний).

Таким чином, санітарно-гігієнічну культуру особистості можна представити як інтегративну якість, яка характеризується високим рівнем володіння системою гігієнічних знань, інтересів, мотивів, цінностей, значущих якостей, умінь, навичок здоров'язберігаючої діяльності і поведінки. Система діагностики рівня її сформованості у студентів охоплює когнітивний, діяльнісний, мотиваційно-ціннісний і рефлексивний критерії з відповідно визначеними критеріями, показниками та рівнями.

ТЕРЕЩЕНКО Тетяна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Професійна підготовка фахівця із соціальної роботи ґрунтується на кваліфікаційних вимогах, що поєднують у собі сукупність професійних вимог, характеристик, показників, цінностей, ролей, функцій.

Фахівець із соціальної роботи – це особа, яка має необхідні інтелектуальні, моральні, особистісні якості для виконання особливого, інтегрованого, універсального виду діяльності у соціальній сфері. Дана професія спрямована на соціальну сферу, тому необхідною умовою для вибору цієї професії є соціальна спрямованість особистості, вміння організовувати професійну діяльність, наявність відповідних соціальних якостей: гуманізму, доброзичливості, справедливості, відповідальності, терпеливості, врівноваженості, готовності стати на захист

клієнта, прийти на допомогу, підтримати.

Специфіка функцій діяльності потребує безперервного самовдосконалення, широкої проінформованості, обізнаності, ерудиції, глибоких спеціальних знань. Спеціаліст має бути цікавим для оточення та організованим [1].

Організаційний процес – це достатньо складний вид діяльності. Його складність полягає у необхідності вибору рішення з безлічі можливих альтернатив, кожна з яких не поступається решті з точки зору раціональності прийняття організаційного рішення.

Організаційна функція фахівця соціальної сфери:

- координує діяльність і взаємодію всіх суб'єктів соціального виховання;
- сприяє соціально корисній діяльності дітей і підлітків;
- формує демократичну систему стосунків у підлітковому середовищі, а також серед дітей і дорослих;
- сприяє розкриттю здібностей, талантів, обдарувань, вихованців через їх участь у науковій, технічній, художній творчості.

Спеціаліст повинен знати: теоретичні засади організаторської діяльності соціального педагога; особливості соціального менеджменту; основні функції організатора соціально-педагогічної діяльності; особливості планування соціально-педагогічної діяльності; функції та способи координації контролю і діяльності соціального педагога; особливості організації та управління різними соціальними групами і в різних соціумах.

Спеціаліст повинен уміти: визначати пріоритетні напрями діяльності; правильно розподіляти функціональні обов'язки учасників соціалізуючого процесу; планувати основні етапи майбутньої діяльності; координувати та коригувати діяльність учасників соціально-педагогічного процесу; налагоджувати співпрацю і партнерство з різними соціально-виховними структурами.

Реалізація організаційної функції відбувається в процесі організаційної діяльності. Організаційна діяльність це сукупність процесів, за допомогою яких фахівець усуває невизначеність та конфлікти поміж співробітниками організації щодо роботи або повноважень і створює середовище, придатне для їх спільної діяльності.

Складовими організаційної діяльності є прийняття управлінських рішень стосовно: ступеня розподілу праці (рівень спеціалізації); принципу групування робіт та видів діяльності; розміру підрозділів; рівня та обсягу делегування повноважень; механізмів координації.

Необхідною умовою успішної реалізації зазначеної функції є врахування принципів організаційної діяльності:

- принцип мети (організація та її підрозділи працюють заради досягнення загальної мети);
- принцип стійкості (забезпечення стабільності системи управління, яка не підлягає докорінним змінам під впливом внутрішнього та зовнішнього середовища);
- безперервного вдосконалення (постійна систематична організаційна робота з удосконалення процесу організації та реалізації управлінських рішень);
- принцип обсягу контролю (кожний заступник в змозі проконтролювати роботу обмеженої кількості підлеглих);
- особистої відповідальності керівника за дії підлеглих;
- принцип відповідності відповідальності наданим повноваженням;
- пріоритету функцій (управлінська функція утворює орган управління, а не навпаки);
- принцип комбінування (раціональне поєднання централізму та самостійності).

Таким чином, організаційна функція діяльності фахівця соціальної сфери відображають індивідуальні особливості людини, які дають їй змогу усвідомлювати організаційні норми й цінності для здійснення раціонального вибору у повсякденному житті, а також для налагодження дієвих відносин у процесі професійної діяльності в цілому.

Література:

1. Пригодій М. А. Використання компетентнісного підходу при підготовці майбутніх учителів до профільного навчання учнів / М. А. Пригодій // Матеріали міжнародної наук. -практ. конф. [«Технологічний підхід у підготовці майбутніх учителів»], (Умань, 29-30 квіт. 2011 р.)»; ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – Вип. 3. – С. 167–173.

ТВОРЧА АКТИВНІСТЬ ЯК АСПЕКТ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ЛІСОВОГО І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Поняття покращення якості освітнього процесу, задоволення суспільної потреби у висококваліфікованих неординарних фахівцях, зокрема лісового і садово-паркового господарства спонукає теоретиків і практиків до постійного пошуку нових шляхів вдосконалення навчального процесу. Одним із результатів цього пошуку стало звернення науковців до проблеми формування розвитку професійної творчості майбутніх фахівців, про що свідчить кількість наукових досліджень останніх років.

Творча активність майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства є неодмінною умовою обов'язковою складовою його професіоналізму та компетентності.

У своїй роботі ми розглянули творчу активність як складне особистісне утворення, що виступає умовою й результатом педагогічної діяльності, забезпечує нестандартний підхід і творче вирішення професійних завдань, імponує думка науковців, що будь-яку людину можна навчити вирішувати поставлені завдання творчо, з цією метою необхідно формувати та постійно розвивати професійні якості, творчий потенціал [1]. Одним з аспектів розвитку професійної творчості майбутніх фахівців є феномен творчої активності. Це лише початковий, але важливий етап формування професійної творчості майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства на шляху їх подальшого розвитку удосконалення і поглиблення, яке відбуватиметься протягом усієї подальшої професійної діяльності. Тому саме джерела формування відповідних феноменів творчої активності у розвитку професійної творчості у їх якостей належать до системи професійної освіти. Успіх у подальшій діяльності та кар'єра залежить від правильного вибору спеціалізації але й від творчої активності іти в ногу з часом, що згодом дасть можливість найбільш повно розвивати та вдосконалювати професійні навички особистості та сприяти їх розвитку та розквіту.

Загалом можна відзначити існування надзвичайно широкого діапазону поглядів значення терміну активної творчості, і в межах статті ми мали на меті їх проаналізувати, узагальнити та надати власну інтерпретацію змістової сутності творчої активності у розвитку професійної творчості.

Н.Л. Біла зазначає, що творча активність є цілісною якістю особистості, яка спрямована на перетворення діяльності. Вона є не відокремленою групою вмінь та навичок, а цілісним формуванням якостей, що визначають ідейну зрілість особистості, її моральну позицію, високий рівень загальної культури, активну виконавську діяльність і методичну підготовку.

Р.А. Нізамова розглядає творчу активність як складне ставлення людини до дійсності, як комплекс якостей людини, де взаємодіють інтелектуальні, вольові, емоційні процеси; як прагнення проникнути в суть речей, застосувати нові прийоми подолання перешкод, здібність вносити елементи новизни у способи виконання завдань та розв'язання завдань

За В.А. Сластьоніним професійна підготовка і розвиток творчої активності майбутнього фахівця – це єдиний цілісний, нероздільний процес, тобто система, що може бути розкрита на двох рівнях аналізу: процесуальному та мотиваційно-ціннісному. В процесуальному аспекті аналізується навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі та його вплив на формування творчої особистості майбутнього спеціаліста. Однак результати професійної діяльності майбутнього фахівця залежать від мотиваційно-ціннісних чинників особистості. Орієнтація на нові, нетрадиційні підходи до діяльності, що є однією з умов ефективності функціонування операційно-технологічного компонента системи, виявляє себе в способах, якими фахівець намагається здійснити свою професійну діяльність (у теорії чи на практиці), розкрити себе як творчого фахівця [3].

Л.Р. Михайлишин у своїй науковій праці зазначає необхідним компонентом у формуванні творчої активності є сформована система знань, структура якої охоплює знання загальної теорії творчості, до якого належать переконання та погляди на діяльнісний процес як на нерозривний зв'язок навчання та роботи з творчим процесом, професійна творча спрямованість, що розкривається в творчій активності, відповідальному та творчому ставленні до фахівців, професії та праці [2]

Освітнє середовище, на думку К.І. Приходченко, здатне набувати творчого характеру й допомагає відійти від репродуктивного засвоєння знань до активної творчої діяльності. Дослідниця слушно зауважує, що при моделюванні освітнього середовища необхідно привчити студентів до самоосвіти й самовдосконалення, сприяти розвитку їхніх здібностей та обдарувань, креативного мислення, формуванню особистості з гнучким розумом, залучати до активної самостійної творчої роботи.

На даному етапі нашого дослідження ми відзначаємо, що формування творчої активності майбутнього фахівця більш ефективно буде відбуватися за таких складових:

- наявність творчого потенціалу та суб'єктної потреби у творчій професійній діяльності;
- прагнення до творчості;
- мотиваційне забезпечення творчої діяльності;
- створення творчо розвиваючого середовища;
- єдність і наступність репродуктивного і продуктивного, що послідовно реалізуються в організації творчого пошуку;
- включення матеріалу, що сприяє переходу пізнавального інтересу зі стадії простого орієнтування, епізодичного інтересу на стадію більш стійких пізнавальних відносин;
- особистісно-орієнтована спрямованість освітнього процесу.

Таким чином, виходячи із зазначених визначень творча активність – це психологічний процес на який виявляються ініціативність, самостійність, емоційна чутливість, волевільні якості, цілеспрямованість в діях, свідомість вчинків; інтегративне особистісно-діяльнісне утворення, яке поєднує в собі інтереси і потреби, спрямованість і схильність, рівень розвитку і мотивацію, що обумовлюють результативність різних видів діяльності майбутніх фахівців, як найважливішої риси професіоналізму припускається і врахування вікових і структурних компонентів майбутнього фахівця.

Удосконаленню і розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців сприятиме використання потенційних можливостей двоетапної педагогічної системи, що виявлені в результаті проведення науково-дослідної роботи та відображені у методичних рекомендаціях щодо формування готовності бакалаврів.[1]. Для майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства розвиток професійної творчості є тим осередком, який закладає основу творчої активності і лежить в основі їх пізнавального інтересу, важливо навчити вчитися, сформувати всі необхідні для цього знання, уміння, навички і, що надзвичайно важливо, використовувати їх в практичній діяльності.

Література:

1. Пригодій М.А. Світовий досвід підвищення кваліфікації та перепідготовка педагогічних працівників систем допрофесійної та професійної освіти молоді / М.А. Пригодій // Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. Вісн. Черніг. держ. пед. ун-ту ім. ТГ Шевченка. – Чернігів: ЧДПУ, 2011. – Вип. 3. – С.200 – 203.
2. Слостенін В.А. Педагогіка/В.А. Слостенін, І.Ф. Ісаєв, А.І. Мищенко, Е.Н. Шиянов // Учеб. пособие для студентов вузов. Под ред. В.А. Слостенина; Междунар. акад. наук пед. образования. М.: Академия, 2008. – 576 с.
3. Михайлишин Р. Формування творчої активності майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки / Р. Михайлишин // Матеріали звітних наукових конференцій кафедри загальної та соціальної педагогіки. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – Вип. 6. – С. 38.

ЮРЧЕНКО Наталія

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ У ПОЛЬЩІ

Зміни, що сьогодні відбуваються в усіх сферах професійної діяльності людини, постійне оновлення техніки і технології виробництва, інтелектуалізація праці, швидка зміна предметів та засобів діяльності зумовлюють необхідність реформування системи професійної освіти та пошуку нових підходів до поєднання та врівноваження теоретичної і практичної підготовки майстрів виробничого навчання у Польщі.

Сьогодні у вищих навчальних закладах Польщі досить гостро стоїть питання професійної підготовки інженерів-педагогів, яка тривалий час зазнає серйозної критики, зокрема, вказується на недостатній рівень педагогічної освіти у вищих технічних навчальних закладах, у яких здійснюється підготовка інженерів-педагогів. Це зумовлює актуальність

детального дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання.

Основні прогалини в педагогічній освіті Польщі стосуються недостатньої кваліфікації педагогічних кадрів, які забезпечують процес професійної підготовки, організаційних умов здійснення виробничої підготовки, малої кількості годин, що передбачені для виробничого навчання [2, с. 5].

Т. Якимович, досліджуючи зарубіжний досвід у підході до професійно-практичної підготовки, визначила виробниче навчання як послідовно організований процес спільної діяльності майстра та учнів, який спрямований на формування у них тих практичних професійних знань, навичок та вмінь, що відповідатимуть сучасному рівню техніки і технології виробництва [3, с. 6].

Е. Нероба зазначає, що в Польщі, по відношенню до працівників, які викладають у професійному навчальному закладі, використовується два терміни «викладач професійної освіти» і «інженер з педагогічною підготовкою», які для наших реалій є тотожними до поняття «інженер-педагог» [2, с. 4].

У своїх працях Е. Нероба вказує на те, що викладач професійної школи повинен володіти необхідними для свого фахового предмета знаннями та загальнопрофесійними і спеціальними вміннями, а також навичками, які створюють можливості для вільного оволодіння професією. Майстер виробничого навчання, відповідно, повинен бути фахівцем, який імponує своїм учням завдяки професійним теоретичним знанням та практичним вмінням. Тобто, перед нами постає такий педагог, який має достатню інженерну підготовку, володіє знаннями з основ педагогіки і психології, а також має високий рівень робітничої кваліфікації з відповідної професії.

Для досягнення цієї мети необхідний високий рівень підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання у навчальному закладі, достатньо тривалий період якісної роботи майбутнього викладача на підприємстві, а також постійне підвищення кваліфікації. Недотримання цих умов може призвести до формування академічних, книжкових знань, які часто в розрізі з практичним досвідом позбавлені актуальності та практичної цінності [1, с. 111].

Це означає, що надто велика кількість лекційних годин за рахунок практичних занять є негативною рисою в процесі підготовки майстрів виробничого навчання. Недостатність годин відведених для виробничого навчання у польських вищих технічних навчальних закладах перешкоджає майбутнім майстрам в достатній мірі оволодіти необхідними знаннями, сформувати відповідні навички та зрозуміти проблеми методології психолого-педагогічної роботи для подальшої педагогічної праці.

Тому у системі професійної освіти робітничих кадрів в Польщі присутні два типи взаємодії теоретичної і практичної підготовки:

- паралельний (теоретична підготовка відбувається у навчальних закладах одночасно з виробничим навчанням на підприємстві);
- послідовний (професійно спрямоване теоретичне навчання відбувається у навчальних закладах, після нього – спеціалізація на підприємстві).

Такий підхід дозволяє частково вирішити проблеми щодо врівноваження практичної та теоретичної підготовки, що не можуть виключати одна одну.

У сучасних умовах основною тенденцією розвитку виробничого навчання в Польщі є інтеграція навчання і виробництва в умовах наскрізної ступеневої неперервної професійної підготовки за модульним принципом на основі навчально-виробничих завдань, що визначаються з урахуванням реальних умов виробництва. Це дасть змогу ефективніше використовувати час для підготовки.

Отже, можна зауважити, що професійна освіта в Польщі в основному спрямована на різнорівневе та безперервне формування професійних знань і вмінь, необхідних майбутнім майстрам виробничого навчання для здійснення ефективної професійної діяльності.

Література:

1. Нероба Е. Підготовка інженерів-педагогів у Польщі в умовах інтеграції з Європейським Союзом

/ Е. Нероба // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2001. – Вип. 4. – С. 110-118.

2. Нероба Е. Професійна підготовка інженерів-педагогів у вищих технічних навчальних закладах Польщі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13. 00. 04 / Е. Нероба; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2003. – 22 с.

3. Якимович Т. Д. Основи дидактики професійно-практичної підготовки : навчально- методичний посібник / Т. Д. Якимович. – Львів : НМЦ ПТО у Льв. обл., 2013. – 137 с.

БІЛЕЦЬКИЙ С.

ГУМАНІСТИЧНИЙ СТИЛЬ ЛІДЕРСТВА У ТЕОРІЇ ЦІННІСНОГО ОБМІНУ ТОМАСА І СЮЗАН КУЧМАРСЬКІ

Теорія ціннісного обміну розроблена Томасом і Сюзан Кучмарські в 1990 роках [1, с. 44-47]. Базується на концепції стейкхолдерства (stakeholder – власник долі капіталу, підприємства) та підкреслює, що люди готові йти за тим, у кого є чому навчитись (широка ерудиція, знання, прийоми та методи керівництва, духовне багатство, емпатія, ефективна побудова взаємовідносин тощо). Послідовники бачать у взаємодії з лідером свої переваги ціннісного обміну. Теорія базується на двох важливих постулатах: 1) лідер суттєво впливає на розвиток цінностей і норм поведінки членів певної організації; послідовники спостерігають, обговорюють і пояснюють все, що робить і говорить лідер і, тим самим відчують вплив з його боку; лідери використовують цей вплив для утвердження відповідних групових цінностей; 2) лідерству, яке засноване на ціннісному обміні, необхідно і можливо навчитись у процесі діяльності; лідерами не стають випадково і знезацька, це процес перманентного вдосконалення особистості; суб'єкт, який хоче бути лідером, має постійно самовдосконалюватись, шляхом практичної діяльності, взаємодіяти з іншими індивідами, набувати потрібний досвід.

Для реалізації зазначених аспектів лідеру треба розвивати міжособистісні взаємини і створювати умови для відкритого і довірливого спілкування. При цьому забезпечується навчання послідовників основним стилям лідерської поведінки, зростає їх управлінська майстерність. Субординована формула «лідер – послідовники» перетворюється в багатополярну систему, де послідовники набувають якостей лідера, стаючи співучасниками лідерського процесу.

Ціннісний обмін, при якому відбувається перетворення послідовників у стейкхолдерів, розгортається у три етапи: 1) послідовники займають пасивно-споглядальну позицію; 2) займають активну позицію, але не дорівнюють лідеру; 3) послідовники стають власниками долі управлінського капіталу і долучаються до процесу розробки, прийняття і втілення управлінських рішень, виробляють і утверджують відповідні смисли і цінності.

Сюзан і Томас Кучмарські виділяють цілий ряд показників ціннісної взаємодії лідера і послідовників, а саме: створення позитивних міжособистісних взаємовідносин (лідер для цього прикладає відповідні зусилля, виділяє час для побудови стосунків, вступає у взаємодію з послідовниками, спілкується, формує позитивний морально-психологічний клімат); знання цілей кожного суб'єкта лідерського процесу (послідовники охочіше беруть на себе індивідуальну і колективну відповідальність коли їх потреби і бажання визнаються і задовольняються; лідер має знати потреби своїх послідовників щоб мати можливість управляти їх мотивацією); формування почуття приналежності до спільноти (лідер забезпечує популяризацію цілей організації формуючи на основі цього ціннісно-орієнтаційну єдність послідовників); вирішення міжсуб'єктних конфліктів (лідер упереджує і розв'язує конфліктні ситуації); навчання послідовників лідерській поведінці і лідерській взаємодії (лідер ділиться своїм досвідом, майстерністю, передає знання щодо застосування різних стилів керівництва відповідних конкретним виробничим і життєвим ситуаціям); заохочення ініціативності і розподіл відповідальності (лідером створюються умови для прояву ініціативи послідовниками, але при цьому у них формується готовність брати відповідальність за результати своєї діяльності); формування команди (лідер формує у послідовників здатність працювати у команді шляхом культивування взаємодопомоги і підтримки); діалогічність спілкування (в результаті діалогу «циркулюють» цінності).

Теорія ціннісного обміну наголошує, що у професійному плані зростають не тільки

послідовники, а й відбувається навчання самого лідера. Теорія ціннісного обміну Сюзан і Томаса Кучмарські, за своєю суттю, передбачає гуманістичний стиль лідерської поведінки, коли керівник орієнтується на індивідуальну неповторність послідовників, їх потреби та інтереси, прагнення зростати у професійному і кар'єрному плані, виключається взаємодія на засадах домінування, пригнічення ролі підлеглого шляхом нав'язування йому лідерської волі як імперативу. Управлінський процес перетворюється на діалогічну співпрацю на паритетних засадах та передбачає розвиток підлеглого до рівня самого лідера.

Література:

1. Евтихов О. В. Стратегии и приемы лидерства : теория и практика / Евтихов О. В. – СПб. : Речь, 2007. – 238 с.

КОЛІБАБА Анна

ВПЛИВ ОСВІТИ ТА МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ПРИМИРЕННЯ ТА «ПОДОЛАННЯ МИНУЛОГО»

«Хто не пам'ятає минулого,
той не має майбутнього»
М. Рильський

Природа «неприємного минулого» вимагає діалектичного підходу: залишити його й одночасно прийняти. Досі не можна прийти до однозначного висновку Волинської трагедії. У кожного народу, у кожної сторони – своя правда. Більшість молоді звинувачують того ж Степана Бандеру як провідника цієї трагедії, хоч він у 1941-1944 роках перебував у концтаборі у Заксенхаузені і, з огляду на обставини, не міг відповідати за події на Волині та Східній Галичині. Це, звичайно, не змінює того факту, що в цій трагедії винна частина ОУН, яку він створив.

Опитування та дискусії зі студентами польського Вузу підштовхують до висновку, що кожна держава прописує історію досить суб'єктивно.

Є досить багато історично вагомих розбіжностей та претензій, але, дякуючи кожній, ми маємо змогу бачити, що історія нас зв'язувала ще з давніх – давніх, а тому не зайвим буде зробити висновок, що кров поляків і українців не тільки проливалась, але і змішувалась.

Україну і Польщу ще довгий час буде розділяти прірва з питань щодо пошуку ніші для «травматичного минулого», а його маркування в громадянському просторі буде сприйматися чимось абсурдним. Але слід зазначити, що історію ми маємо пам'ятати, шанувати та робити висновки, але, з дипломатичної точки зору, вагомим внеском в майбутнє є саме співпраця, взаємодопомога, підтримка та повага до культурної спадщини кожної сторони.

В наш час «політика» пише свою правду, провокує в своїх інтересах, нав'язує пересічному громадянину те, що вигідно для неї особисто. Щоб провокувати, переписувати історію, «клеїти маркування» було складним та менш дієвим, в першу чергу треба дати змогу бачити все на власні очі, вивчати та обговорювати між населенням обох країн.

Дивно було б говорити про «дружні відносини країн», адже країни не можуть мати друзів, вони можуть мати лише спільний інтерес, мирні відносини та тому подібне, але якщо вплинути на дружні відносини народів, то при необхідності в свій час це може примирити і самі країни.

«Історичне примирення потрібно максимально деполітизувати. Все, що потрібно було з боку політиків у цій сфері, вже зроблено у минулому. І щоразу порушувати тему взаємного прощення на політичному рівні – лише дискредитувати взагалі саму ідею примирення», – влучно висловився голова Інституту національної пам'яті Володимир В'ятрович. [4]

Майбутнє – за молоддю. Співпраця зі створення програм обміну – вагомий внесок в майбутнє відносин наших країн. Школярі, студенти мають отримати можливість знайомитися з життям та культурою в іншій країні за допомогою як короткострокових, так і тривалих поїздок. Талановита молодь отримує можливість поглиблювати свої знання через стипендіальні програми. Українські студенти вже посідають перше місце серед закордонних студентів у Польщі, дуже важливо залучати більше польської молоді до освітніх програм та стажування в Україні.

О. Абрамчук підкреслює важливу роль дискусій для досягнення примирення саме

молоді України та Польщі на історичному рівні. Це можуть бути як спонтанні дискусії, викликані суспільними подіями, повідомленнями ЗМІ, так і спеціально організовані, до яких слід ретельно підготуватися: визначити тему, підготувати запитання для обговорення, щоб студенти опрацювали відповідні літературні джерела, продумали свої виступи. Під час таких дискусій формується культура мислення й культура мовлення, логіка студентів, виявляються їхні інтелектуальні здібності, відбуваються зміни поглядів на суспільні явища, переоцінка цінностей, а разом з тим, вони замислюються над своєю життєвою та громадянською позицією.

Стан справ у освітянській галузі суттєво впливає практично на всі сфери суспільного життя, на формування ставлення населення до кардинальних суспільних трансформацій. Освіта – це запорука майбутнього країни, важлива складова її національної безпеки. Без належної освіти держава, народ і культура не мають майбутнього.

На сьогоднішній день вже багато Вузів приймають участь у програмах обміну студентів, міжнародних конференціях за участю фахівців та студентів з різних країн, програмах підвищення кваліфікації різних галузей тощо. Це допомагає як у розвитку та вдосконаленні в науковій сфері, так і сприяє розбудові на терені наших держав «культурного миру» та поваги до культурної спадщини наших товаришів. Слід зауважити, що українсько-польська співпраця в галузі освіти має безпосередній вплив на процес декомунізації, який набув масового та системного характеру після Революції гідності в 2014 році.

На своєму неодноразовому досвіді, як учасник програм обміну студентами, свідчу, що це не тільки поглиблює знання, розширює бачення, знайомить з культурою та мовою, надихає на співпрацю, але також є кроком у мирне майбутнє, творення нової української ідентичності в очах суспільства.

З метою перевірки гіпотези про користь впливу освіти та міжкультурного діалогу на розвиток мирного майбутнього наших народів, мною було проведено анкетування серед 48 людей (23 поляки віком від 24 до 50 років, 25 українці віком від 20 до 60 років).

Аналіз отриманих даних показав, що гіпотеза нашого дослідження у колі анкетованих осіб підтвердилась. Тому, задля забезпечення міцного миру, задля створення нової ери у польсько – українських відносинах, задля протистояння ідеологічним диверсіям, задля культурного розвитку наших країн є необхідною співпраця на освітянському рівні та робота над вдосконаленням умов для діалогу між нашими культурами та народами, який буде ґрунтуватися на повазі спільних цінностей.

Наш час дає змогу нам зробити висновки та створити нову історію – «братерську», і ми не маємо права цим знехтувати.

Література

1. Симоненко І. М. Особливості структури історичної пам'яті українського народу та шляхи формування національного історичного наративу / І. М. Симоненко // Стратегічні пріоритети.. 2009.. № 1.. С. 51-61.
2. Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації / Є. Топольський. – К. : К. І. С., 2012.
3. Сивіцький М. Історія польсько-українських конфліктів: у 3-х т. / М. Сивіцький. – К. : Видавництво імені Олени Теліги, 2005. – Т. 2. С. 96
4. Радіо свобода. Подолання минулого в Україні. [Електронний ресурс] / Радіо свобода. – 2017 – Режим доступу до ресурсу: <http://www.radiosvoboda.org/a/28185316.html>.
5. Укрінформ. Примирення України та Польщі потрібно максимально деполітизувати – Вятрович [Електронний ресурс] / Укрінформ. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/politika/primirennya-ukrayini-ta-polschi-potribno-maksimalno-depolitizuvati-v-yatrovich-875694.html>.

ПОЛЬЩА В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.

ZIELIŃSKA Anetta

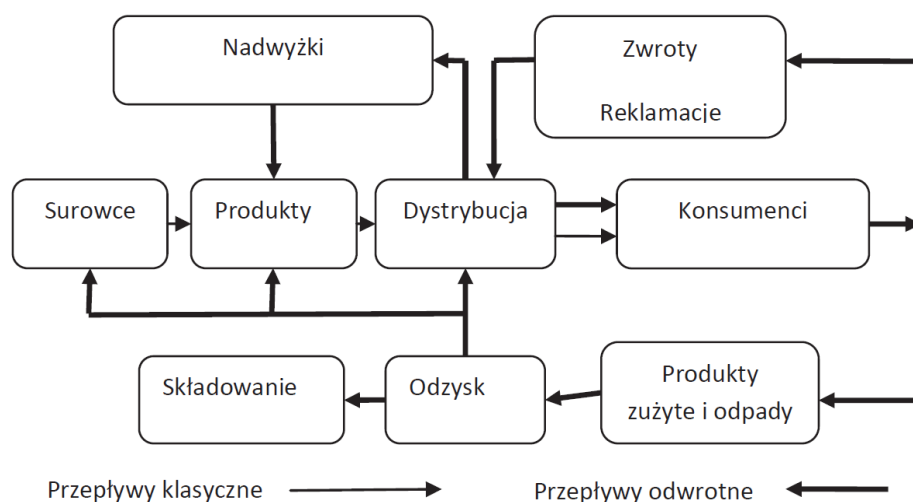
LOGISTYKAZWROTNAWPOLSCIE

Logistyka zwrotna odgrywa bardzo ważną rolę w rozwoju przedsiębiorstw. Wysoka jakość towarów oraz ich cena przestają dzisiaj decydować o powodzeniu sprzedaży. Istotne jest w obsłudze sprzedaży poziom obsługi wraz z dodatkowymi usługami. Dlatego przedsiębiorstwostając logistykę

zwrotną wzbogacając zakres dodatkowych usług świadczonych przez przedsiębiorstwo dla końcowego klienta, co przekłada się na zwiększenie efektywności i polepszenie poziomu obsługi klienta.

W literaturze przedmiotu cytowanych jest wiele definicji logistyki zwrotnej, np. Szołtysek określa «logistykę zwrotną, jako ogół procesów zarządzania przepływami odpadów (w tym produktów uszkodzonych) i informacji (związanych z tymi przepływami), od miejsc ich powstawania do miejsc ich przeznaczenia w celu odzyskania wartości (poprzez naprawę, recykling lub przetworzenie) lub właściwego ich unieszkodliwienia i długotrwałego składowania w taki sposób, by przepływy te były efektywne ekonomicznie i minimalizowały negatywny wpływ odpadów na środowisko». Natomiast według A. Sadowskiego «to dziedzina logistyki zajmująca się badaniem prawidłowości związanych z przepływami produktów, których cykl życia się zakończy. ...przedmiot przepływu stanowią materiały zużyte, a to sprawia, że może być ona postrzegana jako nowa forma usuwania odpadów oparta na dwóch wzajemnie się uzupełniających przesłankach: ekologicznej i ekonomicznej» [3].

Rysunek 1. Logistyka zwrotna a logistyka tradycyjna

Źródło: [1].

Logistyka zwrotna zapewnia gotowość i zdolność efektywnego gromadzenia, segregacji, przetwarzania oraz ponownego wykorzystania zużytych, starych, zepsutych towarów według przyjętych zasad technicznych i procesowych, zgodnie z normami ochrony środowiska. Warto zwrócić uwagę, że logistyka powrotnych przepływów to nie tylko końcowy etap życia produktu, ale dotyczy również szeroko rozumianej obsługi zwrotów i ponownego użyciu produktu niekoniecznie w jego pierwotnej postaci [patrz 6].

Dodatkowo zadania logistyki zwrotnej dotyczą takich działań, jak:

- 1) zbiórka odpadów,
- 2) segregacja,
- 3) transport,
- 4) składowanie w wybranych miejscach,
- 5) przetwarzanie.

Nacisk na stosowanie logistyki zwrotnej w przedsiębiorstwach wywierają również przepisy prawne Unii Europejskiej, które w wielu przypadkach wymuszają na przedsiębiorstwach odbiór od klientów produktów zużytych.

Warto zwrócić uwagę na procesy logistyki zwrotnej [5, s. 462]:

- naprawa i powtórne użycie – ponownego włączenia niezmiennego produktu do systemu, przy czym jego jakość może być niższa niż produktu nowego;
- renowacja (odnowienia) – tzn. przywracania zwrotom odpowiedniej jakości poprzez demontaż, kontrolę i wymianę uszkodzonych części, a także technologiczną modernizację polegającą na zastępowaniu przestarzałych modułów i komponentów technologicznie lepszymi i nowocześniejszymi;
- regeneracja – przywracania zużytym produktom odpowiadającej jakości wymaganej

dla nowych produktów poprzez całkowity demontaż, szczegółową naprawę i wymianę przestarzałych części;

- kanibalizacja – odzysk stosunkowo niewielkiej liczby części i modułów z zużytego produktu i poddanie ich procesowi naprawy, renowacji lub regeneracji;

- recykling – powtórne przetworzenie materiałów zawartych w zwrotach w procesie produkcyjnym, celem otrzymania materiału o przeznaczeniu pierwotnym lub innym.

Stosowanie w przedsiębiorstwie logistyki zwrotnej wpłynie korzystnie na [4, s. 467]:

- redukcję kosztów – ponowne wykorzystanie materiałów (cenne surowce) i gospodarka opakowaniami zwrotnymi;

- wpływ na środowisko – podnoszenie świadomości dotyczącej ochrony środowiska;

- przewagę konkurencyjną – wprowadzenie liberalnej polityki zwrotów towarów (strategia minimalizowania barier zwrotu podczas wymiany produktów), która pozwala na lojalność wobec klienta;

- dyferencjacja wizerunku firmy.

Logistyka zwrotna ma na celu redukcję kosztów, co stanowi podstawowy warunek uzyskania przewagi konkurencyjnej, tak ważnej dla przedsiębiorstw. Jednocześnie pomaga firmie koncentrować się na działaniach społecznych i proekologicznych, co pozwala jej deklarować się jako organizacja społecznie odpowiedzialna i dbająca o środowisko.

Literatura:

1. Janczewski J., *Problematyka zarządzania logistycznym strumieniami powrotnymi*, Smolarek, Małgorzata. Red., Oficyna Wydawnicza «Humanitas», «Zarządzanie»; 1/2013

2. Merkiś-Guranowska A., *Logistyka recyklingu odpadów jako jeden z elementów systemu logistycznego Polski*, «Prace naukowe Politechniki Warszawskiej», z. 75, Warszawa 2010

3. Szoltysek J., *Logistyka zwrotna*, ILiM, Poznań 2009

4. Vaz C., *Some Reasons to Implement Reverse Logistics on Companies*, «International Journal of Environmental Technology and Management», Vol. 16, No. 5/6, 2013

5. Wadhwa S., Madaan J., Chan F. T. S., *Flexible Decision Modeling of Reverse Logistics System: A Value Adding MCDM Approach for Alternative Selection*, «Robotics and Computer-Integrated Manufacturing» Vol. 25, Issue 2, 2009

6. Zielińska A., Prudzienica M., Mukhtar E., Mukhtarova K. (2016), *The examples of reverse logistics application in inter-sector partnerships – good practices*, «Journal of International Studies», Vol. 9, No 3, pp. 207-214.

GAŁKA Agnieszka

POLSKO – UKRAIŃSKIE DOŚWIADCZENIA DROGĄ DO DEMOKRATYZACJI UKRAINY JAKO PRZYSZŁEGO CZŁONKA UNII EUROPEJSKIEJ

Przystąpienie do Unii Europejskiej oraz sama integracja kraju po faktycznym przystąpieniu do Wspólnoty to skomplikowany proces, który wymaga czasu. Niemniej jednak podstawową zaletą przynależności jest zasada umocnienia legitymacji demokratycznej, której najważniejszymi sformułowaniami są: zasada demokratycznej równości obywateli Unii, zasada demokracji przedstawicielskiej, zasada demokracji uczestniczącej, zapewniającej obywatelom Unii udział w jej życiu demokratycznym, m. in. poprzez publiczną wymianę poglądów, jawność i przejrzystość pracy instytucji, przyznanie obywatelom prawa inicjatywy aktu prawnego, dialog społeczny i współpracę z partnerami społecznymi [1, s. 52-53].

Polska będąc członkiem Unii Europejskiej udoskonala zasady demokracji, co ma przełożenie w postępie rozwoju systemów edukacyjnych, celem których jest zwalczanie stereotypów i zwiększanie poziomu tożsamości europejskiej. Edukacja społeczeństwa jest zatem procesem pozwalającym Polakom na czynne branie udziału w zmianach ekonomiczno-gospodarczych. Zachowanie bowiem tożsamości narodowo-kulturowej nie zawsze współgra z nabywaniem tożsamości europejskiej. Niejednokrotnie o nietolerancji świadczyć może wzrastająca liczba przestępstw na tle rasowym i kulturowym prowadząca do absurdalnych wręcz sytuacji ludzi nietolerujących dźwięku obcego języka. Patrząc wstecz można zauważyć, że Polska tuż po zrzuceniu komunistycznego jarzma stała się krajem o wiele bardziej otwartym. Młodzi ludzie z entuzjazmem przyjmowali możliwość nauki innego języka obcego niż rosyjski. Po zniesieniu restrykcji w ruchu granicznym uczestniczyli w międzynarodowych wymianach uczniów umożliwiających poznanie kultury innych państw i nauki języków obcych. Jednocześnie studenci z innych państw byli witani przez społeczeństwo z ciekawością i otwartością. Niestety daje się zauważyć, że proces ten dotyczył

tylko wąskiej grupy młodych ludzi. Nikt nie znalazł pomysłu na wciągnięcie w podobny etos starszej generacji naszego społeczeństwa, które niestety nienadąża za szybkim tempem zmian gospodarczo-ekonomicznych czując się wykluczona i nie rozumiejąc procesów związanych z integracją w Unii Europejskiej. Przykładem może tu być podział kraju na Polskę wschodnią i zachodnią i zwycięstwo ugrupowań prawicowych właśnie w okręgach Polski wschodniej – mniej rozwiniętej gospodarczo, a co za tym idzie posiadającej niższy średni poziom edukacji obywateli.

Podobny los może się zarysować w przypadku przyszłych członków Unii Europejskiej, w tym Ukrainy, która może stanowić szczególnie jaskrawy przypadek. Ukraina targana wojną domową już teraz posiada bardzo spolaryzowane społeczeństwo dzielące się również na wschodnią i zachodnią część z wysokim współczynnikiem nietolerancji. W przypadku wstąpienia Ukrainy do Unii Europejskiej będzie się ona musiała zmierzyć nie tylko z wprowadzaniem odpowiedniego poziomu edukacji ale również z akceptacją tych systemów przez społeczeństwo po obu stronach linii podziału. W związku z tym proces kształcenia społeczeństwa musi zacząć się już teraz. Świadomość wymogu edukacji w tym zakresie powinna stanowić priorytet ukraińskiego rządu i ukraińskiego ministerstwa edukacji narodowej. Duża rola przypadnie tutaj Unii Europejskiej, która świadoma obecnej sytuacji wewnątrz Unii powinna zabezpieczyć środki finansowe na programy edukacyjne a nie tylko gospodarczo-ekonomiczne. Istotną rolę mogłaby odegrać Polska która posiadając olbrzymie doświadczenie w absorpcji środków unijnych. Dzięki temu mogłaby pomóc w przeszkoleniu ukraińskiego personelu w ich wdrażaniu jak również opracowaniu konkretnego celu ich przeznaczenia.

Pierwsze próby już poczyniono. Już teraz Ukraina uczestniczy w wielu projektach Unii Europejskiej, m. in. w Programie Kulturalnym Partnerstwa Wschodniego, którego celem jest zacieśnianie regionalnych więzi kulturowych oraz Regionalnym Programie Informacji i Komunikacji, mającym na celu zwiększenie świadomości społecznej na temat UE poprzez wsparcie dla dziennikarzy i mediów oraz szkolenia. Każdym z nich bierze aktywny udział realizując na swoim terenie przedsięwzięcia dotyczące rozwoju społeczno-gospodarczego i jego zrównoważonego wymiaru [2, s. 248].

Literatura:

1. Barcz J., Kawecka-Wyrzykowska E., Michałowska-Gorywoda K., *Integracja europejska w świetle Traktatu z Lizbony*, PWE, Warszawa 2015.
2. Greta M., *Euroregiony polskie w procesie integracji europejskiej oraz w przezwyciężaniu peryferyjności i dysproporcji regionalnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013.

GORZELAK Aleksander

POLISH EXPERIENCE IN THE INTRODUCTION OF SUBSIDISED AGRICULTURAL INSURANCE OF CROPS AND LIVESTOCK

Governments in developing countries have been increasingly involved in the support of commercial agricultural (crop and livestock) insurance programs in recent years. A striking example is China, where, with support (and premium subsidies) from the central and provincial governments, the agricultural insurance market grew dramatically to become the second largest market in the world (after the United States) in 2008. In India and Mexico, weather-based crop insurance has been developed on a large scale to protect farmers against the vagaries of the weather. Many other countries have investigated the feasibility of agricultural insurance, and some have implemented pilot programs.

One common feature of many agricultural insurance programs is public support for agricultural insurance. With some rare exceptions, such as the hail insurance market, governments are supporting the development and particularly the expansion of agricultural insurance, often by subsidizing premiums.

In their attempt to design and implement agricultural insurance, many governments in developing countries have sought technical assistance from the international community, including the EU.

A recurrent request from governments is for information on the international experience with agricultural insurance, not only in developed countries, in some of which agricultural insurance has been offered for more than a century, but also in middle- and low-income countries. In particular,

there is interest in the experience of public support for agricultural insurance, including its technical, operational, financial, and institutional aspects.

This article aims to inform and update public and private decision makers involved in promoting agricultural insurance about recent developments in agriculture insurance. The literature is heavily biased toward the practice and experience of a few very large public-private programs in Europe, which are driven by large public financial subsidies. This article provides decision makers with a framework for developing agricultural insurance. It is based on an analytical review of the rationale for public intervention in agricultural insurance and a detailed comparative analysis of crop and livestock insurance programs provided with and without government support in more than 65 developed and developing countries. The comparative analysis is based on a survey conducted by the World Bank's agricultural insurance team in 2008. Drawing on the survey results, the article identifies some key roles governments can play to support the development of sustainable, affordable, and cost-effective agricultural insurance programs.

The article does not provide decision makers with a prescriptive model for government-supported agricultural insurance, nor does it prescribe the specific support and intervention roles that government should adopt in order to promote the development of commercially sustainable agricultural insurance in their countries. The article does not provide a detailed technical analysis of the different types of traditional indemnity-based and new weather index crop insurance products and programs adopted in the 65 countries covered by the World Bank survey. Rather, the article is designed to provide policymakers with an updated picture of the spectrum of institutional frameworks and experiences with agricultural insurance, ranging from countries in which the public sector provides no support to those in which governments heavily subsidize agricultural insurance. The article provides some simple financial performance indicators and comparisons between country programs

that subsidize and those that do not subsidize premiums. It is hoped that the article will stimulate debate among local government, local insurance companies, international reinsurers, and aid agencies on the role of government support in promoting the introduction and development of market-based and commercially sustainable agricultural insurance in developing countries.

Review of legal regulations introduced in Poland post EU entry presents likely challenges to be undergone by Ukrainian regulators and farmers keen to accommodate the European framework.

Literature:

1. Pawlowska-Tyszko, J. (red.) (2015); Current status and prospects of development of the tax system and insurance scheme of the Polish agriculture, Monographs of Multi-Annual Programme. Warsaw.
2. Mahul, O., Stutley, C., World Bank (2016); Government Support to Agricultural Insurance. Challenges and Options for Developing Countries. The World Bank, Washington, D. C.
3. Goodwin, B., Smith, V. (2013); What Harm Is Done By Subsidizing Crop Insurance? *Am J Agric Econ* 2013; 95 (2): 489-497. doi: 10. 1093/ajae/aas092
4. Coble, K., Barnett, B. (2013); Why Do We Subsidize Crop Insurance? *Am J Agric Econ* 2013; 95 (2): 498-504. doi: 10. 1093/ajae/aas093

KWIATKOWSKI Cezary

TRANSFORMATION OF POLISH ECONOMY – PRIOR TO AND FOLLOWING ITS SUCCESSION INTO EU

The accession of Poland into EU, together with nine other countries, which took place on May 1, 2004, had unequivocally augmented a transition of Polish economy as converting the centrally planned economy into a market oriented economy was a precondition for the accession. This transition, in turn resulted among other things in a substantive rise of GDP per capita, convertibility of the zloty, and containing inflation. As a member of UE and OECD, Poland boasts a vibrant economy that has been given a boost by effective cooperation with its European partners in respect of trade, capital flows and migration. The benefits of the accession of Poland into EU receive an increasing amount of attention in literature on economic transformations. However, a question that still appears to remain open is whether a number of policies and strategies adopted by Poland both prior to and following the accession into EU may serve as useful examples to be followed by other developing countries, such as Ukraine.

The present paper attempts to provide some insights into the consequences of bold reforms performed in Poland at the turn of the 1980s and 1990s and, later stages of structural reforms marked with such phenomena as increasing entrepreneurship of the Poles, price stability, prudent fiscal policy, and finally, the accession of Poland into EU with special emphasis on its impact on fostering Poland's growth, stability, and competitiveness.

Another aim of this paper is to assess to which extent the accession of Poland into EU was a natural consequence of the economic transformation prior to the accession. The main goals set in 1989 for the transformation of Polish economy were achieved in 2004 which was possible owing to a profound relocation of resources from the public sector to the private sector to reach the level of 70 percent of total employment being in the private sector [1].

This paper is based on literary analysis with the purpose of performing an examination of various viewpoints of both the costs and benefits of the preparatory process and the accession of Poland into EU.

Findings of the study reveal that the decade of UE membership was marked by increased economic growth and modernization of such vital spheres as legal, institutional, political, and social [2]. In addition, the structural funds have highly improved the Polish road infrastructure, agriculture, industry, the environment, and also culture infrastructure. It appears to be evident that a number of measures adopted by Poland in the course of its economic transition prior to its accession into EU could also be successfully adopted by Ukraine.

Findings of the study may contribute to the understanding the significance of the benefits that accrue from the process of economic transformation that Ukraine will have to undergo prior to joining UE, and also understanding how certain policies and strategies adopted by Poland during its spectacular economic transition could also be adopted by Ukraine.

References:

1. Belka, M. (2013), How Poland's EU Membership Helped Transform its Economy, Occasional Paper No. 88, Group of Thirty, Washington D. C., PDF.
2. Kołodziejczyk, K. (2016), Poland in the European Union. Ten Years of Membership, Revista UNISCI / UNISCI Journal, N° 40, PDF.

LOTONENKO Yuriy

DESIGNING LANDSCAPES AS EVOLUTIONARY SYSTEMS – POLESIA TRANSBOUNDARY RADIOACTIVE ECOLOGICAL BIOSPHERE RESERVE, CHERNOBYL EXCLUSION ZONE

A polluted by radioactive elements area over 400 thousand hectares in the territory of Ukraine and Belarus has been closed to human being shortly after the Chernobyl disaster in 1986. An area of 30 km radius around the reactor was closed. Around 116 000 people were evacuated (State Agency of Ukraine on Exclusion Zone Management, 2011).

Following the tragedy people were involved in the elimination of the consequences of pollution. The Chernobyl nuclear power plant was attended by about 600, 000 people in the aftermath of the explosion. 240, 000 liquidators have received a large dose of radiation, many of these people died shortly. Residents of the former Soviet Union will never forget the courage and bravery of the liquidators. The data indicates the magnitude of one of the biggest techno-genic catastrophes in the world. The tragedy took place more than 25 years ago. The area is still closed for permanent residence due to the high level of radioactive pollution.

For more than quarter of the century, the radioactive and abandoned site has become a unique place of wildlife phenomenon. Today, the contaminated area is a place where wildlife takes over. Paradoxically, it becomes 'a unique sanctuary for biodiversity'. Also, debates are ongoing about further development of the site. In addition, there is no clear strategic Masterplan for this purpose.

Proceeding the set of principles and working method for the designing landscapes as evolutionary systems, the conceptual strategic Masterplan for the further development of the site is developed in this paper. The working method for the design proceeded through the five main parts. These are site analysis, programming, dynamic representation, integration, and design evaluation. Site analysis gives an introduction to the site including location, history, and the story of the accident at

Chernobyl Nuclear Power Plant (CNPP in the future). Also, this part gives an idea of the processes ongoing on the site. It includes radioactivity, radioactive waste disposal, ecology, ruins of an abandoned settlement, scientific research and tourism issues. The program proposes a solution for the issue through the main themes of the design. It proposes to establish Polesie Transboundary Radioactive Ecological Biosphere Reserve throughout the main theme. These themes are dealing with wildlife and biodiversity engagement, land reclamation, recovering of the river bank, sciences development, continuation of memory, and improvement of the tourism infrastructure of the site. The dynamic representation visionary explains the program in an evolutionary progression for more than 40 years. These dynamic processes lead to the implementation part where three Masterplans for 2020, 2035 and 2056 year are presented.

The areas of Chernobyl exclusion zone and Polesia State Radioactive Ecological Reserve are similar to the origin. The project proposes to merge these areas into Polesia Transboundary Radioactive Ecological Biosphere Reserve. The work on the national level has to be done.

The project proposes future development within six main themes. These themes are wildlife, land, river, science, memory, and tourism.

Wildlife

The project proposes wildlife and biodiversity engagement. It proposes gradual and planned increase in existing species abundance of wildlife. Additionally, it proposes to support the mastering new rare types of wildlife species in its ecological niches. Also, scientists would introduce a new species of flora and fauna in order to enhance wildlife and biodiversity of the site. The project proposes the development of wildlife and biodiversity until 2056. Furthermore, the area would become one of the largest ecological reserve of Europe in a longer perspective.

Land

This theme proposes land reclamation by phytoremediation technique in a long time strategy. This technique would help to avoid penetration of radioactive isotopes into the ground water. But also, keep it on the surface of the ground and in the phytomass of the plants. The radioactive elements with a long life period would become concentrated on the surface of the area.

River

The bank of the Pripyat river will be gradually purified from radioactive contamination. The project involves the relocation of closed to the river radioactive waste disposals. But also, cleaning the cooling pond of CNPP from the radioactive isotopes. Thus the risk of pollution of the river by radioactive isotopes is reduced. The form of the river would gradually change to its more historic look. Also, the river bank would gradually recover from natural processes.

Science

Chernobyl has a unique basis for the development of science in the field of radioactive research. The project proposes to establish a new research institution. This would be Chernobyl University of Radioactive Science. It has to correspond to the higher world research standards. This institution would become one of the most advanced in the study of radiation, radioactive isotopes, the recycling of radioactive wastes, the consequences of radioactive expose for flora and fauna of wildlife, and the consequences of possible nuclear war.

The University would include a radioactive waste recycling plan and all the radioactive waste disposals of the site.

Memory

The memory of the Chernobyl catastrophe will forever remain in the hearts of people. Chernobyl took thousands of lives. The project proposes the creation of two memorials of the Chernobyl tragedy in the areas of two ghost towns of Chernobyl and Pripyat. The project involves the dismantling of high-rise buildings to the ground floor level. The facades of the dismantled buildings would be projected in the air at the night time. Also, the memory of the area will be reminded by numerical abandoned villages throughout the site. Thus, these places will honour the memory of the Chernobyl tragedy.

Tourism

The project involves development of tourism infrastructure by 2035. Polesia Transboundary Radioactive Ecological Biosphere Reserve would become one of the major tourist core in Ukraine and

Belorussia. Excursions to the area would be available in a day and night time. In daytime visitors will be able to see the current situation of the site and hear the history of the place. When in the night time, it would be possible visit Prypyat and Chernobyl ghost town memorials. Visit the site would be possible with guided tour only.

The project offers three phases of the site development. These phases are 2020, 2035, and 2056.

Masterplan for 2020, proposes the completion of such processes: establishment of the zoning of the site; seeding the plant for the land reclamation; relocation of radioactive waste disposals located close to the river Pripyat; descent of water from the cooling pond of CNPP; deconstruction of Chernobyl Nuclear Power Plant; the development of the experimental-research bases like Babchyn, Masyani, and Pripyat; deconstruction of the Chernobyl abandoned town; beginning of dismantling of the Pripyat abandoned town; development of the Dityatki and Babchin checkpoints as a part of the tourism infrastructure.

Masterplan for 2035, proposes the completion of processes like: completion of construction and beginning of work of the Chernobyl University of Radioactive Science; building of radioactive waste recycling plant; construction of Chernobyl NPP, Chernobyl, and Pripyat memorials; establishment of the cinemas, museums; reconstruction of the part of the railway.

Masterplan for 2056 proposes the completion of the following processes: reconstruction of the railway; building of additional road infrastructure; establishment of Gdzen, Hryni, Savichy, and Rudnya-illinetka checkpoints.

This project gives an idea of understanding the further development of the area. However, a certain work on the details of the project should be done in a smaller scale.

СОПВНИК Ірина

ВИХОВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Проведені дослідження у Польщі серед представників різних інститутів, які працюють із молоддю (мери, священики, директори шкіл, педагоги, представники громадських організацій, лікарі, поліція) свідчать, що основними проблемами польської сільської молоді є: безробіття, алкоголізм, відсутність робочих місць, відсутність перспектив, відсутність вільного часу, крах авторитетів та відсутність зразків для наслідування, зростання розлучень, недостатня кількість культурно-дозвіллевих закладів, збиткове сільськогосподарське виробництво і труднощі продажу сільськогосподарських культур, злидні та ін. Також до важливих освітніх проблем для учнів сільських шкіл відносять їх низьку самооцінку і відсутність соціальних навичок, в першу чергу комунікативних. У місті, де багато незнайомих людей учні постійно спілкуються, знайомляться з іншими, у селі ж, як правило, визначене коло людей, тому навички комунікації і самопрезентації менш розвинені. Навчання молодих людей для роботи в групах, вміння представити себе, вирішувати проблеми, наприклад, шляхом реалізації місцевих проектів та ініціатив, підвищення почуттям гордості за місце проживання і впевненості в собі – це завдання, які вирішуються в межах загальнонаціональної програми «Рівні можливості» («Równa Szansa»). У виховному, культурному і соціальному житті села основну роль відіграє школа, яку називають «серцем села» («Szkoła jest sercem wsi»). Саме в школі і ніде інде більше в селі не святкуються свята «Бабусі й дідусі», «День матері», «День захисту дітей», «Різдво» та інші освітні проекти.

Польські дослідники відзначають, що вже від народження сільська молодь перебуває в гіршому становищі, ніж однолітки в місті. Сім'я дуже часто не може сформувати у сільської молоді вміння пристосовуватися до змінних соціально-економічних умов, а тому важливою є державна підтримка молодих людей. Одним із шляхів такої підтримки є впровадження спеціальних програм в сільських громадах для активізації молоді, підтримка прагнень отримати якісну освіту, підвищити соціальні навички, сприяти взаємодії та адаптації в умовах, що змінюються. Сільська молодь, яка вирішує продовжувати навчання у вищих навчальних закладах часто виявляється неготовою до проживання у великому місті, внаслідок чого відбувається розчарування, стреси, невпевненість, дезадаптивність. Тому учням старших класів сільських шкіл пропонують ряд позаурочних заходів, тренінгів. Наприклад тренінги на тему «Я чи хто», «Повір у себе», «Будьте асертивними» використовуються для допомоги молодим

людям пробудити віру в себе і навчитися впевнено досягати поставлених цілей, навіть за відсутності підтримки з боку оточуючих. За допомогою таких тренінгових занять «Як спілкуватися з іншими людьми», «Легше разом» підвищують навички взаємодії з іншими. Тренінг «Легше разом» передбачає ряд вправ на розвиток відповідальності за інших людей, партнерів. Така тема як «Пропозиція праці» озброює сільську молодь вмінням зорієнтуватися на ринку праці і віднайти роботу, яка відповідає власним інтересам і нахилам. Серед старшокласників сільських шкіл реалізуються також сценарії – «Ефективне навчання» і «Боротьба зі стресом».

У школах також реалізується програма «Місія природи» («Misja Przyroda»), яка являє собою цикл природничих занять для учнів. Метою програми є підвищення екологічної обізнаності серед сільської молоді та виховання почуття відповідальності за навколишнє природне середовище свого регіону і країни. Окрім занять програма передбачає екскурсійні тури до національних парків, розвиваючі ігри, проекти, які сприяють вивчення природних багатства свого регіону, методичну підготовку вчителів та викладацького складу національних парків, конкурси з привабливими призами та ін.

З метою виховання відповідального ставлення до сім'ї у польських школах реалізується курс «Підготовка молоді до життя в сім'ї». На заняттях розглядають 6 основних груп тематик. До I групи належать теми, пов'язані з проблемами розвитку людини: психосексуальний розвиток людини; розуміння критеріїв біологічної, психічної і суспільної зрілості; проблеми періоду дозрівання і способи їх подолання. До II групи належать теми, що відображають питання статевого та сексуального виховання: цінності, пов'язані зі статтю людини (мужність, жіночість, кохання, подружжя, сім'я, батьківство); значення відповідальності в усвідомленні власної статі і побудові тривалих зв'язків; передчасне батьківство та ін. До III групи відносять питання пов'язані з почуттєвою сферою індивіда: природа кохання та його етапи (закоханість, підліткова любов, зріле кохання); проблеми розвитку кохання: незрілість, егоїзм, відсутність розуміння природи любові, відсутність відповідальності, ревності, невміння виявляти почуття. До IV групи належать теми, що стосуються планування та створення власної сім'ї. Тематична V група містить питання про батьківство, материнство та виховання дітей у сім'ї. VI групу становлять теми, пов'язані із збереженням життя і здоров'я школярів.

Однією із дієвих форм роботи із сільською молоддю у Польщі є залучення їх до роботи молодіжних громадських організацій. Союз сільської молоді (Związek Młodzieży Wiejskiej) є однією з найбільш активних молодіжних організацій, що діють у Польщі. Це дієва мультиустанова, яка бере свій початок з 1928 року, допомагає молодим людям реалізувати свої можливості, бореться з проблемами сучасної сільської молоді та ставить за мету формування почуття відповідальності у сільській молоді за землю, сільськогосподарську працю, долю польського села та Батьківщини в цілому. Основними завданнями Союзу є: зміцнення суверенітету та верховенства права у Польщі; освіта молоді з почуттям миру, свободи, терпимості, справедливості та поваги до прав людини; реалізація інтересів сільської молоді; розвиток цивілізаційних і культурних надбань у польському селі і створення сучасного сільського господарства; сприяння у здійсненні сподівань сільської молоді в науково-технічній, освітній, культурній, спортивній галузі; сприяння розвитку сільської культури; розповсюдження сучасних методів сільськогосподарського виробництва, сільськогосподарських консультаційних послуг, підтримку соціальних ініціатив в будівництві доріг, телекомунікаційної мережі, водопостачання в сільській місцевості; охорона навколишнього середовища та природних ресурсів; підтримка і розвиток малих та середніх підприємств у сільській місцевості; розвиток та підтримка професійної освіти сільської молоді, в тому числі перепідготовки фахівців; європейська інтеграція. На основі християнських цінностей, поваги до праці, до прав людини і взаємної допомоги, організовує різні заходи. У науково-виробничому плані цікавими є Олімпіади. У 2013 році проведені такі олімпіади як «Олімпіада молодих сільгоспвиробників» / «Olimpiada Młodych Producentów Rolnych», «Відновлювані джерела енергії» / «Odnawialnych Źródłach Energii» для молодих фермерів і старшокласників сільських шкіл). Щороку проводяться акції для сільської молоді, наприклад «Фестиваль культури шкільної молоді» / «Festiwal Kultury Młodzieży Szkolnej», «Безпечно і

здорово»/ «Bezpiecznie i zdrowo» та ін). Союз допомагає сільській молоді у виборі професії, професійній підготовці. Союз сільської молоді допомагає спрямувати молодих людей із сільської місцевості, щоб вони могли знайти себе в умовах сільського соціуму.

ДЕМЕШКАНТ Наталія

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЧЛЕНСТВА В ЄВРОСОЮЗІ

Погляди, свідомість та життєва позиція поляків в стосунку навколишнього природного середовища та охорони природи змінилися під впливом відкриття державних кордонів та освіти суспільства, що здійснювалася засобами масової інформації, через діяльність різних суспільних інституцій, в першу чергу навчальних закладів. Зростання рівня екологічної свідомості суспільства в значній мірі залежало від запровадження демократичних засад управління природоохоронною сферою. Вступаючи до Євросоюзу, Польща зобов'язалася розробити національну стратегію сталого розвитку та чітко дотримуватися принципів охорони природи.

Природоохоронна нормативна база була повністю узгоджена зі стандартами Євросоюзу. Закон Польщі «Про охорону природи» накладає на поляків шерег обов'язків стосовно використання навколишнього природного середовища, що в свою чергу зобов'язує різні об'єкти господарювання, підприємства та організації до підвищення кваліфікації своїх працівників і відповідно екологічної освіти всього суспільства.

Дослідники вказують декілька причин, що зумовили необхідність освіти польського суспільства для сталого розвитку:

- оголошення Генеральним Секретарем ООН 2005-2014 рр. декадою освіти для сталого розвитку;
- виділення окремого розділу «Освіта» в програмі Балтійського Саміту 21 (Baltic 21), що мала реалізовуватися на всіх освітніх рівнях: початкова, середня, вища і неформальна освіта [4].

Тим самим в Польщі була сформована державна екологічна політика. На думку польських вчених, державна екологічна політика є свідомою і цілеспрямованою діяльністю держави, що передбачає раціональне використання природних засобів та територій, відповідну охорону та збереження навколишнього природного середовища на основі набутих теоретичних та практичних знань [1].

Об'єктами цієї політики є центральні органи державної влади, центральні та місцеві органи держадміністрації, місцеві органи самоврядування, а також підприємства. Предметом екологічної політики є природне середовище та його якість, що оцінюється з токи зору біологічних, суспільних і екологічних потреб людини [3]. Основним інструментом досягнення цілей державної екологічної політики є природоохоронна законодавча база, що визначає норми, систему управління, а також способи використання, охорони та збереження навколишнього природного середовища.

Сучасна державна екологічна політика Польщі тісно пов'язана з екологічною політикою Євросоюзу і включає чотири основні складові:

- національну екологічну політику країн-членів Євросоюзу;
- законодавчі нормативні акти Євросоюзу;
- директиви та розпорядження, що поширюються на країни-члени Євросоюзу;
- міжнародні природоохоронні умови [2].

У державній екологічній політиці Польщі екологічна освіта та наукові природоохоронні дослідження віднесено разом з юридичними та адміністративними методами, системою контролю і моніторингу до інструментів її практичної реалізації. Екологічна освіта повинна мати повсюдний характер і трактуватися, як суттєва складова реалізації екологічної політики. Її метою є систематизація та збагачення знань щодо функціонування природного середовища та загроз, викликаних діяльністю суб'єктів господарювання, суспільних груп, окремих громадян. Уникнення причин екологічної небезпеки повинно бути домінуючим серед пропагованих форм поведінки. Не менш важливою метою екологічної освіти повинен бути розвиток емоційно-чуттєвого бажання природоохоронної діяльності. Позитивне та

відповідальне відношення до природи є постійною складовою системи цінностей, що формують моральність людини. Саме формування суспільної шляхом екологічної освіти має принципове значення для результативності державної екологічної політики.

Результативна охорона природного середовища безпосередньо є залежною від рівня освіченості суспільства та від стилю життя, що ним схвалюється. Як освіченість так і стиль життя підлягають постійним змінам за рахунок, перед усім, освіти. Цей вплив відчувається на кожному кроці, починаючи з родини, через організовану систему навчальних закладів, і закінчуючи місцем праці та відпочинку. Саме, виходячи з цих позицій, будується стратегія охорони середовища, а, відповідно, і екологічна освіта в польських освітніх і науково-дослідних установах.

Література:

1. Górka K. Ochrona środowiska, problem społeczne, ekonomiczne i prawne / K. Górka, B. Poskrobko, W. Radiecki. – Warszawa: Polskie Wyd. Ekonomiczne, 1998. 224s.
2. Łunarski J. Aspekty środowiskowe / J. Łunarski. – Rzeszów: Oficyna Wyd. Politechniki Rzeszowskiej, 2006. – 45 s.
3. Machowski J. Ochrona Środowiska Prawo i zrównoważony rozwój / J. Machowski. – Warszawa: Wyd. Akad. Żak, 2003. – 67 s.
4. Żelazo J. Wybrane aspekty kształcenia kierunku Ochrona Środowiska / J. Żelazo, J. Mosiej // Ochrona Środowiska na uniwersyteckich studiach przyrodniczych; red. C. Rosik-Dulewska, M. Głowacki. – Opole: Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, 2007. S. 183-192.

ХАРЧЕНКО Людмила

ВИБОРЧА СИСТЕМА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Існуюча в Польщі виборча система загалом сприяла консолідації політичних партій, але цей процес відбувався досить повільно і певною мірою хаотично.

У 2001 році в Республіці Польща було запроваджено новий закон про парламентські вибори, який за висновками експертів [1] став одним з найбільш успішних законів Східної Європи в частині визначення ролі фінансів у політичному житті партійних організацій.

На дотації мають право лише партії, що пройшли в парламент, при чому витрати політичної партії на кампанію не мають перевищувати 8% від грошового ліміту для кожної політичної партії. Політичні партії, що брали участь у виборах, отримують дотацію з бюджету держави пропорційно до кількості здобутих ними депутатських місць у парламенті. Розмір дотації за кожен отриманий на виборах мандат вираховується в результаті поділу суми витрат, вказаних у виборчому протоколі комітету, який представляв партію на виборах і виборів принаймні один мандат, на 560 (кількість депутатів обох палат). Витрати, вказані в протоколі, повинні бути включені у розрахунок в кількості, що не перевищує вищезгаданого ліміту витрат, на які дана партія має право. Розмір цієї дотації вираховується відповідно до формули:

$$D_p = W / 560 \cdot M$$

де: D_p – розмір дотації; W – сума витрат на виборчу кампанію політичної партії;

M – кількість здобутих партією місць у Сеймі та Сенаті.

Цільова дотація виборчої коаліції розподіляється серед партій, що її формують в пропорціях, визначених в угоді, складеній при створенні виборчої коаліції, та має бути виплачена протягом шести місяців після дня затвердження законності виборів.

Позитивний досвід Польщі міг би сприяти вирішенню проблем з фінансуванням політичних партій в Україні. Зокрема українські дослідники [2] виділяють такі особливості фінансування українських політичних партій, як обмеженість можливих джерел фінансування політичних партій і висока вартість найбільш дієвих засобів партійної пропаганди під час виборів (ЗМІ штовхають політичні партії до активної співпраці з бізнесом, що зумовлює складний комплекс взаємопов'язаних залежностей між політичними партіями та бізнесом і різними рівнями влади) та закритість або явна недостовірність задекларованої партіями інформації про фінанси. Імплементация польського досвіду у значній могла б нівелювати ці деструктивні процеси в українському політичному просторі.

Також, виглядає доречним запровадження відкритих списків та більшої конкурентності партійних кандидатів, що має зменшити ймовірність потрапляння у Верховну Раду «випадкових» депутатів. Досвід Польщі показує, що це не надає абсолютних гарантій, але

принаймні слугує кращим фільтром, аніж особиста інтуїція партійних лідерів. Зокрема, одним із варіантів, які зараз обговорюються у Польщі, і є цілком прийнятним для України може стати формування виборчих округів у межах адміністративно-територіальних одиниць (областей) з закріпленням за кожним таким округом чітко визначеної кількості народних депутатів, які в ньому обираються (відповідно до чисельності населення, яке мешкає у даному окрузі). В кожному окрузі будь-яка політична сила може висувати ту кількість кандидатів у депутати, яка відповідає чисельності парламентарів від даного округу. Виборець голосує за одне із прізвищ у списку обраної ним партії. За результатами голосування в кожному окрузі встановлюються квоти партій, що брали участь у виборах, на місця у парламенті. Відповідну кількість місць у межах парламентської квоти займають ті депутати зі списків обраних партій, за яких було віддано найбільшу кількість голосів виборців. За цією ж схемою можна проводити і вибори депутатів місцевих (обласних та районних) рад.

Не менш доцільним є проведення адміністративно-територіальної реформи, аналогічної Польській (зі збільшенням величини виборчих округів та гармонізацією чисельності депутатів, які обираються від кожного такого округу).

Література:

1. З посиланням на статті «Положення про вибори», затвердженого Законом «ORDYNACJA WYBORCZA DO SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ I DO SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ». – <http://www.sejm.gov.pl/prawo/nowaord/kon11.htm>.

2. Політико-правові аспекти фінансування політичних партій: світовий досвід та Україна. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 162 с.

КУБІЦЬКИЙ Сергій

ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Особливого значення у сьогоденні набуває вивчення і використання зарубіжного досвіду різних країн світу, де соціальна робота та соціальна освіта мають давню історію і багаті традиції, а соціальна служба добре розвинена і створені оригінальні системи професійної підготовки фахівців соціальної роботи різних рівнів. У зв'язку з цим висвітлення досвіду Республіки Польща, як соціально і ментально близького нам соціокультурного простору і заодно члена Європейської спільноти, видається досить актуальним.

Наприкінці ХХ ст. питання підготовки соціальних працівників на рівні шкіл соціальної роботи було віддане під опіку органів місцевого самоврядування. Цей крок означав концептуальну перебудову всієї системи соціальної опіки, профілактики і допомоги, яка ставала дедалі більш локалізованою на рівні *гмін* (невеликих районів) і *повітів* (районів з більшими територіями, що об'єднують гміни). Водночас у системі вищої освіти запроваджувалися численні факультативи, додаткові спеціалізації, напрями підготовки, що скеровували охочих до соціальних професій на здобуття кваліфікації соціального працівника з вищою освітою.

Новий закон про соціальну допомогу (2004 р.) поклав ще більший натиск на місцеві органи самоврядування та їх участь у наданні соціальної опіки і допомоги залежно від регіональних соціальних умов та наявності відповідних груп ризику, що потребували втручання соціального працівника. Згідно з цим Законом, мали бути прийняті відповідні зміни до змісту професійної підготовки соціальних працівників – як у школах соціальної роботи, так і у вищих навчальних закладах, що здійснювали підготовку фахівців соціальної сфери. Як зазначає науковець Duda M., кваліфікаційні вимоги до соціальних працівників передбачали їх здатність до виконання таких завдань: – надання особам і групам ризику соціальної підтримки у складних життєвих обставинах, яких вони не мають можливості самостійно подолати; – забезпечення представникам груп ризику життєдіяльності в умовах, що відповідають рівню людської гідності; – професійна допомога сім'ям з соціальними патологіями; – надання можливості особам і сім'ям самостійно вирішувати свої соціальні проблеми; – сприяння інтеграції в середовище соціально виключених осіб.

Подальші зміни в змісті професійної підготовки соціальних працівників у Республіці Польща визначалися двома основними чинниками, як стверджує дослідник Biederman V.:

1) входження польської системи вищої і середньої спеціальної освіти в загальноєвропейський простір відповідно до підписаної Болонської декларації; 2) рішенням Євросоюзу про введення ліценціатських (бакалаврських) студій як мінімального терміну навчання, що може стати основою для взаємного визнання дипломів усіх країн цієї спілки.

У 2007 р. в Польщі було прийнято зміни до «Закону про соціальну допомогу», відповідно до яких стандартизовано вимоги до кваліфікації соціальних працівників за європейським зразком. Згідно з цими змінами, соціальний працівник повинен був відповідати одній з трьох зазначених нижче позицій: 1) отримати диплом колегіуму соціальних служб; 2) завершити професійну підготовку у виші за спеціальністю «соціальна робота»; 3) до грудня 2013 р. завершити навчання у виші за такими спеціальностями: «педагогіка», «соціальна педагогіка», «політологія», «соціальна політика», «психологія», «соціологія», «науки про сім'ю».

Згодом колегіуми соціальної роботи поступово були скасовані як такі, що не відповідали основним засадам Болонської декларації; крім того, визначені суміжні спеціальності через кілька років були проголошені такими, що не дають права на діяльність соціального працівника. Таким чином, соціальних працівників у Польщі стали готувати виключно вищі навчальні заклади за спеціальністю «соціальна робота» (бакалавр), причому фахові дисципліни мали складати не менш як 330 год., а виробнича практика – не менш як 240 год. для бакалаврату.

До професійної підготовки соціальних працівників у цей період активно долучилися теоретики і фактичні представники освіти упродовж життя, у зв'язку з чим постало питання про професійне самовдосконалення означених фахівців. Така європейська вимога, реалізована в польських умовах, дала можливість організувати перепідготовку та докваліфікацію соціальних працівників на рівні воєводств (з 2004 р. – також і повітів). Як зазначає Babska B., нині такі спеціальні курси традиційно організують при центрах допомоги родині в повітах, використовуючи дві провідні концепції: – вдосконалення професійних умінь соціальних працівників та поглиблення їх загально професійних знань; – розширення вузькоспеціальних знань соціальних працівників щодо окремих соціальних груп, що потребують соціальної підтримки в тому чи іншому регіоні.

Упродовж усього періоду кінця 90-х рр. XX – початку XXI ст. професійна підготовка соціальних працівників у Польщі відбувалася з урахуванням європейських освітніх стандартів, закріплених у спеціальному документі – «Глобальних стандартах освіти і підготовки в галузі соціальної роботи», згідно з яким польські освітні інституції, що займаються професійною підготовкою означених фахівців, повинні відповідати таким вимогам: 1) умовою успішної професійної підготовки соціальних працівників є можливість впливу на зміст і методи означеної підготовки з боку репрезентативних (в тому числі недержавних) організацій соціальних працівників; 2) підготовка соціальних працівників, що здійснюється на рівні бакалаврату й магістратури, має відбуватися за участі як викладачів, так і практичних соціальних працівників, а також споживачів соціальних послуг; 3) викладачі, які викладають практику соціальної роботи, повинні мати обов'язків практичний досвід у галузі соціальної допомоги; 4) навчальні заклади, що готують соціальних працівників, повинні мати стійкі освітні й технологічні зв'язки з соціальними установами і закладами.

БАБЕНКО Олена, МАЛИШ Вікторія, СЕРГІЄНКО Тетяна **ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПОЛЬЩІ**

Система польської освіти є однією з найбільш розвинених серед європейських країн. Польські університети мають досить широкий спектр систем і методів навчання та входять до кращих університетів Європи.

Як відомо, у Польщі існують як державні так і приватні вищі навчальні заклади. Для них характерний досить високий рівень освіти та наявність програм як на польській, так і на англійській мовах.

Вступати до вищого навчального закладу мають можливість лише ті особи, які отримали атестат зрілості, склавши випускні іспити. Правила вступу визначаються кожним

навчальним закладом окремо.

Для вступу в державний університет необхідно скласти вступні іспити, мати гарний атестат. Однак, більшість приватних навчальних закладів вимагає лише пройти співбесіду. Варто зазначити, що вартість навчання у державних навчальних закладах вища, ніж у приватних. Вона складає приблизно від 1000 до 2500 євро за семестр. Також вартість навчання залежить від обраної спеціальності і престижності закладу.

Кожен іноземець має право вступити до польського вишу. Також вони як і польські студенти можуть здавати вступні екзамени та претендувати на безкоштовне навчання на проживання. Це можливо, якщо вони є учасниками спеціальних програм для іноземців.

Студенти, які досягли особливих успіхів у спорті чи навчанні отримують стипендію. Також її отримують студенти із обмеженими можливостями. Найпрестижнішою є академічна стипендія. Її дають найкращим студентам кожен семестр. Але в конкурсі середніх балів можна брати участь тільки після першого року навчання. Крім того, студент має права отримувати стипендію від Міністерства. Якщо студент має польські корені, він може розраховувати на стипендію від польського уряду.

Система вищої освіти передбачає всі форми навчання: денну, заочну та вечірню. В Польщі заочна вища освіта коштує в півтора-два рази дешевше ніж денна та вечірня. Зазвичай на заочному відділенні навчаються студенти, які отримують вищу освіту

Вища освіта у Польщі має три ступені. До неї входять програми, які надаються державними і недержавними вишами університетського і не університетського типу:

- програми першого циклу, які тривають від 3 до 4 років, після їх завершення надається ступінь бакалавра;
- програми другого циклу, які тривають 1, 5-2 роки, після їх завершення надається ступінь магістра (або еквівалентний ступінь, залежно від сфери навчання);
- програми третього циклу або докторські програми, які тривають від 3 до 4 років, пропонують тільки навчальні заклади університетського типу.

Для випускників, які мріють про наукову працю, існує подальша освіта, після якої, вони отримують ступінь «доктора». Ця ступінь присвоюється студенту, який вдало склав докторські іспити і захистив докторську дисертацію.

Всі польські університети видають дипломи європейського рівня, що дає випускникам більше можливостей в продовженні своєї освіти або працевлаштуванні. Вища освіта вдосконалюється та слідує міжнародним тенденціям, які пов'язані з посиленням маркетингової орієнтації професійного навчання. Тому вищі навчальні заклади випускають таких фахівців, яких потребує ринок праці.

За останнє десятиліття рівень системи вищої освіти в Польщі надзвичайно зріс. Кількість ВНЗ, так само як і студентів збільшилась в чотири рази. Щороку близько мільйона людей приїжджають до Польщі аби отримати освіту в коледжах чи університетах. На сьогоднішній день в країні існує 311 приватних та 137 державних закладів.

Серед найбільш пріоритетних та стратегічно важливих напрямків розвитку польської вищої освіти, виділяють розвиток сільського господарства, енергетичної, екологічної та національної безпеки. Але, на сьогодні, ці сфери освіти не є популярними напрямками професійної підготовки студентів. Провідні місця у рейтингу спеціальностей польських університетах займають економіка і управління, педагогіка, соціологія і медицина.

Система вищої освіти Польщі перебуває в зоні Європейської вищої освіти. Польща, як й інші 29 країн світу, підписала Болонську Декларацію, мета якої – створення європейського простору вищої освіти.

Польська освіта відрізняється від української перш за все тим, що в ній величезну увагу приділяють саме практичним заняттям. Тому навчальні заклади ретельно піклуються про те, щоб студенти як можна частіше брали участь в практичних заняттях, отримували саме практичні навички, не дивлячись за якою спеціальністю навчається студент. Крім того, так як Польські університети тісно активно співпрацюють з навчальними закладами з інших країн, студенти мають змогу проходити практику та стажування в інших університетах держав Європейського Союзу та поза ним. Практика є обов'язковим етапом на шляху до здобуття

спеціальності будь-якого рівня. Може проводитись в період навчання, а також під час канікул.

На цей момент, результати функціонування вищої освіти не мають високих оцінок та коментарів на міжнародному рівні, проте темпи розвитку, доступність освіти, заохочення студентів з різних країн, дозволяють зробити висновки, що Польська система освіти рухається в правильному напрямі і чітко слідує своїй стратегії.

БАРАНОВСЬКА Ірина

ДОСВІД МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ПОЛЬЩІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Досягнення польської економіки значним чином визначені характером інституційних і нормативно-правових реформ, здійснених до вступу в ЄС. Адаптація до законодавства ЄС дозволила Польщі провести вагомий перетворення в сфері регулювання економіки і обмежити втручання держави в приватний сектор. Реформи фінансових ринків, корпоративного та антимонопольного законодавства, фінансової звітності та прав на інтелектуальну власність сприяли покращенню ділового клімату і економічному зростанню [1].

Аналіз розвитку Польщі в складі ЄС свідчить, що власне членство не створює гарантій економічного розвитку і зростання добробуту, а лише відкриває можливості для цього. Членство в ЄС, з одного боку, полегшило Польщі доступ до капіталу, а з іншого – створена в країні система фінансового нагляду і контролю ефективно обмежила запозичення в іноземній валюті, що дозволило утриматися в межах безпечного рівня зовнішньої заборгованості. Збереження гнучкого курсу національної валюти сприяло швидкій адаптації економіки до зовнішніх шоків, а її ослаблення підтримало експортний сектор.

Фактором розвитку економіки став приплив коштів з фондів ЄС. Так, з 2004 по 2012 р. трансферти з фондів ЄС склали біля 65 млрд євро [3]. Тільки в рамках реалізації політики згуртування у Польщі було освоєно біля 40 млрд євро, з яких 20 – спрямовано на розвиток регіонів, 10 – вкладено у великі інфраструктурні проекти, 6 – інвестовано в реалізацію програм Європейського громадського фонду [2]. Серед нових фінансових інструментів, доступних Польщі після вступу в ЄС, найбільша частка належала фондам для розвитку сільського господарства та сільських територій, а також дотаціям на підтримку структурних реформ, що становлять 27% і 23% відповідно [1]. Проте освоєння фондів бюджету ЄС відбувалося повільно внаслідок децентралізації системи управління структурними програмами, низької якості відповідного законодавства, недостатнього державного фінансування проектів з розвитку інфраструктури та спільного інвестування в інфраструктуру та ін.

Протягом останнього двадцятиріччя в Польщі реалізовувалася модель «наздоганяючого розвитку», потенціал якої скоро буде вичерпано, що обумовлює необхідність переходу до нової моделі, яка забезпечила б розвиток на етапі побудови постіндустріального суспільства. Важливо сформулювати нові взаємини бізнесу і науки: при підвищенні їх відкритості бізнес повинен формулювати свої потреби і створювати попит на дослідження, необхідні для появи нових ринкових переваг, товарів і послуг. Сьогодні актуалізується питання реіндустріалізації, яка зводиться до того, що тільки сучасна промисловість, яка спирається на розвинену науково-дослідну базу, тісно взаємодіє з інформаційно-обчислювальними центрами і технічними вузами, поряд з розвиненим сектором послуг, може стати рушієм розвитку і створення нових робочих місць. Метою реіндустріалізації є перехід на вищий щабель розвитку, що спирається на широку інформатизацію та новітні виробничі технології. Без такого переходу, на думку польських аналітиків [4; 5], неможливо забезпечити не тільки збалансованість соціально-економічного розвитку на довгострокову перспективу, а й власне розвиток. Зростання частки промисловості у виробництві ВВП на цьому етапі буде відбуватися за рахунок скорочення частки фінансових послуг, одночасно передбачається знизити частку державного сектору. Активна економічна і структурна політика повинна враховувати нові напрями і тенденції розвитку світової промисловості. На перший план на цьому етапі виходить завдання збільшення виробничих потужностей і підвищення конкурентоспроможності виробництва хімічної промисловості (пластмас, фармацевтики, композитних матеріалів), електротехніки та засобів інформатизації, оптичної та точної апаратури, медичного і вимірювального обладнання

та ін.

Поряд з цим, новій моделі економічного розвитку повинна відповідати модель державного устрою і політичної системи, сформована на основі: формування культури управління, орієнтованої на досягнення поставлених цілей розвитку; побудові багаторівневої системи управління державним сектором; відмові від вертикальних форм управління на користь горизонтальних при розробці та реалізації державних програм; забезпечення діяльності органів державної влади сучасними інформаційними і комунікаційними технологіями (е-адміністрація, портали, Інтернет-зв'язок, інформаційні системи передавання документів, бази даних, підтримка процесів прийняття рішень та ін.).

Однак, розглядаючи досвід європейської інтеграції та виконання угод про асоціацію окремими країнами з позиції його застосування Україною, необхідно враховувати той факт, що Європейський Союз вдосконалює свої практики взаємодії з країнами-асоціантами.

Література:

1. Balcerowicz E. The Impact of Poland's EU Accession on its Economy [Electronic resource] / Ewa Balcerowicz // Studies & Analyses of Center for Social and Economic Research. – Warsaw, 2007. – Report No 335. – 31 p. – Access mode : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1015782.
2. Belka M. How Poland's EU Membership Helped Transform its Economy / Marek Belka. – Washington, D. C. ; Group of Thirty, 2013. – 76 p. – Access mode : http://group30.org/images/uploads/publications/G30_HowPolandEUMembershipTransformEconomy.pdf.
3. Błaszczak M. C. Poland's Integration with the European Union [Electronic resource] / Maria Celina Błaszczak. – Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2015. – Access mode : http://dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/bitstream/handle/11089/16576/205_229_blaszczak.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
4. Kurs na innowacje. Raport FGAP [Electronic resource] / [Tomasz Geodecki T., Gorzelak G., Górniak J. i inne] ; Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej. – Krakow, 2012. – 108 p. – Access mode : <http://www.pte.pl/pliki/pdf/Kurs%20na%20innowacje.pdf>.
5. Wizja nowoczesnej reindustrializacji Polski. Raport Polskie Lobby Przemysłowe imienia Eugeniusza Kwiatkowskiego [Electronic resource] // Polskie Lobby Przemysłowe. – Warszawa, 2012. – Access mode : <http://www.plp.info.pl/2012/03/31/apel-o-podjecie-nowoczesnej-reindustrializacji-polski-ogloszony-podczas-uroczystosci-19-tej-rocznicy-powstania-polskiego-lobby-przemyslowego-w-dniu-31-marca-2012-roku-w-warszawie/>.

ІСАКОВА Наталія, ДІМІТРІЄВА Марія

НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Сучасний курс України на євроінтеграцію, підкріплений реальними дієвими кроками (підписання Угоди про Асоційоване членство з ЕС), відкриття ринків для європейської продукції та капіталу зобов'язує до проведення певних змін у функціонуванні фінансової системи. Вони вже проявилися у зміні підходів до регуляторної політики, приведення законодавства у фінансовій сфері у відповідність до норм ЕС, більшої відкритості українського фінансового ринку для іноземних фінансових інститутів. Та ще більш суттєві зміни, швидше за все, – ще попереду. Виходячи з наявного зарубіжного досвіду, можемо передбачити, що ці зміни суттєво вплинуть і на структуру, і на показники діяльності фінансового ринку України. Для визначення уроків для України щодо впливу євроінтеграції на розвиток і діяльність фінансового ринку ми проаналізували досвід Польщі, яка протягом 1989 – 2004 рр. пройшла шлях від договору про торговельно-економічну співпрацю до повноправного члена в Європейському Союзі.

Мета цієї статті полягає у дослідженні історико-економічних аспектів досвіду Польщі на шляху до європейської інтеграції

Зі вступом в ЄС Польща пов'язувала для себе значні вигоди. Передбачалось, що в економіці потрібні були такі зміни: стабілізація ціноутворення, зростання промислових ресурсів, розвиток нових технологій і торгівлі. Членство в ЄС мало зробити її кредитоспроможною і привабливою для іноземних інвесторів. Окрім бюджетних дотацій, безпосередньою вигодою від приєднання Польщі до ЕС можна вважати зростання прямих іноземних інвестицій. Це підтверджується тим, що 90 % інвестицій у Польщі припадають на європейські й американські компанії [3, с. 114].

Основа економіки Польщі – малий і середній бізнес. Це – 99 % усіх підприємств у 2013 р. та 70 % населення, яке у ньому зайняте. У структурі ВВП частка цього бізнесу становить 50 %. Прикро, але в Україні займатися середнім, а, особливо, малим бізнесом поки що дуже не

вигідно.

Відповідно до законодавства Польщі, до малого підприємства належить таке, у якому працює менше 50 працівників, обсяг реалізації – нетто не перевищує 7 млн євро або сума активів його балансу не більше 5 млн євро. До середнього підприємства відносять таке, у якому середньорічно працює не більше 250 працівників, обсяг реалізації – нетто не досягає 40 млн євро або сума активів не перевищує 27 млн євро [1, с. 110].

У 2012 р. середня заробітна плата у Польщі склала 2500 злотих брутто, мінімальна заробітна плата – 1520 злотих. На 2016 р. заробітна плата польських працівників – була вже у межах 1800 – 3050 злотих. 10 % управлінців найвищого рівня заробляє понад 4000 злотих. Найвища заробітна плата – у ІТ, банківій сферах, у важкій промисловості та енергетиці, а найнижча заробітна плата – у торгівлі й у сфері охорони природи.

На кінець квітня 2013 р. кредитна заборгованість населення склала 40 млрд. злотих. Проблеми із цим мають 2 млн. поляків. Багато з них беруть нові кредити, щоб повернути попередні. Тому ставиться завдання розробити державний реєстр боржників, щоб не надавати кредит хронічним боржникам.

Попри низку проблем, інтеграція Польщі до ЄС показує значні покращення абсолютної більшості показників соціально-економічного розвитку держави. Досягнути цього процесу Польщі вдалося завдяки можливостям і вигодам, які надало їй членство у ЄС [1, с. 111].

Сьогодні ВВП на душу населення, за паритетом купівельної спроможності, у Польщі становить 21 тис. дол., тобто майже втричі більше, ніж в Україні. А ще 25 років тому у наших країнах цей показник був практично однаковий. Згідно з економічним аналізом, щорічне зростання польської економіки становить понад 1-1, 5 % тільки тому, що Польща є членом ЄС. Польща уже 13 років у Євросоюзі і ще 10 років готувалася, щоб до нього вступити. Сам процес підготовки допоміг Польщі покращити якість економічних інститутів для підвищення конкурентоспроможності, насамперед, приватного підприємництва [2, с. 39].

Багато хто з політиків, бізнесменів, представників науки вважає, що членство в ЄС – це потужна підтримка ринкової економіки країни. Рух України до Євросоюзу буде надійною підтримкою української економіки, сприятиме підвищенню якості українських інститутів, їх наближенню до європейських стандартів [2, с. 39]. Та в Україні все ще актуальною є дилема вибору зразка моделі економічного розвитку та напрямків економічної інтеграції. Які б політичні заяви української влади про можливу інтеграцію з ЄС не звучали, справа все ще не вирішена. У таких умовах з'являється прагнення пошуку позитивних прикладів у інших країн, зокрема Польщі, входження яких до ЄС принесло як економічну, так і соціальну користь.

Зважаючи на великий спільний історичний досвід України та Польщі, ефектом якого є соціальна, культурна і ментальна схожість, можна припустити, що вибір Україною інтеграційної моделі розвитку, побудованої на використанні досвіду Польщі, був би корисним вибором як з точки зору простоти реалізації, так і з точки зору отриманих соціально-економічних результатів.

Література:

1. Карлін М. Реформа фінансової системи Польщі: досвід для України/ М. Карлін // Науковий вісник Східноєвропейського нац. університету ім. Лесі Українки. – 2013. – №10. – С. 105-113.
2. Колодко Г. В., Гжегож В. Досвід Польщі може бути корисним для України / Г. В. Колодко, В. Гжегош// Економіка України. – 2015. – №6. – С. 38-40.
3. Стрільчук Р. С. Польща на шляху до європейської інтеграції: історико-економічний аналіз/Р. С. Стрільчук // Науковий вісник Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2007. – №1. – С. 113-116.

КОВАЛЬЧУК Тамара

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Європейський досвід підготовки соціальних працівників/соціальних педагогів надзвичайно багатий і різноманітний. Тут нараховується більше 500 навчальних закладів, які готують кадри для сфери соціальної роботи. Різним аспектам професійної підготовки фахівців у галузі соціальної роботи на європейському просторі присвятили свої праці зарубіжні вчені, зокрема, Г. Вільфінг (Австрія), М. Баркер, М. Доуел, С. Шардлоу (Велика Британія), Ф. Зайбель, Д. Герінг, К. -Х. Вільгельдорф, Ф. Сейбл (Німеччина), Ю. Змагальський, Є.

Маринovich-Гетка, О. Камінський, А. Пілкова, Є. Ціранська (Польща), І. Валліман (Швейцарія), М. Сатка (Франція) та інші.

Європейська модель навчання фахівців у галузі соціальної роботи істотно відрізняється від американської. Це зумовлено: 1) багатим досвідом і традиціями роботи у цій сфері; 2) специфікою соціально-політичного розвитку країн Західної Європи; 3) важливою роллю церкви у виконанні соціальної роботи; 4) наявністю широкого спектру філантропічних організацій з тривалим періодом їх функціонування; 5) впливом університетської системи освіти на професійну підготовку соціальних працівників; 6) тривалим розвитком євроінтеграційних процесів.

Перші програми професійної підготовки соціальних робітників з'явилися у 1896 році в Амстердамі, у 1899 році у Берліні та в 1903 році у Лондоні. Сьогодні на європейському просторі практично в усіх країнах відбувається процес академізації освіти. Більшість фахівців у галузі соціальної роботи отримують позауніверситетську підготовку, в основному, у професійних училищах. Зауважимо також, що соціально-педагогічна освіта є частиною професійно-технічної, вищої або ж окремою інтегрованою ланкою університетської освіти.

Західноєвропейський досвід рівневої підготовки соціальних працівників/соціальних педагогів є неоднорідним. М. Сатка виділяє три великі групи країн. На думку Н. Собчак, Чехію, Болгарію, Польщу і Словаччину відносять до групи країн, в яких розвинутий як університетський, так і позауніверситетський тип підготовки. Навчальні плани підготовки фахівців соціальної сфери, як правило, включають в себе такі елементи: теоретичні і професійні знання, практичні і дослідницькі вміння. Загалом, не існує єдиної моделі підготовки фахівців у галузі соціальної роботи, її реалізації та єдиної уніфікованої системи освітньо-кваліфікаційних рівнів. У західноєвропейських і центрально-східноєвропейських країнах існують різні підходи до визначення: 1) рівнів освіти; 2) побудови програм професійної підготовки; 3) змісту освіти; 4) тривалості навчання; 5) технологій навчання; 6) форм і методів організації соціальної роботи тощо.

Виокремлено такі тенденції у розвитку професійної соціально-педагогічної освіти: 1) міжнародну інтеграцію зусиль, спрямованих на розвиток соціально-педагогічної освіти; 2) прагнення до уніфікації стандартів професійної освіти на державному і міждержавному рівнях; 3) створення можливостей для професійного навчання упродовж життя; 4) перехід на університетський рівень професійної підготовки, зростання ролі наукових досліджень у професійній підготовці і діяльності; 5) диверсифікацію напрямів, рівнів, структури навчання і професійної діяльності; 6) посилення ролі держави в управлінні та фінансуванні шкіл; 7) розвиток партнерської взаємодії між закладами освіти й соціальними установами як базами практичного навчання і потенційними роботодавцями; 8) зміщення у процесі професійної підготовки акцентів з кваліфікаційних вимог на формування професійних компетенцій і готовності до роботи; 9) посилення уваги до проблем з правами людини та правами національних меншин.

До європейського досвіду організації соціальної роботи, який заслуговує на увагу, можна віднести: 1) фінансову підтримку з боку держави дитячих та молодіжних організацій за прикладом польського харцерства (державна виділяє гроші на Союз польських харцерів як на виховну структуру); 2) залучення студентів на загальнодержавному рівні до розробки законопроектів, які стосуються нормативно-правового врегулювання діяльності організацій студентського самоврядування (за прикладом об'єднання польських студентів, яке скликає один раз на два роки з'їзд для обрання Головної поради, виконавського комітету, товариського суду і ревізійної комісії); 3) врахування багатофункціональності дозвілєвої діяльності народів Європейського Союзу: емоційно-психологічної спрямованості, національної, ідеологічної, морально-етичної, духовної, екологічної тощо; 4) збагачення клубної діяльності, спортивних ігор, змагань і конкурсів англійським досвідом; 5) пошанування стародавніх обрядів і ритуалів у болгарському досвіді; 6) перевага проведення дозвілєвої діяльності на свіжому повітрі за фінським досвідом; 7) читацьку культуру в Ісландії (країна, де найбільше читають); 8) захоплення спортом у Швеції (80 % жителів регулярно займаються спортом); 9) підліткові клуби у Швеції тощо.

До прогресивних ідей закордонного досвіду, які можуть бути впроваджені у процес професійної підготовки соціальних працівників/соціальних педагогів у нашій державі, можна віднести: 1) базування професійної підготовки соціальних працівників/соціальних педагогів на основі цінностей соціально-педагогічної діяльності і безперервної освіти; 2) удосконалення змісту професійної підготовки соціальних працівників/соціальних педагогів з урахуванням вимог європейських стандартів; 3) опора на модель навчання, яка забезпечує єдність теоретичної і практичної підготовки компетентного фахівця; 4) використання інноваційних технологій навчання; 5) використання інтерактивних методів навчання; 6) посилення практичного компонента професійної підготовки; 7) ширше впровадження дистанційної форми навчання у ВНЗ; 8) впровадження різноманітних форм допрофесійної підготовки; 9) впровадження інтердисциплінарних спеціалізацій; 10) навчання супервізорів – керівників практики.

КОЛОДІНА Лариса

НАВЧАННЯ У ПОЛЬЩІ: ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ

Щороку на навчання до закордонних університетів виїжджає все більше випускників українських шкіл. Найчастіше українці обирають саме польські університети, у яких навчається понад 30 тис. наших співвітчизників. Це становить 53% від усіх студентів з-за кордону [1]. Наведена інформація не враховує кількості осіб, які перебувають на семестрових або річних стажуваннях.

На початку 2000 рр., коли українських студентів у Польщі було не більше 3 тисяч, переважали магістерські студії, але з часом все більше українців почало вступати до польських ВНЗ одразу після школи. Найбільшим попитом користуються соціальні науки: економіка, менеджмент, PR, психологія та ін. На такі спеціальності вступає дві треті українських студентів, для порівняння на інженерних фах, до якого належать інформаційні технології, вступає лише одна десята. Такий розподіл не відтворює ані преференції за галузями загалом у Польщі, ані в Україні. Соціальні науки переважають у багатьох країнах, але не настільки.

Для українців існує чимало можливостей безкоштовно навчатись у польських університетах. По-перше, ті, хто мають польське коріння та отримали карту поляка, прирівнюються в правах до громадян Польщі, для яких навчання у державних університетах безкоштовне. По-друге, існує близько двох десятків різноманітних стипендіальних програм, які покривають не лише вартість навчання, але й забезпечують витрати на проживання, харчування, проїзд тощо.

Чому саме Польща? Виділяємо дві, на нашу думку, найвагоміші причини. По-перше, пропозиція. Польські університети, особливо приватні, переживають спад вступників через демографічну кризу минулих років та виїзд молоді за кордон (зокрема до Німеччини). Шукаючи альтернативного джерела фінансування, уряд почав виходити на закордонний ринок. Саме через це польські університети проводять дуже активні рекламні кампанії на східноєвропейському ринку вищої освіти, зокрема українському. Інформація про можливість здобути вищу освіту у Польщі є скрізь: в Інтернеті, у друкованих медіа, у транспорті, на освітніх ярмарках та освітніх турах, під час яких можна не тільки оглянути кілька університетів, а й пройти початкові курси вивчення мови, подивитися на умови життя студентів, відвідати історико-культурні пам'ятки.

Однак усі студенти-новачки на початку свого навчання мають безліч проблем, які спричинені новим мовним, соціальним, культурним та академічним середовищем. Проблема, яка займає перше місце – це спілкування польською мовою, адже від цього залежить швидкість адаптації. Більшість польських університетів вимагає наявності сертифікату, який засвідчує володіння мовою на рівні B1. Проте навіть знання мови не гарантує розуміння усіх зворотів, мовних кліше, фразеологізмів чи певного сленгу. Через це поширюється відчуття ізоляваності і самотності, і, як наслідок, загострюється процес соціальної адаптації. Найчастіше іноземці становлять меншість у загальному числі студентів, і спілкуються, в основному, зі своїми співвітчизниками, а не з корінними мешканцями, і самі позбавляють себе можливості якомога швидше адаптуватися і вільніше почуватися.

Отже, щоб зменшити негативні емоції, спричинені виїздом на навчання за кордон, зокрема до Польщі, радимо, перш за все, заздалегідь почати відвідувати курси польської мови, щоб потім під час навчання вільно розмовляти як з корінними мешканцями, так і з викладачами на лекціях. Оскільки мовний бар'єр є одним із найскладніших, то його подолання забезпечить комунікативно комфортне життя за кордоном. Безперечно, існує безліч різних соціально-психологічних нюансів, яких не можна врахувати, тому варто пам'ятати, що адаптація – це процес, який потребує часу, терпіння і докладання максимальних зусиль на шляху до окресленої мети.

Література:

1. Ranking Uczelni Akademickich 2016. Режим доступу: <http://www.perspektywy.org/>

КОСТЮК Олександр

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН БАЛТІЙСЬКО-ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

Вдаючись до питання про місце України, Польщі, Литви в сучасному світі неодмінно постає потреба обговорення зовнішньополітичного вектору та орієнтирів.

Проте, неблаганний прогрес ставить важкі питання країнам і керівництву ЄС, а ті проблеми, які сьогодні існують в ЄС сприяють пошуку нових можливих союзів для реалізації національних інтересів України. Сполучене Королівство Великої Британії оголосило про вихід з ЄС, а країни Скандинавії обдумують можливість виходу з Шенгенської Угоди, що на думку експертів може спричинити ланцюгову реакцію і призведе до розпаду ЄС.

Дивлячись в історію та сучасність ми можемо віднайти такі альтернативи ЄС як: Балто-Чорноморський союз (Україна, Білорусь, Латвія, Литва, Естонія / гіпотетично: Польща, Фінляндія, Швеція, Норвегія) ідею якого розробляв М. Грушевський, а пізніше уряд УНР у вигнанні.

Вишеградська четвірка (Польща, Словаччина, Чехія, Угорщина) на сьогодні є фактичною силою, що задає тон політики Східної Європи.

ГУАМ (Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова / спостерігачі: Латвія, Туреччина), що фактично немає реальної сили в Європі.

Нова Річ Посполита (Польща, Україна, Білорусь, Литва, Латвія) ідея утворення союзу, конфедерації чи федерації держав, що часто обговорюється теоретиками з Польщі, України, Білорусі.

Балтійська асамблея (Естонія, Латвія, Литва) потужне об'єднання балтійських країн, що досягло неабияких успіхів в координації своїх дій при перемовинах з ЄС та виведенні російських військ з території країн-учасниць.

Питання дійсно є актуальним і обговорюється як політиками, так і дослідниками. Розглянемо деякі напрацювання в цьому відношенні.

Яніс Раткевіч (радник міністра навколишнього середовища та регіонального розвитку Латвії), відповідаючи на питання журналістів у травні 2014 року заявив наступне: «Однак, я вважаю, подібне об'єднання (балтійсько-чорноморське) неминуче, живучи по сусідству з такою агресивною державою, як РФ. Можливо, формат буде і ширше, з Грузією і Азербайджаном – країнами, які так само обрали європейський шлях розвитку. Не можна повторити помилок 30-40-х років, коли демократичні країни діяли дуже роз'єднано, ми повинні винести урок з історії».

Віктор Шевчук, Віталій Рождаєв у статті «План «Міжмор'я» – Британія підтримує, Франція не проти, Україна і Польща зроблять» зазначають: «Якщо через 10-15 років Польща і Україна зможуть об'єднатися політично і економічно, створивши також і військовий союз, вони стануть в один ряд з такими країнами як Німеччина, Британія і Франція, обігнавши Росію. Політично ж україно-польський союз матиме значну вагу в силу свого географічного положення».

Виходячи із політики Польщі та країн Прибалтики, що лобіюють інтереси України в ЄС, на часі є проект в якому поєднано так звані території Речі Посполитої та держав Прибалтики. Цей проект має різні назви (Балто-Чорноморська унія, союз, конфедерація і т. п.), та включає в

себе в різних варіантах Польщу, Україну, Білорусь, Литву, Латвію та Естонію.

Таке Об'єднання надасть світу новий геополітичний проект історично знайомих між собою держав. Населення об'єднання досягатиме 90 млн. осіб, а територія складе 1 298 922 кв. км. Загальний ВВП об'єднання складатиме 1 398 644 000 000\$, що майже дорівнює ВВП Російської Федерації, або половині ВВП Федеративної Республіки Німеччина, що є найбільш потужною економікою Європи на сьогоднішній день.

Доцільною буде радикальна політика переорієнтації ринків на тіснішу співпрацю між країнами членами Об'єднання. Прикладом може слугувати переорієнтація машинобудівельної промисловості Об'єднання на українську чорну металургію. Питання енергонебезпечності частково можна вирішити за рахунок українських АЕС та ГЕС, тісної співпраці між Об'єднанням та балто-скандинавським проектом «Nord Pool». Щодо питання газопостачання, як варіант, пропонується видобуток сланцевого газу або будівництво терміналів прийому скрапленого газу і купівля його у держав конкурентів РФ. Поглиблення застосування альтернативних джерел енергії також сприятиме енергонебезпечності Об'єднання.

Враховуючи розвинений аграрний сектор Польщі, України та Білорусі має сенс впровадження політики протекціонізму для захисту сільськогосподарської продукції держав Об'єднання.

Чисельність Збройних Сил Об'єднання складатиме біля 400000 осіб, для порівняння Німеччина з населенням у 81 млн. чоловік послуговується армією у 325, 000 осіб, а Російська Федерація з населенням 140 млн. має Збройні Сили чисельністю понад 1 млн. військовослужбовців.

Об'єднання матиме в своєму розпорядженні різноманітні галузі виробництва. Розвинений аграрний сектор Польщі, України та Білорусі буде здатен забезпечити як потреби Об'єднання так і перетворити Об'єднання, в цілому на годівницю світу.

Об'єднання може виступати миротворцем в регіоні та посередником при врегулюванні геополітичних конфліктів. Діяльність в цій сфері може включати формування миротворчих контингентів в межах Європи.

Виконуючи свою історичну місію Об'єднання стане водночас транзитним мостом між «сходом» і «заходом», а також може взяти на себе роль «щита Європи». Саме в цьому Об'єднанні Україна, Польща, Литва, Білорусь зможуть реалізувати свої національні інтереси та знайти собі гідне місце в сучасному світі.

Таким чином окреслено основні перспективи країн балтійсько-чорноморського регіону. Звісно на даний момент таке об'єднання можливе, але без Білорусі, що знаходиться у сфері впливу РФ. Проте навіть, на початковій стадії, у складі трьох країн (Польщі, України, Литви) об'єднання у конфедерацію змінює геополітичне розташування сил в регіоні та надає значні переваги своїм членам. Основними перевагами є наступні: 1) країни-учасники з геополітичних центрів перетворюються на регіональних геополітичних гравців; 2) населення понад 80 млн., великий внутрішній ринок, розвинена логістична система, замкнені промислові цикли дають змогу економічно протистояти РФ та ФРН; 3) Вдале географічне розташування (буфер між західною Європою та Росією) створить значні переваги для вигідної співпраці з глобальними геополітичними гравцями; 4) Власні ВПК та потужні об'єднані збройні сили стануть гарантією безпеки проти територіальної експансії РФ.

КРИВОНОС Роман

ПОЛЬЩА У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ФРН

Республіка Польща є третім після Королівства Данії й Французької Республіки за територією й і другим після Франції за кількістю населення безпосереднім сусідом ФРН. Вступ Польщі й решти країн Центральної Європи до НАТО та ЄС у 2004 р. суттєво сприяв зміні геополітичного становища Федеративної Республіки. Вперше в історії ФРН опинилася не на межі блокового протистояння, а стала оточеною дружніми сусідами, які перебувають у спільних із нею військових союзах та економічних регіональних об'єднаннях. З цього часу дійсно можна говорити про практичне втілення ідеї «польсько-німецької спільноти інтересів» («deutsch-polnische Interessengemeinschaft»). Цей термін вперше використав 7 лютого 1990 р.

перший міністр закордонних справ демократичного польського уряду Кшиштоф Скубішевський у промові в Німецькому товаристві зовнішньої політики в Бонні [2, с. 57].

Якими ж є особливості цієї «спільноти інтересів», і наскільки взаємодоповнюючими є зовнішні політики обох країн у геополітичному оточенні, яке зазнає стрімких змін і кидає обом державам щоразу нові й нові виклики, якими стали неоголошена російська агресія проти України, вихід Великої Британії з ЄС, прихід до влади у США президента Д. Трампа, який прагне переглянути відносини Сполучених Штатів з Європою?

Особливістю сучасного періоду є відсутність територіальних проблем між Польщею й Німеччиною. Важливими віхами на цьому шляху стали підписані із Польщею 17 червня 1991 р. німецько-польський *Договір про добросусідство та співпрацю*, за яким ФРН зобов'язалася підтримувати Польщу в її наближенні до ЄС, а німецькій меншині у Польщі були створені умови для збереження культурної ідентичності, та 14 листопада 1991 р. *Договір про існуючий кордон*. Остання угода стала наслідком переговорів, що відбулися у липні 1990 року в Парижі за формулою «два плюс чотири» між міністрами закордонних справ обох німецьких держав, держав-переможниць та їхнім польським колегою під час підготовки до підписання *Договору про остаточне врегулювання щодо Німеччини*.

Розв'язання територіальної проблеми створило умови для широкої польсько-німецької співпраці у наступні роки. Нині на західного сусіда припадає близько половини загального обсягу польської торгівлі з країнами ЄС. Одночасно, починаючи з 1995 р., Польща набула для Німеччини значення найважливішого торговельного партнера у Центрально-Східній Європі, залишивши далеко позаду Росію й опинившись на сьомому місці серед німецьких торгових партнерів. За інформацією Федерального статистичного відомства ФРН, у 2016 р. обсяг торгівлі з Польщею досяг 101, 3 млрд. євро (імпорт – 46, 5 млрд. євро, експорт – 54, 8 млрд. євро). З іншого боку, ФРН є найпотужнішим торговельним партнером Польщі, споживаючи понад чверть (27%) польського експорту. В німецькому експорті до Польщі переважають автомобілі, машини, обладнання, електротехніка й хімічні вироби. В свою чергу, Німеччина імпортує з Польщі запчастини й обладнання для автомобілів, споживчі товари, телевізори, кухонне начиння тощо.

ФРН всіляко підтримувала прийняття Польщі до Ради Європи. Німеччина відіграла ключову роль у переговорах про т. зв. «Європейську угоду» між Польщею та Європейськими Співтовариствами. ФРН підтримала вступ Польщі до НАТО та ЄС у 2004 р.

Важливим аспектом є німецько-польська співпраця у військово-політичній сфері, основу якої заклала угода від 25 січня 1993 р. У відповідності до цієї угоди, співпраця охоплює ряд сфер, зокрема, військову політику і політику безпеки, проблеми підготовки військових кадрів, структури збройних сил, а також охорони довкілля та участі військових формувань у акціях з ліквідації наслідків природних лих та надання гуманітарної допомоги. З 1993 р. ці контакти були доповнені переговорами за участю міністра оборони Франції в рамках співпраці «Веймарського трикутника». З 1996 р. періодично діють тристоронні консультації міністрів оборони Німеччини, Польщі та Данії щодо співробітництва у регіоні Балтики. Наслідком цих переговорів стало створення спільного дансько-німецько-польського корпусу.

Потужний потенціал має розбудова регіональної транскордонної співпраці. Найвідомішим прикладом подібної кооперації за участю ФРН у східному напрямку є єврорегіон на кордоні Одер-Нейсе.

Таким чином, німецько-польська співпраця обумовлена комплементарністю інтересів обох країн, зокрема, розумінням Німеччиною ролі Польщі як держави, що є «мостом між європейським Заходом і Сходом», а Польщею – важливості співпраці з Німеччиною як складової частини власного «повернення у Європу». Німецько-польська співпраця може бути охарактеризована як стратегічне партнерство у відносинах двох сусідніх країн, яким попри значний потенціал негативного історичного досвіду вдалося налагодити взаємовигідну взаємодію, яка вирішує проблеми спільної безпеки та підвищення добробуту обох держав.

Література:

1. Polsko-niemieckie stosunki gospodarcze // Przedstawicielstwa Niemiec w Polsce. – Tryb dostępu: <http://www.polen.diplo.de/Vertretung/polen/pl/09-wirtschaft-verkehr/03-dt-poln-wirtschaftsbeziehungen/0-dt-poln-wirtschaftsbeziehungen.html>

КРОП Павло

ІНТЕГРАЦІЯ ДО ЄС: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Понад рік тому набула чинності поглиблена і всеосяжна угода про вільну торгівлю між Україною та ЄС, і все гострішою стає дискусія щодо того, в якому все ж таки напрямку повинна була інтегруватися Україна. Більшість прихильників, як Митного, так і Європейського Союзу, ведуть змістовну полеміку щодо економічних вигод і загроз різних векторів інтеграції. Подібні оцінки і прогнози, безумовно, мають право на існування, однак ґрунтуються вони все ж таки на припущеннях, а не на фактах. Будь-які прогнози щодо перспектив розвитку економіки для країн зі слабкими ринковими інститутами, зокрема й для України, є малоінформативними.

Натомість більш достовірним і зрозумілим для суспільства методом оцінки перспектив України в різних інтеграційних напрямках є аналіз стану тих країн, які вже є членами різних об'єднань. Необхідно навести потенційні вигоди України від повноцінної інтеграції до ЄС. У цьому контексті найкращим прикладом, що ілюструє перспективи проєвропейського вектора інтеграції України, є Польща. На початку трансформаційних перетворень Польща і Україна мали приблизно однакові стартові позиції, досить схожу структуру економіки, подібне складне геополітичне положення та поляризовану політичну систему. Показовим у цьому контексті є аналіз макроекономічних показників двох країн. Якщо ВВП Польщі в 2013 році становив 469 млрд. доларів, а на душу населення 12290 доларів, то в Україні цей показник відповідно дорівнював – 138 млрд. доларів (3010 доларів/на особу).

Слід зазначити, що ці ж показники у 2016 році не були кращими для України. ВВП Польщі становив 526 млрд. доларів (або зріс на 12, 1%), а на душу населення 12139 доларів, тоді як в Україні відповідно дорівнював – 84, 3 млрд. доларів (або знизився на 49%), а на одну особу встановив 1989 доларів.

Таким чином, можемо наочно пересвідчитися, що Польща, яка ще в 90-х роках минулого століття чітко трималася курсу на євроінтеграцію, досягла більших економічних успіхів, порівняно з Україною.

У 2016 році після двох років падіння торгівлі через зовнішню агресію, глобального зниження цін на сировину та потужної економічної кризи, експорт з України до ЄС знову почав зростати – до 3, 7% (загалом 13, 5 млрд. доларів). Ці процеси слід розглядати на фоні чинного скорочення до решти країн світу (за винятком ЄС) на 8, 9%.

Експорт до Росії і надалі знижувався доволі різко, на 25, 6% – переважно через заходи, що їх ввела Росія проти України з метою обмеження торгівлі.

Як результат, ЄС на разі є найбільшим партнером України з експорту: його частка склала 37, 1% загального експорту України в 2016 році (експорт з України до Росії, натомість, становить лише 9, 9% загальних обсягів). Зважаючи також на показники імпорту, загальний рівень торгівлі між Україною та ЄС зріс на 8, 1%. Такі зміни в торгівельній структурі доводять, що поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) чинить позитивний вплив. Активізація торгівлі призводить до збільшення робочих місць та економічного зростання. Лише за один рік дії зони вільної торгівлі багато імпортних тарифів для українських товарів було знижено (у багатьох випадках навіть доведено до нуля).

Водночас експорт сільськогосподарських товарів з України користується безтарифними квотами, що означає можливість здійснення безмитного експорту низки сільськогосподарських продуктів до певної межі. Після перевершення цієї межі потрібно сплачувати імпортні мита для визначених сільськогосподарських продуктів. Водночас ЄС не застосовує жодних кількісних обмежень на експорт з України.

З іншого боку, збільшення торгівлі наразі залишається помірним. Більш істотна активізація в торгівлі між Євросоюзом і Україною відбуватиметься поступово. ПВЗВТ буде повністю проваджено протягом семи років – саме такий період передбачено Угодою. Особливо український експорт отримає користь від уніфікації регламентів і стандартів України з європейськими.

Така глибока інтеграція законодавства у сфері безпеки харчових продуктів і захисту прав споживачів, також гармонізація стандартів для промислових, сільськогосподарських і споживчих товарів відкриє ринок ЄС більш широко. Водночас це вимагає від української влади неабияких зусиль у якнайшвидшому просуванні у напрямі здійснення реформ.

Література:

1. Амеліна І. В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / Амеліна І. В., Попова Т. Л., Владимиров С. В. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 256 с.
2. Артёмов І. В. Європейська інтеграція України: стан, проблеми, перспективи: зб. Наукових статей. Книга 1. – Ужгород: ПП «АУТДОР – ШАРК», 2014. – 380 с.
3. Європейський Союз: економіка, політика, право: енцикл. слов. /Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2011. – 368с.
4. www.wto.org
5. www.ukrstat.gov.ua

ЛАНОВІЮК Людмила

ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД НА УКРАЇНСЬКОМУ ГРУНТІ: ТЕМАТИЧНЕ СЕЛО

Історична пам'ять – сукупність донедає, наукових, квазінаукових і ненаукових знань та масових уявлень соціуму про спільне минуле [1]. Ключовою функцією історичної пам'яті є передача досвіду та знань про минуле, як основи самоідентифікації.

Без історичної пам'яті неможливе відтворення історії суспільства. Вона є успадкуванням минулого досвіду, що опредметнюється у відповідних культурних формах (традиціях, пам'ятках, мемуарах тощо), а також існує у вигляді історичної свідомості народу. Одним із її виявів є спогади учасників історичних подій, їхні усні перекази, письмові свідчення. Своєрідним арсеналом історичної пам'яті є архіви, музеї, бібліотеки. Пам'ять, свідомість, історія взаємозумовлені і взаємозалежні. За своєю суттю пам'ять емоційна, особистісно забарвлена, здатна до містифікацій, що зумовлює можливість її деформацій (зокрема й цілеспрямованими зусиллями зацікавлених соціальних груп) [2].

Ні для кого не секрет, що сьогодні українське село – основа історичної пам'яті народу – поступово занепадає. Гострою залишається проблема: зберегти село і запропонувати оптимальні шляхи для його розвитку. Проблема збереження та розвитку села характерна не лише для України, а й для інших держав. Досвід, який нагромадили країни для вирішення цієї проблеми, може стати у нагоді й для України. З усіх країн для України найбільше значення має досвід, набутий нашим безпосереднім сусідом – Польщею. Також Польща виступає ініціатором ряду спільних пілотних проектів. Серед таких, польсько-український проект «Сільське мікропідприємництво в Україні. Пошук нових фінансових джерел». Проект співфінансований Міністерством закордонних справ Республіки Польщі в рамках програми «Польська допомога», виконувався Щецинським навчальним центром фундації розвитку місцевої демократії та Міжнародною громадською організацією «Інститут демократії імені Пилипа Орлика». Учасники проекту – сільські громади з 10 областей України.

Інноваційною основою проекту «Сільське мікропідприємництво в Україні. Пошук нових фінансових джерел» стала концепція «Тематичного села», яка успішно реалізується у Європі (від Австрії, де була започаткована, до країн Прибалтики та Польщі). Соціальні інновації, які виникають в рамках реалізації концепції тематичного села, дають можливість побачити українське село та його потенційні можливості зовсім неочікуваного ракурсу.

Вперше ідея «Тематичного села» в Україні була втілена у 2014 р. у восьми селах трьох областей – Черкаській, Полтавській та Кіровоградській. Робота проводилась у двох взаємопов'язаних аспектах: вивчення польського досвіду та практична розробка пілотних українських проектів. У Черкаській області у Чигиринському – районі «Картопляні розваги в Головківці» (с. Головківка), «Забавлянки, ігри та розваги старого Суботова» (с. Суботів), «Хлібна осада – Зерноленд» (с. Івківці), у Канівському – «Подорож до країни Мамонтландії» (с. Межиріч), у Жашківському – «На воді, з водою і з води» (с. Сорокотяга), в Уманському – «На гостини до старого млина» (с. Коржова), «Андрусівська Січ» (с. Велика Андрусівка, Світловодський район Кіровоградської області), «Березові забави» (с. Березова Рудка, Пирятинський район, Полтавська область).

Результатом тематичної спеціалізації сіл в Україні може бути:

- створення нових робочих місць у сільській місцевості у позааграрних сферах діяльності;
- функціонування соціально орієнтованої сільської економіки;
- формування нових соціальних ролей на селі;
- зміни селян у ставленні до себе та у мисленні про село, в якому проживаєш;
- народження реального громадянського суспільства (підхід діє «знизу в гору»);
- формування якісного людського і соціального капіталу на селі (незважаючи на опір, люди починають вчитися і розвиватися, тому що знають, що вони можуть зробити багато, не питаючи дозволу у місцевої влади);
- персональна комунікація між жителями громади;
- реалізація нетрадиційних ідей самих селян щодо розвитку сільських територій [3].

Література:

1. История и память: историческая культура Европы до начала нового времени / Под редакцией Л. П. Репиной. – М. : Кругъ, 2006. – С. 24.
2. Пам'ять історична / Г. Горак // Історична наука: термінологічний і понятійний довідник: навч. посіб. для студ. вузів / В. М. Литвин, В. І. Гусев, А. Г. Слюсаренко та ін. – К. : Вища школа, 2002. – С. 281.
3. Польський досвід для розвитку українського села в реальних діях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arci.org.ua/events/polskyj-dosvid-dlya-rozvytku-ukrayinskogo-sela-v-realnyh-diyah.html>

МЕЛЬНИК Валентина, КИРИЛЮК Вікторія ДОСВІД РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ДОРАДЧОЇ СЛУЖБИ ПОЛЬЩІ

В сьогоденнішніх умовах активної євроінтеграції України не викликає сумнівів той факт, що дорадча діяльність в аграрній сфері є одним з інструментів державної аграрної політики, яка покликана сприяти розвитку виробництва на селі, підвищенню рівня доходів та життя сільського населення у специфічний спосіб – підвищення рівня техніко-технологічних, інноваційних і правових знань господарської діяльності товаровиробників аграрної продукції і сільського населення.

Світовий досвід переконливо доводить необхідність і ефективність функціонування аграрних дорадчих служб та вказує на те, що вони є одним із ключових чинників підвищення ефективності і прибутковості аграрного товаровиробника, що виступає беззаперечним фактором стабільності розвитку сільських громад через сприяння у прийнятті ними обґрунтованих економічних рішень. Дорадча служба сприяє не тільки стабільності аграрного бізнесу в цілому, а й комплексному саморозвитку громад через процес пізнання, засоби індивідуального консультування, навчання, забезпечення інформацією, демонстраційні покази.

Важливість створення системи дорадництва в Україні підтверджується розробкою та затвердженням Міністерством аграрної політики та продовольства України, НААН та НАУ «Концепції становлення і розвитку мережі сільськогосподарських дорадчих служб в Україні» від «25» квітня 2001 року № 114/36/165 і законом України від 17. 06. 2004 р. № 1807-IV «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність».

Цікавим для України є досвід формування консалтингової служби Польщі [1].

Мережа аграрного дорадництва охоплює всю територію країни і підпорядковується безпосередньо міністру сільського господарства та розвитку сільських територій Польщі, формується дорадчими центрами (ODR), які виступають основними осередками, палатами, приватними фірмами, асоціаціями і фондами. Також консалтинговою діяльністю займаються виробничі аграрні підприємства. Завданнями осередків аграрного дорадництва є надання інформації і навчання щодо провадження аграрного виробництва, розвитку села, аграрних домогосподарств і ринку аграрної продукції. Мета такої діяльності полягає у підвищенні рівня доходів сільського населення зокрема і всієї аграрної сфери в цілому, а також підвищенні конкурентоспроможності аграрної продукції, підтримці збалансованого розвитку сільської місцевості та підвищенні кваліфікації працівників аграрного сектору.

Реалізацію програми діяльності польської системи дорадництва можна розглядати за окремими напрямками. Це, насамперед, інформаційний напрям регіонального і національного рівня, що реалізується через видання журналів, брошур, інформаційних листівок, формування Інтернет-сайтів, створення радіо- і телевізійного продукту, організацію конкурсів, ярмарків, виставок. Освітній напрям, що формується за рахунок організації різноманітних навчальних

програм, до створення яких залучаються провідні аграрні інститути і університети. І, нарешті, власне консультативний, який передбачає надання консультацій різних форм.

Державне фінансування системи сільськогосподарського дорадництва забезпечує отримання безкоштовної інформації фермерами та сільськими мешканцями, що є важливим інструментом допомоги аграрним виробникам[2]. У 2004 році було прийнято закон «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність»[3], результатом якого було створення у 2005 році на базі Національного центру дорадництва сільського господарства та розвитку сільських територій Центру сільськогосподарського дорадництва у Брвінові [4]. Філії цього центру розміщені також у Кракові, Познані і Радомі.

Центр також виконує завдання відповідно до умов Положення про підтримку розвитку сільських територій за участі відповідних центрів Європейського фонду Сільського господарства, здійснює контрольну функцію щодо надання консультаційних послуг, яка передбачена Регламентом Ради (ЄС) № 73/2009. Положення Програми розвитку сільських територій на 2007–2013 рр. вимагають надання консультаційних послуг спеціалістами високої кваліфікації, що гарантує їх відповідну якість [5].

Література

1. Щодо державної підтримки розвитку сільськогосподарського дорадництва в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1521/>.
2. Корінець Р. Ціна доброї поради [Електронний ресурс] / Р. Корінець // Вісник Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України. – 2013. – № 1. – Режим доступу: http://www.agroinvest.org.ua/files/Resources/Dorada/Dorada_Newsletter_1_2013.pdf
3. Ustawa z dnia 22 października 2004 r. Ojednostkach doradztwa rolniczego. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.abc.com.pl/du-akt/-/akt/dz-u-04-251-2507>.
4. CentrumDoradztwaRolniczego w Brwinowie. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cdr.gov.pl/>.
5. Błaszczyńska B. Doradztwo rolnicze w Polsce/ B. Błaszczyńska [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://beras.kpodr.pl/attachments/article/55/Doradztwo%20rolnicze%20w%20Polsce.pdf>

МИКИТИН Тарас, ШЕЛЮК Василь, ШИМАНСЬКИЙ Ярослав ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМИ ПАРКАМИ. ДОСВІД ПОЛЬЩІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Збереження та охорона навколишнього природного середовища набуває все більшої ваги у світі. Тому активно створюються та розвиваються природоохоронні структури, які займаються збереженням унікальних куточків природи. За роки незалежності в Україні площа природно-заповідного фонду (ПЗФ) зросла більш ніж у двічі та складається з 7607 територій та об'єктів загальною площею 3, 3 млн. га, або 5, 4% від площі України [1]. В цей час у Європі даний показник для країн ЄС складає 12-15% [1]. Виникає проблема ефективного управління об'єктами природно-заповідного фонду, фінансування цих робіт, враховуючи законодавство, призначення та статус кожного із них.

Термін «національний парк» вперше з'явився у США, де вони виникли в другій половині XIX ст. Перший у світі Йосемітський парк створений у 1864 році, в 1872 році – Йеллоустонський на західному побережжі Сполучених Штатів Америки. На сьогодні у 120 країнах світу налічується 8500 національних парків загальною площею майже 850 мільйонів гектарів (Ф. Бекет, 1994). Основним принципом створення національних парків є організація дозвілля та відпочинку з одночасним збереженням їх ландшафтів та екосистем[2].

У більшості країн національні парки – основна номінальна категорія охоронних ділянок природи. В Європі створено близько 240 національних парків. Площа їх становить 10, 4 % площі природно-заповідних територій. Так, в Швеції функціонує 22 національні парки площею майже 500 тис. га, в Норвегії (на 1990 р.) – 19 національних парків площею 1370 тис. га, колишній Югославії (на 1990 р.) – 22, Румунії – 12. В Україні створено 42 національні природні парки на площі 1, 13 млн. га.

У Польщі перший національний парк (Піененський НП) площею 2346 га створено у 1932 році. Біловезький національний парк створено у 1947 році на площі 10501 га. З 1950 по 1960 роки створено 8 парків. [3] Загалом у Польщі діє 23 національні природні парки на площі

більше 329 тис. га, останній із яких НП Уйсьце Варти створено у 2001 році. Як бачимо Польща має свою історію функціонування національних парків відповідно і досвід в управлінні парками та їх роботі.

Національні парки, як правило, великої площі, розташовуються у мальовничих місцях. На відміну від заповідників, значна територія національних парків відкрита для відвідувачів. Національні парки займаються комерційною діяльністю.

У Польщі система фінансування національних парків диверсифікована. Доходи парку формуються за рахунок дотацій із бюджету, фінансування з інших польських фондів (Лісовий фонд (ЛФ), Національний фонд охорони навколишнього середовища та управління водними ресурсами (НФОНСУВР), Воєводський фонд охорони навколишнього середовища та управління водними ресурсами (ВФОНСУВР), Європейських фондів).

Дотації з державного бюджету безпосередньо не пов'язані з площею парків, вони більш пов'язані з кількістю осіб, працевлаштованих в окремих парках. Дотації з державного бюджету у багатьох випадках, це половина або майже половина всіх надходжень парку.

Важливим джерелом зовнішніх надходжень на охорону природи і екологічну освіту для парків є кошти, отримані від Національного фонду охорони навколишнього середовища та управління водними ресурсами (НФОНСУВР). Усі парки користуються даним джерелом, але рівень його використання є різний.

Також парки отримують кошти на захист природи і екологічну освіту з програм Європейського Союзу, зокрема оперативної програми «Інфраструктура і навколишнє середовище» (ЦКПС ЄС). Починаючи з 2012 року, парки використовують також кошти, отримані з Лісового Фонду, який управляється Державними Лісами і які призначені на охорону лісової екосистеми і наукові дослідження.

Що стосується власних надходжень, то значну перевагу в даному випадку має Татранський національний парк, у якого вони складають 70, 7% від потреб. Відносно великі власні надходження мають також і інші гірські парки (Карконошський – 39, 3%, Гур Столових – 56, 2%, Бабьогурський – 49, 6%), а також приморські (Словінський національний парк-63, 2%).

Суттєву частину власних надходжень парки отримують з оплати за вхід на територію парку. Менш ніж половина парків отримує значні власні надходження з продажу деревини, отриманої внаслідок рубки догляду лісів та змін у формуванні деревостанів. Деякі парки значну частину власних надходжень отримують за діяльність, що здійснюється на сільськогосподарських землях. Переважно це є фінансування у рамках агроекологічних програм (ПРСТ) і програм з охорони навколишнього середовища, а також оплата за землю, орендовану фермерами.

Запроваджене у Польщі фінансування парків через грантову підтримку із різних фондів надає можливість для запровадження інновацій, створення на території нових атракцій, проведення наукових досліджень та експедицій, що не є притаманним для України. З іншої сторони такий підхід приводить до того що фінансування парку не носить стабільного характеру, так як кожного року фінансування з інших фондів може змінюватись, або бути відсутнім взагалі.

Фінансування з державного бюджету і основному покриває витрати на заробітну плату. Новостворені парки мають нижчий рівень дотацій.

Державні дотації не є об'єктивним фінансовим інструментом, який був би пов'язаний з потенціалом отримування власних коштів (відсутність об'єктивних алгоритмів). Такий спосіб призначення державних дотацій може мати демотивуючий характер (якщо парк працює і збільшує свої власні прибутки і отримує зовнішнє фінансування, то в результаті може мати зменшену кількість державних дотацій).

Фінансування національних природних парків в Україні в основному покладено на бюджет (88, 2%). Власні доходи не є великими. Тому робота парків є малоефективною. Через те заслуговує на увагу польський досвід, коли фінансування парків диверсифіковано, тобто здійснюється із різних джерел. З одної сторони парк шукає джерела фінансування, з іншої – фонди вирішують свої специфічні завдання по охороні та збереженні природи. Робота українських парків з міжнародними фондами, які опікуються охороною природи допоможе їм

інтегруватись швидше у міжнародні організації, що займаються питаннями охорони природи. На сьогодні це можливо і в рамках програми транскордонного співпраці спільно із польськими колегами.

Література:

1. Проект національної стратегії зміцнення фінансової стійкості природоохоронних територій України / Інтернет ресурс <http://pzf.org.ua>.
2. Організація сільського туризму в агросадибах: навч. посіб. / Шершун М. Х, Веремеєнко С. І., Микитин Т. М., Берташ Б. М., Щесюк С. В. – Рівне: Волинські обереги, 2016. -236с.
3. System finansowania Parków narodowych w Polsce. Stan obecny i kierunki pożądanych zmian / A. Babczuk, M. Kachniarz. -Jelenia Góra: Wydawnictwo «Ad Rem», 2015, – 172с.

ПАЛАМАРЕНКО Інна

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ У ПОЛЬЩІ

На сучасному етапі розвитку Всесвітня організація охорони здоров'я визнала саме сімейну медицину як таку, що спроможна повною мірою задовольнити потреби населення у медичній допомозі. Для держави ж сімейна медицина є ще й економічно доцільною. У медичній галузі саме сімейного лікаря визнано фахівцем, який може найповніше впливати на стан здоров'я населення. Проблемі підготовки сімейних лікарів приділено багато публікацій науковців, адже система освіти країн Європи неодноразово була предметом наукового дослідження, зокрема такі її аспекти – порівняльний аналіз середньої (О. Матвієнко) та вищої освіти (Н. Абашкіна, М. Лещенко, Л. Пуховська, Г. Поберезська) у країнах Західної Європи; професійна підготовка соціальних працівників (Н. Микитенко) та медичних сестер (Ю. Лавриш) тощо.

Так, досвід підготовки сімейних лікарів висвітлюється у значній кількості робіт, в яких зазначається, що сімейний лікар має бути кваліфікованим універсалом, який добре оперує теоретичними знаннями та практичними навичками діагностики з усіх розділів медицини, уміє надавати першу медичну допомогу та лікування, забезпечувати профілактику, крім того, має бути радником, консультантом, «адвокатом сім'ї», інтегратором проблем пацієнтів, посередником між усіма спеціалістами та хворим.

Всесвітня організація сімейних лікарів висуває певні вимоги до лікарів загальної практики – сімейних лікарів: а) надання первинної медичної допомоги – вміння проводити первинне обстеження пацієнта й координувати діяльність вузьких фахівців, залучених до допомоги пацієнту; б) особлива увага до інтересів пацієнта – здатність приділяти увагу інтересам пацієнта; уміння встановлювати продуктивні відносини з пацієнтом і використовувати ці навички в роботі з хворим; забезпечення безперервності надання меддопомоги протягом тривалого часу; в) уміння вирішувати певні проблеми пацієнта – прийняття рішення на основі знань про захворюваність та поширення цієї патології серед певної групи населення; лікування хвороб на ранніх стадіях та негайне надання допомоги в разі нагальної необхідності; г) уміння застосовувати комплексний підхід до лікування – одночасне лікування як гострих, так і хронічних станів пацієнта; організація для пацієнта необхідних оздоровчих і лікувальних заходів тощо. Багато лікарів загальної практики поєднують спеціальності чотирьох або п'яти лікарів, обов'язки медсестри та патронажної медсестри, акушерки та адміністратора[2].

На сьогодні Польща має репутацію країни класичної університетської та професійної освіти, яка повністю відповідає вимогам Болонської декларації, оскільки її основні риси полягають в орієнтації ВНЗ на потреби ринку праці, тісному зв'язку із бізнес-спільнотою, активною дослідницькою діяльністю, опосередкованому спеціалізованими агентствами державному контролю.

Передумовою сталого та якісного розвитку системи медичної освіти і навчання Польщі є реалізація польських стандартів професійних кваліфікацій (PSKZ), які відображаючи систему усталених норм, окреслюють вимоги до знань і професійних умінь, прописаних у відповідних дипломах і свідоцтвах, а також процедури реалізації процесу навчання та контролю за його результатами. Норми і результати визначені на основі вимог, що випливають із технологій продукції, а також способів реалізації послуг; суспільно-культурних норм; системи

професійної освіти; європейських стандартів: професійних компетенцій (5 рівнів), професійної класифікації ISCO-88, норми якості серії ISO 9000[1].

Зміст освіти Польщі визначається потребами працедавців та вимогами ринку. Ліценціат з медичного догляду або ліценціат-акушер – ступінь, що отримують після закінчення вищих професійних курсів з медичного догляду або акушерської справи відповідно. Ступінь «магістр» (magister), а також «лікар», «лікар-дантист», «лікар-ветеринар», «магістр з медичного догляду», «магістр-акушер» – надаються після завершення 4-6 річного магістерського курсу. Щоб отримати ці фахові ступені, студент повинен скласти всі предмети та практичні роботи, які є у навчальному плані закладу та обов'язково скласти випускний іспит.

У Польщі всього дванадцять вищих медичних закладів. Найпрестижнішими і найвідомішими вважаються: Лодзінський, Варшавський, Гданський, Познанський, Люблянський та Collegium Medicum при Ягеллонському університеті. Проте одним з найбільших і найстаріших медичних університетів в Польщі є Варшавський, історія якого почалась ще в 1809 році. Університет бере участь в найважливіших наукових і дослідницьких програмах: MEDINE and DentEd III Thematic Networks. Університет є також членом міжнародних організацій: UNESCO, European Association (EUA), AMEE (Association for Medical Education in Europe) and ECTS-MA (ECTS-Medical Association).

Можна з впевненістю констатувати, що закладений в основу реформування освіти в Польщі (1999 р.) принцип демократизації повною мірою відобразив специфіку країни, а це у свою чергу сприяло популярності польських медичних університетів, яким притаманна висока якість навчання, що повністю відповідає міжнародним стандартам. Пізніше польськими вченими було обґрунтовано принципи: загальності освіти, наступності, безперервності, єдності і диференціації, заміна вузькопрофільного навчання широкопрофільним, гнучкості, державності, соціалізації, науковості й економічності освіти. Проте головним методичним принципом навчання на сьогодні виступає розвиток активності лікарів і контроль за їхньою самостійністю.

Література:

1. Сисоева С. Напрями реалізації стандартів професійних кваліфікацій: досвід Республіки Польщі / С. Сисоева [Текст] // Шлях освіти. – 2008. – № 1. – С 19-22.
2. Palamarenko I. Problem Based Learning in British medical schools: Pros and Cons/ I. Palamarenko // Наукові праці. Сер. : Педагогіка, психологія і соціологія. – Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2009. – Вип. 5 (155). – Ч. 2. – С. 11-15.

ПОНОМАРЕНКО Оксана

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА НУБП УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У сучасному глобалізованому світі, освіта і наука є визначальним фактором людського розвитку, становлення особистості як громадянина так і професійного самовизначення. Безперечно, стати повноцінним учасником глобальної політики, економіки, освіти і культури може лише та країна, в якій робляться значні інвестиції в розвиток людського потенціалу. Адже професійно підготовлена молодь – це майбутній прорив у сферу високих технологій, глобальних досягнень, а це означає і розвитку країни. Гуманітарний розвиток є запорукою успішного просування України в процесі Європейської інтеграції. Все це є першочерговим в освітніх напрямках в НУБП України.

Сучасні інтеграційні процеси в освіті, що безпосередньо впливають на професійне становлення молоді, представлені у двох концепціях європейської освіти: концепції Європейського Союзу та концепції Ради Європи. За концепцією Європейського Союзу від 24 травня 1988 р. та іншими освітньо-політичними маніфестами ЄС, формування єдиного європейського простору зорієнтовано на розробку освітньої системи в таких пріоритетних напрямках: полікультурна Європа, мобільна Європа, Європа якісної професійної підготовки всіх школярів, Європа якісної базової освіти, Європа в соціально-культурній та політико економічній інтеграції з усім сучасним світом[4].

Освітня політика Ради Європи, згідно з рекомендаціями Парламентської Асамблеї Ради Європи (22 вересня 1989 р.) та іншими освітніми меморандумами Ради Європи, базується на принципах розбудови Великої Гуманістичної Європи як спільного європейського дому, де

інтеграційний поступ співіснує із чітко визначеними тенденціями збереження історично зумовленої специфіки духовного потенціалу європейських етносів як спільної культурної спадщини [3].

Таким чином, основною ознакою напрямів розвитку освіти в країнах Європейського Союзу стала загальна спрямованість на інтеграцію до цієї важливої сфери суспільного життя.

Підтвердження важливості цих тенденцій знаходимо в ряді праць зарубіжних дослідників. Зокрема, характеризуючи стан і перспективи досліджень проблем інтернаціоналізації сучасного світу й проблеми демократизації освіти в контексті гуманітарної діяльності в цій сфері офіційних структур ЮНЕСКО і таких головних для Західної Європи наднаціональних міжурядових об'єднань, як Рада Європи та Європейський Союз, Б. Л. Вульфсон підкреслює, що «однією з найважливіших умов подальшого зміцнення Європейського Союзу є освітня інтеграція, яка відображає процеси зближення західноєвропейських країн і сприяє їхньому розвитку. Для стимулювання інтеграції в царині освіти сформовано спеціальний наднаціональний механізм». Постійний Комітет освіти здійснює розробку стратегії співробітництва країн Європейського Союзу у сфері обов'язкової освіти, професійно спрямованої освіти й вищої освіти в напрямі інтеграції й гармонізації західноєвропейських освітніх систем [1; 2].

Серед завдань і здобутків побудови нових параметрів обов'язкової освіти для всіх країн Європейського Союзу характерними є такі:

- орієнтація державної політики на підвищення рівня якості професійно-технічної освіти;
- послідовна спрямованість на модернізацію змісту обов'язкової освіти;
- посилена увага до проблеми виховання молоді, її адаптації до соціальних, політичних, економічних трансформацій і нових цінностей сучасного полікультурного світу.

Загальноєвропейські освітні тенденції свідчать про врахування того факту, що правильний вибір професії означає не тільки моральне задоволення та високу самооцінку для фахівця, а й високу продуктивність праці та якість продукції. Тому вибір професії – пункт, у якому збігаються інтереси особистості та суспільства, де можливе й необхідне поєднання особистих і загальних інтересів. Суспільство розширює можливості життєвого самовизначення молоді. Доклавши власних зусиль, молодь може працювати в найрізноманітніших сферах на користь суспільства. Таким чином, професійна трудова діяльність, якій передують правильний вибір, є одним із важливих факторів, що впливає на прийняття сучасною людиною основоположних рішень.

Серед багатьох країн, які є членами Європейського Союзу і мають з нашою державою спільні кордони, культурні та історичні традиції, Польща є найбільш послідовним і дієвим партнером України в її євроінтеграційних прагненнях, а особливо в галузі освіти. З погляду забезпечення розвитку взаємовідносин між вищими навчальними закладами України та Польщі, найпоказовішим є окреслення основних проблем та дослідження механізмів активізації освітянського співробітництва, яке формувалося протягом тривалого історичного періоду, а в останньому десятилітті зазнало відчутних змін у зв'язку зі вступом Польщі до ЄС.

Польща залишається одним із головних стратегічних партнерів України на Європейському континенті, насамперед щодо підтримки зусиль, пов'язаних зі зближенням з ЄС та можливим майбутнім членством у цьому об'єднанні. Незмінність такої позиції протягом тривалого часу набула для України важливого значення у контексті як успішної реалізації політики європейської інтеграції, так і розвитку двостороннього співробітництва в галузі освіти з Польщею. Тому українсько-польське співробітництво між нашими навчальними закладами є об'єктом першочергової уваги щодо виявлення спільних напрямків розвитку і вдосконалення вищої освіти в цілому, а також в НУБП України та удосконалення освітянських взаємовідносин України з іншими країнами – членами ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції. Це стосується як державної політики в галузі освіти загалом, так і окремих її складових.

Література:

1. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века / Б. Л. Вульфсон. – Москва :

- УРАО, 1999. – 208 с.
2. Вульфсон Б. Л. Западноевропейское образовательное пространство XXI века. Прогностические модели / Б. Л. Вульфсон // Педагогика. – 1994. – № 2. – С. 103–112.
3. Соуза Е. Г. Университет ООН: глобальная миссия // Перспективы: питання освіти. Париж: ЮНЕСКО, 1990 «N3, C10.
4. Перспективы: питання освіти. Париж: ЮНЕСКО, 1991. N2. С. 21-117.

СЕСУНОВА Юлія, БАБЕНКО Оксана **ПОЛЬЩА В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ**

Актуальність проблеми, полягає у визначенні перспективи європейського інтеграційного розвитку України, кінцева мета якої полягає в отриманні державою статусу повноправного члена ЄС.

Інтеграція України до Європейського Союзу – надзвичайно складний і достатньо тривалий процес. В сьогоденних умовах євроінтеграційні прагнення України, з погляду часу не є сприятливими. Реалізації намірів нашої держави заважають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Зовнішні пов'язані з тим, що сучасний стан ЄС переживає інтенсивне кількісне і не завжди якісне поповнення завдяки постсоціалістичним країнам. Внутрішні чинники виражаються у протиставленні всередині владних структур, глибокій економічній кризі, відсутності ефективних економічних і інституційних реформ.

Метою дослідження є проаналізувати рух Польщі до ЄС, ефективність її політики та дій, виокремити, який досвід може перейняти Україна для результативної політики своєї інтеграції.

Угоду про асоційоване членство між Польщею і ЄС було підписано сторонами 16 грудня 1991 р., яка свідчила про співпрацю упродовж наступних десяти років, а набирала чинності лише з 1 лютого 1994 р. За цей проміжок часу Польща зобов'язувалась розробити «Програму дій», до якої було запрошено консультантів з країн ЄС, залучено науковців, профспілки, проводились наукові і громадські слухання, дискусії. Уряд виділив для цієї роботи значні кошти. В результаті торгівля переорієнтувалася на ринки ЄС, у Польщу надійшов закордонний капітал, сучасні технології. Але мали місце й негативні наслідки: зросло безробіття, імпорту переважав над експортом, зупинилось більшість виробництв. Також, Польщі була надана вагома фінансова допомога на підтримку національної стратегії підготовки до членства і загалом в 90-х роках становила 4, 9 млрд євро.

У Києві 4 грудня 2009 р. відбувся Саміт «Україна – Європейське співтовариство», у прийнятій Європейською комісією Декларації було відзначено певний прогрес лише у співпраці в сферах авіації і торгівлі. Тобто причин, які перешкоджають вступу України до ЄС досить багато: політичні проблеми в Україні (які практично були відсутні в Польщі на 1998 рік), економічні проблеми, а також проблеми у соціальній сфері, у сфері фінансів, фінансової політики, внутрішньої політики й кордонів. Але, незважаючи на відмінності, з досвіду Польщі можна взяти багато корисного досвіду. По-перше, Польща активно демонструвала, що хоче бути в ЄС та провела глибокі й ефективні реформи і в результаті отримала членство в ЄС. По-друге, робота Управління Комітету Європейської Інтеграції – централізованої установи, яка координувала весь інтеграційний процес Польщі. Саме з допомогою цього мозкового центру Україна могла б отримати відповіді на всі важливі питання. По-третє, польська влада мала велику підтримку політики інтеграції серед суспільства. Україна ж ніяк не може похвалитися таким рівнем бажання вступу в ЄС.

Отже, аналізуючи досвід інтеграції Польської Республіки, можемо виробити такі рекомендації для України:

- найближчим часом розпочати підготовку висококваліфікованих фахівців з адаптації законодавства України до законодавства ЄС;
- врахувати жорстку та дієву тактику ведення переговорів Польщі та не очікувати перших кроків України, з боку структур ЄС;
- провести реформи, що уможливлять наблизитись до Копенгагенських критеріїв в економічній, судовій та соціальній сферах;
- вдосконалити вже існуючі механізми інституційного забезпечення європейської інтеграції та створити вищий Координаційний орган на зразок польського Комітету європейської інтеграції.

Отже, процес інтеграції Польщі до Європейського Союзу був успішним завдяки демонструванню нею послідовних і наполегливих дій, незалежно хто очолював уряд чи був президентом держави. Важливим чинником стало сприяння провідних країн ЄС і насамперед Німеччини і Франції. Щоб досягти оптимізації відносин із Європейським Союзом, Україна повинна, по-перше: добре засвоїти досвід країн Центральної Європи і Балтії, особливо Польщі, яка впевнено проводила переговорні процеси про вступ до ЄС, також оперативно вирішувала внутрішні соціально-економічні проблеми; по-друге: нове українське державне керівництво має чітко задекларувати незмінність зовнішньо-політичного курсу на євроінтеграцію, проводити відкрити, прозору і зрозумілу для своїх громадян і світу інтеграційну політику, сповідувати європейські норми і стандарти життя; по-третє: розробити чітку програму дій уряду з виконання угоди про асоціацію Україна – ЄС і механізми її реалізації.

Література:

1. Басараб М. Б. Досвід європейської інтеграції Польщі: перспективи для України: автореф. дис. ... канд. політ. наук: спец. 23. 00. 01 «Теорія та історія політичної науки» /М. Б. Басараб. – К., 2004. – 16 с.
2. Бочаров С. Ставлення польського суспільства до ідеї вступу Польщі в ЄС. [Електронний ресурс] // http://otherreferats.allbest.ru/international/00073678_0.html
3. Гоцур О. Стратегічна орієнтація України: міфологічний аспект. [Електронний ресурс] // <http://www.mediakrytyka.info/ohlyady-analytyka/strategichnaoriyentatsiya-ukrayiny-mifolohichnyy-aspekt-problemy.html>

ЯКУШКО Катерина

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПОЛЬЩІ НА ПРИКЛАДІ UNIVERSYTET WARSHAWSKI

На даний час актуалізується проблема реформації вищої освіти, доцільність звуження або розширення академічної підготовки.

Наша мета – проаналізувати зарубіжний досвід організації вивчення гуманітарно-педагогічних дисциплін на прикладі найуспішнішого університету Польщі (Universytet Warszawski), оскільки він посів найвищу сходинку у рейтингу найкращих польських вищих навчальних закладів за 2016 р., має досвід підготовки студентів з 1618 р. та оперує потужною дослідницькою базою [1].

Насамперед, слід зазначити, що педагогічний факультет Universytet Warszawski, окрім розмежування педагогіки за віковим та соціальним статусом об'єктів педагогічного впливу (андрагогіки, педагогіки виховання дитини, соціальної політики) розширює спеціалізацію ще й і областю «педагогіки вчителя» [2]. При цьому повноваження готувати соціальних працівників перекладено на інший факультет – факультет прикладного суспільствознавства. Вартий уваги і той факт, що майбутні філософи та соціологи найвідомішого польського університету спеціалізуються у таких не звичних для нас галузях знань, як біоетика та когнітивістика.

Важливим видається і те, що гуманітарні інтереси у Варшаві розвивають, насамперед, на факультеті Artes Liberales, де можливо отримати спеціальність у галузі грецької філології, культурознавства, середземноморської цивілізації тощо, а факультет журналістики та політичних наук скеровує студентів на отримання дипломів у сфері не тільки журналістики, а й логістики, соціальної політики, наук про сімейне життя, європеїстики, міжнародних відносин, політології, безпеки тощо. При цьому факультет польської філології, окрім класичної філології, розширює напрям підготовки не тільки філологією Середземномор'я, балтійською філологією та славістикою, але й логопедією. Акцентуємо увагу і на тому, що відділення прикладної лінгвістики зазначеного університету пропонує отримати фах і з східнослов'янських мов та власне самої прикладної лінгвістики, яку варшавські вчені вважають окремою галуззю знань. Також для організації вивчення педагогічно-гуманітарних дисциплін створений окремий факультет неології, де, окрім звичних (італійська, германська, романська, англійська філології тощо), запроваджено ще й додаткову спеціальність «Іберистика».

З огляду на сказане, на перший погляд, видається, що Universytet Warszawski притримується тенденції до класичної вузької спеціалізації, розширення палітри опанування гуманітарних дисциплін та деталізації напрямів підготовки на окремих факультетах. Однак, виявлена й інша тенденція: на вимогу часу для прибічників мультипідготовки та підвищення

професійної мобільності майбутнього випускника керівництвом найвідомішого польського університету передбачена також і можливість здобути індивідуальну гуманітарну освіту на т. зв. «міжфакультетних колегіях гуманітарної освіти»[2].

Отже, Uniwersytet Warszawski властива політика паралельної організації вивчення гуманітарно-педагогічних дисциплін як через поглиблену деталізацію їх опанування на окремих факультетах, так і через узагальнене вивчення.

Література:

1. <http://eurostudy.info/uk/info/rejting-vuzov-v-polshe>
2. <http://eurostudy.info/uk/info/varshavskij-universitet>

КОНОНЧУК Інна

СИСТЕМА ОСВІТИ У ПОЛЬЩІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Польські традиції освіти беруть початок у XIV ст. В цій країні знаходиться багато найстаріших університетів Європи, серед яких і Ягелонський університет (1364 рік). Варшавський університет займає перше місце у рейтингу серед міжнародних ІТ (Top Coder). Польська система забезпечення якості освіти відповідає стандартам і вимогам ENQA. Останні десять років система освіти Польщі розвивається швидкими темпами у порівнянні з іншими європейськими країнами. Кількість вищих навчальних закладів і кількість студентів стрімко зростає. Найбільшими містами-осередками вищої освіти в Польщі є Варшава, Краків, Гданськ, Познань, Вроцлав, Лодзь. Система вищої освіти в Польщі включає державні й приватні вищі навчальні заклади, перевірку діяльності яких включно з контролем стандартів освіти здійснює Польський Державний Акредитаційний Комітет (Panstwowa Komisja Akredytacyjna). Наразі в країні нараховується 310 приватних університетів й коледжів і 138 державних вищих навчальних закладів. Особливим статусом володіють вузи клерикалізму, число яких після 1989 р. зросло. Закон про вищу школу до таких не відносить вузи, підлеглі католицької церкви. Вартість навчання у ВНЗ Польщі суттєво нижча ніж в інших європейських країнах.

Для вступу абітурієнту необхідно мати атестат зрілості. Правила прийому визначаються кожним вузом автономно. Всі ведучі університети Польщі пропонують програми навчання англійською мовою, включаючи медицину, технічні і гуманітарні науки, бізнес і фінанси. Якщо Ви обираєте навчання польською мовою, Вам потрібно буде довести необхідний рівень володіння мовою перед початком занять. Ступені, які привласнюються випускникам університетів і коледжів. У ВНЗ Польщі – триступінчаста система, яка включає ступені Бакалавра (Licencjat, Ineynier), Магістра (Magister) і Доктора наук (Doktor). Система ця є обов'язковою з 2007/2008 навчального року. Програми всіх напрямків навчання крім правознавства, фармацевтики, психології, ветеринарної медицини, медицини й медицини-стоматології мають два етапи. Третій етап, який відповідає ступеню доктора наук, відкритий лише для тих, хто вже має науковий ступінь магістра або ідентичний ступінь. Навчання для одержання ступеня доктора наук триває чотири роки, але цей термін можна скоротити або продовжити. Разом з 29 іншими країнами, Польща підписала Болонську Декларацію, метою якої є створення Європейської Зони Вищої Освіти. Актуальні реформи в системі вищої освіти в Польщі спрямовані на останні розробки Болонського Процесу. Вищі навчальні заклади Польщі використовують ECTS (Європейську Кредитну Систему). Ця система кредитів широко розповсюджена у Європі. Її прийняли з метою полегшити процедуру порівняння рівня освіти студентів з їх навчальних напрямків. Польські ВНЗ належать до міжнародного обміну студентами. Такі програми як SOCRATES/Erasmus, двосторонні договори між університетами, які розбудовують контакти з польськими й закордонними вузами. Докладну інформацію про програму SOCRATES/Erasmus можна одержати в бюро міжнародних відносин.

Визнання дипломів про вищу освіту, отриману за кордоном, здійснюється згідно з постановою Міністра Національної Освіти «Про правила й процедури нострифікації дипломів і професійних звань, отриманих за кордоном» (від 10 грудня 1991 року). На веб-сайті Бюро Академічного Визнання й Міжнародного Обміну. Ви можете знайти інформацію відносно валідності дипломів, отриманих за кордоном, включаючи перелік країн, з якими Польща підписала договори про взаємне визнання дипломів. Якщо диплом потрапляє під договір, він

автоматично стає валідним щодо змісту договору. Якщо даний диплом/атестат не потрапляє під міжнародний договір або був виданий у країні, з якої Польща не підписувала угоди про взаємне визнання дипломів, тоді він стає предметом Указу про нострифікації дипломів, отриманих за кордоном. Такий диплом повинен бути представлений у місцевім відділенні Міністерства Освіти (Kuratorium). Адресу місцевих відділень можна знайти на веб-сайті Міністерства Освіти. У Польщі весь термін навчання у державних ВНЗ є безкоштовним для польських громадян. Усі іноземні студенти оплачують навчання (безкоштовно навчаються учасники програм обміну або ті, хто вступав до ВНЗ на однакових умовах із польськими громадянами). Вартість навчання у ВНЗ Польщі суттєво нижча ніж в інших європейських країнах.

У основі Болонського процесу лежить переконання, яке поділяється багатьма європейськими країнами та міжнародними академічними організаціями, що в епоху глобалізації слід прагнути максимальної сумісності систем вищої освіти. Це дозволить усім учасникам процесу повною мірою скористатися перевагами культурної різноманітності, відмінностей у традиціях викладання, постійно підвищувати якість освіти, полегшити мобільність студентів та викладачів. Польща приєдналася до Болонського процесу в 1999 році, розвиваючи двоступеневу систему освіти та систему пунктів ECTS, впровадивши додатки до диплому, створивши Державну Акредитаційну Комісію, промотуючи мобільність в рамках міжнародних програм обміну. Польща, як і інші європейські країни, займається впровадженням болонських норм і стандартів в освіті, науці і техніці. В межах цієї роботи будуть детально розглянуті різні аспекти адаптації вищої освіти Польщі до умов Болонського процесу.

ПИЛИПЕНКО Олена

ВИЩА ВЕТЕРИНАРНА ОСВІТА В ПОЛЬЩІ: ДОСВІД І ІННОВАЦІЇ

Модернізація системи вищої ветеринарної освіти з орієнтацією на прогресивні здобутки європейської ветеринарної освіти (зокрема польської, німецької тощо) є одним з найважливіших стратегічних завдань Міністерства освіти і науки України [1, с. 36].

Систему вищої ветеринарної освіти Польщі презентують 4 університетські факультети ветеринарної медицини. До переліку цих університетів належать: Природничий університет у Любліні (Lublin University of Agriculture), Державний університет сільського господарства у Варшаві SGGW (Warsaw Agricultural University), Природничий університет у Вроцлаві (Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu), Вармінсько-Мазурський університет (Olsztyn-Kortowo University of Agriculture and Technology). Всі факультети ветеринарної медицини польських університетів пройшли акредитацію в Європейській асоціації закладів ветеринарної освіти (EAEVE) (Природничий університет у Любліні – в 2011 р., Державний університет сільського господарства у Варшаві – в 2014 р., Природничий університет у Вроцлаві (Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu) – в 2009 р., Вармінсько-Мазурський університет (Olsztyn-Kortowo University of Agriculture and Technology) – в 2013 р.) і щорічно випускають приблизно 360 фахівців ветеринарного профілю [2].

Підготовка фахівців ветеринарного профілю в Польщі триває 11 семестрів, навчальне навантаження за весь період навчання складає 3 275 год, з них на практичну підготовку студентів припадає 285 год. Навчальні програми польських ветеринарних ВНЗ затверджуються федеральним міністерством і вимагають викладання 46 фахових дисциплін. Крім того, в навчальному навантаженні факультетів ветеринарної медицини польських університетів передбачені додаткові 940 год навчального навантаження, яке вони мають право використовувати на свій розсуд. На вивчення дисциплін харчової безпеки в підготовці фахівців ветеринарного профілю в Польщі припадає 210 год [3, с. 32].

Природничий університет у Любліні був заснований в 1944 р. Загалом в університеті, який налічує 6 факультетів і 35 спеціальностей, навчаються близько 10 тисяч студентів. Кількість студентів, які обрали своїм фахом ветеринарну медицину, складає 800 осіб (зазвичай 10% з яких – це особи, які закінчують університет на «відмінно»). За викладання дисципліни «Гігієна харчових продуктів» на факультеті відповідає професорсько-викладацький склад кафедри «Ветеринарна санітарія та гігієна». Наукові дослідження, що проводяться на кафедрах

і в лабораторіях університету, а також у дослідних господарствах і станціях в Безека, Чеславіце, Ухруске і Феліно, є цінним внеском у розвиток сільськогосподарських і ветеринарних наук. У 2015 р. в університеті було урочисто відкрито Інноваційний центр патології та терапії тварин. Також при університеті працює популярна у Любліні ветеринарна клініка.

Державний університет сільського господарства у Варшаві був заснований в 1824 р. З 2002 р. університет поділяється на такі департаменти: департамент морфологічних наук, департамент фізіологічних наук, департамент доклінічних наук, департамент клінічних наук, департамент гігієни харчових продуктів і охорони громадського здоров'я.

Вроцлавський природничий університет – один із найкращих спеціалізованих вищих навчальних закладів у Польщі. До складу університету входять 9 департаментів. Тут здобувають освіту понад 10 000 студентів. У 2004 р. Європейська Комісія нагородила університет сертифікатом ECTS Label. Факультет ветеринарної медицини Вроцлавського природничого університету був заснований в 1881 р. Вищу ветеринарну освіту тут здобувають близько 1000 осіб. За викладання дисциплін харчової безпеки відповідає департамент харчової гігієни і громадського здоров'я, який ще з 1922 р. є спадкоємцем інтелектуального та наукового доробку львівських навчальних закладів.

Головний кампус Вармінсько-Мазурського університету (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) міститься в районі Кортово. Університет був заснований в 1999 р. шляхом злиття Рільничо-Технічної академії в Ольштині, Вищої педагогічної школи і Вармінського теологічного інституту. В університеті навчаються понад 40 тис. студентів. Кількість студентів, які навчаються на ветеринарному факультеті, складає близько 740 осіб. До складу університету входять 5 департаментів (Departments), які, в свою чергу, складаються з 18 підрозділів (Divisions). Департамент «Ветеринарний захист охорони громадського здоров'я» містить 3 підрозділи: «Судово-ветеринарна медицина і управління ветеринарною медициною», «Ветеринарна профілактика і гігієна продуктів харчування» і «Ветеринарна гігієна і санітарія». Кафедра гігієни продуктів харчування цього університету була заснована в 1968 р. На дисципліни харчової безпеки при підготовці фахівців ветеринарного профілю припадає 315 год, а саме: на дисципліну «Ветеринарна санітарія та гігієна» – 60 год лекцій і 60 год практичних занять, на дисципліну «Гігієна харчових продуктів» – 45 год лекцій і 75 год практичних занять, на дисципліну «Гігієна виробництва і ветеринарно-санітарна експертиза молока» – 15 год лекцій і 35 год практичних занять. Після 8-го семестру для студентів ветеринарного факультету передбачена практика в закладі ветеринарно-санітарної експертизи м'яса на скотобойнях (2 тижні) і практика в закладах гігієнічного контролю та інспекції продуктів харчування (2 тижні). Кількість студентів на ветеринарному факультеті складає близько 1000 осіб, серед них – 39 докторантів.

Література:

1. Цвіліховський М. І. Структура і методологічні засади фахівців ветеринарної медицини в Україні на сучасному етапі / М. І. Цвіліховський, В. Б. Духницький, В. К. Костюк // Ветеринарна медицина України. – Київ, 2013. – Вип. 08 (210). – С. 36 – 41.
2. EAEVE [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.eaeve.org/fileadmin/downloads/establishments_status/EAEVE_Establishments_Status_January2015.pdf
3. Fischer M. Studie über die Ausbildung von Tierärzten in den Lebensmittelfächern – ein europäischer Vergleich: Dissertation zur Erlangung des Grades eines Doctor medicinae veterinariae (Dr. med. vet.) / Marianne Fischer. – Leipzig, 2010. – 146 s.

БАРАНОВСЬКА Дарія

ПОЛЬЩА В ЄС: ДОСВІД РОЗВИТКУ КІНОТЕАТРАЛЬНОГО РИНКУ

Створення та підтримка високопродуктивної системи національного кіновиробництва та кінотеатрального прокату – одне з основних завдань європейської аудіовізуальної політики, яка базується на застосуванні ряду регулятивно-стимулюючих механізмів. Заходи, які спрямовано на сприяння та підтримку розвитку національних кінотеатральних ринків, здійснюються як на рівні державного регулювання у окремих країнах, так і на міжнародному рівні, шляхом створення відповідних організацій.

Одним з таких об'єднань є Європейський фонд підтримки кіно «Eurimages» при Раді

Європи, заснований у 1989 р., який налічує сьогодні 47 держав-членів, з загальним річним бюджетом у розмірі 25 млн євро, що формується головним чином з внесків держав-членів та прибутків за кредитами [4]. Поряд з завданням культурного характеру, яке полягає в підтримці кінофільмів, які відображають різноманіття європейського суспільства, що має спільні корені і загальну культуру, Європейський фонд підтримки кіно має завдання – економічне, що передбачає інвестування в кіноіндустрію, яка, з одного боку, зацікавлена у комерційному успіху, з іншого боку, є мистецтвом, і повинна розглядатися як індустрія творча. Виходячи з цього, серед чотирьох програм, які підтримано «Eurimages», поряд з підтримкою спільного виробництва кінофільмів та їх цифрової обробки, вагоме значення посідають програми з підтримки розповсюдження кінопродукції та кінотеатрів. Щорічно для підтримки розповсюдження кінопродукції «Eurimages» виділяє більше 760 тис. євро, а в партнерстві з *Europa Cinemas* підтримує приблизно 40 кінотеатрів у чотирьох країнах, виділяючи на це приблизно 616 тис. євро на рік [3].

Приєднання Польщі до «Eurimages» у вересні 1991 року сприяло не тільки розвитку і вдосконаленню польського кіно, шляхом залучення додаткового фінансування та інтеграції до європейської та загальносвітової культури, а й розбудови національної системи кінотеатрального прокату.

Новий поштовх у своєму розвитку кіноіндустрія Польщі отримала після прийняття у 2005 р. Закону про кінематограф та створення Польського інституту кіномистецтва [1]. Під час роботи над новим законом багато уваги приділялося вивченню аналогічних механізмів, що діють в інших країнах Європи (особливо у Франції і Данії), з метою узагальнення досвіду і формування власних рішень, заснованих в першу чергу на європейському принципі активної підтримки кінематографії державою. Відповідно до Закону про кінематограф реалізацію державних завдань в галузі кіно здійснює міністр культури і Польський інститут кіномистецтва, завданнями якого є: створення умов для розвитку виробництва польської кінопродукції, а також спільного виробництва кінопродукції; сприяння і підтримка розвитку усіх видів кінематографічної творчості, особливо художніх фільмів, включаючи підготовку кінопроектів, виробництво кінофільмів і їх розповсюдження; підтримка кінодебютів і творчого розвитку молодих кінематографістів; просування творчості польських кінематографістів; фінансування проектів по підготовці кінопроектів, виробництву, дистрибуції та розповсюдженню кінофільмів, просуванню творчості польських кінематографістів і просуванню культури кіно, у тому числі фільмів створених польськими громадами закордоном та ін.

Ключовим фактором працездатності Польського інституту кіномистецтва є його автономність, тобто незалежність директора від зовнішніх (політичних) впливів. З моменту створення інституту в 2005 р. його загальний щорічний бюджет збільшився з 120 млн до 160 млн злотих. За останні роки обсяг коштів, які виділяються на кіновиробництво, складав в залежності від конкретного року від 90 млн до 120 млн злотих, що означає приблизно 4-5-кратний ріст державної підтримки порівняно з періодом до прийняття нового закону і створення інституту [1].

Сучасний польський кінематограф – феномен світового кіно. Багато нових імен, картини відзначають на престижних форумах. У Польщі наразі налічується близько 300 кінотеатрів. Останніми роками в них демонструється від 20 до 30% картин національного виробництва. При цьому польський річний кінобюджет становить 35-40 млн євро. 90% з них надходить не від держави, а від кіноринку [2].

З плином більше 10 років новий закон про кінематографію і створення Польського інституту кіномистецтва вважається великим успіхом. Серед переваг нової системи: більше державних коштів стало інвестуватись і кінематограф як область культури – особливо враховуючи те, що польське кіно без такої підтримки не могло б існувати. Крім того, ці внески не лягають на державний бюджет і плечі платників податків, оскільки їх джерело – більш доходні сектори ринку аудіовізуальної продукції. Сформована змішана (ринково-державна) модель функціонування кінематографа, де від дотації залежить робота виробників, але при цьому бюджет проектів покривається тільки у певній пропорції. Тобто не можна вважати цю

систему ані бездумним введенням принципів вільного ринку, ані відмовою від них. З'являється все більше фільмів і поступово набуває своїх рис стабільна і економічно передбачувана кіноіндустрія.

Література:

1. Адамчак М. Система финансирования и поддержки кинематографа в Польше после 2005 года / М. Адамчак ; пер. с пол. М. Черняка. – М. : КоЛибри, Азбука-Аттикус, 2012. – 48 с.
2. Журавльова Л. Кіно і бізнес: як це роблять у Польщі / Л. Журавльова [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. – 2015. – № 3. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/CULTURE/kino-i-biznes-yak-ce-roblyat-u-polschi-.html>.
3. Что мы знаем о «Евримаж»? [Электронный ресурс] // Актуальные вопросы и проблемы кинобизнеса // ProfiCinema. – 2009. – 10 июля. – Режим доступа : <http://www.proficinema.ru/questions-problems/articles/detail.php?ID=62462>.
4. EURIMAGES – European Cinema Support Fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coe.int/t/dg4/eurimages/default_en.asp.

ДЕРКАЧ Олександр

АВТОНОМІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ПОЛЬЩІ ЯК ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Розширення автономії університетів є вкрай актуальним для України, оскільки є основним шляхом, яким рухається вища освіта в Європі та безпосередньо в Польщі та переважно у світі. Затримка в реформуванні вищої освіти в країні не лише уповільнює процеси інтеграції країни, а також враховуючи історичну роль університетів, створює системні перешкоди розвитку країни. Університетська автономія є складовою громадянського суспільства. Важливою проблемою перебудови системи вищої освіти України є визначення меж і форм автономії ВНЗ для їх ефективного функціонування. Також виникає необхідність підтримувати межу між ступенем автономії та державним регулюванням навчального процесу з метою задоволення соціальних потреб та очікувань. Впровадження університетської автономії в Україні актуалізує вивчення досвіду тих країн, які розпочали процес адаптації своїх освітніх систем до сучасної загальноєвропейської моделі значно раніше і вже досягли певних успіхів, запровадили і успішно використовують нові принципи і методи у вищій освіті. Однією з основних проблем реформування української системи вищої освіти є визначення форм і меж автономії ВНЗ задля ефективного їх функціонування, а також підтримання балансу між ступенем автономії та державним регулюванням навчального процесу з метою адекватного задоволення соціальних очікувань, зокрема поєднання ідеології вільного ринку з дотриманням принципів соціальної справедливості.

На мій погляд, корисним досвідом для України може стати досвід Польщі, в першу чергу через схожість освітніх змін, які зараз відбуваються в Україні і які вже сталися в Польщі.

Аналіз робіт з даної проблематики свідчить про загальний інтерес їх авторів питаннями: як адаптувати специфіку освітньої системи окремої країни до вимог та принципів Болонського процесу, розгляд поняття автономії, як основоположного принципу Болонського процесу, становлення та розвиток автономії університетів Польщі?

У Республіці Польща професори є колегіальною більшістю, яка вирішує питання автономії, стратегії розвитку вищих навчальних закладів і розподілу бюджетних коштів на наукові розробки та вищу освіту, а також отримання державної ліцензії на реалізацію певної програми навчання й обрання ректора[1].

Слід відзначити, що автономія університетів вважається однією із найстаріших форм самоврядування, яка ще за часів середньовіччя сприяла перетворенню університетів у найвагоміші чинники суспільного й наукового прогресу. Не дивлячись на значні перетворення університетів протягом близько восьми століть, самоврядування і автономія залишилися їх найважливішими атрибутами в усьому світі[2].

Автономія є одним із трьох основоположних принципів діяльності Польських університетів. Тема автономії широко дискутується в Європі та набула особливого значення. Тому в українських вищих навчальних закладах є можливість проаналізувати досвід Польських університетів з питань автономізації, який є величезний, а також запозичити його та втілити в нашу систему вищої освіти.

Автономія вищого навчального закладу-це перш за все самостійність, незалежність і відповідальність ВНЗ у прийнятті рішень з питань розвитку академічної свободи, організації

науково-дослідної роботи, навчально-виховного процесу, внутрішнього управління, господарської діяльності та іншої діяльності, самостійного підбору і розстановки кадрів у межах, передбачених законодавством.

Хартія Університетів України «Академічні свободи, університетська автономія та освіта» (2009 р.) під університетською автономією має на увазі «форму встановлення та повсякчасного досягнення академічних свобод, що визначається як необхідна ступінь незалежності університету: – у правоздатності вирішувати завдання розвитку особистості, суспільства; – від зовнішнього втручання (від держави та інших суспільних сил) приймати рішення стосовно внутрішньої організації та управління, розподілу фінансових ресурсів та генерування доходів, адміністрування і встановлення власної лінії поведінки (місії) у сфері освіти, науково-дослідної роботи, викладання й інших пов'язаних із цим видах діяльності» [3].

На сьогоднішній день реальними кроками щодо вирішення питання автономізації ВНЗ в Україні є прийнятий 01. 07. 2014 р. Закон України «Про вищу освіту». В даному законі визначаються права вищого навчального закладу, щодо змісту його автономії і вони не можуть бути обмежені іншими законами та нормативно-правовими актами[4].

Очевидним є те, що для повного переходу вищих навчальних закладів до автономії європейського, тобто польського зразка, необхідний певний проміжок часу для того, щоб ВНЗ, мали змогу провести підготовчу роботу, яка передбачає ознайомлення професорсько-викладацького складу, а також студентів із основними постулатами університетської автономії і розглянути механізми управління вищим навчальним закладом в умовах автономії.

Позитивним є той факт, що на законодавчому рівні питання автономізації вищих навчальних закладів вирішено і тому є всі підстави користуватися цією перевагою і таким чином розвивати систему вищої освіти України в європейському напрямку.

Література:

1. Майборода В. С. Розвиток університетської науки в Польщі: історичний аспект / В. С. Майборода // Проблеми освіти : наук. зб. : у 4 ч. – К. : Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України, 2010. – Вип. 63, ч. 1. – С. 214–217.
2. Ганіткевич Я. Автономія і самоврядування університетів: світ і Україна // ActamedicaLeopoliensia. Львівський медичний часопис. 2002. Т. 8. № 3. С. 119–122.
3. Хартія університетів України: академічні свободи, університетська автономія та освіта : [створена на Міжнар. конф. «Ольвійський форум–2009» у Ялті 11–15 черв. 2009 р.] // Освіта України. – 2009. – 10 лип. – С. 5.
4. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004).

МІЛЬМАН Леонід

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ДОХОДІВ І ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Домогосподарства відіграють важливу роль в економічних процесах. Характер розподілу наявних доходів на споживання і заощадження впливає не тільки безпосередньо на економіку через зміни споживчого попиту, а й на швидкість процесу нагромадження, що забезпечує розвиток економіки країни у довгостроковій перспективі. Враховуючи суспільну роль домогосподарств, та їх значення у економіці країни, актуальним є виявлення особливостей нагромадження та використання ресурсів для задоволення потреб всіх членів домогосподарств, які формуються під впливом їхнього кількісного складу та вікової структури, рівня доходів, соціального статусу, менталітету, освітньо-кваліфікаційного рівня, розвиненості власне потреб та ін. Інтегральна оцінка цих параметрів формує уявлення про домогосподарства як чинник зростання добробуту населення.

Ідея об'єднання знань про доходи, споживання і заощадження була виголошена кілька разів за останні 40 років [2], виходячи з того, що огляди про доходи і споживання були набагато краще розвинені у світовій та і європейській статистиці, ніж обстеження заощаджень домогосподарств. У цьому контексті показовим для України є досвід Польщі, в офіційній статистиці якої виокремлюються три етапи досліджень умов життя домогосподарств:

1. Обстеження бюджетів домогосподарств (HBS), що з 1957 р. здійснюється в якості щорічного представницького опитування Центральним статистичним управлінням Польщі (GUS) з використанням реєстрації надходжень і майбутніх витрат обстежених домогосподарств

у спеціальних опитувальних листах – «бюджетних щоденниках». З 1973 р. такий підхід було змінено на територіальний, який у 1983-1992 рр. було доповнено інформацією про щоквартальну, а у з 1993 р. – щомісячну ротацію домогосподарств. Основними сферами застосування результатів обстеження бюджетів домогосподарств є: аналіз рівня умов життя і диференціації основних соціально-економічних груп домогосподарств та причини цієї диференціації; встановлення мінімального рівня заробітної плати; оцінка податкового навантаження і допоміжний аналіз для визначення соціальних допомог; аналіз споживання; визначення рівня бідності; вивчення динаміки номінальних і реальних рівнів доходів для конкретних груп домогосподарств; докладні огляди споживчого ринку, прогнози й інші види економічного аналізу; соціологічні та інші види монографічних досліджень та ін. [1]. З 2006 року щороку було обстежено понад 37 тис. домогосподарств [2].

2. EU-SILC – обстеження, проведення якого здійснюється в Польщі з 2005 р. після вступу до ЄС за загальною для всіх держав-членів методологією з метою досягнення порівнянних результатів на європейському рівні, що охоплює доходи і умови життя, але без споживання і заощаджень. EU-SILC здійснюється з використанням репрезентативного методу для узагальнення результатів дослідження приватних домогосподарств у Польщі, а також їх зіставлення між державами-членами ЄС та розрахунку основних статистичних даних в рамках моніторингу реалізації стратегії «Європа 2020». EU-SILC охоплює первинні цільові змінні, серед яких: основні демографічні риси респондентів, оцінка стану їхнього здоров'я, вибрані дані про житлові умови, детальна інформація про господарську діяльність, а також широкий спектр інформації про рівень і джерела доходів. В 2015 р. було опитано 12 тис. домогосподарств [2].

3. Обстеження соціальної згуртованості (SCS) [3], яке вперше було проведено в 2011 р., що є багатогранним дослідженням і охоплює найбільш широкий спектр параметрів, які характеризують «якість життя». Його особливістю є те, що домогосподарства і їх члени відповідають на більш широке коло питань, порівняно з іншими обстеженнями. Опитування було засновано на припущенні про те, що можливість отримати, серед іншого, вичерпну інформацію про диверсифікацію якості життя, бідність, соціальне відчуження та соціальний капітал, поряд з пізнавальними або діагностичними перевагами, також буде відігравати важливу практичну роль в розробленні соціальної політики, включаючи підготовку стратегічних документів і доповідей з питань соціального захисту та соціальної інтеграції.

Серед нових складових дослідження є «Фінанси домогосподарств і опитування споживачів» (HFCS) [2], яка спрямована на збір інформації про економічні та фінансові процеси у домогосподарствах й визначення їх впливу на економіку. Подібне дослідження проводиться Європейським центральним банком в державах зони євро.

В цілому формування підходів до аналізу доходів, споживання і заощаджень є довгостроковим завданням з розробленням і перевіркою конкретних інструментів для аналізу даних не тільки з опитувань (HBS, EU-SILC, SCS та NFCS), а й з різних джерел, наприклад, адміністративних даних (і BIG DATA, якщо це доречно). Важливим завданням є поглиблення територіального аналізу.

Спільний аналіз доходів, споживання і заощаджень дозволить споживачам статистичної інформації мати більш всебічні знання про матеріальні умови життя домогосподарств, що, звичайно, істотно важливо не тільки для дослідників, а й для осіб, що визначають політику.

Література:

1. Household Budget Survey in 2014 [Electronic resource] // GUS. – Warsaw. – August 2015. – 294 p. – Access mode : <http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/en/defaultaktualnosci/3305/2/9/1/publication.pdf>.
2. Łysoń P. Household Income, Consumption and Wealth in Poland – surveys, achievements and challenges [Electronic resource] / P. Łysoń // 102nd Conference of the Directors General of the National Statistical Institutes, 26-27 September 2016, Vienna. – II: Current experiences in official statistics. – Access mode : http://www.dgins2016.at/papers/DGINS_2016_Session_2_Poland.pdf.
3. Quality of life, social capital, poverty and social exclusion in Poland [Electronic resource] // GUS. – Warsaw, 2013. – 301 p. – Access mode : http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/en/defaultaktualnosci/3305/4/1/1/lc_quality_of_life_poverty_and_social_exclusion_in_poland.pdf.

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ РЕФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Трансформації європейських систем вищої освіти наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. є предметом широких дискусій в академічних і політичних колах України.

Зважаючи на те, що учитель відіграє особливу роль у розвитку будь-якої держави, доба значних перетворень кінця 90-х років ХХ ст. – початку ХХІ ст. пов'язана з нагальною потребою в компетентних учителях, необхідністю розв'язати актуальні проблеми вдосконалення фахової підготовки фахівців вищої кваліфікації.

Приєднання України до Болонського процесу, європейська інтеграція та глобалізація, потреба у прозорих та порівнюваних на міжнародному ринку праці освітньо-кваліфікаційних рівнях поставили питання модернізації змісту вищої освіти, висувуючи завдання істотного оновлення вітчизняної системи вищої школи.

В українському науковому просторі проблеми реформування та інноваційного розвитку вищої освіти досліджено у працях В. Андрущенка, Б. Года, М. Згуровського, В. Кременя, С. Клепка, К. Корсака, О. Козлової, О. Листопад, О. Малихіна, О. Мещанінова, та ін.

Пошук найбільш оптимальних підходів до модернізації змісту вищої освіти зумовлює зростання наукового інтересу до вивчення досвіду вищої школи країн ЄС, зокрема Республіки Польща, яка, приєднавшись до ЄС здійснила успішні кроки в загальноєвропейському курсі освітньої політики.

Окремі аспекти розвитку вищої освіти в Республіці Польща (РП) у межах вітчизняного педагогічного дискурсу висвітлено в дисертаційних дослідженнях А. Василюк, І. Ковчиної, С. Когут, О. Кучая, В. Пасічника, В. Майбороди.

Вивчення досвіду реформування змісту вищої освіти у Польщі має для України особливе значення. Зважаючи на те, що Польща є найближчим географічним сусідом України, обидві країни мають багато спільного в соціально-історичному розвитку. Польща як член Європейського Союзу вже модернізувала зміст вищої освіти, тому може бути джерелом цінних узагальнень щодо оновлення змісту освіти України в контексті євроінтеграції.

Реформи в освіті, що запроваджені в Україні, подібні до тих, які визначив Європейський Союз для реформування національних систем вищої освіти країн учасників. Основними напрямками таких змін є реформування навчальних програм, управління й фінансування.

Україна бере активну участь у таких заходах, серед яких є програма «Tempus», програма «Erasmus Mundus», програма Жана Моне.

Мета європейської освіти – стати рушійною силою для побудови науково організованого суспільства.

Перед вищими навчальними закладами постають важливі завдання щодо розширення міжнародного співробітництва, сприяння доступу викладачів і студентів ВНЗ до європейських освітніх джерел, удосконалення програм підготовки фахівців відповідно до європейських стандартів, установа партнерських в'язків з іноземними навчальними закладами.

Уже довгий час триває регіональна співпраця українських і польських науковців, викладачів, що позитивно відображається на євроінтеграційних процесах в Україні.

Досвід Республіки Польща, яка є членом ЄС, у сфері реформування освіти, на думку багатьох учених, зокрема О. Малихіна, позитивно впливає на зміни, що відбуваються в освітньому просторі нашої країни [1]. Наприкінці ХХ століття процеси демократизації в освіті Польщі супроводжувались децентралізацією освітніх установ. Це призвело до створення великих освітніх центрів, які мають змогу реалізовувати інноваційні міжнародні проекти у вищій освіті без втручання міністерства.

Створення міждержавних освітніх консорціумів на партнерських умовах, до складу яких можуть входити вищі навчальні заклади Польщі й України, сприятиме ефективному використанню наукового потенціалу держав і безумовно позитивно вплине на інтеграційні процеси та зміни, які відбуваються у вищій освіті обох країн. Крім того, це надасть змогу українським студентам здобути якісну освіту, яка буде підтверджена дипломом європейського зразка.

На думку І. Нестеренко, міжнародне співробітництво у сфері освіти сприятиме глобалізації професійних знань, підвищить автономію вищих навчальних закладів, сприятиме урізноманітненню видів і типів програм вищої школи України[2].

Таким чином, міжнародні освітні проекти мають важливе значення в інтеграційних процесах, спрямованих на входження України в єдиний європейський освітній простір, їх функціонування побудоване на довірливих засадах між учасниками процесу. Такі проекти не лише є рушійною силою Болонського процесу, а й виконують важливу функцію у забезпеченні якості освіти, оскільки традиційна національна система освіти збагачується додатковими критеріями, відбувається зміна підходів до вирішення проблеми зміни змісту навчання, управління з урахуванням міжнародного досвіду.

Цілеспрямовані заходи дадуть змогу підготувати конкурентоспроможного фахівця європейського рівня, здатного критично мислити й вільно орієнтуватись на європейському ринку праці.

Література:

1. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект: монографія/Олександр Володимирович Малихін //Кривий Ріг: Видавничий дім., – 2009. – С. 80 – 95.

2. Нестеренко І. Б. Особливості реформування вищої освіти Польщі в контексті Болонського процесу / І. Б. Нестеренко // Збірник наукових праць студентів та молодих учених. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. – С. 207–211.

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

BAK Melania

NON-FINANCIAL INFORMATION IN ACCOUNTING SYSTEM THE SCOPE AND SIGNIFICANCE

Traditional financial accounting, approached as the system of information, presents and discloses information about the assets and capital and the financial result of an enterprise using specific instruments. The presented information are of financial (valuation is most frequently done at historical cost) and retrospective nature. The subsequent evolution in accounting placed the focus on prospective information, which represent the domain of managerial accounting. In the opinion of W. Brzezina «Accounting represents both retro- and prospective system of economic information, which by using the method of economic calculation and balance method allows measuring, analysing and planning the financial result and the financial situation of an economic entity for management purposes» [1, p. 27].

In the conditions of market and knowledge-based economy the information needs of various stakeholders were subject to significant transformations, as they expect both diverse and extended information from the accounting system. Currently the presented information is simultaneously: financial and non-financial, numerical and descriptive, quantity and quality specific, retrospective and prospective [see 2, pp. 10, 96]. Stakeholders (apart from basic information) expect information about e. g. : intangible resources and their intellectual capital, the valuation of assets presented in balance sheet as fair value (market prices) and an extensive scope of non-financial information covering operational and strategic activities carried out by an enterprise. Such non-financial information were, indeed, always present in financial reports, however, initially they were disclosed to a lesser extent in the form of supplementary business information, but currently their scope and importance has increased significantly. The discussed information are of great interest to the stakeholders functioning in business and financial environment in the conditions of increasing competition and large scale operations.

Intangible resources (e. g. human capital) and the majority of non-financial information are not disclosed in accounting, since the accounting theory and policy (to some extent) did not prepare due instruments (principles) for them in terms of measurement methods, presentation system and forms of

their disclosure. In order to meet, at least partly, the practice specific needs some non-financial information are covered by reporting and most often included as the supplement to a financial statement, financial report or business report. Among the forms of non-financial information disclosure the company operations report and an integrated report can be also listed. The characteristics of non-financial information from the perspective of accounting are presented in table 1.

Table 1. Non-financial information – synthetic characteristics

Non-financial information	
Basis	Stakeholders' expectations, market trends, voluntary decisions made by companies, legal regulations (e. g. EU Directive)
Disclosure form	Additional information (supplement to the financial statement), Company operations report (e. g. the description of significant events) – component of the financial statement, Financial report (including business risk report, intangible resources), Business report (including corporate social responsibility reports), Integrated report – presenting financial and non-financial information in a compact and comprehensive information system about a company and its environment
Scope	Information cover: environment protection, activities for the benefit of sustainable development, corporate social responsibility, ethical behaviour, enterprise value creation process, intellectual capital (including human capital), business risk, etc.
Advantages	Product brand creation, company image and reputation establishment; company identity construction, good relations with customers and business partners; attracting new markets and stakeholders; levelling the gap between enterprise balance and market value
Disadvantages	They are not included in accounting records, their verification is difficult to carry out; selective disclosure and no specificity; the need for interdisciplinary knowledge presented by accountants; the risk of disclosing confidential trade information of companies; possibility of using them by the competition against business ethics principles; information manipulation to achieve the intended advantages; preparing reports following «the demand» of stakeholders

Source: author's compilation based on [see 4].

Non-financial information are disclosed predominantly as the voluntary ones in accordance with the rules defined by the international organizations and bodies. However, spreading their idea resulted in the introduction of certain legal regulations, e. g. within the framework of accounting rules harmonization in the European Union in the form of Directive to be applied in the Member States [2]. The Directive introduces the requirements related to the disclosure of non-financial information by the large public interest entities, which employ more than 500 workers. Such entities are obliged to present information about, at least, the following issues: environmental, social and employment, respecting human rights, fighting corruption and bribery. In accordance with the Directive non-financial information should be included in the company operations report or in a separate statement other than the financial report¹.

In case of accounting approached as science concerns may be raised by moving away from the traditional and fundamental accounting principles in order to disclose non-financial information. Such disclosure (outside the accounting system) should be perceived as the element of the broadly understood transformation in the reporting system of large enterprises, the manifestations of which may be of both positive and negative nature.

References

[1] Brzezin W., *Tradycyjne i współczesne ujęcie rachunkowości [Traditional and modern approach to accounting]*, [in:] *Rachunkowość w nowoczesnej gospodarce. Aspekty przekształceń organizacyjno-własnościowych w*

¹ Currently a significant increase in the number of entities disclosing non-financial information voluntarily is observed. In 2014 the number of reports registered by the European entities in the database of the Global Reporting Initiative – GRI increased by 15% against 2013, which confirms the positive tendency in terms of disclosing non-financial information [http://database.globalreporting.org].

rachunkowości [Accounting in modern economy. The aspects of organization and ownership transformations in accounting], Świnoujście 2000.

[2] EU Directive as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertaking and groups. The role of auditors in non-financial information verification (EU Official Gazette from 15. 11. 2014 Directive 2014/95/EU amending Directive 2013/34/EU (text available on the website: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0095>).

[3] Marcinkowska M., *Roczny raport z działań i wyników przedsiębiorstwa. Nowe tendencje w sprawozdawczości biznesowej [Annual report on enterprise operations and results. New tendencies in business reporting]* Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004.

[4] Walińska E., B. Bek-Gaik, J. Gad, B. Rymkiewicz, *Sprawozdawczość przedsiębiorstwa jako narzędzie komunikacji z otoczeniem [Enterprise reporting as the tool for communication with the environment]*, University of Łódź Press, Łódź 2015.

ISAKOVA Natalia

ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN TERRITORIES UNDER POLISH RULE

In the course of the four centuries from the collapse of the Kievan Rus to the National Revolution of 1648, the economy of Ukraine experienced many striking transitions and transformations. Although these were neither rapid nor unexpected, their impact upon all sectors of the country's economy was deep and fundamental.

In the beginning of the 16th century, the Western Ukrainian economy was a well developed agricultural one. Export and import businesses existed with such Western markets as Danzig, Neurenberg, Dresden. The main product of the revived economy was grain. Commercialized agriculture was just beginning, and advanced business techniques were extending over the northern parts of Right-bank Ukraine, west of the Dnieper River.

In the southern part of Right-bank Ukraine and in her entire Left-bank area at that time, backwardness and primitivism still prevailed. Hunting, fishing, trapping, beekeeping, and limited cattle-raising were the leading industries. The main products of that primitive economy were meat, fish, honey, and fur. Very little agricultural activity was undertaken there.

The recolonization of the southern and eastern steppe regions progressed rapidly because of various factors evolving in that era, such as the growing power of the state, the penetration of the Polish sponsored institutions of serfdom and large land holdings into Ukraine, and the increasing density of population and the development of a profit-motivated money economy in the West.

The strong drive among the gentry and the lords to acquire more and more land provided still another impetus to the colonization process. Initially the nobles had received land as temporary grants for military and administrative services. But soon the precarious nature of those grants was lost under the impact of the Polish concept of complete and perpetual property rights for the gentry.

The Polish gentry developed commercial cattle-raising to export meat and hides. In some years the livestock exported to the West through the city of Peremyshl alone exceeded eighty thousand heads. With the Torun Treaty the Western markets were wide open for the Polish export business. Especially, Ukrainian grain, wood, and raw materials were in great demand abroad [3, p. 63].

The colonization process was enormously intensified. Unbelievably large sums of money were invested to acquire landed properties. Zamojski, a Polish grandee, for example, bought the Povolok district for 1 million and 200 thousand guldens. Tyshkevich paid over 400000 guldens for a few villages. In both of cases enormous land resources were required to proceed with production [1, p. 122].

The growing Western demand for grain and bread, therefore, developed the great profit opportunity for the Polish gentry, who then applied all available measures, fair and foul, to enlarge their land holdings. As a result of these developments, small-scale peasant farming rapidly decreased.

Cattle raising preceded farming. It was highly important up to the sixteenth century. Werdum, Beauplan, Litvin, and other foreigners who visited Ukraine in the 15th and 16th centuries, wrote about the pasture lands, enormous herds of cattle, sheep, and goats, the rich and abundant grass resources, the strong horses wild animals in the region. The fact that these things impressed foreign visitors indicates their economic importance [4, p. 49, 51].

The normal agricultural economy of Ukraine in the Polish period consisted of three economic sectors: grain production, vegetable gardening, and fruit rising. All three segments, and especially

grain production, experienced some basic technological and organizational changes in the course of these three centuries. These three individual industries originated and developed in a certain evolutionary sequence, until they resulted in the well developed agricultural economy of the eighteenth century.

Farming, primarily grain production, was a leading industry in Galicia and West Volyn by the 15th century. But in the rest of the Ukrainian provinces it did not acquire economic predominance until the end of the 16th century. Accordingly, for almost two centuries longer a primitive economy prevailed there, based on hunting, fishing, and cattle rising.

Farming itself was extremely primitive prior to the 17th century, designed only to supply some necessities for individual households and not for the market, although foreign travelers, like Beauplan and de Vignere, reported the enormous and almost incredible fertility of the steppe areas which easily produced hundredfold crops without much labor and literally without any manure or fertilizer [4, p. 51, 87].

Farming remained stagnant for a relatively long time. Agricultural prices were not uniform, food supply was inadequate, and the standard of living was rather low. Oats, rye, barley, and wheat were the leading crops (in that order) until the early 16th century. M. Hrushevskyi supplied the following approximate composition of farm production for the time: 40% of all acreage was used to raise oats, 35% to grow rye, about 15% for barley, and about 10 for raising wheat [2, p. 88].

Hence, the social and economic changes in Ukraine in the 16th and 17th centuries, the rise of latifundium agriculture in particular, were due to the emergence of capitalism in Western Europe. The price of grain rapidly increased by more than a hundred percent, creating impressive profit incentives.

Changes proceeded in various directions, completely altering the socio-economic constitution of Ukraine. The small individual peasant farms began to disappear, being absorbed into the latifundial estates of the nobility and gentry.

Therefore, in the 17th century, commercially motivated latifundial farming was fully developed. The noble possessions were in some cases vast. The grandees, like the Vyshnyvetskyi, Chortoryyskyi, Ostrozhskyi, Potockyi, and Zamoyskyi, owned entire provinces, tens of towns, hundreds of villages. Ostrozhski, for example, owned thirty-five towns and seven hundred villages in Volyn, Podillia, and Kiev, and derived from those possessions about ten million guildens of yearly income. Vyshnyvetski owned almost all of Left-Bank Ukraine, where the country gentry were their service people [1, p. 127].

Thus, a commercialized agriculture accompanied by the advanced business techniques and social disadvantages of early capitalism became the foundation of the entire Ukrainian economy under the Polish rule in the 17th century. This seems to be quite a change when it is realized that three centuries before large areas of Eastern and Southern Ukraine were deserted steppes where a primitive subsistence economy prevailed.

Literature:

1. Chirovsky, Nicholas L. Fr. An Introduction to Ukrainian History. Vol. 2 / The Lithuanian-Rus' Commonwealth, The Polish Domination, And The Cossack-Hetman State. – N. Y. : Philosophical library, 1984. – 400 p.
2. Isakova N. P., Dankevych L. R. History of Ukraine from Ancient Times to the Late 19th century: Textbook for Students of Higher Educational Establishments. – K. : AgrarMediaGroup, 2014. – 332 p.
3. Rady, Reid Martyn. Russia, Poland and the Ukraine, 1662-1725. – London, etc. : Hodder and Soughton, 1990. – 130p.
4. Ukraine in foreign comments and descriptions from the VI to XX century. – N. Y. : Columbia Univ., 1953. – 236 p.

PRUDZIENICA Maja

PRZEDSIĘBIORSTWO SPOŁECZNE – ROZWAŻANIA TEORETYCZNE

Pojęcie «przedsiębiorstwa społecznego» łączy w sobie dwie ważne cechy: «przedsiębiorczość» i «społeczność». Dlatego też, jest ono swoistym podmiotem gospodarczym.

Przedsiębiorczość oznacza, że dostrzegamy organizację, która prowadzi działalność gospodarczą, a więc wytwarza produkty lub usługi, łącząc dostępne zasoby materialne i intelektualne w taki sposób, który prowadzi do wytworzenia wartości dodanej oraz ekonomicznej nadwyżki. Wykorzystując w swojej działalności narzędzia i technologie biznesu w celu osiągnięcia przede wszystkim korzyści społecznych. Tym samym przedsiębiorstwo społeczne prowadzi działalność,

która wiąże się z ryzykiem gospodarczym i ekonomiczną werykacją efektów tej działalności [porównaj 1, s. 9-10].

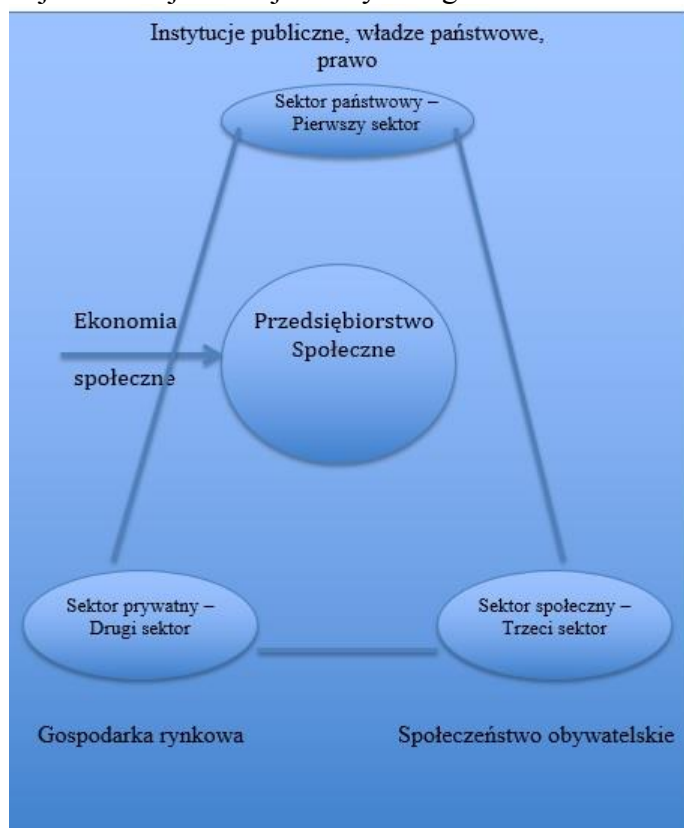
«Społeczność/społeczne» oznacza przede wszystkim to, iż w swojej działalności wykorzystuje podstawowe zasoby, z których korzysta każde, funkcjonujące w gospodarce przedsiębiorstwo. W odróżnieniu do «klasycznego» przedsiębiorstwa zasobami, które wykorzystują przedsiębiorstwa społeczne, są przede wszystkim zasoby niematerialne, osobowe opierające się na szeroko rozumianym kapitale społecznym, kształtowanym w ramach określonej społeczności lokalnej.

Istotnym tutaj jest również jasne i precyzyjne określenie misji. Podczas identyfikacji misji przedsiębiorstwa społeczne koncentrują się przede wszystkim na zjawisku integracji społecznej oraz maksymalizowaniu korzyści społecznych, np. poprzez dostarczanie dobrej jakości usług publicznych, działanie na rzecz rozwoju lokalnego czy przywracanie godności i niezależności ekonomicznej ludziom wykluczonym społecznie lub zagrożonych tym wykluczeniem. Podsumowując główną ideą przyświecającą funkcjonowaniu przedsiębiorstwa społecznego jest aktywizacja zawodowa i społeczna obywateli wykluczonych społecznie lub zagrożonych tym zjawiskiem, a dopiero w dalszym etapie osiąganie zysku ekonomicznego.

Swoiste relacje pomiędzy podmiotami rynku oraz umiejscowienie przedsiębiorstwa społecznego w systemie gospodarczym obrazuje rysunek 1.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1, s. 10].

Przedsiębiorstwa społeczne działają w sferze oddziaływań pierwszego – instytucjonalnego, drugiego – prywatnego (biznesowego) oraz trzeciego (pozarządowego/społecznego) sektora gospodarki, tworząc nieformalne i/lub instytucjonalne powiązania, postrzegane, też jako współpracę/partnerstwa międzysektorowe. Dzięki temu tworzą swoiste powiązania społeczeństwa obywatelskiego, instytucji państwowych oraz gospodarki rynkowej. Dlatego też przedsiębiorstwa społeczne traktuje się jako jeden z najbardziej istotnych segmentów ekonomii społecznej.

Rysunek 1. Umiejscowienie przedsiębiorstwa społecznego w systemie gospodarczym

Źródło: opracowanie własne na podstawie [1, s. 10].

Przedsiębiorstwa społeczne działają w sferze oddziaływań pierwszego – instytucjonalnego, drugiego – prywatnego (biznesowego) oraz trzeciego (pozarządowego/społecznego) sektora gospodarki, tworząc nieformalne i/lub instytucjonalne powiązania, postrzegane, też jako współpracę/partnerstwa międzysektorowe. Dzięki temu tworzą swoiste powiązania społeczeństwa

obywatelskiego, instytucji państwowych oraz gospodarki rynkowej. Dlatego też przedsiębiorstwa społeczne traktuje się jako jeden z najbardziej istotnych segmentów ekonomii społecznej.

Przedsiębiorstwa społeczne działają pod różnymi markami i formami prawnymi, jak spółdzielnie socjalne, Zakłady Aktywizacji Zawodowej (ZAZ), Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych, spółki pożytku publicznego, organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia), spółdzielnie pracy, wzajemnościowe fundusze poręczeniowe i pożyczkowe (w tym mikropożyczkowe) prowadzące działalność gospodarczą w różnej postaci.

Literatura

Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Teoria i praktyka, J. Hausner (red.), Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008.

БІЛАН Сергій

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ

Сучасний курс України на європейську інтеграцію, витoki якого полягають в історії нашого народу та усвідомленні права жити в демократичній, економічно розвиненій, соціальне орієнтованій країні, став природним наслідком здобуття незалежності. Не зважаючи на обмежений доступ до соціальних послуг, слабку інфраструктуру, відсутність робочих місць і економічних можливостей, а також екологічні проблеми, впродовж останніх років Україна досягла значного прогресу на шляху реалізації власної євроінтеграційної стратегії, про що свідчить активізація її політичного діалогу з Європейським Союзом і набуття статусу країни з ринковою економікою.

Найбільш послідовними і дієвими партнерами України в її євроінтеграційних прагненнях виступають країни, які є членами ЄС і мають з нашою державою спільні кордони, культурні та історичні традиції, а також близькі геоекономічні інтереси. Відтак, з огляду на еволюційний розвиток господарських взаємовідносин між Україною та сусідніми з нею державами, найбільш показовим став механізмів активізації економічного співробітництва між Україною та Польщею, яке формувалося впродовж тривалого історичного періоду, а в останнє десятиліття зазнало відчутних структурно-інституційних змін у зв'язку зі вступом Польщі до ЄС.

На сучасному етапі розвитку двосторонньої співпраці України та Польщі особливої актуальності набуває вироблення взаємоузгоджених принципів економічного зростання, підвищення ефективності виробництва, наближення до європейських стандартів якості життя.

АПК України сьогодні потребує залучення іноземних інвестицій, ефективних технологій, а відтак – розширення збуту продукції за кордон, що значно підвищує роль його зовнішньоекономічної орієнтації, і досвід Польщі, де успішно проводяться економічні реформи, показує, що тільки розвиток зовнішньоекономічних відносин та відкритість економіки дають змогу забезпечувати достатньо високі темпи зростання.

У розвитку аграрних відносин незалежної України і Польщі чітко простежуються два періоди: перший – 1991–1994 рр. та другий, що розпочався з кінця 1994 р. і триває й нині.

На першому етапі аграрні відносини двох держав зазнавали значного впливу процесів, зумовлених розпадом Радянського Союзу, а також зовнішньоекономічних заходів Росії, яка різко підвищила ціни на свої енергоносії. На економіці України негативно позначилися прорахунки у сфері макроекономіки, що зумовили високий рівень інфляції і значне регулювання цін на внутрішньому ринку; торговельна діяльність АПК у цілому була обмежена, а в окремих випадках і малокерована. Торгівля спрямовувалася головним чином на нейтралізацію збитків, спричинених різницею між внутрішніми і зовнішніми цінами. Експортна торгівля сільськогосподарськими товарами обмежувалася. Неефективна система платежів ще більше погіршила ситуацію і стала однією з причин виникнення зовнішнього боргу. Саме тому Кабінет Міністрів України та за його дорученням ряд провідних міністерств і відомств інтенсифікували двосторонні зв'язки з глобальними міжнародними економічними організаціями, в тому числі Світовою організацією торгівлі (СОТ).

Впродовж другого періоду завдяки фінансово-технічній та інтелектуальній підтримці інших держав, в тому числі й Польщі, за короткий проміжок часу Україні вдалося напрацювати

законодавчо-нормативну базу розвитку зовнішньоторговельних зв'язків, упорядкувати експорт і імпорт сільськогосподарської продукції. На основі приватизації й роздержавлення докорінно змінилися форми організації сільськогосподарського виробництва, яке набирає дедалі виразніших рис приватного ринкового типу господарства.

Сьогодні договірно-правова база між Україною та Польщею налічує 129 чинних міжнародних договорів та регулює переважну більшість напрямків українсько-польської співпраці, в тому числі й в аграрній галузі, а також забезпечує належний розвиток двостороннього співробітництва на рівні стратегічного партнерства.

Важливим механізмом поглиблення двостороннього співробітництва в сфері АПК між Україною та Польщею стала діяльність Міжвідомчої робочої групи з питань співробітництва в галузі сільського господарства, в рамках якої нещодавно заступник Міністра з питань європейської інтеграції та заступник Міністра сільського господарства та розвитку села Республіки Польща підписали протокол її 4-го засідання з метою актуалізації спільних напрямів роботи у сфері сільського господарства.

Серед актуальних питань двосторонньої співпраці сторони відзначили: залучення польських експертів та інвесторів у проекти підтримки малих та середніх фермерських господарств; адаптацію польського досвіду кооперативних господарств, менеджменту галузі та бізнесу відповідно до європейських стандартів; залучення інноваційних технологій в АПК; забезпечення європейських стандартів якості та безпеки продуктів харчування.

Крім того, враховуючи, що за останній рік загальний товарообіг продукцією АПК України з Польщею склав 796 млн. дол., а обсяги українського аграрного експорту до Польщі – 477 млн. дол., українська сторона запропонувала створити спільний Консультативно-тренінговий центр (КТЦ), що надаватиме цикл послуг, який скрадатиметься з професійних консультацій і стажування фахівців-аграрників.

Отже, Україна готова не лише нарощувати експорт сільськогосподарської продукції, а й розраховує на розвиток торгівельних відносин із Польщею в аграрній галузі та підтримку польської сторони у питаннях реформування аграрної науково-дослідної сфери як основи сталого та інноваційного розвитку агропромислового виробництва.

КОРЕНІЮК Петро

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Перехід до системи демократичних цінностей, відкритого суспільства, європейська спрямованість України спонукають молоду державу звертатися до системи міжнародних стандартів у галузі економічної безпеки. Жодне суспільство не може існувати без чинного законодавства та нормативних документів, які регламентують правила, процеси, методи виготовлення та контролю якості товарів, робіт і послуг, а також гарантують безпеку життя, здоров'я і майна людей та зовнішнього середовища. Стандартизація якраз і є тією діяльністю, якій притаманні ці функції. В умовах реформування національної економіки запровадження міжнародних стандартів національної економічної безпеки набуває досить пріоритетного значення. Виникає потреба на державному рівні щодо запровадження міжнародних стандартів національної економічної безпеки та розробки механізму гарантування щодо забезпечення економічної безпеки. В умовах реформування національної економіки ефективне запровадження міжнародних стандартів національної економічної безпеки набуває ще більшої актуальності.

В першу чергу це стосується інформаційної безпеки. Очевидно, що це здійснить і уже здійснює вплив в більшій чи іншій мірі на всі країни світової спільноти. В першу чергу мають бути захищені держави, які є економічно слабкими і той же час мають потужний природно-ресурсний потенціал. Так, для забезпечення вимог економічної безпеки в умовах євроінтеграції виникає потреба в дослідженні проблем та особливостей запровадження міжнародних стандартів національної економічної безпеки на регіональному рівні.

Дослідженнями проблем запровадження міжнародних стандартів національної економічної безпеки на рівні держави та окремих регіонів займалися такі вчені як Ареф'єв С.

О. [4], Варналій З. С. [1], Іванюта Т. М. [2], Заїнчковський А. О. [2], Крамаренко Ю. М. [3], Курта Є. О. [3], Михайленко В. М. [4], Сировой О. В. [3], Філіпенко А. С. [5] та ряд інших вітчизняних та зарубіжних вчених.

Міжнародні стандарти та стандарти інших країн, якщо їх вимоги не суперечать чинному вітчизняному законодавству, можуть бути застосовані в Україні в установленому порядку шляхом посилання на них у національних та інших стандартах. Євроінтеграційні процеси за свою суттю досить неоднозначно впливають на економічну безпеку держав «третього світу», які інтегруються в світовий економічний простір. При цьому національні економіки робляться більш відкритими і, відповідно, вразливішими. Категоріальне поняття «безпека» [3, 4] доцільно розуміти як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави від загроз внутрішнього і зовнішнього характеру. Різноманітні стандарти економічної безпеки розробляються на внутрішньому та міждержавному рівнях. Будь-яка держава не може існувати без законодавства та нормативних документів, які гарантують національну економічну безпеку.

В той же час основними загрозами національній економічній безпеці виступає фактичне посилення сировинної орієнтації вітчизняного експорту на фоні зменшення експорту високотехнологічної продукції; зниження інвестиційної привабливості національної економіки та ряд інших чинників.

Проблеми інтеграції України в європейський інформаційний простір зумовлені дією внутрішніх і зовнішніх чинників і носять комплексний характер. Необхідно запровадити міжнародні стандарти національної економічної безпеки, що сприятиме формуванню конкурентоспроможної національної економіки з високою часткою інноваційної продукції міжнародного класу за прикладом Польщі. В той же час потрібно здійснити кроки щодо підвищення рівня державного регулювання економічної безпеки в умовах Євроінтеграції за прикладом Республіки Білорусь.

Потрібно посилити протидію зовнішнім і внутрішнім загрозам і надати таким крокам статусу пріоритету національної політики. Адже саме від її успішності залежать і якість життя, і суверенна державність, і конкурентноспроможність економіки.

Література:

1. Варналій З.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення / З.С. Верналій, Д.Д. Буркальцева, О.С. Саєнко. – К.: Знання України, 2011. – 299 с.
2. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т.М. Іванюта, А.О. Заїнчковський. – К.: Центр учб. л-ри, 2009. – 254 с.
3. Крамаренко Ю.М. Економічна безпека : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ю.М. Крамаренко, Є.О. Курта, О.В. Сировой; М-во освіти і науки України, Запоріж. нац. техн. ун-т. – Запоріжжя: ЛПДС, 2010. – 219 с.
4. Михайленко В. М. Формування організаційного потенціалу розвитку економічної безпеки підприємств / В.М. Михайленко, С.О. Ареф'єв. – Львів: Укр. акад. друкарства; Х. : Укр. інж. -пед. акад., 2010. – 220, [1] с.
5. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: теорія: підруч. [для студ. екон. спец. вищих навч. закл.] / А.С. Філіпенко. – К. : Либідь, 2008. – 408 с.

МАРТИН Андрій

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Значний інтерес для України становить досвід регулювання земельних відносин у республіці Польщі – постсоціалістичній країні, яка, маючи подібні до українських проблеми у сільськогосподарському землекористуванні, завдяки проведеним реформам досягла членства у Європейському союзі та інтенсивно розвиває сільськогосподарську інфраструктуру [1].

Польща – індустріально-аграрна країна. На сільське господарство припадає близько 4, 5 % ВВП, а зайнято в даному секторі 17, 4 % активного населення країни. Сільське господарство Польщі базується на сімейній формі господарювання. фермі – це прямо вказано у статті 21 Конституції.

У даний час у Польщі 2 млн. приватних господарств, які займають 90% всіх сільськогосподарських угідь і на які припадає приблизно такий же відсоток від загального обсягу сільськогосподарського виробництва. На ферми з площею більше 15 га припадає 9% від загальної кількості господарств. Але при цьому вони охоплюють 45 % від загальної площі

сільськогосподарських угідь. Більше половини домашніх господарств у Польщі виробляють продукцію для власного споживання.

Покращення просторової організації господарства розглядається як одна з головних умов для досягнення економічної ефективності сільського господарства та одержання можливості використовувати досягненнями сучасної науки і сільськогосподарської техніки у аграрному секторі економіки.

Незручна просторова організація господарств часто стає серйозною перешкодою на шляху їх розвитку, збільшує собівартість сільськогосподарського виробництва та ускладнює адаптацію до мінливих природних умов і ринкових тенденцій. Крім того, власники сільськогосподарських ділянок площею менше 0, 10 га позбавлені доступу до фінансової допомоги для домогосподарств у формі прямих платежів на сільськогосподарські землі та ресурси. Господарства є досить парцельованими. Три чверті господарств володіють більше ніж двома окремими ділянками:

Оборот речових прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення у Польщі, як і в більшості країн ЄС, здійснюється шляхом продажу, спадкування, дарування, оренди між фізичними особами, обміну тощо. Адміністративно-правові методи регулювання земельних відносин застосовуються при об'єднанні (консолідації) та обміні земельними ділянками.

Спеціальні правила щодо обороту земель сільськогосподарського призначення визначені Закон від 10. 19. 1991 про управління державними сільськогосподарськими землями (*Ustawa o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa*), а також Законом від 11. 04. 2003 про формування сільськогосподарської системи (*Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego*), що визначив особливості втручання держави в обіг цивільних прав – застосування переважного права на придбання земель.

Згідно Закону від 19 жовтня 1991 року була утворене Агентство сільськогосподарської нерухомості (*Agencji Nieruchomości Rolnych*), завданням якого стало: створення і вдосконалення територіальної структури сімейних ферм; створення сприятливих умов для раціонального використання виробничого потенціалу державної сільськогосподарської нерухомості; упорядкування державних сільськогосподарських угідь та сприяння організації приватних фермерських господарств на державних землях.

Закон про удосконалення сільськогосподарського устрою (*Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego*) визначає основні засади формування та покращення сільськогосподарського землекористування та землеробства, в тому числі за рахунок: поліпшення структури фермерських господарств; запобігання надмірній концентрації сільськогосподарських земель; забезпечення сільськогосподарської діяльності за допомогою кваліфікованих фахівців.

Сімейними вважаються ферми, господарська діяльність на яких ведеться окремими фермером, а загальна площа сільськогосподарських угідь не перевищує 300 га. Особа, що бажає стати фермером повинна мати середню або вищу освіту, або особисто працювати у сільському господарстві, або мати досвід роботи на фермі принаймні 5 років.

Закон про консолідацію та обмін земель (*Ustawa o scalaniu i wymianie gruntów*) визначає мету консолідації як створення сприятливих економічних умов у сільському та лісовому господарстві шляхом поліпшення структури господарства, лісів і лісових угідь, обґрунтовану організацію сільськогосподарських земель, облаштування водогосподарських споруд та доріг.

Досвід Республіки Польща щодо регулювання земельних відносин у сільському господарстві доцільно врахувати у процесі завершення земельної реформи в Україні, адже європейська та світова практика нерідко вже має відповіді на ті питання, які лише починають виникати в Україні. Зокрема, це проблеми регулювання розвиненого ринку земель сільськогосподарського призначення, консолідація парцельованих сільськогосподарських земель, розвиток сільськогосподарської інфраструктури.

Звичайно, слід мати на увазі, що значні конкурентні переваги фермери Польщі та інших європейських країни отримують за рахунок прямої фінансової підтримки товаровиробників в контексті Спільної сільськогосподарської політики (*Common Agricultural Policy*) Європейського Союзу.

Література:

1. Мартин А. Як регулюються ринкові земельні відносини у Польщі? / А. Мартин, О. Коник // Землевпорядний вісник. – 2011. – № 3. – С. 26-29

ШИНКАРУК Лідія

ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ І РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

«Якщо нова Польща в основу своєї політики знову покладе утвердження і розширення свого впливу за етнографічними межами на сході, замість творчої роботи у себе вдома, заснованої на демократичних засадах, на принципах поваги до національних прав... провіщає дуже мало добра самій Польщі»

Михайло Грушевський

Співпраця між Україною і Республікою Польща сприяє розвитку економічного співробітництва. Країни є сусідами, мають спільну історію, багатолітні торговельно-економічні зв'язки та стратегічні цілі. Двостороннє економічне співробітництво є перспективним, оскільки обидві країни володіють потужним потенціалом для розвитку взаємовигідних економічних відносин.

Упродовж десятиліть і до сьогодні проблема економічного співробітництва обох держав привертала і привертає інтерес науковців, залишається предметом дослідницького пошуку не лише українських, а й польських авторів [1, 2].

У часи сьогодення співробітництво між Україною та Польщею базується на впровадженні Україною Стратегії інтеграції до ЄС. Європейський Союз першим оцінив глобальність завдання політичної та економічної перебудови, яке постало перед Україною. Сьогодні ЄС не тільки надає Україні найбільшу фінансову, економічну та технічну допомогу; він також виступає найбільшим торговельним партнером і найбільшим інвестором в Україні, при цьому обсяг і торгівлі, і інвестицій продовжує постійно зростати [3].

Співробітництво між Україною і Республікою Польща підкреслюють повагу до основних спільних цінностей як основи для співпраці, забезпечують відповідні рамки для діалогу, запроваджують основні спільні цілі на основі гармонійних економічних відносин, сталого розвитку та підтримки зусиль України в напрямку демократії, а також створення інституційної мережі для досягнення цих цілей.

У Польській програмі допомоги для розвитку на 2016–2020 роки Україну включено до 10 пріоритетних країн-реципієнтів допомоги.

Спостерігається з 2016 року відновлення польсько-українських торговельно-економічних відносин. Після скорочення польських інвестицій у 2014-му і 2015 роках у першому півріччі 2016 року польські інвестиції в Україну сягнули 791 млн дол. США і перевищили сумарний обсяг інвестицій за весь 2015 рік. Польща залишається серед топ-10 інвесторів в Україну, її інвестиції в Україну становлять 2, 4% від сумарного обсягу іноземних інвестицій.

Українські інвестиції у Польщі незначні і не входять навіть у топ-20. Для України Польща є третім найбільшим торговельним партнером у світі після Китаю та Німеччини, а за обсягом експорту Польща другий для України партнер у ЄС після Італії. У 2014-2015 роках обсяги торгівлі зменшилися: у 2015 році різниця становила 24, 7% у порівнянні з 2014 роком, у 2014 році також спостерігалася скорочення. Така ситуація відображала, передусім, стан української економіки. У Польщі у 2015 році спостерігалася зростання як експорту, так і імпорту. Однак підрахунки за першу половину 2016 року знову показують позитивну тенденцію: обсяг зовнішньої торгівлі товарами між двома країнами зріс на 8, 8% порівняно з аналогічним періодом попереднього року, послугами – на 38, 6 %.

Між Україною і Польщею є достатній потенціал для поглиблення торгівлі, інвестування у сферу інноваційних технологій, розвитку спільних туристичних проєктів, модернізації аграрно-промислового комплексу, оптимізації використання транзитного потенціалу та виробничих потужностей, що разом з військово-політичною складовою може стати незамінною складовою реалізації проєкту балтійсько-чорноморського союзу.

Україні потрібно повернути довіру інвесторів. Для цього потрібно докорінно змінити принципи та створити нові процедури прийняття державних рішень щодо економіки. Треба встановити перелік головних критеріїв для аналізу та обґрунтування політичних рішень. Ці критерії мають відповідати таким цілям економічної політики, як: 1) стимулювання чесної конкуренції; 2) подолання структурних дисбалансів в економіці; 3) нагромадження інвестиційних ресурсів в економіці загалом і насамперед у компаній. Система критеріїв має відфільтровувати популістські рішення та рішення, які створюють умови для монополізму.

Стратегічні інтереси Польщі до України є незмінними. Спільна декларація президентів Польщі та України, прийнята з нагоди 25-ї річниці незалежності України, містить чітку формулу, яка визначає політику Польщі щодо України: «Польська сторона вважає, що незалежність України має принципове значення для безпеки і незалежності Польщі».

З огляду на актуальність дослідження тематики сучасних українсько-польських відносин, вивчення їх економічної складової і надалі становитиме значний інтерес.

Література

1. Андрушків В., Бакушевич Я. Україна і Польща – економічні аспекти співпраці / В. Андрушків, Я. Бакушевич // Економіка України. – 2005. – №11. – С. 82– 86.
2. Борщевський В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції: монографія / В. Борщевський. – Л. : Аверс, 2007. – 328с.
3. Шумило О. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/general_strategy.pdf.

ВЛАСЕНКО Тетяна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Для України європейська інтеграція – це курс модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Як невід’ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Політичні переваги інтеграції України у ЄС пов’язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог – інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство у ЄС розпочне курс до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечить ефективну координацію дій з європейськими державами у сфері контролю за експортом [1].

Республіка Польща є найбільш послідовним і дієвим партнером України в її євроінтеграційних досягненнях серед постсоціалістичних країн, які є членами Європейського Союзу і мають з нашою державою спільні кордони, культурні та історичні традиції, а також близькі геоекономічні інтереси. З погляду забезпечення еволюційного розвитку господарських взаємовідносин між Україною та сусідніми з нею постсоціалістичними державами ЄС, найбільш показовим є конфігурація основних проблем та дослідження механізмів активізації економічного співробітництва між Україною та Польщею, яке формувалося протягом тривалого історичного періоду, а впродовж останнього десятиліття зазнало відчутних структурно-інституційних змін у зв’язку зі вступом Польщі до ЄС.

Польща залишається одним із головних стратегічних партнерів України на європейському континенті, насамперед щодо підтримки її зусиль, пов’язаних із вступом до ЄС та можливим майбутнім членством у цьому об’єднанні. Така позиція впродовж тривалого часу набула для України важливого значення як у контексті успішної реалізації політики європейської інтеграції, так і щодо розвитку двостороннього економічного співробітництва з Польщею. Тому українсько-польське економічне співробітництво виступає об’єктом першочергової уваги з погляду виявлення резервів удосконалення господарських взаємовідносин України з постсоціалістичними країнами – членами ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції. Це стосується як державної політики загалом, так і окремих її складових, зокрема економічної, соціальної, регіональної та інших [3].

Зі вступом Польщі до Європейського Союзу значно активізувалося інвестиційне

співробітництво між двома державами (рис 1.).

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції[2]

Упродовж 2013–2015 рр., з огляду на різке погіршення інвестиційного клімату, обсяг польських капіталовкладень в Україну різко скоротився, сягнувши наприкінці 2015 р. позначки 785, 9 млн. дол. США. Як наслідок, РП зайняла одинадцяту сходинку у списку держав, що інвестували в Україну (1, 8 % у загальному обсязі іноземних інвестицій).

Польські інвестори, які найактивніше заявили про себе на заході України та у місті Києві, – фабрика будівельної кераміки «Церсаніт», фабрика паркету «Барлінек», меблева фабрика «Новий Стиль», фабрика упаковки «Кен-Пак», фабрика автозапчастин «Інтер-Гроклін», фабрика металообробки «Полімекс-Мостосталь», банк «Кредобанк», «Плюс-банк», кластерне утворення «Агромісто».

Щодо українських інвестицій до Польщі (рис. 1), то протягом перших десяти років, що минули за вступом РП до Євросоюзу, їх обсяг зріс у 188 разів (із 0, 3 до 56, 4 млн дол. США). Підприємства Польщі, в які інвестували українські підприємці належать: Варшавський автомобільний завод (інвестор «Авто-ЗАЗ»), суднобудівний завод «Сточне Гданське» (інвестор «ІСД»), «Гута Покуй» (інвестор «Приват»), завод освітлювальних приладів «Геліос» (інвестор «Іскра»), плодопереробний завод Т.В. Fruit Dwikozy (інвестор Т.В. Fruit), Мазовецький сироварний завод Ostrowia (інвестор Milkiland) [2].

Українсько-польське економічне співробітництво є доцільним, оскільки країни є сусідами, мають спільну історію народів, подібні гео економічні інтереси та стратегічні цілі. Двостороннє економічне співробітництво доцільно розвивати, активізувати та інтенсифікувати, адже воно є дуже перспективним, так як обидві країни мають потужний потенціал для розвитку економічних відносин між державами.

Література:

1. Беззуб І. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції [Електронний ресурс]/І. Беззуб// Центр досліджень соціальних комунікацій – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/index.php>
2. Державна служба статистики [Електронний ресурс]/ за редакцією І. М. Жук, 2016. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
3. Макаренко Є. А. Україна і Польща в процесах євроінтеграції/ Є. А. Макаренко // Актуальні проблеми МВ. – К. – 2005. – Вип. 55. – Ч. 2. – С. 3–9.

ЗОРГАЧ Альона

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Процеси інтеграції та тенденція до регіоналізації світового господарства, призводять до інтенсифікації виробничих процесів, посилення конкурентоздатності сільськогосподарської продукції на вітчизняному та міжнародному ринках зумовлює потребу формування інноваційно-інвестиційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Проблеми розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств відображені в роботах багатьох вчених-економістів: І.О. Бланка, О.І. Дація, М.І.

Кісіля, Ю.О. Лупенка, Н.О. Шквирі та інших. Разом з цим, деякі питання щодо Євроінтеграційних процесів потребують подальшого дослідження.

Інноваційний тип розвитку характерний для більшості західних країн і координується державною підтримкою, за такими її видами:

1. допомога малим інноваційним підприємствам (start-up) через податкові пільги й субсидії;
2. участь у фондах ризикового капіталу;
3. інтеграція інновацій в існуючі правила підтримки НДДКР;
4. субсидування інноваційної інфраструктури для надання послуг і допомоги малим підприємствам;
5. перепідготовка й мобільність науково-дослідного персоналу у взаємовідносинах вищих навчальних закладів і університетам малих та середніх підприємств;
6. підтримка об'єднань провідних наукових інститутів для вирішення загальноєвропейських проблем розвитку [4].

Ці принципи Європейської комісії можуть слугувати основою при розробці шляхів надання вітчизняної державної допомоги щодо досліджень та розробок інновацій.

Інноваційну діяльність в аграрній сфері України нині можна характеризувати як процес впровадження конкурентоздатних винаходів переважно іноземного походження. Це є позитивним явищем на етапі формування країни, орієнтованої на виробництво якісної сільськогосподарської продукції, конкурентоздатної в Європі. Політика держави має забезпечити створення умов та сприятливого мікроклімату для винахідників, науковців, формування інноваційно-інвестиційних проектів та як – результат створення наукової бази конкурентоздатної аграрної продукції.

Безумовно, інноваційна діяльність не можлива без інвестицій. Залучення позикових фінансових ресурсів має забезпечуватися наявністю кредитних гарантій. Враховуючи довготривалість інноваційного процесу в сільськогосподарських підприємствах, коливання курсу валют тощо, ризик від втрати застави значно вищий, ніж успішність інноваційного проекту. Тому підприємству слід реально оцінювати свої можливості при залученні позикових фінансових ресурсів[2].

Створення науково-технічної продукції (НТП) за рахунок державного бюджету у 2014 р. створено 20217 одиниць НТП, 76 % з них – за рахунок коштів загального фонду (видів техніки – близько 62 %; технологій – 77 %, матеріалів – майже 82 %, методів, теорій – понад 81 %, сортів рослин та порід тварин –100%) Практично незмінною залишається структура НТП за видами: методи і теорії становлять близько 25 %, технології – понад 11 %, матеріали – понад 3, сорти рослин і породи тварин – 1–1, 5 %, інша НТП – від 40 до 56 (рис. 1) [1].

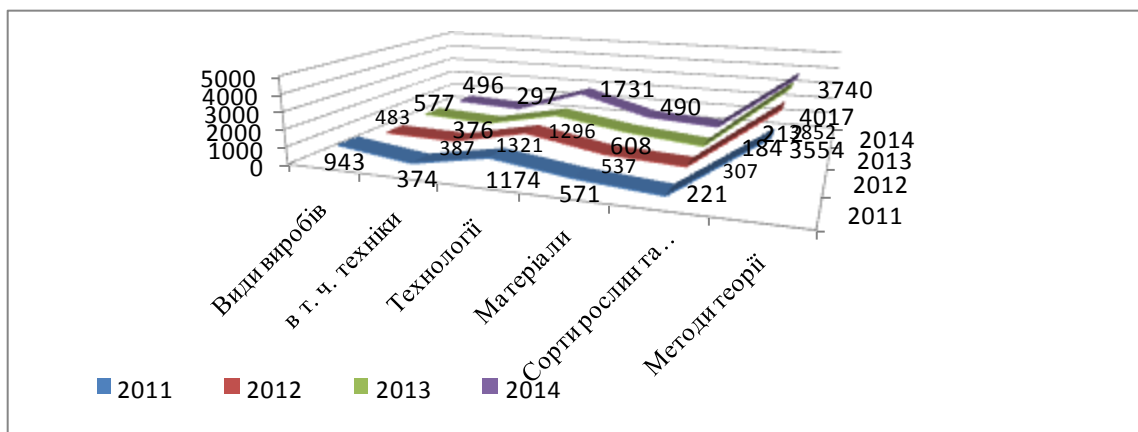

Рис. 1. Динаміка створення науково-технічної продукції за рахунок державного бюджету України, 2014 р., од. [1]

Безумовно а макроекономічному рівні держава має важелі впливу на формування інноваційно-інвестиційного клімату в країні. На державному рівні необхідно планувати та координувати програми відрахування коштів науковим, конструкторським, дослідницьким установам, але з правом ознайомлення з ходом наукової діяльності, використання розробок на

взаємовигідних правах. Це сприятиме кращій комунікації, взаєморозумінню та взаємокорисній співпраці дослідників та сільськогосподарських виробників.

Література:

1. Державна служба статистики України Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Зоргач А. М. Теоретичні засади формування системи управління інноваційно-інвестиційним потенціалом сільськогосподарських підприємств / А. М. Зоргач // Економіка АПК. – 2015. – № 8. – С. 65–72.
3. Кісіль М. І. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства /М. І. Кісіль, М. Ю. Кожем'якіна // Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. [за ред. Лупенка Ю. О., Месель-Веселяка В. Я.]. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – С. 76–80.
4. Community Framework for State Aid for Research and Development and Innovation [Електронний ресурс] / / Official Journal of the European Union – European Commission, 2006. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

ІВАНОВА Оксана, ЧИЖЕВСЬКА Ксенія

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ТУРИЗМУ І ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В КРАКІВСЬКОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У сучасному світі туризм – це багатогранне явище, що тісно пов'язане з географією, історією, архітектурою, економікою, медициною, культурою, спортом та іншими науками. За останнє десятиліття туризм став важливою галуззю в житті деяких країн. Наприклад, в 2015 році Францію відвідали 74 млн. осіб, США – 68 млн. осіб, Іспанію – 50 млн. осіб. В економіці таких країн, як Хорватія, Греція – туризм посідає провідну роль, оскільки бюджет цих країн поповнюється завдяки доходам саме цієї галузі.

Під терміном «туризм» розуміють тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях.

Початок розвитку туризму припадає на кінець XIX – поч. XX століття. Саме з початку XX століття суспільство потребує високо кваліфікованих фахівців у галузі туризму і готельно-ресторанного бізнесу. Вперше незалежна Україна заявила про себе як про самостійного партнера на ринку туризму на Варшавському туристичному ярмарку і туристичному салоні в Познані в 1993 році.

Галузь туризму – це надання послуг різного спектру. Основними характеристиками послуг є:

- невіддільність послуг – одна з основних характеристик послуг, яка полягає в тому, що вони одночасно надаються і споживаються. Їх не можна відділити від джерела незалежно від того, надається послуга людиною або машиною. Їх не можна зберігати для подальшого продажу або використання, в цьому полягає їхня короточасність;
- непостійність якості послуг полягає в тому, що їхня якість може значною мірою змінюватися залежно від того, хто, коли, де і як їх надає.

Отже, фахівець у сфері туризму повинен бути обізнаним щодо преференцій консументів, розуміти в який спосіб можна як найточніше задовольнити бажання туристів і розглядати кожного туриста, як особистість зі своїми власними вимогами щодо туристичних послуг. Знаючи мету подорожей, прихильність до різноманітних видів розміщення, розподіл туристичних потоків за соціальним статусом, статтю та віком і ефективно їх використовуючи, можна наперед спланувати фінансову діяльність, що істотно вплине на покращення економіки тієї чи іншої країни.

Отже, основною рушійною силою розвитку туризму є економічні вигоди, що він надає. Сфера туризму стимулює до розвитку інфраструктури будь-якої країни – готелів, мотелів, хостелів, кемпінгів, ресторанів, підприємств торгівлі тощо. Він допомагає збільшити прибуток країни за рахунок сплати податків, що можуть бути як прямими – плата за візу, митний збір, так і непрямими – збільшення заробітної плати робітників.

Краківський економічний університет (Республіка Польща) готує фахівців у сфері туризму та готельного бізнесу. Оскільки це економічний університет, підготовка відбувається на декількох рівнях. Наприклад, студенти протягом трьох років вивчають перелік економічних предметів, таких як: мікроекономіка, макроекономіка, економіка туризму, економіка підприємств, що надають послуги, міжнародна економічна діяльність. Готельно-ресторанний

бізнес безумовно пов'язаний із гастрономією. Щоб володіти знаннями у цій галузі в університеті викладається така навчальна дисципліна, як «Харчування». Знання маркетингу допомагають в організації власної діяльності, а щоб підприємство було успішним, необхідні знання щодо партнерства на туристичному ринку. Так як в сфері туризму надаємо послуги, то діяльність безпосередньо пов'язана з людьми, як у колективі так і з клієнтами. Для вдалого функціонування особи в суспільстві вивчаються наступні дисципліни: психологія, соціологія, філософія. Вивчаючи готельно-ресторанну справу, студентів Краківського економічного університету необхідно засвоїти правила функціонування готелю, мати чітке уявлення, які складові повинен в себе включати той чи інший заклад готельного типу (служба управління номерним фондом, служба організації харчування, комерційна служба, інженерні (технічні) служби, допоміжні та додаткові служби й інші), як керувати готелем, щоб досягнути найбільшого прибутку при найменших затратах.

Майже кожна професія пов'язана з комп'ютерною технікою. Тому в цьому університеті студентів ознайомлюють з інформаційними технологіями та способами їхнього використання. Також дають практичні знання із систем резервації, що використовуються в міжнародних готелях.

Після закінчення навчання в Краківському економічному університеті студент має змогу працювати на різних посадах у сфері туризму: рецепціоніст, туристичний менеджер, екскурсовод, туристичний агент, туристичний посередник, туристичний організатор.

Таким чином, Краківський економічний університет, який був заснований ще у 1925 році, – це найбільший економічний університет країни, де навчається понад 20 000 студентів. Краківський Економічний університет можна справді вважати одним з найкращих університетів Кракова, адже його обирають студенти більше ніж із 40 країн світу, серед яких є й українські студенти. На належному професійному рівні ведеться викладання фахових дисциплін таким чином, аби майбутні випускники могли досягти успіху на ринку праці.

КОСТЮК Ольга

ЯКІСТЬ І БЕЗПЕЧНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ЯК КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ

Перспективний розвиток агропромислового виробництва в Україні передбачає розширення ринків збуту готової продукції, що обумовлює необхідність посилення контролю за її якістю та налагодження випуску продукції європейського рівня якості.

В умовах глобалізації ринку проблема забезпечення якості є актуальною для будь – якої країни, тому що тільки високоякісна продукція та послуги можуть забезпечити збут на міжнародному ринку.

Членство в СОТ, стратегічний загальнодержавний курс на інтеграцію до ЄС ставлять перед виробником нові завдання. Одним з основних є необхідність дотримання всіх нормативних вимог, що висуваються до продукції²⁷³ не тільки на рівні національного законодавства, а й передбачені європейськими та міжнародними нормами. Ці вимоги стосуються, насамперед, якості і безпеки продукції, взаємозаміни і сумісності, вільного пересування товарів і послуг[1].

Підвищення продовольчої безпеки країни на основі прискорення темпів виробництва високоякісних продуктів харчування – запорука зростання життєвого рівня населення, збереження і охорона навколишнього природного середовища за рахунок раціонального використання природних ресурсів, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробника і розширення його експортних можливостей[2].

З виходом України на міжнародні ринки безпека та конкурентоспроможність вітчизняних товарів набуває все більшої актуальності.

В наш час харчовий ланцюг став більш складним у зв'язку з розширенням лібералізації торгівлі та глобальним розподілом продуктів. Тому дотримання вимог в рамках торгових угод дуже важливо для країн, які хочуть завоювати позиції на світових ринках. Кожен учасник ринку повинен продемонструвати в обов'язковому порядку, що заходи щодо забезпечення якості та безпеки продуктів харчування гарантують належну охорону здоров'я людини і не

створюють перешкод у торгівлі.

Для забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку необхідно впровадити належний контроль за якістю харчових продуктів на всіх етапах виробництва, переробки та збуту. Комплексний контроль потрібний на всіх етапах виробництва та у всіх секторах за принципом «від поля до столу». Передовий досвід свідчить, що для захисту споживача необхідно враховувати всі аспекти виробництва продуктів харчування, тому що кожний елемент може потенційно впливати на безпеку продуктів харчування[3].

Якість і безпечність продуктів харчування – це здоров'я нації, економічне зростання держави та добробут населення, сталий розвиток природи та суспільства.

В нашій державі забезпечення високої якості продовольства поставлено в ряд першочергових завдань. А управління якістю стає невід'ємним елементом всієї системи управління виробництвом, і є одним з важливих чинників реалізації національних інтересів.

Україна все голосніше заявляє про себе на міжнародному ринку продовольства, де одним з найголовніших критеріїв є безпека продукції для життя та здоров'я споживачів. Тому слово «безпека» повинно стати ключовим для національної системи стандартизації. І в цьому контексті безпека, а отже і конкурентоспроможність продовольства з маркою «Вироблено в Україні» набуває все більшої актуальності.

Якість і безпечність продукції та послуг, які забезпечують високий рівень науково – технічного і промислового розвитку, її економічну незалежність, сприяє зміцненню позицій України в світі та встановлює рівноправні і взаємовигідні стосунки з усіма країнами та інтеграційними об'єднаннями.

Література:

1. Загальні принципи і вимоги Європейського законодавства щодо харчових продуктів. Інформаційні матеріали : збірник / [авт. -упоряд. В. Л. Іванов ; за заг. ред. В. Л. Іванова та ін.]. – Львів : НТЦ Леонорм – СТАНДАРТ, 2009. – 327 с.
2. Зеленська О. О. Агроглобалізація та її можливі наслідки для України / О. О. Зеленська // Економіка АПК – 2012. – № 7. – С. 128-130.
3. Кириченко Л. С. Основи стандартизації, метрології та управління якістю: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. С. Кириченко, Н. В. Мережко. – К., 2010. – 415 с.

МІЩЕНКО Іван

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ТА УПРАВЛІНСЬКІ ЧИННИКИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Актуальність дослідження конкурентоспроможності продукції сільськогосподарського виробництва з'ясовується тим, що господарюючі суб'єкти в АПК матимуть змогу успішно здійснювати розширене відтворення лише за умови збереження свого сегменту на продовольчому ринку. Метою тез є обґрунтування управлінських чинників забезпечення конкурентоспроможності продукції АПК на фоні інноваційних технологій та в умовах євроінтеграційних процесів, які орієнтують галузі агропродовольчого комплексу на світовий ринок.

Дослідження чинників, які зумовлюють виробництво конкурентоспроможної продукції, свідчить, що її якість дійсно безпосередньо залежить від технології виробництва, але технологія сама по собі не може реалізувати, свого потенціалу повною мірою в довгостроковому періоді. Тому розглядати технологію як панацею, що має місце серед науковців, особливо, технологів, з наукових концептуальних позицій сучасного бізнесу було б некоректним [2, 4].

Тим паче, що у сільськогосподарських підприємствах, ще не швидко з'являються фінансові і технологічні можливості реорганізації виробництва для випуску конкурентноздатної продукції [3].

Метою дослідження є обґрунтування управлінських чинників забезпечення конкурентоспроможності продукції АПК, на фоні інноваційних технологій.

В процесі проведення дослідження використовувалися емпіричні методи, спостереження, вимірювання, порівняння, оцінювання фактів ринкового середовища. На основі отриманої пізнавальної інформації, до процесу дослідження долучають теоретичні методи: абстракція, аналіз, синтез, індукція, дедукція, тощо. Встановлено, що поряд з інноваційними

технологіями конкурентоспроможність продукції визначають наступні управлінські чинники: місія, підприємства, корпоративні цілі, цілі управлінських працівників і безпосередніх операторів, стимули і мотиви, персоналу, дисципліна праці.

Конкурентоспроможність продукції аграрного сектору економіки як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках за великим рахунком визначається величиною сегменту серед однорідних видів товарів. Переваги на ринку товарній продукції забезпечує попит споживачів на неї. Цей попит формується, з одного боку, цінностями, уподобаннями та смаками покупців, з другого боку; ціною одиниці товару, а з третього боку, – якісними характеристиками як сукупностями його суттєвих ознак [1].

В численних публікаціях зустрічаються твердження, що високу якість товару, а отже, і його більшу конкурентоспроможність автоматично визначає технологія його виробництва. Виходячи з цього, рекламуються, пропагуються та заохочуються новітні технології. Проти цього заперечувати не можна, бо досвід практичної діяльності агропідприємств підтверджує цю залежність відповідним позитивним ефектом [2].

Серед факторів конкурентоспроможності, передусім, належить виокремити певні з них на етапі програмування, тобто проектування агробізнесової діяльності, чинники, що за своїм змістом передують технологіям і потребують уваги в певній логічній послідовності з боку керівництва кожної фірми. З цими чинниками пов'язана не лише окрема технологія, а всі технології та не лише конкурентоспроможність одного виду продукції, а конкурентоспроможність агропідприємства в цілому.

Висновки і перспективи. Якість продукції аграрного виробництва – суттєва ознака конкурентоспроможності на ринку на тлі оптимальних середніх цін та належного ступеню відповідності товарної продукції смакам і уподобанням споживачів.

На конкурентоспроможність продукції поряд з технологією виробництва справляють опосередкований вплив такі чинники:

- однозначність вибору місії підприємства;
- конкретність і повнота «формулювання цілей, як результатів діяльності, що гармонійно узгоджується із зовнішнім середовищем;
- декомпозиція корпоративних цілей до рівня конкретного оператора в технологічному процесі;
- дисципліна праці в повному переліку її складових;
- застосування концепції стимулів і мотивів.

Ефективний менеджмент зумовлює своєчасне впровадження новітніх наукових технологій виробництва; конкурентоспроможної продукції та забезпечує їх точне і повне дотримання в практичній діяльності аграрного підприємства особливо за євроінтеграційних процесів.

Література:

1. Фатхутдинов, Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р. А. Фатхутдинов. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 312 с.
2. Копистко О. В. Теоретичні основи конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / О. В. Копистко // Економіка АПК. – 2010. – №1. – С. 61– 63.
3. Царенко О. М. Управління якістю агропромислової продукції / О. М. Царенко, В. П. Руденко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 431 с.
4. Месель-Веселяк В. Я. Напрями забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 7- 14.

ПЕТАСЮК Олена

ПОЛЬСЬКА КООПЕРАЦІЯ В ГАЛИЧИНІ – ПІОНЕР КООПЕРАТИВНОГО РУХУ

Польща та Україна в ході історії мали багато точок дотику по етнічній, династично-політичній, культурній, кооперативній лінії. Сьогодні кооперативна форма господарства широко представлена у Польщі, більшість мешканців країни є членами певного коопоб'єднання [1]. Традиції реалізації європейської ідеї економічної співпраці населення відомі з часу заснування товариства «Рочдельських чесних піонерів» (1844). Відтоді кооперація залучає до своєї орбіти польське та українське населення, для якого були близькі ідеї європейського світогляду, яке

мало схожий господарський темперамент, бажання прогресу. У зоні наукової уваги – кооперація поляків у Східній Галичині, її зародження, види, напрями та специфіка діяльності.

Кооперативний рух у багатонаціональних Російській та Австро-Угорській імперіях поширювався майже одночасно, проте на західноукраїнських землях, які тоді перебували у складі Австро-Угорщини, спостерігалися більш сприятливі умови до кооперативного розвитку. Як вважав С. Бородаєвський, започаткували його поляки 1860 р. створенням ощадно-позичкового товариства [2, с. 215]. 1883р. виникають «кулка рольніче» – сільські каси за райффайзенівським зразком, діяльність яких виглядала актуальною в аграрному краї – Галичині. Після створення спеціальної інституції для опіки над сільською кредитною кооперацією при уряді краю (1889) – Патронату – кількість польських сільських кооперативів зростає, в тому числі і за рахунок втягнення до них українців. Очолив цей орган польський діяч, вчитель хліборобської школи під Краковом Ф. Стефчик. На 1901 р. у Східній Галичині налічувалося 72 сільських товариства [2, с. 227]. Через десять років «Патронатові» підпорядковувалися вже 1400 польсько-українських «райффайзенівок». У фінансовому плані вони були дуже вартісними: майже 7 млн. крон внесків [2, с. 227-228]. Кооперативний рух набув такого розмаху, що вимагав структуризації за спілками, центрами. 31874 р. у Львові функціонує перша кредитна «Спілка заробково-господарських товариств», куди входили на 1911р. 93 споживчі товариства, до якої належав український кооператив «Віра» (1873) [3, с. 127; 4]. 1901 р. польські кооператори створили у Львові фінансовий центр – спеціальний кредитний банк на акціонерних засадах.

Конституційна монархія в Австро-Угорській імперії до певної міри гарантувала права громадян. Оскільки переважна більшість представників великих землевласників, промисловців, міщан була у Галичині за етнічними поляками, то система виборів забезпечувала їм політичний провід, економічну міць. Поляки, як і інші народи Австро-Угорщини, не мали заборон мови, освіти, преси. Російська імперія була абсолютною монархією, з властивими їй бюрократизацією управління, постійними утисками прав народів. Кооперацію вважали інтелігентською опозицією режимові, тому там із 1913р. українські коопспілки ліквідовувалися, а окремий кооперативний закон вийшов лише 1917р. Це важливий аспект проблеми: без правової основи та підтримки влади кооперація не може розвиватися. Спеціальний кооперативний закон «Про заробково-господарські стоваришення» (1873) в Австро-Угорщині встановлював: будь-який кооператив мусив мати статут, підписаний засновниками, зареєстрований в місцевому суді, де зазначалися назва, місцезнаходження, вид, міра відповідальності товариства. 1903 р. вийшов доповнюючий закон: кооперативи зобов'язувалися що два роки проходити ревізію, для чого створювалися спеціальні ревізійні спілки, що згодом стали ідейно-організаційними центрами кооперації імперії [3, с. 106]. На території підросійської України кооперативи переростали в ідейно-виховні осередки, які кували свідомі кадри. У кооперативній формі була тоді нагода представникам поневолених народностей боротися за свої права. У випадку із польською кооперацією в Східній Галичині, широка громадська діяльність на кооперативній ниві, за великим рахунком, сприяла політичному поступу поляків, творенню основ для майбутнього державного будівництва, зокрема кадрів. На полях кооперативної праці активну роль виявляло нове покоління духовенства. І. Витанович вважав, що в Західній Україні початки кооперативного руху пов'язані із акціями духовенства при братських касах (1870-ті) [5, с. 1127]. Багато ощадно-позичкових кас утворювалося при церквах: священники мали освіту, високу свідомість і відповідно авторитет, довіру у населення. Зокрема, до ради польсько-українських «райффайзенівок» обов'язково входив ксьондз. Енцикліка Папи Лева XIII «Рерум новарум» (1891) містила посили про необхідність участі духовництва у громадському житті, кооперація позиціонувалася як засіб проведення необхідних суспільству реформ.

Перша світова війна викликала сподівання поневолених народів на покращення їх ситуації, навіть утворення власних держав. Кооперація мала пройти через новий виток розвитку, нові випробування. Таким чином кооперативний розвиток у Східній Галичині мав особливості: утворення кооперативів за національною ознакою; кооперативи як засіб національного самоствердження; наявність кооперативного законодавства; сприятливі

політичні умови, що усе разом наклало відбиток на діяльність польської кооперації у другій половині XIX – першому десятилітті XX ст.

Література:

1. «Щодо досвіду розвитку кооперації в аграрному секторі Польщі». Аналітична записка. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/424/> – Назва з екрану. – Дата звернення: 16. 02. 2017.
2. Історія кооперативного руху: Підручник для кооперативних вузів / С. Г. Бабенко, С. Д. Гелей, Я. А. Гончарук та інш. ; кер. автор. кол. С. Д. Гелей. – Львів: Інститут українознавства НАНУ, 1995. – 409 с.
3. Історія споживчої кооперації України: Підручник для студентів кооперативних вузів / М. В. Аліман, С. Г. Бабенко, С. Д. Гелей та інш. ; кер. автор. кол. С. Д. Гелей. – Львів: Інститут українознавства НАНУ, 1996. – 383 с.
4. Козакевич Єжи Розвиток українського кооперативного руху в Польщі (1918-1939) [Електронний ресурс] / Єжи Козакевич // Українська кооперація: електр. журнал. – 2008. – №1. – Режим доступу: <http://www.ukrcoop-journal.com.ua/2008-1/num/kozakevich.htm> – Назва з екрану. – Дата звернення: 16. 02. 2017.
5. Енциклопедія українознавства. Словникова частина: [у 11 т.]// Перевид. в Україні: Репринт. відтвор. видання 1955-1984 – Львів: НТШ, 1994. – Т. 3: Зернове господарство – Крушельницький. – С. 805-1199.

РУСІНА Неля

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ ІНЖЕНЕРІВ-ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКІВ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Питання сталого розвитку суспільства у підготовки інженерів-землевпорядників є актуальним як для системи освіти України, так і Польщі. Адже держави підтримали Порядок денний у галузі розвитку на період після 2015 року, який був прийнятий на Саміті ООН у вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку.

Умови становлення та розвитку України зазначені у положеннях Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Метою Стратегії є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі.

Поняття сталого розвитку, виписане у Національній Стратегії сталого розвитку Польщі до 2025 року, де «Сталий розвиток» означає модель розвитку, в якій розглядається забезпечення поточних соціальних потреб і потреб майбутніх поколінь на справедливій основі... «Стратегія «поєднує турботу про збереження природної і культурної спадщини народу із цивілізаційним та економічним прогресом за участі всіх соціальних груп»[2].

Підкреслимо, що Державні Рамки Кваліфікації Польщі передбачають від студента здобуття знань і вмінь із сталого розвитку під час вивчення природничих, сільськогосподарських, лісгосподарських та ветеринарних наук.

Підготовка майбутніх інженерів-землевпорядників України ґрунтується на засадах комплексного економічного і соціального розвитку регіонів, охорони природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини, що є невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку країни.

Інструментом створення умов впровадження політики розвитку Республіки Польща є просторове планування. Фундаментальні принципи у галузі просторового планування знайшли своє відображення у законі «Про планування і просторовий землеустрій (О planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym)», а саме [3, с. 245-246]: вимоги просторового порядку, в тому числі міського планування та архітектури; переваги архітектури та ландшафту; вимоги природного середовища (екологічні), в тому числі управління водними ресурсами та захисту сільськогосподарських і лісових угідь; вимоги охорони культурної спадщини, історичних пам'яток та сучасного мистецтва; потреби в розвитку технічної інфраструктури, зокрема, широкосмугової мережі; а також: вимоги зрівноваженого розвитку, який є підставою для провадження планування територій відповідно до встановлених цілей, принципів облаштування і забудови.

У законі України «Про землеустрій» зазначається поняття сталого землекористування – використання земель, що визначається тривалим користуванням земельною ділянкою без зміни її цільового призначення, погіршення її якісних характеристик та забезпечує оптимальні параметри екологічних і соціально-економічних функцій територій.

Досвід університетів Польщі свідчить, що для розкриття розуміння принципів сталого

розвитку до навчальних програм освітнього напрямку землевпорядкування включають нові дисципліни, які розглядають актуальні питання розвитку на заняттях фахових дисциплін. Наприклад, у Політехніці Вроцлава до освітньої програми додані нові дисципліни як [1, с. 28]: Розуміння природного середовища в просторовому плануванні, Моніторинг середовища, Оцінка впливу на навколишнє середовище. Викладачами даного закладу розроблені та введені навчальні підручники «Природні умови просторового планування» та «Формування та захист навколишнього середовища».

В українських вузах окремі питання сталого розвитку розглядаються на заняттях навчальних дисциплін, а саме: Меліорація земель, Землеробство, Землевпорядне проектування, Основи управління земельними ресурсами. У цілому вони акцентують увагу на екологічній складовій сталого розвитку, не враховуючи соціальну та економічну. Відсутні окремі дисципліни, які б надавали комплексні знання та формували уміння складати проекти сталого розвитку окремих територій.

Отже, можемо сказати, що питання сталого розвитку є актуальними як для польського, так і українського суспільства. Польща як член Європейського простору активно запроваджує в освітній процес принципи сталого розвитку. Сьогодні ставить перед українськими вузами важливе завдання – формування у молоді, зокрема у майбутніх землевпорядників, готовності до змін, запровадження європейських стандартів життя, адаптації в умовах перетворень соціально-економічного життя суспільства. Це завдання буде реалізовано тільки за умов формування у них знань і вмінь із сталого розвитку. У свою чергу, це вимагає нових педагогічних технологій, які об'єктивно зумовлюють необхідність у широкому впровадженні теоретичних і методичних підходів до змісту й організації навчання інженерів-землевпорядників у вищому навчальному закладі.

Література:

1. Dubel K. Edukacja dla potrzeb zrównoważonego gospodarowania przestrzenią [Електронний ресурс] / K. Dubel. – Режим доступу: <http://zj. ae. jgora. pl/2. pdf>
2. Strategia Zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 roku, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, grudzień 1999. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.access.zgwrp.org.pl/materialy/dokumenty/StrategiaZrownowazonegoRozwojuPolski/index1.html>.
3. Skrenty Ż. (2010) Podstawowe zasady planowania przestrzennego – istota i cele ustanowienia, PWSZ IPiA STUDIA LUBUSKIE Tom VII Sulechów, 245-260 p

СЄКУНОВА Юлія, ТОВСТЕНКО Ірина

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Актуальним об'єктом дослідження на сьогодні є економічне співробітництво між Україною та Республікою Польща, яке формувалося протягом тривалого історичного періоду, а впродовж останнього десятиліття зазнало відчутних структурно-інституційних змін у зв'язку зі вступом Польщі до ЄС.

Польща є найбільш послідовним і дієвим партнером України в її євроінтеграційних прагненнях серед тих постсоціалістичних країн, що стали членами Європейського Союзу. Причинами цього є: безпосередня географічна близькість, наявність спільного кордону, тісні зв'язки протягом усього історичного розвитку; схожість мовами та ментальністю; схожі природно-географічні умови та ресурси; можливість і необхідність використання Україною європейського цивілізаційного підходу і досвіду Польщі в досягненні повного членства у Європейському Союзі.

Метою дослідження є аналітичний огляд сучасного стану та визначення перспектив розвитку українсько-польського економічного співробітництва, вивчення торговельних відносин та інвестиційного співробітництва України і Республіки Польща.

Формування українсько-польських відносин нового типу стало можливим завдяки докорінним змінам у Європі наприкінці ХХ ст. У 1992 р. була заснована Польсько-Українська Господарча Палата, як недержавна самоврядна організація, що об'єднує інтереси понад 200 суб'єктів господарювання різних форм власності з Польщі та України. Для України найбільш важливими аспектами співробітництва з Польщею залишаються торгівельний та інвестиційний. Як повідомив, экс-міністр економіки Польщі Яцек Пехота Польща зацікавлена

у збільшенні товарообігу з Україною, зокрема: «Нас тішить покращення товарообігу між державами, покращення ситуації з бізнесом в Україні. Але ці процеси відбуваються занадто повільно. Існує дуже багато проблем» [3, С. 2].

Також Польща займається реалізацією енергетичної стратегії, співробітництвом у військово-технологічній сфері. Співпраця з цією країною вигідна через активну підтримку Польщі в створенні зони безмитної торгівлі між ЄС та Україною. Це відкриє Україні нові ринки збуту і широкі можливості вкладення інвестицій, а також вирішить проблеми товарообігу. Тому «двері в Європу» через Польщу здатні полегшити доступ української продукції на європейський ринок та навпаки.

Але наприкінці 90-х років товарообіг між нашими державами зазнав кількісного зменшення. Так, у 1998 р. він становив – 783, 2 млн. дол., тоді як у 1997 р. – 949 млн. дол. США, що було викликано фінансовою кризою, а також змінами в українській митній політиці.

Інвестиційне співробітництво між Україною й Польщею має дещо асиметричний характер. Капітал інвесторів Польщі в українських підприємствах нараховував у 1998 р. 30 млн. дол. США. Він вкладений переважно у внутрішню та зовнішню торгівлю, легку та харчову промисловість, машинобудування і металообробку, хімічну промисловість. В Україні наприкінці 90-х років нараховувалось 524 підприємства з капіталом польських інвесторів.

На даному етапі розвитку двосторонніх відносин, Україна та Польща виступають за інтенсифікацію співробітництва в економічній сфері. Станом на 2014 рік Україна й Польща мають розвинену мережу контрактів на міжрегіональному рівні. Підписано близько 500 партнерських угод про співпрацю між суб'єктами місцевого самоврядування обох країн.

Складним аспектом економічних відносин є залучення Польщею робочої сили з України, бізнес-туризм. Де проблемним питанням є правовий захист українців, що перебувають на заробітках в Польщі. У 2015 році там офіційно працювало 15 тисяч українців. Але, окрім цього, існують факти нелегального використання українських громадян на сільськогосподарських виробництвах. За даними консульського відділу посольства України в 2015 році Польщу відвідало 5 мільйонів українців, більшість з яких займалася дрібнооптовою торгівлею на польських ринках, близько п'яти тисяч за 2015 рік звернулися до посольства, не маючи документів.

Отже, сьогодні українсько-польське співробітництво набуває дедалі більшого значення, зокрема у глобальній економіці. Найбільш важливими причинами розвитку цих відносин є наступні: збільшення торговельного обороту та вихід України на нові ринки збуту; активізація прикордонного співробітництва та співробітництва у межах Європейських регіонів «Карпатський» та «Буг»; розширення фінансових відносин; спільне кредитування нових інвестиційних проектів; також розвиток підприємств та туризму. Таким чином, двостороннє економічне співробітництво потрібно розвивати та інтенсифікувати, адже воно є дуже перспективним, так як обидві держави володіють потужним потенціалом для розвитку взаємовигідних економічних відносин.

Література:

1. Макаренко Є. А. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка XXI століття //Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип. 48: У 2 ч. – Ч. I. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. Відносин, 2004. – С. 3–9.
2. Чеботар С. А. Польська економіка на межі тисячоліть: труднощі, успіхи, перспективи: У 2 ч. – Ч. I. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. Відносин, 2004. – С. 3–9.
3. Українсько-польське економічне співробітництво: сучасний стан та перспективи розвитку[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrpolnauka.wordpress.com/2011/10/25/83/>.

ФАЙЧУК Олександр

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ «ЗЕЛЕНОГО» ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

На сьогоднішній день Україна має потужний аграрний потенціал, який активно залучений у процес глобалізації світової агропродовольчої системи. За умов поглиблення економічної кризи в останні роки в нашій державі сільськогосподарська галузь чи не єдина демонструє позитивну динаміку до економічного зростання. Значною мірою нарощування

валового виробництва продовольства досягається крупними підприємствами (зокрема, агрохолдингами), у той час як невеликі фермерські господарства та домогосподарства, здебільшого, відзначаються низькою конкурентоздатністю та ефективністю. Гіпотетично, теперішня модель вітчизняного аграрного виробництва у довгостроковій перспективі призведе до втрати в економічній ефективності внаслідок зниження віддачі ресурсів, тоді як вже сьогодні, у більшості випадків, вона демонструє низьку соціальну та екологічну відповідальність. Звідси, стає очевидним, що така модель швидше за все не дасть змоги у майбутньому у повній мірі раціонально реалізувати агропродовольчий потенціал як у внутрішньому так і зовнішньому напрямках. Йдеться про її неспроможність збалансовано розв'язати наступні проблеми: забезпечення українців якісним і безпечним продовольством за доступними цінами, збільшення присутності вітчизняних агропродовольчих підприємств на європейських та інших міжнародних ринках, забезпечення росту доходів громадян, стимулювання розвитку сільських територій та збереження навколишнього природного середовища.

Як результат раціональною моделлю подальшого розвитку українського сільського господарства може стати зелене економічне зростання вітчизняної галузі. У Резюме ОЕСР «Курс на зелене зростання» (травень 2011 р.) під «зеленим зростанням» розуміють «стимулювання економічного зростання та розвитку, забезпечуючи при цьому збереження природних активів та безперервне надання ними ресурсів та екосистемних послуг, від яких залежить наше благополуччя» [1]. На глобальному рівні, учасники Ріо+20 «підтверджують необхідність сприяння, розширення і підтримки більш стійкого сільського господарства, включаючи землеробство, тваринництво, лісництво, рибальство та аквакультуру, яке дозволяє підвищувати рівень продовольчої безпеки та викорінювати голод та є економічно життєздатним, забезпечуючи при цьому, збереження земельних та водних ресурсів, рослин та зоогенетичних ресурсів, біологічного різноманіття та екосистем, а також підвищуючи ступінь стійкості до змін клімату та стихійних лих» [2].

Слід наголосити, що «озеленення» сільського господарства може ослабити обмеження валюти, зменшуючи потребу в імпортованих ресурсах і збільшуючи експорт стійких сільськогосподарських продуктів. До того ж, більш висока частка затрат на ресурси «зеленого» сільського господарства може бути збережена у межах місцевих та регіональних співтовариств, а підвищене використання місцевих фермерських ресурсів замінить багато імпортних агрохімікатів [3].

Разом із тим, в основу «зеленого» економічного зростання сільського господарства покладено збільшення використання сільськогосподарських методів і технологій, які одночасно підтримують і підвищують продуктивність і дохідність ферм, гарантуючи надання їжі та екосистемних послуг на стійких засадах; зменшують негативний зовнішній вплив і поступово призводять до позитивного зовнішнього впливу; відновлюють екологічні ресурси (тобто ґрунти, воду, повітря і біорізноманіття), зменшуючи забруднення і більш ефективно використовуючи ресурси [3]. До таких методів відносять:

1) відновлення і підвищення родючості ґрунтів шляхом збільшеного використання природних і стійких вироблених поживних ресурсів; диверсифікацію сівозміни; інтеграцію домашньої худоби і врожаю;

2) скорочення ерозії ґрунту і покращення ефективності використання води, застосування методів мінімальної оранки і культивування захисних насаджень;

3) зменшення використання хімічних пестицидів і гербіцидів, запровадження інтегрованих та інших дружніх екології біологічних технологій управління шкідниками і бур'янами;

4) скорочення псування і втрати продовольства, внаслідок розширення використання засобів зберігання і обробки зібраного врожаю [3].

Таким чином, є об'єктивні підстави стверджувати, що модель «зеленого» економічного зростання виправдана для розвитку вітчизняного сільського господарства, тому що її реалізація на практиці гарантуватиме збалансований розвиток продуктивних сил продовольчого сектору і довкілля, забезпечить ріст добробуту сільського населення і сприятиме підвищенню

ефективності роботи невеликих господарств, а також забезпечить подальшу акселерацію процесу інтеграції економіки України до Європейського Союзу.

Література:

1. Курс на зелений рост. Резюме для лиц принимающих решения, май 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/greengrowth/48634082.pdf>
2. Проект резолюции, представленный Председателем Генеральной Ассамблеи Будущее, которого мы хотим» от 24 июля 2012 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/N12/436/90/PDF/N1243690.pdf?OpenElement>
3. Пути к устойчивому развитию и искоренению бедности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.unep.org/roe/Portals/139/Moscow/UNEP_Green_EconomyReport_Final_May2012_Rus.pdf

ДАНИЛЕВСЬКА Інна

СУТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ АГРОФОРМУВАНЬ

В апараті управління в агроформуваннях спеціалісти займають конкретне місце. Їх кількість визначається фізичними розмірами агроформувань та їх спеціалізацією і організаційно-правовою формою господарювання. В процесі аграрної реформи на зміну колективним сільськогосподарським підприємствам прийшли нові організаційно-правові форми господарювання на землі, а саме: підприємства, господарські товариства, кооперативи, об'єднання підприємств (юридичних осіб). Серед них типовими будуть підприємства і товариства, а тому на їхніх прикладах доцільно з'ясовувати організацію роботи спеціалістів.

Більшість цих суб'єктів господарської діяльності мають двох ступеневу організаційну структуру, яка являє собою сукупність всіх підрозділів з їх вертикальними і горизонтальними зв'язками. Організаційна структура агроформування є первинною по відношенню до структури апарату управління і по суті він нею визначається.

Апарат управління агроформування – це теж сукупність керівників і спеціалістів всіх рангів з їх вертикальними і горизонтальними зв'язками (рис 1)

Як видно з рисунка, спеціалісти підпорядковані безпосередньо керівникові аналогічно до керівників структурних підрозділів. В той же час вони справляють свій функціональний вплив на керівників структурних підрозділів. Принципова різниця між прямим управлінським впливом спеціалістів полягає у тому, що з вузлових господарських проблем кінцеві рішення приймає керівник як розпорядник фінансів, а спеціалісти лише готують йому відповідні проекти рішень.

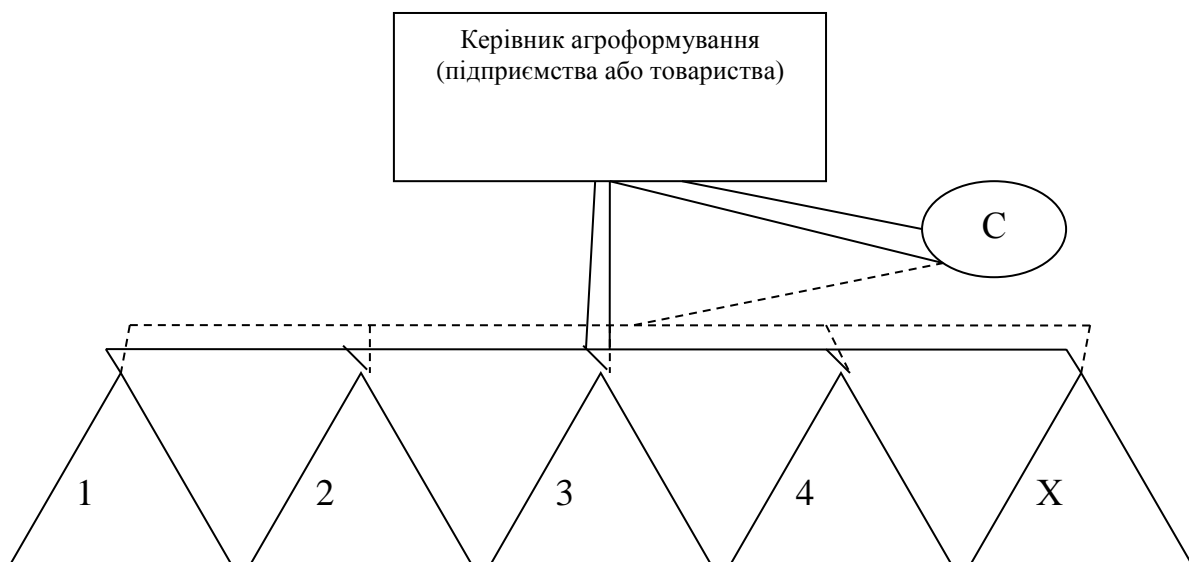

Рис1 Схематичне зображення принципової двоєрівневої структури апарату управління.

- С – спеціалісти агроформувань;
1-4 – керівники структурних підрозділів;
X – показник кількісної невизначеності;
= вертикальний зв'язок з боку керівника;

- горизонтальний зв'язок між підрозділами;
- - - функціональний зв'язок з боку спеціалістів.

У сьогоденних умовах ринкової економіки підвищується роль організації праці як елементу управління стабільністю економічного, соціального та технічного розвитку підприємства будь-якої форми власності та організаційно-правової форми управління. Причому особливе місце у цьому процесі займає організація праці спеціалістів.

Наявність взаємозв'язку між ефективністю використання праці та загальними економічними показниками діяльності підприємства в нових умовах та, в першу чергу, собівартості продукції, викликає необхідність систематичного зниження питомої ваги затрат праці, підвищує роль та значущість роботи з організації праці на підприємствах.

Досліджуючи питання, які пов'язані з організацією праці спеціалістів агроформувань для початку необхідно чітко визначити, що ми маємо на увазі, застосовуючи термін «організація праці».

Л. І. Скібіцька під організацію праці менеджера розуміє як процес підготовки і здійснення відповідних заходів, спрямованих на досягнення поставленою перед системою мети [1, с. 13].

Б. М. Генкін розгляд змісту поняття організація праці замінює аналізом видів та границь розподілу праці, умов праці, класифікації затрат робочого часу, системи норм та нормативів праці, методів нормування і т. д [2].

Шемчушенко Ю. С. організацію праці розглядає як один з напрямів управління виробництвом, що здійснюється через систему взаємопов'язаних між собою методів залучення до праці, форм розподілу та кооперації, згідно з якою групи працівників закріплюються за певними галузями суспільно-корисної діяльності [3]

Організація праці – це спосіб поєднання безпосередніх виробників із засобами виробництва з метою створення сприятливих умов для одержання високих кінцевих соціально-економічних результатів [4, с. 63].

Підсумовуючи вищесказане організацію праці спеціаліста слід визначити, як систему забезпечення інтелектуального взаємозв'язку спеціаліста з засобами виробництва та навколишнім середовищем задля одержання високих показників роботи підприємства та досягнення поставленої мети.

Література:

1. Л. І. Скібіцька Організація праці менеджера. – К, – Центр учбової літератури, 2010
2. Генкин Б. М. Экономика и социология труда : учеб. для вузов / Б. М. Генкин. – 7-е изд., доп. – М. : Норма, 2007. – 448 с.
3. Юридична енциклопедія – Шемчушенко Ю.С. – Режим доступу: http://leksika.com.ua/13211106/legal/organizatsiya_pratsi
4. (с. 63, О. В. Безпалько Економіка праці та соціально-трудові відносини. Режим доступу: <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/222-10A.pdf>)

КАЛАНДИРЕЦЬ Неля ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНО- ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ-АГРАРНИКІВ

Ефективним засобом засвоєння знань з аграрного підприємництва майбутніми економістами в період навчання є сучасні практико орієнтовані технології навчання, зокрема тренінгові технології. Термін «*тренінг*» (загл. *train, training*) має декілька значень: *навчання, виховання, тренування*. На думку, дослідників К. Ковальової та В. Ковальова, тренінг – це запланований процес модифікації (зміни) ставлення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі. За твердженням вчених, тренінг-цілі можуть формулюватися на основі потреб і прагнень майбутнього фахівця, орієнтовних кваліфікацій, розвитку його самодовіри, гнучкості, базових навичок [2].

За твердженням А. Кучер, тренінг – це послідовна реалізація на практиці заздалегідь спроектованої програми різноманітних методів активного навчання та вправ, адаптованих до умов професійної діяльності майбутніх фахівців агроекономічного профілю, для формування в

них умінь професійного спілкування [3, с. 298-299].

На думку вчених, з думкою якою ми погоджуємося, тренінг – це методична форма ефективного поєднання економіко-управлінської теорії і практики з розвитку знань, мислення, вміння, планування дій та поведінки студента-майбутнього фахівця. Ця методична форма навчання поєднує в собі як ефективні методичні прийоми мотивації, подачі інформації та ігрового закріплення фахових навичок в професійній діяльності. Крім того, вона є практичним засобом виявлення і розкриття потенціалу особистості студента й команди тих, хто навчається[4].

У сучасній педагогічній науці нараховується більше 100 видів тренінгів, серед яких, за твердженням Л. Медвідь, під час підготовки фахівців економічного профілю варто застосовувати такі: професійний тренінг (бізнес-тренінг, корпоративний, маркет-тренінг і ін.), тренінг лідерства (проблем конкуренції і влади, управління конфліктами та ін.), соціально-психологічний тренінг, орієнтований на розвиток соціально-психологічних характеристики особистості, комунікативний тренінг (ведення переговорів, спілкування, формування комунікативних вмінь) [1].

Професійна спрямованість тренінгів, як їх принципова характеристика, виявляється насамперед у передачі і засвоєнні нових професійно-зорієнтованих знань, умінь і навичок, джерелом яких є тренер, партнери зі спілкування і тренінгові ситуації, завдання, вправи. При цьому учасники не «отримують» готовим цей комплекс, а самі «приходять» до нього.

Тренінгові заняття мають співпадати з періодом проведення традиційних лекційних, семінарських і практичних занять з економічних дисциплін та проводитися в позааудиторний час. Проблеми і завдання, які обговорюються на лекційних, семінарських і практичних заняттях, повинні відпрацьовуватися під час тренінгів із метою наближення традиційного навчання до вимог і потреб агропромислового комплексу.

Основними вимогами до організації тренінгу на занятті є:

- тренінг має враховувати базові з тої чи іншої дисципліни знання, умінь і навички;
- тренінг має орієнтуватися на розв'язок конкретної проблеми підприємства та його результати, мають бути використані;
- тренінг має враховувати соціально-психологічні особливості даного колективу.

Відмінність тренінгів від інших форм навчальних занять полягає у чіткій їх підпорядкованості головній навчальній меті – тренуванню навичок.

На тренінгу можна застосовувати такі методи як ділові ігри, кейси, групова дискусія, мозковий штурм тощо. Прикладом може бути *міні-тренінг «Реклама молока»*. Завдання: розробити рекламну компанію для певної цільової аудиторії. Цільова аудиторія: діти 5-6 років, студентство, пенсіонери, молоді мами, спортсмени, бізнесмени.

Проте, у процесі роботи над організацією і проведенням комплексу тренінгових технологій ми зіткнулися з деякими труднощами, а саме:

- інтеграцією таких видів занять у навчальний процес аграрного ВНЗ;
- значними матеріальними витратами та витратами часу з організації і проведення тренінгів;
- організацією роботи викладачів економічних дисциплін (бізнес-тренерів) з підготовки тренінгу і участі у ньому;
- підготовкою викладачів аграрного ВНЗ до проведення тренінгових занять, підвищення їх кваліфікації та професійної майстерності.

Література

1. Медвідь Л. А. Впровадження тренінгових технологій з метою формування ключових компетентностей в економічному університеті [Електронний ресурс] / Л. А. Медвідь // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 5 (13). – Режим доступу: <http://www.ime.edu.ua.net/em.html>.
2. Ковальова К. І. Методика викладання економіки в школі [Текст] : навч. посібник / К. І. Ковальова, В. В. Ковальов ; Херсонський держ. ун-т. – К. : Ліра-К, 2012. – 182 с.
3. Кучер А. В. Тренінг як засіб формування вмінь професійного спілкування майбутніх економістів-аграрників / А. В. Кучер // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2012. – №6 (24). – С. 297 – 307.
4. Філіппов О. І. Тренінги як засіб формування професійної компетентності студентів-майбутніх

ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ.

МОСТЕНСЬКА Тетяна, БІЛАН Юрій

ПОКАЗНИКИ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ

Сільськогосподарське виробництво відіграє важливу роль економіці як Польщі, так і України.

Продукція рослинництва в структурі сільськогосподарського виробництва в Польщі займала у 2014 р. 51, 1%, у 2015 р. – 50, 1%. На виробництво зернових приходилось 18, 6% та 16, 6%, відповідно.

У 2014 р. Польща в Європейському Союзі виробляла 7, 4% загального обсягу пшениці, майже третину жита, 5, 4% вівса.

На долю Польщі приходить 1, 1% світового виробництва зернових, для України цей показник – 2, 2%.

У 2014 р. сільськогосподарських земель в Польщі було 14, 6 млн. га, орних земель – 10, 4 млн. га, пасовища – 3, 1 млн. га. Орні землі на одного мешканця – 0, 27 га. Від загальної площі орні землі складають – 33, 2%. В Україні сільськогосподарські землі займають 41, 3 млн. га, із них орні землі складають 32, 5 млн. га, пасовища – 7, 8 млн. га, орних земель на одного мешканця в Україні – 0, 47 га, що у 1, 7 р. більше, ніж у Польщі. Орні землі складають 56, 2% загальної площі земель в Україні. Це один із найвищих показників в Європі.

Ціни на сільськогосподарську продукцію в Україні за період 2005 – 2014 рр. виросли на 35, 2%, тоді як в Польщі цей показник склав лише 8, 9%. Темпи росту виробництва у рослинництві за цей період у Польщі склали 7, 6%, тоді як Україна наростила виробництво у рослинництві на 61, 4%. При цьому продукція тваринництва продемонструвала зростання лише на 5, 7%.

Урожайність зернових і в Польщі, і в Україні вище середньосвітового рівня відповідно на 9, 2% та 12, 5% (табл.).

Таблиця

Показники виробництва зернових

	Валовий збір, тисяч тонн				Урожайність, ц з гектару			
	2005	2010	2014	у % до світового виробництва	2005	2010	2014	у % до світового виробництва
Зернові в цілому								
Світ	2268169	2475635	2817330	100, 0	32, 8	35, 7	39, 1	100
Польща	26928	27228	31945	1, 1	32, 3	35, 8	42, 7	109, 2
Україна	38015, 5	39270, 9	63859, 3	2, 2	26, 2	26, 9	43, 7	112, 5
Пшениця								
Світ	626739	649325	728967	100	28, 5	29, 9	32, 9	100
Польща	8771	9408	11628	1, 6	39, 5	44, 3	49, 7	151, 1
Україна	18699	16851	24114	3, 3	28, 5	26, 8	40, 1	121, 9
Жито								
Світ	15165	11955	15337	100, 0	22, 3	23, 8	29, 2	100
Польща	3404	2852	2792	18, 2	24, 1	26, 9	31, 5	107, 9
Україна	1054	465	478	3, 1	17, 3	16, 7	25, 8	88, 4
Ячмінь								
Світ	138680	123690	144334	100, 0	25, 1	26, 1	29, 1	100
Польща	3581	3397	3275	2, 3	32, 2	35, 0	40, 5	139, 2
Україна	8975	8485	9046	6, 3	20, 6	19, 7	30, 1	103, 4

Джерело [1, 2].

Виробництво окремих зернових культур характеризується таким чином. Виробництво

пшениці в Україні майже вдвічі вище, ніж у Польщі, і складає 3, 3% світового виробництва – 24114 тисяч тонн. Проте урожайність пшениці протягом періоду, що досліджується, в Україні нижче і складає 80, 7% урожайності пшениці в Польщі.

Польща виробляє 18, 1% світового виробництва жита – 2792 тис. тонн. Україна у світовому виробництві жита має 3, 1% при виробництві 478 тис. тонн у 2014 р.

Виробництво ячменю в Україні перевищує виробництво цієї культури в Польщі у 2, 8 р. і складає 9046 тис. тонн, що забезпечує Україні у світовому виробництві ячменю 6, 3%. При цьому урожайність ячменю в Україні на 1 ц з га вище, ніж в середньому у світі, проте на 25, 7 % або 10, 4 ц нижче, ніж у Польщі.

В Польщі внесення мінеральних добрив у 2014 р. на 1 гектар складало всього 123, 2 кг, у тому числі 69 кг азотних добрив; 27, 7 фосфатних, калійних – 33, 3 кг на 1 гектар.

На 1 гектар в Україні під всі посіви внесено 82 кг добрив, у тому числі азотних – 57 кг, калійних – 13 кг, фосфатних – 12 кг. Таким чином, внесення добрив в Україні практично вдвічі менше, ніж в Польщі.

Таким чином можна зробити висновок, що сільськогосподарське виробництво в Україні розвивається екстенсивним шляхом. По трьох основних зернових культурах урожайність в Україні нижче, ніж в Польщі. Підвищення урожайності зернових до рівня їх урожайності в Польщі дало б змогу суттєво наростити валовий збір пшениці, жита, ячменю або скоротити посівні площі під вирощування цих культур, досягаючи визначених обсягів виробництва за рахунок інтенсифікації виробництва у рослинництві.

Література:

1. Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2016. Polska. 2017. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
2. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2015 рік. / Відп. за випуск О. М. Прокопенко. К : Державна служба статистики України, 2016. – 360 с.

ФЕДУЛОВА Ірина

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Польща і Україна крім спільних кордонів, історії і культури мають давні і міцні економічні зв'язки. Польща надає всіляку підтримку інтеграційним зусиллям України, спрямованим на зближення з Європейським Союзом, і зацікавлена в досягненні Україною в майбутньому повного членства в цьому об'єднанні. Незмінність польської позиції протягом довгого часу має велике значення для української сторони, як у контексті реалізації політики «Східного партнерства», так і щодо поглиблення двостороннього економічного співробітництва.

Серед країн Центральної та Східної Європи Польща є одним з найбільших торгово-економічних партнерів України, і за обсягом товарообігу посідає п'яте місце після Росії, Німеччини, Китаю та Білорусі. Частка експорту товарів з України до Польщі становить 5, 2% від загального експорту України за 2015 року, в 2014 році цей показник становив – 4, 9, а в 2012 – 3, 7%. Це найвищий показник серед усіх країн ЄС в торгівлі з Україною.

Великий економічний розрив між Україною і європейськими сусідами ЄС зберігається і загрожують подальшим збільшенням. На початок 2016 року ВВП на душу населення в Україні становив приблизно 1/6 від рівня Польщі. Для скорочення розриву хоча б до 1/2 Україні потрібно рости значно швидше – не менше 30 років з темпами приросту 6% в рік. Створення умов для такого динамічного зростання на середньострокову перспективу і має бути критерієм успіху при оцінці економічної політики.

Протягом всього досліджуваного періоду сальдо в зовнішньоторговельному обороті між Україною і Польщею було від'ємне. Його величина то зростала (2008 і 2013 роки) то падала (2015 рік), але ми стабільно більше отримували із Польщі ніж експортували туди свою продукцію. Можна говорити, що для Польщі співробітництво з Україною є більш вигідним ніж для України з Польщею. За останні десять років з 2005 по 2015 роки експорт в Польщу зріс майже удвічі і становив у 2015 році 1977 млн. дол. США. За цей період імпорт в Україну виріс в 1, 6 рази і становив у 2015 році 2325 млн. дол. США. Про тенденції у зовнішній торгівлі між Польщею і Україною свідчить порівняльний аналіз динаміки зовнішньоторговельного обороту

(табл.).

Таблиця

Зовнішньоторговельний оборот України і Польщі, млн. дол. США

Оборот	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Експорт в Польщу	1011	1345	1637	2338	1213	1787	2794	2576	2548	2645	1977
% до попереднього року	100	133,0	121,7	142,8	51,9	147,3	156,4	92,2	98,9	103,8	74,7
Імпорт із Польщі	1407	2109	2920	4280	2170	2789	3183	3567	4069	3071	2325
% до попереднього року	100	149,9	138,5	146,6	50,7	128,5	114,1	112,1	114,1	75,5	75,7
Сальдо	-396	-764	-1283	-1942	-957	-1002	-389	-991	-1521	-426	-348
% до попереднього року	100	192,9	167,9	151,4	49,3	104,7	38,8	254,8	153,5	28,0	81,7

Джерело: [1]

Польські компанії експортують в Україну полімерні матеріали, паперову продукцію, котли, машини, механічні та електричні пристрої, а також енергоносії. В асортименті української продукції в Польщу традиційно переважає сировина для металургійної промисловості, чорні метали, продукція машинобудування, деревина та ін.

В 2014 році було підписано угоду про асоціацію України з ЄС, тоді здавалося, що тепер експорт України в ЄС просто злетить. Насправді, все, що змінилося після підписання угоди про асоціацію з ЄС, так це зростання продажу лісоматеріалів до Польщі, найчастіше у вигляді кругляка. За 2015 рік продаж лісоматеріалів з України до Польщі зайняла четверте місце серед найбільш значущих експортних товарів у зовнішній торгівлі з Польщею. На п'ятому місці в цьому рейтингу знаходяться відходи харчової промисловості України, які купує Польща [2].

За даними міжнародного Інтернет-центру Торгівлі Allbiz, в торгових взаєминах між Україною і Польщею лідером є Польща, оскільки в загальному онлайн-товарообігу 58% припадає на імпорт польських товарів, і лише 42% – на експорт українських товарів до Польщі.

Експорт падає четвертий рік поспіль і на сьогоднішній день становить трохи більше половини від рівня 2013-го. Зона вільної торгівлі з ЄС поки не стала компенсатором втрат від руйнування торгових зв'язків з країнами СНД. Загальний експорт України в 2015 році становив 70% від рівня попереднього 2014 року і 60% від рівня 2013 року. Падіння спостерігається і в імпорті в Україну, так в 2015 році імпорт становив 69% 2014 року, 55% рівня 2013 року. Хоча в 2015 році зовнішньоторговельне сальдо продуктами в Україні було позитивне і становило 610, 7 млн. дол. США. Зовнішньоторговельне сальдо послугами було позитивне останні десять років, хоча в 2015 році експорт послуг становив в Україні 80% рівня 2008 року і 78% рівня 2013 року. Імпорт послуг в 2015 році становив 85% рівня 2008 року і 73% рівня 2013 року. Експорт і імпорт послуг з Польщею становив, відповідно, 83 і 59% рівня 2013 року. Перед Україною стає задача відновити минулі і знайти нові шляхи зовнішньоекономічної діяльності з Польщею і іншими країнами ЄС.

Це істотно обмежує зростання малої відкритої економіки України, розмір якої в доларовому вираженні за останні три роки і так стиснувся більш ніж в два рази. Було б наївно сподіватися, що очікуване пожвавлення внутрішнього попиту стане основним драйвером економіки країни. Треба переходити до більш прагматичної і масштабної підтримки експорту, в тому числі при виході на європейські ринки і ринки третіх країн. Вибір інструментів буде визначатися наявними фінансовими ресурсами та мистецтвом використовувати в національних інтересах підписані країною міжнародні угоди.

Література:

1. Зовнішньоекономічна діяльність України / Комітет статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Охрименко О. Украина и Польша: друзья или ваги // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

ЦЮК Олексій

УРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМ ЗЕМЛЕРОБСТВА

В Україні головними критеріями для оцінки раціональності системи землеробства постають перш за все, раціональне використання сільськогосподарських угідь і ресурсне забезпечення розширеного відтворення родючості ґрунту. Раціональним можна вважати таке використання сільськогосподарських угідь, за якого, по-перше, досягають економічно обґрунтованої, адекватної біокліматичному потенціалу конкретного агроландшафту, по-друге забезпечують розширене відтворення родючості ґрунту – умову стабільності галузі і по-третє створюють умови для екологічної безпеки довкілля і вирощеної продукції. Інтенсифікація галузі землеробства неминує посилює антропогенний тиск на довкілля, особливо на ґрунт, викликаючи його деградацію.

Експериментальні дослідження проведені упродовж 2008 – 2014 рр. у стаціонарному досліді кафедри землеробства та гербології у ВП НУБіП України «Агрономічна дослідна станція» Васильківського району Київської області. Дослідження проводили у 2-факторному польовому досліді з вивчення 3 градацій систем землеробства.

Схема чергування культур в сівозміні відповідає вимогам типовості для умов Лісостепу: конюшина – озима пшениця – цукрові буряки – кукурудза на силос – озима пшениця – кукурудза на зерно – горох – озима пшениця – цукрові буряки – ячмінь. Єдиною логічною відмінністю між варіантами системи землеробства обране їх ресурсне забезпечення для відтворення родючості ґрунту і виконання технологічних заходів догляду за посівами.

Промислова система землеробства (техногенно-хімічна, контроль) – пріоритетне використання промислових добрив для відтворення родючості ґрунту з внесенням на гектар сівозмінної площі 12 т гною і 300 кг NPK ($N_{92}P_{100}K_{108}$), інтенсивним використанням пестицидів ($N_{92}P_{100}K_{108}$) та інтенсивним застосуванням мінеральних добрив.

Екологічна система землеробства – пріоритетне застосування для відтворення родючості ґрунту органічних добрив з внесенням на гектар сівозмінної площі 24 т органіки (12 т/га гною, 12 т/га побічної продукції і маси пожнивних сидератів) і 150 кг діючої речовини мінеральних добрив ($N_{46}P_{49}K_{55}$), із застосуванням пестицидів за критерієм еколого – економічного порогу наявності шкідливих організмів.

Біологічна (органічна) система землеробства – застосування лише природних органічних добрив (24 т/га) для відтворення родючості ґрунту без внесення промислових агрохімікатів та пестицидів, але з використанням замість них біологічних засобів захисту посівів від шкідливих організмів.

Варіанти стаціонарного досліді розміщені методом розщеплених ділянок. Ділянки першого порядку, на яких здійснюють варіанти основного обробітку ґрунту мають посівну площу 280 м², а ділянки другого порядку для застосування відповідних систем удобрень і захисту рослин – 93, 6 м². Кількість повторень в досліді – 4.

Ґрунтове вкриття на дослідному полі представлене чорноземом типовим середньосуглинковим. Вміст гумусу в орному шарі ґрунту 4, 5 %, рН сольової витяжки 6, 9-7, 3.

Тестовою культурою стала пшениця озима в ланці з багаторічними травами.

Важливою є оцінка адекватності фактичної величини урожайності її ресурсному забезпеченню. Спроможною в господарському, енергетичному і економічному відношенні слід вважати ту технологію, яка забезпечує фактичну урожайність на рівні ресурсно забезпеченої її величини. У наших дослідженнях величина ресурсно забезпеченої продуктивності ріллі у варіантах промислового землеробства становила 9, 0 т/га к. од, екологічного 9, 0 т/га к. од., а в біологічній його моделі 7, 8 т/га к. од.

Аналіз отриманої експериментальної інформації засвідчив величину коефіцієнта адекватності фактичної продуктивності ріллі сівозміни її ресурсному забезпеченню на фоні вивчених систем основного обробітку ґрунту за промислового землеробства відповідно + 1, 08, екологічного +1, 03, і біологічного +1, 05. Аналіз дає підстави стверджувати, що найбільша

відповідність фактичної урожайності, її ресурсному забезпеченню властива для варіанту екологічного землеробства з полицево-безполицевим обробітком ґрунту в сівозміні.

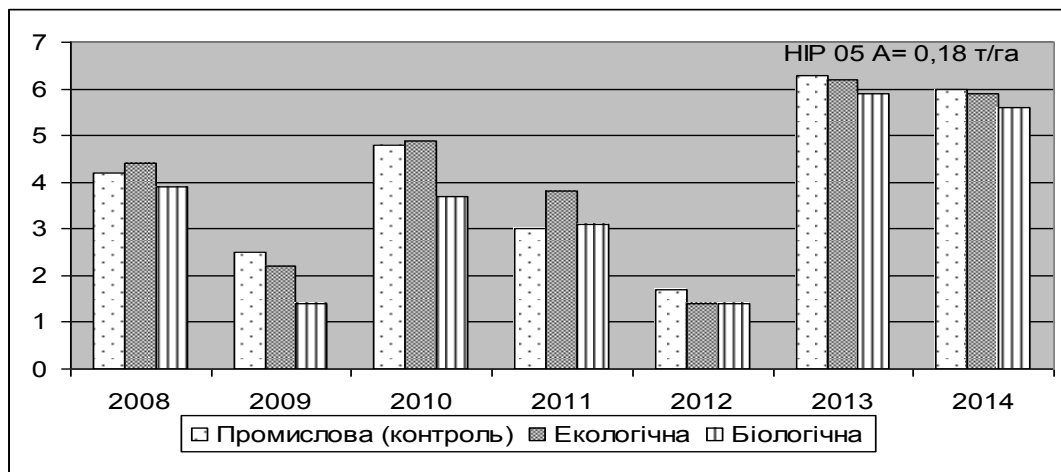

Рис. 1. Динаміка урожайності пшениці озимої залежно від систем землеробства, т/га

Дослідженнями встановлено, що найвища урожайність озимої пшениці спостерігається за промислової системи землеробства в 2013-2014 рр. За екологічної системи урожайність озимої пшениці істотно не поступалась промисловій, проте у 2008, 2010–2011 роках рівень урожайності перевищував промислову систему (рис. 1). Біологічна система землеробства супроводжується істотним зниженням урожайності озимої пшениці по всіх роках досліджень.

В Польщі в середньому за п'ять років застосування біологічної системи землеробства знизила урожайність пшениці озимої на 20-50 % порівняно з традиційною системою. Вміст сирої клейковини в зерні пшениці становив 10, 5-11, 1 % за біологічної системи, а за традиційної – 14, 5%.

Висновки

1. Екологічна система землеробства не призводить до істотного зниження урожайності озимої порівняно з варіантом промислового землеробства.
2. Застосування системи полицево-безполицевого основного обробітку ґрунту в зерно-просапній сівозміні забезпечує найвищу урожайність озимої пшениці, розміщеної по пласту багаторічних трав.

КОРНІЄНКО Валерій

ГРОМАДСЬКИЙ ВИМІР ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛЬСЬКИХ ПІДПРИЄМЦІВ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО КРАЮ

Благодійництво і меценатство були найбільш традиційними формами участі підприємців у суспільному житті, ефективним засобом підвищити свій соціальний статус. Підприємці здійснювали пожертвування на суспільні потреби: розвиток освіти, науки і культури, потреби церкви, охорони здоров'я, проявляли турботу про сиріт, інвалідів, бездомних та інші верстви знедоленого населення.

Турбота про освітні потреби була однією із головних складових суспільної діяльності підприємців. Вони жертвували кошти на відкриття навчальних закладів, збільшення платні вчителям, допомогу нужденним учням, ставали попечителями шкіл та училищ. Так, почесний член Рівненського товариства допомоги нужденним ученицям Рівненської жіночої гімназії князь С. Любомирський передав ділянку землі під садибу гімназії [1, с. 3]. Значні кошти на потреби Гуменнської школи садівництва і сільського господарства, яка була відкрита 1902 р. у с. Гуменному Вінницького повіту Подільської губернії, жертвували члени Подільського товариства поляки З.С. Грохольський, М.М. Менцінський, К.І. Володкович. Зокрема, останній пожертвував кошти на будівництво гуртожитку при школі, тому після його смерті (1906 р.) «з огляду на значні заслуги покійного» в 1909 р. було вирішено на будівлі школи помістити пам'ятну дошку [2, с. 2-6].

Турбота про дітей, особливо з малозабезпечених верств, була одним із найголовніших

напрямків діяльності як благодійних товариств, так і окремих осіб. Для прикладу, власник маєтку Родовичі Володимир-Волинського повіту дв. П. Гутовський відкрив притулок для дітей службовців, а поміщик с. Замлич Володимир-Волинського повіту дв. Ф. Сумовський 1911 р. влаштував у трьох своїх фільварках (Замличі, Вікторіві, Дорогиничах) притулок для дітей усіх віросповідань [3, с. 193].

Прикметним прикладом став вчинок графа І. Мошинського, який 1860 р. заповів 300 руб., покладені в банк під 4 % річних, Житомирській богодільні. Так само вчинив і дв. А. Ольшинський, заповівши 950 руб. Волинському приказу громадської опіки, у віданні якого знаходилися сирітські будинки, богодільні [3, с. 195].

Варто окремо зауважити, що ті, хто з нижчих соціальних верств зумів піднятися до рівня заможних підприємців, не забували про важке становище нужденних. Характерним прикладом у цьому відношенні є Г. С. Хількевич, який наприкінці життя був власником 120 тис. руб. капіталу. За заповітом 110 тис. руб. він передавав Київському губернському попечительству дитячих притулків Відомства Імператриці Марії, щоб на ці кошти був заснований і утримувався «Дитячий притулок Г. С. Хількевича». При цьому, на побудову приміщення притулку призначалося 30 тис. руб. – решту грошей заповідач наказував покласти у Державний банк на вічне зберігання і на відсотки з цього капіталу утримувати притулок [4].

Власники цукрозаводів при своїх підприємствах влаштовували лікарні, у яких надавалася безоплатна медична допомога робітникам і членам їхніх сімей. Зокрема, така лікарня існувала при Клембовицькому цукрозаводі князя Р. Сангушка у Заславському повіті (заснована ще в 1861 р.). Графиня Т. Потоцька у своєму маєтку в с. Антоніні Заславського повіту відкрила шпиталь, де також лікували безоплатно. Поміщиця Н. Оржевська заснувала на свої кошти у Новій Чорторії безплатну амбулаторну лікарню, де хворі щоденно одержували не тільки ліки, але й вино, чай, суп, бульйон. Н. Оржевська, як лікар, сама їздила до хворих і безплатно їх лікувала [3, с. 195]. Граф Вл. А. Браницький щорічно витрачав біля 14 тис. руб. на утримання лікарні і амбулаторій для селян в м. Ставище і с. Янишівці. У 1906 р. найбіднішим селянам була надана грошова допомога на суму 12. 433 руб. Крім цього граф щорічно виплачував колишнім робітникам спеціальні пенсії – 2. 528 руб. [5, с. 167]

Отже, благодійна діяльність і меценатство польських підприємців були яскравим проявом громадської ініціативи та соціальної взаємопідтримки. Індивідуальна доброчинність окремих осіб була позитивним прикладом для інших, сприяла формуванню у суспільстві милосердя та поширенню благодійництва, пом'якшувала соціальні суперечності.

Література:

1. Отчёт правления общества вспомоществования нуждающимся ученицам Ровенской женской гимназии за 1902 г.
2. Протокол заседания Подольского общества сельского хозяйства // Справочный листок Подольского общества сельского хозяйства. – 1909. – № 5-6.
3. Романюк Н. Благодійництво і меценатство як засіб підвищення соціального статусу підприємців Південно – Західного краю Російської імперії (друга половина XIX – початок XX ст.) / Вісник аграрної сторії. № 6 – 7. – 2013. – С. 190 – 200.
4. Киевлянин. – 1902, 6 декабря.
5. Материалы по аграрно-эконом. исследованию Юго-Зап. края (Уманский, Липовецкий, Звенигородский и Тараш. у. К. губ. и Гайсинский у. Под. губ. Издание Уманско-Липовецкого Сельско-хоз. Общества. – Гайсин, тип. У. Л. Шварцман. 1909.

ЛУЦКОВ Віталій

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЧНИХ ПРОГРАМ ПОЛЬЩІ

В рамках Угоди про асоціацію з ЄС першочерговим завданням для України є розробка Національної програми реформ, а також фінансового плану (програми Конвергенції) згідно вимог і рекомендацій Європейської комісії з урахуванням результатів виконання Плану заходів [3] українського уряду щодо імплементації Угоди про асоціацію України з Євросоюзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами.

Дослідження понад 20 Національних програм реформування [4] країн-членів ЄС, пов'язаних з імплементацією пріоритетів стратегії «Європа 2020» [2], дозволило виявити, що при їх розробці використано досить різні підходи. Це відбулося як у серйозних відмінностях побудови їх структури, так і в обсягах.

Частина країн побудували свої програми у чіткій відповідності з методичними

рекомендаціями Європейської Комісії. В той же час, структура Програми Польщі не відповідає інтегрованим методичним рекомендаціям Європейської Комісії – відсутній поділ на три основні частини. Зміст структурований відповідно до стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни, які відрізняються за формулюванням (але не за суттю) від тих, що наведені в рекомендаціях.

Інший підхід до розробки програм, який базується на принципах стратегічного планування, використано у Національній стратегічній базовій рамковій програмі Польщі на 2007-2013 рр. та її Операційній програмі інноваційного розвитку економіки, підготовлених міністерством регіонального розвитку. Ці документи довгострокового характеру складено в підтримку національних програм реформування з метою досягнення пріоритетів Лісабонської стратегії [1], продовження якої є діюча стратегія «Європа 2020». В них послідовно подано результати ситуативного аналізу та прогнозування, відправні точки і стратегічні цілі, шляхи їх досягнення, визначено інституціональну систему імплементації програми, можливості її фінансування, моніторингу та оцінки її результатів.

Цінним є досвід розробки Національної стратегічної програми економічного розвитку та Операційної програми інноваційного розвитку на період 2007-2013 рр. міністерством регіонального розвитку Польщі, логіка побудови структури яких співпадає, але основні змістовні складові та їх кількість не є уніфікованою. Звідси можна зробити висновок, що в рамках даного органу державного управління Польщі напрацьовано методичні рекомендації, що встановлюють вимоги до розробки стратегічних документів різного рівня. В обох програмах першими в структурі наводяться результати діагностики ситуації та SWOT-аналізу. Використання останнього та подання його результатів як однієї зі змістовних складових стратегічних документів не є загальноприйнятим підходом, хоча має бути рекомендований органам державного управління країн, які мають незначний досвід стратегічного планування.

У польській програмі відмінним від більшості інших є визначення базових принципів здійснення заходів щодо досягнення цілей. Це встановлює критерії для відбору інструментів економічної політики, які використовуватимуться в подальшому для реалізації стратегії – не відповідність принципам означатиме його відхилення.

Цінним досвідом розробки Національної стратегічної базової рамкової програми Польщі на 2007-2013 рр., на який також слід орієнтуватися, це визначення індикаторів виконання по кожній із цілей. Коректне встановлення індикаторів відповідно зі стратегічними цілями по кожному з пріоритетів – необхідна складова забезпечення механізмів моніторингу та оцінки виконання стратегічної програми, а також визначення інституціональної системи її імплементації. Відсутність індикаторів унеможлиблює контроль за виконанням стратегії. Аналіз показує, що по низці напрямів реформування досить складно визначити індикатор (це особливо стосується гуманітарної сфери), у таких випадках мають встановлюватися цільові завдання, спрямованні на чіткий результат.

У зазначених програмах, відповідно до рекомендацій з аналізу державної політики та розробки стратегічних документів, розділ щодо прогнозних оцінок передуює постановці стратегічних цілей. Два розділи Національної стратегічної програми економічного розвитку присвячені координації з іншими важливими напрямками загальноєвропейської політики: Загальної сільськогосподарської політики (Common agricultural policy) та Політики зближення (Cohesion policy). В обох зазначених програмах присутні розділи, в яких визначаються система імплементації програм та механізми їх фінансування, в тому числі з загальноєвропейських фондів.

Узагальнюючи досвід щодо формулювання пріоритетів, цілей та завдань у національних стратегіях розвитку з метою його подальшого застосування для України доцільно сфокусувати увагу на здобутках Польщі, орієнтуючись на більшу спорідненість викликів, які стоять перед нею у різних соціально-економічних сферах.

Важливим при розробці стратегії є встановлення послідовності кроків щодо формулювання пріоритетів, цілей та завдань, чітке розуміння їх ролі та ієрархії взаємозв'язків між ними з метою подальшого коректного визначення системи імплементації стратегії та фінансових механізмів, необхідних для цього.

Література:

1. Europa-Kolleg Hamburg, Institute for European Integration, Study Paper No 4/13, – Access mode : https://europa-kolleg-hamburg.de/fileadmin/user_upload/documents/Study_Papers/SP_13_04_Hoepker.pdf
2. EUROPE 2020 : A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth – Access mode : http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/news/documents/pdf/20100303_1_en.pdf
3. План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами на 2014-2017 роки – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/document/247616985/P0847-00.doc>
4. Country-specific Recommendations 2011 – Access mode : http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/country-specific-recommendations/2011/index_en.htm

ПОЙДА-НОСИК Ніна

ПОРІВНЯННЯ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ РИНКІВ УКРАЇНИ Й ПОЛЬЩІ

Доцільність порівняння основних тенденцій розвитку страхових ринків України та Польщі зумовлена тим, що, по-перше, ринки обох країн цілком порівнянні за розміром, по-друге, польський страховий ринок, як і український, врегульовано законодавством з 2004 року, і по-третє, Україна і Польща на початку 90-х мали приблизно однакові стартові умови для реформування економік. Останній факт підтверджують дані Світового банку щодо динаміки розміру номінального ВВП порівнюваних держав. Так, у 1992 році ВВП Польщі становив 94, 3 млрд. дол. США, а України – 71, 9 млрд. дол. США[1]. До 2015 року сяг ВВП Польщі виріс до 477 млрд. дол. США, а України – лише до 90 млрд. дол. США. Тобто ВВП Польщі перевищує ВВП України за даними 2015 року у 5, 3 рази.

Основною причиною успіху Польщі було проведення на початку 90-х років ряду економічних реформ, які отримали назву «план Бальцеровича», або «шокової терапії», та перехід до капіталістичної економіки. Ефективна економічна політика дозволили їй домогтися права вступу в ЄС, що дало доступ до європейських ринків і 65 мільярдів євро дотацій [2, 3]. Також, важливим моментом, що стимулював розвиток у тому числі й страхового ринку, був динамічний розвиток банківського сектору, ринку капіталу та формування принципів вільної конкуренції. Польща, як найближчий західний сусід, стала орієнтиром для України у частині досягнення економічних успіхів, зокрема і щодо розвитку страхового ринку.

Порівняння кількості страхових компаній обох держав протягом 2001-2015 років (табл. 1) дає підстави стверджувати, що для успішного функціонування ринку не обов'язкова наявність великої кількості страховиків. Співвідношення загальної кількості страховиків обох країн вказує на те, що на одну польську страхову компанію в Україні припадає від 5 до 7 страхових компаній. Найбільша їх кількість в Україні функціонує у сфері ризикового страхування (non-life), у той час як кількість лайфових страховиків значно не відрізняється.

Таблиця 1. Динаміка кількості страхових компаній України та Польщі протягом 2001-2015 років*

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Україна															
Life	20	23	30	45	50	55	65	72	72	67	64	62	62	57	49
Non-life	308	315	327	342	348	356	382	397	378	389	378	352	345	325	312
Загальна к-ть СК	328	338	357	387	398	411	447	469	450	456	442	414	407	382	361
Польща															
Life	35	36	37	36	33	32	31	32	30	30	28	28	27	26	27
Non-life	33	35	36	41	38	37	34	35	36	35	33	31	31	30	30
Загальна к-ть СК	68	71	73	77	71	69	65	67	66	65	61	59	58	56	57
Співвідношення загальної кількості СК України до Польщі	4, 8	4, 8	4, 9	5, 0	5, 6	6, 0	6, 9	7, 0	6, 8	7, 0	7, 2	7, 0	7, 0	6, 8	6, 3

* Складено автором на основі даних Нацкомфінпослуг України та Польської страхової

Незважаючи на меншу кількість страховиків, які функціонують на страховому ринку Польщі, частка валових страхових премій у ВВП країни є вищою, ніж в Україні (рис. 1). Проте, навіть цей рівень в Україні вважається номінальним, а не реальним. Якщо краще проаналізувати цифри, то виявляється, що велика частка всього обсягу страхових премій в Україні може асоціюватися з «псевдостраховою» діяльністю. Страхування в Україні часто використовується як спосіб уникнення оподаткування, нелегального експорту капіталу та інструментом фінансових схем. Отже, «реальний» рівень поширення страхування є нижче, ніж показано офіційними джерелами та значно нижче, ніж в більшості інших країн Східної Європи [4].

Ще одним важливим показником, який відображає розвиток страхових відносин, є рівень валових страхових виплат (відношення валових страхових виплат до валових страхових премій (рис. 2).

Як видно з рис. 2, узагальнений показник по Україні є значно нижчим від аналогічного показника на страховому ринку Польщі. Очевидно, на страховому ринку України переважають такі види страхування, по яких виплати є значно меншими. У звітах про підсумки діяльності страхових компаній Нацкомфінпослуг зростання рівня валових та чистих страхових виплат трактується як «використання страховими компаніями схем з оптимізації оподаткування» [5, с. 12]. У той же час високий рівень виплат на страховому ринку Польщі асоціюється із сумлінною поведінкою страхових компаній та високим рівнем їх платоспроможності.

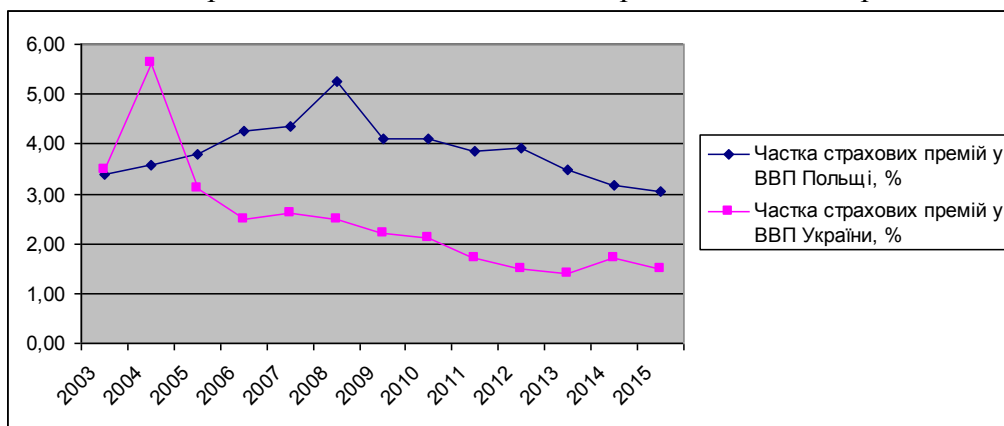

Рис. 1. Динаміка частки валових страхових премій у ВВП країн (розраховано та складено автором).

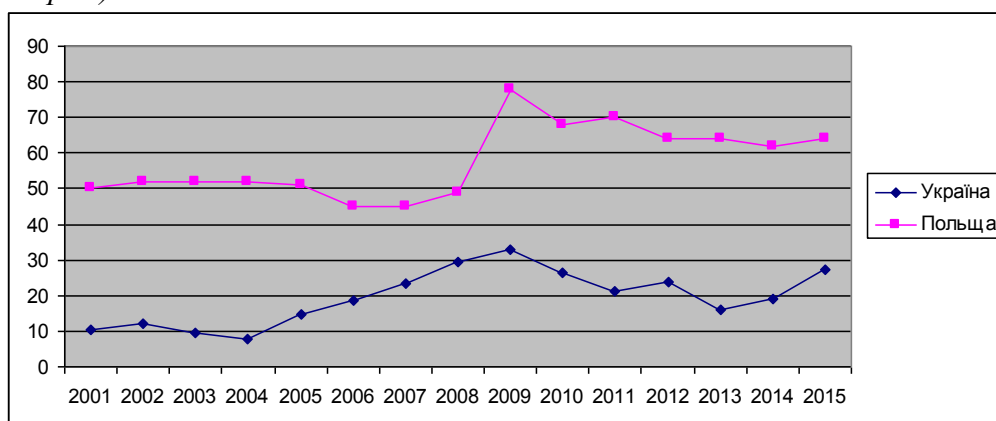

Рис. 2. Динаміка рівня валових страхових виплат на страхових ринках України та Польщі, % (складено автором).

Представлені дані явно свідчать про те, що, на жаль, страховий ринок України за темпами свого розвитку суттєво відстає від розвитку ринку Польщі. Без сумніву, обидва страхові ринки пройшли глибоку трансформацію, як предметно-структурного, так і кількісного характеру. Зміни стосувалися майже всіх аспектів їх функціонування. Перетворення виконувалися під впливом внутрішніх інституціональних процесів, а також зовнішніх, таких

як: глобалізація, дерегуляція та лібералізація. Проте, страховий ринок Польщі стає все більш ефективним, конкурентні умови покращуються, в той же час щодо України такі твердження робити складно.

Основними стримуючими факторами розвитку страхового ринку України є: недостатня платоспроможність споживачів страхових послуг; недостатня сумлінність страховиків – і як наслідок, недовіра до якості продуктів страхування; нерівномірний географічний розподіл страхового покриття; низький рівень культури страхування. Це не вичерпний перелік проблем, які в цілому можна деталізувати і поглиблювати.

В рамках процесу інтеграції України в європейське співтовариство слід, на наш погляд, звернути увагу на такі вектори реформування вітчизняного страхового ринку, як посилення повноваження державних органів нагляду за діяльністю страховиків в частині їх платоспроможності і якості наданих послуг та забезпечення розвитку лайфового сегменту ринку, як ефективного інструменту пенсійного забезпечення. Також необхідним є запровадження і забезпечення повноцінного функціонування системи обов'язкового медичного страхування.

Література:

1. *The World Bank: GDP, nominal* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator>
2. Кириченко Л. Порівняння економік Польщі та України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uteka.ua/ua/publication/Porivnyannya-ekonomik-Polshhi-ta-Ukraini>
3. Украина и Польша: сравнение двух экономик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bakertilly.ua/ru/news/id996>
4. Значення ринку страхування для економічного розвитку в Україні: аналіз та рекомендації для економічної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/05/01/02/1737>
5. Підсумки діяльності страхових компаній у 2009 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stand-i-rozvitok.html>

ТРОФІМОВА Ганна

СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ М'ЯСОПРОДУКЦІЄЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

Торгівля об'єднує людство в загальне братство взаємної залежності і інтересів.

(ГАРФИЛД Джеймс Абрам)

Підписання Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (ЗВТ+) між Україною та ЄС, має позитивно позначитися на розвитку вітчизняного аграрного сектору економіки та зміцненні експортного потенціалу країни. Утім, гальмівні процеси адаптації вітчизняної агропродовольчої продукції до вимог та норм європейського ринку спричиняють диспропорційний розвиток зовнішньоторговельних зв'язків з європейськими країнами-партнерами [2, с. 79-86, 3, с. 18-23]. У 2016 р. Німеччина та Республіка Польща були найпотужнішими країнами-постачальниками аграрної продукції до України.

З 1989 р. Польща пережила досить болісний етап економічних реформ і переорієнтації з членства Ради економічної взаємодопомоги на нові ринки, переважно європейські. Тепер Польща є шостою за розмірами національною економікою в ЄС. Досвід динамічного розвитку Польщі, схожість природно-кліматичних умов та ресурсів, наявність спільного кордону зумовили дослідження рівня взаємної торгівлі товарами АПК.

Баланс зовнішньої торгівлі аграрною продукцією між Україною та Польщею з 2011 р. по 2016 р. був позитивний, хоча і не стабільний. Суттєве скорочення сальдо зовнішньої торгівлі товарами АПК відбулося з 2013 р. по 2016 р. з 214,3 млн дол. США до 128,7 млн дол. США, або у 1,66 раза. У взаємній торгівлі України та Польщі визначена помітна асиметрія, яка динамічно зростає на користь Польщі. Частка завезеної агропродукції з Польщі до України в структурі імпорту товарами АПК з країнами ЄС з 2011 по 2016 рр. зросла з 13,0% до 19,5%. За цей же період частка експорту вітчизняних товарів АПК до Польщі, навпаки, знизилася з 15,1% до 11,9%. Найсуттєвіша диспропорція зовнішньої торгівлі зафіксована у групі *м'ясо та м'ясопродукти* (201-210 та 1601, 1602 за УКТ ЗЕД). За останні шість років зовнішньоторговельне сальдо м'ясопродуктами, при зменшенні дефіциту у 2016 р. порівняно

до 2015 р. на 23,1% та до 2012 р. – у 3,6 раза, залишається негативним (Рис. 1).

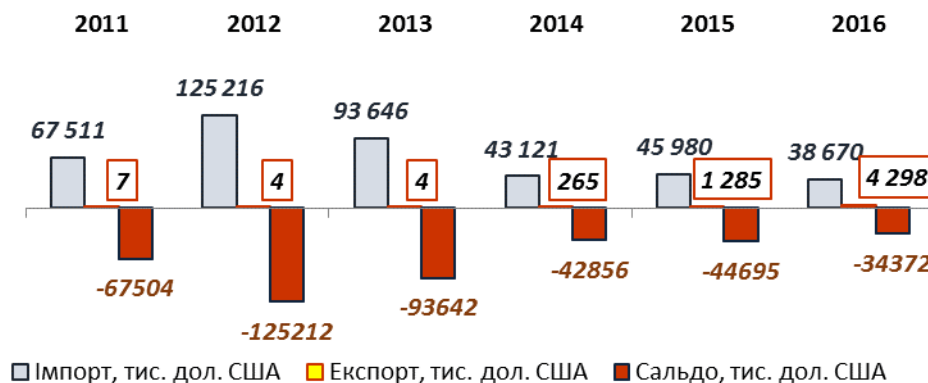

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі м'ясопродукцією між Україною та Польщею, тис. дол. США

Джерело: побудовано автором за даними [4]

У структурі імпорту м'ясопродукції з Польщі до України у 2011 р. найбільшу частку займали сало та жир птиці – 36,4% і свинина – 30,3%, найменшу – м'ясо птиці – 12,6%, субпродукти ВРХ та інших тв. – 11,3, консервовані м'ясопродукти – 9,2 і ковбасні вироби – 0,2%. Товарна структура імпортованих м'ясних продуктів з 2011 р. по 2016 р. зазнає суттєвих змін. Наявність свинини у структурі вагомо зменшується – з 30,3% – у 2011 р. до 0,7% – у 2016 р., консервованих м'ясопродуктів відповідно з 9, 2% до 0,2%, субпродуктів ВРХ та інших тв. – з 11,3% до 6,7%. Ковбасні вироби з 2014 р. по 2016 р. – взагалі не постачалися до України. Після рекордного імпорту сала (за останні шість років) у 2013 р. – 53,4%, постачання даного продукту скоротилося до 30,0% у 2016 р. Утім значну перевагу у структурі імпорту м'ясної продукції з Польщі до України отримало м'ясо свійської птиці, з 2011 р. по 2016 р. збільшення зафіксовано з 12,6% до 61,9%. Значне надходження даного продукту на ринок України відбулося у 2014 р. – на 33,8 в. п.

Таблиця 1

Динаміка структурних змін імпорту м'ясопродукції з Польщі до України, % (від обсягів імпорту, т)

Найменування позиції товару за УКТ ЗЕД	2011	2012	dimp 2012-2011	2013	dimp 2013-2012	2014	dimp 2014-2013	2015	dimp 2015-2014	2016	dimp 2016-2015
Свинина	30, 3	24, 6	-5, 6	18, 1	-6, 6	6, 3	-11, 7	0, 5	-5, 8	0, 7	0, 1
Субпродукти ВРХ*та інші	11, 3	8, 5	-2, 8	7, 3	-1, 2	7, 2	-0, 1	10, 4	3, 2	6, 7	-3, 6
М'ясо та їстівні субпродукти птиці	12, 6	11, 5	-1, 1	8, 0	-3, 5	41, 8	33, 8	43, 9	2, 1	61, 9	18, 1
Сало, свинячий жир і жир птиці	36, 4	43, 8	7, 5	53, 4	9, 5	43, 7	-9, 7	45, 0	1, 4	30, 0	-15, 0
Ковбасні вироби	0, 2	0, 2		3, 0	2, 8	0, 0	-3, 0	0, 0	0, 0	0, 0	0, 0
Консервовані м'ясопродукти	9, 2	11, 4	2, 2	13, 0	1, 6	1, 0	-11, 9	0, 2	-0, 9	0, 2	0, 0

Джерело: розраховано автором за даними [4]

У 2011–2013 рр. експорт м'ясопродукції з України до Польщі майже не здійснювався. У 2014 р. Україна до Польщі почала експортувати м'ясо свійської птиці обсягом – 74 т на суму 259 тис. дол. США з поступовим збільшенням його постачання у 2015 р. – 1284 т на суму 552 тис. дол. США. Відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС вітчизняні виробники отримали тарифну квоту обсягом 16 тис. т м'яса та субпродуктів птиці (ставка увізного мита 17,9 – 35,8 євро/100 кг залежно від видів продукції, в межах тарифної квоти – 0%). Як результат, у 2016 р. до Польщі було експортовано 4294 т, виручка зросла до 2592 тис. дол. США, у товарній структурі м'ясних продуктів становило 61, 9%.

Потенціал зовнішньої торгівлі м'ясопродукцією Польща використовує значно ефективніше, ніж Україна, через що сформувалася суттєва асиметрія у взаємних торговельних

відносинах. Наразі Україна за невідповідності експортованої м'ясопродукції європейським стандартам безпечності має частковий доступ до ринку Республіки Польща.

Література:

1. Демчак І. М. Україна – ЄС: тенденції торгівлі товарами АПК у 2016 році / І. М. Демчак, О. О. Митченко, Г. В. Трофімова та інші. – Київ: НДІ «Укراгропромпродуктивність», 2017. – 25 С.
2. Зінчук Т. О. Проблема адаптації аграрного сектору економіки до умов Угоди про зону вільної торгівлі Україна – ЄС / Т. О. Зінчук // Економіка АПК. – 2015. – №5. – С. 79-87.
3. Митченко О. О. Угода про асоціацію з ЄС, як механізм аграрного розвитку та економічного зростання: досвід країн Африки, Америки та Близького Сходу / О. О. Митченко // Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки. – 2014. – Вип. 25. – С. 18-23.
4. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>

МАКЕДОН Галина

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ПОЛЬЩІ Й УКРАЇНИ

На сьогодні Україна має найрозвинутішу мережу міжрегіональної співпраці саме з Республікою Польща (РП). Практично всі області України та воєводства Польщі уклали угоди про міжрегіональне співробітництво. Усі 16 воєводств Польщі мають партнера в Україні на рівні області. Найбільше українських партнерів мають Підкарпатське, Люблінське, Лодзьке, Сілезьке та Мазовецьке воєводства. З українського боку найбільше польських партнерів мають Львівська, Одеська, Івано-Франківська, Вінницька та Волинська області.

Процес укладання двосторонніх угод про партнерство на рівні міст, районів і селищ з боку України та міст, повітів і гмін з боку Польщі має сталу тенденцію до зростання. На регіональному та місцевому рівнях між Україною та Польщею на сьогодні підписано близько 450 угод про міжрегіональне співробітництво [2].

Розвиток українсько-польського міжрегіонального співробітництва здійснюється у декількох площинах. На рівні центральних органів виконавчої влади двох країн з українського боку це питання координується такими установами: Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерством закордонних справ, Міністерством інфраструктури та

Україна і Республіка Польща мають значний досвід міжрегіонального співробітництва, яке, зокрема, відбувається в межах двох євро регіонів – «Буг» і «Карпатського». їх співпраця та діяльність спрямована на реалізацію проектів розвитку у сфері торгівлі, спорту, освіти, культурного обміну, захисту довкілля й охорони здоров'я і запобіганні природним стихіям та регіонального розвитку в цілому.

Співробітництво між Польщею та Україною продовжено на період 2014-2020 рр. у новому Європейському Інструменті Сусідства в рамках Програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020 [2].

Торговельно-економічне співробітництво між країнами ЄС є важливим фактором для підняття економіки країн на якісно вищий рівень. За підсумками 9 місяців в 2015 року основний торговельний партнер України – Європейський Союз. Наразі експорт українських товарів і послуг здійснюється в 214 країнах (рис. 1) [3].

Проведене дослідження показало, що Республіка Польща є найбільшим торговельним партнером України серед країн Центрально- Східної Європи. За 6 міс. 2016 року обсяги зовнішньої торгівлі товарами України з Республікою Польща склали 1 994, 9 млн. дол. та у порівнянні з аналогічним періодом 2015 року зменшились на 32, 3%. При цьому рівень українського експорту до РП становив 929, 4 млн. дол., та у порівнянні з аналогічним періодом 2015 року зменшився на 37, 7% [3].

Рівень польського імпорту до України склав 1065, 5 млн. дол., та у порівнянні з аналогічним періодом 2015 року зменшився на 26, 8%. В цілому зовнішньоторговельний оборот товарів України з Польщею у 2016 р. скоротився порівняно з 2013 р. вдвічі і становить 2857 млн. дол. проти 6461 млн. дол. [4].

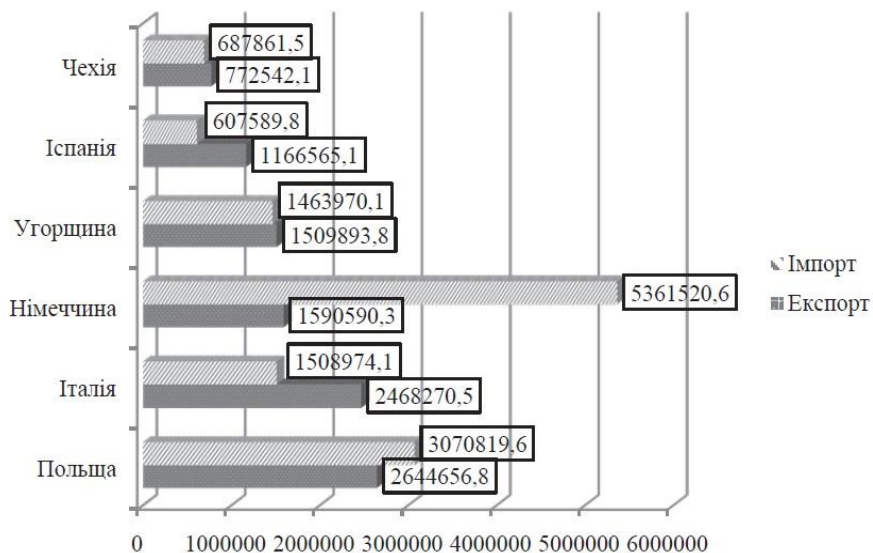

Рис. 1. Основні торговельні партнери України серед країн ЄС, тис. дол.

Обсяги зовнішньої торгівлі послугами України з Республікою Польща за результатами 6 міс. 2016 року впали на 27, 0% від аналогічного рівня 2015 року і склали 128, 9 млн. дол. Рівень українського експорту послуг до РП за 6 міс. 2016 року склав 84, 3 млн. дол. (спад на 20, 3%), а рівень польського імпорту послуг до України – 44, 6 млн. дол. (спад на 39, 7%) [4].

З огляду на сучасні політичні й суспільні зміни, що відбуваються в Центральній-Східній Європі, глобальну переорієнтацію зовнішньоекономічних інтересів і зв'язків, усе більше утверджується необхідність і важливість міжрегіонального співробітництва між Україною та Польщею.

Література:

1. Громадські слухання проекту Спільної операційної програми для Програми транскордонного співробітництва Європейського Інструменту Сусідства «Польща-Білорусь-Україна 2014-2020» [Електронний ресурс]: <http://www.carpathia.gov.ua/ua>
2. Губеня С. Українсько-польська транскордонна співпраця в контексті європейської інтеграції / С. Губеня // Науковий часопис Інституту Польщі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки [Електронний ресурс]. <https://ukrpolnauka.wordpress/>
3. Державна служба статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Міжрегіональне співробітництво між Україною та Польщею // Посольство України в Республіці Польща: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/regions>

ОБИРАЄМО ПАРТНЕРСТВО: ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ СПІВПРАЦІ В ОЦІНЦІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ

АЛЬОШИН Владислав

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА ТА УКРАЇНОЮ

На сьогоднішній день інтеграція України у європейське співтовариство вимагає переосмислення напрямів стратегічної співпраці нашої держави в усіх сферах діяльності з одним із найближчих сусідів, чий досвід економічних перетворень є прикладом успішного реформування національної економіки на шляху до євроінтеграції. Досліджуючи розвиток українсько-польських зовнішньоторговельних відносин, можна вважати Польщу найбільш значимим стратегічним партнером України на європейському континенті. Це пов'язано з тим, що Україна, яка історично належала до європейського цивілізаційного простору, сформувала з Польщею стійкі економічні зв'язки, що базувалися не тільки на подібному господарському укладі, а й міцних культурних комунікаціях.

Активізація економічного співробітництва України та Польщі повинна відбуватися всіх сферах економічної діяльності обох держав. Так, актуальним напрямом є транскордонне співробітництво, що зумовлено необхідністю поглиблення інтеграційних процесів України щодо вступу до ЄС.

Метою статті є визначення напрямів подальшого розвитку та удосконалення стану зовнішньоторговельних відносин між Україною та Республікою Польща, враховуючи сучасні тенденції євроінтеграційних процесів та реформаційних перетворень економіки України, а також можливі соціально-економічні загрози глобального та регіонального характеру.

Одним з основних джерел наповнення доходної частини державного бюджету України виступає зовнішня торгівля. У 2015-2016 рр. розвиток торговельно-економічного співробітництва України відзначається цілою низкою проблем, найбільш значущі з яких пов'язані із диверсифікацією геополітичних та регіональних пріоритетів української держави. Більше того, на спад зовнішньої торгівлі суттєвий вплив мають такі негативні фактори, як: 1) несприятлива кон'юнктура на основних для України світових ринках; 2) нерівномірний розвиток зарубіжних країн – реальних та потенційних партнерів України; 3) перерозподіл фінансових потоків та активів; 4) коливання світових валют та цін на сировину; 5) нестабільність курсу національної валюти та загострення проблем, пов'язаних з її девальвацією; 6) загострення проблем у торговельно-економічних та політичних відносинах із Російською Федерацією [1, с. 1-9].

Глобалізація світових товарних ринків всезростаюче значення зовнішньоекономічних та торговельних відносин, розвиток міжнародної кооперації зумовлюють потребу в поглибленні інтеграційних процесів та неминучу взаємозалежність зовнішньої торгівлі та внутрішньої економіки.

Зовнішні торговельні зв'язки між Україною та Республікою Польща слід адаптувати до динамічних умов сучасного міжнародного середовища. Так, доцільним інструментарієм удосконалення співпраці у вказаному напрямі є впровадження сучасних методів транспортно-експедиційного обслуговування, в тому числі розвиток страхування вантажів при транспортних перевезеннях, удосконалення системи страхування відповідальності суб'єктів господарювання за зовнішньоекономічними контрактами.

Європейські інтеграційні процеси, до яких залучена Україна, загострюють увагу на значенні збалансованого та справедливого, недискримінаційного розвитку її зовнішньоекономічних, в т. ч. і зовнішньоторговельних зв'язків з європейськими країнами-партнерами. Разом з європейським вектором розвитку України та поглибленням її всебічної інтеграції у міжнародні відносини актуалізуються питання створення сприятливого економічного клімату між Україною та Республікою Польща, який би забезпечував інтенсифікацію торговельних відносин між цими державами. [2]

Відповідно до зведених даних Посольства України у Республіці Польща, договірно-правова база між Україною та Республікою Польща налічує 129 чинних міжнародних договорів та регулює переважну більшість напрямків українсько-польської співпраці, а також забезпечує належний розвиток двостороннього співробітництва на рівні стратегічного партнерства. [3]

Вивчення структури та динаміки зовнішньоторговельних операцій між Україною та Республікою Польщею дозволяє сформулювати наступний висновок щодо стану та перспектив розвитку зовнішньої торгівлі між вказаними країнами: розвиток нормативно-правової бази зовнішньоторговельних операцій України та Республіки Польща, зокрема в частині уникнення подвійного оподаткування, спрощенні митного регулювання та введення спеціальних митних режимів, а також сприяння формуванню договірної бази між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в рамках українсько-польських економічних угод, в тому числі у сфері торгівлі, прикордонного співробітництва, транспортних перевезень є доцільним і дозволить удосконалити зовнішню торгівлю між вказаними країнами.

Література:

1. Ель-Шаманді, С. Х. (2014), Проблеми та методи модернізації українсько-польських зовнішньоторговельних відносин, Зовнішня політика та національна безпека. Теорія та практика державного управління, Вип. 1 (44), с. 1-9.

2. Державна служба статистики України (2015), Стан зовнішньоекономічних відносин з країнами Європейського Союзу за I півріччя 2015 року, <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2015/09/222pdf.zip>

3. Кабінет Міністрів України та Уряд Республіки Польща (1992), Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про пункти пропуску через державний кордон, http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/616_004

АНІСТРАТЕНКО Світлана, РОЗУМНІЮК Яна **ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ**

В умовах досить тісного європейського інтегрованого простору, до якого наразі досить активно намагається долучитися Україна, для останньої наразі великого значення набуває збалансований та справедливий розвиток її зовнішньоекономічних, зокрема, зовнішньоторговельних зв'язків з європейськими країнами-партнерами. Помітне місце серед низки європейських країн-партнерів посідає Польща.

Причин особливого, фактично стратегічного значення розвитку зовнішньоторговельних зв'язків з Польщею для України можна виділити декілька:

- безпосередня географічна близькість;
- наявність досить протяжного спільного кордону;
- попри їх явну суперечливість, все ж тісні зв'язки практично в усіх сферах життєдіяльності суспільств практично впродовж усього історичного поступу;
- подібність за соціально-економічними показниками та культурними константами, зокрема, величиною території, чисельністю населення, мовною групою, традиціями, попри приналежність до різних культуроформуючих релігійних сегментів;
- багато в чому схожі природно-географічні умови та ресурси;
- вихід на Балтійське та Чорне море безпосередньо, що може слугувати для налагодження досить інтенсивних транспортних зв'язків;
- можливість і необхідність використання Україною європейського цивілізаційного підходу і досвіду Польщі в досягненні повного членства у Європейському Союзі.

Між тим, як й усі інші країни колишнього соціалістичного табору, до 1989 р. Польща мала досить стійкі та інтенсивні за своїм проявом зв'язки з членами Ради економічної взаємодопомоги, насамперед, з колишнім СРСР. Тому їй довелося пережити досить болісний етап економічних реформ і переорієнтації на нові ринки, переважно європейські. У 2013 р. на ЄС припадало 79 % експорту і 64 % імпорту Польщі, Україна ж, на фоні Польщі, експортує до ЄС 25 % товарів, а імпортує звідти 31 %. При цьому ще й треба звернути увагу на перелік товарного асортименту: Україна експортує в основному сировину або напівфабрикати, тоді як імпортує готову продукцію, часто високотехнологічну. Останнє явно відображається на експортно-імпортному економічному дисбалансі на користь ЄС в цілому та Польщі зокрема.

Звичайно, трансформаційні процеси відбулися і в економіці України, але за багатьма економічними показниками Україна значно поступається Польщі, насамперед, за розміром ВВП на душу населення, який у Польщі (за паритетом купівельної спроможності) становить 21310 дол. США, а в Україні лише 7600 дол. США, тобто майже утричі менший. За останні 10 років польський зовнішньоторговельний обіг збільшився майже у 10 разів, а український – лише у 4, 4 рази. Офіційно визнаний рівень безробіття в Україні нижчий, ніж у Польщі: відповідно 8 і 13 %, але чомусь на заробітки українці їдуть до Польщі, а не навпаки. Польща експортує на міжнародний ринок продукцію аграрно-промислового комплексу, у тому числі перероблені фрукти і овочі, м'ясо, молочні продукти, електромеханічну продукцію, автомобілі, літаки, судна, товари легкої промисловості. Основу польського імпорту складають машини і транспортне обладнання, хімікати, мінерали, паливо і мастильні матеріали. Як і в Україні, впродовж останніх 7 років сальдо польської зовнішньої торгівлі від'ємне, але в окремі місяці 2012 і 2013 рр. торговий баланс був позитивний.

Взаємний інтерес з обох боків у розвитку зовнішньоекономічних відносин посилюється з утворенням незалежної України. У середині 1990-х років у Польщі почало підвищуватися число бажаючих вивчати українську мову у Варшавському університеті, причому 95 % з цих людей не мали українського коріння, а інтерес українців до вивчення польської мови наростає з кожним роком. Більше того, в багатьох українських школах і гімназіях польську мову вивчають як іноземну, особливо у західних областях.

Польща виступає стратегічно важливим в економічному відношенні партнером України у торгівлі товарами і послугами, а також в усіх інших формах міжнародних економічних відносин. У політичному розумінні на Польщу покладаються особливі надії як на дієвого симпатика процесів української інтеграції в європейське співтовариство. Також важливо відмітити, що потенціал взаємної торгівлі Польщею використовується значно ефективніше, ніж Україною, через що сформувалася помітна асиметрія у торговельно-економічних зв'язках.

Література:

1. Загальноторгівельні відносини України та Польщі [Електронний ресурс]/ Режим доступу – <https://ukrpolnauka.wordpress.com>
2. Україна та Польща: міжнародні зв'язки[Електронний ресурс]/ Режим доступу – <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19266/>

БАРАНОВСЬКА Яна

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Встановлення та розвиток повноцінних двосторонніх відносин з державами світу сприяв утвердженню України, як суб'єкта міжнародних відносин. До числа стратегічних партнерів зарахована велика кількість держав, з якими Україна підтримує тісні двосторонні зв'язки, серед них, зокрема, і країни-сусіди – Польща, Угорщина, Словаччина та ін. Однак, упродовж усього періоду незалежності нашої держави польський вектор в українській зовнішній політиці залишається одним із найважливіших.

Дослідженням питань, пов'язаних з минулим та перспективами взаємин між Україною та Польщею займаються чимало науковців. Упродовж багатьох років на сторінках спеціальних видань, наукових збірників, наукових конференціях і диспутах точаться гострі дискусії щодо історичного, політичного, економічного та інших аспектів українсько-польського співробітництва.

Серед актуальних проблем двосторонніх стосунків, які привертають увагу науковців: історичні передумови формування українсько-польських міждержавних відносин; стратегічне партнерство між Україною та Польщею: здобутки та втрачені можливості; роль російського чинника у відносинах між Україною та Польщею; міжпарламентське співробітництво; енергетичні аспекти двосторонніх та багатосторонніх зовнішньоекономічних відносин; шляхи поліпшення інвестиційного клімату в Україні та Польщі для українського та польського бізнесу; Польща в створенні зони вільної торгівлі між Україною та ЄС; освітні та культурно-історичні аспекти двосторонніх відносин та ін.

Республіка Польща відіграє надзвичайно вагомую роль у зовнішній політиці України. Це зумовлено не лише географічним статусом сусідніх держав, але й спільною історією, тісними культурними та економічними зв'язками. Саме Польща 2 грудня 1991 року стала першою у світі країною, котра визнала державну незалежність України та заявила про намір встановлення дипломатичних відносин. Важливим документом для затвердження двосторонніх відносин став Договір про добросусідство, дружні відносини і співпрацю від 18 травня 1992 року. А вже з кінця 1997 року формула «стратегічного партнерства» у взаєминах з Україною постала абсолютною в офіційному політичному дискурсі Республіки Польща й поділяється децидентами польської зовнішньої політики незалежно від їх ідейно-політичної належності.

Республіка Польща є найбільш послідовним і дієвим партнером України в її євроінтеграційних прагненнях серед тих постсоціалістичних країн, які є членами Європейського Союзу і мають з нашою державою спільні кордони, культурні та історичні традиції, а також близькі геоекономічні інтереси. *Двосторонні українсько-польські відносини можна охарактеризувати саме як стратегічні, враховуючи тісне співробітництво на політичному, економічному, науковому, громадському рівнях, наявність спільних інтересів та механізмів їх реалізації тощо.*

Об'єктом першочергової уваги щодо виявлення резервів удосконалення господарських взаємовідносин України з постсоціалістичними країнами – членами ЄС на сучасному етапі

європейської інтеграції є українсько-польське економічне співробітництво. Це стосується як державної політики загалом, так і окремих її складових, у тому числі економічної, соціальної, регіональної та ін.

Активізація, зокрема транскордонної співпраці, між Україною та Польщею можлива лише на основі розроблення дієвого механізму сприяння розвитку спільного підприємництва. З метою реалізації розвитку спільного підприємництва між Україною та Польщею засновано Українсько-польський центр сприяння розвитку менеджменту, підприємництва та інвестицій, який має допомагати зміцненню двосторонніх українсько-польських відносин у діловій, культурній, науковій і соціальній сферах, розширенню партнерських відносин між підприємствами та організаціями двох країн.

Також, розпочався активний розвиток торговельно-економічного партнерства. У процесі еволюції торговельно-економічних відносин між двома країнами була прийнята стратегічна програма, в якій визначено чотири найперспективніші напрями співпраці: важка промисловість, сільське господарство, харчова та переробна галузі й фармацевтика. Впровадження цієї програми сприяє збільшенню обсягів товарообміну між країнами.

Що ж до співпраці у сфері культури, то головними завданнями визначено: налагодження співробітництва із запровадження програми з питань культури «Східного партнерства» та спільних програм у сфері освіти та наукового співробітництва та громадянського суспільства; підтримка співробітництва в рамках Міжурядової українсько-польської комісії з питань охорони та повернення культурних цінностей; відновлення двосторонніх консультацій з проблемних питань української меншини в Польщі та польської в Україні; забезпечення запровадження української мови як іноземної в системі польської освіти з подальшою можливістю складання випускних іспитів у навчальних закладах Польщі, а також польської мови як іноземної в системі української освіти з подальшою можливістю складання випускних іспитів в навчальних закладах України тощо.

Отже, розвиток стратегічного партнерства з Республікою Польща є пріоритетним напрямом зовнішньої політики України. Міцні відносини між нашими державами обумовлені геополітичним положенням, глибокими історичними, культурними та економічними зв'язками, а також тим, що Польща є членом НАТО та Європейського Союзу. З огляду на це, поглиблення українсько-польських відносин сприятиме досягненню стратегічної мети зовнішньої політики України – інтеграції до європейських та євроатлантичних структур.

Література:

1. Стоєцький С. Концепція стратегічного партнерства в політиці Республіки Польща щодо України // Політичний менеджмент. – 2005. – № 3 (12). – С. 147-158
2. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
3. Борщевський В. В. Українсько-польське економічне співробітництво в світлі сучасних теорій оптимізації / В. В. Борщевський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9. – С. 11-18.
4. Обухова О. Ю. Українсько-польське транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних намірів України / О. Ю. Обухова // Наук. вісник ВНУ. Історичні науки. – Луцьк, 2007. – № 1. – С. 127-131
5. Логінов Я. Стратегічне партнерство на холодному вітрі з моря / Я. Логінов // Дзеркало тижня. – 2009. – № 9.

ВОЛИНЕЦЬ Тетяна

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)

Незалежна держава неможлива без створення високоефективної національної економіки. Здобуття незалежності стало першим кроком для країн до ведення самостійної політики та економіки. У Західній Європі Польща невелика держава. Вона не розкриває інформацію щодо своєї економіки та не часто з'являється на міжнародній арені, не всі зараз можуть уявити, якою ж насправді є ця маленька держава. Україна ж потерпала як і злеті так і падіння під час самостійності.

Коли українці тільки у 90-х роках підняли питання про незалежність, вони порівнювали свою економіку з провідними європейськими державами, як Франція, Німеччина і Британія. Прагнути стати «другою Францією» та підняти рівень життя до європейського, була основна ідея руху за вихід з СРСР.

Хоча і українці здійснили свою мрію про незалежність, але не повністю, так як залишались в деякій залежності від Росії і Заходу. Незабаром Україна наздогнала вже тоді і Португалію, а згодом потім Румунію, а в 1999-му спустилася до рівня Албанії – звідки знову почала важкий підйом вгору, раз у раз падаючи і зсковзуючи вниз. Про Францію українці більше не згадують, а їх мрією стало досягнення рівня найближчих західних сусідів. Програма максимум для економіки України – наздогнати у розвитку Польщу. Однак раніше Польща сама наздогнала і перегнала Україну. З тих пір розвиток двох країн пішло різними шляхами.

Українська економіка протягом багатьох років виконувала функції сировинного придатку; продукція, що вироблялася для кінцевого споживання, не перевищувала 1/3 від загального виробництва в республіці. Союзним урядом, особливо у 70-80-ті роки, постійно обмежувалися капітальні вкладення, необхідні для ефективного функціонування економіки республіки, відбувалося постійне «старіння» основних фондів, знижувався коефіцієнт їх придатності, що стало однією з основних проблем української економіки, особливо помітних в умовах розбудови незалежної держави.

Негативні тенденції української економіки в момент переходу до незалежності посилювалися вичерпаністю природних ресурсів, які тривалий час забезпечували потреби всього Радянського Союзу, практичною відсутністю власних запасів енергоносіїв (нафти та газу), що робить її економіку залежною від постачань цих важливих ресурсів. В умовах Радянського Союзу це відчувалося не дуже помітно, адже величезні ресурси Сибіру та інших регіонів СРСР були цілком доступними і для українських споживачів. Але в незалежній державі, коли за енергоносії почали розплачуватися за світовими цінами, цей фактор дуже болюче вдарив по її економіці.

1990 і 1991 роки були виключно доленосним як для України, так і для Польщі – це був рубіж, на якому вони знову помінялися місцями. Польща на той час вже вийшла з-під «опіки» Москви, повернулася до капіталістичної моделі економіки, залишивши позаду важкі кризи 80-х, і вона починала свій важкий підйом.

В Україні ж починалися перші проблеми: останні два роки «перебудови» ознаменувалися порожніми магазинами і політичної смутою незадоволеного народу, і хоча промисловість ще тримала темпи, не за горами була криза «розриву зв'язків» і «вільних цін». Все це стало очевидним в 1992-му, коли польська економіка зробила свій перший ривок – і це багато в чому був ривок на Схід, коли протягом декількох років Польща з успіхом збувала на східному ринку пострадянських держав свою продукцію, а також перепродувала європейську. А ось ситуація в Україні була абсолютно зворотна: підприємства втратили своїх звичних замовників і постачальників, цеху простоювали, гіперінфляція знецінювала і без того невеликі зарплати. Тільки що отримала незалежність республіка зробив свої перші кроки – і звалилася в прірву.

У ХХІ столітті економіка Польщі проявила досить цікаві властивості, які багато в чому нагадували польську політику менталітет польського народу – очевидно, взаємопов'язані. Справа в тому, що усередині вбудовуючись в сучасний європейський ринок, що є частиною глобального, Польща все ж проявила свій традиційний консерватизм і в економіці.

Польща багато в чому спирається на свій внутрішній ринок, чиїми китами є середній і малий бізнес (включаючи фермерів), що виробляють половину її ВВП. В Україні весь великий бізнес перебуває в депресії: олігархи не прагнуть вкладатися мільярди навіть в розвиток своїх сировинних підприємств, і вже поготів не бажають займатися високотехнологічним виробництвом, що вимагає великих не скоро окупних вкладень. Малий бізнес в Україні нагадує відчайдушні спроби виживання і не отримує ніякої підтримки від держави. Така економіка може випускати більше продукції, більше металу, зерна і рослинної олії, але не здатна почати масовий випуск конкурентоспроможних високотехнологічних товарів за світовими стандартами.

Польща є єдиною країною ЄС та Центральної та Східної Європи (окрім Косово та Албанії), економіка якої уникла спаду в 2009 році. В результаті за період з 1992 року по сьогодні Польща не знала жодного року від'ємної динаміки ВВП. Сталість зростання – головна відмінність польської економіки від української.

Література

1. Посібник «Економіка зарубіжних країн», автор: Дякін. Б. Г. Інформація використана для голів «Економіка», «Енергетика», «Сільське господарство», «Лісові та рибні ресурси».
2. Тимочко Н. О. Економічна історія України: Навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2005. – 204 с.
3. <http://www.euointegration.com.ua/articles/2015/02/27/7031364/>

ГАВРИЛОВА Наталія

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ: УКРАЇНА- ПОЛЬЩА

На сьогоднішній день схожість суспільно-політичних процесів і ментальна близькість роблять польський досвід особливо актуальним для України. Ці дві країни є майже аналогічними за формою правління, державним строєм і політичним режимом. Проте Польща сьогодні випереджає Україну за рівнем соціально-економічного розвитку і темпами здійснення демократичних перетворень, про успішність яких свідчать не лише внутрішня політична стабільність і зростання добробуту населення, але й посилення позицій Польщі на міжнародній арені. Завдяки порівнянню цих двох країн, можна з'ясувати, що вдалося зробити Польщі, і як цей досвід може використати Україна[1].

Українці і поляки схожі за структурою населення, адже в Польщі відсоток працездатного населення не відрізняється від нашого. До того ж поляки, як і українці, часто виїжджають з країни в пошуках заробітку. У Польщі менше населення, ніж в Україні, менше чорноземів – але валів внутрішній продукт цієї країни в 4 рази більше, ніж наш. Багато в чому полякам допомогло членство в Євросоюзі: країна отримала доступ до європейських ринків і 65 мільярдів євродотацій. Але ж вони домоглися права вступити в ЄС, в тому числі і завдяки економічному спіхам. Українці допомагають мігранти, але дохідна душа населення в Польщі все одно вище.

Україна – не вельми приваблива для інвесторів країна. На відміну від Польщі. Вигідне розташування і дешева робоча сила допомагають залучити іноземні інвестиції, доведено Польщею. Сальдо прямих іноземних інвестицій у наших сусідів становить 11 мільярдів доларів, тобто в країну вклали на 11 мільярдів більше, ніж польські громадяни інвестували в зарубіжні компанії. Аналогічний український показник менше в 37 разів. Війна – лише одна з причин спаду, адже обсяги інвестицій почали скорочуватися ще в 2013 році.

У обох країн негативне сальдо зовнішньої торгівлі. Польща заробила на експорті майже в чотири рази більше, ніж Україна – 273, 9 мільярда доларів[2].

Але як і у нас, доходи поляків від експорту менше, ніж витрати на покупку імпортованих товарів. Обсяг польського ринку більше, але тенденція все та ж. Навіть промислово розвинена Польща не може обійтися без імпортованих товарів, наприклад, комп'ютерів або літаків.

Купівельна спроможність у поляків вище, але середня зарплата в Польщі становить 970 євро, а в Україні – 173 євро. Щоб Київ став дешевше, ніж Краків, наші ціни повинні відповідати зарплатній різниці бути в 5 разів менше.

Україна більше, ніж Польща, а відсоток сільськогосподарських земель у нас вище, як і внесок агробізнесу в ВВП. Але валів внутрішній продукт Польщі в 4 рази вище, тому польські аграрії заробили навіть більше, ніж українські, просто на загальному тлі їхній прибуток здається меншим. Якщо українці будуть працювати так само ефективно, як західні сусіди, наші аграрні підприємства збільшать доходи в кілька разів!

Республіка Польща – вигідний і корисний партнер для України. Відносини з цією країною мають непогане підґрунтя та перспективу для розвитку. Республіка Польща першою серед зарубіжних країн визнала державну незалежність України, а 4 січня 1992 р. між двома країнами були встановлені дипломатичні відносини нарівні посольств[3].

Польща – не найбагатша країна Європи, але досить забезпечена. Україна могла б зрівнятися з нею і навіть перевершити, адже після розпаду СРСР на нашій території залишилася потужна промисловість. Але поляки провели економічні реформи і залучили в країну іноземні інвестиції, Україна не змогла, тому наша країна вразлива до криз і залежить від цін на сировину. Якщо Україна таки проведе реформи, взявши приклад з Польщі і інших успішних країн, то зуміє повторити успіх колишніх сусідів по СРСР.

Література:

1. Співпраця України та Польщі: два роки після розширення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/1274.html>
2. Українська Польща: порівняння економік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bakertilly.ua/news/id996>
3. Сільськогосподарський комплекс України: соціально-економічні пріоритети розвитку / Заред. М. А. Хвесика, А. С. Лисецького. ~ К.: РВПС України НАН України, 2009. – 216с.

ГАЛЬЦОВ Нікіта

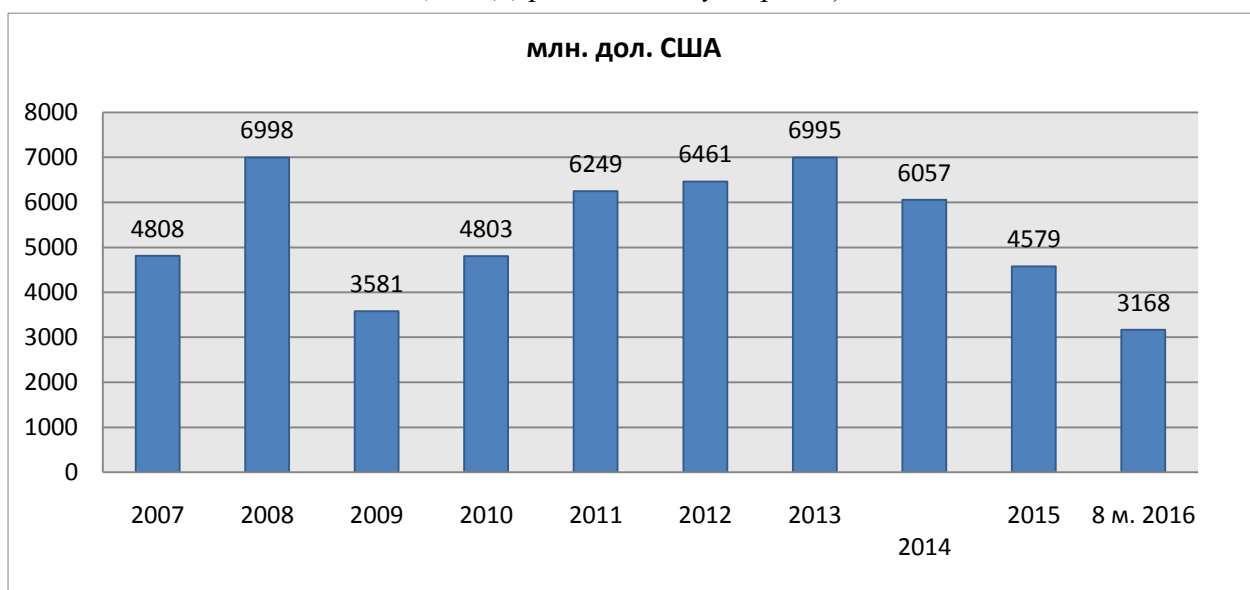
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

На сьогоднішній день наша держава тримає курс на євроінтеграцію, в цьому процесі важливе місце займає розвиток зовнішньоекономічних відносин з країнами Європи. Особливе місце в ряді європейських країн – посідає Республіка Польща.

На даний момент, розвиток відносин саме з Польщею, є одним із самих продуктивних для нашої країни. Це все базується на тому, що по-перше, безпосередня географічна близькість, по-друге, тісні зв'язки протягом усього історичного розвитку, і по-третє, можливість і необхідність використання Україною європейського цивілізаційного підходу і досвіду Польщі в досягненні повного членства у Європейському Союзі. На сьогодні в структурі українського експорту до Польщі найбільшу частку займають руди, шлаки та зола, чорні метали, електричні машини і устаткування, насіння і плоди олійних рослин. На ці чотири позиції сумарно припадає майже 60% українського експорту. При цьому електричні машини і устаткування становлять лише одну десяту від загального експорту України до Польщі, зазначають експерти. Прикладом негативної дії вторинних факторів, що спричиняло обмеження українсько-польського торговельного співробітництва, може слугувати жорсткий режим кордону, з малою кількістю пропускних пунктів (всього 3 на 529 кілометрів), значними інфраструктурними проблемами (якість транспортних шляхів, обмеженість залізничного сполучення, відсутність необхідних телекомунікацій і сервісного обслуговування тощо) та складними митними процедурами.

Крім цього, Польща посідає і так важливе місце серед країн, для яких Україна є партнером у торгівлі. Це можна подивись з цього графіку:

**Зовнішньоторговельний оборот (товари + послуги) України
з Республікою Польща (2007 – 8 м. 2016 рр.)
(дані Держкомстату України)**

Зовнішньо-торгівельні обсяги товарами України з Польщею за 8 міс. 2016 р. склали 2 989, 0 млн. дол. США, що становить на 9, 6% більше у порівнянні з аналогічним періодом 2015 р. Рівень українського експорту до Польщі при цьому становив 1 348, 8 млн. дол. США, що є

на 6, 5% збільшеним у порівнянні з 2015 р. Польський імпорту до України склав 1 640, 2 млн. дол. США, та у порівнянні з аналогічним періодом 2015 р. зріс на 10, 6%.

Від'ємні показники у зовнішній торгівлі з Польща за 8 міс. 2016 р. склали 291, 4 млн. дол. США.

Зовнішньо-торгівельні обсяги обміну послуг України з Польщею за результатами 6 міс. 2016 р. склали 178, 7 млн. дол. США, це збільшення на 38, 6% від аналогічного рівня 2015 р. Український рівень експорту послуг до Польщі за 6 міс. 2016 р. зріс на 35, 2% і склав 115, 0 млн. дол. США, а рівень польського імпорту послуг до України зріс на 40, 0%, що становить 63, 7 млн. дол. США.

Отже, Республіка Польща виступає стратегічно важливим союзником України в політичному розумінні, дієвим партнером, на якого, покладаються особливі надії в процесі української інтеграції в європейське співтовариство. Надважливою являється економічна співпраця, вагомий потенціал якої використовується більш ефективно Польщею, ніж Україною, через що сформувалася помітна асиметрія у торговельно-економічних зв'язках.

Література:

- 1) <http://ukrpolnauka.wordpress.com/2014/01/04/зовнішньоторговельні-відносини>
- 2) https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwieyJyJw7PSAhVEIJoKHecqA1UQFggaMAA&url=https%3A%2F%2Fmfa.ua%2Fmediafiles%2Fsites%2Fpoland%2Ffiles%2Ftorg_ekonom_spiwr_2311.doc&usg=AFQjCNEedvESPhL7TO8qt4jV9RTdJIRSdg
- 3) <http://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=0596e42e-293b-4c36-87fc-8d0f2bf780de&title=PidsumkiZovnishnoiTorgivliUkrainiZa8-Misiatsiv2016-Roku>
- 4) Документи та графіки посольства Польщі в Україні.
- 5) <http://diploma.org.ua/pages-581.html>

ГРАСЬКО Інна

ТЕМА ВОЛИНСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ 1943 РОКУ У НИНІШНІХ ВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Тема Волинської трагедії 1943 року (у польських істориків Волинська різня) неодноразово піднімається польським сеймом, що створює напругу у відносинах України та Польщі. Так у 2013 році польським сеймом було прийнято постанову про визнання вбивства поляків загонами УПА у 1943 році «етнічною чисткою з ознаками геноциду». Також Сенат закликав Сейм встановити 11 липня Національним днем пам'яті жертв геноциду, здійсненого українськими націоналістами проти громадян Другої Республіки Польща. Україна відстоює позицію про взаємні злочини. А зважаючи на складну ситуацію на сході нашої країни, Росія неодмінно буде використовувати цю ситуацію проти України[2].

Ця тема знову була піднята після 70-річчя трагедії і мала більше політичного значення, адже консерватори вважали «обов'язком честі» добитися справедливості, а ліберали не могли мовчати та ігнорувати ситуацію, бо це означало б зраду польським інтересам. Обидві сторони хочуть, аби свідки тих подій та люди, що втратили членів родин та близьких, почули слова засудження цього злочину, тобто волинського УПА. Тому хотілося б розібратися трішки в цій ситуації. Ще до недавня ситуація на Волині не піднімалася на розгляд істориків, тому вона ще мало досліджена з точки зору українців.

11 липня 1943 р. один із кривавих епізодів українсько-польського протистояння часів Другої світової війни на Волині. Навесні 1943 року Крайовий провід Організації українських націоналістів на Волині прийняв рішення про вигнання місцевих поляків. На той час українці складали близько 80 % населення Волині, поляки – 15 %. Обґрунтовувалося таке рішення необхідністю перешкодити планам польських провідних політичних сил повернути повоєнні Польщі західноукраїнські землі, а також покарати частину місцевих поляків за співпрацю з гітлерівцями, за допомогу радянським партизанам (останні нерідко робили місцеве польське поселення своїми продовольчими базами), та за вбивства польськими партизанами українських громадських діячів на Холмщині. 11 липня загони УПА атакували понад 100 польських поселення (хутори і присілки із своїми назвами теж входили в цю кількість) і за результатами польських істориків загинуло 35 тис. чоловік[1].

Польська сторона не приймає за увагу, що УПА таким чином боролися із німцями та НКВД. Забувають, що за співпрацю із УПА до Сибіру поїхало 400 тис. українців і 150 тис. було вбито.

Потрібно не забувати, що ці події відбувалися на етнічних українських територіях, тому вони не претендували на чужі землі і не слід розцінювати Волинську трагедію як замах на польську державність. Воїни УПА готувалися «здобути Українську державу, або згинуть у боротьбі за неї». Але поляки ніяк не могли змиритися із втратою Волині, можливо і зараз не можуть примиритися із цим.

Сучасні українці не можуть зрозуміти хід думок тодішніх людей і не можуть відповідати за тих, хто вчиняв вбивства своїх сусідів. Але ми можемо допомагати вшанувати пам'ять загиблих, але так щоб не втратити національної гідності.

Що б вирішити цей конфлікт мають продовжуватися дослідження польських і українських істориків, багато матеріалів ще не вивчені. Також потрібно не допускати втручання політиків, адже розуміння проблеми буде зменшене політичним впливом. Кожна держава повинна заявити, що такі події більше ніколи не повторяться. Україна повинна визнати факт вбивства безвинних поляків і засудити цей злочин. І польська сторона в свою чергу повинна визнати власні «акції відплати» українському народові.

Література:

1. В'ятрович В.М. Друга польсько-українська війна. 1942-1947. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012.
2. Ільюшин І.А. Українська повстанська армія і Армія Крайова (1939-1945 рр.). – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009.

ГУЛА Вікторія

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН

Відносини України з Польщею сягають ще сивої давнини. Беручи до уваги історичні аспекти, можна з упевненістю стверджувати про глибокий і досить тривалий характер їх співпраці.

Українсько-польські відносини в посткомуністичний період характеризувалися різним ступенем активності. Так, на початковому етапі (1989 р. – середина 1992 р.) відносини між двома державами істотно активізувались. Першими кроками польських політиків у напрямі налагодження тісніших взаємин з українськими політичними колами стала участь групи їх парламентарів у роботі першого з'їзду НРУ восени 1989 р., де вони рішуче підтримали волелюбні прагнення націонал-демократичних сил України, та зустріч парламентарів обох країн у Яблоні під Варшавою. Це зближення було закріплено підписанням Декларації про засади та основні напрями розвитку українсько-польських відносин 13 жовтня 1990 р.

Отже, Польща першою з країн визнала незалежність України, цим самим відмежувавши себе від Росії новоутвореною державою, що відразу викликало незадоволення Заходу. Варшава, потребуючи його підтримки в реалізації свого прагнення щодо вступу в НАТО й інтеграції до Європи, почала згортати роботу в налагодженні відносин з Києвом. Значною перешкодою у розвитку українсько-польських відносин було незадоволення Москви, що, зважаючи на перебування російських військ на території Польщі, було вагомим аргументом[1].

Після здобуття незалежності, а ні в Польщі, а ні в Україні політичні еліти не прагнуть поглиблювати негативні настрої в суспільстві, а на перше місце ставлять добросусідські відносини. До сьогодні українсько-польські відносини розвиваються досить динамічно у всіх сферах міждержавного життя. Україні належить ще багато зробити у вирішенні проблем економічного характеру. Але подолання за десятиріччя взаємної неприязні та національних упереджень на державному рівні вже є прикладом для інших народів[2].

Становлення українсько-польських відносин відбувалося у час міжнародної ізоляції України, коли молода держава активно шукала стратегічних партнерів. Польща продемонструвала виважену та далекоглядну позицію щодо України. Вона стала першою державою, яка визнала незалежну Україну. Це сталося на другий день після референдуму – 2 грудня 1991 року. Незалежність України змінила геополітичне становище Польщі, оскільки вперше за кілька століть на східному її кордоні з'явилася потенційно дружня держава [3].

В Україні налічується 450 спільних польсько-українських підприємств із активами близько 26 млн. дол., більшість з них – невеликі торговельні фірми. Однак участь польського капіталу у великих проектах поки що незначна. Польський уряд видав ліцензії 93 компаніям із польсько-українським капіталом. Крім того, в Польщі діє 22 підприємства з капіталом українських інвесторів[4, с. 55].

Великим шансом для наших обох країн є розширення Європейського Союзу на схід, у тому числі вступ до нього Польщі. У недалекому майбутньому східний кордон Польщі стане східним кордоном розширеного Європейського Союзу, а на кордоні з Україною будуть запроваджені процедури, обумовлені Шенгенським договором, що є частиною асції *communitaire* об'єднаної Європи. Це сприятиме поглибленню руху між Польщею й Україною і одночасно – посиленню боротьби з нелегальною міграцією, організованою злочинністю та наркоторгівлею.

Завдяки військовому співробітництву з Польщею Україна полегшує собі просування до НАТО та Європи, піднімає престиж. Внаслідок існування укрполбату сформовано досвід співпраці ЗСУ і ЗСРП, доведено на практиці його перспективи з іміджем миротворця. Військові навчання українських і польських військовиків, співпраця різних видів збройних сил створюють, що дуже важливо, атмосферу довіри між народами.

Яскравим свідченням тісної співпраці українських і польських військовиків стало їхнє спільне перебування в Іраку, де вони здійснювали охорону органів влади, об'єктів життєзабезпечення, транспортних комунікацій, інші обов'язки на території, що входить до польського сектора відповідальності.

Всі зазначені факти українсько-польської співпраці в різних сферах підтверджують вагомість та актуальність українсько-польських відносин. Доцільно лише раціонально використовувати всі потенційні ресурси, які дають ці відносини, продовжувати активно їх розвивати.

Література:

1. Доминик Арель // Украина выбирает Запад но без Востока – Сборник лекций Кембриджского университета «Ежегодные лекции Стасюка о современной Украине» – 2005.
2. President. gov. ua – офіційний сайт Президента України.
3. Войцех Зайончковский // Восточная Европа в Польской дипломатии.
4. Экономический вестник о вопросах переходной экономики – 2005 – №5

ДМИТРЕНКО Юлія

СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПОЛЬЩІ Й УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Економічні та соціокультурні зміни в Україні зумовили необхідність проведення перетворень у всіх сферах життєдіяльності суспільства, у тому числі й у сфері освіти. У зв'язку з цим проблема становлення і розвитку системи освіти в Україні на сучасному етапі є однією з центральних у педагогіці. Метою цієї роботи є дослідження систем освіти в порівняльному аспекті, що дозволить більш глибоко і всебічно осмислити сьогодення та спрогнозувати майбутнє систем обох країн. Завданням роботи є визначити, чим система освіти в Україні відрізняється від системи освіти Польщі, а також знайти загальні і специфічні риси освітніх систем двох країн.

У Польщі існує два типи вузів: державні (публічні) та недержавні (непублічні). Нагляд за вищою освітою здійснює Міністерство науки і вищої освіти, яке встановлює види дипломів і перелік спеціальностей, що отримують у вузах. Навчальні плани і програми вузи визначають самостійно, а Міністерство освіти Польщі контролює якість випускних іспитів і призначає ректора. Відповідальність міністерства розповсюджується також і на недержавні вузи: видання обов'язкового положення та нагляд за юридичною стороною діяльності недержавного вузівського сектора. У державну систему вищої освіти входять класичні університети та фахові. У структурі всіх державних вузів працює система підготовки магістрів, недержавні випускають фахівців з дипломом бакалавра і лише деякі мають право присвоєння звання «магістр». Як і в інших країнах Європи, існують денна, вечірня і заочна форми навчання, екстернат, індивідуальне, а також дистанційне навчання. Більш престижними серед вузів вважаються університети. У польській системі освіти існують такі академічні ступені і звання:

бакалавр (BA, Licencjat), бакалавр (BSc, Inzyneir), магістр (MA, Magister), магістр (MSc), доктор наук (PhD, Doctor). Усі провідні вузи Польщі пропонують програми і на польській, і на англійській мовах. Польща бере активну участь у Болонському процесі. Завдяки ECTS (European Credit Transfer System) студенти можуть бути повністю мобільними і продовжувати освіту в інших країнах Європи [2; 3].

Структура вищої освіти України побудована відповідно до структури освіти розвинених країн світу, яка визначена ЮНЕСКО, ООН та іншими міжнародними організаціями. Переліки робітничих професій, а також напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка кваліфікованих робітників та фахівців з вищою освітою у навчальних закладах, та зразки документів про здобуття освіти і певної кваліфікації та порядок їх видачі затверджує Кабінет Міністрів України. Навчальні заклади самостійно визначають перелік та зміст вибіркових навчальних дисциплін освітньо-професійних програм, а також розробляють структурно-логічну схему навчання, робочі програми нормативних навчальних дисциплін. В Україні існують такі типи вищих навчальних закладів відповідних рівнів акредитації: першого і другого (училище, технікуми, коледж та інші прирівняні до них заклади освіти) та третього і четвертого (університети, академії, інститути, консерваторії та інші прирівняні до них заклади освіти). Підготовка фахівців у вищих навчальних закладах може проводитися з відривом (очна), без відриву від виробництва (вечірня, заочна), шляхом поєднання цих форм, а з окремих спеціальностей – екстерном. Вища освіта здобувається на основі: базової загальної середньої освіти, повної загальної середньої освіти та освітньо-кваліфікаційних рівнів. В Україні розрізняють такі освітньо-кваліфікаційні рівні (згідно з відповідними освітньо-професійними програмами): молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук [1].

Порівняння систем освіти в Україні та Польщі дозволяє зробити наступні висновки:

1. І Україна, і Польща мають 5 ступенів вищої освіти.
2. До закладів вищої освіти належать: в Україні – училища, технікуми, коледжі, університети, академії, інститути, консерваторії та інші прирівняні до них заклади освіти; у Польщі – університети, спеціалізовані ВНЗ, коледжі, відкриті після 1989 року.
3. У системах освіти обох країн існують державні і недержавні вузи, однак в Україні переважають державні, у Польщі – недержавні.
4. В обох країнах існують очна і заочна форми здобуття вищої освіти, а також екстернат та дистанційна форма навчання.
5. В Україні присвоюють такі наукові ступені: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук. У Польщі: бакалавр (BA, Licencjat), бакалавр (BSc, Inzyneir), магістр (MA, Magister), магістр (MSc), доктор наук (PhD, Doctor).
6. Контроль за діяльністю ВНЗ в Україні здійснює Кабінет Міністрів України, у Польщі – Міністерство науки і вищої освіти.
7. Прийом у вузи України здійснюється за результатами ЗНО при наявності «атестату зрілості» та за результатами вступних іспитів або співбесіди. У Польщі також потрібен «атестат зрілості» і прийом залежить від вимог вузу (за атестатами, результатами іспитів, тестів або співбесіди), однак сертифікат ЗНО не потрібен.

Література

1. Вища освіта України. СТРУКТУРА ВИЩОЇ ОСВІТИ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=1486>
2. Виды высших учебных заведений Польши. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.osvita.ua/abroad/higher_school/poland/42627/
3. Некоторые аспекты обучения в вузах Польши. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polsha.in.ua/stati/46-uchebnyj-protsess-v-vuzakh->

ДОВГА Ольга

ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ

Україна здійснює зовнішньоторговельні операції товарами та послугами з приблизно 205 країнами світу, але саме Польща протягом довгого проміжку часу є одним із головних стратегічних партнерів України на європейському континенті. Закономірності функціонування

зовнішньоторговельних відносин між Україною та Польщею формувалися протягом довготривалого історичного періоду й зазнали значних змін протягом останніх років внаслідок різноманітних причин, що провокує необхідність пошуку методів їх модернізації.

На даному етапі соціально-економічного розвитку України існують такі проблеми, які зупиняють розвиток зовнішньоторговельних відносин між Україною та Польщею: – незабезпеченість експорту товарів українських підприємств до Польщі необхідною фінансовою підтримкою, адже на даний час не існує відповідної державної структури, яка займається страхуванням експорту та наданням експортних кредитів; – утруднення при проведенні розрахунків по контрактах, що спричинено недостатнім розвитком міжбанківських зв'язків і проблемами, пов'язаними з нестабільною фінансовою ситуацією в країні.

Також слід зазначити, що безпосередньо на обсяги торгівлі між Україною та Польщею на сучасному етапі торговельно-економічного співробітництва чинять вплив такі фактори: – високий рівень орієнтації підприємств Польщі на реалізації власної продукції; – закупівля Польщею української високоякісної сировини з метою переробки та реалізації та світовому ринку.

Окрім проблем економічного характеру, які негативно впливають на розвиток торговельно-економічного співробітництва між Україною та Польщею, існують також інші причини.

Також необхідно зазначити ще один чинник, який призупиняє активне співробітництво між країнами – розрив та його поступове поглиблення в результативності та темпах процесів реформування економіки. Існуюче економічне відставання України може, за певних умов, посилитись, наслідком чого буде зменшення авторитету України та її позиції як ефективного, надійного торговельного партнера.

Таким чином, беручи до уваги наявні проблеми, можливо зазначити позитивний характер торговельно-економічного співробітництва між Україною та Польщею. Подальший ефективний розвиток цих відносин можливий за умови дотримання Польщею систематичного зовнішньоторговельного курсу на Україну та шляхом модернізації українсько-польських відносин.

Перш за все, слід вказати, що основним завданням державної політики України у сфері торговельної діяльності на зовнішньому ринку повинно бути утворення продуктивної системи підтримки експорту, яка зможе забезпечувати постійний розвиток вітчизняної економіки та сприяти реалізації експортного потенціалу України.

Активізація використання механізмів СОТ та побудова інституційної інфраструктури сприяння українському експорту – це ще одні важливі умови розвитку українсько-польського економічного співробітництва.

У свою чергу розвиток інституційної інфраструктури сприяння вивозу національних товарів і послуг передбачає функціонування системи органів, які займаються підтримкою вітчизняного експорту на приватному, регіональному, громадському і державному рівнях.

Зважаючи на вступ України до СОТ, необхідною є активізація торговельної та економічної інтеграції країни з Польщею та з певними інтеграційними і митними союзами. Необхідно зазначити, що загострення конкуренції на міжнародних ринках, прискорення процесів інтеграції серед країн СНД та збільшення поглиблення процесів стагнації на міжнародних ринках – усе це створює несприятливі умови для торговельної інтеграції України з Польщею.

Також необхідним є вдосконалення фінансових механізмів підтримки та регулювання діяльності українських експортерів (страхування експорту, кредитування та організації підтримки участі національних експортерів у тендерах в Польщі).

На сучасному етапі функціонування українсько-польських торговельних відносин актуальним є розроблення плану заходів щодо недопущення витіснення українських товарів з польського ринку, що сприятиме мінімізації негативних наслідків протекціоністської політики Польщі та стабілізуватиме очікування ринкових суб'єктів.

Іще одним напрямком, який необхідно вдосконалити, є обмеження в Україні імпорту з Польщі та інших країн шляхом використання, згідно з нормами СОТ, товарних квот,

компенсаційних і антидемпінгових мит для захисту вітчизняного виробника.

Тому варто здійснювати оперативний контроль на польському ринку цінової ситуації, проводити моніторинг недобросовісної конкуренції та складних аспектів імпортової діяльності. Також необхідно запровадити нетарифне регулювання польського імпорту, метою якого має бути обмеження доступу на вітчизняний ринок конкуруючих польських товарів по демпінгованим цінам.

Необхідним є, перш за все, впровадження програм енергетичної ефективності як способу зменшення залежності від імпорту енергоносіїв. Такі програми повинні стосуватися всіх енергоємних галузей та сфер соціального й економічного розвитку України: промисловості, паливно-енергетичного комплексу, агропромислового комплексу, транспорту, житлово-комунальної сфери тощо. Варто також сприяти й розвитку альтернативних джерел енергії та науковим дослідженням у цій сфері.

Також необхідно звернути увагу на підвищення конкуренції та рівня прозорості у процесі державних закупівель, адже залучення польських компаній до участі в тендерах стосовно отримання державних контрактів, зможе призвести до зменшення вартості й збільшення якості державних послуг.

Варто зазначити доцільність упровадження критеріїв державних закупівель, відповідно до яких пріоритет надаватиметься вітчизняному виробнику. Зважаючи на обмеженість торговельної політики України зобов'язаннями СОТ та чинними й майбутніми преференційними торговельними угодами, органи державної влади не мають легальної можливості використовувати різкі дії обмежувального характеру.

Отже, введення нових збільшення імпортних тарифів або впровадження новітніх кількісних обмежень імпортованої продукції – це повинні бути короткострокові, екстрені заходи. При цьому, краще використовувати такі заходи торговельної політики, які сприяють збільшенню експорту української продукції.

Отже, розглянуті чинники, які зупиняють українсько-польські торговельно-економічні відносини, демонструють наявність шляхів їх усунення за рахунок, здебільшого, стимулювання українського експорту в Польщу. Закономірно, що для ефективного торговельно-економічного співробітництва між Україною та Польщею необхідно не лише проводити експортно-імпортні операції, а й сприяти розвитку процесу взаємного інвестування, як важливого способу міжнародного економічного співробітництва.

Література:

1. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / О. П. Гребельник. – К. : Центр навч. літ-ри. – 2008. – 384 с.
2. Кучик О.С. Розвиток українсько-польського стратегічного партнерства [Електронний ресурс] / О.С. Кучик. – Режим доступу : http://libfree.com/138976006_politologiyarozvitok_ukrayinskopolskogo_strategichnogo_partnerstva.html.
3. Три роки членства у СОТ: тенденції зовнішньої торгівлі України у посткризовий період. – К. : НІСД, 2011. – 72 с.

ДУДАР Олександра

ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Польща і Україна є найбільш густонаселеними державами Центральної та Східної Європи. Через їх розмір, околицю і положення в регіоні їх часто порівнюють з Францією і Німеччиною. Обидві країни глибоко зацікавлені в взаємному співробітництві. Така ситуація складається з п'яти чинників: пряме сусідство, спільна історія, привабливість польського ринку праці для українців, членство Польщі в західних структурах, і останнє, але не менш важливе, підтримка України в відносинах з Російською Федерацією. Незважаючи на безкоштовні інтереси, обидві країни зазнають труднощів, щоб ефективно розвивати свої взаємини і перетворити їх на справжнє «стратегічне партнерство». Ці проблеми обумовлені внутрішньою політичною та економічною ситуацією в Україні, обмеженнями, що накладаються членством Польщі в Європейському союзі.

2 грудня 1991 р. Республіка Польща першою у світі офіційно визнала незалежність України, а вже 4 січня 1992 р. між двома державами були встановлені дипломатичні відносини. 18 травня 1992 р. підписано міждержавний українсько-польський «Договір про добросусідство,

дружні відносини і співробітництво»[1]. На сьогодні провідною ланкою двох країн є торгівельно-економічні відносини. Одним з головних документів, що регулює відносини України та Польщі у економічній сфері – це Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про економічне співробітництво, яка була підписана 4 березня 2005 року і ратифікована Верховною Радою України 15 березня 2005 року. Угода передбачає сприяння розвитку взаємовигідного економічного співробітництва в усіх галузях і секторах економіки на принципах рівності і взаємної вигоди відповідно до законодавства держав Договірних Сторін [2].

Правова база польсько-українських економічних відносин складається з вищезгаданих угод і набір міжвідомчих угод, що регулюють деталі в межах компетенції даного міністерства. На нашу думку, розширення економічних контактів України та Польщі можливе лише за вступу України в Європейський Союз (далі ЄС), що є провідною проблемою сьогодення. Також, двостороння зацікавленість країн, з боку Польщі – посилення та захист прав польського бізнесу в Україні, натомість Україна зацікавлена в наближенні до ЄС та отриманні інвестицій. Засвоєння Україною європейських стандартів, її добробут, демократія та державний лад зміцнить європейську безпеку, а це – ключовий інтерес Польщі.

При аналізі перспектив двосторонньої співпраці варто враховувати й пріоритети зовнішньої політики держав. Зі зміною політичного лідерства (липень 2010 р.) Польща визначила головними своїми пріоритетами посилення впливу в Євросоюзі й НАТО, партнерські відносини із сусідніми державами, поглиблення відносин із Російською Федерацією.

Налагодження економічної ситуації України стає більш реальним за підтримки провідних країн ЄС, а саме Польщі. Польські капіталовкладення грають визначну роль в економіці держави. Станом на 1 жовтня 2016 р. обсяги польських інвестицій в Україні становили 789, 4 млн. дол. США, що складає 1, 7% від загального обсягу іноземних інвестицій в Україну [3].

Одним зі складових чинників підсилення економічного розвитку України є вступ України до Європейського Союзу, Україна заявила про Європейський вибір відразу після того, як стала незалежною[4].

На нашу думку, для прискорення інтеграції України слід взяти до уваги та коригувати наступні заходи: реформа судової системи та захист прав людини; виведення економічного становища на більш вищий рівень; призупинення або ж цілковите знищення соціального розшарування; посилення розвитку соціального фонду, а також підсилення контролю за фондами розвитку; Україні час зробити ревізію своїх суперечливих досягнень останнього періоду і знайти кращий шлях підвищення власного конкурентного потенціалу і здатності бути повноцінним суб'єктом міжнародних відносин. Основою успішності євроінтеграційних зусиль може стати не квапливість, а виваженість, не прагнення до формального результату, а врахування всієї сукупності реальних обставин і тенденцій. Зрештою, саме така політика відповідає справжнім європейським традиціям.

Отже, не дивлячись на взаємний інтерес Польщі і України – це дві різні геополітичні зони в Європі, одна з яких є членом НАТО і ЄС, а інша залишається на їх периферії. Ця ситуація сильно ускладнює двосторонні відносини і робить практично неможливим, щоб перетворити їх в «стратегічних партнерів».

Література:

1. Філоненко Р. Україна – ЄС: остаточний вибір засад розвитку держави // Віче. – 2007. – №9 – 10. – С. 45.
2. Чебаненко О. Основні результати і проблеми виконання плану дій Україна – ЄС // Політика і час – 2007. – №3. – С. 24.
3. Шпек Р. Україна – ЄС: крок до членства // Політика і час. – 2007. – №5. – С. 8.
4. <http://eu.prostir.ua/library/1274.html>.

ІЛЬЧЕНКО Каріна

ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Взаємне узгодження економічних порядків держав є одним із головних чинників

позитивного впливу на розвиток двосторонніх економічних взаємовідносин.

Передумовами тісних міжнародних економічних зв'язків України та Польщі є досить значні площі територій обох країн, відносно невелика різниця у чисельності населення, наявність спільного кордону протяжністю 535 км з 12 пунктами перетину, який одночасно є зовнішнім кордоном Європейського Союзу.

Польща є шостою за розмірами національною економікою в ЄС. У 2013 р. на ЄС припадало 79 % експорту і 64 % імпорту Польщі [2], Україна ж експортує до ЄС 25 % товарів, а імпортує звідти 31 %.

Трансформаційні процеси відбулися і в економіці України, але за багатьма економічними показниками Україна значно поступається Польщі, насамперед, за розміром ВВП на душу населення, який у Польщі (за паритетом купівельної спроможності) становить 21 310 дол. США, а в Україні лише 7 600, тобто майже утричі менший. За останні 10 років польський зовнішньоторговельний обіг збільшився майже у 10 разів, а український – у 4, 4 рази.

Польща експортує на міжнародний ринок продукцію аграрно-промислового комплексу, у тому числі перероблені фрукти і овочі, м'ясо, молочні продукти, електромеханічну продукцію, автомобілі, літаки, судна, товари легкої промисловості.

Основу польського імпорту складають машини і транспортне обладнання, хімікати, мінерали, паливо і мастильні матеріали. Як і в Україні, впродовж останніх 7 років сальдо польської зовнішньої торгівлі від'ємне, але в окремі місяці 2012 і 2013 рр. торговий баланс був позитивний. Як і український ринок, польський є дуже диверсифікований за концентрацією споживачів. Міське населення у Польщі, як і в Україні, складає близько 60 % (в Україні – 65 %). Взаємний інтерес з обох боків у розвитку зовнішньоекономічних відносин посилюється з утворенням незалежної України.

Заслужують на увагу результати дослідження, виконаного за сприяння американської агенції міжнародного розвитку (US Agency for International Development – USAID) у 2005 р., де зроблено такі принципові висновки про стан торгівлі між Польщею та Україною:

1. Рівень торгівлі між Польщею та Україною низький, але зростає зі значними перспективами на майбутнє.
2. Підприємства малого і середнього бізнесу в основному працюють на національних ринках, а більшість міжнародної торгівлі проводиться більшими бізнес-одинацями.
3. Найбільшим викликом українському експорту є застарілі інституційні рамки, які погіршилися після вступу Польщі до ЄС.
4. Безпосереднє співробітництво між бізнесом у галузі ІКТ вдосконалив ефективність малого і середнього бізнесу у транскордонній торгівлі незалежно від реформ, здійснюваних урядом.

За даними Державної служби статистики, обсяг торгівлі між Україною і Польщею за сім місяців поточного року склав \$3,6 млрд, або 4,6 % від загального обороту зовнішньої торгівлі товарами України.

Відзначимо, що для Польщі Україна виступає одним із найважливіших ринків збуту послуг: адже в експорті послуг Польщі Україні належить четверте місце після Німеччини, Нідерландів і США, і до України продається 4,5 % усіх польських послуг.

Республіка Польща виступає стратегічно важливим в економічному відношенні партнером України у торгівлі товарами і послугами, а також в усіх інших формах міжнародних економічних відносин.

У політичному розумінні на Польщу покладаються особливі надії як на дієвого симпатика процесів української інтеграції в європейське співтовариство.

Потенціал взаємної торгівлі Польщею використовується значно ефективніше, ніж Україною, через що сформувалася помітна асиметрія у торговельно-економічних зв'язках.

Література:

1. Президент України Віктор Янукович зустрівся з Президентом Польщі Броніславом Коморовським. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://uanews.dp.ua/politics/2013/10/09/22903.html>
2. Doing Business in Poland. – Electronic resource. – Access mode: <http://export.gov/Poland/doingbusinessinpoland/index.asp>
3. Зовнішньоторгівельні зв'язки України та Польщі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://>

КІНДРАТЕНКО Ірина

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: СУЧАСНИЙ ВИМІР

Враховуючи специфіку безпекового середовища в Європі, а саме загрозу виникнення повномасштабного воєнного конфлікту від дії новітніх загроз може мати для континенту руйнівні наслідки. Кожна з європейських країн усвідомлює, що не спроможна самостійно вирішувати стратегічні проблеми безпеки, що підвищує роль поглиблення взаємовідносин між країнами. Російська агресія унаочнила оборонну й безпекову вразливість і незахищеність нашої держави, а також слабку захищеність східноєвропейського флангу НАТО. Затяжний конфлікт на сході України, ослаблення ЄС як союзу і його націленість на внутрішні процеси, інформаційна війна, яку веде Росія – перелік проблем, з якими зіштовхнулася Україна. Саме тому українсько-польське співробітництво є основою для стабільності в регіоні, стабільності як в Польщі, так і в Україні, і, можливо, навіть для стабільності в Європі. Як зауважив польський політик та економіст Марцін Свенцицький: «Ми бачимо велику загрозу від Росії. Передусім ця загроза полягає в дестабілізації України. Ми не хочемо перетворення цілої України на Донбас і Крим і знаємо як багато принесла європейська інтеграція Польщі. Тому нам важливо, щоби Україна скористалася нормами і засадами європейського ринку, щоби стала вільною від корупції країною. Саме тому нас непокоїть ця російська агресія і дестабілізація України, яка не має жодного виправдання» [1].

Починаючи з 90-х років Польща завжди підтримувала Україну на здобуття членства в провідних інститутах Європи. Вагома база українсько-польського співробітництва впродовж попередніх майже двох з половиною десятиріч існування постбіполярного світу і Європи сприяє українсько-польському співробітництву, суттєвою активізуючи політичні, економічні, культурно-гуманітарні сфери співпраці, зокрема в контексті реалізації програми співробітництва між Україною та Республікою Польща на наступні роки. Велике геополітичне значення має поглиблення українсько-польських у вигляді стратегічного партнерства задля досягнення стратегічної мети зовнішньої політики України – інтеграції в європейські та євроатлантичні структури. Тому українському керівництву конче необхідно поглиблювати співробітництво у військовій сфері з Польщею як окремим членом НАТО, якщо перспектива повноцінного членства в Альянсі поки є недосяжною.

Польщі вигідно використовувати свої регіональні позиції для здобуття статусу посередника у діалозі Україна – НАТО та здобувати додатковий авторитет та значимість на міжнародній арені. Окрім того, всі докладені Польщею зусилля в напрямку застосування «м'якої дипломатії», релігійної та культурно-освітньої експансії у Західні регіони України можуть бути зведені нанівець у разі жорсткої конфронтації навколо історичних питань.

Проте не дивлячись на те, що Польща активно підтримує Україну на міжнародній арені, польська сторона не залучається ні в мінському, ні в нормандському форматі переговорів, що унеможливорює демонструвати роль східно-європейського лідера який має вагомий вплив у дипломатичних процесах пов'язаних з досягненням безпекового компромісу на території сусідньої держави. У зв'язку з відстороненням Польщі у питаннях регулювання бойових дій на території Донецької та Луганської областей поглиблення відносин між країнами зазнають певних непорозумінь.

Ще одним негативним фактором, який впливає на відносини між Варшавою і Києвом і може перешкоди подальшому розвитку двосторонньої співпраці являються дипломатичні протиріччя обумовлені в основному через відмінності в інтерпретації історичних подій, а також відсутність взаєморозуміння у досягненні єдиного правильного рішення [2]. Даний фактор активно використовується третьою стороною, яка в свою чергу зацікавлена в ескаляції історичного протистояння, яка безсумнівно грає на руку Росії, оскільки радикально налаштовані політики обох країн дозволяють створювати масштабне інформаційне поле навколо зазначеної ситуації, оскільки у Москві занепокоєні інтеграцією України у євроатлантичну систему координат і готові будь-що протидіяти даному процесу, можливість зближення України з Польщею також не допускається [3].

Для уникнення подальшого погіршення українсько-польських відносин необхідне продовжувати працювати над ґрунтовними дослідженнями та пошуків компромісного розв'язання в нелегкому минулому обох народів. Важливим чинником поглиблення порозуміння є не лише політичні декларації та угоди, а в першу чергу посилення наукових проєктів, дискусій націлених на питаннях спільної історії, культурного співробітництва, залучення молоді, наприклад, шляхом активних учнівських та студентських обмінів, створення спільних навчальних закладів, засобів масової інформації тощо. Повинен відбутися двосторонній відхід від надмірного націоналізму до взаємної толерантності та взаємоповаги. Це допомогло б зменшити нинішні антиукраїнські настрої, які зросли в останній час і дозволити обом країнам зосередитися на більш важливих проблемах, що стосуються загальних геополітичних цілей [4].

Таким чином, незважаючи на наявність деяких дипломатичних розбіжностей та проблемних моментів, в загальному українсько-польські відносини мають хорошу динаміку розвитку. Протягом 25 років дипломатичних відносин Варшава дотримується фундаментальної важливості стратегічного партнерства з Києвом і співробітництва з метою безпеки в стратегічному вимірі. Тому посилення впливу Польщі в статусі регіонального лідера та реалізація будь-яких масштабних геополітичних проєктів можливо реалізовуватись завдяки відносинам з Україною. Повноцінне залучення польської сторони до українських політичних процесів здатне надавати країні додаткові преференції та авторитет у рамках НАТО і ЄС.

В свою чергу, Україна потребує залучення якомога більшої кількості впливових зарубіжних партнерів до власної підтримки. Більше того, варто враховувати, що закономірне бажання української влади досягти компромісу щодо вирішення конфлікту на власних умовах буде надзвичайно важко реалізувати у Нормандському форматі. За таких обставин Києву не зашкодить залучатись реальною підтримкою інших впливових гравців, в тому числі територіально межуючої Польщі.

За умови дотримання послідовного зовнішньополітичного курсу двома державами зміцнення двосторонніх взаємин спроможне допомогти Україні укріпити власні позиції на міжнародній арені, сприятиме зміцненню економіки та європейській інтеграції.

Отже подальший характер українсько-польських відносин визначатиметься як позицією обох країн, так і еволюцією геополітичних реалій, насамперед у Європі, а також якістю просування України на шляху всебічної поступальної співпраці з ЄС.

Література:

1. Депутат Сейму: Ми не хочемо, щоб Росія перетворила цілу Україну на Донбас. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.de/a-18100399>.
2. Polska-Ukraina: 25 lat niezaleźności i partnerstwa. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polukr.net/blog/2016/08/polska-ukraina-25-lat-niezaleznosci-partnerstwa/>.
3. Як розвиватимуться відносини України з Польщею: основні проблеми і перспективи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/geopolitics/yak-rozvivatimutsya-vidnosini-ukrayini-z-polshheyu-osnovni-problemi-i-perspektivi.html>.
4. How the Ukrainian-Polish partnership can pass the test of history. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euromaidanpress.com/2016/11/14/ukraine-poland-pis-russia-history-volyn/#arvlbdata>

КЛИМЕНКО Олена

УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ПЕРСОНАЛУ

Управління мотивацією потребує зосередження уваги на проблемі створення ефективної системи управління персоналом, у якій формується необхідний рівень вмотивованості працівників до ефективної праці. Необхідність пошуку шляхів удосконалення процесу управління мотивацією персоналу зумовлюється низкою чинників.

Питання мотивації розглянуті в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: Ф. Герцберга, Річарда Л. Дафта, М. Мескона, Д. Богині, О. Бугуцького, А. Чухна, А. Афонін, А. Колот, Д. Богиня, І. Беляєва, Е. Уткін, Ф. Хміль, Л. Владімірова, В. Травін, О. Ромашов, В. Нестерчук.

Сучасні підходи до мотивації формувалися під впливом основних теоретичних напрямів. До них відносять змістовні теорії мотивації, що аналізують базові потреби людини.

Увага прихильників процесуальних теорій мотивації сконцентрована на вивченні розумових процесів, що впливають на поведінку людини, поясненні того, якими способами працівники прагнуть до винагороди [1].

Мотивація ґрунтується на двох категоріях: потреби – відчуття фізіологічної або психологічної нестачі чого-небудь і винагороди – це те, що людина вважає цінним для себе. Потреби, в свою чергу, поділяються на первинні (фізіологічні) і вторинні (психологічні), винагороди – на внутрішні і зовнішні. Потреби породжують у свідомості людини інтерес, а це створює мотиви. Відповідно мотиви зумовлюють певну поведінку людини, спонукають її до вчинків і дій з метою отримання винагороди та досягнення особистих цілей.

У сфері менеджменту виділено три основних підходи до управління персоналом: економічний, органічний і гуманістичний, які полягають в оцінюванні ролі людини в організації й розумінні ролі організації в житті людини [2].

За економічного підходу людину розглядають як об'єкт управління, причому головний інтерес представляє її функція – праця, вимірювана витратами робочого часу і заробітною платою. Організація є набором механічних відносин, що повинна діяти подібно до механізму: ефективно, надійно і передбачувано. За такого підходу мотивація персоналу в організації полягає у матеріальному стимулюванні працівників (підвищенні заробітної плати, виплата премій тощо).

Органічний підхід передбачає сукупність цілей, стратегій і методів, що впливають на поведінку керівників і співробітників. Процес мотивації здійснюється на рівні взаємодії керівництва і працівників.

Гуманістичний підхід передбачає стимулювання персоналу, яке враховує поведінку людини і організацію як культурний феномен. Такий підхід передбачає нематеріальне стимулювання працівників, а саме забезпечення культурного відпочинку, створення сприятливих умов праці, приділення уваги своїм працівникам.

При впровадженні напрямів нематеріальної винагороди працівників слід приділити увагу цілому комплексу статусних, трудових та моральних мотивів. Ефективна система морального стимулювання є складовою частиною організаційної культури. Нематеріальна мотивація спонукає працівників до досягнення кращих результатів у довгостроковій перспективі, дозволяє їм максимально розкрити і реалізувати свій трудовий потенціал.

Розробка системи стимулювання персоналу повинна проводитися за допомогою спеціальних методів і ґрунтуватися на об'єктивному аналізі ситуації як усередині організації, так і на ринку праці.

Створення ефективної системи мотивації неможливе без розвинутої системи матеріального заохочення. Тому поряд із системою гарантованої заробітної плати обов'язково повинна використовуватися система додаткового матеріального заохочення. Тільки за умов комплексного використання різноманітних заохочувальних систем можливо ефективно мотивувати робітника до досягнення необхідних результатів.

Література:

1. Колот А. М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: навч. посіб. / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 1998. – 224 с.
2. Перевозчикова Н. О. Особливості мотивації персоналу на сучасних підприємствах [Електронний ресурс] / О. Н. Перевозчикова, І. Ю. Котова// Ефективна економіка. – 2014. – №3. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

КОВАЛЕНКО Андрій

МЕШКАНЦІ ПОДНІПРОВ'Я ТА ПОЛЬСКИХ ПЛЕМЕН: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ДОБИ ЯЗИЧНИЦТВА

Язичництво (від давньослов. слова «язики» – народи) – досить невизначений термін, що свого часу виник у церковному середовищі для позначення всього нехристиянського.

У релігієзнавстві під «язичництвом» розуміють різноманітні релігійно-міфологічні уявлення, обряди та культи, що існували у різних народів планети до прийняття ними вищих релігійних форм (як правило, світових релігій).

Хронологічні рамки язичництва надзвичайно широкі – своїми коренями воно сягає в

кам'яний вік, а його пережитки можуть зберігатися і донині. Більшу увагу приділено VI – X ст.

Язичницькому культу давні слов'яни віддавали велику пошану. Ідея, саме слов'янських, язичницьких вірувань полягає у збереженні традицій своїх предків.

Балтійські племена обійшли у розвитку східних слов'ян. У них сильно виділяється каста жерців, які відповідали за приношення жертв богам.

У східних слов'ян за язичництво відповідали волхви (волохатий, діти та онуки Велеса) – чудесники, мудреці, знахарі, віщуни. Вони дотримувалися Закону балансу та жили у злагоді з природою. Волхви були першими психологами, фізиками та філософами на Русі. Філософія спирається на ідею, що навчання – світло, а не навчання – темрява. Волхви вважали, що молодь повинна бути обізнана і застосовувати знання в ім'я правди та на покращення стану земель Русі [5, с. 528-529].

У Помор'ян святилище Триглава перебувало на найвищому з трьох пагорбів, на яких розташовувалося місто Щетин (мати всіх городів поморських). Статуя бога Триглава була оздоблена золотом. Жерці стверджували, що три голови – символ влади бога над трьома царствами: небом, землею та підземним, обличчя ж прикриті пов'язкою, оскільки гріхи людей приховує. У храмі зберігалася зброя, здобута у війнах, і запропонована законом десята частина здобичі, взятої у битвах. Також зберігалися золоті й срібні чаші, які виносилися лише в святкові дні, позолочені і оздоблені камінцями різні предмети культу [1, с. 239 -243].

Рода справедливо визначають, як головного бога язичництва і приписують символ – Світове Дерево. Бо багато назв походить від його псевдоніма: родники – земна вода, родство – огненне – підземне царство. Світове дерево поділяється на три поверхи: Явь, Правь та Навь. Доречі, повна назва релігії на Русі – православна язичницька віра [5, с. 283 – 288; с. 293 – 295].

Крім Рода головними богами східних слов'ян були: Макошь – родителька ниток Долі, які вона пряде; Лада, богиня достатку та миру, пізніше шлюбного життя; Сварог – бог неба, ковальства та небесного вогню; Велес та Хорс, які обидва були богами сонця, започаткувавши разом зі старшим братом Сварогом культ Сонця, пізніше, обоє вважалися богами місяця; Стрибог – бог вітрів та покровитель мореплавців; Семирагл – Сварожич – бог земельного вогню, вогника у печі та багаття; Дажбог – старший син Сварога, уособлює сонячне світило, що протистоїть світу Навь [3, с. 47 – 48; 5, с. 242 – 283; с. 328- 335].

У VI – X ст. в Помор'яні серед слов'ян існували чисельні дрібні племена: пижичани, волиняне, вижичане. Поселення помор'ян зосереджувалися, головним чином, у низинній прибережній зоні, на врожайних ґрунтах, місцями на чорноземних. Але поступово помор'яни стали об'єднуватися в більш великі племінні союзи: одне, що розташовалося у басейні річок Реги і Парсенти, об'єднало сім племен, поселенської одиницею в ній були великі городища, другий союз племен – між річок Вепжей і нижньою Віслою, що складалося з восьми племен, основною формою оборонного поселення яких були невеликі городища [1, с. 62-65; с. 176-184].

Небагато більше нам відомо й про богів давньої Польщі, або Малої Польщі. Хроніст Ян Длугош аж у XV столітті назвав таких богів польського пантеону: Йєша, Ладо, Дзедзилеля, Ния, Погода, Жив'є, Дзевана, Маржана, які існували до прийняття християнства. Нам відомі з X століття їх культові центри у Крушніці, Познані, Гнєздо [2, с. 143-145; с. 165-167; с. 170;].

Про розселення східнослов'янських племен розповідає літопис «Повість временних літ». Нестор повідомляє нам про племена полян, мешканців середнього Подніпров'я й Києва, їх сусідів – древлян, які жили в болотистому і лісистому Прип'ятьському Поліссі. Головним орієнтиром при визначенні території полян літопис називає Дніпро. Київське Подніпров'я в значній мірі лежало в смузі лісостепу з перевагою родючих чорноземних ґрунтів. [3, с. 6-7]

За літописними даними, первісна Русь включала обидва береги середнього Дніпра з містами: Києвом, Черніговом і Переясловом. Більш детально територія Русі визначена дослідженнями А. Н. Насонова і Б. А. Рибаківа [4, с. 31; с. 60-62; с. 72].

Отже, язичництво – релігійно-міфологічні уявлення, які існували у різних народів до прийняття світових релігій. Ідея язичницьких вірувань у давніх слов'ян полягає у збереженні традицій своїх предків.

У західних слов'ян (балтів) виділялася каста жерців, у східних слов'ян (русичів)

віруваннями опікувалися волхви, які формували світогляд русичів, побудований на навчанні та розвитку. Аналізуючи джерела та дослідження західних слов'ян, ми бачимо, що боги помор'ян не втручалися у життя народу, тоді як у східних слов'ян віра вчила жити у злагоді з природою, дотримуються Закону.

Основним центром розвитку східних слов'ян були об'єднані племена полян, що розташовувалися на двох берегах Дніпра із центром у Києві. А племена балтійських слов'ян, а саме на території сучасної Польщі, мали два центри розвитку: на історичній території Великої Польщі жили помор'яни, а Малу Польщу заселяли лясські племена.

Література:

1. Гільфердінг О. Ф. Історія балтійських слов'ян. У 4 т. Т. 4. – СПб. : Видання Д. Є. Кожанчикова, 1874. – 486 с.
2. Домбровски Я. Roczniki czyli kroniki sławnego królestwa polskiego / Длугош Ян. Ежегодники или хроники славного королевства польского. Книга 1-2. Wydawnictwo naukowe PWN, 2009. – 460 с.
3. Літопис руський. Повість минулих літ / Пер. з давньоруськ. Л. Махновця // Літопис руський. – К. : Дніпро, 1989. – 615 с. <http://www.rulit.me/books/litopis-ruskij-povist-minulih-lit-read-357359-6.html>
4. Рыбаков, Б. А. Киевская Русь и русские княжества XII -XIII вв. – М. : Наука, 1982. – 599 с.
5. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян. – М. : Наука, 1980. – 406 с.

КОЛОДЯЖНА Олена

ВАРІАНТИ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УКРАЇНИ: ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ

Питання розвитку і міжнародної орієнтації України є досить складним і суперечливим. Навколо нього постійно відбуваються дискусії, а останніми роками це питання займає чи не перші місця у міжнародних диспутах та на конференціях. Для того щоб краще розібратися в ньому, необхідно чітко визначити що таке геополітика, проаналізувати розвиток й існуючі пропозиції розвитку та знайти консолідоване рішення, яке могло б бути сприйняте більшістю членами української нації.

Геополітика – це теорія і практика сучасних міжнародних відносин, що вивчає та враховує широкомасштабний системний вплив географічних, економічних, політичних, військових, демографічних та інших факторів на формування та здійснення зовнішньої політики держав [2, с. 112]. Виходячи із даного визначення, можна стверджувати, що геополітика України – це діяльність нашої держави як суб'єкта міжнародних відносин. Її Метою є становлення держави у світовому співтоваристві як авторитетного члена, щоб забезпечувати вирішення власних проблем у відносинах із іншими членами такої діяльності.

Історія української геополітики пройшла кілька етапів. Основними критеріями, що вирізняють ці етапи є орієнтація країни на світову інтеграцію, а саме вибір напрямів консолідації та визначення головного і/або головних партнерів співдружності на міжнародній арені. Таким чином можна стверджувати, що в період коли наша держава мала шанс свого вибору, основними союзниками були дві протилежні типи країн: Росія та її «домініони» і європейські держави. Перший період розвитку України як країни показує, що пріоритетним напрямком визнавалась все-таки проєвропейська спрямованість. Фактом, який це підтверджує, є політика Ярослава Мудрого, Данила Галицького та Богдана Хмельницького. Останній, на думку дослідників російської, а далі радянської школи, започаткував проросійську орієнтацію.

Яскравим прикладом становлення України на міжнародній арені є період між світовими війнами. Українське питання досліджувалося багатьма істориками, зокрема Л. Лоутоном, який проілюстрував значення нашої країни на міжнародній арені доповіддю «Україна, як найбільша проблема Європи» [4]. в 1939 р. у британському парламенті. У ній вчений зазначав: «Якщо Україні пощастить, то на сході Європи з'явиться держава, за територією і населенням друга після Росії. Така подія викликала б одночасні і важливі зміни усюди. Вона б вплинула вирішальним чином на долю Радянського Союзу, націонал-соціалізму в Німеччині, визначала б долю Румунії, Польщі, а також могла б завдати значних проблем Британській Імперії» [4]. Отже, на думку незалежного експерта, наша держава мала можливості, щоб займати передові позиції у Східній Європі та світовому просторі.

Основним завданням геополітики є встановлення сильного авторитету держави, який би допоміг її подальшому розвитку, а основним пріоритетом політики держави має стати

економічна сфера, адже мета держави – забезпечення рівня життя населення, а основним джерелом є економіка[3]. Ми повинні орієнтуватися на той тип країн, яким була б цікава наша економіка та наші товари. Аналіз економічних в'язків України та країн проросійського спрямування показує, що прибутки переважно пов'язані із продажем сировинних товарів, що є мало вигідним [1].

Якщо брати приклад із країн, які вже досягли вершин у міжнародній діяльності, доцільним буде використовувати принцип французів, запропонований А. Монкретьєном: «Ми повинні завоювати народи нашою промисловістю і перемогти їх нашим смаком»[5, с. 137]. Україна має усі можливості для такої діяльності; їх реалізація є цілком реальною.

Важливо зазначити, що події останніх років суттєво змінили принципи побудови міжнародної політики. Революція Гідності показала що і чого хочуть українці – європейської інтеграції [1]. Для реалізації поставленої мети слід вирішити внутрішні конфлікти та суперечності. Цінності, які панують у європейському суспільстві, суттєво відрізняються від українських. Принципи життя, сформовані роками не можуть бути змінені миттєво. Формування української свідомості впродовж понад трьохсотрічного періоду здійснювалося на принципах зросійщення, тому ключова роль належить якісній складовій української інтелігенції.

Отже, Україна має здійснювати реформи в економічній, політичній та суспільній площині, що забезпечить сталий розвиток держави і зміцнить її світовий авторитет. Це не є процес короткостроковий, він має відбутися в період зростання економіки і в основі повинен містити перевиховання молодого покоління. Український народ має стати окремою і сильною частиною світового співтовариства, з розробкою власних принципів. Реалізація цієї ідеї повинна бути підкріплена впевненими діями влади та згуртованістю народу і його єдністю.

Література:

1. Горенко О. М. Соціально-політичний вимір європейської інтеграції та Україна / О. М. Горенко; НАН України. Ін-т історії України. -К., 2002. -170 с. – (іст. Зошити). – укр.
2. Енциклопедичний словник з державного управління / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; за ред. : Ю. В. Ковбасюка [та ін.] ; уклад. : Ю. П. Сурмін [та ін.]. – К. : НАДУ, 2010. – 819 с.
3. Луценко А. В. Геополітичні ідеї в Україні: джерела та еволюція : автореф. дис... канд. політ. наук: 23. 00. 01 / А. В. Луценко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 17 с. – укр.
4. Лоутон Л. Україна: найбільша проблема Європи. Виступу Лондоні 1939 року. [Електронний ресурс] //Українськiвiстi. – Режим доступу: http://artvertep.com/nems/9359_Daleke-j-blizke+Suchasna+ukrainska+literatura+v+polskih+perekladah.html
5. Юхименко П. І. Історія економічних учень: навчальний посібник для студ. екон. спец. вузів / П. І. Юхименко, А. А. Ільєнко ; ред. О. Ю. Амосов. – К. : БДАУ ; Біла Церква : [б. в.], 1999. – 463 с.

КОНДРАТЮК Станіслав

ПРОПОЛЬСЬКИЙ КУРС В ПОЛІТИЦІ ГЕТЬМАНЩИНИ (1658-1659 РР.):

СПРОБА РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПОТЕНЦІЙНІ НАСЛІДКИ

Після смерті Б. Хмельницького в середовищі козацької еліти, яка управляла державу, почалася боротьба за владу. Відсутність єдиної стратегії розвитку держави призвела до виникнення двох, а пізніше трьох основних політичних орієнтирів. Найбільш виразним встав пропольський курс, який підтримувала переважна більшість генеральної старшини і активно впроваджував у життя гетьман І. Виговський.

Постать Івана Остаповича Виговського в історії України посідає особливе місце. Він фактично перейняв булаву з рук Богдана Хмельницького. Очолюючи канцелярію Хмельницького, знав багато державних таємниць та іноземних політичних діячів, брав участь у всіх походах гетьмана. Походженням та освітою він теж відповідав вимогам до посадовця високого рангу: зі шляхетного роду, освіту здобув у Києво-Могилянському колегіумі.

На його думку, Україна мала пролягти від Дону до Вісли, а також увібрати в себе Білорусію – аж до пруського кордону. В цілому, він схилився до заснування незалежного українського князівства. Розуміння, що Україна була занадто слабкою для практичної реалізації цих планів, змусило Виговського зосередитися на пошуках протидії московським впливам на Україні. З цією метою він зміцнює зв'язки з Польщею. Проте існувало протиріччя між новим курсом, який впроваджував гетьман і політичними настроями переважної більшості

населення: верхівка козацтва і духовенства підтримували зближення з Польщею, в той час як народні маси активно проти цього виступали.

Незважаючи на протистояння, І. Виговський активізував зусилля, щоб налагодити порозуміння з поляками. З цією метою у 1658 р., після тривалих дискусій українські та польські послы досягли компромісного рішення, відомого як Гадяцький трактат. За цією угодою Київщина, Брацлавщина та Чернігівщина утворювали Руське князівство, яке ставало третім рівноправним членом Речі Посполитої. Новоствореному князівству надавалася широка автономія. Гетьман відповідав лише перед королем і мав власне військо, суди, скарбницю та монетний двір. На мою думку, договір був спасінням України від загарбання її Росією. Поляки також пішли на важливі поступки в релігійних питаннях: на території князівства скасовувалася Берестейська унія, православні діставали в Речі Посполитій рівні з католиками права. На Україні планувалося заснувати два університети, а також школи та друкарні.

Загалом Гадяцька угода викликає серед дослідників захоплення своїми потенційними наслідками для історії України, Польщі та Росії. Проте слід зазначити, що її реальний вплив був незначним, оскільки вона лишилася невиконаною.

Потенційними наслідками цього договору мало стати закріплення за українськими землями історичної назви «Руське князівство» і визначення форми державності у вигляді широкої автономії, усунення релігійного збудника міжетнічних конфліктів у вигляді церковної унії.

Незважаючи на те, що україно-польський договір не був реалізований, сама його ідея засвідчує усвідомлення елітарними колами українського і польського суспільства необхідності об'єднання України і Польщі в умовах наростання російської експансії.

КОРОТКОВА Анастасія

ПЕРСПЕКТИВИ КОНФЕДЕРАЦІЇ У СКЛАДІ: УКРАЇНА, ПОЛЬЩА, ЛИТВА

Передумовою для тісних економічних зав'язків між Республікою Польща та Україною є досить великі території обох держав. Між Україною та Польщею існує невелика різниця у кількості населення. Населення України всього на 7 млн. більше ніж населення Польщі, хоча слід врахувати, що населення Польщі з кожним роком зростає, а населення України з кожним роком скорочується. Між Польщею та Україною наявний кордон протяжність якого складає 535 км з 12 пунктами перетину, 6 автомобільними та 6 залізничними, як і є зовнішнім кордоном Європейського Союзу. Також функціонують два регіони «Буг» (Україна, Польська Республіка, Білорусія) та «Карпати» (Україна, Польська Республіка, Словаччина, Угорщина, Румунія).

Увійшовши в 2004 році у Європейський Союз Польська Республіка почала працювати над посиленням своєї економіки та почала проводити широкомасштабні реформи в багатьох секторах, а найбільше в економічній політиці держави. Проводячи успішні реформи Польщі вдалося поліпшити умови ведення приватного бізнесу та прискорити ріст економіки країни. На даний час Польща посідає шосте місце за розмірами економіки країн Європейського Союзу. Швидке зростання Польської економіки зумовлене ресурсами зі структурних фондів Європейського Союзу. Загалом за період з 2007-2013 років Польська Республіка отримала 68 млн. євро для продовження розвитку інфраструктури та розвитку енергетики.

Розглядаючи приклад торгівельних відносин України з Польською Республікою ми можемо бачити що Україна має великий потенціал у розвитку торгівельних відносин з ЄС. Торгівельні відносини між Україною та Польською Республікою поступово набирають все більших і більших обертів. Загалом за даними Державного комітету статистики України обсяг зовнішньої торгівлі товарами та послугами між Україною та Польською Республікою у 2014 році становили 6057, 0 млн. доларів. На сьогодні найбільшу частку експорту займають руди, електричне устаткування та насіння сільськогосподарських культур. Беручи до уваги дослідження, які були проведені за сприянням американської агенції міжнародного розвитку де були зроблені висновки про стан торгівлі між Україною та Польською Республікою.

За даними Державного комітету статистики України товарообіг між Україною та Польською Республікою за 3 місяці 2015 року склав 944, 3 млн. євро. Обсяг Українського

експорту до Республіки Польща склав 336, 1 млн. євро та зменшився на 26 % у порівнянні до аналогічного періоду минулого року. Обсяг імпорту з Польської Республіки до України склав 608, 2 млн. євро та зменшився на 16, 1 % по відношенню до аналогічного періоду минулого року. Від'ємне для України сальдо торговельного балансу склало 272, 1 млн. євро (295, 0 млн. дол. США). Для Польщі Україна виступає одним із найважливіших ринків збуту послуг: адже в експорті послуг Польщі Україні належить четверте місце після Німеччини, Нідерландів і США, і до України продається 4, 5 % усіх польських послуг. Перевага у торгівлі послугами з українського боку зафіксована лише в послугах залізничного транспорту, де Україна має позитивне сальдо. Найголовнішою статтею польського експорту послуг до України є подорожі, за якими Україна займає друге місце після Німеччини з часткою майже 14 % в загальному експорті подорожей Польщі.

Важливе місце займає продаж до України торгово-посередницьких послуг, де на експорт до України припадає 5, 6 %. Це четверте місце після Німеччини, Нідерландів та Ірландії в польському експорті цих видів послуг. Україні необхідно проводити політику імпортозаміщення і стимулювання експорту не лише у торгівлі товарами з польськими партнерами, а й у торгівлі послугами. Насамперед, це стосується покращення пропозиції послуг інших видів транспорту, крім залізничного, також послуг освіти, ділових і фінансових, страхових, комп'ютерних і туристичних послуг. Республіка Польща виступає стратегічно важливим в економічному відношенні партнером України у торгівлі товарами і послугами, а також в усіх інших формах міжнародних економічних відносин. У політичному розумінні на Польщу покладаються особливі надії як на дієвого симпатика процесів української інтеграції в європейське співтовариство. Потенціал взаємної торгівлі Польщею використовується значно ефективніше, ніж Україною, через що сформувалася помітна асиметрія у торговельно-економічних зв'язках.

Література:

1. Посольство України в Республіці Польща. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/regions>
2. Державна підтримка Українського експорту. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/tovaroobig_za_kab_stat/pol/7399.html
3. Україна – Польща: наукові студії сусідів-партнерів. Вип. 3 / ред. : І. Добрянський; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, Кіровоград. ін-т регіон. упр. та економіки, Балт. гуманіст. вища шк. в Кошаліні. – Кіровоград: Імекс ЛТД; Кошалін, 2004.

ЛОЗОЦЬКА Катерина

ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Україна здійснює зовнішньоторговельні операції товарами та послугами з приблизно 205 країнами світу, але саме Польща протягом довгого проміжку часу є одним із головних стратегічних партнерів України на європейському континенті.

На даному етапі соціально-економічного розвитку України існують ряд проблем, які зупиняють розвиток зовнішньоторговельних відносин між Україною та Польщею:

- нестабільне українське законодавство у сфері зовнішньоторговельної та інвестиційної діяльності та невідповідність цього законодавства нормам і вимогам світових стандартів;
- повільне впровадження взаємної акредитації випробувальних центрів, лабораторій тощо установами стандартизації обох країн;
- відсутність на території України відомих міжнародних агентств, які можуть оперативно підтвердити «standing» українського партнера по трансакції та незначна кількість запитів від українських підприємств щодо перевірки надійності їхніх польських контрагентів;
- незабезпеченість експорту товарів українських підприємств до Польщі необхідною фінансовою підтримкою, адже на даний час не існує відповідної державної структури, яка займається страхуванням експорту та наданням експортних кредитів;
- утруднення при проведенні розрахунків по контрактах, що спричинено недостатнім розвитком міжбанківських зв'язків і проблемами, пов'язаними з нестабільною фінансовою ситуацією в країні;

- невикористання Україною загальноприйнятого інструментарію господарювання в ринкових умовах (наприклад, міжнародного менеджменту, маркетингу);
- труднощі, які пов'язані з організацією двосторонніх робочих зустрічей представників українських міністерств і відомств у Польщі та Україні, які з приводу ініційованих українською стороною багаторазових змін і перенесення термінів візитів та складу делегацій, часто зриваються або втрачають свою актуальність [1, с. 72].

За даними Державного комітету статистики України товарообіг між Україною та Польською Республікою за 3 місяці 2015 року склав 944, 3 млн. євро. Обсяг Українського експорту до Республіки Польща склав 336, 1 млн. євро та зменшився на 26 % у порівнянні до аналогічного періоду минулого року. Обсяг імпорту з Польської Республіки до України склав 608, 2 млн. євро та зменшився на 16, 1 % по відношенню до аналогічного періоду минулого року. Від'ємне для України сальдо торговельного балансу склало 272, 1 млн. євро (295, 0 млн. дол. США). Для Польщі Україна виступає одним із найважливіших ринків збуту послуг: адже в експорті послуг Польщі Україні належить четверте місце після Німеччини, Нідерландів і США, і до України продається 4, 5 % усіх польських послуг. Перевага у торгівлі послугами з українського боку зафіксована лише в послугах залізничного транспорту, де Україна має позитивне сальдо. Найголовнішою статтею польського експорту послуг до України є подорожі, за якими Україна займає друге місце після Німеччини з часткою майже 14 % в загальному експорті подорожей Польщі[2].

Таким чином, беручи до уваги наявні проблеми, можливо зазначити позитивний характер торговельно-економічного співробітництва між Україною та Польщею. Подальший ефективний розвиток цих відносин можливий за умови дотримання Польщею систематичного зовнішньоторговельного курсу на Україну та шляхом модернізації українсько-польських відносин.

Перш за все, слід вказати, що основним завданням державної політики України у сфері торговельної діяльності на зовнішньому ринку повинно бути утворення продуктивної системи підтримки експорту, яка зможе забезпечувати постійний розвиток вітчизняної економіки та сприяти реалізації експортного потенціалу України. Для того щоб досягти вказаної мети, потрібно здійснити великий комплекс відповідних заходів стосовно: підвищення рівня конкурентоспроможності українського експорту; зростання ефективності функціонування наявних вітчизняних систем забезпечення експортної та імпоротної діяльності (правова система, організаційно-економічна система, науково-технічна система, інфраструктура тощо)[3].

Для активізації торговельної співпраці України з Польщею необхідно удосконалити: способи нарахування й оплати митних платежів; регламентацію провадження контрольних процедур; систему контролю дотримання митного законодавства. Закономірно, що для ефективного торговельно-економічного співробітництва між Україною та Польщею необхідно не лише проводити експортно-імпортні операції, а й сприяти розвитку процесу взаємного інвестування, як важливого способу міжнародного економічного співробітництва[4, с. 488-489].

Література:

1. Три роки членства у СОТ: тенденції зовнішньої торгівлі України у посткризовий період. – К. : НІСД, 2011. – 72 с
2. Державна підтримка Українського експорту. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/tovaroobig_zab_kab_stat/pol/7399.html
3. Яцків М. М. Проблеми та перспективи українсько-польських відносин [Електронний ресурс] / М. М. Яцків. – Режим доступу : <http://istfak.org.ua/tendentsii-rozvytku-suchasnoi-systemy>
4. Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля : навч. посіб. / [Т. М. Циганкова, Л. П. Петрашко, Т. В. Кальченко]. – К. : КНЕУ, 2001. – 488 с.

МАРХАЛЬЧУК Ганна

ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКОЇ ОБЩИНИ МІСТА КОРЕЦЬ

Розбудова незалежної Української держави виявила тяжку історичну спадщину, що дісталася Україні в царині церковного життя та державно-церковних стосунків. Уся наша історія переповнена спробами використання церкви, як фактора геополітичних змін, намаганням відродити церкву, яка б стверджувала національну самобутність.

Завдяки певній нормалізації державно-церковних стосунків відбувається бурхливий процес відродження релігійно-церковного життя. Сьогодні Україна – багатоконфесійна держава, де офіційно (на 01. 01. 2009р.) діє більше 21 тисяч релігійних громад, 82 конфесій різних напрямків і тлумачень [1, с. 150].

На території м. Корця проживали різні національності. Основу складали українська, єврейська, польська громади. У кінці XVI на початку XVII ст., відколи князь Самуїл прийняв католицьку віру, то значення польської общини зросло. За свідченням польського дослідника М. Орловича, наприкінці 20-х рр. XX ст. із 5 тисяч населення м. Корця більшістю все ж таки була єврейська громада [4, с. 245].

Під час німецької окупації (1941-1944 рр.) частина поляків, рятуючись від переслідувань, змушена була виїхати до Польщі, забравши з собою (з костела чудотворний образ Святого Антонія).

В 1961 р. костел був закритий тією владою. Було повністю зруйновано всі куполи, зірвано хрести, розбито статуї святих, сплюндровано, порубано на куски орган, що був одним з найкращих в Україні. В приміщенні костелу розмістили сховище для хімічних речовин, які пошкодили стіни та знищили підлогу.

В 1989 р. завдяки старанням ксьондза зі Славути Антонія Андрушишина та активу костелу відновлено життя парафії.

До листопада 1993 р. у м. Корець приїздили проводити душпастирську роботу: Антоній Андрушишин та Кшиштоф Кравчик зі Славути, Владислав Чайка з Рівного, Вінцетій Вітке з Новоград-Волинського. А в листопаді того ж року до м. Корець приїхав з Норвегії ксьондз Юзеф Козловський – уродженець Острога, який був настоятелем парафії протягом 8 років.

19 листопада 1994 р. Мар'ян Яворський – митрополит Львівський, його помічник – нині ординарій Луцький Маркіан Трофім'як з участю благочинного Ярослава Воята та інших запрошених священиків і монахинь, здійснив урочисте освячення храму та плебанії.

У червні 1994 року делегація з м. Валч (Польща, куди в 1945 р. переселилися поляки з м. Корця і вивезли образ Святого Антонія) подарували копію ікони Святого Антонія, яку було встановлено в костелі.

У 1995 р. під час будівництва склад-гаража, на території костелу, було знайдено два дзвони, які були закопані в роки війни, а також багато останків людських кісток невідомого походження, які пізніше були перепоховані на католицькому кладовищі.

У 2002 році ксьондз Едвард Скиба з участю пожертв парафіян здійснив реставрацію з позолотою головного вівтаря Святого Антонія та встановив біля костелу хрест.

У 2006 р. ксьондз Вольдемар Шляхта забезпечив проведення капітального ремонту водопровідної та опалювальної системи парафіяльного дому та його газифікацію.

У 2007 р. було розпочато ремонтні роботи. Свої пожертви на проведення реставрації храму внесли понад 800 осіб християн різних конфесій.

Отже, відроджений костел Святого Антонія є визначною історико-архітектурною пам'яткою України, який став духовним центром парафіян-католиків. Божа служба в костелі проводиться по неділях почергово українською та польською мовами [3, с. 450].

Таким чином, проблеми історії релігії і церкви викликають сьогодні велике зацікавлення, бо вони є складовою частиною культури і життя українського народу.

Література:

1. Ульяновський В. І. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – Київ, 1994, 162с.
2. Яковенко Н. М. Спроба обрахунку чисельності шляхти на Правобережній Україні у першій половині XVII століття, // Україна і Польща в період феодалізму, 36. наук. пр. -к. : наукова думка, 1991-91с.
3. 900-річчя православ'я на Волині. – Житомир, 1892, 52 с.
4. Теодорович М. И. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии. – Почаїв, 1888, 457-458с.
5. Orłowicz. M. | lustrwanyprzewodnikpoWolyniu. – Luck. – 1929. – 245s.

МИСЮРА Юлія

МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ З РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА

Українці та поляки – це два великі європейські народи, які пов'язані багатовіковою традицією міждержавних та міжнаціональних взаємин, тісними культурними зв'язками, та поза

сумнівом спільним майбутнім в об'єднаній Європі.

Польща є стратегічним партнером України і цінність цього партнерства відзначають обидві сторони: воно є особливим фактором економічної й політичної стабілізації не лише в Центральній-Східній Європі, а й на континенті в цілому. Пріоритетність і важливість взаємодії Україна – Польща підкреслюється стабільністю двосторонніх відносин, тому що Польща – єдиний стратегічний партнер, з яким Україна не має серйозних проблем, і ці стратегічні відносини здійснюються без будь-якого тиску з обох сторін. Також більшість поляків сходиться на думці, що Україна як держава відіграє значну роль в Європі, а економічна і політична співпраця дуже важлива для Польщі.

Розбудова відносин сучасної України з країнами Центрально-Східної Європи, зокрема з Польщею, є необхідним компонентом збереження миру і стабільності не тільки для нашої держави, а й у регіональному і глобальному вимірах.

Республіка Польща є багатогранним партнером України. Можна виокремити кілька етапів розвитку взаємодії двох держав. Перші з них характеризуються виходом України на міжнародну арену як суб'єкта міжнародного права, що схвально сприйняло польське керівництво, зокрема 2 грудня 1991 року Республіка Польща перша серед зарубіжних країн визнала державну незалежність України. Держави встановили дипломатичні відносини на рівні посольств, підписали важливий документ – міждержавний Договір про добросусідство, дружні взаємини та співробітництво, створили консультативний комітет президентів України і Республіки Польща.

Офіційно Консультативний комітет як своєрідний механізм гарячої лінії між президентами почав діяти за спільною згодою керівників у квітні 1993 року. Комітет виробляв критерії становлення України до розширення НАТО на Схід, що полягало у прийнятті Польщі до альянсу.

Отже, наступний етап становлення й розвитку взаємодії України та Польщі є особливим, з точки зору, формування безпечного простору навколо держав і просування Республіки Польща до євроатлантичних структур безпеки.

Польща сприяла приєднанню України до регіональної організації Центральноєвропейської ініціативи, а також конкретній співпраці з субрегіональним формуванням – Вишеградською групою.

Українсько-польські відносини охоплюють практично всі сфери двосторонньої взаємодії і простягаються на євроатлантичний простір. Як у будь-якій системі, що розвивається, є характерним період активізації та гальмування, пошуку компромісів і певного охолодження. Такі коливання можна пояснити внутрішньополітичними чинниками, світовою кон'юнктурою, а також економічною взаємозалежністю як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівні. Обидві держави визначили стан співробітництва як стратегічне партнерство.

Розширення договірно-правової основи у відносинах між Україною і Польщею сприяло подальшій активізації економічного співробітництва. Поза базовим Договором про добросусідство, дружні взаємини та співробітництво, держави уклали низку міжурядових і міжвідомчих угод. Реалізація документів сприяла поглибленню зв'язків у сфері виробничої кооперації, передусім у машинобудуванні, металургії, реконструкції вугільної промисловості, переробці сільськогосподарської продукції та військово-політичній галузі, а також координації дій у розбудові прикордонної інфраструктури та розширенні мережі прикордонних переходів із залученням коштів міжнародних фінансових структур.

Одним із пріоритетних напрямів реалізації стратегічного партнерства з Польщею є розвиток торгово-економічних відносин.

Отже, сучасний розвиток взаємодії України та Республіки Польщі лежить у площині осмислення набутого досвіду та вироблення перспективної парадигми відносин. Стратегічне партнерство підсилюється взаємодією постійно діючих міждержавних механізмів, постійним зміцненням договірно-правової бази двостороннього співробітництва не тільки в політичній, але й науково-гуманітарній сферах, зокрема традиція українсько-польських міждержавних відносин, близькість культури та стратегічних інтересів – це чинники які є запорукою тісної

співпраці між українським та польським народами та дозволяють з впевненістю дивитись у майбутнє.

Література:

1. Чекаленко Л. Історична пам'ять і політична воля. Погляд на відносини Україна – Республіка Польща / Чекаленко Л. // Віче. – 2016. – №13-14. – С. 29-32.
2. Федорищак Х. І. Україна – Республіка Польща: ідея стратегічного партнерства в сфері політики пам'яті / Федорищак Ф. І. // Прикарпатський вісник НТШ. Думка. – 2014. – №3 (27). – С. 34-43.
3. Проблеми двостороннього й багатостороннього міждержавного співробітництва//Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки (серія міжнародні відносини). – 2012. – №20. – С. 37-41.

МІСЯЙЛО Марія

ПОЛЬЩА В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Польща і Україна – дві постсоціалістичні держави, що мали приблизно однакові стартові позиції на початку трансформаційних перетворень, досить схожу структуру економіки, подібне складне геополітичне положення та поляризовану політичну систему.

Угоду про асоційоване членство між Польщею і ЄС було підписано сторонами 16 грудня 1991 р., яка свідчила про співпрацю упродовж наступних десяти років.

Позитивні наслідки вступу:

- Приєднання до Євросоюзу відкрило польській молоді значні можливості навчання за кордоном: упродовж останньої декади можливостями освітньої програми Erasmus скористалося 120 тис. поляків, що є одним із найвищих показників в Європі.
- За 10 років у Польщі створено 2 млн нових робочих місць, у результаті чого безробіття за цей період впало на 9, 5% – з 19, 8% у 2003 році до 10, 3% у 2013 році.
- Також піднялися показники аграрної та переробної промисловості. Зокрема, за 10 років прибутки польських аграріїв виросли втричі (з 4, 1 млрд євро в 2003 році до 20 млрд євро в 2013 році), а польське село отримало від Брюсселя 29 млрд євро у вигляді різноманітної допомоги. Завдяки членству в ЄС сільське господарство та переробна промисловість країни стали сучасними і конкурентними на європейському ринку.

Негативні наслідки:

- Найбільшим мінусом, як підкреслило польське МЗС, «неоднозначний ефект міграції». Відкриття кордонів не лише створило нові туристичні горизонти, але й призвело до різкого зростання трудової міграції, як наслідок, виїзду за кордон у пошуках кращого життя сотень тисяч молодих поляків.
- Застереження Варшави викликає обмеження для країни з боку Брюсселя в енергетичній сфері, зокрема щодо скорочення шкідливих викидів в атмосферу, у контексті реалізації Євросоюзом досить амбітної кліматичної політики.

Окрім того, варто наголосити, що поряд із значними потенційними вигодами, на європейському напрямі інтеграції Україну очікують і потенційні ризики. Українські підприємства являються не конкурентоспроможними, вони можуть не освоїти європейські, але одночасно втратити внутрішні ринки. Це реальна загроза, оскільки підприємства в Європі на порядок вище в технічному та технологічному розвитку, що є дуже важливим. Насамперед виникає загроза браку європейських інвестицій.

Отже, на прикладі Польщі ми можемо наочно побачити, які вигоди чекають на Україну у разі повноцінної інтеграції до ЄС, куди буде спрямовано додаткові фінансові ресурси і хто найбільше від цього виграє.

Безумовно, проведення паралелей між Україною і Польщею в цьому питанні викликає критичні зауваження у низки експертів, але тим не менш менталітет поляків дуже близький до українського, а комплекс проблем, з якими зараз стикається Україна, дуже подібний до тих проблем, які були притаманні Польщі перед початком руху в європейському напрямі.

ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ПОЛЬЩЕЮ

Слід відзначити динамічний, поступальний характер розвитку українсько-польського співробітництва, що обумовлюється збігом національних інтересів країн-сусідів у багатьох сферах, їхніми глибинними історичними та культурними зв'язками.

Дипломатичні відносини – це основна форма підтримки офіційних відносин між державами відповідно до норм міжнародного права і практикою міжнародного спілкування.

Встановлення дипломатичних відносин відбувається в результаті переговорів між представниками зацікавлених держав безпосередньо або через дипломатичних представників третіх держав, і визначається, у вигляді обміну документами між міністрами закордонних справ.

Розвиток відносин стратегічного партнерства з Республікою Польща є пріоритетним напрямом зовнішньої політики України. Тісні відносини між нашими державами обумовлені геополітичним становищем, глибокими історичними, культурними та економічними зв'язками України і Польщі.

Необхідність розвитку всебічних відносин з Польщею зумовлена також тим, що вона є членом НАТО і членом Європейського Союзу. З огляду на це поглиблення українсько-польських відносин сприятиме досягненню стратегічної мети зовнішньої політики України, зокрема інтеграції в європейські та євроатлантичні структури.

Розпад Радянського Союзу, поява незалежної України, руйнування комуністичної системи в Польщі, демократизація незалежних держав на початку 90-х років, геополітичне розташування, територіальна близькість, традиційні економічні зв'язки й взаємний інтерес створили сприятливі передумови для того, щоб відносини між Україною та Польщею набули якісно нового виміру. З середини 90-х рр. Польщу почали називати адвокатом України в Європі.

Наступний етап розвитку відносин між Україною та Польщею був 1996 р., який окреслював стратегічні відносини на майбутнє. Українсько-польське партнерство найяскравіше виражається у дотриманні спільної позиції в міжнародній і загальноєвропейській політиці.

У 1993 р. було підписано Угоду між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Польщі про військове співробітництво. Тому-то, у 1994-1995 рр. військово-політичні відносини між Україною та Польщею вийшли на новий рівень.

Кульмінаційною подією українсько-польських відносин стало спільне проведення чемпіонату Європи з футболу Євро-2012 (14-го чемпіонату Європи). Його фінальна частина відбувалася в Україні й Польщі з 8 червня по 1 липня 2012 р.

Отже, дипломатичні відносини є складовою частиною зовнішньої політики будь-якої держави і здійснюються за допомогою спеціально створених для цього державних органів. Характеризуючи українсько-польські відносини згідно з критеріями стратегічного партнерства, можна зробити такі висновки: між Україною та Польщею існує співпраця у декількох стратегічних сферах – економічній, політичній, соціально-гуманітарній.

Література:

1. Міжнародне право: Основні Галузі: Підручник/За ред. В. Г. Буткевича. – К. : Либідь. – 2004. – 816 с.
2. Черкес М. Ю. Міжнародне право: Підручник. – К. : Знання, 2006. – 397 с.
3. Зовнішня політика України та суспільна думка. Україна і НАТО. Політичний портрет України. – 2007.

УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА: ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА

Польща являється найбільшим торговельним партнером України серед країн Європи. Для зближення двох країн на сучасному етапі створено сприятливі передумови. Пріоритетним на сьогодні напрямком зовнішньої політики України є зміцнення економічних відносин з Польщею. Це пов'язано насамперед з наявністю глибоких історичних, культурних та економічних зв'язків. Польський ринок за концентрацією споживачів є дуже різноманітний.

Головною складовою українсько-польського економічного співробітництва являється торговельно-економічна співпраця, оскільки співпраця України і Польщі потребує вироблення реальних концепцій, адже політична думка обох країн повинна бути спільною, єдиною. Не менш важливим і необхідним моментом для розвитку міжнародних торговельних відносин є володіння місцевого населення іноземними мовами.

Проблема щодо вивчення економічних відносин між двома державами залишається відкритою. Для України велике значення має досвід Польщі в розв'язанні багатьох проблем інтеграції в Європейський Союз. Завдання, які мають бути розв'язані у сфері економічних відносин Польщі й України, потребують серйозної наукової бази.

Членство Польщі в Європейському Союзі відкриває для України нові можливості у сфері політичних і економічних перетворень, зокрема впровадження в західних областях України економічних здобутків наших західних воєводств, що межують з Німеччиною. Україні належить докласти всіх зусиль, щоб не втратити отриманий від європейської інтеграції шанс.

Отже, зміцнення україно-польських економічних зв'язків у сфері зовнішньоторговельних відносин є перспективним та доцільним, так як Польща та Україна є сусідніми державами, мають стратегічні цілі, а також у них спільна історія народів. Вивчаючи торговельні відносини України та Польщі можна стверджувати, що двостороннє економічне співробітництво розвивається і його варто активізувати тому, що країни мають великий потенціал аби розвивати економічні взаємовигідні відносини. Для партнерства між державами – сусідами зроблено вже багато, про що свідчить і підписання важливих документів, проведення зустрічей з партнерами на найвищих рівнях, організація найрізноманітніших економічних форумів. Однак міжпарламентські та міжвідомчі відносини дуже не стабільні і не надто активні. Польща, поки, що, не має змоги перевести зовнішньоторговельні відносини з Україною на нову інституційну основу, тоді як в Україні мікроструктури ще не здатні генерувати потенціал для цього переходу. На наші країни найближчим часом чекають величезні випробування, що безпосередньо стосуються процесів, які відбуваються у світі і на європейському континенті. Сучасне співтовариство прагне виробити нові, різні процедури, норми, механізми щодо питань зовнішньоторговельних відносин України та Польщі.

Література:

1. Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. Політологія. – К., 2003.
2. Українсько – польське економічне співробітництво: сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukrpolnauka.wordpress.com>
3. Українсько – польські відносини. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uk.m.wikipedia.org>.

ОРЛИК Наталія

УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Республіка Польща (РП) є найбільш послідовним і дієвим партнером України в її євроінтеграційних прагненнях серед тих постсоціалістичних країн, які є членами Європейського Союзу і мають з нашою державою спільні кордони, культурні та історичні традиції, а також близькі гео економічні інтереси. З погляду забезпечення еволюційного розвитку господарських взаємовідносин між Україною та сусідніми постсоціалістичними країнами ЄС, найпоказовішим є окреслення основних проблем та дослідження механізмів активізації економічного співробітництва між Україною та РП, яке формувалося протягом тривалого історичного періоду, а в останньому десятилітті зазнало відчутних структурно-інституційних змін у зв'язку зі вступом РП до ЄС.

РП залишається одним із головних стратегічних партнерів України на Європейському континенті, насамперед щодо підтримки зусиль, пов'язаних зі зближенням з ЄС та можливим майбутнім членством у цьому об'єднанні. Незмінність такої позиції протягом тривалого часу набула для України важливого значення у контексті як успішної реалізації політики європейської інтеграції, так і розвитку двостороннього економічного співробітництва з РП. Тому українсько-польське економічне співробітництво є об'єктом першочергової уваги щодо виявлення резервів удосконалення господарських взаємовідносин України з постсоціалістичними країнами – членами ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції. Це

стосується як державної політики загалом, так і окремих її складових, у тому числі економічної, соціальної, регіональної та ін.

Проблематика українсько-польського економічного співробітництва досліджується в різних аспектах багатьма як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, особливості та перспективи розвитку економічних відносин між Україною та РП аналізуються в наукових працях таких учених, як Б. Андрушків, Я. Антошек, В. Борщевський, В. Будкін, М. Мальський, Н. Мікула, А. Мокій, Є. Савельєв, А. Сковронська-Лучинська, К. Рейман, А. Філіпенко, М. Фляга та ін. Активізація українсько-польського економічного співробітництва в усіх вимірах, починаючи від узгодження принципів зовнішньої політики і закінчуючи співпрацею у транскордонній площині, є однією з найактуальніших наукових проблем з погляду як налагодження ефективних механізмів наближення України до ЄС, так і формування відповідного теоретичного підґрунтя та практичного інструментарію її двосторонніх взаємовідносин із сусідніми постсоціалістичними країнами – членами ЄС в умовах європейської інтеграції.

Мета дослідження – здійснення аналітичного огляду сучасного стану та перспектив розвитку українсько-польського економічного співробітництва. Відповідно, основним завданням є вивчення стратегічних пріоритетів та подальшого розвитку економічного співробітництва України і РП тощо. Для України Республіка Польща була, є і буде ключовим стратегічним партнером, із яким розвивається всебічний двосторонній діалог, поглиблюється взаємовигідна співпраця. За результатами різних опитувань РП посідає друге місце (76, 6 % респондентів, а в прикордонних районах – перше) за пріоритетністю двосторонніх відносин після Російської Федерації (78, 7 % респондентів) [1; 4].

Нинішні українсько-польські відносини вже стали зразком для багатьох сусідніх країн у регіоні й мають усі підстави бути одним із найпотужніших фундаментів нової Європи. На сучасному етапі закладено сприятливі передумови для подальшого зближення двох країн. По-перше, це просування національних інтересів України на Захід, зокрема, за по- 112 Наукові праці НДФІ № 4 (61) 2012 посередництва РП, стабілізація економіки. Для Польщі – вирішення проблем нового прикордоння. По-друге, використання Україною посередництва РП у відносинах з ЄС та НАТО, залучення іноземних інвестицій із Заходу. Республіка Польща зацікавлена у збільшенні товарообігу з Україною, реалізації енергетичної стратегії, співробітництві у військово-технологічній сфері. По-третє, це виконання домовленостей щодо в'їзного режиму, розв'язання ймовірних проблем у торгівлі внаслідок вступу РП до ЄС. Для Польщі на цьому рівні важливе впровадження нових форм співробітництва у виробничій сфері за пріоритетними напрямками ЄС, вирішення питань в'їзного режиму та набуття статусу нового прикордоння, участь у приватизаційних процесах земельного ресурсу України [2; 3].

Нині основну частину польського імпорту з України становлять сім товарних груп: мінеральні продукти – 54, 99 %, метали і вироби з них – 20, 39, продукція хімічної і пов'язаної з нею галузей – 11, 08, деревина і вироби з неї – 3, 02, машини, механізми, устаткування – 1, 97, продукти рослинного походження – 1, 63, живі тварини і продукти тваринництва – 1, 5 %. В експорті РП в Україну найбільші обсяги припадають на такі основні групи товарів, як машини, механізми, устаткування – 11, 28 %, продукція хімічної і пов'язаної з нею галузей – 10, 91, пластмаси і вироби з них – 10, 10, промислові товари – 8, 79, продовольчі товари – 8, 46, текстиль і текстильні вироби – 7, 14 % [5].

Отже, українсько-польське інвестиційне співробітництво, що має великі перспективи подальшого розвитку, потребує значної активізації зусиль як з боку вітчизняного бізнесу, так і в контексті діяльності відповідних владних інституцій та неурядових організацій. Саме розвиток ринкової інфраструктури та інституційного середовища в системі інвестиційного співробітництва України та РП видається найперспективнішим напрямом нарощування взаємних потоків капіталу між економіками обох країн і раціоналізації їхньої структури, які сприятимуть оптимізації взаємодії господарських комплексів і забезпеченню досягнення високих позицій вітчизняною економікою [6, с. 178].

Література:

1. Андрушків Б. Україна і Польща – економічні аспекти співпраці / Б. Андрушків // Економіка України. –

2005. – № 11. – С. 82–85.

2. Біттнер О. Шлях у Європу пролягає через Варшаву (Про українсько-польські відносини) / О. Біттнер // Урядовий кур'єр. – 2007. – 20 лютого. – С. 7–12.
3. Борщевський В. В. Українсько-польське економічне співробітництво в світлі сучасних теорій оптимізації / В. В. Борщевський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9. – С. 11–18.
4. Борщевський В. В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції : монографія / В. В. Борщевський. – Л. : Аверс, 2007. – 328 с
5. Посольство України в Республіці Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/publication/content/29135.htm>.
6. Чоботар С. І. Польська економіка на межі тисячоліть: труднощі, успіхи, перспективи / С. І. Чоботар. – К. : Хрещатик, 2002. – С. 220.

ПАНЧЕНКО Олена

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Актуальність цієї теми, полягає у ситуації, яка склалася в Україні, увага світової громадськості звернена не тільки до нашої країни, а й до всіх учасників врегулювання кризи. Серед останніх варто особливо відзначити Польщу, яка завжди брала активну участь у долі України. Тому, аналізуючи польсько-українські відносини, варто приділити увагу сучасним взаємовідносинам цих країн.

Кажучи про економічну співпрацю Польщі та України, слід оцінити структуру товарообігу між цими країнами. Польща експортує в Україну в основному локомотиви, продукцію хімічної промисловості, нафту, продукти харчування (овочі, м'ясо), вироби з дерева та паперу. Україна постачає Польщі металургійну продукцію, продукти харчування, мінеральні продукти.

Донедавна польсько-українське економічне співробітництво можна було оцінити як ефективне і на високому рівні. Так, товарообіг між Польщею та Україною збільшувався та зріс загальному на 0, 6% і склав 7, 2 млрд доларів. Польський експорт в Україну виріс на 8, 8% і досяг 5, 2 млрд доларів.

Однак, під впливом української кризи ситуація змінилася. За даними Міністерства економіки Польщі, товарообіг знизився на 14% і склав 4, 3 млрд доларів. Польський експорт також знизився на 25, 6%. У рейтингу споживачів польських товарів Україна опустилася з 8 на 14 місце.

Польсько-українське співробітництво в галузі енергетики, особливо щодо поставок стратегічної сировини (нафти та природного газу), є важливим елементом двосторонньої співпраці і «продиктовано прагненням обох країн частково звільнитися від впливу Росії в цьому питанні». З точки зору Варшави, важливу роль в цій галузі відіграє програма «Східне партнерство», яка може служити платформою для взаємодії в енергетичній сфері. Головним проектом залишається трубопровід Одеса – Броди – Плоцьк – Гданськ. Планується завершення будівництва відрізка – Броди (Адамс найбільше нафтоховище в Польщі). Це дозволить здійснювати поставки сировини з Каспійського басейну в Плоцьк і Гданськ.

Той факт, що Україна, прагнучи в ЄС, все ж не проводить належних реформ для наближення своєї політичної і економічної системи до стандартів ЄС, часто, як зазначають польські дослідники, зводить нанівець зусилля Польщі по українській євроінтеграції.

Таким чином, проаналізувавши відносини Польщі та України, можна прийти до наступних висновків.

По-перше, польсько-українські відносини відіграють важливу роль в східноєвропейському регіоні. У них історично залучені такі значущі гравці міжнародного політичного процесу, як Росія і країни Європи. До виникнення незалежної України в кінці XX століття, її землі були предметом завоювань Польщі, Росії, Австро-Угорщини, Османської імперії. Однак саме Польща зробила істотний вплив на формування української національної самосвідомості.

По-друге, співпрацю Польщі та України в різних сферах сьогодні можна назвати ефективною, хоча польські експерти часто піддають її критиці. Українська криза негативно позначається на економічному співробітництві двох держав, а загострення відносин обох країн з Росією – на енергетичних проектах.

По-третє, незважаючи на те, що членство України в ЄС залишається головним пріоритетом як для польської, так і для української зовнішньої політики, його ймовірність не можна назвати високою. Відповідь на питання, чи має політика Європейського союзу щодо України шанс на успіх, криється в розумінні історичних і політичних детермінант у відносинах України і її сусідів. Якщо Польща протягом довгого періоду часу під впливом зовнішніх чинників не могла вести незалежну політику, то Україна як незалежна держава утворилася зовсім недавно, тому не має історично сформованої політичної стратегії. Сьогодні зовнішньополітична лінія України найчастіше знаходиться під впливом інших учасників міжнародних відносин.

Література:

1. Торговельно-економічна місія у складі Посольства України в Республіці Польща. Варшава, 30. 04. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/info_exhibitions/ukr/1928.html
2. Куронь Яцек. Поляки та українці: важкий діалог. – Київ: Дух і літера, 2012. – 264 с.
3. Мусієнко І. В. Сприйняття України та українців у Польщі (на матеріалах Центру дослідження громадської думки, Варшава) / І. В. Мусієнко // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук: матер. Всеукраїнської наук. конф., 17 грудня 2011 р. – Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2011. – С. 102–104.

ПЕТРОВА Ольга

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ: УКРАЇНСЬКІ ТА ПОЛЬСЬКІ ПАРАЛЕЛІ

Кожна мова, як відомо, має у своєму складі значну кількість фразеологізмів, що вживаються носіями мови у звичному оформленні. Саме вони найвиразніше передають дух і красу мови, яку витворив народ протягом віків для потреб спілкування. Оскільки мова, як і кожне суспільне явище, безперервно розвивається, разом із нею в постійному русі перебуває її фразеологічний фонд. Саме тому питання фразеологізмів завжди залишаються актуальними, привертаючи все більшу увагу науковців. На функціональні властивості фразеологічних одиниць впливають їх умотивованість або невмотивованість.

Так як порівняльний зворот завжди несе в собі якусь ознаку, предмет з яким порівнюється, і цей предмет завжди висвітлюється за допомогою якогось образу характерного для специфіки певного народу, доречно згадати класифікацію І. Туранського. Вчений торкається питання про компаративні фразеологічні одиниці, які виконують функцію посилення й пропонує класифікувати їх наступним чином: 1) структури, у яких основою для порівняння слугують фізичні властивості неживих предметів; 2) компаративні структури, в основі яких – порівняння із природними явищами; 3) структури, що включають назви представників фауни, коли підставою для порівняння служать найбільш типові риси, звички, спосіб життя фізичні якості, що домінують й 4) алюзії, пов'язані з біблійними, міфологічними сюжетами і з історичними особами [2]. Звернувшись до класифікації, у якій виділено такі наступні тематичні групи лексики, що використовуються для порівняння у фразеологічних одиницях польської мови: 1) людина; 2) річ; 3) тваринний світ; 4) рослинний світ; 5) природа, стихійні явища; 6) міфологічні уявлення; 7) речовина, якості речовини [1]. Аналіз наукової літератури дає нам змогу стверджувати, що основний компонент польських та українських порівняльних зворотів значною мірою не відрізняється, адже історично склалось, що польський та український народи перебували у постійній взаємодії, культура та звичаї народів не особливо відрізняються один від одного. Взявши, наприклад, такі фразеологізми «*stać nad kim jak kat nad dobrą duszą*» – українським еквівалентом є: «стояти як кат над душею», «*plakać (cieszyć się) jak dziecko*» – «плакати (радіти, тішитися) як дитина», «*być w siódmym niebie*» – «бути на сьомому небі», «*czuć się jak ryba w wodzie*» – «як риба у воді», «*czuć się jak u siebie w domu*» – «жити / поводитися / почувати себе як вдома» українські еквіваленти повністю відповідають польським, навіть знаходяться в одній і тій же тематичній групі.

Розглянемо наступні фразеологічні звороти, а саме: «*mówić (pisać) jak chiński uczoney*» – український еквівалент «китайська грамота»; «*co pasuje jak pięść do nosa, co pasuje jak garbaty do ścianu*» – українські еквіваленти цього фразеологізму «личить (пристало), як корові (як волів) сидло; личить (пристало), як свині наритники; так до діла, як свиня штани наділа»; «*mieć mleko pod nosem*» – «молоко на губах не обсохло». Семантично зазначені фразеологізми

відповідають один одному, проте в лексичному вираженні відрізняються.

Дуже часто зустрічаємо, коли одна фраза знаходить декілька відповідників у іншій мові: «*radosny jak skowronek*» – «*ходить як іменинник*», «*як медом по губах*», «*як камінь з душі звалився*»; «*czuć się jak pączek w masle*» – «*жити як кіт у маслі; як сир в маслі; як бобер в салі*», «*jak ręką odjął*» – «*як сім баб пошептало, як рукою зняло*». Це відбувається тому, що кожній мові притаманні свої засоби реалізації концептів світу і, відповідно, різні способи номінацій і відмінності між мовами є щось більше, ніж просто знакові відмінності слова.

Отже за однією з характерних рис, притаманним при передачі фразеологізмів однієї мови іншою, можна побачити, що обрані слова можуть відрізнятися не тільки в лексичному, а й в тематичному плані. Саме тому при відтворенні польського звороту українським чи навпаки, перш за все необхідно керуватися не пошуком повного лексичного відповідника, а семантичного, тому що головна мета перекладу полягає у збереженні колориту іншої країни та передачі значення фразеологізму зрозумілою для читача мовою.

Література:

1. Дем'яненко Н. Б. Особливості семантики польських та українських компаративних фразеологізмів / Н. Б. Дем'яненко // Мовні і концептуальні картини світу. – Київ: зб. наук. пр. КНУ ім. Шевченка, 2015. – № 1. – С. 228–235.
2. Туранский И. И. Семантическая категория интенсивности в английском языке: Монография / И. И. Туранский. – Москва: Высшая школа, 1990. – 172 с.
3. Słownik frazeologiczny języka polskiego [Електронний ресурс] / – Режим доступу до словника: <http://sjp.pwn.pl/slowniki/S%C5%82ownik%20frazeologiczny%20j%C4%99zyka%20polskiego.html>

ПІНЧУК Ірина

ПОЛЬЩА В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Приклад Польщі та інших держав Центральної Європи доводить, що чітке визначення перспективи членства в ЄС призведе, головним чином, до успіху реформ та підтримки їх суспільством. Реально Польща визначає «східний вектор» політики ЄС і непохитно підтримує Україну, як партнера та майбутнього члена ЄС[4].

Ідея включення Польщі у вир процесу європейської інтеграції була двигуном реформ, які проводилися протягом останніх років. Перспектива членства в Європейському Союзі сприймалася широким загалом як шанс прискорення побудови відкритого демократичного суспільства, економічного зростання, добробуту та розвитку цивілізації[5].

Досягнення такого блискучого успіху, який полягав у зменшенні диспропорції в розвитку Польщі та держав ЄС, виконанні вимог ЄС щодо відповідності критеріям членства, за такий короткий час не було б можливим без виконання Польщею низки компромісних завдань – умов, необхідних для визнання РП державою, готовою до початку переговорів[4].

Щоб якнайкраще підготуватися до входження до складу ЄС, 8 серпня 1996 р. польський Сейм своїм законом створив Комітет Європейської Інтеграції – інституцію, відповідальну за процес європейської інтеграції Польщі. Крім того, цей орган координував діяльність уряду у сфері отримання закордонної допомоги. За 1990 – 1996 рр. Польща отримала від ЄС за програмою PHARE майже 1, 4 млрд єкю [3, с. 122].

Важливе значення для стабілізації польської економіки, продовження курсу реформ та глибшої інтеграції в ЄС має допомога Співтовариства. У Договорі про асоціацію ЄС узяв на себе зобов'язання надати Польщі допомогу з метою підтримки реформ. Вона надавалась в трьох видах: безвідплатної – програма PHARE, кредитів Європейського Інвестиційного Банку та тимчасової допомоги в надзвичайних ситуаціях, необхідної для стабілізації економіки[5].

Найпроблемніші сфери акцесійних переговорів між Польщею та ЄС. Тут необхідно згадати напрями, за якими переговорний процес тривав найдовше за інші (2–3 роки), а саме: вільне пересування осіб, політика конкуренції, сільське господарство, рибальство, транспортна політика, вільний рух капіталів, право підприємств, податки, довкілля, економічний і валютний союз, юстиція і внутрішні справи [2, с. 207].

Необхідно зауважити, що Польська держава, починаючи з 90-х рр. XX ст., приділяла велике значення розвитку регіонального та міжнародного співробітництва, що відіграло позитивну роль в процесі європейської інтеграції (участь у Вишеградському об'єднанні, Раді держав Балтійського моря, співпраця з ОБСЄ, НАТО, Радою Європи тощо)[5].

Перетворення в Польщі полягає не лише в реформі економіки, але також і у відкритті до світу. Відкритість – історична традиція Польщі. Участь в природних інтегральних процесах континенту – частка розуміння польського суверенітету. Перспектива об'єднання Європи – історичний виклик. Вони думали не лише про пільги, які отримали від вступу до ЄС. Вони також знали про зобов'язання, покладені на них від нашої ролі в об'єднанні континенту[4].

Якщо говорити про шанси вступу України до Європейського Союзу слід відзначити, що реалізація цієї мети потребує виконання таких умов, як стабільність інституцій, що гарантують демократію, повагу до прав людини і національних меншин, функціонування ринкової економіки, визнання політичних, монетарних і економічних цілей ЄС, здатність до функціонування в умовах ринкової конкуренції від часу вступу до ЄС[4].

Наближення України до Європейського Союзу передбачає не лише адаптацію національного законодавства до норм ЄС, воно тісно пов'язано з організаційно-функціональними реформами, спрямованими на децентралізацію управління державою. Загалом не існує якоїсь універсальної моделі територіальної організації адміністрування щодо вимог членства у ЄС. Однак за словами польського політолога Олександра Неліцького Євросоюз висуває «вимогу результативності», тобто головний принцип полягає у тому, що система державного управління мусить працювати ефективно [1, с. 210].

Література:

1. Адміністративна реформа: польський досвід // Інформаційний бюлетень Міжнародного центру перспективних досліджень. – 2000. – № 88 – 4 грудня. – С. 210.
2. Басараб М. З досвіду євроінтеграції Польщі / М. Басараб // Стратегічна панорама. – 2003. – № 1. – С. 207.
3. Порядок денний 2000 – висновок Комісії щодо застосування Польщі на членство в Європейському Союзі. – Брюссель, 1997. – 122 с.
4. Польський досвід економічних реформ в контексті європейської інтеграції, як приклад для України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.confcontact.com/dec/Dackiv.php>
5. Етапи Європейської інтеграції Республіки Польща. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/29866/09-Lozhechkin.pdf?sequence=1>

ПОЛИНЬКО Катерина

ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

В багатьох наукових працях висвітлюють відносини між Україною та Польщею у різні періоди історії, цьому питанню присвячують чисельні конференції, зустрічі на державному рівні і вони є темою для дискутування науковців. Преса також бурхливо обговорює та аналізує висловлювання різних політичних діячів як польських, так і українських стосовно зовнішньополітичних пріоритетів.

Польщу та Україну пов'язує спільне минуле яке сягає ще до доби середньовіччя, ці два сусіди мають схожі культурні традиції та споріднені мови, все це сприяє налагодженню тісного контакту, який на сьогоднішній день переріс у партнерські відносини, але в минулому в цих відносинах були різноманітні конфліктні ситуації наслідки яких і до нашого часу мають місце існувати.

За багатою спільною історією цих сусідніх народів лежить як мирні часи їх взаємовідносин, так і багато непорозумінь, конфліктів, від звинувачень та відкритої ворожнечі до навіть збройних протистоянь. Всі ці події в певний історичний період, як поєднували українців та поляків, так і ставали перепоною до мирного співіснування двох споріднених народів.

Метою цієї статті є розглянути конфлікти, з якими стикалися ці народи між собою, які, можливо, дадуть змогу більш чітко зрозуміти відповіді на актуальні проблеми сьогодення, зокрема:

1. Геополітичний конфлікт. З 1340 р. відбувалось поетапне захоплення українських земель поляками. Саме польський король Казимир III розпочав експансію українських територій, що продовжувалась ще на протязі 50 років. Це було не тільки територіальне приєднання українських земель, а і проникнення в усі сфери життя народу проживаючого на ній. Польські керманичі намагалися перетворити український регіон на провінцію, нав'язати власне право та адміністративну систему, утвердити католицизм шляхом витіснення православ'я.

2. Етносоціальний конфлікт. Люблінська унія (1569 р.), яка дала змогу Польщі приєднати собі ряд українських земель. Унія заклала підґрунтя для ескалації українсько-польських непорозумінь, відбулось протистояння між православним українським населенням та поляками римо-католицької віри. Цей соціальний конфлікт, як один із факторів, спричинив виникнення козацтва, яке піднялось проти польсько-шляхетського гніту.

3. Етнополітичний конфлікт. Волинська трагедія 1943-1947 рр. – один із кривавих епізодів українсько-польського протистояння часів Другої світової війни на Волині. Цю подію в науковій літературі вчені, як польські, так і українські трактували по-різному, а разом з ними і політики з початку 1990-х рр., які намагалися досягти порозуміння. Але конфлікт залишається остаточно не вирішеним й до тепер.

Важливо акцентувати, що не звертаючи увагу на всі ці конфлікти, Польща в роки набуття Україною незалежності та самостійності була першою державою, яка захотіла встановити з нею повні дипломатичні відносини, бо досвід попередніх років показав, що тільки будучі незалежними суверенними державами вони зможуть побудувати цивілізовані стосунки на демократичних засадах.

Таким чином, Україна і Польща вступили в ХХІ століття з новими партнерськими взаємовідносинами. Зусиллями політиків та інтелектуальної еліти обох країн вдалося досягти певних успіхів у процесі міжнаціонального примирення та порозуміння, визначити напрямки взаємовигідного співробітництва у політичній, військовій та економічній сферах. Подолавши складну еволюцію, польська політична думка минулого століття вийшла на рівень позитивного ставлення до появи незалежної Української держави з кордонами, зафіксованими після військовим устроєм, та визнання їх непорушності.

Отже, сьогодні Польща зацікавлена в існуванні незалежної України. Крилатим став вислів першого Президента Республіки Польща Л. Валенси: «Без незалежної України неможливе існування незалежної Польщі». Проте, перешкода на шляху до повного примирення, яка включає в себе широке порозуміння і єднання обох народів, що гальмує налагодження українсько-польських зв'язків, є психологічним бар'єром у вигляді негативних стереотипів, а то й проявів ворожості, породжених драматичними подіями минулого. Очевидно, що проблема співіснування народів, що мали спільну територію, була і залишиться найактуальнішою у світовій історії. Однак, врахувати її необхідно для подальшого розвитку двох незалежних держав, адже це минуле сьогодні набуває зовсім іншого значення в світі, як щодо євроінтеграційних прагнень України, так і зовнішніх пріоритетів Польщі.

Література:

1. Зашкільняк Л. Україна і Польща в ХХ ст. : від конфліктів до порозуміння /Л. О. Зашкільняк //Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 17. – Львів, 2008. – С. 1-18.
2. Кривицька О. Вектори етноконфліктного потенціалу України /О. Кривицька //Нова політика. – 2001. – № 1 (33). – С. 56-63.
3. Спільна заява Президентів України і Республіки Польща «До порозуміння і єднання» //Урядовий кур'єр. – 1997. – С. 90-91.
4. Чекаленко Л. Без незалежної України не було б незалежної Польщі /Л. Д. Чекаленко // Науковий вісник Дипломатичної академії. – Вип. 15. – 2009. – С. 139-146.

ПОЛЮХОВИЧ Вікторія

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ВІД ПОЧАТКУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ДО СЬОГОДЕННЯ

Україна і Польща – це дві сусідні країни, два народи, долі яких історично сплелися ще з самого початку їхньої появи на території Європи. Вони обоє мають багато спільного і неподільного. По-перше, це геополітичне положення, так як Україна і Польща – це європейські держави. По-друге, це наявність історичних, культурних та економічних зав'язків. Після розпаду Радянського Союзу, утворенням незалежної України, розпад соціалістичної системи Польщі, перехід до демократизації держав на початку 90-х рр. ХХ ст., спільний кордон, наявність економічних зав'язків створили певні умови для переходу відносин України і Польщі на новий рівень[1, с. 210].

Польща є найбільш послідовним і дієвим партнером України, яка підтримує її

євроінтеграційні прагнення серед інших постсоціалістичних країн, які є членами Європейського Союзу. Тому вона залишається головним стратегічним партнером України на європейському континенті.

Після здобуття України незалежності настає новий етап відносин. Польща була першою державою, яка 2 грудня 1991р. визнала незалежність України, і виявила бажання встановити дипломатичні відносини. Важливим документом для затвердження двосторонніх відносин став Договір про добросусідство, дружні відносини і співпрацю від 18 травня 1992 року, за яким було укладено низку угод і домовленостей, котрі створювали повноцінну договірно-правову базу українсько-польських взаємин [2, с. 19].

Значний крок у розвитку українсько-польських стратегічних відносин відбувся у 1996 р. Взаємна орієнтація на вступ до ЄС та НАТО спричинила новий погляд на сутність українсько-польського партнерства. У контексті все більшого поглиблення процесу євроатлантичної інтеграції цілі обох країн почали збігатися й отримали стратегічний вимір. Центральним документом та легітимною підставою для переходу українсько-польських відносин на рівень стратегічного партнерства стала укладена під час візиту Л. Кучми до Польщі Спільна декларація Президента України і Президента Республіки Польща від 25 червня 1996 р [3, с. 21].

Після вступу Польщі до НАТО і набуттям членства в ЄС остаточно формується її роль як одного з найважливіших партнерів України на міжнародній арені, провідника євроатлантичних і європейських інтеграційних прагнень нашої держави. На цьому етапі неocenними є досвід і підтримка Республіки Польщі на шляху України до європейської та євроатлантичної інтеграції.

У 2004 році Польща вступила в ЄС. Для України вступ Польщі до Європейського Союзу означав нову епоху: серед його членів уперше з'явилася країна, яка підтримувала курс України до євроінтеграції, а також і НАТО.

Протягом останніх років розширювалися зв'язки Польщі і України у сферах торгівлі, економіки, а також науки. У 2007-2008 рр. Республіка Польща була найважливішим економічним партнером нашої країни в Центральній Європі, а Україна була другою за величиною країною, куди спрямовувався польський експорт. [3, с. 20].

Впродовж першої половини 2010 р. відбулися зміни керівництва в державах, що знайшло вияв у характері відносин України й Польщі. Перші місяці 2010 р. супроводжувалися змінами найвищого державного й політичного керівництва в Україні.

У 2011 р. 3-4 лютого Президент України В. Янукович відвідав Польщу з державним візитом. Значна увага приділялася питанням українсько-польської співпраці у підготовці до проведення Євро-2012. Кульмінаційною подією українсько-польських відносин у 2012 р. стало спільне проведення чемпіонату Європи з футболу Євро-2012 [1, с. 221].

Новий етап українсько-польських відносин було започатковано у 2014 р. – зі зміною владних структур в Україні та Республіці Польщі. Особливість періоду полягає в складності ситуації в нашій країні, яка після подій Революції гідності змушена була реагувати на нові виклики, фактично опинившись у стані російсько-української війни. У цей період 16 травня 2014 р. у Києві відбулося VI засідання Ради МЗС України та МЗС Республіки Польща під головуванням глав зовнішньополітичних відомств двох країн. У ході засідання ради сторони обговорили питання українсько-польського політичного діалогу, відносини Україна – ЄС, перспективи співробітництва у сфері безпеки та оборони, культурно-гуманітарної співпраці, а також взаємодію в рамках міжнародних організацій. Значні сподівання польська влада покладала на переформатування влади в Україні [3, с. 21].

На даному етапі подальший характер українсько-польських відносин визначатиметься як позицією обох країн, так і еволюцією геополітичних реалій, насамперед у Європі, а також якістю просування України на шляху всебічної поступальної співпраці з ЄС.

Отже, можна зробити висновок, що Польща важливий стратегічний партнер у економічній, політичній та соціально-гуманітарній сферах. Польська Республіка є важливим направляючим орієнтиром України до вступу в Європейський Союз. Адже вона є провідником євроатлантичних і європейських інтеграційних прагнень нашої держави. Польща своїм прикладом демонструє нам, що країна з постсоціалістичним устроєм може досягти великого

розвитку.

Література:

1. Україна в Європі і світі: Навчальний посібник / Володимир Галик; [відп. за випуск Л. В. Тимошенко]. – К. : Знання, 2013. – 364 с.
2. Україна – Республіка Польща: етапи, реалії та перспективи відносин / А. Киридон // Зовнішні справи. – 2013. – № 11. – С. 18-21. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zovsp_2013_11_8
3. Сучасний етап українсько-польських відносин: дискурс взаємодії (2013-2014 рр.) [Текст] / А. Киридон, С. Троян // Зовнішні справи. – 2015. – № 1.

ПРОНЕВИЧ Вікторія

СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Розвиток польсько-українських відносин – у тому числі й регулярні польсько-українські зустрічі на рівні президентів – сприяє створенню позитивного образу наших країн і всього регіону, що, без сумніву, стало для Північноатлантичного альянсу одним з аргументів на користь Польщі, коли вирішувалося питання про її долучення до членів альянсу. Заходи на підтримку нашої державою України на міжнародній арені не залишаються без відповіді.

Обмін досвідом з питань європейської інтеграції, що триває між Варшавою і Києвом, допомагає країнам визначити своє місце в об'єднаній Європі і вказує напрям необхідних для пристосування до вимог Європейського Союзу дій.

Численні зустрічі президентів Польщі і України викликані не лише необхідністю координації зовнішньої політики обох держав, вони створюють сприятливий клімат для великих економічних проектів, особливо – транспортних. Тематика і характер зустрічей президентів Польщі і України – а кожна зустріч мала свій окремий контекст – дозволяють прослідкувати розвиток певного бачення польсько-українських стосунків і його втілення в життя.

Невід'ємним елементом сприяння президентів розвитку польсько-українських взаємин є діяльність Консультативного комітету президентів Польщі й України. За вісім років його функціонування проведено дванадцять засідань, на яких обговорювалися ключові питання політики безпеки, економіки і культури. Комітет активізує діяльність органів самоврядування Польщі й України, виступає за співробітництво мас-медіа та підтримує діалог щодо збереження національних пам'ятних місць та спільної культурної спадщини.

Особливим досягненням у другій половині 90-х років стало збагачення польсько-українського діалогу проблематикою міжлюдських зв'язків. Спільна Декларація президентів Республіки Польщі і України про порозуміння і єднання від 21 травня 1997 року містила запис про те, що «замовчування або одностороннє висвітлення... фактів (спільної польсько-української історії) не загоїть болю скривджених та їхніх близьких, не сприятиме поглибленню взаєморозуміння між нашими народами.

Позитивним явищем, є зміцнення протягом останніх п'яти років між зв'язків польськими та українськими неурядовими організаціями. Запровадженню ринкових реформ (макроекономічних), розвитку малого бізнесу і реформі системи самоврядування сприяє тристороння Американсько-польсько-українська ініціатива співпраці PAUCI.

За посередництва польських неурядових організацій, фондів і центрів, до країн СНД, у тому числі до України, надійшло 1999 року близько 4–5 млн. доларів США. Для більшості польських міст справа честі – мати партнерів в Україні, і це вже не наслідки виключно сентиментальних настроїв та ностальгії за колишніми польськими окраїнами, це насамперед – зростання зацікавленості представників культурних і економічних локальних громад у зв'язках з відповідними колами в Україні.

Метою форуму було краще ознайомити наших українських партнерів з досвідом реформи самоврядування. В рамках зустрічей представників органів самоврядування організовані економічні зустрічі бізнесменів, а також мистецькі акції.

Перспективними є й наші спільні освітні програми. Після тривалих дискусій і планувань цього академічного року розпочне свою діяльність Польсько-український колегіум у Любліні, який буде зародком спільного Польсько-українського університету.

Новим явищем є співробітництво мас-медіа, яке реалізується у кількох напрямках. Перший напрямок – це кооперація Крайової ради радіомовлення і телебачення Польщі з

відповідною українською установою – Національною Радою України з питань телебачення і радіомовлення, яка формально розпочалася підписанням 18 березня 1997 р. договору про співпрацю. Другий напрямок – обмін програмами між TVP S. A. (Акціонерне товариство «Польське телебачення») і Національною телекомпанією України. І нарешті третій – це контакти між комерційними станціями і радіомовними компаніями.

Варто зазначити, що у торговому обміні між обома нашими країнами – незважаючи на те, що 2000 року Польща була лише сьомим експортним партнером України і восьмим з імпорту – нині спостерігається тенденція до зростання і подолання негативних наслідків торговельної кризи 1998 року. 2000 року товарообмін сягнув 1, 3 млрд. доларів США. З одного боку це пояснюється дедалі більшою привабливістю українського ринку для польських середніх і малих підприємств, з другого – розширенням торговельної пропозиції Польщі.

Література:

1. President. gov. ua – офіційний сайт Президента України.
2. Войцех Зайончковский // Восточная Европа в Польской дипломатии.

ПРОСЯНИК Сергій

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В РОКИ МОНАРХІЇ П. СКОРОПАДСЬКОГО: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Метою даної статті є розкриття змісту та форми роботи вищих органів влади за часи Української Держави (квітень-грудень 1918 р.)

Даною проблематикою займалися наступні історики Т. Подковенко, О. Грибенко, П. Періг, П. Гай-Нижник та ін. [1-4].

29 квітня 1918 року в Києві відбувся з'їзд хліборобів землевласників. Його делегати – 6432 представника від 8 українських губерній проголосували за створення в Україні гетьманату на чолі з Павлом Скоропадським. Почався монархічний період Української державності.

Парламентська форма правління Української Народної Республіки показала повну нездатність у здійсненні державної політики. Причинами падіння УНР були: серйозна криза соціальної політики Української Центральної Ради, а також неприйнятність цієї політики землевласниками та промисловцями; політичні розбіжності між українськими партіями в самій Українській Центральній Раді; зацікавленість окупаційної адміністрації у владі, спроможність виконати зобов'язання щодо постачання продовольства Німеччині та Австро – Угорщині. Суть перевороту полягала в спробі зміни демократичної форми державного правління на авторитарну, створити нову модель української держави, яка могла б зупинити дезорганізацію та деградацію суспільства, стала б гарантом стабільності, що ґрунтувалася на приватній власності та дотриманні правових норм. Нова держава повинна була ґрунтуватися, як на монархічних так і на республіканських засадах.

Основоположними документами, що заклали підґрунтя правотворчого процесу Гетьманату, стали «Грамота до всього українського народу» й «Закон про тимчасовий державний устрій України» від 29 квітня 1918 року. Цими нормативно – правовими актами визначалася форма правління, система органів влади й управління, особливості законотворчого процесу, по суті – виконували роль своєрідної конституції, оскільки окреслювали і регулювали такі основні аспекти суспільного життя, як влада, повноваження уряду, права і обов'язки українських козаків і громадян, головні засади законодавчої діяльності, основи фінансової політики і судоустрою [1, 12].

Законодавча процедура в Українській Державі була більш розвинута в порівнянні з добою Української Центральної Ради (далі У. Ц. Р.). Гетьман у перших нормативних актах, на відміну від універсалів У. Ц. Р., не обмежився проголошенням лише загальних засад політики нового уряду. Одразу було визначено і конкретизовано основні положення, що стосувалися не тільки організації державної влади, але і законодавчої процедури.

Основи судової системи були визначені в «Законах про тимчасовий державний устрій України» від 29 квітня 1918 року. Генеральний Суд Української Держави проголошувався «найвищим охоронцем й захисником закону та найвищим судом України для справ

судочинства й адміністративних. Генеральний суд оголошує до загального відома всі закони і накази уряду, слідкуючи за законністю їхнього видання» [2, 172].

У системі правоохоронних органів чільне місце належало Державній Варті, створеній відповідно Закону від 18 травня 1918 р., яка виконувала функції охорони, розвідки, контррозвідки, нагляд, здійснювала силові й карні функції. Керівництво покладалося на департамент Державної варти МВС, а в губерніях і містах – старости та отамани [5]. «Статут Української Державної Варти» проголошував, що Державна варта являється вищим департаментом внутрішніх справ Української Держави. В склад Державної Варти входило шість органів: загальні, залізничні, карно – розшукові, ос відомчі, кордонні, розвідувальні. Паралельно із створенням департаменту як центрального органу управління Державною Вартою формувалися і місцеві установи.

16 травня 1918 року в першому номері «Державного вісника» були надруковані «Закони про тимчасовий державний устрій». Цими законами визначалося, що формою правління в Україні є Гетьманат, а також передбачалося встановлення в Україні конституційної монархії [4].

В законі «Про Раду Міністрів і міністрів» було визначено те, що на Раду покладалися обов'язки визначати напрями внутрішньої і зовнішньої політики України. Отаман – міністр і міністри були підзвітні Гетьманові, як за загальний хід управління, так і за свій напрямок роботи, а за порушення підлягали цивільній і карній відповідальності.

Гетьман П. Скоропадський намагався удосконалити державний апарат. В основу вимог до державних службовців були покладені не їхні політичні уподобання, а професійні ознаки. Відповідно до закону «Про порядок призначення на державну службу» від 25 травня кожен, хто перебував чи вступав на державну службу, а також військові та судді мали приносити «урочисту обітницю» на вірність Українській Державі.

Гетьманський режим, який Скоропадський представляв як «українську дідовичну класократичну трудову монархію», проіснував протягом 230 днів. У грудні 1918 року, він упав під ударами збройних сил Директорії. Вона скасувала закони гетьманату про державний устрій України.

Таким чином, при всій неоднозначності оцінок політична діяльність П. Скоропадського заслуговує на увагу саме з позицій розбудови Української Держави. Подібно до всіх урядів доби національно-визвольних змагань 1917 – 1921 років Гетьманат має характер експерименту. Українська держава базувалася на поєднанні монархічних, республіканських та диктаторських засад, що, у свою чергу, було виправданим.

Література:

1. Подковенко Т. О. Становлення системи законодавства України 1917 – 1920рр. Автореф. Дис... канд. юрид наук / КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 21с.
2. Грибенко О. М. Проблеми статусу України у законодавчих актах українських державних інституцій 1917 – 1920 років / О. М. Грибенко // Проблеми історії України. Факти, судження пошуки. Збірник наукових праць. – Випуск спеціальний. – Кив, 2004. – С. 172 – 177;
3. Гай-Нижник П. П. Державний переворот 29 квітня 1918 р. : причини та перебіг захоплення влади П. Скоропадським / П. П. Гай-Нижник // Український історичний журнал. – 2011. – № 4. – С. 132-165.
4. Тимчасова постанова про заміну існуючих законів про міліцію і утворення Державної Варти // Державний вісник. – 1918. – 18 травня.

САМОЩЕНКО Марія **ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ ВСЕВЕЛИКОГО ВІЙСЬКА ДОНСЬКОГО** **З УКРАЇНСЬКОЮ ДЕРЖАВОЮ (ТРАВЕНЬ-ЛИСТОПАД 1918 Р.):** **ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ**

Українська державність переживала неодноразові злети та падіння, змінювала назви, системи управління, лідерів, союзників, орієнтири. У період активної боротьби свідомого українського народу за незалежність 29 квітня 1918 року до влади приходить уряд на чолі з гетьманом Павлом Скоропадським. Нове державне утворення – Українська Держава, що утверджується на українських землях за сприяння австро-угорсько-німецького командування, юридично повністю підпорядковувалось гетьману, але реально залежало від підтримки німецьких військ.

Прийшовши до влади на «німецьких штиках» П. Скоропадський не користувався популярністю та авторитетом серед населення, яке потерпало від грабіжницьких зборів для виконання господарських статей договору.

У той же час на Дону виникає унікальна державність – Всевелике Військо Донське. (далі ВВД) П. М. Краснов зазначав, що Військо Донське існувало «на тих самих підставах, на яких існували Естонія, Фінляндія, Грузія, – існувало окремо від радянської Росії» [1, с. 6]. Краснова було обрано отаманом ВВД

3 травня 1918 року. Донська Держава прикривала від більшовиків східні кордони Української Держави. Керівництво ВВД бажало отримати військово-політичну допомогу у Громадянській війні, яку, на відміну від Антанти, могла надати Німеччина.

Павло Скоропадський планував створення антибільшовицького союзу. Гетьман розумів, що Українська Держава не могла вести самостійне існування без підтримки Німеччини, але постійно спираючись на неї втрачав підтримку населення, тому вирішив створити оборонний блок: «У листопаді гетьман захопився ідеєю провести у Києві загальний з'їзд усіх антибільшовицьких сил Дону, Кубані, Тереку, Добровольчої армії, Криму... Скоропадський мріяв створити союз або навіть федерацію України, Дону, Кубані, Тереку, Криму, Грузії, Північного Кавказу для боротьби проти більшовизму» [2, с. 288].

Добровольча армія була орієнтована на співпрацю з Антантою. У вересні 1918 року її очолив генерал А. Денікін. Він розпочав агітацію серед офіцерів проти вступу до гетьманських військових частин, також із цим пов'язана поява різноманітних статей проти Української Держави. У відповідь на це П. Скоропадський запропонував білогвардійцям військову допомогу в обмін на нейтральність Добровольчої армії. Проте А. Денікін не погодився на будь-які умови співпраці з Україною.

Незважаючи на всі перешкоди гетьман не полишав надії створити антибільшовицьку коаліцію. Він активно співпрацював із Всевеликим Військом Донським, яке не тільки також виступало проти більшовиків, але й слугувало зв'язком із країнами Кавказу та Кубанню. Та протидією до цього союзу все ще була Добровольча армія, що не визнавала незалежної України, Грузії, Кубані й бажала відновлення «неподільної Росії» [1, с. 84]. Проте без підтримки армії Денікіна антибільшовицьке об'єднання не було ефективним та дієздатним.

П. М. Краснов майже одразу після обрання його Кругом Спасіння Дону отаманом, розпочав переговори з німецько-українським командуванням щодо фінансової допомоги козацькій армії та постачання для неї зброї. До того ж загони української армії, захищаючи західні кордони ВВД, не давали б змогу Радянській державі оточити його територію з усіх сторін.

11 травня 1918 року з Дону до Києва було відправлене посольство кероване генерал-майором О. В. Черячукіним. Перед ним стояло декілька питань для вирішення, пов'язаних із військовою допомогою, офіційним визнанням Українською Державою Війська Донського, розмежуванням кордонів та перш за все спільної боротьби проти більшовиків. Отаман мав стати посередником між гетьманатом та урядами Грузії, Кубані й Криму.

Хоча ідея нового союзу була підтримана представниками обох сторін, але П. Скоропадський не міг самостійно виступити за об'єднання сил через наполягання німців до мирного договору з більшовицькою Росією. У той же час у Києві проходили українсько-більшовицькі перемовини.

Переговори із донською делегацією, очолювані прем'єр-міністром Федором Лизогубом, досягли певного успіху. Так у липні 1918 року до Війська Донського відправляються перші партії озброєння. Для отамана П. Краснова було особливо потрібне повернення Таганрогу до складу Донського війська, бо у місті розміщувався завод з виробництва гармат. Це питання вирішилось за згоди обох сторін на користь Дону, під час зустрічі Скоропадського, Черячукіна та Лизогуба [3, с. 236-237].

7 серпня відбулося підписання угоди між Українською Державою та Всевеликим Військом Донським. За цим договором оголошувалося взаємне визнання держав та товарообмін, транзит, вільні фінансові та митні відносини. Встановлений кордон виходив за межі Донської області та проходив через Харківську, Воронежську і Катеринославську губернії.

Угода зрівнювала у правах українців та донських козаків. Була досягнута одна із основних цілей П. М. Краснова – постачання озброєння з боку Німеччини для Дону. Це давало змогу козакам прикривати східні кордони України. Також у особистих листах до гетьмана Краснов неодноразово пропонував обмін аеропланів на постачання тракторів із Війська Донського й вказував на доцільність федеративного союзу між Доном та Українською Державою.

Наймасштабніша поставка військової техніки планувався на вересень-жовтень 1918 року, але через повстання Директорії не була здійснена. Проте німецьке командування, яке і раніше постачало стрілецьку зброю Дону, надало військову допомогу, що було зумовлене розривом відносин із Радянською Росією, запровадивши систему бартерного обміну: 1 гвинтівка з 30 набоями за пуд жита [4, с. 175].

Зростання більшовицьких настроїв у державі та постійних конфліктів на кордонах, змушували гетьмана заключити союз із ВВД для боротьби з більшовиками, таку позицію він висвітлює 5 вересня 1918 року у грамоті до Війська Донського. Наслідком цього стала зустріч П. Скоропадського отамана Всевеликого Війська Донського між Полтавою та Харковом на станції Скороходово, саме там було прийняте рішення спільними зусиллями вести боротьбу проти більшовиків [1, с. 79-80; 3, с. 306]. 6 листопада 1918 року гетьман Скоропадський видає «Постанову про заснування дипломатичного представництва Української Держави на Дону» [5, с. 346].

Проте планам союзників не судилося стати реальністю, бо продовжувалося антигетьманське повстання, яке змусило отамана розширити лінію фронту. «Поки на Україні був порядок, поки була дружба і союз з гетьманом, отаман був спокійний за свій лівий фланг...» [1, с. 77]. Наказом від 8 листопада 1918 року П. Краснов надав військову допомогу Україні, але без підтримки німців козаки не могли протистояти наростаючій більшовицькій загрозі й одночасно підтримувати Українську Державу.

У час коли війська Директорії УНР узяли Київ, стало зрозуміло, що без підтримки одне одного Українська Держава і Всевелике Військо Донське існувати не можуть. Втрата українських союзників означала для Дону охоплення з трьох сторін більшовицькими військами, бо німецько-українське командування захищало не тільки кордони Всевеликого Війська, але й постачало зброю, літаки, спорядження. Також за період дружніх стосунків із гетьманом отаман Краснов отримав у розпорядження патронний та артилерійський заводи. Падіння Української Держави означало повний провал ідеї існування суверенного Дону та коаліційної боротьби проти радянської Росії.

Література:

1. Краснов П. М., Деникин А. И. Белое дело: Избранные произведения в 16 книгах. Дон и добровольческая армия / П. М. Краснов, А. И. Деникин. – Москва: Голос, 1992. – 416 с.
2. Савченко В. А. Павло Скоропадський – останній гетьман України / В. А. Савченко. – Харків: Фоліо, 2008. – 380 с.
3. Скоропадський П. П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918 / П. П. Скоропадський. – Київ-Філадельфія, 1995. – 493 с.
4. Венков А. В. Атаман Краснов и Донская Армия / А. В. Венков. – Москва: Вече, 2008. – 480 с.
5. Українська Держава (квітень-грудень 1918 року): документи і матеріали. У двох томах, трьох частинах/ упоряд. : Р. Пиріг (керівник) та ін. – Київ: Темпора, 2015. – Т. 2. – 412 с.

САПРОНОВА Дар'я

ВОЛИНСЬКА ТРАГЕДІЯ: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ІСТОРИЧНОГО КОНФЛІКТУ

Українсько-польські стосунки протягом усієї своєї історії завжди залишалися неоднозначними. Виникало чимало конфліктів, деякі й до сьогодні залишаються нерегульованими, серед них і проблема Волинської трагедії.

Для того, щоб визначити причини Волинської трагедії, її слід розглядати як складову українсько-польського протистояння періоду Другої світової війни. Також, слід зауважити, що при вивченні даного конфлікту, особливу роль відіграють невирішені історичні питання, що заважають порозумітися. Свою нішу у загостренні відносин знайшла й Німеччина, для якої співпраця українців та поляків була невигідною. Навпаки, обидва народи використовувалися для знищення один одного. До причин конфлікту відносять соціальний, політичний, територіальний, релігійний та інші фактори. Територіальна проблема є однією із найвагоміших

причин протистояння. На жаль, у боротьбі за території, соціальні та політичні переконання, у контексті війни люди втрачали моральні орієнтири, що і зумовило кривавий перебіг подій.

Історики все ще сперечаються стосовно кількості жертв в українсько-польському протистоянні, адже достовірної інформації не збереглося. Встановити точну кількість можливо лише завдяки праці з архівними документами, а також шляхом соціального опитування сімей загиблих, але через те, що трагедія сталася понад сімдесят років тому, свідків, чи, принаймні, родичів загиблих майже не залишилось. У своїх працях дослідники Я. Царук [1, с. 124], І. Ольховський [2, с. 167] та І. Пушук [3, с. 244] намагалися наблизитися до точної кількості жертв українського населення. Проте, це питання все ще потребує детального дослідження з боку як українських, так і польських дослідників.

Важкість вивчення цієї теми з історичної точки зору зумовлена тим, що багато фактів або замовчувались, або перекокручувались у той бік, який цікавив владу того чи іншого періоду, причетних до трагедії держав. Так сталося із польською історіографією комуністичного періоду. Лише поодинокі вчені наважувались досліджувати цю тему. У Радянському Союзі міжетнічне протистояння замовчувалось. І лише після того, як Україна здобула незалежність, допуск до архівних документів ОУН та УПА надав можливість по новому поглянути на Волинську трагедію.

Крок до вирішення конфлікту у 2003 р. здійснила українська інтелігенція, написавши «Відкритий лист» [4, с. 1]. У цьому листі від усього українського народу вони просили пробачення та вибачали поляків. І коли, здавалось б, конфлікт вже було вичерпано, до цієї болючої теми знову і знову повертаються політики. Так, польський Сейм затвердив рішення про визнання 11 липня Національним днем пам'яті жертв геноциду, вчиненого українськими націоналістами проти громадян Другої Речі Посполитої. Це свідчить про те, що конфлікт не втрачає своєї гостроти. Звісно, говорячи про трагічні події, вживання слова «геноцид», на нашу думку, буде недоречним.

На сьогодні Волинська трагедія все ще залишається «каменем зіткнення» двох протилежних думок, тому дуже важко досліджувати цю тему лише у вузькому аспекті самої Волинської трагедії. Для повного розуміння подій, що відбувались на той час на Волині слід проаналізувати як українську історичну позицію стосовно трагедії, так і польську. На жаль, неможливо уникнути суб'єктивної сторони обох позицій при дослідженні конфлікту, що, не зважаючи на завершені воєнні дії, продовжує існувати, але тепер як об'єкт використання його задля політичних інтересів тих, чи інших сторін. Розглядати це питання доводиться у контексті того часу, коли була створена та чи інша наукова праця, адже, не зважаючи на те, що історичні дослідження мають бути цілком об'єктивні, думка автора може бути присутня, проте лише як окрема складова, що не впливає на сприйняття події, а політичні режими не цураються втручатись в факти, перекокручуючи їх у вигідному для них світлі.

Українсько-польське протистояння – це тривалий міжнаціональний конфлікт, у ході якого гинули представники обох народів. Вирішення питання Волинської трагедії необхідне для прозорих стосунків без плям минулого між українцями та поляками. Тому так важливо розглядати цю тему лише з історичної точки зору, сподіваючись на об'єктивність та неупередженість дослідника.

Література:

1. Царук Я. Трагедія волинських сіл 1943-1944 рр. : Українські і польські жертви збройного протистояння / Я. Царук – Л., 2003. – 189 с.
2. Ольховський І. Кривава Волинь: Українсько-польське протистояння на теренах Любомльського та Шацького районів у 1939–1945 рр. / І. Ольховський – К., 2008. – 248 с.
3. Пушук І. Волинь та Холмщина в 1943–1944 роках: Українські жертви / І. Пушук – Л., 2014. – 348 с.
4. Відкритий лист із приводу 60-ї річниці збройного українсько-польського конфлікту на Волині [Електронний ресурс]: <http://www.ji.lviv.ua/n28texts/vidkr-lyst.htm>

СОРОКА Максим

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПІЛЛЯ В ГІРСЬКИХ РАЙОНАХ

РОЖНЯТІВЩИНИ (сmt. ПЕРЕГІНСЬКЕ ТА ОКОЛИЦІ) В 30-40 р. ХХ ст.

Селище міського типу Перегінське, що на Івано-Франківщині, засноване у пер. пол. ХІІІ

ст. У сер. XIV ст. Перегінське було захоплене Польським королівством. У 1772 р. Перегінське разом з усією Галичиною увійшло до складу Австрійської імперії, панування якої продовжувалося до 1918 р. Згодом знову належало Польщі, а в подальшому стало складовою Радянської України. Протягом усієї історії селища точилася боротьба за свободу та незалежність.

Першою формою підпільного руху у міжвоєнний період в Перегінському стали нелегальні шкільні об'єднання на початку 30-х років XX ст. Тоді ще вони не підпорядковувалися Українському військовому об'єднанню (УВО) чи Організації українських націоналістів (ОУН). Вони діяли самостійно, не будучи частиною певної мережі. Їхня діяльність проявлялася шляхом створення і розповсюдження агітаційних листівок та брошур патріотичного характеру. Зважаючи на досить молодий вік усіх учасників гуртка (15-17 років), вони ще не мали потрібного досвіду в плануванні та здійсненні складних операцій, тому, крім антидержавної агітації, не могли здійснювати ніяких протиправних дій щодо польської влади. На відміну від ОУН, яка вже тоді активно діяла в сусідніх регіонах, вони поводити себе дуже обережно, не привертаючи зайвої уваги поліції, тому так і не були розсекречені. Передумови їхньої діяльності були такі самі, як в УВО та ОУН: невиконання Польською державою своїх обіцянок щодо прав українського населення, відсутність україномовного навчання в школах, переслідування українських патріотів та конфлікти із малочисельним польським населенням Перегінського.

У 1938 р., коли частина Закарпаття була приєднана до Угорщини, а Карпатська Україна стала автономною, діяльність цих гуртків активізувалася. Було проведено декілька публічних акцій, за що кількох організаторів заарештували. У подіях 15-18 березня 1939 р. члени гуртків допомагали дуже малочисельному війську Карпатської України. Їхній вклад у стримування угорського війська тоді був дуже несуттєвим, оскільки вони не змогли надовго затримати в горах угорську армію.

Із приходом радянської влади багато кому із підпільників довелося переховуватися у лісах від каральних загонів НКВС, дехто був мобілізований до лав Червоної армії. Проте, з початком німецького наступу, більшість із них вирішила залишитися захищати свою землю. Саме вони стали ядром формування сотень УПА в Перегінському та на Рожнятівщині. З початком формування роїв, чот та сотень, які потім увійшли до УПА та діяли під керівництвом ОУН (б), деякі з молодих перегінчан, що мали відношення до підпілля ще з початку 30-х років, стали сотенними.

Під час Другої Світової війни та у перші повоєнні роки УПА, не зважаючи на загальну назву «армія», не була централізованою та діяла у вигляді партизанських загонів на великій території. Їхня діяльність була спрямована, в першу чергу, на захист мирного населення від репресій з боку радянської влади (у тому числі від насилля зі сторони загонів НКВС). І хоча УПА в повоєнні роки налічувала у своєму складі до 50000 людей, усі вони діяли не згуртовано, не змогли організувати спільний антибільшовицький фронт. У районі Перегінського діяли лише 3-4 сотні. Крім того, УПА утримувалося тільки за рахунок небайдужого мирного населення, якого з кожним роком ставало все менше, бо не усі могли ризикувати своїм життям через повстанців. Зброєю вони здобували переважно в бою, пограбувати збройний склад вдавалося дуже рідко. Також у повстанців не було своєї авіації, танків та артилерійських установок. Зовнішніх (іноземних) постачальників зброї також не мали. Ці усі причини призвели до поразки УПА в районі Перегінського та в цілому по західній Україні, хоча в інших районах діяльність УПА припинилася пізніше, ніж у Перегінському.

У 1948-1950 рр. в Перегінському робилася спроба відновлення підпільних організацій старшокласників із агітаційною роботою, але вона провалилася через необережність.

Діяльність УПА користується неоднозначною думкою серед істориків, але в Перегінському та в гірських районах Рожнятівщини, за спогадами очевидців, вона носить позитивний характер щодо місцевого населення (воїни УПА захищали місцеве населення від каральних акцій гестапо та НКВС). Проте, не зважаючи на це, починаючи з 1945 р., коли радянська влада змогла використовувати проти повстанців регулярну армію, авіацію та артилерію, діяльність повстанців втратила свій сенс. По-перше, в них не було конкретної цілі

боротьби, бо мета здобуття незалежності України стала неможливою ще після провалу створення Української держави 1941 р. Радянські війська ж після німецької окупації більшістю вже сприймалися як визволителі. По-друге, більшість облав у селах НКВС проводили саме через діяльність УПА. З точки зору офіційної радянської влади, УПА вважалася терористичною організацією, а її учасники – відповідно терористами та кримінальними злочинцями. На думку більшості опитаних перегінчан (89%) УПА були борцями за свободу, 7% мають нейтральне ставлення та 4% – негативне.

На мою власну думку, діяльність УПА була необхідним фактором для захисту населення. Оформившись у 1942 р., УПА являла собою організований національний рух опору проти нацистських окупантів, який, як і в Югославії та Польщі, конкурував із комуністичним. Після повторного приходу радянської влади УПА мусили продовжувати опір, бо для радянської влади вони залишалися ідеологічними ворогами від самого моменту заснування.

СТУЖУК Анастасія

ТРИ ПОДІЛИ ПОЛЬЩІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДОЛЮ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Анархізм – філософія, в основі якої лежить ідея бездержавного суспільства, рівності та демократичних відносин, мала спільний корінь із соціалістичними вченнями, які широко пропагувалися в Європі починаючи з середини XIX ст. Анархісти виступали проти держави, як виду експлуатації людини над людиною, що є не припустимим з точки зору теоретиків анархізму.

Щодо України і Російської імперії в цілому, починаючи з 1900 р. серед селянства та робітничих мас, активно розповсюджується пропаганда двох схожих і водночас контрастних ідеологій: державного соціалізму та анархізму. Ідеї державного соціалізму представляли добре організовані демократичні партії більшовиків та меншовиків. Їхньою головною метою була політична революція яка могла призвести до перевороту в країні.

Анархічний рух, не мав такого широкого розповсюдження серед соціальних мас. Основу його становили невеликі підпільні групи які не були взаємопов'язані між собою і не мали спільної програми дій. Ідеологія анархізму закликала робітничі та селянські маси до «соціальної революції, яка могла призвести до повного розпаду капіталізму й встановлення бездержавного суспільства» [1, с. 14]. Але через неповноцінну роботу пропаганди, не змогли широко розповсюдитись та закріпитись у суспільстві.

Після лютневої революції 1917 р. анархічні організації швидко відновили свою роботу, яка була перервана світовою війною. Революційні події в країні призвели до повернення та масового дезертирства з фронту. Не залишилися осторонь і каторжники серед яких було чимало ідейних анархістів, всі вони були звільнені з ув'язнення. Зокрема варто зазначити Нестора Івановича Махно який запам'ятався в історії не лише України, а й усього світу, як практик анархічного комунізму якому вдалося за невеликий період часу створити щось схоже на анархічне суспільство на основі самоуправління.

Якщо ж говорити про махновщину, то варто зазначити, що це був масовий робітничий рух, який не мав остаточних завершень у своїй ідеології, через що не зміг широко закріпитися в населенні. Ідеологи махновщини, які пройшли терористичну школу, залишалися в ізольованих колах з думками про те, що рух залишається не до кінця анархічним.

Виникає запитання чи носив махновський рух анархічний характер, і чи була це взагалі анархія по своїй природі? Назвати махновщину анархічним рухом було б не зовсім правильним, скоріше це був своєрідний перехід від капіталістичного суспільства до анархічного комунізму, який виник у пориві революції, що підтверджується певною кількістю існуючих на той час причин.

Одним із проектів в якому лежали головні ідеали анархічного руху за якими його можна аналізувати як політичну течію був «Проект Декларації Революційної Повстанської армії України» (1919р.). Авторами цієї праці були безпосередньо Н. І. Махно та П. А. Аршинов. Ідеалом для авторів був анархічний комунізм в основі якого лежить ідея праці, як творця усіх суспільних цінностей, а основною економічною соціальною базою є «побудова органів народного господарства на основі рівності самоврядування трудових класів» [2, с. 475].

Соціальна революція яку так намагалися втілити в життя, передбачала встановлення самоуправління шляхом створення комун, прав, союзів та вільних рад, які в свою чергу становили вільну федерацію. Через ряд причин ідею, яку несли в собі керівники та ідеологи руху не вдалося повністю втілити в життя. Однією із причин була недостатня кількість часу та можливостей, які були в 1917 р., коли значна частина України залишалася на самоуправлінні.

Можна припустити, що ті ідеї, які пропонували головні ідеологи махновщини з 1918 по 1921 р, можна було втілити в життя у 1917 р.

Ідеологія анархізму і сам махновський рух тісно переплітався з більшовицькою політикою. Анархісти, як і комуністи мала спільну верхівку свого розвитку, але їх відрізняли методи підйому до неї. Анархічні комуністи, відкидали поступовий розвиток комуністичного суспільства за К. Марксом, створюючи на пряму комуні, які складали вільну федерацію. Саме через різні напрямки думок виникають непорозуміння між махновцями та більшовиками. В. І. Ленін писав про анархістів так: «Анархисты хотят полного уничтожения государства с сегодня на завтра, не понимая условий осуществимости такого уничтожения»[3, с. 112]. Через непорозуміння та постійні конфлікти які виникали в ході бойових дій, більшовики вирішили ліквідувати махновщину, яка стояла на шляху розбудови комуністичного суспільства. Це змусило головних ідеологів махновщини покинути свою батьківщину.

Таким чином після 1921 р., коли Нестор Махно та більшість його оточення опинилися в Європі, вони стали носієм досвіду, якого набули впродовж 1917-1921 рр., тобто ті, хто безпосередньо брав участь у встановленні анархічного суспільства. Цим досвідом користувалися анархісти підчас Іспанської революції 1931 – 1934 рр.

Література:

1. Аршинов П. А. История махновского движения (1918–1921 гг.) / П. А. Аршинов – Берлин, 1923. – 53 с.
2. Проект декларации Революционной Повстанческой армии Украины (махновцев) // Анархисты. Документы материалы. 1883-1935 гг. – М. : РОССПЭН, 1999. – Т. 2. 1917-1935 гг. – С. 354–361.
3. Ленин В. И. Полное собрание сочинений, 5 изд., / В. И. Ленин. – М. : Политиздат, 1935. – Т. 33. – С. 112
4. Волин В. М. Неизвестная революция 1917-1921 / В. М. Волин – М: Праксис, 2005. – 606 с.

ТКАЛІЧ Юлія

ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

В умовах розвитку європейського інтеграційного процесу, в якому активно бере участь Україна, загострюється значення збалансованого та справедливого, недискримінаційного розвитку її зовнішньоекономічних, зокрема, зовнішньоторговельних зв'язків з європейськими країнами-партнерами. Особливе місце в ряду таких країн-партнерів посідає Республіка Польща.

Причини особливого, стратегічного значення розвитку зовнішньоторговельних зв'язків з Польщею для України є безпосередня географічна близькість, наявність спільного кордону, тісні зв'язки протягом усього історичного розвитку; подібність за величиною території, чисельністю населення, мовною групою, ментальністю; схожі природно-географічні умови та ресурси; можливість і необхідність використання Україною європейського цивілізаційного підходу і досвіду Польщі в досягненні повного членства у Європейському Союзі. Цим можна пояснити актуальність обраної тематики, у якій висувається така гіпотеза: зовнішньоторговельні зв'язки України з її принципово важливим партнером – Республікою Польща складаються диспропорційно та асиметрично, причини цього є як об'єктивні, так і суб'єктивні, які можливо усунути.

Відносини Польщі та України в галузі зовнішньої торгівлі активно вивчаються дослідниками обох країн, серед них значний вклад внесений В. Борщевським, Н. Мікулою, М. Мальським, А. Сковронською-Лучинською, серед волинських науковців – М. Карліним, Н. Павліхою та ін.

Польща приєдналася до ЄС у 2004 році головувала в ньому у другому півріччі 2011 року. Адаптація законів Польщі до вимог законодавства ЄС зумовила широкомасштабні реформи в економічній політиці держави і значно зменшила втручання уряду в приватний сектор. Реформи відбулися в таких сферах як фінансові ринки, законодавство про підприємства та конкуренцію, бухгалтерський облік, права інтелектуальної власності [1]. Успіх реформ

дозволив поліпшити середовище для приватного бізнесу та прискорити економічні реформи. Тепер Польща є шостою за розмірами національною економікою в ЄС.

Як усі країни колишнього соціалістичного табору, до 1989 р. Польща мала найбільш інтенсивні зв'язки з членами Ради економічної взаємодопомоги, насамперед, з колишнім СРСР, і їй довелося пережити досить болісний етап економічних реформ і переорієнтації на нові ринки, переважно європейські. У 2013 р. на ЄС припадало 79 % експорту і 64 % імпорту Польщі [2], Україна ж експортує до ЄС 25 % товарів, а імпортує звідти 31 %.

Трансформаційні процеси відбулися і в економіці України, але за багатьма економічними показниками Україна значно поступається Польщі, насамперед, за розміром ВВП на душу населення, який у Польщі (за паритетом купівельної спроможності) становить 21 310 дол. США, а в Україні лише 7 600, тобто майже утричі менший. За останні 10 років польський зовнішньоторговельний обіг збільшився майже у 10 разів, а український – у 4, 4 рази. Рівень безробіття в Україні нижчий, ніж у Польщі: відповідно 8 і 13 %, але чомусь на заробітки українці їдуть до Польщі, а не навпаки. Польща експортує на міжнародний ринок продукцію аграрно-промислового комплексу, у тому числі перероблені фрукти і овочі, м'ясо, молочні продукти, електромеханічну продукцію, автомобілі, літаки, судна, товари легкої промисловості. Основу польського імпорту складають машини і транспортне обладнання, хімікати, мінерали, паливо і мастильні матеріали. Як і в Україні, впродовж останніх 7 років сальдо польської зовнішньої торгівлі від'ємне, але в окремі місяці 2012 і 2013 рр. торговий баланс був позитивний. Наприклад, у серпні 2013 р. позитивне торгове сальдо склало у Польщі 264 млн євро.

Як і український ринок, польський є дуже диверсифікований за концентрацією споживачів. Міське населення у Польщі, як і в Україні, складає близько 60 % (в Україні – 65 %). Міські споживачі загалом мають значно вищу купівельну спроможність, ніж сільські жителі. Для розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій важливим моментом є володіння місцевого населення іноземними мовами, яке у Польщі значно покращилося, особливо у великих містах, після вступу до ЄС.

Відзначимо, що для Польщі Україна виступає одним із найважливіших ринків збуту послуг: адже в експорті послуг Польщі Україні належить четверте місце після Німеччини, Нідерландів і США, і до України продається 4, 5 % усіх польських послуг.

Україні необхідно проводити політику імпортозаміщення і стимулювання експорту не лише у торгівлі товарами з польськими партнерами, а й у торгівлі послугами. Насамперед, це стосується покращення пропозиції послуг освіти, ділових і фінансових, страхових, комп'ютерних і туристичних послуг.

Висновки і перспективи подальших досліджень: Республіка Польща виступає стратегічно важливим в економічному відношенні партнером України у торгівлі товарами і послугами, а також в усіх інших формах міжнародних економічних відносин. У політичному розумінні на Польщу покладаються особливі надії. Потенціал взаємної торгівлі Польщею використовується значно ефективніше, ніж Україною, через що сформувалася помітна асиметрія у торговельно-економічних зв'язках.

Література:

1. Андрушків Б. Україна і Польща – економічні аспекти співпраці // Економіка України. – 2005. – № 11. – С. 82-863)
2. Васильєва-Чекаленко Л. Д. Україна в міжнародних відносинах (1944–1996 рр.). – К. : Освіта, 1998. – С. 115.
3. Стратегія українсько-польського соціально-економічного партнерства: (Львів, 7 – 8 груд. 2000 р.) / ред. : І. М. Грабинський. – Л. : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2000. – 166 с.

ТРУТЕНЬ Аліна

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ПОЛЬЩІ

На сьогоднішній день виховання у молодого покоління почуття патріотизму, активної громадянської позиції є проблемами загальнодержавного масштабу.

У Концепції державної цільової соціальної програми патріотичного виховання населення на 2016-2020 роки зазначається, що актуальність патріотичного виховання зумовлюється процесом формування в Україні єдиної політичної нації. Патріотичне виховання

населення спрямоване на забезпечення цілісності, соборності України, що є серцевиною української національної ідеї [4].

Метою патріотичного виховання є становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу і забезпечувати її національну безпеку, знати свої права і обов'язки, цивілізовано відстоювати їх, сприяти єднанню українського народу, громадянського миру і злагоди в суспільстві [3].

Теоретичний аспект патріотичного виховання розробляли відомі українські педагоги минулого: Х. Алчевська, Г. Ващенко, Б. Грінченко, М. Грушевський, О. Духнович, М. Драгоманов, А. Макаренко, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, які значну увагу приділяли

Вихованню любові до своєї землі, рідної мови, формуванню національної самосвідомості.

Проблема патріотичного виховання, любові та поваги до Батьківщини для Польщі є не менш важливою як і для України. Загалом проблема формування виховання, за твердженням польської вченої Габрієли Кобели, є і буде основною для розвитку людства. За твердженням польської вченої Малгожати Циж, формування патріотичних засад є основою для культурної та національної ідентифікації людини як такої і сприяє підготовці до життя у суспільстві.

Національно-патріотичне виховання сприяє підготовці молодого підростаючого покоління до виконання різних соціальних ролей і формуванню взаємозв'язків з Батьківщиною. Саме національно-патріотичне виховання має поступово закладатися у людині через дидактично-виховну діяльність, адже патріотами не народжуються – ними стають.

Як зазначено у Законі Республіки Польща «Про систему освіти» від 7-го вересня 1991 року, патріотичне навчання та виховання сприяє розвитку у молоді почуття відповідальності, любові до Батьківщини, і поваги до культурної спадщини Польщі [1].

Вагоме місце у формуванні патріотизму займає родина. Вона є фундаментом для прищеплення життєвих цінностей від самого народження людини, а також сприяє виробленню почуття відповідальності за спільне благо.

Важливим аспектом у формуванні патріотизму є школа. Школа повинна надати кожному своєму учню необхідні умови для його розвитку, щоб підготувати його до виконання у майбутньому своїх сімейних та громадянських зобов'язань, заснованих на принципах солідарності, демократії, терпимості, справедливості і свободи.

Громадські організації, так само, як і школа, мають сприяти формуванню патріотичних основ, які сприяють національній та культурній ідентифікації особистості. Однією з найвагоміших польських молодіжних організацій є Союз польського харцерства, яка сприяє національно-патріотичному вихованню підростаючого покоління.

Загалом харцерство як суспільний рух формує людину як: патріота – знати своє коріння та історію рідного краю, свідомого громадянина – люди пам'ятають, що їхня місія поколінь полягає в тому, щоб активно впливати на форму суспільного життя в Польщі, головним чином для побудови громадянського суспільства [2].

Польським урядом розроблена і реалізується програма, яка має назву «Патріотизм завтрашнього дня». Відповідно до неї у різних містах Польщі місцева влада влаштовує дні національного прапора. Програма спрямована здебільшого на молодих людей, яких закликають залишатися на Батьківщині і будувати тут своє майбутнє.

Висновки. Отже, патріотичне виховання має бути ключовим елементом усієї навчально-виховної роботи, оскільки ми повинні виховати особистість, яка має почуття гордості за свою державу, є активним громадянином своєї Батьківщини та українського народу. Така система повинна сприяти виробленню патріотичного мислення, прихильності до своєї національної спадщини і усвідомлення його ролі і місця в світовому духовному розвитку, пошані до звичаїв та традицій.

Література:

1. Ustawazdnia 7 września 1991 r. osystemieoświaty [Електронний ресурс]. –Режимдоступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19910950425>. – Назва з екрана
2. Діяльність та місія Союзу польського харцерства. Офіційна сторінка Харцерської школи порятунку

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zhp.pl/ozhp/misja-zhp/>. – Назва з екрана.

3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, затверджена Колегією Міністерства освіти і науки України 26. 03. 2015 р.

Проект Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2016 – 2020 роки.

ХАРЧЕНКО Анастасія

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ПЕРСПЕКТИВИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Республіка Польща є найбільш послідовним і дієвим партнером України в її євроінтеграційних прагненнях. З погляду забезпечення еволюційного розвитку господарських взаємовідносин між Україною та сусідніми з нею постсоціалістичними державами ЄС, найбільш показовим є окреслення основних проблем та дослідження механізмів активізації економічного співробітництва між Україною та Польщею, яке формувалося протягом тривалого історичного періоду, а впродовж останнього десятиліття зазнало відчутних структурно-інституційних змін у зв'язку зі вступом Польщі до ЄС.

Польща і Україна належать до числа найважливіших учасників сучасних європейських відносин, і це є одним з ключових факторів, що визначають шляхи геополітичної трансформації в Центральній-Східній Європі. Водночас нова конфігурація регіональних стосунків і взаємовідносин наших двох держав великою мірою формуються під впливом процесу європейської та євроатлантичної інтеграції. Для України ці чинники, крім того, багато в чому визначають поле зовнішньополітичних пріоритетів.

Українсько-польським відносинам уже протягом тривалого часу притаманні такі риси, як стабільність, прогрес і динамізм. Розвиток добросусідського співробітництва та скоординована взаємопідтримка на міжнародній арені зробили їх зразком взаємовідносин серед країн, тому стосунки між Україною і Польщею – це особливий випадок співробітництва між новими незалежними державами і їх безпосередніми західними сусідами. Предмет українсько-польських взаємин міцно пов'язаний з формуванням єдиного безпечного та політико-економічного простору Європи, і тому логічно враховувати цей чинник, розглядаючи проблему в загальноєвропейському форматі. Цілком очевидно, що зміст цих інтересів є визначальним для обох країн і, виходячи з тотожності напрямів європейської самореалізації, характер міждержавних взаємин – стратегічний.

Україна здійснює зовнішньоторговельні операції товарами та послугами з приблизно 205 країнами світу, але саме Польща протягом довгого проміжку часу є одним із головних стратегічних партнерів України на європейському континенті [1].

На основі аналізу об'ємів зовнішньоторгового обороту між Україною і Польщею та його галузевої структури визначено найперспективніші напрямки розширення співпраці в рамках євроінтеграційної політики.

Оскільки європейський напрям зовнішньої політики України є одним з пріоритетних, відповідною метою України є участь у формуванні нової архітектури європейської безпеки, активізація євроатлантичної інтеграції, зокрема шляхом поглиблення і розширення партнерства з НАТО, а також розбудова різнопланових відносин з ЄС. Значне місце в національно-державних інтересах України посідає Польща, яка вже інтегрована в євроатлантичну систему безпеки і європейську систему економіки [2].

На сучасні польсько-українські відносини вплинула складна політична й економічна ситуація, що до останнього часу характеризувалася відсутністю в обох країнах:

- такої правової системи, що стабілізувала б політичну ситуацію, ясно визначила б відносини і повноваження між різними рівнями влади, гарантувала б цивільні права відповідно до європейських стандартів;
- потужного середнього класу, чітко визначених правил економічного життя;
- економічної рівноваги, оскільки економіки обох країн вимагають реструктуризації;
- фінансової стабільності.

Майбутнє трансграничне співробітництво варто розглядати щонайменше в двох тимчасових розрізах. Перший – це період сьогодення, до вступу Польщі в Європейський Союз, другий –

після цього. Можна констатувати основне: головною метою євро регіональної політики має стати принципове обмеження чи ліквідація зазначених вище перешкод у співробітництві Польщі й України [3].

Отже, варто наголосити на доцільності українсько-польського економічного співробітництва, оскільки країни є сусідами, мають спільну історію народів, подібні гео економічні інтереси та стратегічні цілі. На даному етапі економічна співпраця між двома державами відбувається досить активно, про що свідчить проведення різноманітних економічних форумів, зустрічей на вищому та найвищому рівнях, підписання угод та договорів про економічну співпрацю. Тому двостороннє економічне співробітництво варто розвивати, активізувати та інтенсифікувати, позаяк воно є дуже перспективним, так як обидві країни володіють потужним потенціалом для розвитку взаємовигідних економічних відносин.

Література:

1. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Посольство України в Республіці Польща : Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/>.
3. Торговельно-економічна місія у складі Посольства України в Республіці Польща. Варшава, 30. 04. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/info_exhibitions/ukr/1928.html

ШІБЛІ Олександр

ВПЛИВ КРЕВСЬКОЇ УНІЇ НА ГЕОПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Сьогодні у дослідників не існує спільного бачення в оцінці Кревської унії – однієї з угод між Польщею та Литвою, укладених в період XIV-XVI ст., проте всі погоджуються з тим, що це був перший крок до утворення єдиної держави – Речі Посполитої.

Угода, підкріплена династичним шлюбом Ягайла і Ядвіги, мала зміцнити позиції і литовців, і поляків у боротьбі проти зовнішньої агресії. Об'єднання в єдиній державі земель, в тому числі підконтрольних раніше Литві, призвело до далекосяжних наслідків і, по-суті, започатковувало тенденцію політичного розколу в українському суспільстві.

Для верхівки тогочасного українського суспільства – феодалів – збереження автономії Великого князівства Литовського було принциповим, оскільки наступник Ягайла Вітаутас сповідував основний принцип литовських правителів «Ми старого не рушимо, а нового не нав'язуємо», водночас продовжував просування на схід, щоб «збирати руські землі», а також звів систему укріплень для захисту від кочовиків. Проте це не означало його беззаперечного проукраїнського курсу.

Спираючись на литовських військових та підтримку польських феодалів, він здійснив ряд заходів щодо політичного об'єднання Литовської держави та зміцнення її центрального управління. За його князювання залежність українських і білоруських земель від Литви значно зросла. Вітовт ліквідував найбільші удільні князівства на території України (Волинське, Новгород-Сіверське, Київське, Подільське). В цих землях почали правити великокнязівські намісники. Литовські пани-князі одержували тут великі земельні володіння. Отже, на місцях, литовське за походженням, велике боярство служило опорою великокнязівської влади, його представники зайняли місця удільних князів у великокнязівській раді та державні посади. Земельними володіннями на Україні обдаровувалася й католицька церква.

Таким чином, Кревська унія створила реальні передумови для боротьби із зовнішньою загрозою. Водночас вона прискорила польську експансію на територію Великого князівства Литовського. Проте реалізація умов унії, спроби ліквідувати державний суверенітет Литви і перетворити залежні від неї українські землі на об'єкт феодалної польської колонізації, викликала сильну протидію.

Зі зближенням польської та литовської знаті посилювався розрив між знаттю литовською та українською. Відбувся поділ на православних і католиків, який ще більше поглиблювався суспільними й політичними привілеями останніх. Відбулася руйнація традиційних підвалин життя часів Київської Русі, порушилися сталі політично-династичні зв'язки. Проте навіть за різних складних умов українські землі зуміли все ж таки зберегти високий рівень своєї правової культури, що дозволило зберегти державотворчі традиції.

Відомості про авторів

BAK Melania, *Doctor of Economics in the field of Accounting Wrocław University of Economics (Wrocław, Poland)*

BEDNARZ Marek, *doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce, adiunkt Akademia Pomorska w Słupsku Instytut Historii i Politologii (Słupsk, Polska)*

BUDNIK Olga Genadiivna, *student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

DUTKIEWICZ Teresa, *wiceprezes Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie, redaktor naczelna czasopisma FOPnU «Nasze Drogi» (Lwów, Ukraina),*

GAŁKA Agnieszka, *doktorant nauk o zarządzaniu, magister ekonomii, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu (Wrocław, Polska)*

GORZELAK Aleksander, *master in Finance & Accounting, Research Economist, Institute of Agricultural and Food Economics – National Research Institute (IAFE-NRI) (Warsaw, Poland)*

KARABINESH Sergey, *docent, Associate Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

KUIK-KALINOWSKA Adela – *dr hab. prof. AP, Instytut Polonistyki, Zakład Antropologii Kultury i Badań Kaszubsko-Pomorskich, Akademia Pomorska w Słupsku (Słupsk, Polska)*

KWIATKOWSKI Cezary, *master, Wrocław University of Economics (Wrocław, Poland)*

LOTONENKO Yuriy, *ms un Landscape architecture and urban desing, artist, landscape architect (Copenhagen, Denmark)*

MELNYK Walentyna, *dr. hab., docent, Narodowy Uniwersytet Przyrodniczy w Kijowie (Kijów, Ukraina).*

PIWOŃSKI Zdzisław, *doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki Akademia Pomorska w Słupsku Instytut Pedagogiki i Pracy Socjalnej (Słupsk, Polska)*

PLACHCIAK Adam, *dr hab. Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu (Wrocław, Polska)*

PRUDZIENICA Maja, *doktor nauk ekonomicznych w dziedzinie ekonomii, adiunkt Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu Wydział ekonomii, zarządzania i turystyki w Jeleniej Górze (Wrocław/Jelenia Góra, Polska)*

SHAMNE Anzhelika, *doctor of psychological sciences, professor department of social work and psychology the National University of Life and Environmental Sciences (Kyiv, Ukraine).*

SIWKO Maria, *dyrektor Domu Polskiego w Kijowie, członek zarządu Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie (Kijów, Ukraina),*

SUCHARSKI Tadeusz, *dr hab. nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, prof. Akademii Pomorskiej w Słupsku (Słupsk, Polska)*

SZYMAŃSKI Ks. Józef, *dr hab., prof. nadzw. AP, Akademia Pomorska w Słupsku, Instytut Historii i Politologii (Słupsk, Polska)*

WORONOWICZ Wanda, *dr hab. nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, prof. Akademii Pomorskiej w Słupsku (Słupsk, Polska)*

ZAKHUTSKA Oksana, *PhD (doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa), Narodowy Uniwersytet Przyrodniczy w Kijowie (m. Kijów, Ukraina)*

ZIELIŃSKA Anetta, *prof. nadzwyczajny dr hab. Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu (Wrocław, Polska)*

ŻYWORA Stanisław, *doktor nauk historycznych, docent Narodowego Uniwersytetu Zasobów Biologicznych i Naturalnych Ukrainy (Kijów, Ukraina)*

АЛЬОШИН Владислав Євгенович, *студент факультету економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);*

АМЕЛІНА Світлана Миколаївна, *доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

АНІСТРАТЕНКО Світлана Юріївна, *студентка факультету захисту рослин, біотехнології та екології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);*

АРИСТОВА Наталія Олександрівна, *кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

АРТЕМЧУК Людмила Миколаївна, *кандидат педагогічних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

АСАТУРОВ Сергій Костянтинович, *кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

БАБЕНКО Оксана Костянтинівна, *студентка економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)*

БАБЕНКО Олена Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна),

БАКАЛЕЦЬ Олексій Андрійович, кандидат історичних наук, доцент, Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка (м. Глухів, Україна)

БАЛАЛАЄВА Олена Юрійвна, кандидат педагогічних наук, старший викладач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

БАРАНОВСЬКА Дарія Олександрівна, аспірантка, Інститут економіки та прогнозування НАН України (м. Київ, Україна)

БАРАНОВСЬКА Ірина Вікторівна, кандидат економічних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

БАРАНОВСЬКА Яна Олегівна, студентка економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

БІДНЯК Михайло Нестерович, доктор технічних наук, професор, Національний транспортний університет (м. Київ, Україна),

БІЛАН Людмила Леонідівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

БІЛАН Сергій Олексійович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії і політології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

БІЛАН Юрій, доктор економічних наук, Щецинський університет (м. Щецин, Польща)

БІЛЕЦЬКИЙ С. В., фахівець відділу у справах сім'ї молоді та спорту Голосіївської у місті Києві державної адміністрації (м. Київ, Україна)

БЛАНУЦА Андрій Васильович, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Інститут історії України НАН України

БОГДАН Денис Миколайович, аспірант, Національна академія Служби безпеки України (м. Київ, Україна)

БОЖКО Ольга Антонівна, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

БУГЛАЙ Наталія Михайлівна, кандидат історичних наук, доцент, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського (м. Миколаїв, Україна)

БУЦИК Ігор Михайлович, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВАСИЛЬЄВА Вікторія Вікторівна, аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВАСЮК Оксана Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВИГОВСЬКА Світлана Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВІКТОРОВА Леся Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВЛАСЕНКО Тетяна Олексіївна, кандидат економічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВОЛИНЕЦЬ Тетяна Леонідівна, студентка економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ВОРОНІНА Даша Анатоліївна, аспірантка, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

ГАВРИЛОВА Наталія Олегівна, студентка економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГАВЕЛЯ Олександра Русланівна, аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГАЛАКА Сергій Павлович, доктор політичних наук, професор Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

ГАЛЬЦОВ Нікіта Олегович, студент факультету землевпорядкування, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ГЕРАСИМЧУК Валентина Андріївна, доктор філософських наук, професор, Національний технічний університет України «КПІ», (м. Київ, Україна)

ГЛУХОВСЬКА Наталія Анатоліївна, асистент, Національний університет біоресурсів і

природокористування України (м. Київ, Україна)

ГОНЧАРУК Оксана Миколаївна, аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГОРБАТЮК Тарас Віталійович, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України;

ГОЯН Ігор Миколайович, доктор філософських наук, професор, декан філософського факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна)

ГРАСЬКО Інна Олексіївна, студентка економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ГРИБЕНКО Олександр Миколайович, кандидат історичних наук, старший викладач, Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка (м. Глухів, Україна)

ГРИЦЕНКО Ірина Сергіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Київський національний торговельно-економічний університет (м. Київ, Україна)

ГРИЦЕНКО Катерина Юріївна, студентка, Гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГРИЦЕНКО Ірина Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ГРОМАКОВА Наталя Юріївна, кандидат історичних наук, доцент, Університет Державної фіскальної служби України (м. Ірпінь, Україна)

ГУЛА Вікторія Вікторівна, студентка юридичного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ДАНИЛЕВСЬКА Інна Вікторівна, асистент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДАНИЛЕНКО Василь Михайлович, доктор історичних наук, професор (м. Київ, Україна)

ДАНИЛОВА Тетяна Вікторівна, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ДЕМЕШКАНТ Наталія Андріївна, доктор педагогічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДЕНИСЮК Любов Миколаївна, кандидат психологічних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДЕРКАЧ Олександр Анатолійович, аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

ДИНІКОВА Лілія Шерифівна, кандидат культурології, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ДІМІТРІЄВА Марія Олегівна, студентка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ДМИТРЕНКО Юлія Миколаївна, магістр, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ДОВГА Ольга Олександрівна, студентка юридичного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ДОЦЕНКО Віктор Олегович, доктор історичних наук, доцент, Університет Державної фіскальної служби України (м. Ірпінь, Україна)

ДУДАР Олександра Ігорівна, студентка факультету захисту рослин, біотехнологій та екології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ЖУРАВСЬКА Ніна Станіславівна, доктор педагогічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗАГОРУЛЬКО Марина Олександрівна, аспірантка, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

ЗАЙЧЕНКО Іван Васильович, доктор педагогічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗАКАТЕЙ Юлія Вікторівна, студентка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗАЯРНЮК Андрій, кандидат історичних наук, доцент Університету Вінніпегу (м. Вінніпег, Канада)

ЗЕЛЕНЬКО Галина Іванівна, доктор політичних наук, професор Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)

ЗОРГАЧ Альона Миколаївна, кандидат економічних наук, старший викладач, Національний

університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ІВАНЕНКО Оксана Анатоліївна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)

ІВАНОВА Оксана Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ІЛЬЧЕНКО Вікторія Юліанівна, кандидат економічних наук, доцент, Національний транспортний університет (м. Київ, Україна)

ІЛЬЧЕНКО Каріна Юріївна, студентка юридичного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ІЛЮШИН Ігор Іванович, доктор історичних наук, професор, Київський славістичний університет (м. Київ, Україна)

ІСАКОВА Наталія Петрівна, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, (м. Київ, Україна)

ІЩЕНКО Олена Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КАДЕНЮК Олександр Степанович, доктор історичних наук, професор, Подільського державного аграрно-технічного університету (м. Кам'янець-Подільський, Україна)

КАЛАКУРА Олег Ярославович, доктор політичних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)

КАЛАНДИРЕЦЬ Неля Миколаївна, аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КАЛУГА Володимир Федорович, доктор філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КИРИДОН Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор, Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво» (м. Київ, Україна)

КИРИЛЮК Вікторія Іванівна, кандидат сільськогосподарських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КИЧКИРУК Тетяна Василівна, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КІНДРАТЕНКО Ірина Олегівна, студентка факультету захисту рослин, біотехнологій та екології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

КІРАЛЬ Сидір Степанович, доктор філологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КЛИМЕНКО Кирило Олегович, кандидат юридичних наук, магістр зовнішньої політики, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КЛИМЕНКО Людмила Володимирівна, старший викладач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КЛИМЕНКО Нінель Павлівна, кандидат історичних наук, доцент, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

КЛИМЕНКО Олена Володимирівна, магістр, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КЛИМЧУК Світлана Володимирівна, кандидат педагогічних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОВАЛЕНКО Андрій Ігорович, магістр, Національний педагогічний університет ім. Драгоманова (м. Київ, Україна)

КОВАЛЬЧУК Василь Іванович, доктор педагогічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОВАЛЬЧУК Тамара Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОЗУБ Любов Степанівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОЛІБАБА Анна Сергіївна, заступник начальника Консультативно-інформаційного відділу Центру систем безпеки поліції охорони (м. Київ, Україна)

КОЛОДІЙ Наталія Олександрівна, магістр, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОЛОДІНА Лариса Степанівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОЛОДЯЖНА Олена Олександрівна, студентка факультету ветеринарної медицини, Національний університет біоресурсів і природокористування (м. Київ, Україна);

КОНДРАТЮК Станіслав Романович, студент факультету ветеринарної медицини, Національний університет біоресурсів і природокористування (м. Київ, Україна);

КОНОНЧУК Інна Валеріївна, старший викладач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОРЕНЮК Петро Іванович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування, Дніпровський державний технічний університет (м. Кам'янське, Україна)

КОРНІЄНКО Валерій Васильович, кандидат історичних наук, директор середньої школи № 67 (м. Київ, Україна)

КОРОТКОВА Анастасія Володимирівна, студентка юридичного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

КОРОТУН Олена Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Київський національний торговельно-економічний університет (м. Київ, Україна)

КОСТРИЦЯ Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української та класичних мов, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОСТЮК Олександр Васильович, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОСТЮК Ольга Дмитрівна, кандидат економічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КОЧАРЯН Артур Борисович, кандидат педагогічних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КРАВЧЕНКО Алла Григорівна, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КРАВЧЕНКО Наталія Борисівна, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КРАВЧУК Наталія, студентка гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

КРИВОНОС Роман Анатолійович, кандидат політичних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

КРИВОРУЧКО Олександр Іванович, кандидат історичних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця, Україна)

КРОП Павло Борисович, кандидат економічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КРОПИВКО Олена Михайлівна, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КУБЦЬКИЙ Сергій Олегович, кандидат педагогічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КУЛЬТЕНКО Валентина Павлівна, кандидат філософських наук, асистент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, (м. Київ, Україна)

КУЧЕРЯВИЙ Ілля Ігорович, студент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

КУШНІР Антоніна Олександрівна, здобувач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЛАНОВІЮК Людмила Петрівна, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЛАПА Оксана Вікторівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЛИТВИНСЬКА Світлана Віталіївна, кандидат філологічних наук, доцент, Національний авіаційний університет (м. Київ, Україна)

ЛОЗОЦЬКА Катерина Сергіївна, студентка економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ЛУЦКОВ Віталій Олегович, кандидат економічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАЗУР Наталія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАЙДАНЕВИЧ Наталія Василівна, кандидат юридичних наук, Національне агентство з питань запобігання корупції (м. Київ, Україна)

МАЙДАНЮК Ірина Зіновіївна, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри культурології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАКЕДОН Галина Миколаївна, асистент, ВП Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут» (м. Ніжин, Україна)

МАКСИМЧУК Валентин Спиридонович, кандидат педагогічних наук, старший викладач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАКСЮТА Микола Єгорович, доктор філософських наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАЛА Ярина Леонідівна, аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАЛИХІН Олександр Володимирович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германських мов і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАЛИШ Вікторія Олександрівна, студентка гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАРТИН Андрій Геннадійович, доктор економічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАРТИНЮК Ірина Анатоліївна, кандидат психологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МАРХАЛЬЧУК Ганна Валеріївна, студентка факультету захисту рослин, біотехнологій та екології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

МАТВІЄНКО Ірина Сергіївна, кандидат філософських наук, Національний університет біоресурсів та природокористування України (м. Київ, Україна)

МАХИНЬКО Анна Івановна, кандидат исторических наук, доцент, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт им. Игоря Сикорского» (г. Киев, Украина)

МЕЛЬНИК Валентина Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна),

МИКИТИН Тарас Миронович, кандидат технічних наук, доцент, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна)

МИСЮРА Тетяна Михайлівна, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МИСЮРА Юлія Валеріївна, ННІ лісового і садово-паркового господарства, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

МИХАЙЛІЧЕНКО Микола Васильович, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МІЛЬМАН Леонід Михайлович, здобувач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МІСЯЙЛО Марія Вікторівна, студентка факультету землевпорядкування, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

МІТЬКІНА Ольга Віталіївна, кандидат історичних наук, докторант відділу історії міжнародних відносин та зовнішньої політики України, Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)

МІЩЕНКО Іван Анатолійович, кандидат економічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

МОСТЕНСЬКА Тетяна Леонідівна, доктор економічних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

НАКОНЕЧНА Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

НАСИКО Наталія Анатоліївна, студентка факультету захисту рослин, біотехнологій та екології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

НІКОЛАЄНКО Станіслав Миколайович, ректор Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України

НОСКО Юлія Олегівна, студентка факультету землевпорядкування, Національний університет

біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ОЛІЦЬКИЙ В'ячеслав Олександрович, аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ОЛЬХОВСЬКА Наталія Семенівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ОМЕЛЬЧЕНКО Людмила Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ОРЛИК Наталія Сергіївна, студентка юридичного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ОСТАПЕНКО Анна Вікторівна, аспірантка, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

ПАВЛЕНКО Олександр Степанович, здобувач, Інституту історії України НАН України

ПАДАЛКА Сергій Семенович, доктор історичних наук, професор, Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)

ПАЛАМАРЕНКО Інна Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця України (м. Київ, Україна)

ПАНЧЕНКО Олена Олександрівна, студентка факультету економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ПЕТАСЮК Олена Іванівна, кандидат історичних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

ПЕТРОВА Ольга Олегівна, магістр, Національний університет біоресурсів і природокористування України, (м. Київ, Україна)

ПЕТРУШКО Христина Петрівна, студентка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПИЛИПЕНКО Лілія Леонідівна, аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

ПИЛИПЕНКО Олена Петрівна, старший викладач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПІНЧУК Ірина Миколаївна, студентка юридичного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

ПОЙДА-НОСИК Ніна Никифорівна, кандидат економічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (м. Ужгород, Україна)

ПОЛИНЬКО Катерина Ігорівна, студентка економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України;

ПОЛІЩУК Ліна Володимирівна, старший викладач кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПОЛЮХОВИЧ Вікторія Михайлівна, студентка економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України;

ПОНОМАРЕНКО Оксана Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПОПОВА Наталія Анатоліївна, аспірантка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна)

ПРЕДКО Олена Іллівна, доктор філософських наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ Україна)

ПРИГОДІЙ Микола Анатолійович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики навчання та управління навчальними закладами, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ПРОНЕВИЧ Вікторія В'ячеславівна, студентка юридичного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України;

ПРОСЯНИК Сергій Володимирович, студент факультету філології та історії Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка;

РАВІКОВИЧ Ірина Вікторівна, історик, Асоціація вчителів-репатріантів ІГУМ (м. Кір'ят-Хаїм Хайфа, Ізраїль)

РАДЧЕНКО Євген Олександрович, аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РИМАР Ігор Володимирович, аспірант, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

РОЗУМНЮК Яна Валеріївна, студентка факультету захисту рослин, біотехнології та екології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);

РОМАНЮК Іван Миронович, доктор історичних наук, професор, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,

РОМАСКЕВИЧ Аліна Володимирівна, аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РУБІНСЬКА Броніслава Іллівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РУДА Оксана Василівна, кандидат історичних наук, докторантка Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (м. Львів, Україна)

РУДЕНКО Любов Олегівна, здобувач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РУДИК Ярослав Михайлович, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

РУСІНА Неля Григорівна, кандидат педагогічних наук, викладач ВСП «Рівненський коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

САВИЦЬКА Інна Мікловшівна, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, (м. Київ, Україна)

САВЧЕНКО Григорій Петрович, кандидат історичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

САВЧУК Оксана Василівна, правознавець (м. Ізюменіца, Греція)

САЛАТА Галина Володимирівна, кандидат історичних наук, директор коледжу Київського університету культури, Київський університет культури (м. Київ, Україна)

САМАРСЬКИЙ Андрій Юрійович, кандидат філософських наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

САМОЩЕНКО Марія Олександрівна, студентка факультету філології та історії Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка;

САПРОНОВА Дар'я Єгорівна, учениця 11 класу гімназії № 48 Шевченківського району м. Києва;

СЕМЯНОВСЬКИЙ Вадим Миколайович, кандидат фізико-математичних наук, професор кафедри економічної кібернетики, Національна академія статистики, обліку та аудиту (м. Київ, Україна)

СЄКУНОВА Юлія Володимирівна, кандидат історичних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна),

СИДОРЕНКО Ірина Григорівна, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СИДОРУК Галина Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СМОРЖЕВСЬКА Оксана Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

СОПІВНИК Ірина Віталіївна, доктор педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СОПІВНИК Руслан Васильович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СОРОКА Максим Олегович, учень 11 класу гімназії № 48 Шевченківського району м. Києва;

СПІВАКОВСЬКА Євгенія Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Академія Поморська в Слупську (м. Слупськ, Польща),

СТОРОЖУК Світлана Володимирівна, доктор філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна),

СТОЯН Платон Федорович, кандидат історичних наук, науковий співробітник Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

СТОЯН Тетяна Андріївна, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних та регіональних студій, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

СУК Аліна Миколаївна, аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СУПРУН Аліна Григорівна, кандидат філософських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

СУСЛО Тетяна Андріївна, студентка гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
СУХЛЯК Вікторія Юріївна, студентка гуманітарно-педагогічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
ТАРАСЕНКО Ростислав Олександрович, кандидат технічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
ТАТАРЧЕНКО Сергій Миколайович, студент факультету філології та історії, Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка;
ТВЕРЕЗОВСЬКА Ніна Трохимівна, доктор педагогічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ТЕРЕЩЕНКО-КАЙДАН Лілія Володимирівна, кандидат мистецтвознавства, доктор філософії (Ph. D), професор Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

ТЕРЕЩЕНКО Тетяна Сергіївна, аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
ТИТІВЕЦЬ Олександр Олександрович, аспірант, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, факультет історичної освіти (м. Київ, Україна)
ТКАЛІЧ Юлія Миколаївна, студентка економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);
ТКАЧ Мирослава Мирославівна, аспірантка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
ТОВСТЕНКО Ірина Олегівна, студентка економічного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
ТОДОРОВ Ігор Ярославович, доктор історичних наук, професор, Ужгородський національний університет (м. Ужгород, Україна)
ТРОФІМОВА Ганна Василівна, кандидат сільськогосподарських наук, доцент, завідувач НДВ кон'юнктури аграрних ринків та аналізу економічних трансформацій в АПК НДІ «Укразропромпродуктивність» (м. Київ, Україна)
ТРОЯН Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор, Національний авіаційний університет (м. Київ, Україна)
ТРУТЕНЬ Аліна, магістр, Гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна);
ФАЙЧУК Олександр Михайлович, кандидат економічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування (м. Київ, Україна)
ФЕДУЛОВА Ірина Валентинівна, доктор економічних наук, професор, Київський національний торгово-економічний університет (м. Київ, Україна)
ФОМЕНКО Раїса Сергіївна (м. Слупськ, Польща)
ХАРЧЕНКО Людмила Вікторівна, доктор політичних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
ХАРЧЕНКО Світлана Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
ХВІСТ Вікторія Олексіївна, кандидат історичних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
ХРИСТЮК Світлана Борисівна, кандидат історичних наук, старший викладач, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
ЦЮК Олексій Анатолійович, доктор сільськогосподарських наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
ЧЕКАЛЬ Леонід Андрійович, кандидат філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
ЧИЖЕВСЬКА Ксенія Анатоліївна, студентка, Краківський економічний університет (м. Краків, Польща)
ЧОРНА Наталія Миколаївна, доктор історичних наук, доцент, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ (м. Вінниця, Україна)
ЧУМАК Тетяна Миколаївна, кандидат педагогічних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)
ШЕЛЮК Василь Олександрович, кандидат філософських наук, доцент, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна)
ШИМАНСЬКИЙ Ярослав, директор Полескій парк народовий (м. Уришун, Польща)

ШИНКАРУК Василь Дмитрович, доктор філологічних наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ШИНКАРУК Лідія Василівна, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ШИНКАРУК Олександра Василівна, кандидат юридичних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ШБЛІ Олександр Робертович, студент факультету ветеринарної медицини, Національний Університет біоресурсів і природокористування (м. Київ, Україна);

ШМАРГУН Віталій Миколайович, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи та психології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ШОСТАК Наталія Анатоліївна, магістр, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна) *Одне і те ж прізвище, рознести нікуди*

ШОХА Лідія Віталіївна, магістр, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ШПИТАЛЬ Юлія Олександрівна, вчитель історії гімназії № 48 (м. Київ, Україна)

ЯКОВЛЕВА Валентина Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЯКУШКО Катерина Григорівна, кандидат педагогічних наук, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЯРМОЛЬЧУК Тарас Михайлович, аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЯТЧЕНКО Володимир Феодосійович, доктор філософських наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЯШНИК Світлана Валеріївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)